

T.C.

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

**ALİ KEMAL'İN MÜTAREKE DÖNEMİ YAZILARI:
MECLİSİN AÇILMASINDAN MUDANYA MÜTAREKESİ'NE KADAR**

(Yüksek Lisans Tezi)

SİNEM MERT

DANIŞMAN

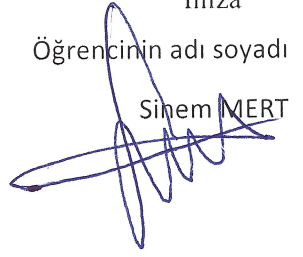
PROF. DR. ADEM ÖLMEZ

MART 2020

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

İmza
Öğrencinin adı soyadı
Sinem MERT

Danışmanlığını yaptığım işbu tezin tamamen öğrencinin çalışması olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığını taahhüt ederim.

Danışmanın Unvanı Adı Soyadı
Prof. Dr. Adem ÖLMEZ

İMZA SAYFASI

Sinem Mert tarafından hazırlanan “Ali Kemal’in Mütareke Dönemi Yazıları: Meclisin Açılmasından Mudanya Mütarekesine Kadar” başlıklı bu yüksek lisans tezi Tarih Anabilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı:

[Ünvanı, Adı SOYADI]

Kurumu:

Üyeler:

[Ünvanı, Adı ve Soyadı]

Kurumu:

[Ünvanı, Adı ve Soyadı]

Kurumu:

İMZA

Prof. Dr. Adem ÖLMEZ

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Prof. Dr. Recep KARACAKAYA

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Doç. Dr. Ercan KARAKOÇ

Yıldız Teknik Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 10/ 03/ 2020

İçindekiler

BİLDİRİM.....	ii
İMZA SAYFASI.....	iii
ÖNSÖZ.....	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT.....	viii
KISALTMALAR:.....	x
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I.: ALİ KEMAL'İN HAYATI	6
1.1. ALİ KEMAL'İN HAYATININ İLK DÖNEMİ	6
1.2. HÜRRİYET VE İTİLAH FİRKASI VE ALİ KEMAL	14
1.3. MÜTAREKEYE GİDEN SÜREÇ	18
1.4. MÜTAREKE DÖNEMİ VE ALİ KEMAL'İN HAYATININ SON PERDESİ	21
BÖLÜM II.: ALİ KEMAL'İN MÜTAREKE DÖNEMİ YAZILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: MECLİSİN AÇILMASINDAN MUDANYA MÜTAREKE'SİNE KADAR.....	37
2.1. İTTİHAT VE TERAKKİ CEMİYETİ HAKKINDAKİ YAZILARI	38
2.2. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI HAKKINDAKİ YAZILARI	42
2.3. KUVÂ-Yİ MİLLİYE HAKKINDAKİ YAZILARI.....	44
2.4. BABİÂLİ VE DAMAT FERİT PAŞA HAKKINDAKİ YAZILARI.....	59
2.5. BOLŞEVİKLER HAKKINDAKİ YAZILARI.....	63
2.6. AVRUPA VE SİYASET HAKKINDAKİ YAZILARI	68
2.7. YUNANLILAR HAKKINDAKİ YAZILARI.....	76
BÖLÜM III.: ALİ KEMAL'İN MÜTAREKE DÖNEMİ YAZILARININ ÖZETLERİ: MECLİSİN AÇILMASINDAN MUDANYA MÜTAREKE'SİNE KADAR.....	85
3.1. 1920 YILINA AİT YAZILARI.....	85
3.2. 1921 YILINA AİT YAZILARI.....	168
3.3. 1922 YILINA AİT YAZILARI.....	292
SONUÇ:.....	375
KAYNAKÇA:.....	377
EKLER:.....	407
EK 1: Ali Kemal'in Nisan 1920- Eylül 1922 Tarihlerindeki <i>Peyâm-ı Sabah</i> Gazetesindeki Yazdığı Makalelerinin Künyeleri.....	407
EK 2: Ali Kemal	437

EK 3: Ali Kemal Cenevre’de	438
EK 4: Ali Kemal, Filozof Rıza Tevfik, Mehmet Ali ve Cevat Beyler	439
EK 5: Ali Kemal ve İlk Eşi Winifred Brun	440
EK 6: Ali Kemal ve İkinci Eşi Sabiha Hanım	441
EK 7: Ali Kemal’in Soy Ağacı.....	442
EK 8: Ali Kemal’in Karikatürü	443
EK 9: “Ali Kemal Bey Hücre-i Mesaisinde” Başlıklı Karikatürü	444
EK 10: “Sabah Eczanesinde” Başlıklı Elinde “nankörlük” Yazan Bir İlaç Hazırlarken Çizilen Karikatürü	445
EK 11: “Dârülfünûn’da Yapılan Temizlik Münasebetiyle” Başlıklı Karikatür	446
EK 12: Ali Kemal’in Simasının Karpuz Meyvesi Şeklinde Tasvir Edilen Karikatürü	447
EK 13: “Muhalliflerin Kabul Ettikleri Marş Refik Halit ve Ali Kemal Beyler Tarafından Söylenmektedir.” Başlıklı Karikatür	448
EK 14: Ali Kemal ile Mihran Efendi’nin Karikatürü	449
EK 15: Ali Kemal ile İlgili “Ayrılacak Diyenlere Tekzip” Başlıklı Karikatür	450
EK 16: Ali Kemal’in “Gayeler Bir İdi ve Birdir” başlıklı <i>Peyâm-ı Sabah</i> Gazetesindeki 10 Eylül 1922 Tarihli 1352 Numaralı Son Yazısı	451
EK 17: Ali Kemal’in “Gayeler Bir İdi ve Birdir” başlıklı <i>Peyâm-ı Sabah</i> Gazetesindeki 10 Eylül 1922 Tarihli 1352 Numaralı Son Yazısının Latin Harfleri ile Transkripsiyonu	452
EK 18: Ali Kemal’in <i>Peyâm-ı Sabah</i> ile Yollarının Ayrıldığını Açıklayan 11 Eylül 1922 Tarihli 1353 Numaralı Gazete Yazısı	455
EK 19: Ali Kemal’in <i>Peyâm-ı Sabah</i> ile Yollarının Ayrıldığını Açıklayan “Bir İzâh” Başlıklı 11 Eylül 1922 Tarihli 1353 Numaralı Gazete Yazısının Latin Harfleri ile Transkripsiyonu	456
EK 20: Ali Kemal’in İdamı	457
EK 21: Mustafa Kemal Atatürk	458
Özgeçmiş	459

ÖNSÖZ

Namık Kemal'in "Bârîka-i hakikat, müsâdeme-i efkârdan doğar." Sözünde vurguladığı gibi düşüncelerin çarpışması ile hakikat güneşi doğmaktadır. Bu açıdan mütareke dönemi de gökkuşağı gibi farklı renklere sahip kişilerle doludur. Fakat bu süreçlerde genellikle keskin renkler olan siyah ya da beyaza odaklanırken diğer renkler göz ardı edilmektedir. Bu doğrultuda mütareke dönemi yıllarında Milli Mücadele'yi destekleyenlerin olaylara bakış açısı, bu bakış açısının sebepleri irdelenirken muhalif kesimin olaylara bakış açısı ve bu bakış açılarının sebeplerine inilmemektedir. Oysa onların çalışmaları da döneme ışık tutmakta, doğru veya yanlış birtakım fikirler barındırmaktadır. Bu konuda mütareke döneminin en sert isimlerinden birisi de Ali Kemal idi. Ali Kemal'in gazeteci kimliği olması hasebiyle *Peyâm-ı Sabah* gazetesindeki yazıları dönemin önemli kaynakları arasında yer almaktadır. Bu yazılar mütareke yıllarında geçen olayları içerdiği için dönemin havasını koklamak adına da mühimdir. Bu sebeple mütareke dönemini objektif bir şekilde literatürün yanı sıra Ali Kemal'in 1920 ile 1922 yılları arasındaki yaklaşık 900 makalesini inceleyerek çalışmamızda yer verdik.

Tez döneminde öncelikle bana tez konumu öneren ve bu süreçte desteklerini benden hiçbir zaman esirgemeyen hocam Sayın Prof. Dr. Adem Ölmez'e teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca bugünlere gelmemi sağlayan koruyucu meleğim, ömrüm, beni bir yerlerden izlediğini bildiğim güzel annem Sevim Mert'e, tez dönemimde benden maddi ve manevi yardımlarını esirgemeyen diğer bir parçam, ablam Sevilay başta olmak üzere değerli aile üyelerim Yaşar, Adnan, İlkay ve bize daha çok gülmeyi öğretten yeğenim Ali Berkay'a şükranlarımı sunuyorum. Yanımda olan değerli hocalarımla yanı sıra diğer aile üyelerime, dostlarıma da teşekkürlerimi borç bilirim.

Tez sürecinde saatlerce, günlerce, aylarca başından kalkmadan verdiğim emeğin bu alanda çalışanlara yararı dokunması ümidiyle... Yaşamda bir izimizin kalması umuduyla...

ÖZET
ALİ KEMAL’İN MÜTAREKE DÖNEMİ YAZILARI:
MECLİSİN AÇILMASINDAN MUDANYA MÜTAREKESİ’NE KADAR

Mert, Sinem

Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı, Tarih Programı

Danışman: Prof. Dr. Adem Ölmez

Mart, 2020. 470 Sayfa.

Bu araştırma Ali Kemal’in mütareke döneminde yazdığı makaleleri değerlendirerek dönemin siyasi olaylarına bakış açısını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Ali Kemal, 1867 yılında İstanbul’da doğmuştur. Meşrutiyet ve mütareke dönemlerinin önemli simalarından Ali Kemal, siyasetçi, yazar ve gazetecidir. Meşrutiyetten önce bir müddet Jön Türklere katılsa da daha sonraları İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin en önemli muhalif simalarından olmuştur. Padişah ve sadrazam yanlısı politikaları, İttihatçılar tarafından uğramış olduğu sürgünler bu durumun ana nedenleri arasındadır. Ali Kemal, İttihatçılara husumeti sebebiyle mütareke dönemindeki Kuvâ-yi Milliye’ye de karşı çıkmıştır. Oysa 1918-1922 yılları arasında devlet yıkılış sürecine girmişti. Bu yıkılış sürecinde devlet adamları çareler arayarak devleti kurtarmaya çalışmaktaydı. Bu çarelerden ilki Kuvâ-yi Milliye’nin savunduğu fikir olan, devleti Avrupa devletlerinin sömürgesi altına girmeden savaşarak kurtarmak iken bir diğeri ise Ali Kemal’in de içerisinde bulunduğu Avrupa devletleri ile (özellikle İngiltere) sulh yapmaktı. Yazılarını bu çerçevede ele alan Ali Kemal, kendisini gerçek vatansever olarak tanımlarken Kuvâ-yi Milliye’yi ocak ateşiyle yanan bir grup olarak görerek bu grubu şiddetli şekilde eleştirmiştir. Yaşanılan tüm kötü günlerin mesuliyetini İttihatçılar ve onların devamı saydığı Kuvâ-yi Milliye’ye yüklemiştir. Ali Kemal, 1922 yılında Milli Mücadele hareketinin başarıya ulaşması ile linç edilerek öldürülmüştür. Bu doğrultuda çalışmamızda Ali Kemal’in mütareke döneminin (1920-1922) *Peyâm-ı Sabah* gazetesinde yazdığı makaleler incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Ali Kemal, Mütareke Dönemi, Milli Mücadele, İttihat ve Terakki Cemiyeti, Kuvâ-yi Milliye*

ABSTRACT

ARTICLES OF ALI KEMAL'S ARMISTICE TERM: FROM THE OPENING OF THE ASSEMBLY TO THE MUDANYA ARMISTICE

Mert, Sinem

Master's Thesis, The Department of History, The program of History

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Adem Ölmez

March, 2020. 470 Page.

This research was conducted to evaluate the articles written by Ali Kemal during the armistice period and to determine his perspective on the political events of the period. Ali Kemal was born in 1867 in Istanbul. Ali Kemal, one of the important figures of the constitutional and armistice periods, is a politician, writer and journalist. Although he joined the Young Turks for a while before the Constitutional Monarchy, he later became one of the most important opposition figures of the Committee of Union and Progress. The sultan and grand vizier policies and the exiles he suffered by the Unionists are among the main reasons viiiort heviii situation. Ali Kemal also opposed the Kuvâ-yi Milliye during the armistice period because of his hostility viiiort he Unionists. However, between 1918-1922 the state entered the process of collapse. In this process of collapse, statesmen were trying to save the state by seeking remedies. The first of these remedies was the idea that Kuvâ-yi Milliye advocated, to save the state by fighting without falling under the colony of European states, and the other was to make peace with the European States (especially England), including Ali Kemal. Ali Kemal defended the necessity of peace in his writings, while describing himself as a true patriot, he saw Kuvâ-yi Milliye as a group burning with ambition and criticized this group fiercely. He put the responsibility of all the bad days experienced on the Unionists and the continuation of Kuvâ-yi Milliye. Ali Kemal was lynched and killed in 1922 with the success of the National Struggle movement. In this direction, the thesis written by Ali Kemal in the newspaper Peyâm-ı Sabah during armistice period (1920-1922) were examined.

Key Words: *Ali Kemal, The period of Armistice, National Struggle, Committee of Union and Progress, Kuvâ-yi Milliye*

KISALTMALAR:

A.g.e.	Adı Geçen Eser
A.g.m.	Adı Geçen Makale
A.y.	Aynı Yazar
Bknz.	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
Ed.	Editör
EKEV	Erzurum Kültür Eğitim Vakfı
Haz.	Hazırlayan
İSAM	İslam Araştırmaları Merkezi
s.	Sayfa
S.	Sayı
OTAM	Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı

GİRİŞ

Mütareke yılları Türklerin hem maddi hem de manevi olarak zorluklar yaşadığı bir döneme tekabül etmekteydi. Birinci Dünya Savaşı'nda galiplerin bile zararları çok iken mağlupların zararları saymakla bitmiyordu. Osmanlı Devleti mağlup devletlerden belki de en büyük kayıpları veren devletti. Zaten Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı öncesinde de pek parlak bir durumda değildi. 18. Yüzyılda artan toprak kayıpları 19. Yüzyılda devam etmiş ve 20. Yüzyıla gelindiğinde artık Batı teknolojiyi, gücü tamamen eline geçirmişti. Teknoloji bir yana dursun 19.yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti “hasta adam” olarak nitelendiriliyor ve ayakta durmak için çaba sarf ediyordu. Bu kadar zayıflamasına rağmen devletin yıkılışını engelleyen en önemli olay Avrupa Devletleri'nin Osmanlı Devleti'ni paylaşma konusunda anlaşmaya varamamasından kaynaklanmaktaydı.

Devletin zor durumu ve toparlanamayacağını gören müttefikler Sevr Antlaşması'nı Türklere kabul ettirmeye çabaladı. Antlaşmasının maddelerin ağırlığı zaten Osmanlı Devleti'nin ortadan kaldırılacağını kanıtlamaktaydı.¹ Böylece Türkler ile İtilaf Devletleri arasında savaş iki döneme ayrılmıştır. İlk dönem, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra 30 Ekim 1918 yılında Mondros Mütarekesi imzalanmasının ardından Türklerin teçhizatlarını teslim etmesi ile bitmiş, ikinci dönem ise mütarekeye müttefik devletlerin uymaması, Yunanistan'ın İzmir'e saldırması ve Türkiye'nin Sevr Antlaşması'nı kabule karşı gelmesiyle başlamıştır.² Artık bir kurtuluş çaresi bulunmak zorundaydı. Kurtuluş için ulema ve siyaset adamları iki farklı fikri yolda ısrarcıydı. Ya Avrupa devletlerinin boyundurluğa altına girerek daha fazla kayıp yaşanmasının bir nevi önüne geçirecek ya da sonuna kadar

¹ Mustafa Turan, *Millî Mücadele'de Siyasî Çözüm Arayışları (30 Ekim 1918- 24 Temmuz 1923)* (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2005), s.1-13.

² A.y, s.22.; İsmet Türkmen, vd., *Türk Dış Politikası (1830-1989)* (Ankara: Berikan Yayınevi, 2017), s.362.

savaşılacaktı. Bu konuda farklı renklerden oluşan gruplar birbiriyle çatışmaya başlamıştı. Ali Kemal'in de bu farklı tonlarda bir yeri vardı. Bulunduğu konum ve düşünce yapısı sebebiyle Ali Kemal çok eleştiri almış, bazıları da onun fikirlerinin destekleyicisi olmuştu. Ali Kemal, bir süre Jön Türkler'e katılsa da bu grubun izlediği politikalara baştan beri karşıydı. Jön Türkler'e karşı olması sebebiyle mütareke yılları öncesinde sürgünler ile cezalandırılmıştır. Bu sebeple İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne de kin beslemeye başlamıştı. İttihatçıların karşısında yer almayı kendine şart koyan Ali Kemal, İttihatçıların devamı saydığı Kuvâ-yi Milliye'ye de pek farklı davranmamıştır.

Ali Kemal, Kuvâ-yi Milliye'ye karşı olduğu için bu grubun desteklediği fikirlere de karşıydı. Padişah yanlısı tavırları ile Damat Ferit Paşa'ya yakınlaşmış, bir müddet sonra onunla beraber hareket etmeye başlamıştır. Kendisi İttihat ve Terakki Cemiyeti karşıtı olan Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın da önemli isimlerindendi. Özellikle Milli Mücadele döneminde basının önemli yer tuttuğunu bilmekteyiz. Ali Kemal de muhalefetini basın yoluyla göstererek *Peyâm-ı Sabah*³ gazetesinde her gün yazılar kaleme almıştır. Ali Kemal'in mütareke döneminde izlediği tüm bu adımları görmek bağlamında *Peyâm-ı Sabah* önemli bir kaynaktır. Ali Kemal, günlük olarak çıkan *Peyâm-ı Sabah* gazetesinde yazılar yazsa da yazı yazmadığı nadir günlere de denk gelinmiştir. Bu gazete yazıları birebir okunup özetlendikten sonra değerlendirilmesi yapılmış, fakat yazmadığı günlerin açıklaması ne kendi yazılarında ne de başka kaynaklarda yer almıştır. Çalışmamız Ali Kemal'in özellikle Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışına yaklaşımları görmek adına 1 Nisan 1920 tarihinde

³ Başyazarlığı Ali Kemal tarafından yapılan *Peyâm* gazetesi 14 Kasım 1913 ile 22 Temmuz 1914 tarihleri arasında günlük olarak çıkmıştır. 242 sayısı bulunan gazetenin müdürü Necip Şakir iken Yahya Kemal, Mehmed Rauf, Yakup Kadri gibi dönemin önemli simaları da kuruluş döneminde gazetede yer almıştır. Fakat gazetenin ilk yürürlüğe girdiği yıl uzun ömürlü olamamıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın bitiminden bir yıl sonra 2 Ağustos 1919'da Ali Kemal *Peyâm* gazetesini 243. Sayı ile tekrar çıkarmaya başlamıştır. Ali Kemal, gazetesinin yeni döneminde maddi sıkıntılar ile boğuşunca Mihran Efendi'nin sahibi olduğu *Sabah* gazetesine 1 Ocak 1920 tarihinde birleşme kararı almıştır. Böylece bu gazete 16 Eylül 1922 tarihine kadar *Peyâm-ı Sabah* ismiyle çıkmaya devam etmiştir. Peyâm ve Peyâm-ı Sabah'ta Ali Kemal'den başka Refik Halid (Karay) (26 Kasım 1919'dan başlayarak kendi adıyla, ayrıca "Nakş-i ber-âb" köşe başlığı ile ve Aydede takma adıyla), Cenab Şahabeddin, Abdullah Zühdi, Halid Ziya (Uşaklıgil), Hasan Bedreddin, Zekî Mugâmis, Ferid (Kam), Kemal Midhat, İbnü'l-Muhtar, Mustafa Sabri gibi yazarlar yazı, hikâye ve çevirileriyle yer almıştır. Ayrıca Ali Rızâ ve Mehmet Galib "On Üçüncü Asr-ı Hicrîde İstanbul Hayatı", "On Üçüncü Asr-ı Hicrîde Osmanlı Ricâli", Tâhirülmevlevî (Tâhir Olgun) "Hint Masalları", posta müdürü Mehmed Ali Bey de "İspanya'da Âsâr-ı İslâmiyye" gibi isimler yer almıştır. (Daha fazla bilgi için bkz. Alim Kahraman, "Peyâm," *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.34 (2007): s.256.)

483 numaralı gazete yazısından başlayarak gazeteden atılmadan önceki son yazısı olan 10 Eylül 1922 tarihli 1352 numaralı yazısına kadar olan süreci içermektedir. Bu bağlamda seçilen tarihler Ali Kemal'in fikri yapısı ile Kuvâ-yi Milliye hareketlerini anlama açısından önem taşımaktadır. Tezimizin amacı, Ali Kemal'in mütareke döneminde yazdığı makaleleri inceleyerek Milli Mücadele ve dönemin diğer siyasi olaylarına nasıl baktığını tespit etmektir.

Çalışmamızda İSAM Kütüphanesi'nin yanı sıra özellikle Milli Kütüphane ve Atatürk Kitaplığı'nın dijital erişiminden sıkça yararlanmış bulunmaktayız. Bu bağlamda Ali Kemal ile ilgili telif eserlere de çalışmamızda yer vererek dönemin olayları ile gazete yazıları bir bütün halinde değerlendirerek Ali Kemal'in Milli Mücadele'ye karşı olan düşünceleri ve bu düşüncelerin altında yatan sebepler ortaya konulmuştur. Ali Kemal ile ilgili çeşitli değerli çalışmalar yapılsa da mütareke dönemi yazılarının ayrı bir değerlendirmesini sunan bir çalışma bulunmamaktadır. Oysa muhaliflerin önemli simalarından birini oluşturan Ali Kemal'in bu yazıları dönemi anlamak adına önemli katkılar sunmaktadır. Bu bağlamda incelediğimiz yaklaşık 900 gazete makalesi tezimizin en önemli kaynağını oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra çalışmamızda ana kaynak olarak, meşrutiyet ve Milli Mücadele döneminin önemli entelektüellerinden Ali Kemal'in ilk kısmını kendisinin ele aldığı; yaşamının ilk perdesini konu alan *Ömrüm* adlı eserinden bahsetmemiz yerinde olacaktır. Ali Kemal, hayatının ikinci perdesinde üzüntüler ve düzensizliğin hâkim oluşuyla bu kısmı kaleme almamıştır. Fakat düzeltilmiş son nüshasında ikinci eşi Sabiha Hanım'dan olan oğlu Zeki Kuneralp tarafından Ali Kemal'in yazıları eşliğinde "Ömrüm Sonrası" başlığı ile eser tamamlanmaya çalışılmıştır. Ali Kemal'in yazdığı kısım ise sahibi olduğu *Peyâm* gazetesinin haftalık yayınlanan edebi ekinde tefrika olarak da yayımlanmıştır. Ali Kemal'in kendi yazdığı kısım 1869'dan 1895'e kadar daha çok edebiyata karşı ilgisini içerdiğinden, çalışmamız için önemli olan kısım oğlu Kuneralp'ın yazdığı "Ömrüm Sonrası" başlıklı kısım olan 1895'den 1922'ye kadar olan yıllarını kapsayan bölümdür.

Çalışmamızda ana kaynak ve telif eserlerden yararlanmış bulunmaktayız. Bu bağlamda Faruk Gezgin'e ait yüksek lisans tezinin kitaplaşarak revize edilmiş hali olan *Ali Kemal: Bir Muhalifin Hikâyesi* adlı telif eserin önemine değinmemiz gerekmektedir. Bu çalışmada Ali Kemal'in özel, siyasi, edebi hayatı ve gazetecilik

kimliği ayrıntısıyla incelenmiştir. Gezgin'in çalışmasında bizim de konumuzu teşkil eden mütareke dönemi kısmı önemlidir. Bu çalışmada her ne kadar Ali Kemal'in savunduğu fikirler ortaya konmuş olsa da *Peyâm-ı Sabah* gazetesindeki yazılar birebir incelenmemiştir. Ali Kemal'in *Toplu Yazıları 1908-1909* adlı çalışmasını yayına hazırlayan Safiye Kıranlar'ın başyazısı, Ali Kemal'in hayatının İkinci Meşrutiyet'e kadar olan kısmını ele almaktadır. Biz de Kıranlar'ın hazırladığı başyazısından Ali Kemal'in Milli Mücadele döneminden önceki fikri yapısını görmek bağlamında yararlanmakla beraber, bu çalışma mütareke dönemini ve Ali Kemal'in gazete yazılarını ele almadığı için tekrara düşmemekteyiz. Son olarak Orhan Karaveli'nin *Ali Kemal "belki de bir günah keçisi..."* adlı eseri biyografi olarak yer almakta olup daha ziyade Ali Kemal'in çocukları ve dönemi yaşayan kişilerin anlatıları ile Ali Kemal'i anlamak üzerine şekillenmiştir. Fakat Ali Kemal'in hayatı düzenli bir sıraya tabii olmayıp daha ziyade anlatılanların gözünden kaleme alınarak eser kaleme alınmıştır. Bu çalışmanın amacı, Ali Kemal'in sadece son dönemlerine bakılıp önceki edebi ve gazeteci kişiliğinin, hafızlığının göz ardı edilmesinin pek de doğru olmadığını ortaya koymaktadır. Karaveli göre; Ali Kemal'in davası görülseydi beraat edilebilirdi.

Ali Kemal ile ilgili yapılmış tezlere de değinmek gerekmektedir. Öncelikle *Peyâm* gazetesindeki tüm muhalif yazıları ele alan Hadiye Yılmaz'ın doktora tezi olan "Peyâm-ı Sabah Gazetesinde Milli Mücadele" (2014) değinebiliriz. Yılmaz'ın tezi *Peyâm-ı Sabah*'daki Ali Kemal'in ve gazetede yazı yazan diğer muhalif gazetecilerin bazı yazıları ile dönemin olaylarının harmanlanarak sunulmuş halini yansıtmaktadır. Çalışmamızın Yılmaz'ın tezinden ayıran en önemli nokta dönemin olaylarının sunulmasının yanı sıra Ali Kemal'in Nisan 1920 ile Eylül 1922 arası tüm yazılarının özetlenmesi ve değerlendirilmesinin yapılmasıdır. Böylelikle Ali Kemal'in fikirlerini net bir şekilde ortaya koymuş bulunmaktayız. Ebubekir Akkaymak'ın "Ali Kemal'in Kimliği ve Siyasi Faaliyetleri" (1994) adlı yüksek lisans tezinde genel olarak Ali Kemal'in özel hayatı, edebi ve siyasi hayatına değinilmiştir. Bu çalışmada Ali Kemal'in gazete yazılarına yer verilmemiştir. Son olarak Onur Çakmur'a ait "Liberal Criticism toward the unionist policies during the Great War: Ali Kemal and the Sabah/ Peyâm-ı Sabah newspaper" (2018) adlı yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Fakat burada Çakmur, Birinci Dünya Savaşı yıllarını ele

aldığı için sınırlama yaparak gazetenin 1918-1919 yıllarına ait sayılı makaleyi ele almıştır. Biz ise bu çalışmamızda Ali Kemal'in Nisan 1920'den Eylül 1922'e kadar olan süreçte *Peyâm-ı Sabah* gazetesinde kaleme aldığı yazıları değerlendirecek olup daha önce bu çerçevede bir çalışma yapılmadığı için alana katkı sağlayacağını düşünmekteyiz.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde tezin konusu, amacı, yöntemi, kapsamı, sınırlılıkları, literatür taramasına yer verilmektedir. Birinci bölüme gelindiğinde ise “Ali Kemal'in Hayatı” başlığı ile Ali Kemal'in tüm hayatı; mütarekeye götüren süreç, bu dönemde genel sekreterliğini yaptığı Hürriyet ve İtilaf Fırkası, mütareke yıllarındaki yaptıkları ve ölümü ele alınmıştır. Ali Kemal'in Milli Mücadele dönemine öfkesi, özellikle İttihatçılara duyduğu husumetten kaynaklandığı için bunun temeline inmeden olaylar anlaşılamaz. Bu sebeple olay örgüsünü birinci bölümde bir bütün halinde vermeye çalıştık. Bu bölüm genel olarak ana kaynak ve telif eserlerden yola çıkarak yazılmış olup Ali Kemal'in fikri yapısını kavramak adına önemli detaylar taşımaktadır. İkinci bölüm “Ali Kemal'in Mütareke Dönemi Yazılarının Değerlendirilmesi: Meclisin Açılmasından Mudanya Mütareke'sine Kadar” başlığında olup bu bölümde Ali Kemal'in Milli Mücadele'ye karşı olan düşünceleri ve şiddetli şekilde yaptığı eleştiriler ele alınmıştır. Çalışmamızda başlangıçta Jön Türk grubunda yer alan Ali Kemal'in zamanla nasıl Jön Türk grubuna karşı tavırlar sergilediğini, padişah ve sadrazam yanlısı politikaları, meşrutiyet rejimine karşı olma sebepleri, Avrupa devletlerine bakış açısı ve Yunan işgaline yorumu değerlendirilmiştir. Ali Kemal'in eleştirdiği durumlar ayrı başlıklar halinde gruplandırılmıştır. Böylece konu bütünlüğüne önem vererek görüşlerini tek bir çatı halinde toplama fırsatı yakalamış bulunmaktayız. Üçüncü ve son bölüm ise “Ali Kemal'in Mütareke Dönemi Yazılarının Özetleri: Meclisin Açılmasından Mudanya Mütareke'sine Kadar” ismiyle muhalefetin ve Milli Mücadele döneminin en şiddetli yıllarındaki yazılarının özetlerini kapsamaktadır. Bahsi geçen makalelerin künyelerine ise ekler bölümünde tablolaştırarak yer verilmiştir. Ayrıca ekler bölümünde Ali Kemal ile ilgili fotoğraflara, soyağacına, karikatürlere yer verilmesi ile de tezin görsel zenginliğine katkı sağlanmıştır.

BÖLÜM I.: ALİ KEMAL'İN HAYATI

1.1.ALİ KEMAL'İN HAYATININ İLK DÖNEMİ

Ali Kemal, 1869 yılında İstanbul'un Süleymaniye semtinde doğmuştur. Gerçek adı Ali Rıza olmasına rağmen şairliğine hayran olduğu Namık Kemal'den dolayı adını Ali Kemal olarak değiştirmiştir. Yazılarında bu adı kullandığı için Ali Rıza ismi pek bilinmemektedir. Annesi Hanife Hanım, babası ise saltanata bağlılığı ile bilinen Mumcular kâhyası olan Balmumcu Ahmed Efendi'dir.⁴ Ali Kemal, mahalle mektebini bitirdikten sonra Kaptanpaşa Rüşdiyesi'nde öğrenimini sürdürmüştür. Bu okulun 1877-1878 Osmanlı Rus Harbi'nin meydana gelmesi sonucu kapatılması ile Gülhane Askerî Rüşdiyesi'ne yazılmıştır. Fakat buradan da yaramazlıkları neticesinde kovulunca 1883'de Osmanlı Devleti'nin önemli eğitim kurumlarından Mekteb-i Mülkiye'ye başlamış ve bu okul onun hayatında önemli kapılar açmıştır.⁵ Özellikle burada hocalığını yapan Mizancı Murat, Ali Kemal'e hayatı boyunca destek vermiştir.⁶ Ali Kemal, sürekli okumayı ve kendini geliştirmeyi sevmekteydi. Özellikle gazete yazılarına bir ilgisi bulunmaktaydı. Hatta *Tercüman-ı Hakikat*, *Müntehibat-ı Tercüman-ı Hakikat*'ı her gün okuyup adeta satır satır ezberlediğini de dile getirmişti.⁷ Mekteb-i Mülkiye senelerinde yazdığı makaleleri hayali olan gazetelerden *Tercüman-ı Hakikat* ve *Saâdet*'de 8 Temmuz 1885'te yayımlanmıştı.⁸ Bu makaleleri dönemin ünlü isimlerinden Ahmet Mithat Efendi'nin beğenilerini de almıştı. 1886 yılına gelindiğinde gazetecilik konusunda yeteri kadar

⁴ Mustafa İsmet Uzun, "Ali Kemal," *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.2 (1989), s. 405.

⁵ A.y., s.405.

⁶ Ali Kemal, *Toplu Yazılar 1908-1909*, haz. Safiye Kıranlar (İstanbul: İsis Yayınları, 2010), s.15.

⁷ Ali Kemal, *Ömrüm*, haz. Zeki Kuneralp (İstanbul: İsis Yayınları, 1985), s.25.

⁸ Ali Kemal, henüz 16 yaşındayken *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde yazmaya başlamıştır. Son yazısı olan *Peyâm-ı Sabah* gazetesindeki 10 Eylül 1922 yılındaki yazısına kadar 37 senede yaklaşık olarak 7000 yazısı bulunmaktadır. (Orhan Karaveli, *Ali Kemal "belki de bir günah keçisi..."* (İstanbul, Doğan Kitap, 2009), s.148.

piştiğini düşünen Ali Kemal, dostları İbrahim Fehim ve Hüsametdin ile beraber *Gülşen* dergisini yayına hayatına katmıştır.⁹

Ali Kemal'in kendini yazı hayatına adanmış dönemlerde Osmanlı Devleti'nde dahili ve harici anlamda güç kayıpları yaşanmaktaydı. Toprak kayıpları ve iç isyanlar devletin hareket alanını etkilemekteydi.¹⁰ 19. yüzyılda devlet içerisinde memnuniyetsizliklerin artışı ile Namık Kemal, Ali Suavi ve Ziya Paşa gibi yenilik taraftarlarının toplanarak Yeni Osmanlılar namıyla hükümete karşı bir muhalif grup teşkil etmelerine sebep olmuştur. Bahsi geçen Osmanlı aydınları Avrupa'da eğitim görerek Batı'daki değişim ve gelişmeleri yakından takip etmiş ve Osmanlı Devleti'nin çağın gerisinde kalmasına tepki göstermiştir. Yeni Osmanlıların yegâne amacı Kanunî Esasi'nin ve meşrutiyetin ilanıydı. Meşrutiyetin temel argümanı yönetimin bir hanedandan bağımsız olarak milletin kendi iradesinin hakim güç olmasıdır.¹¹ Neticede 30 Mayıs 1876'da tahtan indirilen V. Murad'ın yerine 31 Ağustos 1876'da meşrutiyeti vaat eden II. Abdülhamid getirilmiştir. Birinci Meşrutiyet'i ilan eden Sultan II. Abdülhamid, 93 Harbi'nin (1877-1878) vuku bulması ile ülke içerisindeki durumun kötüleşmeye başlamasını bahane ederek meclisi 14 Şubat 1878'de kapatmıştır. Bu tarihten sonra istibdat yani yasakların hâkim olduğu dönem başlamıştır. Sultan II. Abdülhamid, Jön Türk grubunun isyan etmemesi adına onları vilayetlerden uzaklaştırsa da bu önlemler yeterli gelememiş ve Jön Türkler bu defa da 1894 yılında İttihat Terakki Cemiyeti'ni kurmuşlardır.¹²

İstibdat döneminden dolayı gazeteciler genellikle yurt dışına giderek orada yazılar kaleme alarak memlekete gönderirlerdi. Bu yıllarda Ali Kemal, istibdat yönetiminin sansür yapısına karşı bir tavır sergilemiş ve yurt dışına gitmeye karar vermişti. Fakat bu yolculuğu pek de uzun sürememiştir. Yurt dışına çıktıktan yalnızca dokuz ay geçmesinin ardından babasının vefatıyla onun işlerini halletmek adına 1888 tarihinde İstanbul'a dönmek zorunda kalmıştı. Ali Kemal, Avrupa'daki öğrendiklerini Osmanlı Devleti'ne aktarmak arzusundaydı. Ama bu durum elbette istibdat döneminin hâkim olduğu yıllarda mümkün olmayacaktı. Bu doğrultuda

⁹ Kemal, *Toplu Yazılar*, s.15.

¹⁰ Donald Quataert, *Osmanlı İmparatorluğu 1700-1922*, çev. Ayşe Berktaş (İstanbul: İletişim Yayınları, 2013), s.95.

¹¹ Halil İnalcık, *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-IV* (İstanbul: Kültür Yayınları, 2016), s.304.

¹² Şerif Mardin, *Türk Modernleşmesi* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2014), s.97-100.

İstanbul'da Mekteb-i Mülkiye'de, Avrupa'da tanık olduğu öğrenci cemiyetlerine benzer bir cemiyet olarak "Serbest-i Ffkâr" adında bir cemiyet kurma teşebbüsünde bulunsa da bu durum onun Halep'e sürgün olmasına sebep olmuştu.¹³

Ali Kemal, sürgün yıllarında da boş durmamış; muallim ve defterdarlık görevlerinin yanı sıra 1893'de "İlm-i Ahlâk" isimli çalışmasıyla Maarif Nezareti'nin yapmış olduğu bir yarışmada da birinci olmayı başarmıştı.¹⁴ Fakat sürgün almış bir devlet adamının yarışmada aldığı birinciliği çevrede pek de olumlu karşılanmamıştır. Bu sebeple öğretmenlik mesleğinden istifa ederek İstanbul'a dönmüştür. Yine de Ali Kemal, İstanbul'da fazla kalmayarak tekrar yurt dışına kaçmıştır. Paris'te Sultan II. Abdülhamid'e karşı Jön Türk muhalif grubuna katılmıştır.¹⁵ Ali Kemal, Jön Türkler ile fikir yönünden uyuşsa da Jön Türklerin gidiş yolunu desteklemiyordu. Cemiyet içerisinde oluşan kargaşalara anlam verememekteydi. Onun Jön Türkler içerisine girmesini sağlayan yegâne güç, Jön Türk üyelerinden olan Mekteb-i Mülkiye'deki hocası Mizancı Murat idi.¹⁶ İleri tarihlerde Ali Kemal'in Jön Türklerden ayrılışının nedeni de Mizancı Murat'ın bu gruptan ayrılması olarak görülmüştür.¹⁷

Ali Kemal, Avrupa'da bulunduğu süre zarfında para kazanmak ve ayaklarının üstünde durabilmek için *İkdâm*, *Malûmat*, *Servet-i Fünûn*, *Servet*, *Tercüman-ı Hakikat*, *Mecmûa-i Ebüzziya*'da yazılar yazmıştı.¹⁸ Bir iddiaya göre bu yazıları yazarken bir yandan da 1897 ile 1908 yılları arasında hafiye teşkilatında¹⁹ çalışarak Jön Türklerin faaliyetlerini gizliden gizliye Sultan II. Abdülhamid'e iletmekteydi.²⁰ Jön Türkler, Ali Kemal'in casusluk yaptığının farkında olsalar da seslerini çıkarmamışlardı. Özellikle bu yıllarda Ali Kemal, gazetecilikteki kalem gücünden

¹³ Şükrü Hanioglu, *Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük (1889-1902)* (İstanbul, İletişim Yayınları, 1985), s.177.

¹⁴ Kemal, *Toplu Yazılar*, s.16.

¹⁵ a.g.e., s.185.

¹⁶ Kemal, *Ömrüm*, s.164.

¹⁷ *İttihatçıların Geçmişle Hesaplaşması: Ali Kemal- Bahaeddin Şakir Davası*, haz. Aygül Tamer Torun (İstanbul: Libra Kitapçılık, 2014), s.17.

¹⁸ Hıfzı Topuz, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi* (İstanbul, Remzi Kitabevi, 2003), s.79.

¹⁹ Hafiye teşkilatı, padişahların bilgi toplama ağıydı. Abdülmecid ve Abdülaziz dönemlerinde bazı kişiler bilgi toplamak için saray tarafından görevlendirildi. Hafiye denilen bu istihbaratçıların sayıları giderek artmış ve en yaygın şekline II. Abdülhamid döneminde ulaşmıştır. Bu durumda II. Abdülhamid döneminde meydana gelen dahili ve harici problemlerin etkisi büyüktür. (Daha fazla bilgi için bkz. Emrullah Tekin, "Hafiye," *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.15 (1997), s.115.)

²⁰ Bülent Özdemir, *I. Dünya Savaşı Yıllarında İngiltere İstihbarat Raporlarında Fişlenen Türkiye* (İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2008), s.27.

çok jurnalcılığı ile ön plandaydı. Fakat Ali Kemal, her seferinde kendine yöneltilen casusluk iddialarını kati şekilde yalanlamıştır. Özellikle Paris’e kaçtığında *Yeni Yol*²¹ gazetesinde 19 Ekim 1909 tarihinde yazdığı “Nasibimiz” adlı makalede kendini savunarak casusluk yapmadığını beyan etmiştir.²²

Sultan II. Abdülhamid, zaman zaman devlet görevlilerini affederek onları yeni görevlere tayin ederdi. Böylece bu kişiler saray gelirleriyle eğitimlerine de devam edebilmekteydi. İşte bu kişilerden birisi de Ali Kemal olmuştur. Ali Kemal, Brüksel Sefareti kâtibi ve öğrenci müfettişliği görevlerini almıştır. Fakat Paris’te eğitimine devam eden Ali Kemal, üstlendiği bu görevleri yerine getirmeyince istifa etmek zorunda kalmıştır. Ali Kemal, kendisine verilen görevleri yerine getirmeme nedenini ise Sultan II. Abdülhamid’in emirlerine uymak istemediği şeklinde açıklamıştır.²³

Avrupa’dan sonra Mısır’a geçen Ali Kemal, Mısır bölgesindeki Jön Türkleri takibe başlamıştı. Ali Kemal, Mısırlı bir prence ait çiftlikte çalışarak maddi ihtiyaçlarını karşılıyordu. Ayrıca Ali Kemal, 1903 yılında İsviçre’ye yaz tatiline geçirmek için gittiği süreçte Winifred Brun ile tanışmış ve aynı yıl onunla evlenmiştir. Ali Kemal’in Winifred Brun’dan üç çocuğu dünyaya gelmiştir.²⁴

Ali Kemal, yazı yaşamına da son vermeyerek 1900’lü yılların başında *Mecmûa-yı Kemâl* ve *Türk* dergilerini neşretmişti. Yusuf Akçura’nın meşhur *Üç Tarz-ı Siyâset* adlı çalışması da 1904 yılında *Türk* dergisinde yayımlanmıştı. Akçura’nın makalesinde ortaya koyduğu üç yol; Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülüktür. Ayrıca Akçura, bu makalesinde “Osmanlı milleti yaratmak, kimi yararlar kapsamakta ise de eylem dışıdır. Müslüman birliği veya Türk birliğine yönelen siyaset, Osmanlı Devleti için aynı çıkarları ve sakıncaları kapsamaktadır. Eylem yönünden de aynı kolaylık ve güçlük vardır, denilebilir. Böyle bir durumda İslamlık ve Türklük siyasetlerinden hangisi yürütülmelidir?”²⁵ sorusuyla dönemin aydın kesimini düşünmeye davet etmişti. Burada Akçura, Türkiye’nin ilerlemesi

²¹ Yeni Yol gazetesinin sadece 5 sayısı çıkabilmiş, sansür nedeniyle kapatılmıştır. Öyle ki uygulanan sansür hasebiyle gazetenin koleksiyonu Türkiye’de dahi bulunmamaktadır. Tek nüshası Paris’te bulunmaktadır.

²² Kemal, *Ömrüm*, s.170-174.

²³ Kemal, *Toplu Yazılar*, s.17.

²⁴ Uzun, a.g.m., s.405.

²⁵ Yusuf Akçura, *Üç Tarz-ı Siyaset* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1976), s.8.

amacıyla üç yolun takip edilmesi gerektiğini ve *Türk* dergisinin hangi yolu takip ettiğini sorgulamıştı. Ali Kemal de buna karşılık “Cevabımız” makalesiyle üç öğeyi de reddetmiş ve asıl yolun Turancılık olduğunu belirtmişti.²⁶ Ali Kemal’e göre Türklük ve İslam’ı ayırmak mümkün değildi. Yine aynı şekilde *Türk* gazetesinde iki bölümden oluşan “Bir Mektup” adlı makalesiyle Akçura’yı eleştirerek Osmanlı milleti fikrini savunmuştu.²⁷

Bu süreçte İttihatçılar ise meşrutiyetin ikinci kez ilanı için faaliyetlerine devam etmekteydi. Sultan II. Abdülhamid, gördüğü baskılar neticesinde 23 Temmuz 1908’de meşrutiyeti ikinci kez ilan etmiştir. Fakat Sultan II. Abdülhamid, meşrutiyetin ilanını bir baskı görmemiş ve kendi isteği ile ilan etmiş gibi halka yansıtarak itibarını artırma yoluna gitmiştir.²⁸ Kemal Karpat tarafından, İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin hayata geçirdiği bu ihtilal padişahın istibdatının son buluşu ve Türk milliyetçiliğinin de aydınlığı olarak tarif edilmektedir.²⁹ Meşrutiyetin ilanını takiben Sultan II. Abdülhamid’in baskıcı yönetimi bitmiş ama bu sefer de İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin baskı yönetimi başlamıştır. Bunun yanı sıra İttihatçıların keyfi uygulamaları, orduyu siyasete alet etmeleri ve Türkçülük akımıyla adeta diğer milletlerin dışlanması Ali Kemal’in yanında yer alan İttihatçı muhalefeti her geçen gün arttırmaktaydı.³⁰ İttihat ve Terakki’ye muhalefet eden devlet adamı ve gazetecilerin öldürmesi ve faillerinin bulunamaması ise durumu kızıştırmaktaydı. Anti-demokratik bu adımlar siyasi hayatta kargaşanın egemen olmasına neden olmuştur.³¹ Bir muhalifin “İttihat Cemiyeti’nin idare-i keyfiyesi yüzünden her iş berbad oluyor; sokakta çamurlardan geçilmiyor.”³² ifadesi oluşan memnuniyetsizliği gözler önüne sermekteydi. Ali Kemal, meşrutiyetin ikinci kez ilanı ile 1908 yılında İstanbul’a dönerek padişaha itaatini bildirmiştir. Bu tarihten sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti’ne karşı politikalar izlemeye başlamıştır. Hatta ileride Kuvâ-yi Milliye’yi

²⁶ Kemal, *Ömrüm*, s.167-168.

²⁷ Akçura, a.g.e., s.9.

²⁸ Abdullah İslamoğlu, *II. Meşrutiyet Döneminde Siyasal Muhalefet (1908-1913)* (İstanbul: Gökkuşbu Yayınları, 2004), s.162.

²⁹ Kemal Karpat, *İslam’ın Siyasallaşması* (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004), s.655.

³⁰ Nevzat Artuç, *Sıradışı Bir İttihatçı: Baserya Efendi’nin Hayatı ve II. Meşrutiyet Dönemi Hatıraları*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2019), s.204; Ziya Şakir, *Hürriyet ve İtilaf: Nasıl Doğdu, Nasıl Yaşadı, Nasıl Battı?* (İstanbul: Akıl Fikir Yayınları, 2011), s.189.

³¹ Ali Birinci, “Hürriyet ve İtilaf Fırkası,” *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.18 (1998), s.508.

³² A.y., a.g.e, s.97.

de sırf İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bir uzantısı saydığı için oldukça sert eleştirmiştir.³³ Özellikle *İkdâm* gazetesinde yazdığı yazılarla muhalefet şimşeklerini üstünde toplamıştır. Bunun yanı sıra İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin taraftarı olan *Tanin* gazetesi ve Hüseyin Cahit ile sürekli çatışma içerisinde olmuştur.³⁴

Tarihimizde İkinci Meşrutiyet çok partili hayatın da bir provası olarak görülmektedir. Bu dönemde İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin faaliyetlerine karşı olarak pek çok parti kurulmuştur. Bu partilerden birisi Ali Kemal'in de içerisinde bulunduğu 14 Eylül 1908 tarihinde kurulan Ahrar Fırkası'dır. Ali Kemal'in zamanında hocası Mizancı Murat sebebiyle bir müddet Jön Türkler'e katılması, Ahrar Fırkası'na kabulü noktasında birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. Ana muhalefet fırkası olan Ahrar Fırkası, İttihat ve Terakki karşıtlarının toplandığı bir hüviyete sahipti ve kuruluş amacı da İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin baskı yönetimine doğru gitme endişesinden kaynaklanmaktaydı.³⁵ Bu fırka İttihatçıların özellikle Alman yanlısı politikalarından rahatsızdı.³⁶ Ali Kemal'in Ahrar Fırkası aracılığı ile seçimlere katılması da tepkilere neden olmuştur. Bu konuda İttihat ve Terakki Cemiyeti mensubu olan *Şûra-yı Ümmet* gazetesinin yazarı Dr. Bahaeddin Şakir, *İkdâm* gazetesinin yazarı Ali Kemal'e geçmişten utanmayarak seçimlere katılmasını normal bulmamış ve yazılarında Ali Kemal'i eleştirmiştir. Bunun üzerine Ali Kemal, Bahaeddin Şakir'i yalan söylediği ve iftiralarda bulunduğu gerekçesiyle mahkemeye şikâyet etmiştir. Şakir'in özellikle jurnalcilik, hırsızlık, şantajcılık tarzında yakıştırmaları ve bu yakıştırmalara gösterdiği örnek olaylar Ali Kemal'in kızgınlığını arttırmıştır. Şakir mahkemede, Ali Kemal'in padişaha jurnaller ile bilgi sızdırdığını Jön Türklere ait bir posta kağıdını hırsızlık ile ele geçirdiğini ve bunların neticesinde Ali Kemal'in Brüksel Sefareti katipliğini görevini aldığını ileri sürmüştür. Buna karşılık Ali Kemal, Jön Türk düşmanı olmadığını, Ahmet Rıza Bey'i zamanında Fransızlara karşı savunduğunu ve en büyük arzusunun Kanun-i Esasi'nin yayınlanması olduğunu, bu uğurda çabaladığını, yegâne amacının vatana hizmet olduğunu belirtmiştir. Şakir, mahkeme süresince İttihatçıları koruyarak

³³ Kemal, *Ömrüm*, s.164.

³⁴ Uzun, a.g.m., s.406.; Falih Rifkî Atay, *Çankaya* (İstanbul, Pozitif Yayınları, 2012), s.161.

³⁵ Süleyman Kani İrtem, *31 Mart İsyanı ve Hareket Ordusu*, haz. Osman Selim Kocahanoğlu (İstanbul, Temel Yayınları, 2003), s.36.

³⁶ Gezgin, a.g.e, s.122.

dördüncü celsesinde gerçekleşen 31 Mart Hadisesi³⁷ sonucunda Ali Kemal'in Avrupa'ya kaçmasını iddiaların bir kanıtı olarak mahkemeye sunmuştur. Bu kısım adeta bir "propaganda" olmuştur.³⁸ Ayrıca Ali Kemal, 1908 yılında tayin edildiği Dârülfünûn Edebiyat Şubesi ve Mekteb-i Mülkiye Tarih-i Siyasî Müderrisliği görevlerinden 31 Mart Hadisesi sonucunda alınmıştır.³⁹ Dava sonrası her iki taraf da yazılarına devam etmiş, fakat *Şûra-yı Ümmet* gazetesinin İttihatçıların bir yayın organı olması ve saldırgan politikalarıyla partiye zarar vermesinden dolayı 1910 yılında tamamen kapatılmıştır.⁴⁰

Öte yandan 31 Mart Hadisesi bir bakıma İttihatçıların işine gelmişti. Çünkü bu isyandan sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti tamamıyla yönetimi ele geçirebilmişti. Bu bağlamda İttihatçıların ilk girişimi Sultan II. Abdülhamid'i tahtından indirilerek yerine Sultan Mehmet Reşat'ı getirmek olmuştur. Ayrıca İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin hakimiyeti cemiyetin üyelerinden olan Sait Halim Paşa'nın sadrazamlığı ile kesinleşmişti.⁴¹ Ana muhalefet partisi olan Ahrar Fırkası'nın üyeleri de 31 Mart Hadisesi'nde kışkırtıcı propaganda yaptıkları ve isyanda olmaları

³⁷ 31 Mart Hadisesi, 13 Nisan 1909 tarihinde alaylılar tarafından eski düzene tekrar dönmek adına gerçekleştirilmiştir. Devlet içerisinde bu kadar kargaşayı oluşturan unsur alaylı ve mektepli çatışmasından kaynaklanmaktaydı. Osmanlı Devleti, Batı'yı takip amacıyla eğitim kurumlarını yenileştirmiş, medreselerin yanı sıra 1827'de Mekteb-ı Tıbbiye, 1835'te Mekteb-i Harbiye açılmıştı. Devletteki bu düalizm eski ile yeninin çatışmasını oluştururken Sultan II. Abdülhamid "Terakki, mektepten çıkan diplomalı efendilerin gayretleri ile gerçekleşecektir." fikrini savunmuş ve aslında bir nevi bu ikilikte tarafını belli etmişti. İkinci Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte padişah, alaylı subayları meclisten uzaklaştırırken mektepli subayları yaklaştırmıştı. Mektepliler, meşrutiyet ve onun getirdiği uygulamaları desteklerken alaylılar, meşrutiyete şiddetle karşı çıkmış ve mektepli subayları dinsiz olarak nitelendirmişlerdir. Bu isyanın kilit noktasını, İttihatçı ve meşrutiyet karşıtı gazetecilerin, siyasetçilerin faili meçhul şekilde öldürülmesi ve katillerinin bulunamaması oluşturmaktaydı. Bu olaylar İttihatçılardan bilinmiş ve İttihatçılar da bu konu karşısında susmayı tercih edince olaylar iyice kızışmıştı. Özellikle Hasan Fehmi'nin öldürülmesi bardağı taşıran son damla olmuştur. Bu cinayet sonucu toplum içerisinde de büyük bir galeyan meydana gelmiş, sokak gösterileri yapılmaya başlanmıştır. Öğrenciler miting düzenleyerek Babıâli kapısına dayanıp sadrazamdan bu konu hakkında açıklama bile istemişti. 31 Mart Hadisesi çoğu kesim tarafından gerici fikirlerin egemen olduğu bir ayaklanma olarak görülmüştür. Buna karşılık bu isyanı bastırmak ve meşrutiyeti korumak adına üçüncü ordu komutanı Mahmut Şevket Paşa tarafından bir hareket ordusu oluşturulmuştur. Şevket Paşa "kurtarıcı edası ile" İstanbul'a girebilmiş ve isyancılar şehri terk etmiştir. (Daha fazla bilgi için bknz. Adem Ölmaz, *Modern Osmanlı Ordusunda Alaylılar ve Mektepliler* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2017): 21-205.; Sina Akşin, *31 Mart Olayı* (İstanbul, Doğan Kitap, 1972), s.218-398.; Orhan Koloğlu, *1908 Basın Patlaması* (İstanbul: Başhaş Yayınları, 2005), s.128.)

³⁸ Ali Kemal- Bahaeddin Şakir Davası, s.22-28.

³⁹ Faruk Gezin, *Ali Kemal Bir Muhalifin Hikâyesi* (İstanbul, İsis Yayınları, 2010), s.122.

⁴⁰ Ali Kemal- Bahaeddin Şakir Davası, s.29.

⁴¹ Sina Akşin, *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki* (İstanbul, Remzi Kitabevi, 1987), s.251.

gerekçesiyle yargılanmıştı.⁴² Bu durum muhaliflere bir gözdağı niteliğindeydi. Fakat İttihatçılar iyi bir yönetim hayatı sürdürememişlerdi. Bakıldığında İkinci Meşrutiyet'in ilanından çok daha öncelerinde Paris'te gerçekleştirilen bir toplantıda İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kurucularından olan İbrahim Temo'nun yaptığı şu konuşma siyasette belirleyici olmuştur:

“Yahu biz toplanıp hasbihal ediyoruz ve dertleşiyoruz. Osmanlı idaresinin, başımızda bulunan bu istibdat belasını tenkit edip duruyoruz. Ya bir gün Abdülhamid insafa gelir, tuttuğu yolun çıkmaz bir sokak olduğunu anlar, etrafındaki mikropları temizleyerek, buyurun efendiler bu idare arabasının dizginlerini sizlere vereyim, ıslahata başlayınız, vatani kurtarınız derse? Biz yalnız kuru tenkitle vakit geçirdiğimiz için bir hazırlığımız, ciddi bir programımız yoktur. Vatana dönüşümüzde iş başına geçerse, ne yapabiliriz? Biz her şubede, birer program dahilinde iş görmek ve ıslahata başlamak için şimdiden hazırlanmalı ve adam yetiştirmeliyiz.”⁴³

31 Mart Hadisesi'nin gerçekleşmesinin ardından bu harekâta İngilizlerin parmağı olduğu söylentisi oldukça etkili olmuştur. İngiltere, meşrutiyetin ilanından sonra İttihatçılardan uzaklaşarak 31 Mart Hadisesi'ni hoş karşılamış, Hareket Ordusu'nun duruma müdahalesini de olumsuz şekilde karşılamıştır.⁴⁴ Bu olaydan sonra İttihatçılar güç kazanınca Ali Kemal, idam edilmekten korkarak ailesini İstanbul'da bırakarak üçüncü kez Avrupa'ya gitmek mecburiyetinde kalmıştır.⁴⁵ 31 Mart Hadisesi'nden sonra Yıldız Sarayı da yağmaya uğramıştır. Yaşanan bu yağma devlet içerisinde büyük hayal kırıklarına sebep olmuştur.⁴⁶ Bu yağma sonrasında gazeteciler, II. Abdülhamid'e verilen jurnallerin basına açıklanması için talepte bulunmuşlar ve jurnallerin incelenmesi için Evrak Tetkik (İnceleme) Komisyonu oluşturulmuştur. Çıkan jurnaller arasında büyük şaşkınlıklara sebep olanlar olmuştur.⁴⁷ Bu jurnallerden bazıları da Ali Kemal'e ait olup verdiği jurnaller basın ile paylaşarak gazetelerde yayımlamıştır. Bu jurnallerde Abdülhamid yanlısı politika izlediği, Jön Türkler ile ilgili bilgileri padişahla paylaştığı açık şekilde ortadadır.⁴⁸

⁴² İncılık, a.g.e., s.302.

⁴³ İslamoğlu, a.g.e., s.68.

⁴⁴ Akşin, 31 Mart Olayı, s.399.

⁴⁵ Uzun, a.g.m., s.406.

⁴⁶ Samih Nafiz Tansu, *İki Devrin Perde Arkası: Teşkilat-ı Mahsusa* (İstanbul: Nokta Kitap, 2012), s.79.

⁴⁷ Emre Gör, *II. Abdülhamid'in Hafiye Teşkilatı* (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2015), s.112.

⁴⁸ Gezgin, a.g.e., s.130; Ali Kemal- Bahaeddin Şakir Davası, s.17.

İttihatçıların hakimiyeti ele geçirmesi ile Avrupa'ya kaçan Ali Kemal, burada kaldığı sürede *Yıldız Hatırat-ı Elimesi*, *Edebiyat* ve *Siyasiyat* eserlerini kaleme almıştır. Ali Kemal, ailesini de İstanbul'da bırakmamıştır. Fakat İngiltere'de eşi Winifre Brun ve çocuklarını yanına aldıktan bir müddet sonra eşi vefat etmiştir. Bunun üzerine Ali Kemal, 1911 yılında eşinin hatırasını yarı otobiyografik romanı olan "Fetret" ile canlı tutmaya çabalamıştır. 1912 yılına gelindiğinde genel affı değerlendirerek çocuklarını İngiltere'de bırakarak İstanbul'a dönmüştür. Çocuklar bir süre sonra buradaki akrabalarının yanında Hristiyan İngiliz eğitimiyle büyüyerek isimlerini de değiştirmiştir.⁴⁹ İstanbul'a gelen Ali Kemal, *Yeni İkdâm* ve *İktihâm* gazetelerini neşretmeye başlamıştır. Gazete 1912'de tekrar *İkdâm* adını almış ve Ali Kemal burada başmuharrir olarak yazmıştır.⁵⁰

1.2.HÜRRİYET VE İTİLAĞ FIRKASI VE ALİ KEMAL

31 Mart Hadisesi'nin ardından olaydan sorumlu tutulmaları ve İttihatçıların baskıcı politikalarından dolayı Ahrar Fırkası devamlılığını sağlayamayarak 30 Ocak 1910'da kendini feshetmiştir. Fakat bu fırkanın fikir yapısı yeni kurulacak olan Hürriyet ve İtilaf Fırkası'na miras olarak kalmıştır.⁵¹ Ahrar Fırkası'ndan sonra pek çok parti kurulsa da pek etkili olamamıştır.⁵² Nitekim muhalifler tek tek İttihatçıların hakkından gelemeyeceğini düşünüp tek yumruk altında birleşmeye karar vererek 21 Kasım 1911 tarihinde Hürriyet ve İtilâf Fırkası'nı kurmuşlardır. Bu parti çok partili

⁴⁹ Gezgîn, a.g.e., s.133.

⁵⁰ Uzun, a.g.m., s.406.

⁵¹ Birinci, a.g.e., s.36.

⁵² Bu partilerden ilki 1908 yılında Fedakarın-ı Millet Cemiyeti iken bir diğeri İbrahim Temo tarafından İttihat ve Terakki'nin üyesi olup da birtakım sebeplerle cemiyetten ayrılanları tekrar cemiyet etrafında toplamak gerekçesiyle kurulan Osmanlı Demokrat Fırkası'dır. İttihat ve Terakki Cemiyeti faaliyetlerinden rahatsız olan bir başka grup ise Derviş Vahdeti önderliğinde batılılaşmaya karşı olarak 5 Nisan 1909'da kurulan İttihad-ı Muhammedi Fırkası'dır. 31 Mart Olayından sorumlu tutularak İttihad-ı Muhammedi Fırkası kapatılmış, kurucusu Derviş Vahdeti idam edilmiştir. Bu sebeple üyelerinin birçoğu İstanbul'u terk etmek zorunda kalmışlardır. 1909 yılında bazı Arap ve Arnavut mebusları tarafından Mutedil Hürriyetperverân Fırkası kurulmuştur. Yine başka yeni bir siyasi teşekkül olan Ahali Fırkası 21 Şubat 1910'da meclis içinde kurulmuş ve Meşrutiyet döneminin ikinci muhalefet partisi olarak nitelendirilmiştir. Osmanlı Sosyalist Fırkası ise 15 Eylül 1910'da kurulmuştur. Yönetimi tümüyle eline alan İttihat ve Terakki Cemiyeti bu partilerle tek tek mücadele etmiş ve çoğunun sonu hüsrana olmuştur. (Daha detaylı bilgi için bkz. Serhan Yücel, *Türkiye'nin Siyasal Partileri (1859-2005)* (İstanbul: Alfa Yayınları, 2006), s.7-8.; Ali Birinci, *Hürriyet ve İtilaf Fırkası* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1990), s.36.)

siyaseti hayatın kilit noktasını oluşturmaktaydı.⁵³ Partinin kurucu üyeleri arasında Miralay Sadık Bey önderliğinde Rıza Nur, Lutfi Fikri, Gümülcineli İsmail, Rıza Tevfik, İsmail Sıdkı, Hüseyin Siret, Mahir Said, Muhammed Hamdi gibi isimler bulunmaktaydı.⁵⁴

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin fikir ve faaliyetlerine muhalif olan Hürriyet ve İtilaf Fırkası fikirlerini basın yoluyla dile getiriyordu. Bu şekilde muhalefet devletin en uzak noktasına dahi ulaşabilmekteydi. Ali Birinci'ye göre Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın tarihimize en büyük katkısı, aydınların fikirlerini ifade etmelerine ortam oluşturmalarıdır.⁵⁵ Basının bir meslek olarak ortaya çıkması ise İkinci Meşrutiyet yıllarına dayanmaktadır. Bundan önce bireysel adımlar varken artık bir cemiyet ile bir araya gelerek bir meslek yapısı oluşturulmuştur.⁵⁶ Fakat her geçen gün artan muhalefet kendini medyada gösterince basına da sansür uygulanmaya başlanmıştır. Dönem içerisinde bir gazete kapanıp diğer gün farklı isimde başka bir gazete yayınlanmaktaydı. Sansüre karşı gazetecilerin de çaresi buydu.⁵⁷ 1907 yılında gazete sayısı İstanbul'da 52 iken 1909 yılında 377'ye ulaşmış ve tüm Osmanlı topraklarında yine 1907 yılında 377 iken 1909 yılına gelindiğinde bu sayının 730'a ulaştığını görmekteyiz.⁵⁸ *Servet-i Fünûn*, *Yeni Gazete*, *Tanin* İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne destek verirken *Osmanlı*, *Sabah*, *İkdâm*, *Sada-yı Millet*, *Serbesti*, *Mes'uliyet*, *Alemdar*, *Peyâm-ı Sabah*, *Tanzimat*, *Teminat*, *İfham*, *Şehrah*, *Nevrah*, *Yeni Yol*, *Meslek*, *Badâhet*, *Meşrutiyet* Hürriyet ve İtilaf Fırkası'na destek vermektedir.⁵⁹ Basın önemli bir gücü oluşturduğu için Hürriyet ve İtilaf Fırkası siyasi rekabetini daha etkili gösterebilmek adına on beş mebusuna gazetelerde yazı yazma görevi vermiştir.

Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın kurulmasında en önemli etkenin İngilizler olduğunu söylememiz yerinde olacaktır. Hatta Hürriyet ve İtilaf Fırkası ilk

⁵³ Durdu Mehmet Burak, "Osmanlı Devleti'nde Jön Türk Hareketi'nin Başlaması ve Etkileri," *OTAM*, s.14 (2003): s.307.; Filibeli Şehbenderzade Ahmed, *Muhalefetin iflası: Hürriyet ve İtilaf Fırkası* (İstanbul, Nehir Yayınları, 1991), s.35-36.

⁵⁴ Birinci, a.g.m., s.511.; Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler: İkinci Meşrutiyet Dönemi: 1908-1918* (İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları, 1988), s.263-264.

⁵⁵ Birinci, a.g.m., s.511.

⁵⁶ Orhan Koloğlu, *Osmanlı Döneminde Basın Teknikleri ve Araçları* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2010), s.208.

⁵⁷ Selim Nüzhet, *Türk Gazeteciliği 1831- 1931* (İstanbul: Devlet Matbaası, 1931), s.82-83.

⁵⁸ Koloğlu, *1908 Basın Patlaması*, s.21.

⁵⁹ Birinci, a.g.m., s.509; A.y., a.g.e., s.78-80.

döneminin kapattıktan sonra da İngiltere ile iş birliği yapmaya devam etmiştir.⁶⁰ Fırka, İngilizler ile münasebetleri etkileyecek her türlü fikre karşıydı. Bu fırka İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni Alman yanlısı olmakla suçlarken kendilerinin de koyu bir İngiliz yanlısı olduğunu göz ardı ediyordu. Yine de Alman siyasetine karşılık İngiliz siyasetinin desteklenmesi gerektiği konusunda ısrarcıydılar.⁶¹ Bu durumu Ali Kemal'in makalelerinde de sık sık görmekteyiz. Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın dönemin önemli gücü olan İngilizler ile dostluğun sağlanma yolundaki önerisi, bazı İttihat ve Terakki Cemiyeti mensubu üyelerden de destek görmüş ve parti içerisinde bu sebepten kaymalar yaşanmıştır. Hareket ordusu sebebiyle Türkiye'den kaçan bir genç, "Meşrutiyeti de gördük Jön Türklerinde ne olduğunu anladık. Artık biz Türkler kendi kendimizi adam edemeyeceğimiz anlaşıldı. En iyisi Anadolu'ya İngiliz'i getirip, nasihatleri üzere işlerimizi yavaş yavaş düzeltmeliyiz. Himmet ve dirayetine muavenet etmeliyiz. Başka çaremiz kalmadı. İngilizler Mısır'ı ıslah ettiği gibi Anadolu'yu da ıslah ederler. İngilizler sayesinde biz Türkler Mısırlıları her şeyden çabuk ve kolay geçeriz."⁶² sözlerini söylemiştir. Bu tarz düşünceler azımsanamayacak şekilde fazlaydı.

Ali Kemal de Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın önemli üyelerinden olup partinin genel sekreterliği görevini üstlenmişti. Yine de Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın içerisinden olsa da pek particilik yanlısı bir tavır sergilememiş, bu fırkayı sadece bir vasıta olarak görmüştür. Ali Kemal, partiyle aynı düşüncelere sahip olarak devletin tüm bu kötü gidişatın mesuliyetini İttihat ve Terakki Cemiyeti üzerine yıkmaktaydı. Zamanla partinin ve Ali Kemal'in verdikleri tepkiler o kadar büyümüştür ki bu grubun şikâyetleri İttihatçıları da aşarak direk meşrutiyeti hedef alır hale gelmiştir.⁶³

Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne büyük rakip olarak ilk kez ortaya çıkması 11 Aralık 1911 tarihli ara seçimlere denk gelmektedir. Bu seçimlerde İttihat ve Terakki Fırkası adayı Memduh Bey'in 195 oyuna karşılık, 196 oy alan Tahir Hayrettin Bey seçimi kazanmıştır. Muhalefetin gücünün arttığını gözlemleyen İttihat ve Terakki Cemiyeti ise Hürriyet ve İtilaf Fırkası

⁶⁰ Birinci, a.g.m., s.508-509.

⁶¹ Birinci, a.g.e., s.58-59.

⁶² Suat Zeyrek, "II. Meşrutiyet Döneminde İktidar-Muhalefet Çekişmeleri Üzerine Genel Bir Bakış," *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s.2 (2013), s.47.

⁶³ Birinci, a.g.m., s.509.

teşkilatlanmadan seçime gitme yolunu tutmuş ve Sultan Reşad'ın yetkilerini genişleterek seçimlerde daha etkin olma yolları aramaya çalışmışlardır.⁶⁴ Ayrıca İttihat ve Terakki Cemiyeti bir tedbir daha alarak 18 Ocak 1912 tarihinde meclisi feshetmiştir. Bu olaydan yalnızca üç ay sonra ise seçimlere gidilmiştir. İttihatçılar tarafından sindirme politikaları, uygulanan şiddet sebebiyle bu seçimler tarihe “sopalı seçim”⁶⁵ olarak geçmiştir. Bu seçimlerde hile ve baskı egemen olmuş, seçimlerin üzerine kara bir gölge düşmüştür.⁶⁶ Tarık Zafer Tunaya'ya göre İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Hürriyet ve İtilaf Fırkası arasındaki durum, parti rekabetinden daha ziyade parti savaşına dönüşmüştür. İki parti de iktidara gelebilmek adına gayri resmi yollara başvurmaktan çekinmemiş ve birbirlerine karşı gözü dönmüş şekilde davranmışlardır.⁶⁷

İttihatçılar belli bir kesime hitap ederken, Hürriyet ve İtilaf Fırkası mensupları İttihatçılara karşı kişilerin toplandığı bir grup olduğundan, farklı kesimlerden kişileri içerisinde barındırmıştır. Bu durum zamanla anlaşmazlıkları doğmasına zemin oluşturmuştur. Haziran ayına gelindiğinde ise Müşir Fuad Paşa fırka reisliğine getirilmiştir. Müşir Fuad Paşa, Kâmil Paşa ile anlaşarak fırkayı 1913 yılında kapatmıştır. Fakat partinin kapatılmasına dair resmi bir karar bulunmamaktadır.⁶⁸ Neticede Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın yönetiminin ilk evresi kapanmış, parti fiili olarak dağılmıştır. Fakat Birinci Dünya Savaşı içinde tekrar toplanarak sisteme muhalif olmaya devam etmiştir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Birinci Dünya Savaşı sonrasında kapatılmasıyla oluşan siyasi boşluğu doldurmak adına, ikinci kez 10 Ocak 1919 yılında faaliyete girişmişlerdir. Ali Kemal ve bağlı olduğu Hürriyet ve İtilaf Fırkası mensupları, İttihat ve Terakki Cemiyeti kapatıldığı için onları “eski suçlular” olarak tanımlarken, Milli Mücadele'nin destekçi olan kesimi ise “müstakbel suçlular” olarak tanımlamaktaydı. Bu kişilerin Bolşeviklik iddiasıyla hareket edip devleti batırdıklarını düşünmekteydiler. Fakat Anadolu'da Milli Mücadele hareketinin başarı göstermesiyle fırkanın faaliyet alanı daralmış ve tek faaliyet bölgesi İstanbul olarak kalmıştı. Bu dönemde siyasi mücadelenin yanı sıra

⁶⁴ Birinci, a.g.e., s.100-106.

⁶⁵ Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, s.301.

⁶⁶ Hasan Kayalı, *Jön Türkler ve Araplar Osmanlılık Erken Arap Milletçiliği ve İslamcılık 1908-1918*, çev. Türkan Yöney (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2018), s.140-144.

⁶⁷ Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, s.302.

⁶⁸ Yücel, *Türkiye'nin Siyasal Partileri*, s.9.

konferanslar, dini sohbetler, durumu olmayan kişilerinin tedavisinde yardım gibi sosyal konularda da aktif rol oynamışlardı.⁶⁹ Ayrıca Saltanat-ı Meşrûta, İhya-i Vatan, Anadolu Cemiyeti Hafiyesi adıyla gizli fırkalar kurarak Anadolu'daki insanları saltanat taraftarı yapmak, Milli mücadelenin önüne set çekmek, halkı isyana teşvik etmek gibi amaçlar gütmüşlerdi. Fakat Ankara Hükümeti'nin tüm bu faaliyetlerden haberi olmuş ve onları engellemeyi başarmıştır.⁷⁰ Anadolu'da Milli Mücadele hareketi yükseldikçe fırkanın faaliyetleri güç kaybetmiştir. Büyük Taarruz'un ardından fırka üyeleri ülkeden kaçmış ve 150'likler listesine alınmıştır.⁷¹

Sonuç olarak Hürriyet ve İtilaf Fırkası, özellikle ikinci dönemiyle etkili olmuş ve siyasette ön plana çıkma fırsatı yakalamıştır. Fakat bu fırsatı iyi değerlendirememiştir. Farklı fikir sahiplerinin fırka içerisindeki varlığı fırkada çok başlılığa neden olmuştur. Bu durum birlikteliklerine zarar vermiştir.⁷² Ziya Şakir'e göre ise bu fırka her ne kadar memleket içerisinde samimi şekilde ortaya çıkmış olsa da fırkanın kötülükten başka hiçbir şey düşünmeyen kişilerin eline geçmesi ile artık "pislik deryasına batışı"⁷³ gerçekleşmiştir.

1.3.MÜTAREKEYE GİDEN SÜREÇ

1912 yıllarında devlet yönetimi İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin eline geçmeye başlamıştı. Bu cemiyet Birinci Dünya Savaşı'na katılımı destekleyenler tarafından yönetilmekteydi. Ali Kemal'in Birinci Dünya Savaşı hakkında düşünceleri ise tamamen olumsuzdu. Ali Kemal, bu süreçte savaş karşıtı gibi görünmüş ve İngiltere ile Fransa ilişkilerinin güçlü tutulması ile bu süreçten zararsız çıkılabileceğine inanmıştır. Siyasette Kâmil Paşa'yı desteklemiştir. Aynı zamanda Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın düzenlediği mitinglerde konuşmalar yapmıştır. Bu fikirleri neticesinde Viyana'ya sürgüne gitmiş ama Viyana'da da *İkdâm*'da yazı yazmaya devam etmiştir. 1913 Mayıs'ta Cemal Paşa'nın izni ile memlekete geri gelebilmiştir. Artık bu sürgün

⁶⁹ Birinci, a.g.m., s.509.

⁷⁰ Şakir, a.g.e., s.432-434.

⁷¹ A.y., a.g.m., s.510.

⁷² Neşe Özden, "Hürriyet ve İtilaf Fırkası ve Millî Mücadele Karşıtı Faaliyetleri," *Folklor/Edebiyat*, s.31 (2002), s.198.

⁷³ Şakir, a.g.e., s.437.

yıllarından ve siyasetten yorulan Ali Kemal, bir müddet ılıman politikalar izleyerek *İkdâm*'da görece daha yumuşak yazılar yazmayı tercih etmiştir.⁷⁴ Yazarlığa ara vermeyen Ali Kemal *Bir Safha-yı Tarih* ve *Ricâl-ı İhtilal* kitaplarını da yayımlamıştır. Gazetecilik hayatını dolu dolu yaşayan ve artık iyice kendini yetiştiren Ali Kemal, 1913 yılında *İkdâm* gazetesinden ayrılarak aynı yıl güçlü bir muhalif gazete sayılan *Peyâm* gazetesini kurmuştur. Bu gazetesinde İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni pek fazla eleştirmese de gazetesi muhalif olarak görülmesinden dolayı, 22 Temmuz 1914 yılında kapatılmış ve yazı yazması yasaklanmıştır.⁷⁵ 1914 yılı içerisinde kendisinin bir hayli küçük olan Tophane Müşiri Zeki Paşa'nın kızı Sabiha Hanım ile evlilik yaparak ondan da bir oğlu dünyaya gelmiştir. Gazetecilikten uzaklaşmasının ardından ticaretle ilgilenmiş ve özel bir okulda görev almıştır. Fakat başarılı olamamış ve iflas etmiştir. Hatta eşinin bu dönemde maddi yetersizliklerden dolayı kendine ait olan takılarını sattığı bilinmektedir.⁷⁶

Ali Kemal ve onun gibi İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne muhalif olanların en büyük eleştirisi cemiyetin Osmanlı Devleti'ni Almanların yanında savaşa sokmasıydı. Sait Halim Paşa, Enver Paşa ve Talat Paşa bu savaş sayesinde Osmanlı Devleti'nin kaybettikleri toprakları geri alabileceğine inanmaktaydı. Böylece Osmanlı Devleti yeniden büyük devletlerden sayılabilecekti. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin savaşa girmedeki yegâne amacı siyasi yalnızlıktan kurtulmaktı. Bu konuda öncelikle İngiltere, Fransa, Rusya'ya ittifak niyetiyle yaklaşılsa da olumlu sonuç alınamamıştır.⁷⁷ Bu sebeple oklar İttihatçıların da örnek olarak aldığı Almanlara çevrilmiştir. Almanlar zaten savaşın yükünü hafifletmek, asker sayısını artırabilmek, savaşın alanını genişletmek niyetindeydi. Böylece Osmanlı Devleti, Almanlar ile ittifak antlaşmasını 2 Ağustos 1914 tarihinde imzalamıştır. Bu antlaşmaya göre, askeri bir müdahale halinde Almanya Türk topraklarını koruyacaktı. Almanya bir an evvel Osmanlı Devleti'ni savaşa sokmak istemekteydi. Bu savaş kararı padişaha bizzatî onaylatılmamış, Enver Paşa'nın kararı doğrultusunda hareket edilmiştir. Sina Akşin'e göre Enver Paşa, Almanların

⁷⁴ Gezgin, a.g.e, s.135-136.

⁷⁵ Ali Kemal, *Peyâm* gazetesinin kapatılmasından sonra 1916 yılına kadar sadece *Türk Yurdu* adlı gazetede tek bir yazı yazmıştır. (Kemal, *Ömrüm*, s.180-181; Uzun, a.g.m., s.407.)

⁷⁶ Kemal, *Ömrüm*, s.181.

⁷⁷ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi* (Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1983), s.107.

gayelerini yerine getirmeye sadıktı. Almanların başarısına güvenen Enver Paşa, Osmanlı Devleti'nin de bu başarıdan büyük ölçüde nasipleneceğine inanmaktaydı.⁷⁸

10 Ağustos tarihinde Osmanlı Devleti'nin, Almanlara ait iki savaş gemisi olan “Goeben” ve “Breslau” İngiliz donanmasının önünden kaçması için Çanakkale Boğazı'nı açması artık devleti savaşa iten sebep olmuştur. İtilaf Devletleri'nce imzalanan tarafsızlık antlaşması gereğince bu gemiler bir gün içerisinde Türk sınırlardan çıkarılmalıydı. Fakat Osmanlı Devleti böyle yapmamış bu gemileri satın aldığını ve isimlerini “Yavuz” ve “Midilli” koyduğunu ilan etmiştir. Bunun yanı sıra 5 Eylül 1914 tarihinde Avrupa devletlerine verilen kapitülasyonlar kaldırılmıştır. Ekonomide gittikçe dışa bağımlı hale gelen bir devletin böyle bir adım atması ekonomik bağımsızlık yönünde önemli bir adımdı. Ekonomiyi düzeltmek adına vergi oranları da artırılmıştır. Tabii bu durumdan en çok rahatsız olan yine Avrupa olmuştur. Osmanlı Devleti, 11 Kasım'da savaş ve 14 Kasım'da ise “Cihad-ı Ekber” ilan ederek İslam alemini kendi saflarında savaşa davet etmiştir.⁷⁹

Ali Kemal'in yokluk yılları içerisinde geçirdiği dönem Osmanlı Devleti için de pek parlak değildi. 22 Aralık 1914 – 4 Ocak 1915 tarihleri arasında geçen Sarıkamış harekâtı Birinci Dünya Savaşı'nın neredeyse ilk kayıplarını oluşturmaktaydı. Enver Paşa önderliğindeki ordu Kafkaslara ulaşabilmek adına Sarıkamış'ı amaç edinen bir saldırı tertipledi. Burada Türk askerleri haddinden fazla başarı sağlayarak hem düşman askerine hem de hava koşullarına karşı mücadele etti.⁸⁰ Fakat Sarıkamış facia ile sonuçlandı. Yaklaşık 30.000 şehit verildi. Rusların da zayıfatı 30.000 civarındaydı.⁸¹ Birinci Dünya Savaşı Türkler için zorlu geçmesine rağmen umutları da barındırmaktaydı. Özellikle Çanakkale Zaferi Türkler için önemli bir başarıydı. Ruslar Sarıkamış'ta iken, İngilizlerden Türklere başka bir bölgeden saldırımlarını istemiştir. Bunun üzerine İngiltere, Çanakkale Harekâtını organize etmiştir. 19 Şubat 1915 tarihi itibarıyla Çanakkale'ye saldırıyı başlatmışlardır. Fakat İngiltere burada başarısızlığa uğramış ve istediğini alamamıştır. Çanakkale Savaşı'nı Türk ordusu kazanmıştır. Ayrıca bu savaşta

⁷⁸ Akşin, *İttihat ve Terakki*, s.268-274.

⁷⁹ a.g.e., s.275-283.

⁸⁰ Edward Erickson, *Size Ölmeyi Emrediyorum! (Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusu)* çev. Tanju Akad (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2003), s.77-95.

⁸¹ Tuncay Öğün, “Sarıkamış Harekâtı”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.2 (2016), s.479.

Miralay Mustafa Kemal Paşa, ön plana çıkmıştır.⁸² 29 Nisan 1916 tarihinde Türklere umut kapısı açan bir diğer olay ise Kût'ül-Amâre Zaferi olmuştur. Türk ordusu, Irak'ta Kût'ül-Amâre'deki İngilizleri yenilgiye uğratmıştır. Bu süreçte Doğu Anadolu'da da Erzurum, Trabzon, Rize kaybedilmiştir.⁸³

Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı sürecinde Araplarla ilişkilerini iyi tutmaya çabalamıştır. Fakat pek de başarılı olamamıştır. Araplar, İngilizlerin bağımsızlığa dair vaatlerde bulunmaları sonucu isyan etmiştir. Devletin vergilerin artırılması ile savaşın maddi yükünün Arap vilayetlerine ödetilme fikri, Suriyelileri İngiliz yanlısı politikalar izlemeye itmiştir.⁸⁴ Böylece Suriye elden çıkmıştır.⁸⁵ Kral Faysal'ın kendini Suriye Kralı olarak tanımlamasıyla beraber 1516 tarihinden beri Osmanlı Devleti yönetiminde olan bu topraklar 402 yıl 15 gün sonra elden çıkarak 1 Ekim 1918'de Osmanlı Devleti'nden ayrılmıştır.⁸⁶ Dönem metinleri ve günümüzdeki metinlerin çoğunda Araplar “ihamet edenler” olarak tasvir edilmiştir.⁸⁷ Savaşta alınan yenilgiler ile Osmanlı Devleti mağlup devletler arasına girmiş ve bu süreç onu Mondros Mütarekesi'ne götürmüştür. Ama bu mütareke anlaşması Türkler için adeta sonun başlangıcını oluşturmuştur.

1.4. MÜTAREKE DÖNEMİ VE ALİ KEMAL'İN HAYATININ SON PERDESİ

Birinci Dünya Savaşı 1918 yılında bitmesine rağmen etkileri uzun yıllar sürmüştür. Galip devletler, mağlup devletler kadar yaralar alarak çöküş yaşamışlardır. Avrupa'da ekonomik anlamda zor dönemler yaşanmış, kimi ülke kıtlık seviyesine gelebilecek kadar yokluk yaşamıştır. Sınırlar yerle bir olmuş, belirsizlik beraberinde endişeleri doğurmuştur. Devletlerin maddi ve manevi sorunları ile yıllar

⁸² Akşin, a.g.e., s.283-284.

⁸³ a.g.e., s.,284.

⁸⁴ Kayalı, a.g.e., s.149-150.

⁸⁵ Sina Akşin, “Turkish-Syrian Relations in the time of Faysal (1918-1920),” *Milletlerarası Münasebetler Türk Yıllığı*, c.20 (1981), s.1.

⁸⁶ Ömer İshakoğlu, *Suriye Tarihi: Osmanlı Dönemi Suriyesi'nde Edebi ve Kültürel Hayat (1800-1918)* (İstanbul, Kabalcı Yayıncılık, 2012), s.81.

⁸⁷ Feroz Ahmad, *Jön Türk ve Osmanlı'da Milletler: Ermeniler, Rumlar, Arnavutlar, Yahudiler ve Araplar* (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2017), s.169-170.

sıkıntılar içerisinde geçmiştir.⁸⁸ Bu süreçlerde 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi'nden, 1 Kasım 1922 tarihli saltanatın kaldırılması arasındaki dört yıllık dönem “mütareke dönemi” olarak tanımlanmıştır. Mütareke döneminin başlaması ile artık yavaş yavaş taşlar yerine oturmaya başlamış ve Avrupa devletleri Türk topraklarının bütünlüğünden vazgeçmişlerdi. 30 Ekim 1918 yılında imzalanan Mondros Mütarekesi ile Türklere küçük bir toprak parçası bırakarak devletin tamamıyla paylaşımı yapıliyordu. İtilaf Devletleri kendi güvenliklerini tehdit edecek bir durum ile karşılaşmaları durumunda Osmanlı Devleti'ne verdikleri küçük toprakları da işgal edeceklerini açık şekilde beyan ediyorlardı.⁸⁹

Avrupa devletleri “hasta adam” olarak gördükleri Osmanlı Devleti'ni paylaşmak uğruna birbirleriyle rekabet halinde iken Osmanlı Devleti ise Sevr gibi ağır şartları olan bir antlaşma sonucunda kendi içerisinde iki farklı fikre ayrılmıştı. İçerisinde Ali Kemal'in de bulunduğu birinci grup olan Babıâli, tüm ağır şartlara rağmen Sevr Antlaşmasının kabul edilmesini öngörürken, ikinci kısım olan Kuvâ-yi Milliye ise Sevr Antlaşmasının kesin reddini ve bağımsızlık uğruna savaşılmasını öngörüliyordu. Bu noktada Babıâli taraftarları Şûra-yı Saltanatçılar, Kuvâ-yi Milliye taraftarları da Müdafaa-i Hukuk olarak tanımlanmıştır.⁹⁰

Savaşın bitimiyle Ali Kemal de siyasete atılarak Osmanlı Sulh ve Selâmet Cemiyeti'nin kurucusu ve genel sekreteri olmuştur.⁹¹ Ayrıca bir yıl sonra Damat Ferit Paşa hükümetinde nazırlık yapmıştır. 1918 yılında devletin sansür yönünde sert önlemleri bir miktar azaldığında ise temmuz ayında Ali Kemal, *Sabah* gazetesinde yazmaya başlayıp ekimde gazetenin başmuharriri olmuştur.⁹² *Peyâm* gazetesi tekrar yayın hayatına başladığında Mihran'ın sahibi olduğu *Sabah* gazetesiyle birleşerek *Peyâm-ı Sabah*⁹³ adı ile gazete hayatına devam etmiştir.⁹⁴ Ali Kemal'in “Artin” olarak bilinmesinin bir neden Ermeni taraftarı olarak görülen yazıları iken bir diğer

⁸⁸ Haydar Çakmak, *Türk Dış Politikası 1919-2012* (Ankara: Barış Platin Kitap Yayınları, 2012), s.63.

⁸⁹ a.g.e., s.5-6.

⁹⁰ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler “Mütareke Dönemi”*, c.2 (İstanbul, Hürriyet Vakfı Yayınları, 1986), s.20.

⁹¹ Uzun, a.g.m., s.406.

⁹² Gezgini, a.g.e., s.138.

⁹³ 1 Ocak 1920'de yayına giren *Peyâm-ı Sabah* gazetesi 14 Eylül 1922'ye kadar varlığını devam ettirmiştir. (Daha detaylı bilgi için bkz. Nüzhet, a.g.e., s.82-83.)

⁹⁴ İzzet Öztoprak, *Kurtuluş Savaşında Türk Basını (Mayıs 1919-Temmuz 1921)* (Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1981), s.8.

nedeni de *Peyâm-ı Sabah* gazetesinde yazdığı Milli Mücadele karşıtı yazılarıdır.⁹⁵ Ali Kemal'in *Peyâm-ı Sabah* gazetesindeki yazılarına karşılık, Aka Gündüz⁹⁶ de *Anadolu'da Peyâm-ı Sabah* ismiyle bir gazete çıkartarak, Ali Kemal ve diğer muhalifleri şiddetli şekilde eleştirmiştir.

Ali Kemal'in *Peyâm-ı Sabah* gazetesinde ele aldığı konulardan birisi de devletin motivasyonunu önemli derecede etkileyen Türkistan'daki olaylar idi. Türkistan coğrafyası Türklerin ana yurdunu oluşturmaktaydı. Osmanlı Devleti, bu coğrafyaya gerekli ehemmiyeti verememiş, Rus ve Safevilerin faaliyetleri ile bu coğrafyadan daha da uzaklaşmıştı. Özellikle Rusların Türkistan'ın içlerine kadar yayılışına Osmanlı Devleti engel olamamıştı. Ruslar, kısa bir müddet içerisinde Türkistan'ı hakimiyeti altına almayı başarmıştır. 1917 yılında Ruslar, Türkistan halkına bağımsızlık sözü verse de bu sözünü tutmamıştır. Nitekim Türklerin Kurtuluş Savaşı'nı yaşadığı dönemde Türkistan içerisinde yaşayan Türkler de Ruslara karşı bağımsızlık mücadelesine girişmiştir. Türkler zaten kendileri devletini kurtarma telaşında olduğu için Türkistan'a yeterince destek verememiş, sadece bazı subayların desteğiyle bu mücadeleye devam edilmiştir. Bu subaylardan birisi de Enver Paşa'dır.⁹⁷ Basmacılar⁹⁸ katılan Enver Paşa'nın asıl amacı Türkistan'daki milleti bir araya toplayarak Rusya, İngiltere ve Fransa mandacılığına engel olmaktır. Fakat bu Bolşeviklerin işine gelmemiş, Türkistan'da Enver Paşa'ya karşı faaliyetler yürütmeye başlamışlardır.⁹⁹ Her ne kadar Ali Kemal, Enver Paşa'nın Türkistan'da

⁹⁵ Uzun, a.g.m., 406., Fevzi Çakmak, Milli Mücadele Dönemi Türk Mizahında Muhalif Bir Kimlik: Ali Kemal," *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S.2, s.415.

⁹⁶ Gerçek adı Hüseyin Avni olan Aka Gündüz, romancı, gazeteci ve şairdir. Başlarda Enis Avni lakabını kullansa da sonra bu lakabını terk edip Aka Gündüz lakabı ile özdeşmiştir. Milli Mücadele'nin önemli destekleyicilerinden olan Gündüz, Milli Mücadele aleyhinde kalem oynatan kişilerin sindirilmesinde yazıları ile önemli çabalar harcamıştır. (Daha fazla bilgi için bkz. Sema Uğurcan, "Aka Gündüz," *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.2 (1989), s.208.)

⁹⁷ Ramazan Ata, *Türkistan Bağımsızlık Savaşı ve Enver Paşa (1917-1924)* (Konya: Hüner Yayınevi, 2016), s.11-15.

⁹⁸ Basmacıların tek amacı "Türkistan Türkistanlılarındır." düşüncesini Ruslara kabul ettirmektir. Sovyetlerin yegane amacı, Türkistan'ı işgal etmektir. 1918'de başlayıp kısa zamanda büyüyen bu hareket ile Ruslar ile mücadeleler büyümüştür. Enver Paşa'nın 8 Kasım 1921'de Basmacı Hareket'e katılması durumu daha da şiddetlendirmiştir. İki taraf arasındaki gergin ilişkiler çoğu zaman silahlı saldırılar dönüşmüş ve Enver Paşa 4 Ağustos 1922'de Türkistan'da şehit düşmüştür. Basmacı hareket Enver Paşa'nın ölümü ile son bulmasa da Rusların egemenliği devam etmiştir. Ruslar, bu hareketi 1935'te bitirmişlerdir. (Daha detaylı bilgi için bkz. Abdülkadir Donuk, "Basmacı Hareketi," *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.5 (1992), s.107-108.)

⁹⁹ Ata, *Enver Paşa*, s.104-126.

başarı sağlaması durumunda kahraman sayılabileceğini ileri sürse de Enver Paşa burada şehit düşmüştür.

Hariçte bu denli kötü durumlar yaşanırken dahilde de durum iç açıcı değildi. 1918 yılı sürgüne gidenlerin ülkeye dönüş yılı olmuş, bu durum var olan muhalefeti daha da arttırmıştır. Özellikle Talat, Enver ve Cemal Paşaların Kasım 1918 tarihinde Avrupa'ya kaçmalarıyla ile beklenen yumuşama dönemi gerçekleşmemiş ve muhalefet bir ivme daha kazanmıştır.¹⁰⁰ Ali Kemal her ne kadar *Sabah* gazetesinde yazılar neşretmeye başlamadan önce gazeteciliği aklında bitirdiğini ve bir daha bu alana dönmeyeceği söylese de İttihat ve Terakki Cemiyeti ile onların bir uzantısı olarak gördüğü Kuvâ-yi Milliye'yi sert şekilde eleştirmekten geri durmamıştır. Zaten Birinci Dünya Savaşı ile İttihat ve Terakki Cemiyeti son bulsa da fiilen varlığını devam ettirmekteydi. Bu sadece hukuken bir bitişi temsil etmekteydi. Akşin'e göre, İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Devleti topraklarına saldırmasını ve ele geçirmesini önlemeye çalışmak için kurulan Müdafaa-i Hukuk örgütleri İttihatçılar tarafından oluşturmuş yapıları.¹⁰¹

Ali Kemal, 1918 yılı içerisinde kurulan Wilson Prensipleri Cemiyeti'nin kurucu üyelerinden de olmuştur. İngiliz Muhipleri Cemiyeti¹⁰² tarafından Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın önemli mensuplarına paralar ödendiği ortaya çıksa da Ali Kemal'e para ödenme konusu kanıtlanamamıştır.¹⁰³ Bu cemiyet Yunanlıların İzmir'i işgali ile bir müddet canlanır gibi olsa da yine de pek etkili olamamıştır. Zaten Milli Mücadele'nin güç kazanması ile de etkisini büyük ölçüde yitirmiştir.¹⁰⁴ Ali Kemal ve Babîâli'nin İngiltere'yi verdiği destek işgalcilerden medet ummak anlamına gelmekteydi. Çünkü İngilizler galip tarafta oldukları için istedikleri her şeyi Türklere

¹⁰⁰ Bülent Kara, "Mustafa Kemal Paşa'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki İlk Beyanâtı ve Bu Beyanata Dayalı Kişisel Özelliklerinin Tahlili," *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, s.63 (2018), s.205.

¹⁰¹ Akşin, a.g.e., s.307.

¹⁰² İngiliz Muhipleri Cemiyeti, 20 Mayıs 1919 tarihinde Sait Molla başkanlığı ile kurulmuştur. Bu Cemiyetin amacı, İngiliz mandasını kabul ettirmek olmuştur. İngiliz siyasetini destekleyen bu cemiyet tüm belediyelere bir telgraf ile cemiyetin şubelerinin açılması istenmiştir. Ancak belediyelerden olumlu netice alınamamıştır. Hükümet ise bu konuda ne Sait Mola'nın lehine ne aleyhine bir davranış sergilemişlerdir. (Daha detaylı bilgi için bkz. Mehmet Demiryürek, "İngiliz Muhibler Cemiyeti Hakkında Bazı Notlar ve Belgeler," *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.37-38 (2006), s.77-87.)

¹⁰³ Gezgin, a.g.e., s.164-166.

¹⁰⁴ a.g.e., s.156.

yaptırabilirdi. Milli Mücadeleciler bu gerçeği bildikleri için Sevr'e karşı olmuşlardır. Fakat Babıâli en büyük düşmanı İngiltere'den ziyade İttihatçılar olarak görmüştür.¹⁰⁵ Ayrıca bu süreçte Avrupa devletleri, Birinci Dünya Savaşı ile kötüleşen durumları kontrol altına almak adına 28 Nisan 1919 tarihinde Cenevre'de Milletler Cemiyeti'ni (Cemiyet-i Akvam) kurmuşlardır. Burada temel amaç, milletlerarası iş birliği sağlayarak sorunların çözülmesini sağlamaktır. Fakat cemiyetin fazla bir yaptırım gücü olamamıştır. Hatta bir iddiaya göre bu cemiyet İngiltere ve Fransa'nın sömürgecilik için kullandığı bir araçtı.¹⁰⁶

İttihatçıların siyasetten çekilmesiyle oluşan boşluğun dolduran Hürriyet ve İtilaf Fırkası 4 Mart 1919'da hayali olan hükümeti bir müddet elinde tutabilmiştir. Damat Ferit Paşa yeni bir hükümet teşkil etmiştir. Bu hükümet tamamıyla Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın üyelerinden oluşmasa da hükümetin Maarif Nazırlığı Ali Kemal tarafından yapılmıştır. Ali Kemal çoğu zaman Damat Ferit Paşa'yı desteklese de kimi zamanlar da fikirleri çatışmaktaydı.¹⁰⁷ Ama iki devlet adamının en önemli ortak noktası İngiltere'ye karşı dostluk ilişkileri kurulmasının şart olduğu yönündeydi. Bu durumu İngiliz Yüksek Komiseri olan Calthorpe da doğrulamıştır.¹⁰⁸ Zaten Sultan Vahdettin de İngiltere'ye sıcak bakmaktaydı. İkinci Meşrutiyet'i getiren İttihatçıların ortadan kalkması Sultan Vahdettin'in işine gelmiş ve 1908 öncesine dönmek namına şartlar ne kadar ağır ve çetin olursa olsun İtilaf Devletleri ile iş birliğine hazır durumdaydı.¹⁰⁹

Avrupa devletleri diledikleri yeri işgal etmekten geri durmuyordu. Birinci Dünya Savaşı'nda galip devletler, mağlup olan devletler hakkında toprak paylaşımlarını yapabilmek adına Paris Barış Konferansı'nı toplamıştır. Devletlerin toprak paylaşımını gerçekleştirmek amacıyla düzenlenen bu konferansta çözümden çok yeni sorunlar vuku bulmuştur. 32 devletin katıldığı Paris Barış Konferansı'ndaki işlemler 12 Ocak'ta başlamış ve 10 Ağustos 1920'de Sevr Antlaşması'na kadar devam etmiştir. Paris Barış Konferansı'nda daha ziyade galip devletlerin menfaatleri

¹⁰⁵ Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler "Mütareke Dönemi"*, s.28-29.

¹⁰⁶ Çakmak, a.g.e., s.66.

¹⁰⁷ Gezgin, a.g.e., s.158.

¹⁰⁸ Gotthard Jaeschke, *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri*, çev. Cemal Köprülü (Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1986), s.9.

¹⁰⁹ Akşin, a.g.e., s.307-308.

ön planda iken asıl amacın barış olduğu sadece bir görüntüden ibaret olmuştur.¹¹⁰ Bu süreçte Türkleri en derinden etkileyen olay şüphesiz İzmir'in Yunanlılarca işgalidir. Zaten 1915 yılında İtilaf Devletleri, Yunanlılara savaşa katılmaları şartıyla İzmir'i vaat etmişti. Başta Yunanlıların savaşa geç katılmasıyla bu teklif Yunanlılar yerine İtalyanlara edilmişse de İngiltere İzmir ve çevresinde güçlü bir İtalya istemediği için yeniden bu vaat Yunanlılara dönmüştür. Yunan Başbakanı Venizelos, İzmir'i çok istemekteydi ve Yunanlılar, İzmir ile beraber Batı Anadolu'yu da isteyerek özellikle 1918 itibarıyla faaliyetlerine başlamıştır.¹¹¹ Nitekim 15 Mayıs 1919'da devlette tehlike çanları çalmaya başlamış ve Yunanlılar Paris Barış Konferansı kararları gereğince İzmir'i işgal etmiştir. Damat Ferit Paşa istifasını verse de hükümet kurma görevi tekrar ona verilmiştir. Devlet bu işgali beklememekteydi, bunun şaşkınlığını yaşamaktaydılar. Ali Kemal ve İttihatçıların ortak noktada buluştukları bir payda varsa o da Yunanlıların İzmir'i işgal etmelerinin haksız yere olduğu yönündedir. Zeki Kuneralp'in şu sözleri Ali Kemal'in İzmir konusundaki düşüncelerini açıklar niteliktedir:

“Sene 1922 idi. O yazı yine Büyükdere’de geçiriyorduk. Büyük Taarruz başlamıştı. Babamla beraber aynı odada idik. Ben İstanbul’da Fransızca olarak çıkan bir gazeteyi okuyordum. Gazete cepheden gelen son haberleri yazıyor ve harita üzerinde Türk kuvvetlerinin ilerleyişini gösteriyordu. Heyecanla gazeteyi babama doğru uzattım ve “Papa, les Grecs sont battus”(Baba, Yunanlılar dayak yedi.) diye bağırdım. O da, sevinçle dolu bir sesle, “Mais oui, mon peti, ils sont battus a plate couture” (Evet, yavrum, hem de temiz bir sopa yediler.)”¹¹²

İzmir'in işgali Milli Mücadele'nin başlangıç noktasını oluşturmaktadır. 19 Mayıs 1919 tarihinde Mustafa Kemal, Samsun'a çıkarak Milli Mücadeleyi başlatmıştır. Mustafa Kemal, Samsun'dan sonra Havza'ya ve Amasya'ya geçmiştir.¹¹³ 2 Haziran 1919 tarihinde ise Osmanlı Devleti'nde Paris Barış Konferansı'na gönderilmesi istenen kişilerin isimleri belirlenmiştir. Her ne kadar bu heyetin içerisinde Rıza Tevfik, Ali Kemal ve İzzet Fuat Paşa da bulunsada belirlenen isimlere tepkiler sonucu Vahdettin tarafından bu kişilerin isimleri listeden

¹¹⁰ Türkmen, a.g.e., s.367- 369.

¹¹¹ Adnan Sofuoğlu, “İzmir İşgali Sonrasında Yunanlıların Batı Anadolu’da İşgali Genişletmeleri ve Bölgede Oluşan Milli Direniş,” *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, s. 29-30 (2002), s.133-134.

¹¹² Zeki Kuneralp, *Sadece Diplomat “Anılar-Belgeler”* (İstanbul: İsis Yayınları, 1999), s.14.

¹¹³ Turan, a.g.e., s.44-47.

silinmiştir. Bu konuda Maliye Nazırı Cavid Bey, Ali Kemal'i mevkiisi için kendini küçük düşüren bir devlet adamı olarak tanımlamıştır.¹¹⁴ Zaten dönem içerisinde Ali Kemal, Fransız yanlısı görüldüğü için İngilizler tarafından da istenmemekteydi. Öte yandan 23 Haziran'da Mustafa Kemal, Amasya'da iken, Dahiliye Nazırı olan Ali Kemal, Mustafa Kemal'in görevinden alındığını ve resmi işlerde bulunulmaması gerektiği konusunda bir genelge yayınlamıştır. Yayımlanan genelgesinde, Mustafa Kemal'in büyük bir asker olmasına karşılık siyaset bilmemesinden dolayı görevini ifa edemediğini, İngiliz Olağanüstü Temsilcisi'nin arzusuyla görevinden alındığını bildirmektedir. Bunun yanı sıra devletin beş yıldır deliliklerle uğraştığını ve artık aklın başa alınmasının zamanının geldiğini, konferansa cihan devletlerinin önünde devleti lekeleyerek gidilmemesi gerektiği hususları genelgesinde yer almaktadır. Bu genelgeyi yayınladıktan üç gün sonra istifasını verse de padişah, Ali Kemal'in kendisine bağlı kalma isteğini yazılı şekilde bildirmiştir.¹¹⁵ Ali Kemal, kabineden istifasından sonra *Peyâm-ı Sabah* gazetesindeki yazılarına yoğunlaşmıştır. Bu süreçte Ali Kemal'in ve taraftarlarının savunduğu Milli Mücadele karşıtı fikirleri müderrislik yaptığı Dârülfünûn'da da greve neden olmuştur. Ali Kemal'in Milli Müdafaa'yı destekleyen Darülfünun öğrencilerine "hezeyan, ocakçılar, yordakçılar, maskaralık" söylemlerine yer vermiştir.¹¹⁶ Darülfünun grevi dördüncü ayı olan Temmuz'da başarılı olmuş ve Ali Kemal gibi istenmeyen hocaların okuldan uzaklaştırılmasına neden olmuştur.¹¹⁷

Mustafa Kemal ise Anadolu'nun gücüyle Avrupa Devletleri'nin işgalinin önleneceğine inanmaktaydı. Bu duruma inanmayan Osmanlı Hükümeti, Mustafa Kemal'in yaptığı faaliyetleri yakından takip etmekteydi. Bu sebeple Mustafa Kemal tehlikeli işler yaptığı düşünülerek İstanbul'a davet edilmiş, fakat Paşa bu daveti kabul etmemiştir. Daveti kabul etmemesi ve Anadolu halkını devlete karşı tahrik etmesi gerekçeleriyle 8 Temmuz 1919'da Vahdettin tarafından görevinden alınmıştır. Zaten tüm bunlar Mustafa Kemal'in Anadolu'daki direnişini kırmak amaçlı yapılmıştı. Ali Kemal ve onun gibi düşünenler İngiltere'yi desteklemekte ve İngiltere

¹¹⁴ Maliye Nazırı Cavid Bey, *Felaket Günleri: Mütareke Devrinin Feci Tarihi 1* (İstanbul: Temel Yayınları, 2000), s.199.

¹¹⁵ Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk* (haz. İlhan Bahar) (İstanbul: Alfa Yayınları, 2011), s.27-29.

¹¹⁶ Kazım İsmail Gürkan, *Darülfünun Grevi* (İstanbul: Harman Yayınları, 1971), s.44.

¹¹⁷ A.g.e., s.79.

ile ilişkilerin iyiye gitmesinde en büyük engel olarak da Mustafa Kemal'i görmektedirler.¹¹⁸ Bu sebeple Mustafa Kemal ve diğer İttihat Terakki Cemiyeti üyelerini de yıldırarak ülkeden göndermeye çabalamışlardır.

Tüm bu süreçlerde Ali Kemal, Paris Barış Konferansı'nda eski sınırların geçerli kalmasını ve eski dönemlerin günahlarından Osmanlı Devleti'nin muaf tutulmasını istemiştir.¹¹⁹ Çünkü Ali Kemal'in bağlı bulunduğu Damat Ferit ve hükümeti, İttihatçılar sebebiyle girdiklerini düşündükleri savaştan sonra İtilaf Devletleri'nce verilebilecek bütün cezaları kabul etseler de İttihatçıların yaptıkları hatalardan dolayı bedel ödemenin adaletsiz olduğuna inanmışlardır.¹²⁰ İngilizler tarafından 16 Mart 1920'de İstanbul'un resmi işgali de bu cezalardan biridir. İtilaf Devletleri, işgali gerçekleştirdikten sonra telgraf hatlarını da kontrol altına alarak resmi bir tebliğ yayınlamışlardır. Bu tebliğ şu şekildedir:

“Beş buçuk yıl önce, Osmanlı Devleti'nin mukadderatını her nasılsa elde etmiş olan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin liderleri, Alman telkinlerine kapılarak Osmanlı Devlet ve Milletini 1. Dünya Savaşı'na soktular. Bu haksız ve uğursuz siyasetin sonucu bilinmektedir. Osmanlı Devlet ve Milleti, bir türlü felâket geçirdikten sonra, öyle bir yenilgiye uğradı ki, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin liderleri bile, bir Ateşkes Antlaşması yaparak kaçmaktan başka çare bulamadılar. Anlaşmanın yapılmasından sonra, İtilâf Devletleri'ne bir görev düştü. Bu görev eski Osmanlı İmparatorluğu'nun bütün halkının, ırk ve mezhep ayrılığı gözetilmeksizin gelecekteki mutluluklarını, gelişmelerini, sosyal ve ekonomik hayatlarını güven altına alan bir barışın temellerini atmaktan ibaretti. Barış Konferansı, bu görevi yerine getirmekle uğraşırken, kaçmış olan İttihat ve Terakki ileri gelenlerinin taraftarı olan bazı kimseler, “Millî Teşkilât” takma adı ile bir teşkilat kurarak ve Padişah ile İstanbul Hükümeti'nin emirlerini hiçe sayarak, savaşın acı sonuçlarıyla büsbütün tükenmiş olan halkı askerlik için toplamak, çeşitli unsurlar aralarında nifak çıkarmak, milli yardım bahanesiyle halkı soymak gibi işleri yapmaya yeltendiler ve böylece barış değil, sanki yeni bir savaş devrini açmaya, çalıştılar. Bu teşebbüs ve kışkırtmalara rağmen, Barış Konferansı görevine devam etti ve nihayet İstanbul'un Türk idaresinde kalmasına karar verdi. Bu karar Osmanlıların kalplerini rahatlatacaktır. Ancak, bu kararlarını Bâbîâlî'ye bildirdikleri zaman, uygulamanın ne gibi şartlara bağlı olduğunu da hatırlattılar. Bu şartlar, Osmanlı vilâyetlerinde bulunan Hristiyanların hayatlarını tehlikeye sokmamak, bugün İtilaf Devletleri

¹¹⁸ Osman Akandere ve Hasan Ali Polat, *Damat Ferit Paşa Hükümetlerinin Millî Mücadele Karşıtı Politikaları* (Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi, 2011), s.22-23.

¹¹⁹ Kemal, *Ömrüm*, s.183.

¹²⁰ Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler “Mütareke Dönemi”*, s.27.

ile müttefiklerinin askeri kuvvetleri aleyhinde yapılmakta olan sürekli hücumlara son vermektir. İstanbul Hükümeti, bu uyarıya karşı bir dereceye kadar iyi niyet göstermiş ise de, “Milli Teşkilat” takma adı ile hareket eden kimseler, ne yazık ki, teşvik ve tahriklerinden vazgeçmek istemediler. Aksine, hükümetin kendileri ile işbirliği yapmasını sağlamaya çalıştılar. Herkesin sonsuz bir hasretle beklediği barış için büyük bir tehlike demek olan bu duruma karşı, İtilaf Devletleri, yakında karara bağlanacak barış hükümlerinin uygulanmasını sağlamak üzere, gerekli tedbirleri düşünmeye mecbur oldular. Bunun için bir tek çare buldular. Bu da, İstanbul’un geçici olarak işgal etmektir. ...”¹²¹

Bu tebliğdeki çoğu fikre Ali Kemal ve dolayısıyla padişah da destek vermiş ve bunu bir Hatt-ı Hümayunda açıklamışlardır. Damat Ferit Paşa, özellikle 5 Nisan 1920’de dördüncü kez hükümetini kurmasının ardından Padişah Vahdettin’in yayınladığı Hatt-ı Hümayun ile Kuvâ-yi Milliye karşıtlığını büsbütün ortaya koymuştur. 6 Nisan 1920 ve 11 Nisan 1920 tarihlerinde *Takvim-i Vekâyi*’de yayınlanan bu Hatt-ı Hümayun’da Vahdettin, kendi isteklerini belirtmesinin yanı sıra, sadrazamlığa getirdiği Damat Ferit Paşa’nın tüm icraatlarına destek vereceğini belirtilirken devamında hilafet ve saltanata bağlı kalınmasını istemesinin yanı sıra İtilâf Devletleri’yle bir an evvel iyi ilişkilerin kurulmasını, sulh için çaba harcanmasını istemiştir.¹²² Kuvâ-yi Milliye’nin Babıâli tarafından başına buyruk sayılan faaliyetlerinden dolayı Mustafa Kemal, Kara Vasıf Bey, Ali Fuat Paşa, Alfred Rüstem Bey, Adnan Bey ve Halide Edip adına idam kararları çıkmıştır. Zaten idam kararların alınması da bu amacın gerçekleştirilmesi anlamına gelmekteydi.¹²³

Babıâli’ye karşılık Mustafa Kemal ise Anadolu’nun direnmesini ve İstanbul’un Anadolu’ya tabi olması gerektiğini savunmaktaydı. Mustafa Kemal ve taraftarları Mîsâk-ı Milli’den taviz vermek istememekteydi.¹²⁴ Ayrıca Paris Barış Konferansı’nda İzmir işgalinin engellenmesine dair bir kararın çıkmaması ve bu

¹²¹ Atatürk, *Nutuk*, 296-297.

¹²² Osman Akandere, “11 Nisan 1920 (1336) Tarihli Takvim-i Vekâyi’de Kuvâ-yi Milliye Aleyhinde Yayınlanan Kararlar,” *Ankara Üniversitesi Türk İnkilâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, s.24 (1999-2003), s.425-427.

¹²³ Bu idam kararları için bkz. *Takvim-i Vekayi*, 27 Mayıs 1336 (1920), S.3864, s.2-3.

¹²⁴ Mîsâk-ı Milli, Milli Yemin, Milli Ant anlamlarına da gelmektedir. Mîsâk-ı Millî’ye, 1914 yılındaki Osmanlı Devleti topraklarının bütünlüğünü savunur. Wilson’un barış maddelerine göre Osmanlı milletin istikbali kendi oyları ile belirlenecekti. Bildirinin hazırlanışı Erzurum ve Sivas kongrelerine denk gelmektedir. Mîsâk-ı Millî’nin asıl amacı Türklerin hâkim olduğu toprakları korumak ve işgal edilen yerlerden de vazgeçmediğini ispatlamaktır. (Daha fazla bilgi için bkz. Cevdet Küçük, “Mîsâk-ı Millî,” *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.30 (2005), s.173.; Türkmen, a.g.e., s.390.)

durumun bastırılması için Türk milletinin gerektiğini yapacağına dair beyanatıyla Babıâli ve Ali Kemal aleyhtarları artmıştır. Nitekim önce Damat Ferit Paşa sonra da Ali Kemal istifasını sunmuştur. İstifasının ardından Ali Kemal, tamamıyla gazeteciliğe yönelmiştir.¹²⁵ Fakat Ali Kemal, bu istifadan sonra zaten olumsuz baktığı İttihatçılara husumeti daha da artmış, yazılarını da bu doğrultuda kaleme almıştır.

Osmanlı Devleti'ne Fransa ve İtalya daha ılımlı baksa da nazırlar asıl gücün İngiltere'de olduğunun farkındaydı. Yunanlıların da güçlerini İngiltere'den aldıkları yönündeki düşünceler zihinlerini kurcalamaktaydı. Bu sebeple İttihat ve Terakki Cemiyeti karşıtı nazırlar tek çareyi İngiltere olarak görmekte görece haklı olabilirlerdi.¹²⁶ Kuvâ-yi Milliye de Yunanlıların arkasındaki asıl gücün İngiltere olduğunun bilincindeydi. Fakat Kuvâ-yi Milliye, Babıâli'nin aksine İngiltere'ye daha fazla düşmanlık beslemiştir. Bu hislerine karşılık Kuvâ-yi Milliye yine de İngiltere ile barış görüşmelerini de ihmal etmemiş ve Türkleri olabildiğince az zararla bu durumdan kurtarmaya çalışmıştır. Nitekim gerçekten de İngiltere, müttefik devletlerin en güçlüsü idi ve önce onun düşmanlığının önüne geçilmesi şarttı.¹²⁷ Öte yandan Kuvâ-yi Milliye, Fransa ve İtalya'ya karşı da ılıman politikalar sergilemiştir.

Tüm bu gelişmeler sırasında Osmanlı Meclis-i Mebusanı özellikle de İstanbul'un işgal edilişi ile etkisiz hale gelmiş ve 18 Mart 1920'de faaliyetlerine ara vermiştir. Buna karşılık Mustafa Kemal, yeni bir meclis toplama kararı almıştır. Mustafa Kemal, yetkilerin Ankara elinde toplanmasını uygun görmekteydi.¹²⁸ Nitekim devletin mevcudiyetinin devamlılığı, halkın istikbâli, devlet topraklarının düşman istilasından korunması adına 23 Nisan 1920 tarihinde Ankara'da Büyük Millet Meclisi açılmıştır.¹²⁹ Böylece artık Türkiye'de bir meclis ile biri İstanbul biri Ankara olmak üzere iki hükümet varlığını sürdürmeye başlamıştır. Büyük Millet Meclisi kurulduktan 1 gün sonra Mustafa Kemal Paşa'yı Büyük Millet Meclisi Reisliğine seçmiş ve 6 gün sonra İstiklal Mahkemelerini ve Hıyanet-i Vataneye

¹²⁵ Gezgin, a.g.e., s.171-184.

¹²⁶ Ali Satan, *İngiliz Yıllık Raporlarında Türkiye 1921*, çev. Sevtap Demirci (İstanbul: Tarihçi Kitabevi, 2011), s.83-84.

¹²⁷ Satan, *İngiliz Yıllık Raporlarında Türkiye*, s.86-87.

¹²⁸ Nuran Kılavuz, "Mondros'tan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Açılışına Kadar Millî Mücadele'nin Siyasal Gelişimi," *EKEV Akademi Dergisi*, s.51 (2012), s.69-70.

¹²⁹ Turan, a.g.e., s.89.

Kanunu'nu yayınlamıştır. Büyük Millet Meclisi'nin hariçte yaptığı ilk hamle ise 11 Mayıs 1920 tarihinde Moskova ile iyi ilişkiler kurmak amacıyla Rusya'ya bir heyet yollanmasıdır.¹³⁰ Zaten Ali Kemal'in Kuvâ-yi Milliye'yi eleştirdiği konulardan en önemlisi de Sovyetler ile yakınlaşmasıdır. Fakat bu çok anormal bir durum da değildi. Türklerin silah, para, araç ve gerece ihtiyacı bulunmaktaydı. Sovyetler bu ihtiyaçları karşılamıştır. Sadece savaşın uzaması Türkleri daha fazla Sovyetlere yaklaştırmıştır.¹³¹ Bu elbette tehlikeli bir durumdu. Ruslarla Türkler uzun zamanlar ilişki içerisinde olmuş ve sonuçları hüsrana olmuştur. Kuvâ-yi Milliye de durumun farkındaydı ama denize düşen yılanı sarılmak mecburiyetindeydi. Türk milletinin pes etmemesinden etkilenen İngiltere ilerleyen dönemlerde Türkiye'ye daha ılımlı bakmaya başlamıştır. Özellikle Mustafa Kemal'in çıkışları İngiltere'de hayranlıkla karşılanmıştır.¹³²

Büyük Millet Meclisi, Babıâli'den ayrı olarak faaliyetlerine devam etmiştir. 30 Nisan'da Avrupa Devletleri'nin dışişlerine bakanlarına yolladığı bir yazı ile de İstanbul Hükümeti'nden ayrı olduklarını bütünüyle ilan etmişlerdir. Lakin zaman içerisinde Türkiye Büyük Millet Meclisi içerisinde de fikir ayrılıklarından dolayı iki grup oluşmuştur. Birinci grup Mustafa Kemal ve taraftarlarından oluşurken ikinci grup Mustafa Kemal gibi düşünmeyenlerden oluşmuştur.¹³³ Ali Kemal, sırf Mustafa Kemal'e karşı olduğu için meclis içerisindeki ikinci grubu desteklemekteydi.¹³⁴

İtilaf Devletleri, Mondros Mütarekesi sonucu beklemedikleri Türk direnişiyle karşılaşınca afallasalar da bu durumu artık çözme vaktinin geldiğini düşünerek Sevr Antlaşması'nın imzalanmasını istemişlerdir. Bu antlaşmanın maddelerini kendi aralarında belirledikten sonra Osmanlı Devleti'ni 22 Nisan 1920 tarihinde konferansa çağırmışlardır. Bu konferansa Tevfik Paşa başkanlığında bir heyet gönderilmiştir. Anlaşma şartlarının ağırlığı Türklerin itirazları ile sonuçlanmıştır. Türkler antlaşmada çekimser kaldığı süreçte Yunan ordusu da 22 Haziran 1920 tarihinde harekete geçerek saldırılara başlamış ve Batı Anadolu'nun büyük kısmını işgal

¹³⁰ Atatürk, *Nutuk*, s.329.; Çakmak, a.g.e., s.72.

¹³¹ Satan, *İngiliz Yıllık Raporlarında Türkiye*, s.88-89.

¹³² Harold Bowen, *Türkiye Hakkında İngiliz Tetkikleri*, çev. Orhan Burian (Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2011), s.53-54.

¹³³ Daha detaylı bilgi için bkz. İhsan Güneş, *Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Düşünce Yapısı (1920-1923)* (İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1997), s.171- 192.

¹³⁴ Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, s.290.

etmiştir. Artık şartların ağırlığını gözü görmeyen Damat Ferit Paşa, Rıza Tevfik , Reşat Halis ve Hadi Paşa ile beraber Sevr Antlaşmasını 10 Ağustos 1920’de imzalamıştır.¹³⁵ Damat Ferit Paşa’nın bu kadar ağır şartlara sahip bir anlaşmayı kabul etmesinin kendince nedenleri de bulunmaktaydı. Ferit Paşa’nın temel dayanakları Mustafa Kemal’in başına buyruk davranması, Mîsâk-ı Milli konusunda ısrarıyla İngilizlerin meclisi basmaları ve artık Sevr Antlaşması’nın imzalanmasının bir tercih değil, zorunluluk olarak görmesinden kaynaklanmaktaydı. Antlaşma şartlarının ağırlığını Bernard Lewis şu sözlerle tanımlamaktadır: “Sêvres Andlaşması pek insafsızdı ve Türkiye’yi en zengin illerini ilhak eden devletlerin ve ulusların insafına dayanarak yaşayabilecek, çaresiz, kötürüm ve gölge eden bir devlet haline bırakacaktı. Yenilmiş Almanya’ya empoze edilenden çok daha ağırdı ve Türkiye’de bir ulusal yas günüyle karşılandı.”¹³⁶ Savaşın tüm suçu Türklermiş gibi tüm yük de onların sırtına verilmiştir. Damat Ferit Paşa, antlaşma şartlarını faaliyete geçilmeye çabalasa bile muvaffak olamamış; 17 Ekim’de istifa etmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, bu antlaşmayı kabul etmeyeceğini bildirerek bu antlaşmayı geçersiz saymıştır. Ankara, bu antlaşmayı imzalayanları “vatan haini” olarak ilan etmiştir.¹³⁷

Öte yandan Mondros Mütarekesi’nden sonra Ermeniler, Wilson İlkeleri gereğince Doğu Anadolu’da çoğunluk olduklarını iddia edip bu bölgenin kendilerine verilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Ermeniler, rahat durmayarak Doğu Anadolu’daki Müslüman halka zulümler yapmaları üzerine Ankara Hükümeti, İtilaf Devletlerinin ve özellikle de İngiltere’nin adeta bir “kuklası”¹³⁸ haline gelen Ermenilere karşılık savaş ilan etmiştir. Bu savaşı Türklerin kazanmasının ardından 1920 yılında Ermeniler ile Gümrü Antlaşması imzalanmıştır.¹³⁹

¹³⁵ Turan, a.g.e., s.91-93.; Sina Akşin, *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980* (İstanbul, Cem Kitabevi, 2002), s.93-94.

¹³⁶ Bernard Lewis, *Modern Türkiye’nin Doğuşu*, çev. Metin Kırıatlı (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1970), s.247.

¹³⁷ Orhan Koloğlu, *Osmanlı Dönemi Basının İçeriği* (İstanbul, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2010), s.268.

¹³⁸ Ömer Erden, “Türk-Ermeni ilişkileri Sürecinde Gümrü Müzakereleri (26 Kasım-2 Aralık 1920),” *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, s.3 (2015), s.95.

¹³⁹ Turan, a.g.e., s.125.

Özellikle Batı Anadolu’da Milli Mücadele hareketinin ivme kazanmasıyla Yunanlılar saldırıya geçmeye başlamıştır.¹⁴⁰ 9 Ocak 1921 tarihinde Türk ve Yunanlılar İnönü mevkiine ulaşabilmiş ve I. İnönü Savaşı gerçekleşmiştir. Bu savaşta Osmanlı ordusunda düzenli orduya katılmak istemeyen Çerkes Ethem de Yunanlılara sığınarak onların yanında yer almıştır. Fakat Yunanlılar 11 Ocak’ta geri çekilmeye başlayarak hezimete uğramıştır. Böylece Türklerin düzenli ordusunun ilk ve en önemli askeri başarısı da sağlanmıştır. Türklerin başarılarının artması ile İtilaf Devletleri 21 Şubat 1921’de Londra Konferansı toplanmasına karar verilmiştir. İstanbul ve Ankara Hükümetlerinin aralarındaki fikir ayrılığını bilen İtilaf Devletleri bu durumu lehlerine çevirmek için her ikisini de konferansa davet etmiştir.¹⁴¹ Ali Kemal ve onun gibi düşünen muhaliflere göre bu konferansa İstanbul Hükümeti gitmeliydi. Öte yandan Ankara Hükümeti, başarıların yegâne temsilcisi olduğu için bu konferansa tek gitmek istese de İstanbul ve Ankara hükümeti temsilcilerinden mükellef bir heyet oluşturulmuştur. Konferansta Ankara hükümeti Türkiye’yi savunmuş, İstanbul hükümeti sessiz kalmıştır. İtilaf Devletleri temsilcileri Sevr Antlaşması’nın birkaç maddesini değiştirerek Türk ve Yunanlılara sunmuşlarsa da Türkler Misak-ı Milli ve Yunanlıların Anadolu topraklarından çıkmaları konusunda ısrarcı olmuşlardır. Yunanlıların da yapılan teklifleri kabul etmemesiyle bir çözüm bulunamamış ve savaşa kaldığı yerden devam edilmiştir. Her ne kadar Ali Kemal, bu konferansta bir sonuca varmak gerektiğinde ısrarcı olsa da Mustafa Kemal, bu konferansın çözümsüz kalacağını bilmekteydi. Türklerin konferansa katılım sebepleri bu davayı dünya kamuoyuna duyurmak amaçlıydı. Nitekim konferans çözümsüz kalsa da Türklerin isteği gerçekleşmiş, sorun dünya kamuoyuna duyurulmuştur.¹⁴² Konferansın bitimiyle Ankara Hükümeti’nden Bekir Sami Bey İngiltere, Fransa, İtalya ile anlaşmalar yapsa da bu anlaşmalar ulusal çıkarlara aykırı olmasından dolayı Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmemiştir. 1 Mart 1921’de ise Afganistan ile de bir dostluk anlaşması imzalanarak Afganistan, Türkiye’yi ilk tanıyan Müslüman devlet olmuştur. Bunun yanı sıra Türk başarıları karşısında Türk-Sovyet

¹⁴⁰ Seyitdanlıoğlu, “İnönü Savaşları’nın Kurtuluş Savaşı Tarihimizdeki Yeri ve Önemi Üzerine Düşünceler,” *Prof. Dr. Özer Ergenç’e Armağan*, ed. Ümit Ekin (İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2013): s.364.

¹⁴¹ Bülent Kara, “Savaşa Hazırlayan Barış Konferansı: Londra Konferansı,” *Akademik Bakış*, c.3, s.5 (2009), s.150-159.

¹⁴² Seyitdanlıoğlu, a.g.m., s.365.; Çakmak, a.g.e., s.73.

ilişkileri daha gelişmiş ve 16 Mart 1921’de Moskova Antlaşması imzalanmıştır. Sovyetler, Misak-ı Milli’yi tanıdıkları gibi 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı’nda almış oldukları kapitülasyonların kaldırdığını ilan etmiştir.¹⁴³

Londra Konferansı’ndan umduğunu alamayan Yunanlılar 23 Mart 1921 tarihinde Bursa’dan İnönü’ye doğru ilerlemiştir. Bu sırada İngiltere de Yunan kuvvetlerine destek vererek Anadolu’da bir iç isyan çıkarmaya çalışmıştır. Bu konuda toplu şekilde bir Kürt ayaklanması ayarlanamasa bile Kürt Mustafa Paşa, Kuvâ-yi Milliye’ye karşı kullanılmıştır.¹⁴⁴ Her iki tarafından da tüm kuvvetini kullandığı II. İnönü Savaşı’nda Yunanlılar ikinci defa yenilerek 31 Mart 1921’de geri çekilmişlerdir. Böylece Ankara Hükümeti daha da öne çıkmayı başarmış ve bu başarıya karşılık İstanbul hükümeti gerilemiştir.¹⁴⁵ İnönü savaşlarında yenilgi alan Yunanlılar yine de umutlarını tamamen bitirmemişti. 10 Temmuz 1921’de Yunanlılar, güçlerini toplayarak Türklere saldırmıştır. Tarihte Kütahya-Eskişehir Muharebeleri olarak bilinen bu muharebeler yaklaşık iki hafta sürmüştür. Bu muharebelerde Yunanlılar başarı göstererek düzenli ordunun ilk yenilgisini almasına neden olmuşlardır. Kütahya-Eskişehir Muharebeleri ile umutları artan Yunanlılar, 23 Ağustos 1921 tarihinde tekrardan Türklere saldırmıştır. Sakarya Meydan Muharebesi olarak bilinen bu saldırıda Yunanlılar teçhizatlar ve asker sayısı bakımından Türklerden kat be kat üstündü.¹⁴⁶ Buna rağmen savaş 13 Eylül 1921 tarihinde Türklerin başarısı ile sonuçlanmıştır. Ama artık Türkler de savaştan yorulmuştu. Bunun için kazanılanlar ile yetinip artık barış yapılmasını isteyenler Ankara’da da çoktu. Fakat Mustafa Kemal, böyle diyenlere kulak asmamıştır. Zafere odaklanarak istediğini Türk milletinin üstün başarısı ile almıştır.¹⁴⁷ Yunanlılar aldıkları darbeler neticesinde iyiden iyiye zayıflamış ve son darbeyi 26 Ağustos 1922’de Türkler tarafınca başlatılan büyük bir saldırı ile almışlardır. 30 Ağustos’ta ise Yunanlıların ordusu tamamen yok edilmiştir. Yaklaşık 10 günlük bir süreç sonucunda 9 Eylül’de Türkler, İzmir’e girmeyi başarmıştır. Ekim 1922’ye kadar Yunanlılar ile çekişmeler

¹⁴³ Seyitdanlıoğlu, a.g.m., s.366.

¹⁴⁴ Bilal N. Şimşir, *İngiliz Belgeleriyle Sakarya’dan İzmir’e 1921-1923* (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1989), s.429.

¹⁴⁵ Feyzullah Ezer, “II. İnönü Savaşı’nın İkbal ve İaşesi,” *Türk Dünyası Araştırmaları*, s.202 (2013), s.109.

¹⁴⁶ Akşin, a.g.e., s.99-100.

¹⁴⁷ Kemal, *Ömrüm*, s.186-188.

devam etse de sonucunda Türklerin isteği gerçekleşmiştir.¹⁴⁸ Türklerin aldıkları başarılar ateşkes için ortam hazırlayarak artık kesin bir zafer kazandığı kabullenilmiştir. Böylece Sevr Antlaşması ölü bir anlaşma olarak kalmış ve Mudanya Mütarekesi imzalanmıştır.

Milli Mücadele'nin başarı kazanması ile basında da değişimler yaşanmıştır. Bu yeni basının temsilcileri ise İkinci Meşrutiyet döneminin yetiştirdiği kemik kadrodan oluşmaktaydı.¹⁴⁹ Nitekim muhalif gazeteler de inanmadıkları Türk başarısının ardından taraflarını değiştirmeye başlamışlardı. 10 Eylül 1922 tarihinde Ali Kemal son yazısı olan "Gayeler Birdi ve Birdir" başlıklı makalesinde yanıldığını kabul edip Türk başarısına sevindiğini fakat siyasi olarak hala aynı düşündüğünü belirtmiştir. Eylül'ün ilk haftası yazı yazmasına Ankara İstiklal Mahkemesince engel konulan Ali Kemal, 11 Eylül 1922 tarihinde gazeteden kovulmuş ve 12 Eylül'de gazete adı tekrar *Sabah* olmuştur. Zaten *Sabah* gazetesinin sahibi olan Mihran Efendi, Ali Kemal'in korkunç akıbetini de gördükten sonra korkup birkaç ay içerisinde gazeteyi kapatıp Avrupa'ya kaçmıştır.¹⁵⁰

Ali Kemal'in ikinci eşi olan Sabiha Hanım, Milli Mücadele döneminde Ali Kemal'den Ankara'ya gitmesini ve burada Mustafa Kemal Paşa'nın cephesine katılmasını istemiştir. Fakat Ali Kemal bunu kabul etmemiştir.¹⁵¹ İşte tüm bu tercihlerinin bedelini de canıyla ödemiştir. Ali Kemal, Milli Mücadele'ye karşı olarak savunduğu fikirler sebebiyle 5 Kasım 1922'de İstanbul'da yakalanıp İzmit'e getirilmiştir. Burada sorgu esnasında yıllarca savunduğu fikirlerinden pişman olduğunu dile getirmiştir. Hayatının sürgün ile geçmesi ve Türk milletinin hakkını savaş ile alamayacağına inanmasından bu fikirleri savunduğunu belirtmiştir.¹⁵² Ali Kemal, Artin Kemal lakabını da sorguda kabul etmeyerek gerçek vatanperverler gibi Milli Mücadele hareketinin başarıya ulaşmasındaki memnuniyetini de yansıtmıştır.¹⁵³ Fakat Ali Kemal için bu sorgu hayatının son anlarını oluşturmaktaydı. Çünkü Nurettin Paşa, Ali Kemal'in cezaevine gönderilmesini emrettiği sırada halk olağan

¹⁴⁸ Baskın Oran, *Türk Dış Politikası 1919-1980* (İstanbul, İletişim Yayınları, 2002), s.192-193.

¹⁴⁹ Koloğlu, *Basının İçeriği*, s.270.

¹⁵⁰ "Bir İzah," *Sabah*, 11 Eylül 1922, S.1353, s.1; Topuz, a.g.e., s.109.

¹⁵¹ Karaveli, a.g.e., s.36.

¹⁵² Topuz, a.g.e., s.110.

¹⁵³ Ahmet Cemaleddin Saraçoğlu, *Mütareke Yıllarında İstanbul* (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2009), s.236- 237.

gücü ile Ali Kemal'e saldırmış, üzerinde bulunan kıyafet ve parasını gasp etmiştir. Büyük bir kalabalığın içerisinde saldırıya uğrayan Ali Kemal, bu duruma dayanamayarak bir silah istemiştir. Her ne kadar intihar edip linç sırasında aldığı yaraların acılarından kurtulmak istese de can çekeşerek feci bir şekilde ölmüştür. Cesedi halk tarafından İzmit çarşısında bir ip bağlanarak dolaştırılmıştır.¹⁵⁴ Bir iddiaya göre de Ali Kemal'i öldüren halk değil Nurettin Paşa'nın adamlarıydı. Bu iddiaya göre, Nureddin Paşa verdiği emir ile Ali Kemal'i kendi askerlerine linç ettirmiştir.¹⁵⁵

Ali Kemal'in çıplak cesedi beyaz bir örtü ile sarmalanarak kendisine "Hain-i din ve vatan Artin Kemal" yaftası yapıştırılmıştır. Bu durumun muhaliflere ibret olması amacıyla da Ali Kemal saatlerce istasyon demirine asılı bir şekilde bekletilmiştir.¹⁵⁶ Ahmet Refik'in ifadesiyle Ali Kemal'in "cinayeti"¹⁵⁷ Rıza Nur Bey'i de oldukça kızdırmıştı. Rıza Nur Bey, Ali Kemal'in kanlı cesedini görünce "Bu ne vahşet, bu ne cinayet. Bir yandan medenî bir devlet kurmaya çalışıyoruz, bir yandan da sulh konferansına gitmekte olan heyetin yolu üzerine cinayetlerin en müthişini iftiharla dikeyoruz!"¹⁵⁸ sözlerini sarf etmiştir. Neticede Ali Kemal'in cesedi İzmit mezarlığına gömülmek istendiğinde halk karşı gelmiş ve mezarlığın yakınında bir çukura gömülmüştür. Nitekim Milli Mücadele'ye karşı izlemiş olduğu düşmanca tavırlar onun sonunu getirmiştir.¹⁵⁹ Falih Rıfkı Atay, Ali Kemal'i hain bir adam olarak olmasa bile kaybolmuş bir adam olarak görmekteydi.¹⁶⁰ Öte yandan Ali Kemal'in kalem gücüne güvenen Yahya Kemal'e göre, Ali Kemal kurtulup da Avrupa'ya gitmeyi başarsaydı yeniden gücünü toplayarak gazeteciliğe başlayabilirdi.¹⁶¹

¹⁵⁴ a.g.e., s.239-240.

¹⁵⁵ Kemal, *Ömrüm*, s.189.; Karaveli, a.g.e., s.41. ve Uzun, a.g.m., s.407.; Atay, a.g.e., s.396.

¹⁵⁶ Yahya Kemal, *Siyasi ve Edebi Portreler* (İstanbul: Baha Matbaası, 1968), s.95-96.

¹⁵⁷ Saraçoğlu, a.g.e., s. 245.

¹⁵⁸ a.g.e., s. 243.

¹⁵⁹ Mümtaz Arıkan, "Tarihte Bugün-Ali Kemal Linç Edildi!," *Cumhuriyet*, 5 Kasım 1989, s.7.

¹⁶⁰ Atay, a.g.e., s.163.

¹⁶¹ Kemal, a.g.e., s.98-99.

BÖLÜM II.: ALİ KEMAL’İN MÜTAREKE DÖNEMİ YAZILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: MECLİSİN AÇILMASINDAN MUDANYA MÜTAREKE’SİNE KADAR

1918-1922 yılları arasında yaşanan mütareke döneminde Türk topraklarının büyük bir kısmı işgal altındaydı. Devlet yıkılış sürecine girmişti. Devletin maddi ve manevi kayıplarıyla girdiği bu yolda adeta kolu kanadı kırılmıştı. Devlet adamları ve aydınlar iki farklı fikir etrafında toplanmışlardı. Bu fikirlerden ilki Avrupa devletlerinin şartlarını kabul ederek barış yolunu tutmak, ikincisi ise Avrupa devletinin boyunduruğuna girmeden devleti savaşıarak kurtarmaktı. Kuvâ-yi Milliyeciler, devletin yıkılışını önlemenin ana yolunun mücadeleden geçtiğine inanırken; Avrupa devletleri ile barış yolunu destekleyenler ise devlet için savaşmak gibi bir çarenin bile olmadığını, bunca zarar içerisinde tek çarenin uzlaşma olduğunu savunmaktaydı. Barışı savunanlardan en önemli sima ise Ali Kemal idi. Ali Kemal, bu doğrultuda kendisini vatanı samimi sevenlerden olduğunu savunarak yazılarında şahsi ihtiraslarıyla hareket ettiğini öne sürdüğü Kuvâ-yi Milliye’yi şiddetli şekilde eleştirmiştir. Ali Kemal’in mütareke öncesi yaşamında da pek çok defa değindiğimiz nokta İttihatçılara soğuk bakmasıydı. Gerek geçirdiği sürgünlerden gerek Abdülhamid yanlısı izlediği politikalar neticesinde Ali Kemal, Kuvâ-yi Milliye’yi de İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin yolundan gittiği konusunda eleştiri yağmuruna tutmuştur. Ali Kemal, yaşanan günler bu denli kötü ise hatayı bizzat Türklerin kendisinde araması gerektiğini ileri sürmüştür. Bu noktada dahili ve harici zorluktan bahsederek yazılarını bu çizgiler çerçevesinde ele almıştır.

2.1. İTTİHAT VE TERAKKİ CEMİYETİ HAKKINDAKİ YAZILARI

Başlarda hocası Mizancı Murat'ın da Jön Türklerden oluşu ile bu gruba katılan Ali Kemal, özellikle 1900'lerin başlarında tamamen bu gruptan uzaklaşmıştır. Gitgide padişah ile yakınlaşması onu İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin karşısında yer almasına neden olmuştur. İttihatçıların meşrutiyeti kendi güçlerini pekiştirmek amacıyla kullandığını, keyfi idarelerde bulunduğu dair eleştirilerde bulunmuştur. Ali Kemal, İttihatçıların görüşlerini samimi bulmayarak onların ak dediğine kara demiştir. Bu sebeple meşrutiyete de sıcak bakmamıştır. Ali Kemal, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin özellikle meşrutiyet ile devlete hâkim olduğuna inandığı için meşrutiyet dönemine karşı bir tutum izlemiştir. Birkaç ağanın bir araya gelerek oluşturduğu bir grup olarak gördüğü İttihatçıların, meşrutiyeti kötü şekilde kullandıklarını düşünmüştür. Meşrutiyetin adeta bir "oyuncak"¹⁶² konumuna düşürüldüğünü belirterek İttihatçılar olmasa meşrutiyetin gayet iyi bir uygulama olacağına inanmıştır. Buradan da hareketle Ali Kemal, meşrutiyetten ziyade meşrutiyet taraftarı İttihatçılara karşı olduğu düşüncesine ulaşmaktayız.

Ali Kemal, her ne kadar meşrutiyet bir bayram havasında karşılanırsa da meşrutiyetten sonra devlet ve milletin çekmediği dert ve bela kalmadığını iddia etmektedir.¹⁶³ Meşrutiyeti sadece "göstermelik"¹⁶⁴ olarak tanımlayarak meşrutiyet sonrasında yaşanan İttihatçı yönetiminde alınan yanlış kararları da eleştirmiştir. Meşrutiyet döneminde Avrupalılaşma sevdasında olunursa dahi ne Avrupalılaşmanın başarılı şekilde olduğunu ne de samimi bir Türk şeklinde kalınabildiğini savunmuştur.¹⁶⁵ Ali Kemal, İttihatçılarda eleştirdiği istibdat yönetiminden dolayı, siyaset içerisinde kabalığın yerinin olmadığını belirterek bu fikrini tarihten örnekler vererek savunmuştur. Mesela, Almanya 1871'ten sonra Avrupa'nın kudretli

¹⁶² Ali Kemal, "Siyâset Değil, Oyuncak," *Peyâm-ı Sabah*, 24 Eylül 1920, S. 650, s.1.

¹⁶³ Ali Kemal, "Bayram Düşünceleri," *Peyâm-ı Sabah*, 4 Ağustos 1922, S. 1318, s.1; Ali Kemal, "Ricâl ve Hadisât," *Peyâm-ı Sabah*, 21 Nisan 1921, S. 856, s.1; Ali Kemal, "Kuvvet ve Menfaât," *Peyâm-ı Sabah*, 7 Eylül 1921, S. 990, s.1; Ali Kemal, "Muhâlefetin Fazîleti," *Peyâm-ı Sabah*, 16 Eylül 1921, S. 999, s.1; Ali Kemal, "Fenâliğin Menşei," *Peyâm-ı Sabah*, 8 Ocak 1921, S. 753, s.1; Ali Kemal, "Mâtem İçinde Mâtem," *Peyâm-ı Sabah*, 24 Temmuz 1921, S. 948, s.1; Ali Kemal, "İhtirâs ve İtidâl," *Peyâm-ı Sabah*, 4 Eylül 1921, S. 987, s.1; Ali Kemal, "Feci Bir Oyun," *Peyâm-ı Sabah*, 22 Aralık 1920, S. 736, s.1.

¹⁶⁴ Ali Kemal, "Müdâhane ve İrtikâb," *Peyâm-ı Sabah*, 3 Mayıs 1920, S. 515, s.1; Ali Kemal, "Bir Ders-i Elîm Daha," *Peyâm-ı Sabah*, 28 Temmuz 1920, S. 595, s.1.

¹⁶⁵ Ali Kemal, "Düşük, Fakat Nasıl Kalkabiliriz?," *Peyâm-ı Sabah*, 2 Mayıs 1920, S. 514, s.1

devletlerinden olarak Bismarck cihanın güçlerinden biri haline gelmişti. Fakat Bismarck bu gücüne rağmen gizlice hem merkezi devletler hem de Rusya ile ittifaklar kurarak siyasette kabalığının yerinin olmadığını ortaya koymuştu. Öte yandan Kayser II. Wilhelm ise Bismarck'ın aksine topuna, tüfeğine güvenmiş ve her daim baruttan, keskin kılıçlardan söz etmişti. Ama bu durum II. Willhelm'e başarı getirmemişti.¹⁶⁶ Meşrutiyet ile Osmanlı Devleti de siyasetine kabalığı eklemiştir. Ali Kemal, Meşrutiyetin en mühim üretimi kabadayılık olarak görmektedir. İttihatçıların ve sonrasında Kuvâ-yi Milliye'nin büyük küçük demeden devletlere kafa tutmasını şiddetli şekilde eleştirmiştir. Kabadayılığın tarihte zarar getirdiğini ve bu sebepten tarihten ders alınması gerektiğini vurgulamıştır.¹⁶⁷ Türk devleti için yiğitliğin lazım gelen en önemli faktör olduğunu belirtmiştir. Fakat bu yiğitliğin İttihatçıların anladığı gibi "kendini bilmez", "küstah" şekilde yapılan saldırılar ile değil de hukuki yiğitlik ile sağlanacağını vurgulamıştır. "Küstah" olarak tanımladığı saldırıları ise, Babıâli Baskını, Birinci Dünya Savaşı'na katılma, İstanbul'u derin hüzne boğma, Anadolu'da milleti ayaklandırma gibi olaylar ile örneklemiştir.¹⁶⁸

İttihatçıların meşrutiyeti bir fırsat olarak değerlendirerek Anadolu'da bir cemiyet halinde meşrutiyeti istedikleri şekle girdirdiklerini, merkeze isyan bayraklarını çektiklerini, yönetimi ele geçirip diledikleri keyfi uygulamaları yapmaya koyulduklarını sık sık dile getirmiştir.¹⁶⁹ Birinci Dünya Savaşı başlar başlamaz Almanya ile anlaşarak savaşa girilmesini bu duruma örnek olarak göstermektedir. Çünkü burada ne mebusan, ne ayan, ne de saltanat onayını almadıklarını, oysa meşrutiyete göre bu şekilde hareket edilmemesinin gerektiğini belirtir.¹⁷⁰ Ali Kemal'e göre meşrutiyet idari hakimiyeti düşünüldüğü gibi olsaydı zaten tüm bunlar yaşanmayacak; dahil ve hariçte kargaşalara maruz kalınmayacaktı.¹⁷¹ Bu noktada İttihatçıların meşrutiyeti işine geldiği gibi yorumladıklarını öne sürerek Fransa ve

¹⁶⁶ Ali Kemal, "Siyâsette Kabadayılık," *Peyâm-ı Sabah*, 2 Şubat 1921, S. 778.

¹⁶⁷ Ali Kemal, "Siyâsette Kabadayılık," *Peyâm-ı Sabah*, 2 Şubat 1921, S. 778, s.1; Ali Kemal, "Tarihten Ders Almak," *Peyâm-ı Sabah*, 12 Haziran 1922, S. 1265, s.1; Ali Kemal, "Müstesnâ Bir Osmanlı Tarihi," *Peyâm-ı Sabah*, 30 Temmuz 1922, S. 1313, s.1.

¹⁶⁸ Ali Kemal, "Şecâat Gerek," *Peyâm-ı Sabah*, 17 Mayıs 1920, S. 529, s.1; Ali Kemal, "Mesûliyet," *Peyâm-ı Sabah*, 25 Aralık 1920, S. 739, s.1.

¹⁶⁹ Ali Kemal, "Teşkilât-ı Esasiyye," *Peyâm-ı Sabah*, 2 Mart 1922, S. 1165, s.1.

¹⁷⁰ Ali Kemal, "Gülmeli, Ağlamalı," *Peyâm-ı Sabah*, 12 Ocak 1922, S. 1116, s.1; Ali Kemal, "Gayelerimiz Birdir, Fakat..., Teâlî," *Peyâm-ı Sabah*, 23 Şubat 1922, S. 1158, s.1.

¹⁷¹ Ali Kemal, "Hercümerc," *Peyâm-ı Sabah*, 27 Nisan 1921, S. 862, s.1.

Amerika'daki gibi tanımlara uymayan meşrutiyetin adeta Bolşevikleri andıran havası bulunduğunu ileri sürmektedir.¹⁷² Hatta İttihatçıların Bolşeviklerin minik bir "numunesi"¹⁷³ olduğunu savunmuştur.

Hakimiyetini ele aldıktan sonra istibdat yönetimi kurmaktan çekinmediğini öne sürdüğü İttihatçıların yolundan Kuvâ-yi Milliye'nin gittiğine ve meşrutiyet, hürriyet gibi kelimelerin yalnızca dillerde kaldığını düşünmektedir.¹⁷⁴ Asmak, kesmek ile yol kat ettiğine inandığı İttihatçıların devrinin eskide kaldığına Atilla, Cengiz, Timur'u çağrıştıran bu hakimiyetlerinin sonucunun devletin de sonunu getireceğine inanmıştır.¹⁷⁵ Kuvâ-yi Milliye'nin istibdat yönetiminin delil olarak İstiklal Mahkemeleri'nin, Hıyanet-i Vataniyye Kanunu'nun, darağaçlarının en önemli örneklerden olduğundan bahsetmektedir.¹⁷⁶ İstiklal Mahkemeleri'nin casusları yakalama konusunda keyfi davrandığını ve günahları olmayan insanların da yargılandığını iddia etmiştir. Anadolu'ya yolu düşen birinin hususi bir iş için bile olsa ithamlara maruz kalacağını ve sonucunda mahkûmiyet alacağını öne sürerek İstiklal Mahkemelerinin insanları hemen en ağır cinayetlerin faali saydığını öne

¹⁷² Ali Kemal, "Emr-i Mutlak ve Ahd," *Peyâm-ı Sabah*, 13 Ağustos 1921, S. 968, s.1; Ali Kemal, "Meşrûtiyet Hükümeti," *Peyâm-ı Sabah*, 20 Ağustos 1921, S. 972, s.1.

¹⁷³ Ali Kemal, "Hakikî Müdâfaa-ı Millîyye," *Peyâm-ı Sabah*, 2 Eylül 1921, S. 985, s.1.

¹⁷⁴ Ali Kemal, "Hükümet-i Hâzıra," *Peyâm-ı Sabah*, 11 Temmuz 1920, S. 580, s.1; Ali Kemal, "Hürriyet ve Hürriyet Matbûat," *Peyâm-ı Sabah*, 22 Eylül 1920, S. 648, s.1; Ali Kemal, "Vicdânların İntibâhı," *Peyâm-ı Sabah*, 23 Mayıs 1922, S. 1247, s.1; Ali Kemal, "Ocak ve Fırka," *Peyâm-ı Sabah*, 28 Mayıs 1922, S. 1252, s.1; Ali Kemal, "Meşûm Bir Gün," *Peyâm-ı Sabah*, 23 Temmuz 1922, S. 1306, s.1; Ali Kemal, "Bu Kabede Bir Sadâ," *Peyâm-ı Sabah*, 31 Temmuz 1922, S. 1314, s.1; Ali Kemal, "İstibdâd," *Peyâm-ı Sabah*, 10 Ekim 1920, S. 666, s.1; Ali Kemal, "Temeli Kuramadık," *Peyâm-ı Sabah*, 19 Ağustos 1920, S. 617, s.1; Ali Kemal, "İnhisâr-ı Hamiyet," *Peyâm-ı Sabah*, 4 Kasım 1920, S. 688, s.1; Ali Kemal, "İhtilâf Rahmettir," *Peyâm-ı Sabah*, 19 Ocak 1922, S. 1123, s.1; Ali Kemal, "Dilimizde Var, Gönümüzde Yok," *Peyâm-ı Sabah*, 25 Ocak 1922, S. 1129, s.1; Ali Kemal, "Evvelden Hiçti Şimdi Hep!," *Peyâm-ı Sabah*, 22 Nisan 1922, S. 1216, s.1; Ali Kemal, "Cihad-ı Hürriyet," *Peyâm-ı Sabah*, 28 Nisan 1922, S. 1222, s.1; Ali Kemal, "Ne Yaman Terakki," *Peyâm-ı Sabah*, 15 Mayıs 1922, S. 1239, s.1; Ali Kemal, "Meşrutiyet ve Biz," *Peyâm-ı Sabah*, 26 Temmuz 1922, S. 1309, s.1; Ali Kemal, "Meşveretsizlik," *Peyâm-ı Sabah*, 11 Ağustos 1922, S. 1322, s.1; Ali Kemal, "Telif-i Anâsır," *Peyâm-ı Sabah*, 22 Ağustos 1922, S. 1333, s.1;

¹⁷⁵ Ali Kemal, "Hastalığı Teşhis Edemedik," *Peyâm-ı Sabah*, 7 Haziran 1920, S. 550, s.1.

¹⁷⁶ Ali Kemal, "Bir Hitâbe-i Garra," *Peyâm-ı Sabah*, 23 Mayıs 1920, S. 535, s.1; Ali Kemal, "Bu Canavarlar da Böyle Birakılmaz," *Peyâm-ı Sabah*, 10 Haziran 1920, S. 553, s.1; Ali Kemal, "Zorbalar ve İttihat," *Peyâm-ı Sabah*, 12 Mayıs 1922, S. 1236, s.1; Ali Kemal, "Hep Hoşnut! Hep Ümitvâr!," *Peyâm-ı Sabah*, 17 Temmuz 1922, S. 1300, s.1; Ali Kemal, "Fransa İnkilâb-ı Kebiri ve Biz," *Peyâm-ı Sabah*, 21 Temmuz 1922, S. 1304, s.1; Ali Kemal, "Elîm Bir Hadise Münâsebetiyle," *Peyâm-ı Sabah*, 14 Haziran 1920, S. 557, s.1; Ali Kemal, "İhtilâf ve İtilâf," *Peyâm-ı Sabah*, 15 Haziran 1920, S. 558, s.1; Ali Kemal, "Bir Muhitte Muhâlefet," *Peyâm-ı Sabah*, 7 Aralık 1920, S. 721, s.1; Ali Kemal, "Ör, Fakat Dinle," *Peyâm-ı Sabah*, 25 Kasım 1921, S. 1068, s.1; Ali Kemal, "Tehlike Tahminimizden Büyüktür," *Peyâm-ı Sabah*, 5 Temmuz 1920, S. 573, s.1; Ali Kemal, "Elcezâ," *Peyâm-ı Sabah*, 12 Aralık 1921, S. 1085, s.1; Ali Kemal, "Yılânı Başından Ezmeliydi," *Peyâm-ı Sabah*, 31 Temmuz 1920, S. 598, s.1.

sürmüştür.¹⁷⁷ Asıl cinayetlerde bulunanlar olarak gördüğü Kuvâ-yi Milliye'nin faaliyetlerinin özellikle muhaliflerin susturulması yönünde olduğunu, insanların artık canından bezme noktasına geldiğini dile getirmektedir.¹⁷⁸ Bu konuda fikrini desteklemek amacıyla *Peyâm-ı Sabah* gazetesini okuyan insanların canlarının tehlike olduğuna dair bir örneklemede bulunmuştur.¹⁷⁹ İttihatçıların "Gelsinler ve görsünler, kudretleri varsa alsınlar, Haleb orada ise arşın buradadır."¹⁸⁰ tarzındaki söylemlerini kuvvete bağlılıktan dolayı olduğunu düşünmektedir.¹⁸¹ Ali Kemal'e göre her ne kadar Türk milleti istibdat yönetimine Abdülhamid döneminden alışık olsa da artık şartlar değişmiş; fikirler ön plana çıkarak kuvvet bir araç, düşünceler birer amaç haline gelmiştir.¹⁸² Türklerin bir zamanlar canıyla malıyla tüm varlığıyla padişaha hizmet etmesine karşılık artık İttihatçılar ile beraber kötü hallere düştüğünü ve bu hallere üzüldüğünü belirtmektedir.¹⁸³

Sonuç olarak Ali Kemal, İttihatçıların siyaset bilmeyen, fikrî ve ilmî gelişmemiş, siyasette ve askeriyede şımarık, hürriyet vesaire kavramlarına rağmen istibdat yönetimini benimsemiş adamlardan oluşmuş bir cemiyet olduğunu, keyfî ihtiraslarına yenilenler kişilerden oluştuğunu ileri sürmektedir.¹⁸⁴ Ali Kemal'e göre, bir toplumda sonuna kadar direnmenin o millet için önemli bir görev olduğunu ama barış gerekiyorsa bunun da göz ardı edilmemesini savunmuştur. Mesela Almanya düşmana karşı kendi topraklarını daha fazla çiğnetmemek için anlaşmakta son derece ısrarcı olmuştu. Bu durumun bir hükümet için önemli olduğuna, kendi hırs ve ihtiraslarını bir köşeye bırakmak gerektiğine değinir. Fakat İttihatçıların hiçbir zamanda böyle bir durumu gerçekleştiremediklerini söyler. Örneğin, Trablusgarp Savaşı'nda tekrar saldırıya devam etmek Türk milletini yeniden büyük zarara

¹⁷⁷ Ali Kemal, "Yalnız Sulh Değil, Salâh da!," *Peyâm-ı Sabah*, 19 Mart 1921, S. 823, s.1.

¹⁷⁸ Ali Kemal, "İstifa Etti," *Peyâm-ı Sabah*, 4 Nisan 1920, S. 486, s.1.

¹⁷⁹ Ali Kemal, "Akl ve İrfân Yolu," *Peyâm-ı Sabah*, 9 Mart 1921, S. 813, s.1.

¹⁸⁰ Ali Kemal, "Hak, Hayat ve İstiklâl," *Peyâm-ı Sabah*, 14 Ağustos 1921, S. 969, s.1.

¹⁸¹ Ali Kemal, "Bir Celse," *Peyâm-ı Sabah*, 27 Ocak 1922, S. 1131, s.1.

¹⁸² Ali Kemal, "Fikir ve Kuvvet," *Peyâm-ı Sabah*, 12 Temmuz 1920, S. 580, s.1; Ali Kemal, "Adâlete Susamış Bir Halk," *Peyâm-ı Sabah*, 13 Temmuz 1920, S. 581, s.1; Ali Kemal, "Niçin Rahmet Okutuyoruz?," *Peyâm-ı Sabah*, 11 Ekim 1921, S. 1024, s.1; Ali Kemal, "Fikir ve Kuvvet," *Peyâm-ı Sabah*, 10 Kasım 1921, S. 1054, s.1; Ali Kemal, "İnkilâb-ı Milli," *Peyâm-ı Sabah*, 24 Ağustos 1922, S. 1335, s.1.

¹⁸³ Ali Kemal, "Efkâr-ı Umûmiyye," *Peyâm-ı Sabah*, 19 Temmuz 1920, S. 587, s.1.

¹⁸⁴ Ali Kemal, "İki Kanâât," *Peyâm-ı Sabah*, 2 Kasım 1920, S. 686, s.1; Ali Kemal, "Keşke Yanılsaydık," *Peyâm-ı Sabah*, 6 Ekim 1921, S. 1019, s.1; Ali Kemal, "Siyâsette Şımarıklık," *Peyâm-ı Sabah*, 21 Kasım 1921, S. 1064, s.1; Ali Kemal, "Siyâsette Samimilik," *Peyâm-ı Sabah*, 3 Aralık 1921, S. 1076, s.1;

uğratmak anlamına gelmekteydi. İttihatçıların da böyle yaptığına, milleti zarara sokmak pahasına o çıkmaz yollarından dönmediklerini iddia eder. Bunun neticesinde Makedonya, Arnavutluk isyanları vuku bulmuştur. Aynı şekilde Balkan Harbi'ni yine İttihatçıların davranışları sebebiyle vukua geldiğini düşünmektedir.¹⁸⁵

2.2. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI HAKKINDAKİ YAZILARI

Ali Kemal'e göre Türkler zor zamanlardan geçmekteydi. Birinci Dünya Savaşı (Harb-i Umumî)'na bile girebilecek maddi ve manevi imkanları yok iken savaşta mağlup devletler arasında yer alışı ile zaten tüm kaynaklarını tüketmişti. Buna göre Türklerin önünde en önemli yol barış yolunu tercih etmektir. Ali Kemal, Avrupa devletleri ile aranın iyi tutulmasının devletin geleceğe açılan penceresi olarak görmekteydi. Zaten ona göre, Birinci Dünya Savaşı İttihatçıların güçlerini pekiştirmek için uyguladıkları bir adımdı. Ali Kemal, katılımın fuzuli olarak gördüğü Birinci Dünya Savaşı'nda İttihatçıların tek amaçlarının Almanya ile başarıya giderek hakimiyetleri elde tutma sevdaları olduğunu ileri sürerken Almanların da amacının Türklere istediğini yaptırmak olduğuna inanmıştı.¹⁸⁶ Bu noktada Almanların yanında savaşa girmenin zorunlu oluşu gibi lanse edilen durumlara şiddetli karşı çıkmıştır. Böylesi bir duruma çocukların bile inanmayacağına, savaşa katılmak yerine İngiltere ve Fransa gibi büyük devletler ile dost olunsaydı, Türklerin durumunun savaşta ve savaş sonrasında daha iyi olacağını savunmuştur. Bu sebepler ile Ali Kemal, İttihatçıların attığı her bir adımı çıkmaz yola doğru gidiş olarak görmüştür.¹⁸⁷

Türklerin ağır yaraları bulunmaktaydı. Bu yaraların sarılmasına yerine yeni yaraların açılması devleti gitgide zora sokmaktaydı. Ali Kemal, İttihatçıların faaliyetlerini bu doğrultuda değerlendirmekteydi. Türkler, dört müttefik ile savaşa

¹⁸⁵ Ali Kemal, "Son Dereceye Kadar!..," *Peyâm-ı Sabah*, 27 Temmuz 1921, S. 951, s.1.

¹⁸⁶ Ali Kemal, "Son Bir Ders-i İbret," *Peyâm-ı Sabah*, 6 Haziran 1920, S. 549, s.1; Ali Kemal, "Nefsimde Tecrübelerim," *Peyâm-ı Sabah*, 6 Eylül 1920, S. 632, s.1; Ali Kemal, "Bir Hakikat-i Siyasiyye," *Peyâm-ı Sabah*, 16 Şubat 1921, S. 792, s.1; Ali Kemal, "Bir Ders Daha," *Peyâm-ı Sabah*, 23 Mayıs 1921, S. 888, s.1; Ali Kemal, "Bir Vesîka" *Peyâm-ı Sabah*, 7 Temmuz 1921, S. 931, s.1.

¹⁸⁷ Ali Kemal, "Yine İki Yol Ağzındayız," *Peyâm-ı Sabah*, 20 Kasım 1920, S. 704, s.1.

girse dahi diğer devletlerden daha fazla yaralar almıştır.¹⁸⁸ Zaten mağlup devletlerin kendini toplama çabaları bir yana galip devletlerden İngiltere ve Fransa dahi savaşta ağır şartlar ile karşı karşıya kalmış ve büyük güçler olmalarına rağmen onlar da kendilerini toparlama sürecine girmiştir.¹⁸⁹ Bu sebeple Ali Kemal, bir mağlup için en iyi yolun galip devletler ile anlaşması olarak görmüş ve diğer müttefiklerin bir şekilde çıkış yolu bulduğunu savunmuştur.¹⁹⁰ Diğer devletlerin İngiltere ve Fransa ile mütarekeden beri iyi ilişkiler sürdürdüğünü böylece en azından savaş zararlarının yüzde ellisini iktisaden telafi ettiklerini belirtir. Almanlar da Türkler gibi asker kökenli bir devlet olsa da bunun faydalarının yanında artık zararlarını da bütünüyle görmüş ve o ağır antlaşma şartlarına rağmen güç bela şekilde de olsa kendisini düzelttiğini düşünmüştür.¹⁹¹ Buna karşın Türklerin ise değişen şartlara ayak uyduramamasından dolayı savaştan sonra belini doğrultamadığını savunur.¹⁹² Buna göre savaştan sonra devlet ve milletin ihtiyacı olanın barış olduğu, barış ile kanayan yaraların durdurup sarılma fırsatı olacağını necat kapılarının böylece açılacağını söyleyerek İttihatçılar yüzünden barış yapılmayıp istikbal kapılarının Türklerin üzerine kapandığını belirtir.¹⁹³ Yaşanan acıları bu denli ağırlaştıranlar olarak gördüğü İttihatçılar sebebiyle İtilaf Devletleri ile gerekli ilişkilerin kurulmamış olduğuna inanmaktadır.¹⁹⁴

¹⁸⁸ Ali Kemal, "Diğer Mağlûplar ve Biz," *Peyâm-ı Sabah*, 24 Mayıs 1920, S. 536, s.1; Ali Kemal, "Kala Kala Biz Kaldık," *Peyâm-ı Sabah*, 15 Ekim 1920, S. 671, s.1; Ali Kemal, "Alnımızın Yazısı," *Peyâm-ı Sabah*, 10 Kasım 1920, S. 694, s.1; Ali Kemal, "Almanya ve Türk Teslihât," *Peyâm-ı Sabah*, 12 Ocak 1921, S. 757, s.1; Ali Kemal, "Akvâm-i Saîre Gibi," *Peyâm-ı Sabah*, 21 Şubat 1921, S. 797, s.1; Ali Kemal, "Fakat Bizimle Değil," *Peyâm-ı Sabah*, 15 Ağustos 1921, S. 970, s.1; Ali Kemal, "Niçin Uzadı?," *Peyâm-ı Sabah*, 13 Aralık 1921, S. 1086, s.1; Ali Kemal, "Kara Bayram," *Peyâm-ı Sabah*, 29 Mayıs 1922, S. 1253, s.1; Ali Kemal, "Bir Devre-i İntizâr Daha," *Peyâm-ı Sabah*, 25 Temmuz 1922, S. 1308, s.1.

¹⁸⁹ Ali Kemal, "Puankare *Peyâm-ı Sabah*, 17 Ocak 1922, S. 1121, s.1; Ali Kemal, "Cenova'nın İç Yüzü," *Peyâm-ı Sabah*, 11 Nisan 1922, S. 1205, s.1.

¹⁹⁰ Ali Kemal, "Hakikî Mesûl Biziz," *Peyâm-ı Sabah*, 13 Ekim 1921, S. 1026, s.1.

¹⁹¹ Ali Kemal, "Bir Kimsesiz Belâzede...", *Peyâm-ı Sabah*, 22 Mayıs 1921, S. 887, s.1; Ali Kemal, "Anlaşılmaz Bir İçtihad," *Peyâm-ı Sabah*, 29 Kasım 1921, S. 1072, s.1; Ali Kemal, "Askerliğin Faîdeleri, Zararları," *Peyâm-ı Sabah*, 30 Kasım 1921, S. 1073, s.1.

¹⁹² Ali Kemal, "Cevâbımız," *Peyâm-ı Sabah*, 28 Eylül 1920, S. 654, s.1; Ali Kemal, "İki İçtihad," *Peyâm-ı Sabah*, 16 Mayıs 1921, S. 881, s.1; Ali Kemal, "Fenâliğin Mebdei," *Peyâm-ı Sabah*, 5 Ekim 1921, S. 1018, s.1; Ali Kemal, "Askerlik ve Biz," *Peyâm-ı Sabah*, 9 Şubat 1922, S. 1144, s.1.

¹⁹³ Ali Kemal, "Nereye Gidiyoruz?," *Peyâm-ı Sabah*, 10 Ağustos 1922, S. 1321, s.1.

¹⁹⁴ Ali Kemal, "Bir Vicdân İmtihânı," *Peyâm-ı Sabah*, 21 Temmuz 1920, S. 589, s.1;

Sonuç olarak Ali Kemal, Birinci Dünya Savaşı'ndan itibaren nüfusça, maliyece durumun kötüye gittiğinin ortada olduğunu belirtir.¹⁹⁵ Devlet içerisindeki memurların halinin perişanlığından dem vurarak Anadolu'da da durumun farklı olmadığını ziraatsız, ticaretsiz, icraatsız bir devlet haline geldiğini, İstanbul'da memurların, yetimlerin, dulların vs. devletin büyük kısmının zor durumda olduğunu dile getirmiştir.¹⁹⁶ Ali Kemal'e göre tüm bu kötüye giden durumlar mütareke döneminde Türklerin elini kolunu bağlamıştır. İktisadi olarak kıtlık derecesine gelen devlette ıslahatlar yapılması gerekirken bu ıslahatların hayata geçirilmesini yine İttihatçıların engellediğini öne sürmektedir.¹⁹⁷ Mütareke döneminde ve sonrasında devletin ekonomik bağlamda zorluklar içerisinde olduğuna değinerek savaşların ancak zarar getirdiğini ve milleti "koyun sürüsü gibi"¹⁹⁸ peşlerinde topladıklarından bahsetmektedir. Bu kadar kötü durumda alınan savaş kararlarının şahsi ihtiras dışında bir gayesi olmadığını açık şekilde ortada olduğunu ileri sürmektedir.¹⁹⁹

2.3. KUVÂ-Yİ MİLLİYE HAKKINDAKİ YAZILARI

Ali Kemal, geçirdiği sürgünlerin, yazı hayatına bir müddet devam edememesini, füzuli olarak Birinci Dünya Savaşı'na katılımın faturasını İttihatçılara çıkarmıştı. Mütareke döneminde, Milli Mücadele'yi destekleyen grubun yine İttihatçılardan tekamül olduğunu bildiği için bu sefer de eleştiri oklarını Kuvâ-yi Milliye'ye doğrultmuştur. Bu sebeple yazılarında Birinci Dünya Savaşı'na girerek bir hata yapıldığını ama artık bu hatadan dönerek Avrupa devletleri ile barışın yapılması gerektiğini yazılarında sık sık yer vermiştir. Çünkü Ali Kemal'e göre

¹⁹⁵ Ali Kemal, "İçtiâh Bahsî," *Peyâm-ı Sabah*, 3 Ocak 1921, S. 748, s.1; Ali Kemal, "Elîm Bir destan," *Peyâm-ı Sabah*, 10 Temmuz 1922, S. 1293, s.1.

¹⁹⁶ Ali Kemal, "Bir Teblîğ Münâsebetiyle," *Peyâm-ı Sabah*, 15 Eylül 1921, S. 998, s.1.

¹⁹⁷ Ali Kemal, "Kaht-ı Ricâle Çâre Nedir?," *Peyâm-ı Sabah*, 30 Ağustos 1920, S. 625, s.1; Ali Kemal, "İki Tezhîb Arasında," *Peyâm-ı Sabah*, 20 Haziran 1921, S. 914, s.1; Ali Kemal, "Bu Devlet Ne İdi? Ne Oldu?," *Peyâm-ı Sabah*, 1 Temmuz 1921, S. 925, s.1; Ali Kemal, "Heyet-i Murahhasa," *Peyâm-ı Sabah*, 6 Şubat 1922, S. 1141, s.1.

¹⁹⁸ Ali Kemal, "Acı, Lakin Doğru," *Peyâm-ı Sabah*, 25 Ağustos 1920, S. 623, s.1; Ali Kemal, "Vahdet-i Millîye," *Peyâm-ı Sabah*, 12 Şubat 1921, S. 788, s.1.

¹⁹⁹ Ali Kemal, "Aç Karnın Kulağı Olmaz," *Peyâm-ı Sabah*, 29 Temmuz 1920, S. 596, s.1; Ali Kemal, "Fikri Mi? Şahsi Mi?," *Peyâm-ı Sabah*, 3 Ağustos 1920, S. 601, s.1; Ali Kemal, "Osmanlıların Devr-i İtilâ," *Peyâm-ı Sabah*, 18 Ekim 1920, S. 674, s.1; Ali Kemal, "Bu Gidiş Gidiş Değil," *Peyâm-ı Sabah*, 24 Aralık 1920, S. 737, s.1.

Kuvâ-yi Milliye taraftarları şahsi ihtirasları ile hareket ederek devleti tekrar savaşa itmek istiyordu. Bunun yanı sıra Ali Kemal, Kuvâ-yi Milliye'yi azınlıklara gereken önemin verilmemesi, Dârulfünûn'undaki bozulmalara çare yapmaması, gereken ıslahatların yapılmaması, Çerkes Ethem'i devletin başına bela etmeleri gibi konularda eleştiri yağmuruna tutmuştur.

Ali Kemal, savaşta başarısız olan İttihatçıların yurdu terk ettiklerini ama daha sonra devletin başına gelen kötülükleri fırsat bilerek yine şahsi ihtiraslar ile yönetimi ele geçirdiklerini savunmaktadır.²⁰⁰ İzmir musibetinin ortaya çıkışından faydalandıklarını ileri sürdüğü İttihatçı ocağının tekrar Anadolu'da canlandığını ve aynı devranı sürdürerek hükümeti ele geçirdiklerini, devleti yeniden izmihlalden izmihlale uğrattıklarını ileri sürer.²⁰¹ Zaten Ali Kemal, Kuvâ-yi Milliye'nin oluşumunu büsbütün bir hata olarak gördüğünden bu durumun yine ders alınmamasından kaynaklandığını düşünmektedir. Artık Türkler için kuvvet ve kılıç döneminin yani savaş zamanının geçtiğini siyaset ile yeni dönemin başladığını kavrayarak yola devam edilmesi gerektiğini, işte o taktirde devletin topraklarında ve halkta huzur olacağına inanmaktadır.²⁰²

²⁰⁰ Ali Kemal, "Kuvvet Adâlete Kâimdir," *Peyâm-ı Sabah*, 18 Mayıs 1920, S. 530, s.1; Ali Kemal, "İttifâk," *Peyâm-ı Sabah*, 3 Haziran 1920, S. 546, s.1; Ali Kemal, "Elîm Bir Hadise Münâsebetiyle," *Peyâm-ı Sabah*, 14 Haziran 1920, S. 557, s.1; Ali Kemal, "Her Hakikat Meydâna Çıktı Gibi," *Peyâm-ı Sabah*, 24 Haziran 1920, S. 565, s.1; Ali Kemal, "İpin Ucu Göründü," *Peyâm-ı Sabah*, 3 Temmuz 1920, S. 571, s.1; Ali Kemal, "Anadolu'nun Hali," *Peyâm-ı Sabah*, 8 Temmuz 1920, S. 576, s.1; Ali Kemal, "Yüzümüz Yok Hüdâya Yalvaracak!," *Peyâm-ı Sabah*, 29 Eylül 1920, S. 655, s.1; Ali Kemal, "Öldü Sanıyorduk!," *Peyâm-ı Sabah*, 3 Ekim 1920, S. 659, s.1; Ali Kemal, "Ulûm-i Siyasiyye," *Peyâm-ı Sabah*, 12 Aralık 1920, S. 726, s.1; Ali Kemal, "Ne Unuttular ve Ne Öğrendiler?," *Peyâm-ı Sabah*, 13 Aralık 1920, S. 727, s.1; Ali Kemal, "Küçük Hâdiseler," *Peyâm-ı Sabah*, 31 Aralık 1920, S. 745, s.1; Ali Kemal, "Şahsiyatın Fevine," *Peyâm-ı Sabah*, 4 Şubat 1921, S. 780, s.1; Ali Kemal, "La'net! La'net! La'net!," *Peyâm-ı Sabah*, 15 Mayıs 1920, S. 527, s.1; Ali Kemal, "Bir İnsan," *Peyâm-ı Sabah*, 12 Kasım 1920, S. 696, s.1; Ali Kemal, "Vediatullâh İmiş!," *Peyâm-ı Sabah*, 26 Kasım 1921, S. 1069, s.1; Ali Kemal, "Umarız ve Dileriz Ki Yalândır," *Peyâm-ı Sabah*, 7 Aralık 1921, S. 1080, s.1; Ali Kemal, "Tarihin Tekerrürü," *Peyâm-ı Sabah*, 16 Nisan 1922, S. 1210, s.1; Ali Kemal, "Öldürmek," *Peyâm-ı Sabah*, 9 Temmuz 1922, S. 1292, s.1; Ali Kemal, "Aynı Hatâ, Aynı İnât," *Peyâm-ı Sabah*, 12 Ağustos 1922, S. 1323, s.1; Ali Kemal, "Ne Bekliyorlar," *Peyâm-ı Sabah*, 13 Ağustos 1922, S. 1324, s.1.

²⁰¹ Ali Kemal, "Muvaffakiyyet," *Peyâm-ı Sabah*, 1 Ağustos 1922, S. 1315, s.1.

²⁰² Ali Kemal, "İntibâh! İntibâh!," *Peyâm-ı Sabah*, 6 Ağustos 1920, S. 604, s.1; Ali Kemal, "Hakiki Mâtem," *Peyâm-ı Sabah*, 13 Ağustos 1920, S. 611, s.1; Ali Kemal, "Hak ve Bâtıl," *Peyâm-ı Sabah*, 17 Eylül 1921, S. 1000, s.1; Ali Kemal, "Cezâ-i Amel," *Peyâm-ı Sabah*, 18 Eylül 1921, S. 1001, s.1; Ali Kemal, "Anlamadılar ve Anlamazlar," *Peyâm-ı Sabah*, 22 Ekim 1921, S. 1035, s.1; Ali Kemal, "İki Hercümerç ve Biz," *Peyâm-ı Sabah*, 18 Ekim 1921, S. 1031, s.1; Ali Kemal, "Ah, Mine'l Cehil!," *Peyâm-ı Sabah*, 1 Aralık 1921, S. 1074, s.1; Ali Kemal, "Son Safsata," *Peyâm-ı Sabah*, 2 Aralık 1921, S. 1075, s.1; Ali Kemal, "Nasıl Dediklerimize Geliyorlar?," *Peyâm-ı Sabah*, 9 Aralık 1921, S. 1082, s.1; Ali Kemal, "... Bir Bahara Dahi," *Peyâm-ı Sabah*, 16 Aralık 1921, S. 1089, s.1.

Ali Kemal, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin devamı olarak Kuvâ-yi Milliye'yi gördüğü için İttihatçılara beslediği husumeti bu sefer de Kuvâ-yi Milliye'ye karşı beslemiş, onların fikirlerinin karşısında yer almıştır. Bu konuda Kuvâ-yi Milliye'yi bir teşkilat olarak nitelendirerek teşkilatın bir hedefi temsil etmeyeceğini ve sadece bir vasıta olabileceğini belirtse de iyi bir teşkilat ile devlete hâkim olunabileceğine inanmıştır. Böylece İttihatçıların hükümetten uzaklaşsalar dahi çok iyi bir teşkilata sahip oldukları için dalavereler ile işlerini yürüttüklerini ve hakimiyeti Kuvâ-yi Milliye adı ile tekrar ellerine geçirebildiklerini savunmuştur.²⁰³ İttihatçıların da bu durumun farkında oldukları için muhaliflerine şu sözler ile seslendiğini belirtmektedir: “Sizin aleminiz olabilir, fazılınız olabilir hatta haksız olabilir. Fakat bize karşı bir noksanınız vardır ki o da teşkilattan mahrumiyetinizdir. O kuvvete malik oldukça biz size daima galibiz. Memleketin ekseriyeti sizinle beraber olsa yine galibiz.”²⁰⁴ Bu sebeple Ali Kemal, içtihat ne kadar haklı olunursa olunsun, güçlü bir teşkilata veyahut menşesine sahip olunmaz ise yenilmiş tarafta olunacağına inanmaktadır. Bu konuda Talat Paşa'nın Ali Kemal'e karşı söylediğini iddia ettiği şu cümleler teşkilatın önemini özetler niteliktedir:

“Ali Kemal Bey, nafile yorulmayınız. Biz fikrimizde va içtihadımızda musiriz azim ettik. Dört beş sene çalışacağız. Bu devleti ya çıkaracağız, ya batıracağız. Siz değil, sizden bin kere koyuları bile bu gazamıza karşı gelemmez. Sizin ilminiz, ıttılanız daha vasi olduğu için ihtimaldir içtihadınız, fikriniz, deminden beri serd ettiğiniz mütalaalar doğrudur. Fakat siz bir kişisiniz, biz mükemmel teşkilata malik koskoca bir heyetiz. Teşkilatın hamiyeti bir daha ifa edilmesini, kaleminizin kırılmamasını istiyorsanız aramızdaki mukaveleye riayet ediniz. Başka çareniz yoktur.”²⁰⁵

İttihatçıların ve Kuvâ-yi Milliye'nin teşkilatları sayesinde başarı sağladıklarını düşünen Ali Kemal'in her devletin içerisinde zarar veren kurum ve kişilerin olabileceğine ama buna en ağır maruz kalanın yine Türkler olduğunu inanmaktadır.²⁰⁶ Türklerin dahilde Ankara ile savaşırken hariçte diğer düşmanlar ile

²⁰³ Ali Kemal, “Öldürme...,” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Aralık 1921, S. 1083, s.1; Ali Kemal, “Ciddiyet Yok,” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Şubat 1922, S. 1161, s.1.

²⁰⁴ Ali Kemal, “Teşkilâtın Ehemmiyeti,” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Haziran 1921, S. 922, s.1.

²⁰⁵ Ali Kemal, “Teşkilât! Teşkilât!,” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Mayıs 1921, S. 884, s.1.

²⁰⁶ Ali Kemal, “Erkân-ı Askeriyyemiz,” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Aralık 1920, S. 741, s.1; Ali Kemal, “Kara Haberlere Karşı,” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Temmuz 1921, S. 946, s.1; Ali Kemal, “Muaheze Kolay İdi!,” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Ekim 1921, S. 1025, s.1; Ali Kemal, “Düşman Sözleri,” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Şubat 1922, S. 1138, s.1.

savaştığını savunur. Bu konuda Kuvâ-yi Milliye'yi hariçteki düşmandan daha da zarar verici olarak görmektedir.²⁰⁷ Kuvâ-yi Milliye'nin hariçte hatalar ile devletleri Türkler aleyhine ayaklandırarak, dahilde karışıklar oluşturup muhalefet edenleri gelişigüzel yargılayarak darağaçlarında astıkları iddiasında bulunmaktadır.²⁰⁸ Ayrıca Kuvâ-yi Milliye'ye yönelik şeriatı dinlemeyerek padişahı hiçe saydıklarını, adalete gözlerini yumduklarını ihtiraslarıyla can yaktıkları en temel argümanları arasındadır.²⁰⁹ Hatta biraz daha ileriye giderek Kuvâ-yi Milliye mensuplarını “yılan”²¹⁰, “sahtekâr”²¹¹, “hinoğlu hin”²¹², “başıbozuk”²¹³, “şaklaban”²¹⁴, “haydut”²¹⁵, “dalkavukluklarda bulunan”²¹⁶, “yardakçı”²¹⁷ olarak tanımlayarak kazanın kaynaması uğruna Resulullah'a ve Allah'a karşı isyankâr davrandıkları iddiasına kadar eleştirilerini götürmüştür.²¹⁸

Ali Kemal, yarının bilinmeyeceğini söylese de geleceğin şu görünen tabloda pek de parlak olmadığını düşünmüştür. İttihatçıların devlet ve millete bir yararlarının olmadığını aksine bitmez bilmeyen zararlarının olduğuna değinmektedir. Olanın ise zavallı millete olduğunu savunmuştur.²¹⁹ İttihatçı ve Kuvâ-yi Milliye mensuplarına bir şey olmadığını, birinin bile burnunun kanamadığını, özellikle Anadolu halkının

²⁰⁷ Ali Kemal, “Muhâlefetin Son Vaziyeti,” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Haziran 1922, S. 1274, s.1.

²⁰⁸ Kemal, “Sadrâzam Paşa'nın Seyâhatleri,”¹; Ali Kemal, “Davamız Basittir,” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Haziran 1920, S. 561, s.1; Ali Kemal, “En Büyük Düşmanımız,” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Eylül 1920, S. 642, s.1.

²⁰⁹ Ali Kemal, “Şeriat, Pâdişah, Adâlet,” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Nisan 1920, S. 493, s.1; Ali Kemal, “Kim Hayrette Değil?,” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Temmuz 1920, S. 574, s.1.

²¹⁰ Ali Kemal, “Zavallı Anadolu,” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Nisan 1920, S. 500, s.1.

²¹¹ Ali Kemal, “Eğleniyorlar,” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Nisan 1920, S. 496, s.1.

²¹² Ali Kemal, “Ne İfrât Ne Tefrît,” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Nisan 1920, S. 503, s.1; Ali Kemal, “Bir Muhitin Sermestisi,” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Şubat 1922, S. 1156, s.1.

²¹³ Ali Kemal, “Bilemem Hâlimiz Neye Varacak?,” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Nisan 1920, S. 504, s.1.

²¹⁴ Ali Kemal, “Vidânı Pâk Türklere,” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Temmuz 1920, S. 597, s.1.

²¹⁵ Ali Kemal, “Tahminimizden Daha Aşağı,” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Ağustos 1920, S. 600, s.1.

²¹⁶ Ali Kemal, “Hala O Hâlet-i Ruhiyye,” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Mayıs 1920, S. 537, s.1; Ali Kemal, “Sözle Müdâfaa,” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Mayıs 1920, S. 538, s.1; Ali Kemal, “Haza Min Fazlı Rabbi,” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Mart 1921, S. 827, s.1.

²¹⁷ Ali Kemal, “Cevabımız,” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Ekim 1920, S. 678, s.1.

²¹⁸ Ali Kemal, “Serkerdelerin Milliyetleri,” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Nisan 1920, S. 495, s.1; Ali Kemal, “Hükümet-i Hâzıra ve Zûrbâlar,” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Nisan 1920, S. 508, s.1; Ali Kemal, “Nasıl Müdâfaa-i Hukûk Etmeliyiz?,” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Mayıs 1920, S. 523, s.1; Ali Kemal, “Bir Kivılcım Daha,” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Ekim 1920, S. 667, s.1; Ali Kemal, “Cehâlet, Gaflet, Belâhat,” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Aralık 1921, S. 1084, s.1.

²¹⁹ Ali Kemal, “Âkıbetleri,” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Ağustos 1920, S. 612, s.1; Ali Kemal, “Ankara Yârânı,” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Eylül 1920, S. 636, s.1; Ali Kemal, “Avrupalılar ve Türkler,” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Ocak 1922, S. 1112, s.1; Ali Kemal, “Sükût Altındır,” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Mart 1922, S. 1167, s.1.

yüzbinlerce şehit verdiğini, soyulduğunu ileri sürmüştür.²²⁰ Ona göre, testiye kıranlar el üstü tutulmuş, su getirenler ise baş aşağı edilmiştir.²²¹ Ali Kemal'e göre İttihatçıların ve Kuvâ-yi Milliye'nin halet-i ruhiyyelerinin aynıdır, meşrutiyetten itibaren devletin savaşa atılmak istenmekte ve bu gaye uğruna da koskoca Osmanlı Devleti'nin adeta bir aşiret, ufak bir Anadolu, Asya itibarı konuma kadar itibar olarak düşürülmektedir.²²² Bu yönüyle Ali Kemal, Osmanlı Devleti'ni bir gemiye benzetmektedir. Gemiye idare etmek, kazalardan korumanın şans olgusu haricinde ancak iyi bir kaptan ile mümkün olacağını herkesçe bilinmektedir. Şark devletlerinden özellikle Osmanlı Devleti'nin kaptanı olarak gördüğü İttihatçıları ve Kuvâ-yi Milliye'yi işinin ehli olmayan kaptanlar olarak görmektedir. Ankara Hükümeti'ni gemiyi idare etmeyi bir yana bırakarak bir çiftlik, ufak bir aşiret bile yönetemeyeceğini iddia etmektedir.²²³

Ali Kemal'in Osmanlı Devleti bir bütün olmasına karşılık azınlıklara değer verilmeme konusunu da eleştirmektedir. Bu konuda İtilaf Devletleri'nin şark meselesi hususunda İzmir ve Edirne'den konuşurken azınlık konusunu gündeme getirmelerini ele almıştır. Topraklarda sadece Türkler değil, diğer milletlerden insanlar da yaşamaktaydı. Bu konuda özellikle Hristiyanlara karşı Türkler kötü davranmakla yıllarca suçlanmıştır. Zaten Ali Kemal de İttihatçıların ve Kuvâ-yi

²²⁰ Ali Kemal, "Azm-i Kat'î," 1; Ali Kemal, "Türklerin Çektikleri," *Peyâm-ı Sabah*, 10 Nisan 1920, S. 492, s.1; Ali Kemal, "Sulh Şartları," *Peyâm-ı Sabah*, 1 Mayıs 1920, S. 513, s.1; Ali Kemal, "Hala O Hâlet-i Ruhiyye," *Peyâm-ı Sabah*, 25 Mayıs 1920, S. 537, s.1; Ali Kemal, "Muâhede ve Şerâit-i Maliyye," *Peyâm-ı Sabah*, 11 Haziran 1920, S. 554, s.1; Ali Kemal, "Korktuğumuz Yine Başımıza Geldi," *Peyâm-ı Sabah*, 26 Haziran 1920, S. 567, s.1; Ali Kemal, "Fakat Ne Olacağız?," *Peyâm-ı Sabah*, 9 Ekim 1920, S. 665, s.1; Ali Kemal, "Ah, Minelcehl ve Haletel!," *Peyâm-ı Sabah*, 8 Şubat 1921, S. 784, s.1.

²²¹ Ali Kemal, "Hükümet Hükümet," *Peyâm-ı Sabah*, 29 Temmuz 1921, S. 953, s.1; Ali Kemal, "Gürültüye Pâbûç Bırakmak," *Peyâm-ı Sabah*, 11 Kasım 1921, S. 1055, s.1.

²²² Ali Kemal, "Ba'de Harâb El Basra," *Peyâm-ı Sabah*, 1 Nisan 1920, S. 483, s.1; Ali Kemal, "Zırvaladılar, Fakat...," *Peyâm-ı Sabah*, 4 Ekim 1921, S. 1017, s.1; Ali Kemal, "Neticeyi Beklemek," *Peyâm-ı Sabah*, 9 Haziran 1922, S. 1262, s.1.; Ali Kemal, "Doğru Düşünceler," *Peyâm-ı Sabah*, 7 Temmuz 1922, S. 1290, s.1; Ali Kemal, "İnhisâr! İnhisâr! İnhisâr!," *Peyâm-ı Sabah*, 20 Haziran 1922, S. 1273, s.1.

²²³ Ali Kemal, "İmkân-ı Kiyâm," *Peyâm-ı Sabah*, 27 Ocak 1921, S. 772, s.1; Ali Kemal, "Tarz-ı Müdafaaları," *Peyâm-ı Sabah*, 13 Şubat 1921, S. 788, s.1; Ali Kemal, "İlk ve Son Muvaffakiyet," *Peyâm-ı Sabah*, 19 Şubat 1921, S. 795, s.1; Ali Kemal, "Ne Fikirler! Ne İnsanlar," *Peyâm-ı Sabah*, 13 Haziran 1921, S. 907, s.1. Ali Kemal, "İmkân-ı Kiyâm," *Peyâm-ı Sabah*, 27 Ocak 1921, S. 772, s.1; Ali Kemal, "Tarz-ı Müdafaaları," *Peyâm-ı Sabah*, 13 Şubat 1921, S. 788, s.1; Ali Kemal, "İlk ve Son Muvaffakiyet," *Peyâm-ı Sabah*, 19 Şubat 1921, S. 795, s.1; Ali Kemal, "Ne Fikirler! Ne İnsanlar," *Peyâm-ı Sabah*, 13 Haziran 1921, S. 907, s.1.

Milliye'nin Hristiyan halka kötü davrandığını ileri sürmektedir.²²⁴ Bu açıdan ne zaman Avrupa ile münasebetler olursa azınlıklar hukuku da masaya yatırılmaktadır. Yeniden bu azınlık meselesinin ortaya çıkmasını da Ankara'nın gafletine bağlamaktadır. "Başıbozuk" ve "ihtiras sahibi" olarak tanımladığı Ankara'nın yaptığı faaliyetler bu doğruda olmasaydı Avrupa'nın Türklere karşı daha ılıman olacağını dile getirmektedir.²²⁵ Ali Kemal, azınlık konusuna Rusya'nın dahi destek vererek milletlerin bağımsızlığını desteklediğini belirtir.²²⁶

Ali Kemal, Kuvâ-yi Milliye'nin yaptığı bazı hataların göz ardı edildiği fakat Teşkilat-i Esasi gibi bazı çılgınlıkları göz ardı etmenin, sessiz kalmanın vatana ihanet etmek anlamına geldiğini söyler. Teşkilat-ı Esasi'yi devleti kendi diledikleri şekilde yönetmek için ilan ettiklerini fakat bu durumu devletin itibarını düşüren bir felaket olarak gördüğünü beyan etmektedir. Devleti gelişigüzel bir meclisin temsil etmesinin bu devletin altı yüz küsur olan yaşamını tehlikeye atmak anlamına geldiğini ileri sürer. Ankara'nın bu faaliyetleri devleti ateşlere atmak olduğunu, devlet için en muhterem şahıslarından ve başarılı bir vezir olduğunu savunduğu Mithat Paşa'nın millet için uyguladığı Kanun-i Esasi'nin böyle olmadığını savunmaktadır.²²⁷

Devletin gitgide kötü bir hal aldığını savunan Ali Kemal, gençlerin eğitime aç kaldığını, mekteplerin hoca eksikliğinden dolayı kapatıldığına, Dârülfünûn'un bu sisteme kurban gittiğini de iddia etmiştir.²²⁸ Kuvâ-yi Milliye'nin hırsları ve ihtirasları sebebiyle Dârülfünûn'u suyu çekilmiş değirmen gibi bir hal aldığını savunarak öğrenci ve heyetlerin artık uyanma vaktinin geldiğini tavsiye etmiş, böylece içerisindeki bozulmaların düzeltilmesi gerektiğini savunmuştur.²²⁹ Dârülfünûn'un önemini diğer milletlerin bile Türklerden önce anladığına inanmaktadır. Diğer fuzuli sayılan harcamalardan Dârülfünûn'a vakit kalmadığı konusunda eleştirilerde

²²⁴ Ali Kemal, "Anâsır ve Hâkimiyet-i Osmaniyye," *Peyâm-ı Sabah*, 12 Mayıs 1920, S. 524, s.1.; Ali Kemal, "Biraz Fikr-i Selim _ Lütfen," *Peyâm-ı Sabah*, 28 Şubat 1922, S. 1163, s.1.

²²⁵ Ali Kemal, "Ekalliyetlerin Hukuku," *Peyâm-ı Sabah*, 26 Aralık 1921, S. 1099, s.1.

²²⁶ Ali Kemal, "Osmanlılar ve Ekalliyet Hukûku," *Peyâm-ı Sabah*, 1 Şubat 1922, S. 1136, s.1.

²²⁷ Ali Kemal, "Mithat Paşa İçin," *Peyâm-ı Sabah*, 3 Mart 1922, S. 1166, s.1.

²²⁸ Ali Kemal, "Mektep, Yine Mektep, Dâima Mektep," *Peyâm-ı Sabah*, 18 Mayıs 1921, S. 883, s.1; Ali Kemal, "Darülfünûnda," *Peyâm-ı Sabah*, 6 Nisan 1922, S. 1200, s.1; Ali Kemal, "Bir Hâdiseden Ders-i Hükümet," *Peyâm-ı Sabah*, 15 Nisan 1922, S. 1209, s.1.

²²⁹ Ali Kemal, "Son Mazhariyetleri, Son Felâketimiz," *Peyâm-ı Sabah*, 29 Temmuz 1922, S. 1312, s.1; Ali Kemal, "Vaziyetimiz," *Peyâm-ı Sabah*, 3 Ağustos 1922, S. 1317, s.1.

bulunmaktadır.²³⁰ Aynı şekilde askeriyede ordu olsa bile talim ve terbiye verecek mekteplerin vasıta olmaması konusunda eleştiri yapmıştır. Meşrutiyetten sonra mekteplerde gerileme yaşandığını, milletin geri kaldığını savunmuştur. Bu durumu yine Kuvâ-yi Milliye'ye bağlayarak ıslahatlar peşinde koşarken bir yandan mektepleri ihmal ederek hataların birbirini kovaladığını bir yandan da savaşa başvurarak henüz on yedisindeki gençlerin cephelere gönderildiğini belirtir.²³¹ Zaten İttihatçıların ve Kuvâ-yi Milliye'nin en önde giden temsilcilerinin bile mükemmel bir idadi (lise) eğitimi görmediklerini de iddia etmektedir.²³²

Ali Kemal, İttihatçı ve Kuvâ-yi Milliye liderlerine de eleştirilerinde isim isim yer vermektedir. Bunlardan biri de başlarda “zırtapoz”²³³, “şaklaban”²³⁴ diye tanımladığı Enver Paşa idi. Ali Kemal'e göre Enver Paşa devletin yapısını temelden sarsan, milletin canını okuyan, askerliği de pek mükemmel olmayan bir zattı.²³⁵ Vatana ve millete birçok felakete uğrattığını iddia ettiği Enver Paşa'nın her şeye rağmen şımartılması ve baş tacı yapılmasına karşılık devlette hizmet, meziyet ve fazileti bulunmadığını savunmuştur.²³⁶ Enver Paşa'nın ana gayesinin yükselmek olduğunu, bu gayenin Türklere Trablusgarp'ın elden çıkışına, Arnavutluk isyanına, Makedonya kıyametine ve Balkan Harbi'ne mal olduğunu belirtmiştir.²³⁷ Fakat Ali Kemal'in Enver Paşa hakkındaki düşüncelerinde Enver Paşa'nın Türkistan Savaşı'na katılımı ile bir miktar yumuşama yaşanmıştır. Ali Kemal, “başıbozuk” olarak nitelediği Enver Paşa'nın doğru yolu bulduğunu söyleyerek Türkistan'daki faaliyetlerini taktir etmiştir. Enver'in Türkistan'da başarı sağlaması halinde yaptığı günahların unutulacağını, Saltanat-ı Enveriyye'nin gerçekleşeceği ve Almanların

²³⁰ Ali Kemal, “Dârülfünûnumuz,” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Ağustos 1920, S. 615, s.1; Ali Kemal, “Felâketin Büyüğü,” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Ekim 1920, S. 658, s.1; Ali Kemal, “Dârülfünûn Nedir?,” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Ekim 1920, S. 660, s.1.

²³¹ Ali Kemal, “Neye Muhtâç İdik?,” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Aralık 1921, S. 1088, s.1; Ali Kemal, “Teşkilât ve Islâhât Derdi,” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Aralık 1921, S. 1093, s.1.

²³² Ali Kemal, “Edebiyatımız ve Siyâsetimiz,” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Ocak 1921, S. 750, s.1; Ali Kemal, “Hakiki Büyüklük,” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Ağustos 1922, S. 1340, s.1;

²³³ Kemal, “Sulh Şartları,” s.1, Ali Kemal, “Aynı Hâl! Aynı Felâket!,” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Ağustos 1921, S. 979, s.1; Ali Kemal, “İbret Engin Bir Safsata,” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Mayıs 1922, S. 1246, s.1.

²³⁴ Ali Kemal, “Ankara ve Enver,” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Haziran 1921, S. 921, s.1.

²³⁵ Ali Kemal, “Enver,” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Aralık 1921, S. 1081, s.1.

²³⁶ Ali Kemal, “Enver ve Hempâleri Öldüler!,” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Kasım 1921, S. 1047, s.1; Ali Kemal, “Hıyânet-i Vataniyye,” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Aralık 1921, S. 1098, s.1.

²³⁷ Kemal, “Ankara ve Enver,” s.1.

zamanında iddia ettikleri Enverland düşünün gerçekleşeceğine inanmıştır.²³⁸ Fakat Basmacı Hareket'e Rusya'nın saldırısı sırasında şehit düşen Enver Paşa'nın ölümünden sonra yine kötü eleştirmeye devam ederek Paşa'nın ve Paşa gibi düşünenlerin Allah'ın kötü kullarından olduğunu, meşrutiyetin kötü yöne çekilmesinde etkili isimlerden olduğu yönündeki eleştirilerine devam etmiştir.²³⁹

Ali Kemal, Enver'in yerini aldığını düşündüğü Mustafa Kemal Paşa için de pek farklı eleştirilerde bulunmamıştır. Ali Kemal'in Kuvâ-yi Milliye'nin lideri olarak gördüğü Mustafa Kemal'in istibdat yönetimi benimsediğini savunmuştur. Zamanında Napolyon'un da kendi hakimiyetini kaybetmemek adına Avrupa'ya karşı geldiğini ama neticenin başarısız olduğunu, Mustafa Kemal'in de başarısız olacağını inanmıştır.²⁴⁰ Çünkü Ali Kemal, Mustafa Kemal'i büyük bir asker olarak görse de siyasetten anlamadığını iddia etmiştir.²⁴¹ Bu konuda Mustafa Kemal'e karşı olan desteği de eleştirmiştir. Varsa Mustafa Kemal, yoksa Mustafa Kemal söylemleri oluşan bir toplumda insanların sürekli kasidelerde vs. Mustafa Kemal'e yer verdiklerini ve milleti ihya ettikleri yönündeki yazılarla dolu olduğunu söyler.²⁴² Fakat Ali Kemal, Mustafa Kemal ve Kuvâ-yi Milliye'yi "isyancı" olarak tanımlamış, bu sebeple Mustafa Kemal Paşa, Kazım Karabekir, Ali Fuat, Bekir Sami Bey gibi kişilerin idamını istemiştir.²⁴³

Damat Ferit Paşa ve hükümeti ise yönetimi elinde tutmak adına bazı idam kararlarını yürürlüğe sokmuştur. İdam kararı çıkan bir diğer isim olan Halide Edip Hanım²⁴⁴ hakkında da Ali Kemal'in görece daha yumuşak eleştirileri bulunmaktadır. On iki senedir devleti felaketlere atan kişilerin yardımcısı olarak gördüğü Halide

²³⁸ Ali Kemal, "Enver'in Yeni Celâdetleri," *Peyâm-ı Sabah*, 3 Temmuz 1922, S. 1286, s.1.

²³⁹ Ali Kemal, "Enver," *Peyâm-ı Sabah*, 21 Ağustos 1922, S. 1332, s.1; Ali Kemal, "İstibdâd ve İstinâf," *Peyâm-ı Sabah*, 8 Mayıs 1922, S. 1232, s.1.

²⁴⁰ Ali Kemal, "Vahdet, Fakat," *Peyâm-ı Sabah*, 25 Temmuz 1921, S. 949, s.1.

²⁴¹ Ali Kemal, "Her Hakîkati Bilmeliyiz," *Peyâm-ı Sabah*, 21 Mayıs 1920, S. 533, s.1; Ali Kemal, "Bilmiyorlar ve...", *Peyâm-ı Sabah*, 14 Temmuz 1922, S. 1297, s.1.

²⁴² Ali Kemal, "Bir İçtihadın İflâsı," *Peyâm-ı Sabah*, 21 Ağustos 1921, S. 973, s.1.

²⁴³ Ali Kemal, "İ'dâm! İ'dâm!," *Peyâm-ı Sabah*, 25 Nisan 1920, S. 507, s.1.

²⁴⁴ 1884 doğumlu Halide Edip Adivar, II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinin önemli simalarındandır. Yazar ve romancı yanı ağır basan Halide Edip Hanım, özellikle 15 Mayıs 1919 tarihindeki İzmir işgalinden sonra Milli Mücadele'nin yanında yer almış ve mitingler düzenlemiştir. 1920 yılında Anadolu'ya geçerek eşi Adnan Adivar ile resmen Milli Mücadele'ye katılmış ve cephelerde bulunmuştur. Verdiği çaba ve çalışmaları sayesinde onbaşılık ve başçavuşluk rütbelerini almaya hak kazanmıştır. Daha fazla bilgi için bkz. İnci Enginün, "Adivar, Halide Edip," *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.1 (1988), s.376-377.

Edip'i hala Kuvâ-yi Milliye'ye destek verdiğiinden dolayı eleştirmektedir.²⁴⁵ Ali Kemal'in bu eleştirilerin nedeni de Milli Mücadele taraftarı Halide Edip Hanım'ın *Yenigün* gazetesindeki yazdıklarına karşı cevap niteliğindedir. Halide Edip'in zamanında Ali Kemal'in eleştirdiği İttihat ve Terakki Cemiyeti'nden Jön Türkler'den olduğunu hatırlatması üzerine bir dönem bu cemiyet yolunu tuttuğunu, vatan gazası ve Türklük davasına bu kişiler ile yollarını ayırdığını belirterek bu süreçte Halide Edip'in *Tanin*'de yazarken kendisinin *İkdâm*'da yazdığını belirtir. Halide Edip kiliselerde ders verirken kendisinin tedrisatının Dârülfünûn ve Mekteb-i Mülkiyye olduğunu ekler. Buradan da hareketle kendisinin gerçek bir Türk sevdalısı olduğunu belirtir. Fakat 12 Mart kıyımı vücuda gelince kaleminin kırıldığını bu şekilde mütareke dönemine kadar biçare şekilde dolaştığını, Halide Edip'in ise mesut, muazzam şekilde kalemiyle devam edebildiğini de eklemektedir. Öte yandan Ali Kemal'in Osmanlı Devleti'ni sevmeyen ve yönetiminden memnun olmayan Ermeni ve Yunanlıların Kuvâ-yi Milliye'yi sevdiklerini ve kendisini muhalif olarak sevmediklerini belirtir. Çünkü Ali Kemal'e göre Kuvâ-yi Milliye "başbozukluk" yaparak memleketi çöküş sürecine götürüp yangına körükle giderken kendisinin ise yangından ne kurtarabilirse onu kar olarak gördüğünü, devleti içine düştüğü uçurumdan kurtarmak olduğunu savunmuştur.²⁴⁶ Bu sebeple bu devletlerin altınları ve taktirleri kendisine israf etmeyeceklerini, böyle bir şeyi lüzum görürse İttihatçılar ve Kuvâ-yi Milliye için yapacaklarını yazılarında iddia etmektedir. Kendisinin ihtirasıyla hareket etmediğini, ocak hırsıyla hiçbir dönemde yanıp tutuşmadığını ve bunun yanı sıra da vatani samimi sevdiğini savunur.²⁴⁷

Ali Kemal'in Büyük Millet Meclisi'ne bakışında da tam bir olumsuzluk hakimdir. Bu meclisi "düzme"²⁴⁸ ve keyfi bir yönetim olarak görmektedir.²⁴⁹ Ali Kemal, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni halkı temsil eden bir organ olarak lanse edilmesine karşılık Hakimiyet-i Milliyye'yi boş bir laftan ibaret olduğunu ve aslında

²⁴⁵ Ali Kemal, "Haydi Öyle Olsun," *Peyâm-ı Sabah*, 26 Aralık 1920, S. 740, s.1.

²⁴⁶ Ali Kemal, "Son Dereceye Kadar!..," *Peyâm-ı Sabah*, 27 Temmuz 1921, S. 951, s.1; Ali Kemal, "Bir Hayât," *Peyâm-ı Sabah*, 6 Mayıs 1922, S. 1230, s.1.

²⁴⁷ Ali Kemal, "Muhtâc-ı İzâh Bir Nokta," *Peyâm-ı Sabah*, 24 Temmuz 1920, S. 591, s.1; Ali Kemal, "Hâlîde Edip Hanım'a Cevâp," *Peyâm-ı Sabah*, 3 Kasım 1920, S. 687, s.1; Ali Kemal, "Muvakkaten Olsun!," *Peyâm-ı Sabah*, 11 Mayıs 1921, S. 876, s.1;

²⁴⁸ Ali Kemal, "Asya ve Avrupa," *Peyâm-ı Sabah*, 2 Şubat 1922, S. 1137, s.1.

²⁴⁹ Ali Kemal, "Vaziyet Tavazzuh Etti," *Peyâm-ı Sabah*, 26 Mart 1922, S. 1189, s.1.

tüm iplerin Kuvâ-yi Milliye'nin elinde olduğunu savunmaktadır.²⁵⁰ Bu sebeple buradaki kişileri bir “kukla”²⁵¹ olarak görerek kişilerin seçme değil tayin ile yükseldiklerine inanmaktadır.²⁵² Ona göre, Kuvâ-yi Milliye'nin hatalarından dönmesi gerekirken her bir adımda yeni bir hataya gitmekteydi. Bu hatalarından birini de Mustafa Kemal tarafından tertip edilen Büyük Millet Meclisi olarak görmektedir. Büyük Millet Meclisi'nde arkası boş sözlerin ve vaatlerin egemen olduğunu savunmaktadır. Burada bulunan üyeleri yaptıklarından bihaber “küçük herifler”²⁵³ olarak tanımlamaktadır.²⁵⁴ Zaten Büyük Millet Meclisi ile hiçbir ilerleme kat etmediklerini, ıslahatta bulunamadıklarını da iddia etmektedir.²⁵⁵ Büyük Millet Meclisi'nin çılgınlık olarak gördüğü ana gayesinin İslam Dünyasında bir ayaklanma oluşturarak Avrupa devletleri'ne karşı yürümek olduğu iddiasında bulunmaktadır.²⁵⁶ Damat Ferit Paşa devleti kurtarma çabasında olarak dahil ve hariçte savaşın ağırlığını hafifletmeye çabalarken Mustafa Kemal ve çevresindekilerin şartların ağırlığını daha da çoğalttığına Avrupa devletleri'ni Türklere karşı gelme noktasına getirdiğini savunmaktadır.²⁵⁷

Ali Kemal'in Kuvâ-yi Milliye'yi kötülediği diğer bir hadise ise Çerkes Ethem'dir. Mütareke döneminin ilk dönemlerinde Kuvâ-yi Milliye'ye hizmetlerde bulunan Çerkes Ethem, ordu kumandanını emirlerine karşı gelerek, Mustafa Kemal'e muhalif olanlarla iş birliği içine girmiştir. Birlik ve beraberliğe karşı faaliyetlere girişen Çerkes Ethem bir müddet sonra da haydutluk ile uğraşarak Yunanlılar ile iş birliğine girişmiş ve onları Türklere karşı kışkırtmış, bazı önemli Türk malumatlarını sızdırmıştır. Türklerin felaketine gitmesine bir neden de o olmuştur.²⁵⁸ Yunanlıların

²⁵⁰ Ali Kemal, “Halk Hükümeti Böyle Olur!,” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Ocak 1922, S. 1109, s.1; Ali Kemal, “Ne Vahşiyâne Hareket,” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Haziran 1922, S. 1264, s.1; Ali Kemal, “Siyâsette Tevekkül,” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Haziran 1922, S. 1259, s.1; Ali Kemal, “Hem Gülünç! Hem Hazin!,” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Temmuz 1922, S. 1299, s.1.

²⁵¹ Ali Kemal, “Bir Kere De Millete Sorulsa!,” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Ağustos 1921, S. 959, s.1.

²⁵² Ali Kemal, “Cehâlet! Kemâl-i Cehâlet!,” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Aralık 1920, S. 733, s.1.

²⁵³ Ali Kemal, “Büyük Millet Meclisi,” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Mayıs 1920, S. 540, s.1.

²⁵⁴ Ali Kemal, “Yine Yandık!...,” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Temmuz 1920, S. 570, s.1.

²⁵⁵ Ali Kemal, “Anadolu'da Ümrân, Terakki, Teâlî,” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Şubat 1922, S. 1153, s.1.

²⁵⁶ Kemal, “Büyük Millet Meclisi,” s.1.

²⁵⁷ Ali Kemal, “Her Hakikati Bilmeliyiz,” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Mayıs 1920, S. 533, s.1; Ali Kemal, “Ne Umuyorduk Ne Oldu!,” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Ocak 1921, S. 754, s.1; Ali Kemal, “Sulh mu Harp mi?,” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Mart 1921, S. 822, s.1; Ali Kemal, “Sulh,” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Nisan 1921, S. 858, s.1.

²⁵⁸ Mehmet Seyitdanlıoğlu, “İnönü Savaşları'nın Kurtuluş Savaşı Tarihimizdeki Yeri ve Önemi Üzerine Düşünceler,” *Prof Dr. Özer Ergenç'e Armağan*, ed. Ümit Ekin (İstanbul: Bilgi Kültür Sanat, 2013), 364;

işlerine yarayan bu bilgiler ile Ali Kemal için İttihatçıları eleştirebileceği yeni bir konu gündeme gelmiştir. Ali Kemal, Çerkes Ethem'i Kuvâ-yi Milliye'nin devleti başına açtığı bir dert olarak görmüştür.²⁵⁹

Ali Kemal, vatan için birlik ve beraberliğin gerekli olduğunu düşünmekteydi. Cemal Paşa'nın kendisine şu sözlerde bulunduğunu belirtir; "Ah, Ali Kemal Bey. Bu nifaka sebep nedir? Hepimizin maksat mukaddesimiz bir değil midir? Ele ele versek de şu mecruh vatanın yaralarını sarsak daha insancasına, daha alata hareket etmiş olmaz mıyız?"²⁶⁰ Bu sözlere karşılık her ne kadar birlik ve beraberliğe ihtiyaç konusuna değinse de bunu İttihatçılar ve Kuvâ-yi Milliye ile başaramayacağına kendini çoktan inandırmıştı.²⁶¹ Ali Kemal, İttihatçıları devleti yıkıma götürenler olarak görse de onların kendileri ile övünmelerini tuhaf bulmaktadır.²⁶² Kendi ocaklarına bile hayırları olmayan bir grup olarak gördüğü İttihatçıların vatana bir hayır yapmasının hayal olduğunu savunur.²⁶³ Onların yolundan giden Anadolu'nun yanlışlar içerisinde olduğuna inanmıştır.²⁶⁴

Tüm bunlara karşılık İttihat ve Terakki'nin Türk milletini "şarap sarhoşluğu"²⁶⁵ yaşatarak ıstıraplara kulak tıkattığını, "kuru sözlerde"²⁶⁶ bulunduğu

Ali Kemal, "İzzet Paşa'nın Beyânâtı," *Peyâm-ı Sabah*, 22 Mart 1921, S. 826, s.1; Ali Kemal, "İnsâf," *Peyâm-ı Sabah*, 31 Ocak 1922, S. 1135, s.1; Ali Kemal, "Kıyâset mi? Hıyânet mi?," *Peyâm-ı Sabah*, 26 Haziran 1922, S. 1279, s.1.

²⁵⁹ Ali Kemal, "Açık Mektûp," *Peyâm-ı Sabah*, 17 Eylül 1920, S. 643, s.1; Ali Kemal, "Ne Unuttular ve Ne Öğrendiler!," *Peyâm-ı Sabah*, 6 Mart 1921, S. 810, s.1; Ali Kemal, "Yine Yaşasınlar," *Peyâm-ı Sabah*, 12 Haziran 1921, S. 906, s.1.

²⁶⁰ Ali Kemal, "Cemal Paşa," *Peyâm-ı Sabah*, 28 Temmuz 1922, S. 1311, s.1.

²⁶¹ Ali Kemal, "Elneccât Fi Elsidk," *Peyâm-ı Sabah*, 25 Eylül 1920, S. 651, s.1.

²⁶² Ali Kemal, "İtalya'nın Şark Siyâseti," *Peyâm-ı Sabah*, 8 Ağustos 1921, S. 963, s.1.

²⁶³ Kemal, "Ne İfrât Ne Tefrît," s.1.

²⁶⁴ Ali Kemal, "Edirne ve İzmir," *Peyâm-ı Sabah*, 8 Mayıs 1920, S. 520, s.1; Ali Kemal, "Başka Bir Hürriyet ve İtilâf," *Peyâm-ı Sabah*, 12 Haziran 1920, S. 555, s.1; Ali Kemal, "Mâtemler İçinde Mâtem," *Peyâm-ı Sabah*, 26 Ağustos 1920, S. 624, s.1; Ali Kemal, "Târihin Tekrarı," *Peyâm-ı Sabah*, 27 Eylül 1920, S. 653, s.1; Ali Kemal, "Hakk-ı Müdâfaa," *Peyâm-ı Sabah*, 18 Aralık 1920, S. 732, s.1; Ali Kemal, "Muhâlefet Bahsi," *Peyâm-ı Sabah*, 9 Ağustos 1921, S. 964, s.1; Ali Kemal, "Bir Nutuk İntibâhımız," *Peyâm-ı Sabah*, 24 Ağustos 1921, S. 976, s.1; Ali Kemal, "Cihân Hercümerci ve Biz," *Peyâm-ı Sabah*, 19 Eylül 1921, S. 1002, s.1.

²⁶⁵ Ali Kemal, "İtidâle Muhtacız," *Peyâm-ı Sabah*, 4 Mayıs 1921, S. 869, s.1.

²⁶⁶ Ali Kemal, "Milliyyet Bahsî," *Peyâm-ı Sabah*, 29 Aralık 1921, S. 1103, s.1; Ali Kemal, "Ankara ve Sulh," *Peyâm-ı Sabah*, 23 Nisan 1922, S. 1217, s.1; Ali Kemal, "Kuvvetten Siyâsete," *Peyâm-ı Sabah*, 24 Nisan 1922, S. 1218, s.1; Ali Kemal, "Su Uyur Düşman Uyumaz," *Peyâm-ı Sabah*, 29 Nisan 1922, S. 1223, s.1; Ali Kemal, "Hakikat, Hayâl," *Peyâm-ı Sabah*, 3 Mayıs 1922, S. 1227, s.1; Ali Kemal, "Yeni Vaziyet," *Peyâm-ı Sabah*, 21 Mayıs 1922, S. 1245, s.1; Ali Kemal, "Bir Vesika Münâsebetiyle," *Peyâm-ı Sabah*, 8 Haziran 1922, S. 1261, s.1; Ali Kemal, "Düşmandan Düşmana," *Peyâm-ı Sabah*, 26 Ağustos 1922, S. 1336, s.1.

iddia ederek şiddetli şekilde eleştirmiştir. “Yaşasın İttihat Terakki!”²⁶⁷ söylemlerinde bulunan ve onlara sadakat yemininde bulunanları “çanak yalayıcı”²⁶⁸, “yardakçı”²⁶⁹, “ahmak dost”²⁷⁰ olarak tanımlamaktadır. Bu taktir ve alkışları fuzuli olarak göklere çıkarma olarak görmektedir.²⁷¹ Bu bağlamda “Lanet muhalefete! Yaşasın İttihat ve Terakki! Yaşasın Kuvâ-yi Milliye” fikirlerinin egemen olduğunu belirtir.²⁷² Devleti berbat hale koysalar da gazetecilerin gazetelerinin kapanmaması uğruna sessiz kaldıklarını iddia etmiştir.²⁷³ Zaten İttihatçıların tarafında olan gazeteleri de “lahana yaprakları”²⁷⁴, “kaselis”²⁷⁵ olarak tanımlayarak iyi görüntü çizmek mecburiyetinde olduklarını aka kara, karaya ak diyerek insanların gözlerini boyadıklarını ve böylece halkı avuttuklarını ileri sürmektedir.²⁷⁶ Mesela, İzmir çevresinde Türklerin

²⁶⁷ Ali Kemal, “İlk Defa Aldanıyorlar,” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Temmuz 1920, S. 578, s.1; Ali Kemal, “Bağrı Yanık Bir Halk,” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Şubat 1922, S. 1147, s.1.

²⁶⁸ Kemal, “İlk Defa Aldanıyorlar,” s.1.

²⁶⁹ Ali Kemal, “Hakımız Kör ve Câhil İmiş!,” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Aralık 1921, S. 1100, s.1; Ali Kemal, “Devre-i Tevakkuf,” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Mayıs 1922, S. 1238, s.1.

²⁷⁰ Ali Kemal, “Ahmak Dostlar,” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Aralık 1921, S. 1101, s.1.

²⁷¹ Ali Kemal, “Devlet ve Milleti Kurtaranlar,” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Ekim 1921, S. 1028, s.1; Ali Kemal, “Muhitimizin Son Vaziyeti,” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Mart 1922, S. 1179, s.1; Ali Kemal, “Yunanistan’ın Vaziyeti,” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Mart 1922, S. 1180, s.1; Ali Kemal, “Bizde Efkâr-ı Umûmiyye,” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Nisan 1922, S. 1206, s.1; Ali Kemal, “Düşmanın Hâzırlıkları,” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Haziran 1922, S. 1266, s.1; Ali Kemal, “Ankara Sevdası,” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Haziran 1922, S. 1281, s.1.

²⁷² Ali Kemal, “Muhâlefetin Cinâyetleri,” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Ağustos 1922, S. 1333, s.1.

²⁷³ Ali Kemal, “Artık Elvermedi mi?” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Temmuz 1921, S. 933, s.1.

²⁷⁴ Ali Kemal, “Sebepler ve Neticeler,” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Şubat 1922, S. 1152, s.1; Ali Kemal, “Hele Bir Kere Sulh Olsun!,” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Nisan 1922, S. 1213, s.1; Ali Kemal, “Ben! Hazretleri ve Biz! Kulları,” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Mayıs 1922, S. 1228, s.1; Ali Kemal, “Yine Yalan Dolan Siyâseti,” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Haziran 1922, S. 1260, s.1; Ali Kemal, “Şimdi Anlayacağız,” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Temmuz 1922, S. 1288, s.1; Ali Kemal, “Yine Geldiler, Fakat,” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Temmuz 1922, S. 1298, s.1.

²⁷⁵ Ali Kemal, “Bir Hakikat,” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Haziran 1922, S. 1277, s.1; Ali Kemal, “Her Çe Bâd Abad Sulh,” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Temmuz 1922, S. 1305, s.1.

²⁷⁶ Ali Kemal, “Vehm ve Hayâl,” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Nisan 1920, S. 485, s.1; Ali Kemal, “Bülend Bir Hitâbe,” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Mayıs 1920, S. 518, s.1; Ali Kemal, “Faâliye Muhtacı,” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Eylül 1920, S. 634, s.1; Ali Kemal, “Devletimizin Yeni Vazifeleri,” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Kasım 1920, S. 689, s.1; Ali Kemal, “Vatandaşlarımıza,” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Kasım 1920, S. 705, s.1; Ali Kemal, “İlk Haberler,” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Şubat 1921, S. 798, s.1; Ali Kemal, “Bu Sefer Olsun İntibâh!,” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Mart 1921, S. 811, s.1; Ali Kemal, “Çeşm-i İnsâf Gibi,” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Mart 1921, S. 815, s.1; Ali Kemal, “Yine Ümitvarız,” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Mart 1921, S. 831, s.1; Ali Kemal, “Bu Devletin Düstûr-u Esasları,” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Temmuz 1921, S. 930, s.1; Ali Kemal, “Ne Belâ İmiş!,” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Temmuz 1921, S. 954, s.1; Ali Kemal, “Ne Kudret!,” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Ağustos 1921, S. 974, s.1; Ali Kemal, “Ne Oluyoruz? Nereye Gidiyoruz?,” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Eylül 1921, S. 997, s.1; Ali Kemal, “Meşrûtiyet Mesûliyyette Mukayyedir,” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Ağustos 1921, S. 982, s.1; Ali Kemal, “Bir Doğru, Bin Yalân,” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Eylül 1921, S. 988, s.1; Ali Kemal, “Nasıl İş Çığrından Çıktı?,” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Ekim 1921, S. 1023, s.1; Ali Kemal, “Ufkumuz Yine Karardı,” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Kasım 1921, S. 1063, s.1; Ali Kemal, “Ninni,” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Aralık 1921, S. 1079, s.1; Ali Kemal, “Fenâ Gidiyoruz,” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Ocak 1922, S. 1107, s.1; Ali Kemal, “Artık Tarfe Oldu!,” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Ocak 1922, S. 1111, s.1; Ali Kemal, “Çuvâl Çuvâl Söz,” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Mart

söylenildiği gibi başarılı değil zayıflık içerisinde olduğunu, yok yere böbürlenildiğini dile getirmektedir. Büyük kuvvete sahip olduğu, top, tüfeklerin olduğu, Ankara'nın Anadolu'yu temsil ettiği sözlerini yalan olarak değerlendirmektedir.²⁷⁷ Bu bağlamda Ali Kemal, Kuvâ-yi Milliye'yi devlet için adeta bir "afet" olarak görmektedir.²⁷⁸ Memleketin böyle vahim durumda olduğunu ve gitmek bilmeyen büyük kara bulutların hâkim olduğunu görüp de kötümser düşünmemenin pek de mümkün olmadığını eklemektedir.²⁷⁹

Ali Kemal, devleti yaşanan asıl olguyu millet olarak görse de İttihatçıların milliyet kavramını bir araç olarak uyguladığı konusunda da eleştiri yapmaktadır.²⁸⁰ Öte yandan milliyetin çıkışını, birdenbire yükselişini, önemini ve son olarak milletseverliğin özelliklerini ele alınmıştır. Mesela, milliyetçilik olgusundan Avusturya gibi imparatorlukları da derinden etkilenmiştir. Ama zamanla milliyetçilik ile toplumlar müthiş tepelere yükselmiştir. Öte yandan Türkler için milliyetçilik denildiğinde akla top, tüfek gelmektedir ve bu doğru değildir. Çünkü bugün Avrupa'da bir cihan medeniyetinde yaşayabilmek, kendini Avrupa'ya kabul ettirmek için kuvvetten başka şeylere ihtiyaç vardır. Milleti gerçekten sevdiğini, ihtiraslara kurban verilmemesi gerektiğini, bu millet uğruna yeri geldiğinde canların ortaya konulması gerektiğini, yeter ki devletin istikbalinin güzel olsun demiştir. Gerçek milletperverliği bu şekilde tanımlamıştır.²⁸¹

Ali Kemal'in İttihatçılar ile Kuvâ-yi Milliye'yi denk gördüğü konularda biri de savaşa karşı bakış açılarıdır. Ali Kemal öncelikle İttihatçıları ve devamında Kuvâ-

1922, S. 1177, s.1; Ali Kemal, "Aynı İğfâl, Aynı Tezvir," *Peyâm-ı Sabah*, 10 Nisan 1922, S. 1204, s.1; Ali Kemal, "İddia-yı Fazl, İzhâr-ı Naks," *Peyâm-ı Sabah*, 29 Haziran 1922, S. 1282, s.1; Ali Kemal, "Kör ve Gülünç Bir Silâh," *Peyâm-ı Sabah*, 20 Temmuz 1922, S. 1303, s.1.

²⁷⁷ Ali Kemal, "Allah Yardımçıları Olsun," *Peyâm-ı Sabah*, 27 Nisan 1920, S. 509, s.1; Ali Kemal, "Bir Hakikat Meydâna Çıktı," *Peyâm-ı Sabah*, 14 Temmuz 1920, S. 582, s.1.

²⁷⁸ Ali Kemal, "Ne Küstâhlıklar! Fakat...," *Peyâm-ı Sabah*, 10 Şubat 1921, S. 786, s.1; Ali Kemal, "Sükûn-ü Fikr ile," *Peyâm-ı Sabah*, 9 Şubat 1921, S. 785, s.1; Ali Kemal, "Ankara ile İtilâf," *Peyâm-ı Sabah*, 11 Şubat 1921, S. 787, s.1.

²⁷⁹ Ali Kemal, "Yürekler Acısı," *Peyâm-ı Sabah*, 5 Haziran 1920, S. 548, s.1; Ali Kemal, "Nikbin ve Bedbin," *Peyâm-ı Sabah*, 14 Aralık 1920, S. 728, s.1.

²⁸⁰ Ali Kemal, "Büyük Duygu," *Peyâm-ı Sabah*, 15 Aralık 1920, S. 729, s.1; Ali Kemal, "Bir Lem'a İntibâh," *Peyâm-ı Sabah*, 21 Aralık 1920, S. 735, s.1; Ali Kemal, "Osmanlılık ve Millîyyet Fikirleri," *Peyâm-ı Sabah*, 26 Nisan 1921, S. 861, s.1.

²⁸¹ Ali Kemal, "Milliyet Şâhikaları," *Peyâm-ı Sabah*, 23 Eylül 1921, S. 1006, s.1.

yi Milliye'yi "savaş sevdalısı"²⁸² olarak görmektedir.²⁸³ Bu fikrini de Mustafa Kemal'in *Tasvir-i Efkar*'da yazdırdığı bir beyanata göre Filistin hezimetini kabul ettirmek istemediğini, ordunun tekrar saldırmamasına teessüf ettiğini belirtmesi ile örneklemiştir.²⁸⁴ Oysa Ali Kemal, insanların medeniyetten uzak kaldığında savaşın bir araç değil amaç edildiğini savunmaktadır. Eski dönemlerde kavimlerin savaş ile varlıklarını sürdürdüğünü, bir kavmin başka bir kavmin malına, mülküne ele koyarak mevcudiyetini sağladığını anlatmaktadır. Fakat medeniyetin gelişi ile bu durumun değiştiğini, savaşın galip devletlere bile bir yük olduğunu, savaşta en karlı çıkan devletin aslında en zarar gören devlet olduğunu da belirtmektedir.²⁸⁵ Böylece Ali Kemal, kötü bir sulhun iyi bir savaştan daha hayırlı bir iş olacağını inancına sahip olmuştur.²⁸⁶

Ayrıca Ali Kemal, İttihatçıların siyasette doğru olmamasına da eleştiri yağmuruna tutmuştur. Buna göre, Türklerin ticarette kimsenin hakkını yemeyerek doğru dürüst adımlar attıklarını fakat iş siyasette geldiğinde eğrilikten vazgeçilmediğini ileri sürmektedir. Savaş yıllarında Enver ve Talat vasıtasıyla Türk milletinin kaderi Almanya üzerine zapt edilirken Cavid, Cemal Paris'e gitmiş ve Fransa'yı avutmuştur. Diğer taraftan Hakkı Paşa Londra'ya giderek İngiltere'yi kazanma yolları aramıştır. Ali Kemal, böyle bir siyaseti bırakın vicdan bir tarafa dursun, hiçbir idareye sığmayan, manasız ve beyhude bir siyaset olarak görmektedir. Haricen ve dahilen yaşanan başarısızlıkları da buna bağlamaktadır. Eğrilikten uzaklaşması gerektiğini, böylece doğru iş görmenin nasip olabileceğini savunmuştur.²⁸⁷ Sadece şahıslar için değil, bu durum hükümetleri de kapsamaktadır. Böyle yola çıkanların kazdığı kuyuya kendi yuvarlanacağını düşünmektedir.²⁸⁸

Aslında Ali Kemal, Yunanlılar olmasa dahi İttihatçılar ortadan kalkmadan huzurun olmayacağına inanmıştır.²⁸⁹ Hariçte kötülük değil de hayır seçilirse, dahilde gerçek bir barış olursa padişah ve halifelerin sayesinde İttihatçılardan kurtulacağını,

²⁸² Ali Kemal, "Enzâr-ı İbrete," *Peyâm-ı Sabah*, 24 Nisan 1920, S. 506, s.1; Ali Kemal, "Ankara Harp Demektir," *Peyâm-ı Sabah*, 23 Kasım 1921, S. 1066, s.1.

²⁸³ Ali Kemal, "Şimdi Ne Yapacağız?," *Peyâm-ı Sabah*, 16 Mart 1921, S. 820, s.1.

²⁸⁴ Ali Kemal, "Nisbetsiz, Faîdesiz, Lüzûmsuz," *Peyâm-ı Sabah*, 14 Şubat 1921, S. 790, s.1.

²⁸⁵ Ali Kemal, "Bu Devrin En Birinci Derdi," *Peyâm-ı Sabah*, 20 Ekim 1921, S. 1033, s.1.

²⁸⁶ Ali Kemal, "Fenâ Bir Sulh," *Peyâm-ı Sabah*, 2 Temmuz 1921, S. 926, s.1.

²⁸⁷ Ali Kemal, "Eğrilik," *Peyâm-ı Sabah*, 7 Haziran 1921, S. 903, s.1.

²⁸⁸ Ali Kemal, "Mesleksizlik," *Peyâm-ı Sabah*, 4 Nisan 1921, S. 839, s.1.

²⁸⁹ Ali Kemal, "Bir Devre-i İmtihân," *Peyâm-ı Sabah*, 9 Aralık 1920, S. 723, s.1.

böylece güçlü bir hükümete sahip olunacağını savunmaktadır.²⁹⁰ Ali Kemal, Anadolu'da Düzce, Sivas gibi yerlerde Kuvâ-yi Milliye'ye karşı gelindiğini belirterek tehlikelere karşı artık Anadolu'nun da uyandığını iddia etmektedir. Böylece gelen ayaklanma duyumlarıyla devlet içerisinde oyunlar oynadıklarını inandığı İttihatçıların ortadan kalkması namına ümitlerin tekrar belirmeye başladığını belirtir.²⁹¹ Fakat Ali Kemal, ileride ortaya çıkan haberlere göre bunların uydurma haber olduğunu kabul etmiştir.²⁹² Türk milleti için bıçağın kemiğe dayandığını ne yapıp edip bu beladan kurtulma vaktinin gelip geçtiğine inanarak Yunan gibi bir düşmanın kapıda değil, devlet sınırlarının bizzat içerisinde olduğunu savunmaktadır. Böyle bir durumda iken Türk'ün Türk ile birbirine girmesini çirkin olarak görse de bu kişilerin şahsi ihtiraslarını düşündüklerini, dertlerinin sadece ocak olduğunu ve bu sebeple de bu kargaşanın zorunlu olduğunu iddia etmektedir.²⁹³ Aksi halde devleti bu yaman saydığı ellere teslim etmenin Türklerin aleyhine büyük bir darbe olacağına inanmaktadır.

Ali Kemal'in İttihatçılar ve Kuvâ-yi Milliye hakkındaki olumsuz düşünceleri Milli Mücadele dönemi başarıya ulaşınca devam etmiştir. Zamanla keskin olan eleştirileri bir miktar yumuşamıştır. İzmir'in yeni yönetimin nasıl olacağını sorgularken Enverlerin, Talatların yani Kuvâ-yi Milliye ve İttihat Terakki'nin yönetimini diğer yabancı devletlerin istilasına tercih edeceğini söyler. Bu fikrini diğer belaların geçip gideceğini ama dahildeki belanın kalacağı yönünde açıklamıştır.²⁹⁴ Buna göre Ali Kemal, "Mamafî Allah'tan dileriz ki bütün bu korkularımız bu endişelerimiz beyhude olsun, ah ne olurdu bir kere de içtihadımızda biz yanılaydık da o kahramanlar doğru görmüş doğru düşünmüş olaydılar. Zaten bütün hayatımız senelerden beri böyle söz ve kedazlar, arzularla hatta arzu-ı mahallerle geçmedi mi? Harb-i umumiden umduklarımız beklediklerimiz ne idi? Heyhat!"²⁹⁵ diyerek aslında bir yandan da çok eleştirdiği İttihatçıların ve Kuvâ-yi Milliye'nin haklı çıkmasını istediğini belirtmektedir. Bu fikrini birkaç makalesinde

²⁹⁰ Ali Kemal, "Öbür Cephe," *Peyâm-ı Sabah*, 26 Eylül 1921, S. 1009, s.1.

²⁹¹ Ali Kemal, "Anadolu'da İntibâh," *Peyâm-ı Sabah*, 16 Ağustos 1920, S. 614, s.1; Ali Kemal, "İtidâl, İhtirâs," *Peyâm-ı Sabah*, 12 Ekim 1920, S. 668, s.1; Ali Kemal, "Yegâne Muvaffakiyet Yolu," *Peyâm-ı Sabah*, 1 Kasım 1920, S. 685, s.1.

²⁹² Bknz. Ali Kemal, "Dâima Avrupa'ya Bağlıyız," *Peyâm-ı Sabah*, 3 Mayıs 1921, S. 868, s.1.

²⁹³ Ali Kemal, "Bu Hak İçinde Hâkikat," *Peyâm-ı Sabah*, 2 Eylül 1920, S. 628, s.1.

²⁹⁴ Ali Kemal, "Hadisâttan İstihracımız," *Peyâm-ı Sabah*, 5 Aralık 1921, S. 1078, s.1.

²⁹⁵ Ali Kemal, "İki Kanaât," *Peyâm-ı Sabah*, 11 Ağustos 1921, S. 966, s.1.

daha yenileyerek İttihatçıların ve Kuvâ-yi Milliye'nin darağaçları olsa da devlet düştüğü yerden kalkarsa bu durumun millete ağır gelmeyeceğini ekler.²⁹⁶ Düşmanın Türklere gösterdiği önemli bir noktanın olduğunu savunur. Bu nokta ise, ister Kuvâ-yi Milliye, ister Hürriyet ve İtilaf ve hatta İttihat ve Terakki olsun, hepsi birdir. Hangi fikre sahip olursa olsun, bahsi geçen tüm grupların Türklüğün teslim edilmesidir.²⁹⁷

2.4. BABİÂLÎ VE DAMAT FERİT PAŞA HAKKINDAKİ YAZILARI

Ali Kemal'in İttihatçılara ve daha sonraları Kuvâ-yi Milliye'ye karşı olması onu padişah ve Babîâlî'nin yanına itmiştir. Zaten düşünce yapısı itibariyle padişaha yakın olan Ali Kemal'in Jön Türklere üye olduğu dönemlerde dahi Hafiye Teşkilatı'nda çalışarak padişaha bilgi sızdırdığı söylentilerine değinmiştik. Buna göre Ali Kemal, devlet içerisinde iki tarz yönetimin hâkim olduğunu ileri sürer. Bunlardan ilkinin “zorbalı” olarak nitelendirdiği Enver, Talat, Mustafa Kemal Paşaların olduğunu, ikincisinin ise muhaliflerin hâkim olduğu Kâmil ve Damat Ferit Paşaların olduğunu belirtir. İlkinin altı yüz senelik bu devleti kökünden sarsma amaçlı olduğunu ileri sürerken ikincisinin dinini, milletini, memleketini sevenler olarak görmektedir. İlk yönetimden derhal kurtulması gerektiğini aksi halde yeniden devletin belalar içerisinde yuvarlanıp gideceğini iddia ederken ikinci yönetim olan Babîâlî'nin zorbalık yapmadığı için hakimiyetlerinin pekiştiremediğini düşünmektedir.²⁹⁸

Makalelerinde çoğu zaman aynı düşünceleri paylaştığı Damat Ferit Paşa'nın fikirlerini desteklemiş; onu Türk devleti için adeta bir “nimet”²⁹⁹ olarak gördüğünü belirtmiştir. Zaten Ali Kemal, Türklerin yıllarca pek çok düşmanı olmasına karşılık asıl düşmanlar olarak İttihatçıları görmekteydi.³⁰⁰ Onlara karşı ise kurtarıcının

²⁹⁶ Ali Kemal, “Gâye Birdir,” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Mart 1921, S. 805, s.1.

²⁹⁷ Ali Kemal, “Haile-i Harb,” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Temmuz 1921, S. 940, s.1.

²⁹⁸ Ali Kemal, “Masûmlar ve Mağdûrlar,” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Temmuz 1920, S. 588, s.1; Ali Kemal, “İki Yoldan Biri,” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Temmuz 1920, S. 592, s.1; Ali Kemal, “Fakat Nerede Yanılıyor?,” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Temmuz 1920, S. 593, s.1.

²⁹⁹ Ali Kemal, “Sulh Şartları ve Tarz-ı Müdâfaamız,” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Mayıs 1920, S. 526, s.1.

³⁰⁰ Ali Kemal, “Mefkûre!,” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Ekim 1920, S. 672, s.1; Ali Kemal, “En Büyük Düşman,” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Eylül 1921, S. 1013, s.1; Ali Kemal, “Bizi Nasıl Muhâkeme Ediyorlar?,” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Şubat 1922, S. 1151, s.1.

padişah ve Damat Ferit Paşa olduğunu düşünerek masum olarak gördüğü padişahın etrafından bir toplanma gerçekleştirmesi gerektiğini belirtirken bunu yapan kişilerin vatani samimi sevenler olduğunu dile getirmektedir.³⁰¹ Bu konuda çareyi yeteri kadar önem verilmeyen hilafet ve saltanata sarılmak olarak görmektedir.³⁰² İleride Damat Ferit Paşa'yı eleştirdiği en mühim konu ise, İttihatçıları Anadolu'dan atma sözlerinin boş çıkması, Avrupa devletleri ile barışı sağlayamaması yönünde olmuştur.³⁰³

İstanbul ve Anadolu'yu baş ve gövde olarak gören Ali Kemal, Anadolu'da yaşanan kopmaların mesuliyetini de düşman bildiği Kuvâ-yi Milliye'ye yüklemektedir.³⁰⁴ Ankara'nın İstanbul'un ehemmiyetini bilmesine karşılık "Ankara hep, İstanbul hiç." gibi bir algı oluşturmaya çabalandığını belirtir.³⁰⁵ Oysa Türklerin İstanbul ile bir bütün olduğunu, İstanbulsuz bir Türk veyahut Anadolu düşünülemediğini kaydederken İstanbulsuz bir devletin ruhsuz kalacağını, ekonominin duracağını belirtmektedir.³⁰⁶ Oysa Meşrutiyetin ilanından önce asıl iradenin Anadolu'da doğmasına rağmen fakat zamanla bu durumun değiştiğini, İttihatçıların Anadolu'yu felaketlere uğrattıklarını iddia etmektedir.³⁰⁷ Bu doğrultuda cinayetlere sevk edilenin de İstanbul olduğu kanısına varmıştır. Türklerin savaşa girmesinin cezasını Türk topraklarının düşmanlara verilmesiyle ödendiğini,

³⁰¹ Ali Kemal, "Pâdişahın ve Hükümetin Etrafında," *Peyâm-ı Sabah*, 23 Nisan 1920, S. 505, s.1; Ali Kemal, "Bir Seyâhatin İbret ve Hikmeti," *Peyâm-ı Sabah*, 22 Mayıs 1920, S. 534, s.1; Ali Kemal, "Sadrâzam Paşa'nın Seyâhatleri," *Peyâm-ı Sabah*, 13 Haziran 1920, S. 556, s.1; Ali Kemal, "Sait Halim'in Cinâyeti Nedir?," *Peyâm-ı Sabah*, 18 Eylül 1920, S. 644, s.1; Ali Kemal, "Yeni Hükümet," *Peyâm-ı Sabah*, 5 Nisan 1920, S. 487, s.1. Ali Kemal, "Hükümetin Kuvveti," *Peyâm-ı Sabah*, 16 Nisan 1920, S. 498, s.1; Kemal, "Bilemem Hâlimiz Neye Varacak?," s.1; Ali Kemal, "Ağla, Ey Gözlerim Ağla," *Peyâm-ı Sabah*, 21 Haziran 1920, S. 562, s.1; Ali Kemal, "Osmanlılık Fikri," *Peyâm-ı Sabah*, 13 Nisan 1922, S. 1207, s.1; Ali Kemal, "Babiâli'nin Cevâbı," *Peyâm-ı Sabah*, 1 Mayıs 1922, S. 1225, s.1. Ali Kemal, "Müdâhinler, Münâfıklar, Mürâiler," *Peyâm-ı Sabah*, 10 Ağustos 1922, S. 1321, s.1.

³⁰² Kemal, "Ba'de Harâb El Basra," s.1; Ali Kemal, "En Büyük Gafletleri," *Peyâm-ı Sabah*, 5 Haziran 1921, S. 901, s.1; Ali Kemal, "Düşman Sözü" *Peyâm-ı Sabah*, 8 Temmuz 1921, S. 932, s.1; Ali Kemal, "Siyâsette Dostluk," *Peyâm-ı Sabah*, 14 Temmuz 1921, S. 938, s.1; Ali Kemal, "Hakikat," *Peyâm-ı Sabah*, 21 Temmuz 1921, S. 945, s.1; Ali Kemal, "Ders-i İntibâh," *Peyâm-ı Sabah*, 2 Ağustos 1921, S. 957, s.1; Ali Kemal, "Anadolu'dan Son Sadalar," *Peyâm-ı Sabah*, 10 Eylül 1921, S. 993, s.1; Ali Kemal, "Tavassut Sözleri," *Peyâm-ı Sabah*, 14 Ekim 1921, S. 1027, s.1; Ali Kemal, "Akli ve İ'tidâl Sahipleri," *Peyâm-ı Sabah*, 4 Ocak 1922, S. 1108, s.1; Ali Kemal, "Hilâfet ve Saltanat," *Peyâm-ı Sabah*, 14 Haziran 1922, S. 1241, s.1; Ali Kemal, "Hilâfet ve Saltanat," *Peyâm-ı Sabah*, 18 Ağustos 1922, S. 1329, s.1; Ali Kemal, "Siyâsette Mantık," *Peyâm-ı Sabah*, 28 Ağustos 1922, S. 1339, s.1.

³⁰³ Ali Kemal, "Kim ve Ne?," *Peyâm-ı Sabah*, 20 Ekim 1920, S. 676, s.1.

³⁰⁴ Ali Kemal, "Kânûn-ı Esâsî Müzâkereleri," *Peyâm-ı Sabah*, 17 Aralık 1921, S. 1090, s.1.

³⁰⁵ Ali Kemal, "En Büyük Hata," *Peyâm-ı Sabah*, 3 Ağustos 1921, S. 958, s.1.

³⁰⁶ Ali Kemal, "İhtirâs Düşkünleri," *Peyâm-ı Sabah*, 3 Ekim 1921, S. 1921, s.1; Ali Kemal, "İstanbul Münâsebetiyle," *Peyâm-ı Sabah*, 19 Kasım 1921, S. 1062, s.1.

³⁰⁷ Ali Kemal, "Anadolu ve Padişâh," *Peyâm-ı Sabah*, 28 Nisan 1920, S. 510, s.1; Ali Kemal, "Mesûl Kimdir?," *Peyâm-ı Sabah*, 21 Ekim 1920, S. 677, s.1.

Yunanlıların bu uğurda İstanbul kapılarına kadar dayandığını belirtmektedir.³⁰⁸ Ali Kemal'e göre Anadolu daima maddi ve manevi İstanbul için yaşamıştı. Yağını, yükünü, tüm ürettiklerini İstanbul'a gönderir, dualarını da hep bu şehir için yapardı. Tüm Anadolu ruhu İstanbul için çalışırdı. Bu sebeple Anadolu'yu İstanbul'dan ayrı tutmanın Türklük için büyük bir felaket olacağını desteklemiştir. Daha fazla kayıp yaşamamak için hukuku topla, tüfekte değil siyaseten müdafaaya girişmek ile sağlanacağını düşünmüştür. Bu müdafa için bir vahdet gerekiyordu, o vahdetin temsilcisi de İstanbul olarak görmüştür.³⁰⁹

Ali Kemal, İttihatçıların ve Kuvâ-yi Milliye'nin devlet, saltanat, hilafet ile Türkleri değil sadece Türklerden oluşan bir azınlığı temsil ettiğini belirtmektedir. Kuvâ-yi Milliye'nin yaptıkları faaliyetler hakkındaki düşünceleri vatana ihanet olarak değerlendirirken bu grubun dünya medeniyete karşı Türkleri lekeleme yönünden etkili olduklarını, yarar sağlayacakları yerde zarar getirdiklerini iddia etmektedir.³¹⁰ Hükümet-i Hazıra ile Kuvâ-yi Milliye'nin keskin fikri, siyasi, irfani ayrımlar içerisinde olduğunu savunmaktadır. İstanbul Hükümeti'nin Ankara gibi maceralara atılmayacağını, bu gerekçe ile de Ankara Hükümeti'nin yapıp ettiklerinden İstanbul'un sorumlu tutulması ile adaletsizliğinin ortada olduğunu belirtmiştir.³¹¹ Bu açıdan çileyi çeken olarak zavallı bağıryanık diye tanımladığı Türk milletini görmüştür.³¹² Huzuru sağlayan merkez olarak gördüğü Hükümet-i Hazıra ile cinayetler işleyenler olarak gördüğü Kuvâ-yi Milliye'nin ayrı gruplar olduğunu, Kuvâ-yi Milliye'nin tüm Türk alemini temsili gibi yanlış bir kanıdan dönmeleri için Avrupa ve Amerika'ya bu durumu göstermenin en önemli adımlardan

³⁰⁸ Ali Kemal, "Bir Ok Gibi Saplandı, Fakat," *Peyâm-ı Sabah*, 16 Mayıs 1920, S. 528, s.1; Ali Kemal, "İstanbul'a Karşı," *Peyâm-ı Sabah*, 12 Mart 1921, S. 816, s.1; Ali Kemal, "Nasib-i Ezelimiz," *Peyâm-ı Sabah*, 17 Temmuz 1921, S. 941, s.1.

³⁰⁹ Ali Kemal, "Ne Fırsatlar Kaçırdık," *Peyâm-ı Sabah*, 25 Ocak 1921, S. 770, s.1.

³¹⁰ Ali Kemal, "Yine Bu Milleti Samimi Sevenlere," *Peyâm-ı Sabah*, 19 Nisan 1920, S. 501, s.1; Ali Kemal, "İhtilâl ve İnhilâl," *Peyâm-ı Sabah*, 9 Ocak 1922, S. 1113, s.1; Ali Kemal, "Değiliz ve Olmak Da İstemeyiz," *Peyâm-ı Sabah*, 23 Ocak 1922, S. 1127, s.1; Ali Kemal, "Fenâ Adamlar Fenâ Yollar," *Peyâm-ı Sabah*, 20 Mart 1922, S. 1183, s.1; Ali Kemal, "Yeni Bir Şark Konferansı," *Peyâm-ı Sabah*, 20 Temmuz 1922, S. 1331, s.1.

³¹¹ Ali Kemal, "Ustaca Bir Siyâset," *Peyâm-ı Sabah*, 25 Ağustos 1921, S. 977, s.1.

³¹² Ali Kemal, "Onlar ve Biz," *Peyâm-ı Sabah*, 9 Mayıs 1920, S. 521, s.1; Ali Kemal, "Yarın!," *Peyâm-ı Sabah*, 10 Mayıs 1920, S. 522, s.1; Ali Kemal, "Siyâset Başka, Dostluk Başka," *Peyâm-ı Sabah*, 23 Kasım 1920, S. 707, s.1; Ali Kemal, "İşimiz Yolunda mı Yolunda!..," *Peyâm-ı Sabah*, 26 Ekim 1921, S. 1039, s.1.

olacağını savunmuştur.³¹³ Avrupa'daki gazetelerin Ankara ile İstanbul'u bir olarak gördüklerini, bunun nedenini ise hükümeti ele geçiren Kuvâ-yi Milliye'nin mührü elinde tutmasından dolayı olduğunu belirtmektedir. Yunanlılara göre de ortada hilafet, saltanat, Babîâli, darülhilafet yoktur. Onlara göre mühür kimde ise Süleyman odur, bu sebeple Ankara vardır. Yunanlılar bir Ankara ile çarpışır, düşer ve kalker. Aslında düşmana gerek olmadan Türklerin kendi kuyusunu kendisinin kazdığını savunmaktadır.³¹⁴ Neticede Kuvâ-yi Milliye nüfuz sahibi olmuştur.³¹⁵ Ali Kemal, bu nüfuzunun kaynağını İttihatçıların İstanbul ve Avrupa'da adamlarının bulunmasından doğduğu yönünde açıklamıştır.³¹⁶ Ona göre, İttihatçılar Almanlar gibi dolaplar çevirerek yalnız Asya'da değil Avrupa'da da mevki kazanarak kendilerine hep bir yardımcı bulmuşlardır.³¹⁷ Bu sebeple Hükümet-i Hazıra'nın bir görevinin de Anadolu'da güvenliği sağlamak adına Kuvâ-yi Milliye'nin bu bölgelerden temizlenmesi olduğundan bahsetmektedir.³¹⁸ Bu içinden çıkılmaz olarak gördüğü durumu Hükümet-i Hazıra ile İtilaf Devletleri'nin çözeceğine inanmaktadır.³¹⁹ Düşmanların Ankara ile İstanbul'u bir bütün olarak lanse etme çabalarının tek amacının da tüm Türk milletini bir tutmak ve faturasını tüm Türk milletine ödetmek olduğunu düşünmektedir.³²⁰ Kısacası Ali Kemal, Babîâli'nin önemli bir görevini, İstanbul ve Ankara Hükümetlerinin tamamen ayrı düşünce ve faaliyetlerde olduğunu dünyaya anlatmak olduğunu savunmuştur.

Sonuç olarak Ali Kemal, doğruları söylemeyi kendine milli bir görev olarak atadığını savunmuştur.³²¹ Ali Kemal gerçekleri söylemek mecburiyetinde olduğunu şu ana kadar yapılanlara sabrettiğini ve sustuğunu fakat artık bıçağın kemiğe dayandığını tehlikelerin arttığına, felaketlerin çoğaldığına değinerek artık değil bir haftanın bir gün bile bu şekilde devam edilmeyeceğini, hatalardan ders alınıp

³¹³ Ali Kemal, "Hükümet-i Hâzıra ve Muhâlefet," *Peyâm-ı Sabah*, 1 Eylül 1920, S. 627, s.1.

³¹⁴ Ali Kemal, "Düşman Sözleri," *Peyâm-ı Sabah*, 19 Ekim 1921, S. 1032, s.1.

³¹⁵ Ali Kemal, "Mânidâr Bir Galat-ı Ruiyyet," *Peyâm-ı Sabah*, 25 Haziran 1920, S. 566, s.1.

³¹⁶ Ali Kemal, "Mu'tedil Türkler ve Diğerleri," *Peyâm-ı Sabah*, 21 Ekim 1921, S. 1034, s.1.

³¹⁷ Ali Kemal, "Ne Yapacağız?," *Peyâm-ı Sabah*, 4 Temmuz 1920, S. 572, s.1.

³¹⁸ Ali Kemal, "Hulûs, Vuzûh," *Peyâm-ı Sabah*, 4 Eylül 1920, S. 630, s.1; Ali Kemal, "Anadolu'nun Temin-i Asâyîşi," *Peyâm-ı Sabah*, 20 Eylül 1920, S. 646, s.1.

³¹⁹ Ali Kemal, "En Doğru Yol," *Peyâm-ı Sabah*, 29 Mayıs 1920, S. 541, s.1; Ali Kemal, "Bir Mecelle Bi Aman," *Peyâm-ı Sabah*, 31 Mayıs 1920, S. 543, s.1.

³²⁰ Ali Kemal, "Hatt-ı Hümayun," *Peyâm-ı Sabah*, 6 Nisan 1920, S. 488, s.1; Ali Kemal, "Azm-i Kat'î," *Peyâm-ı Sabah*, 7 Nisan 1920, S. 489, s.1; Ali Kemal, "Düğünden Yâsa," *Peyâm-ı Sabah*, 15 Nisan 1920, S. 497, s.1; Ali Kemal, "Kastî Bir Mugâlata," *Peyâm-ı Sabah*, 13 Eylül 1921, S. 996, s.1.

³²¹ Ali Kemal, "Sana ne? Bana ne?," *Peyâm-ı Sabah*, 9 Eylül 1920, S. 635, s.1.

yapılacak başka bir hatanın kalmadığını yazılarında sık sık dile getirmiştir.³²² Sık sık tekrara düştüğü yönündeki eleştirileri kendisi de kabul ederek davanın aynı olduğu için düşüncelerin de aynı olduğunu belirterek tekrarların çıkmasını normal olarak görmektedir.³²³ Kendisinin bir muhalif olarak doğru yoldan ayrılmayan bir vatansever olduğunu savunmuştur. Doğru söylediği için **taktir** yerine gelen kötü sözlere aldanmayıp adaletin tecelli edeceğini savunmuştur.³²⁴ Ayrıca kendisini muhafazakar olduğu kadar hürriyetperver olarak nitelendirerek hilafet, saltanat, Osmanlılığı koruduğunu savunmaktadır.³²⁵ İttihatçıların muhaliflere karşı becerisizlik duruma düşünce kendi ve kendi gibi muhalifleri “vatan haini”, “dinsiz”, “namert” diye nitelendirmelerde bulunduklarını ileri sürmüştür.³²⁶ Fakat Ali Kemal, kendi gibi Türk milletinin haklarını savunduğunu iddia ettiği insanları vatansever, akıl, irfan ve vicdan sahibi olarak tanımlamaktadır.³²⁷ Ali Kemal, sırf İttihatçılara muhalif olduğu için çektiğini de iddialarına eklemiştir.³²⁸

2.5. BOLŞEVİKLER HAKKINDAKİ YAZILARI

Ali Kemal’in diğer bir gidişatta beğenmediği nokta ise Kuvâ-yi Milliye’nin hem şark hem de garp için bela olarak nitelendirdiği Bolşevikler ile uzlaşma yoluna giderek Avrupa’ya sırt çevirmektedir. Bu durumu korkunç bir “başkaldırı” olarak

³²² Ali Kemal, “Dost Sözü,” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Eylül 1920, S. 645, s.1; Ali Kemal, “İkbâl ve İdbâr,” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Ocak 1921, S. 771, s.1; Ali Kemal, “Düşündüğümüzü Bipervâ Söyleyebiliriz,” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Mart 1921, S. 829, s.1.

³²³ Ali Kemal, “Bazı Hayr Havâh Muâhezeler,” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Temmuz 1922, S. 1307, s.1.

³²⁴ Ali Kemal, “Bir Hatâ Daha Kalmadı,” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Haziran 1920, S. 564, s.1; Ali Kemal, “Taktir Yerine itâb,” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Ağustos 1920, S. 610, s.1.

³²⁵ Ali Kemal, ““Çağadamard”ın Hücûmları,” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Şubat 1922, S. 1143, s.1.

³²⁶ Ali Kemal, “Muazzez ve Mukaddes,” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Ocak 1922, S. 1124, s.1; Ali Kemal, “Acz Alâmeti,” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Nisan 1922, S. 1196, s.1; Ali Kemal, “Koca Ahmet Cevdet Bey!,” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Mayıs 1922, S. 1234, s.1; Ali Kemal, “Bizde Milliyet Duyguları,” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Haziran 1922, S. 1257, s.1; Ali Kemal, “Za’f İmân Dedikleri,” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Haziran 1922, S. 1283, s.1; Ali Kemal, “Elîm Bir Vaziyet,” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Mayıs 1922, S. 1250, s.1; Ali Kemal, “Muhalefeti Sevindirmek mi İstiyorlar?,” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Mayıs 1922, S. 1251, s.1.

³²⁷ Ali Kemal, “Muhâlefetin Mevkii,” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Kasım 1921, S. 1048, s.1; Ali Kemal, “Muâhezene Kolay İse De.,” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Ocak 1922, S. 1110, s.1; Ali Kemal, “İlk Teklif,” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Mart 1922, S. 1188, s.1; Ali Kemal, “Bir Hürüz, Fakat Onlar,” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Nisan 1922, S. 1203, s.1.

³²⁸ Ali Kemal, “Bizde Siyasi Mücâdeleler,” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Mayıs 1922, S. 1244, s.1.

nitelendirir.³²⁹ Moskof Çarlığını adı sanı belirsiz bir ocak hükümeti olarak gören Ali Kemal, bu anlaymayı yine vatan için değil de Kuvâ-yi Milliye'nin kendi dolaplarını daha rahat şekilde çevirmesi amacıyla yaptıklarını ileri sürmüştür.³³⁰ Zamanında Moskoflar, Çarlığı devirerek hürriyetlerini ellerine almışlardı. Oysa Bolşevikler de Çarlığın yerine tıpkı garpteki gibi hatta daha iyi ve hür bir idare kurabilirlerdi. Ali Kemal, Moskofların devlet yönetiminde mutlu bir yönetim olmadığı için bunun için Türklere de olumlu bir katkısının olmayacağına ve onlardan uzak durulması gerektiğine inanmaktaydı.³³¹ Bu iki cemiyetin cezasını alması gerektiğine inanmış ve bu konuda İttihatçıların kurbanı olarak Türk milletini, Bolşeviklerin kurbanı olarak da Rus milletini görmüştür.³³²

Ali Kemal yazılarında sık sık tarihten ders alınması gerektiğini savunmuştur. Ona göre, tarih tekrardan ibarettir, dün yaşananlar bugün görünmektedir. Bugün yaşananlar da yarın görülecektir.³³³ Kuvâ-yi Milliye'nin geçmişten ders çıkarmayarak Bolşeviklere güvenerek Avrupa'ya adeta kafa tutmasına anlam veremeyen Ali Kemal, zamanında Almanya ile yaklaşıldığında nasıl zararlar ile karşılaşıldıysa da bu sefer de Bolşevikler ile yaklaşımda aynı durumun yaşanacağını savunmuştur.³³⁴

³²⁹ Ali Kemal, "Ne İfrât! Ne İhtirâs!," *Peyâm-ı Sabah*, 31 Ocak 1921, S. 776, s.1; Ali Kemal, "Avrupa, Asya," *Peyâm-ı Sabah*, 5 Mayıs 1921, S. 870, s.1; Ali Kemal, "Fevzi Paşa'nın Beyânâtı," *Peyâm-ı Sabah*, 19 Haziran 1921, S. 913, s.1; Ali Kemal, "Bir Teşbih Münâsebetiyle," *Peyâm-ı Sabah*, 22 Haziran 1921, S. 916, s.1; Ali Kemal, "İki Nokta-i Nazar," *Peyâm-ı Sabah*, 18 Ocak 1922, S. 1122, s.1; Ali Kemal, "Uyumak, Avutmak," *Peyâm-ı Sabah*, 20 Şubat 1922, S. 1155, s.1; Ali Kemal, "Bolşevikliğin Tekâmül-i Siyâsileri," *Peyâm-ı Sabah*, 27 Şubat 1922, S. 1162, s.1; Ali Kemal, "Ateşle Oynuyorlar," *Peyâm-ı Sabah*, 8 Mart 1922, S. 1171, s.1; Ali Kemal, "Kuvvetleri ve Vazifemiz," *Peyâm-ı Sabah*, 13 Mart 1922, S. 1176, s.1; Ali Kemal, "Cenova Mütemer-i Kebiri," *Peyâm-ı Sabah*, 30 Nisan 1922, S. 1224, s.1; Ali Kemal, "Türkler ve Moskoflar," *Peyâm-ı Sabah*, 13 Mayıs 1922, S. 1237, s.1; Ali Kemal, "Bolşevikler ve Âlem-i İslâm," *Peyâm-ı Sabah*, 25 Mayıs 1922, S. 1249, s.1; Ali Kemal, "Bolşevikliğin İç Yüzü," *Peyâm-ı Sabah*, 18 Haziran 1922, S. 1271, s.1; Ali Kemal, "Bir İhtifânın İç Yüzü," *Peyâm-ı Sabah*, 13 Temmuz 1922, S. 1296, s.1; Ali Kemal, "Sulh Masasının Başında," *Peyâm-ı Sabah*, 19 Temmuz 1922, S. 1302, s.1.

³³⁰ Kemal, "Yarın!," s.1; Kemal, "Bu Canavarlar da Böyle Bırakılmaz," s.1; Ali Kemal, "Bu Dert Eski Derttir," *Peyâm-ı Sabah*, 8 Ekim 1920, S. 664, s.1.

³³¹ Ali Kemal, "Bolşeviklik ve Türklük," *Peyâm-ı Sabah*, 10 Aralık 1920, S. 724, s.1; Ali Kemal, "Bolşeviklik ve Çarlık," *Peyâm-ı Sabah*, 17 Aralık 1920, S. 731, s.1; Ali Kemal, "İfrât, Tefrît," *Peyâm-ı Sabah*, 20 Aralık 1920, S. 734, s.1; Ali Kemal, "Bolşeviklik ve Çarlık," *Peyâm-ı Sabah*, 23 Şubat 1921, S. 799, s.1; Ali Kemal, "Dirisinden Bir Türkü...", *Peyâm-ı Sabah*, 24 Mayıs 1921, S. 889, s.1; Ali Kemal, "Meşrûtiyet ve Millîyet," *Peyâm-ı Sabah*, 18 Aralık 1921, S. 1091, s.1; Ali Kemal, "Tubâ Siyâseti," *Peyâm-ı Sabah*, 24 Aralık 1921, S. 1097, s.1; Ali Kemal, "Moskova ve Ankara," *Peyâm-ı Sabah*, 30 Ocak 1922, S. 1134, s.1.

³³² Ali Kemal, "Bolşeviklik ve İttihat ve Terakkî," *Peyâm-ı Sabah*, 8 Ağustos 1921, S. 963, s.1.

³³³ Ali Kemal, "Mühür Kimde İse Süleyman O'dur!," *Peyâm-ı Sabah*, 1 Şubat 1921, S. 777, s.1.

³³⁴ Ali Kemal, "Böyle Olmayacaktı," *Peyâm-ı Sabah*, 23 Aralık 1920, S. 737, s.1; Ali Kemal, "Ankara-Moskova," *Peyâm-ı Sabah*, 2 Haziran 1921, S. 898, s.1.

Asırlardan beri Rusya'nın Osmanlı Devleti topraklarında gözü olduğuna ve bu sebeple güvenilmez olduğunun tarihin hatırlarında olduğunu belirtir. Buna örnek olarak ise Çar I. Nikola dönemindeki Hünkâr İskelesi Antlaşması'nda tehlikelere karşı yardım etme saikasıyla İstanbul'a doğru askerlerini ilerletmesini göstermektedir. Devlet, tehlikelere karşı Rusya'dan yardım isteyerek denize düşen yılanı sarılır politikası uygulasa da artık şartların değiştiğine inanmaktadır.³³⁵ Zaten o dönem uygulanan politika dahi kurtuluşun en büyük izmihlalini oluşturmaktaydı.³³⁶

Öte yandan Ali Kemal, Bolşeviklerin siyasetteki görüntülerine de inanmamak gerektiğini, ordu yardımını içten bir hamle olarak görmediğini belirterek tek gayelerinin istila olduğunu ileri sürerek bu durumun sadece Bolşeviklere Anadolu topraklarını çığnetmek anlamına geldiğini dile getirmiştir.³³⁷ Çok değil birkaç yıl içerisinde fırsatı ele geçirdiklerinde Bolşeviklerin verdikleri sözleri unutarak toprak talebinde bulunacakları düşüncesindedir.³³⁸ Kuvâ-yi Milliye'yi "cahil" olarak tanımlayan Ali Kemal, bu hakikati İttihatçıların görmeyip duymadığını adeta bunun için çaba sarf ettiklerini, zaten görüp duysalar da böyle bir hatayı itiraf edemeyeceklerini savunmuştur.³³⁹ Türkler bir kez daha Bolşeviklere inanırsa Bolşeviklere karşılık Türklere kimsenin acımayacağını aksine kahkahalar ile geleceklerini iddia etmektedir.³⁴⁰ Moskova ile ittifakları sonucunda Moskofların maddi yönden Kuvâ-yi Milliye'ye destek verişine halkın inandığına halbuki böyle bir durumun olmadığını belirtmektedir. Bolşeviklerin kendine bile bir hayrı olmadığını,

³³⁵ Ali Kemal, "Sulh Şartları ve Tarz-ı Müdâfaamız," *Peyâm-ı Sabah*, 14 Mayıs 1920, S. 526, s.1.

³³⁶ Ali Kemal, "Seksen Beş Yıl Oldu," *Peyâm-ı Sabah*, 12 Temmuz 1921, S. 936, s.1.

³³⁷ Ali Kemal, "Ne Lâtif Hesâp!," *Peyâm-ı Sabah*, 9 Kasım 1920, S. 693, s.1; Ali Kemal, "Harp! Harp!," *Peyâm-ı Sabah*, 11 Kasım 1920, S. 695, s.1; Ali Kemal, "Müdâfaa-i Milliye ve Tarih," *Peyâm-ı Sabah*, 14 Kasım 1920, S. 698, s.1; Ali Kemal, "Ankara Eğlenceleri," *Peyâm-ı Sabah*, 2 Ocak 1922, S. 1106, s.1; Ali Kemal, "Anadolu'da Bolşevik Dolapları," *Peyâm-ı Sabah*, 21 Mart 1922, S. 1184, s.1; Ali Kemal, "Muhtariyyet İlânı," *Peyâm-ı Sabah*, 2 Ağustos 1922, S. 1316, s.1.

³³⁸ Ali Kemal, "Kerdeş Bu, Zemin Bu...," *Peyâm-ı Sabah*, 13 Eylül 1920, S. 639, s.1; Ali Kemal, "Sulh ve Sükûn," *Peyâm-ı Sabah*, 23 Eylül 1920, S. 649, s.1; Ali Kemal, "Herkes Vazifesini Bilseydi," *Peyâm-ı Sabah*, 2 Aralık 1920, S. 716, s.1; Ali Kemal, "En Büyük Tehlike," *Peyâm-ı Sabah*, 28 Şubat 1921, S. 804, s.1; Ali Kemal, "Büyük Bir Tebeddül Var!," *Peyâm-ı Sabah*, 20 Mart 1921, S. 824, s.1; Ali Kemal, "Ezeli Hakikatler," *Peyâm-ı Sabah*, 30 Mayıs 1921, S. 895, s.1; Ali Kemal, "Ufk-ı Siyâsiyemiz" *Peyâm-ı Sabah*, 11 Temmuz 1921, S. 935, s.1; Ali Kemal, "Kurd Masalı," *Peyâm-ı Sabah*, 1 Ağustos 1921, S. 956, s.1; Ali Kemal, "Su Uyur Düşman Uyumaz," *Peyâm-ı Sabah*, 16 Ekim 1921, S. 1029, s.1.

³³⁹ Ali Kemal, "Bolşevikliğin Hâli ve İstikbâli," *Peyâm-ı Sabah*, 30 Eylül 1920, S. 656, s.1.

³⁴⁰ Ali Kemal, "Son, Fakat En Boş Ümit," *Peyâm-ı Sabah*, 16 Temmuz 1920, S. 584, s.1.

milletinin açlık içerisinde sefalet çektiklerini belirtir.³⁴¹ Anadolu’da erzak, para, mühimmat ve ordu ihtiyaç olduğuna bunun da Bolşeviklerde bulunmadığını savunur. Zaten ona göre bu eksikler Bolşeviklerde olsa da Türklerin yardımına değil istilasına koşacaklarına inanmaktadır.³⁴² Bu sebeple Bolşevik ve Ankara ittifakı çirkin olduğu düşüncesindedir.³⁴³

Ayrıca Ankara’nın Bolşevikleri örnek aldığını da iddia etmektedir.³⁴⁴ Kuvâ-yi Milliye ve Bolşeviklerdeki her iki yönetimin de keyfi idareleri sonucu milletlerin başına açtığını iddia ettiği dertlere değinmiştir. Kuvâ-yi Milliye’yi fena bir idare, hükümet olarak tanımlayarak memleketi kötü hale getirdiğini söyler.³⁴⁵ Bolşevikliklere de sığınarak kuvvet ve kılıç ile yakmak ve yıkmak ile asıl çareyi bulduklarını iddialarına eklemektedir.³⁴⁶ Bolşeviklerin asmaları, kesmeleri gibi keyfi yönetimlerinin Kuvâ-yi Milliye’nin hoşuna gittiğini, zaten onların da aynı kafaya sahip olduklarını savunmaktadır. Emperyalizm ve kapitalizmi İttihatçıların dilinden düşürmediğini, bu iki kelimeyi Bolşeviklerden işittiklerini, fakat bu iki kelimeyle Türk milletinin uzaktan yakından ilgisi olmadığını belirtir. Bunun için bu iki kelimedenden söz açılmasının bile komik bulunduğunu eklemektedir.³⁴⁷

Ali Kemal, her ne kadar medeniyet doğudan doğsa da bir müddet sonra tamamen yönünü batıya çevirdiğine inanmıştır. Bu noktada garbin ehemmiyetin yanı sıra Ahmet Rıza Efendi gibi kişilerin de garbi desteklediğini belirtmektedir.³⁴⁸ Ali Kemal, şark hükümetlerini hiç, garp hükümetlerini de hep olarak görmekteydi.³⁴⁹ Bu doğrultuda Asya’da kalan Bolşevikler ile anlaşma yapılmanın bir kâr getirmeyeceği, hatta elde bulunan fırsatların kaçırılma gibi zararlar getireceği, Türkler için tek çıkar

³⁴¹ Ali Kemal, “Bir İctihâdın İflâsı,” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Ağustos 1921, S. 973, s.1; Ali Kemal, “Cenova,” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Nisan 1922, S. 1197, s.1; Ali Kemal, “Bir Muammâ,” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Nisan 1922, S. 1212, s.1; Ali Kemal, “İktisaden, İctimaen, Fikren,” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Ağustos 1922, S. 1338, s.1.

³⁴² Ali Kemal, “Yine Moskova ve Ankara,” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Mayıs 1922, S. 1241, s.1.

³⁴³ Ali Kemal, “Bir Numûne-i İbret,” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Eylül 1921, S. 991, s.1.

³⁴⁴ Ali Kemal, “Nedir? Bu Hoş Hava Değil!,” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Mart 1921, S. 823, s.1.

³⁴⁵ Ali Kemal, “Bayram Tesirleri,” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Haziran 1922, S. 1254, s.1.

³⁴⁶ Ali Kemal, “Korkunç Bir Vaziyet,” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Haziran 1922, S. 1255, s.1.

³⁴⁷ Ali Kemal, “Emperyalizm, Kapitâlizm,” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Aralık 1921, S. 1077, s.1.

³⁴⁸ Ali Kemal, “Bir Eski Zamân Eseri,” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Ağustos 1922, S. 1325, s.1.

³⁴⁹ Ali Kemal, “Bir Ders Almamız,” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Mayıs 1921, S. 877, s.1; Ali Kemal, “Şark Siyâseti,” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Ekim 1921, S. 1037, s.1; Ali Kemal, “Nerede Yanılıyor?”, *Peyâm-ı Sabah*, 5 Kasım 1921, S. 1049, s.1; Ali Kemal, “Düşmanlarımızın Fâaliyetleri,” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Şubat 1922, S. 1140, s.1.

yolunun batı ile “büyük nimet”³⁵⁰ olarak nitelendirdiği barış yapmak için münasebetlere girişmesi olduğunu belirtmiştir.³⁵¹ Paris, Londra’da ve daha sonra gerçekleşen Cenova görüşmelerde uzlaşmacı bir tavır sergileyen ve bunu fedakârlık yapan taraf olarak değerlendirdiği Avrupa’ya karşı Bolşeviklerin anlaşmazlık içerisinde olduğunu savunmaktadır.³⁵² Avrupa bir şekilde Bolşevikler ile anlaşsa da Ali Kemal, Türklerin hala o büyük güçlerle savaşmak gayreti içerisinde olmasını şaşkınlık ile karşılamıştır. Türklerin hayalleri gerçek gibi kucaklamak istediği için siyasette Moskova’dan birkaç derece daha aşağı düşürmüş olarak görmektedir.³⁵³

Sonuç olarak Ali Kemal, şark devletlerinin garp devletleri ile bir olmalıdır anlayışına sahip olmuştur. Şarka yönelmeyi gerçeği düş ile karıştırma anlamına geldiğini, serabı su sanmak olduğunu savunmuştur.³⁵⁴ Şarka yönelmenin Büyük Petro, Büyük Katerin, Büyük Napolyon, Aleksandr, Nikola gibi liderlerin tekrar ortaya çıkması anlamına geldiği için doğru bulmamaktadır. Bu sebeple Ali Kemal, her ne kadar Osmanlı Devleti’ni diğer şark devletlerinden ileri görse de gidişatını beğenmemektedir.³⁵⁵ Türklerin ilerleme olmadan gerileme yaşadığını ve bunun nedeni de istibdat yönetimin devlet içerisinde bir türlü son bulmamasına bağlamaktadır. Ali Kemal’e göre bu durum Türklere her zaman zararlar getirmiştir.³⁵⁶

³⁵⁰ Ali Kemal, “Vaşington İctimaî Münâsebetiyle,” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Kasım 1921, S. 1059, s.1.

³⁵¹ Ali Kemal, “Asya ve Avrupa,” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Mayıs 1920, S. 525, s.1; Ali Kemal, “Sah El Bakî,” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Ocak 1921, S. 755, s.1.

³⁵² Ali Kemal, “Bir Muâmma, Bir Mûcize,” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Ağustos 1920, S. 621, s.1; Ali Kemal, “Hep Bir Gaye İçin,” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Mart 1922, S. 1168, s.1; Ali Kemal, “Mu’temer-i Kebir Nasıl Bitti?,” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Mayıs 1922, S. 1248, s.1.

³⁵³ Ali Kemal, “Bolşevikliğin Tekâmülü,” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Ocak 1921, S. 761, s.1.

³⁵⁴ Ali Kemal, “Rusya, Lehistan ve Devletler,” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Ağustos 1920, S. 607, s.1; Ali Kemal, “İhtiyâcset, İhtiyâcset, İhtiyâç!,” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Ekim 1920, S. 661, s.1; Ali Kemal, “En Büyük Tehlike,” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Eylül 1921, S. 1012, s.1; Ali Kemal, “Serâb! Serâb!,” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Ekim 1921, S. 1039, s.1.

³⁵⁵ Ali Kemal, “İstiklâl-i Osmanî Münâsebetiyle,” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Aralık 1921, S. 1101, s.1.

³⁵⁶ Ali Kemal, “Niçin ve Nasıl?,” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Ekim 1920, S. 675, s.1; Ali Kemal, “Siyâset ve Şâklâbanlık,” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Ekim 1920, S. 681, s.1; Ali Kemal, “Terakkî Tereddî Oldu,” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Mart 1921, S. 830, s.1; Ali Kemal, “Niçin Ayrıldık?,” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Haziran 1921, S. 897, s.1; Ali Kemal, “İstibdâdın Âkıbeti,” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Haziran 1922, S. 1269, s.1; Ali Kemal, “Dâima İstibdâd Birdir,” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Haziran 1922, S. 1270, s.1; Ali Kemal, “Meşûm Bir Gün,” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Temmuz 1922, S. 1306, s.1; Ali Kemal, “Meşrutiyet ve Biz,” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Temmuz 1922, S. 1309, s.1; Ali Kemal, “Tehlike ve Tedbir,” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Ağustos 1922, S. 1320, s.1.

2.6. AVRUPA VE SİYASET HAKKINDAKİ YAZILARI

Ali Kemal'e göre Birinci Dünya Savaşı'na girmek nasıl büyük bir hata ise savaşın bitiminde tekrar savaşı tercih etmek de aynı hatanın devamıdır. Ali Kemal, çarenin savaşmaktan değil Avrupa devletleri ile barış yapmaktan geçtiğini savunarak özellikle İngiltere ile aranın iyi tutulması gerektiğini yazılarında savunmuştur. Ali Kemal'e göre şark garbın bir "hizmetkarı"³⁵⁷ konumundadır. Bu fikir ile Avrupa desteği olmadan devletlerin devamlılığının pek de uzun sürmeyeceğine inanmaktaydı. Ali Kemal, Fuat Paşa'nın "Bu devlet istikrarsız (borçsuz) yaşamaz." sözünü "Bu devlet Avrupasız yaşayamaz." şeklinde değiştirerek şarktan medet umanların yanıldığını savunmaktadır.³⁵⁸

Ali Kemal'in Türk milleti için en büyük tavsiyesi ise geçmişi göz önüne alarak geleceğine o şekilde yol vermesidir. Tarihi adeta siyasette bir "mihenk taşı"³⁵⁹ olarak görmektedir.³⁶⁰ Altı yüz küsurluk Osmanlı Devleti tarihinin savaşlarla geçtiğini fakat Osmanlı'yı sadece savaş yapan bir devlet olarak görmenin anlamsız olduğu fikrine sahiptir. Sadece kuvvet ve kılıçla böyle büyük bir devletin olamayacağını, olsa dahi payidar olamayacağını belirtmektedir. Ona göre, tek çare Avrupa ile orta yolu bulmaktır. Osmanlı Devleti nice senedir bu formül ile yaşamakta olduğuna daha da yaşayabilmesi için bu formülden caymamak gerektiğini dile getirmektedir.³⁶¹ Ali Kemal, zaten en baştan Sultan II. Abdülhamid siyaseti ile devam edilseydi bu çıkmaz yola hiç girilmeyeceğini de iddia etmektedir. Buna göre Abdülhamid döneminin sulh içerisinde geçtiğini, daima kendisine Avrupa'dan bir itilaf bulduğuna, zararın neresinden dönülürse o kardır düşüncesini benimseyerek ilerlediğini savunur. Abdülhamid'in izlediği politika sayesinde bu sulh dönemlerinin devlet ve milletçe sayısız faydasının görüldüğüne, bu sebeple maziye ders olarak

³⁵⁷ Ali Kemal, "Bizde Ahâliyi Düşünen Var Mı?," *Peyâm-ı Sabah*, 15 Kasım 1920, S. 699, s.1.

³⁵⁸ Ali Kemal, "Mesâib Kavm...", *Peyâm-ı Sabah*, 8 Aralık 1920, S. 722, s.1; Ali Kemal, "Hulûs Fikri İle," *Peyâm-ı Sabah*, 17 Mart 1921, S. 821, s.1; Ali Kemal, "Ankara Buhrânı," *Peyâm-ı Sabah*, 25 Mayıs 1921, S. 890, s.1.

³⁵⁹ Ali Kemal, "Siyâsetin Mihekk Taşı," *Peyâm-ı Sabah*, 14 Eylül 1920, S. 640, s.1.

³⁶⁰ Ali Kemal, "Necât-ı Vatan," *Peyâm-ı Sabah*, 12 Eylül 1920, S. 638, s.1.

³⁶¹ Ali Kemal, "Tarihe Bir Nazar," *Peyâm-ı Sabah*, 12 Eylül 1921, S. 995, s.1; Ali Kemal, "Yeni Bir Devre-i İntizâr," *Peyâm-ı Sabah*, 23 Haziran 1922, S. 1276, s.1; Ali Kemal, "Bir Bahs-i Mütekâbil," *Peyâm-ı Sabah*, 1 Temmuz 1922, S. 1284, s.1.

almak gerektiğini yineler.³⁶² Bu doğrultuda Ali Kemal, medeniyet ve siyasetin önemli olduğunu mütareke döneminden sonra da siyaset yolunun izlenmesi, kılıç ve kuvveti bir köşeye bırakmak gerektiği inancındaydı.³⁶³

Ali Kemal, özellikle medeniyetin doğuşu ile her millet kendi yağıyla kavrulduğuna değinmiştir. Türkler Tanzimat'tan beri bu politikadan ayrılmış ve en çok zararı da ekonomik olarak almıştır. Fransız Maliye Nazırı Losi'nin "İyi maliye iyi siyasetle olur."³⁶⁴ sözünün önemine yer vererek tarih boyunca maliye bozukluklarının siyasetsizlikten kaynaklandığını dile getirmiştir.³⁶⁵ En kötü siyasetin siyasetsizlik olduğunu belirterek devletin durumunun gittikçe elim bir hal aldığını iddia etmektedir.³⁶⁶ Ali Kemal'e göre savaş, devlet ve milleti boşuna hırpalayan sonuçsuz bir hamleydi.³⁶⁷ Türkler bu şekilde yoluna devam ettikçe zaman içerisinde Yunan'dan daha da büyük düşmanlar edilebileceğine, elden tüm fırsatların neredeyse uçup gideceğine, bu talihsiz halkın acılarının artacağına ve devletin yıkılacağını belirtir.³⁶⁸

Ali Kemal, şark meselesinde safhalara ayrıldığına değinmektedir. Birinci safha, üç hariciye nazırının Paris'te toplanması ve görüşmeleri sırasında özellikle Ankara'nın cevabı ile askıda kalandır. Paris Hükümeti buna karşı bazı tekliflerde

³⁶² Ali Kemal, "Devr-i Hamidiye'de Ricâl-i Devlet," *Peyâm-ı Sabah*, 30 Nisan 1920, S. 512, s.1; Ali Kemal, "Târihin Âna Hatları," *Peyâm-ı Sabah*, 5 Eylül 1920, S. 631, s.1; Ali Kemal, "Bir Düşüm Ki Çözülmedi, Gitti," *Peyâm-ı Sabah*, 9 Ekim 1921, S. 1022, s.1; Ali Kemal, "Zaaf Siyâseti," *Peyâm-ı Sabah*, 13 Ocak 1922, S. 1117, s.1; Ali Kemal, "Halep Ordaysa Arşın Burda," *Peyâm-ı Sabah*, 19 Ağustos 1922, S. 1330, s.1.

³⁶³ Ali Kemal, "Bu Devlet Nasıl Payidâr Olmuş?," *Peyâm-ı Sabah*, 13 Ekim 1920, S. 669, s.1; Ali Kemal, "Bir Siyâsete Muhtâcız," *Peyâm-ı Sabah*, 14 Ekim 1920, S. 670, s.1; Ali Kemal, "En Son Hatâ," *Peyâm-ı Sabah*, 17 Ekim 1920, S. 673, s.1; Ali Kemal, "Beyhûde Emek," *Peyâm-ı Sabah*, 6 Kasım 1920, S. 690, s.1; Ali Kemal, "İntibâh ve Fırsat Zamanları," *Peyâm-ı Sabah*, 17 Kasım 1920, S. 701, s.1; Ali Kemal, "Bu Fırsatı da Kaçırırsak!," *Peyâm-ı Sabah*, 18 Kasım 1920, S. 702, s.1; Ali Kemal, "Bir Nâme-i Siyâset," *Peyâm-ı Sabah*, 27 Kasım 1920, S. 711, s.1; Ali Kemal, "Yunanistan mı? Biz mi?," *Peyâm-ı Sabah*, 16 Aralık 1920, S. 730, s.1; Ali Kemal, "Felâketin Büyüğü," *Peyâm-ı Sabah*, 29 Aralık 1920, S. 743, s.1.

³⁶⁴ Ali Kemal, "Siyâset-i Mâlîyemiz," *Peyâm-ı Sabah*, 26 Ağustos 1921, S. 978, s.1.

³⁶⁵ Ali Kemal, "Necât Çareleri," *Peyâm-ı Sabah*, 28 Mayıs 1921, S. 893, s.1; Ali Kemal, "Şark ve Garp Meseleleri," *Peyâm-ı Sabah*, 27 Haziran 1922, S. 1280, s.1; Ali Kemal, "En Birinci Endişemiz," *Peyâm-ı Sabah*, 4 Temmuz 1922, S. 1286, s.1; Ali Kemal, "İstikrâz-ı Dahili ve İ'tibâr-ı Millî," *Peyâm-ı Sabah*, 27 Temmuz 1922, S. 1310, s.1.

³⁶⁶ Ali Kemal, "En Fenâ Siyâset Siyâsetsizliktir," *Peyâm-ı Sabah*, 7 Temmuz 1920, S. 575, s.1; Ali Kemal, "O da Bir Siyâsettir," *Peyâm-ı Sabah*, 6 Ekim 1920, S. 662, s.1; Ali Kemal, "İğrâk ve Ağlâk," *Peyâm-ı Sabah*, 30 Ekim 1920, S. 682, s.1; Ali Kemal, "Elverdi," *Peyâm-ı Sabah*, 15 Şubat 1921, S. 791, s.1; Ali Kemal, "Çürük Bir Siyâset," *Peyâm-ı Sabah*, 24 Kasım 1921, S. 1067, s.1; Ali Kemal, "Amihenin Tesirleri," *Peyâm-ı Sabah*, 22 Haziran 1922, S. 1275, s.1.

³⁶⁷ Ali Kemal, "Netice Nedir?," *Peyâm-ı Sabah*, 15 Mart 1921, S. 812, s.1.

³⁶⁸ Ali Kemal, "Ne İstedığımızı ve Ne Yaptığımızı Bilsek!," *Peyâm-ı Sabah*, 19 Kasım 1920, S. 703, s.1.

bulunsa da sonuca ulaşılammamıştır. İkinci safha, Amerika'nın da katılmasıyla gerçekleşmiş olmakla beraber Anadolu'nun hukukuna Amerika ve İngiltere gibi önem veren devletlerin hâkim olduğu bir safha olduğunu belirtir. Üçüncü safha, düşmanın Türklerin dahilinde ve hariçte yaptığı hataları fırsata çevirerek Türkler aleyhine hareket etmesi ve Samsun gibi önemli yerleri taarruza tutmasıdır.³⁶⁹ Bu sebeple çareyi siyasette görmekte ve yazılarını bu doğrultuda kaleme almaktadır.

Ali Kemal, garbı ileri bir medeniyet olarak tanımlarken şarkı geri kalmış olarak tanımlamaktadır. Şark ile garp mücadelelerinde daima garbın egemen güç olduğunu, çarenin her daim şarkta değil garpte olduğuna inanmaktadır.³⁷⁰ Zaten senelerden beri garp ve şark arasında anlaşmazlıklar vardı. Bu iki tarafın anlaşmazlığından en çok etkilenenlerden birisi de Osmanlı Devleti idi. Osmanlı Devleti, özellikle zayıflamaya başlamasıyla batıyı örnek alma yolunu tutmuş ve netice olarak Tanzimat dönemi ortaya çıkmıştı. Ali Kemal, Tanzimat'ı devletin zor zamanlarında imdadına yetişen, milletin varlığını kurtaran olarak görse de bu fermanın İttihatçılar tarafından asla taktir edilmediği iddiasında bulunmuştur.³⁷¹ Osmanlı Devleti'nin Tanzimat'tan sonra ise ne şarka ne garbe karışabildiğini, hatta garpten bir miktar uzaklaşıldığını da belirtmektedir.³⁷²

Ali Kemal için Avrupa devletleri arasında özellikle İngiltere'nin her zaman ayrı bir yarı vardı. Ali Kemal, başta Fransız taraftarı olarak görünerek Fransa'yı "samimi bir dost"³⁷³ olarak tanımlasa da yazılarında çoğunlukla İngiltere'ye ve İngiltere siyasetine hayranlığı ortadadır. İngiltere ve Fransa gibi devletlerin siyasetlerinde kin olmadığını, böyle bir Efkâr-ı Umûmiyye'nin başka devletlerde bulunmadığını savunmuştur.³⁷⁴ Bu sebeple İtilaf Devletleri'nden özellikle İngiltere ile iyi ilişkilerin kuruluşunu, kurtuluşa açılan ilk pencere olarak görmektedir.³⁷⁵

³⁶⁹ Ali Kemal, "Muhtelif Safhalar," *Peyâm-ı Sabah*, 15 Haziran 1922, S. 1268, s.1.

³⁷⁰ Ali Kemal, "İklimin Fıtrata Tesiri," *Peyâm-ı Sabah*, 16 Kasım 1920, S. 700, s.1; Ali Kemal, "Büyük Bir Noksânımız," *Peyâm-ı Sabah*, 14 Mayıs 1921, S. 878, s.1; Ali Kemal, "Şark ve Garp," *Peyâm-ı Sabah*, 15 Şubat 1922, S. 1150, s.1.

³⁷¹ Ali Kemal, "Bir Asır Sonra," *Peyâm-ı Sabah*, 24 Ocak 1921, S. 769, s.1.

³⁷² Ali Kemal, "Ezeli Bir Ziddiyet," *Peyâm-ı Sabah*, 22 Ocak 1921, S. 767, s.1.

³⁷³ Ali Kemal, "Samimi Bir Türk Dostu," *Peyâm-ı Sabah*, 5 Haziran 1922, S. 1258, s.1.

³⁷⁴ Ali Kemal, "Siyâsette Kin," *Peyâm-ı Sabah*, 1 Nisan 1922, S. 1195, s.1; Ali Kemal, "(Cenova)da Son Safha," *Peyâm-ı Sabah*, 9 Mayıs 1922, S. 1233, s.1.

³⁷⁵ Ali Kemal, "Vaziyet Belli Oldu," *Peyâm-ı Sabah*, 30 Aralık 1920, S. 744, s.1; Ali Kemal, "Ümitlerimiz, Endişelerimiz," *Peyâm-ı Sabah*, 24 Şubat 1921, S. 800, s.1; Ali Kemal, "Ağlamalı mı Gülmeli mi?,"

İngiltere'nin mütareke dönemi ve sonrasındaki süreçte Türklere karşı hassas tavırlar sergilediğini, Makedonya'dan başlayarak İstanbul'a kadar olan bütün Türk topraklarını alabilecekken bunu yapmadığını vurgulayarak İngiltere'yi tamamen dost devlet olarak lanse etmektedir.³⁷⁶ Mütarekeden kısa bir süre sonra İngiltere başvekilinin meclisteki sözlerine değinerek İngiltere ile dostluğu sağlamlaştırma fikirlerini desteklemektedir: "Biz Türkleri payitahtlarından, Anadolu'da ve Türkiye'de Türk aşırının galip olduğu zengin ve maruf topraklardan mahrum etmek için harp etmedik." Yine aynı şekilde fikirlerini desteklemek adına İngiltere başvekilinin sözlerine eklemeler de yapmıştır. "İstanbul payitaht saltanatı olmak üzere Türk imparatorluğunun Türk asarına ait topraklarda bekasına biz asla maruz olmadık ve olmayız."³⁷⁷ Bu sözler ışığında İngiltere'nin zamanla tavırlarını değiştiren unsuru ise yine İttihatçılar ve Kuvâ-yi Milliye olarak görmektedir.³⁷⁸ Artık bir ders alınması gerektiğini ve özellikle İngiltere ile bir uzlaşma yoluna gidilmesini tavsiye etmektedir. Ali Kemal'e göre mütarekeden sonra (hatta İzmir'de bile) kılıç ile çözülecek bir durum yoktu. İngiltere ile siyasette Türklerin lehine dönmesi gereken ilişkiler aleyhe dönmüştür.³⁷⁹ Bu durumu Moskova'nın varlığından dolayı normal bulmuştur. Tek umudun Ankara Hükümeti'nin siyaset ile devam ederek İngiltere ile anlaşması ve yangından ne kurtarabilecekse kurtarması olarak görmektedir. Tam tersi bir durumda zaten Avrupa ile Türklerin arasının açılmasını fırsat bilen Yunanlılar için büyük bir mutluluk oluşturacağına inanmaktadır.³⁸⁰

Peyâm-ı Sabah, 11 Ocak 1922, S. 1115, s.1; Ali Kemal, "Meşveret Hikâyeleri," *Peyâm-ı Sabah*, 22 Ocak 1922, S. 1126, s.1; Ali Kemal, "Kanun-i Sâni 1918," *Peyâm-ı Sabah*, 19 Mart 1922, S. 1182, s.1.

³⁷⁶ Ali Kemal, "Hakikatten Mâlihulyâya," *Peyâm-ı Sabah*, 12 Ağustos 1921, S. 967, s.1; Ali Kemal, "Yunanın Anadolu'da Faâliyetleri," *Peyâm-ı Sabah*, 8 Temmuz 1922, S. 1291, s.1.

³⁷⁷ Ali Kemal, "Hâtımeğe Yaklaşıyor Muyuz?," *Peyâm-ı Sabah*, 13 Kasım 1921, S. 1057, s.1.

³⁷⁸ Kemal, "Kuvvet Adâlete Kâimdir," s.1; Ali Kemal, "Aynı Nevâ," *Peyâm-ı Sabah*, 7 Kasım 1920, S. 691, s.1; Ali Kemal, "Safsatadan Safsataya," *Peyâm-ı Sabah*, 23 Ağustos 1921, S. 975, s.1; Ali Kemal, "Sulh ve Emâreleri," *Peyâm-ı Sabah*, 18 Kasım 1921, S. 1061, s.1; Ali Kemal, "Bu Sefer Ne Yapacağız?," *Peyâm-ı Sabah*, 1 Ocak 1922, S. 1105, s.1; Ali Kemal, "Bir İstifâ Münâsebetiyle," *Peyâm-ı Sabah*, 14 Ocak 1922, S. 1118, s.1; Ali Kemal, "Kendi Düşen Ağlamaz," *Peyâm-ı Sabah*, 8 Ağustos 1922, S. 1319, s.1; Ali Kemal, "Tehlike ve Tedbir," *Peyâm-ı Sabah*, 9 Ağustos 1922, S. 1320, s.1.

³⁷⁹ Ali Kemal, "Felâketin Mebdeî," *Peyâm-ı Sabah*, 31 Ekim 1921, S. 1044, s.1; Ali Kemal, "Meselenin Ruhı," *Peyâm-ı Sabah*, 22 Aralık 1921, S. 1095, s.1; Ali Kemal, "Moskoflar ve Biz," *Peyâm-ı Sabah*, 29 Aralık 1921, S. 1102, s.1; Ali Kemal, "Siyâset Kurbânları," *Peyâm-ı Sabah*, 29 Ocak 1922, S. 1133, s.1; Ali Kemal, "Bir Miyâr Siyâset," *Peyâm-ı Sabah*, 12 Şubat 1922, S. 1147, s.1; Ali Kemal, "Bu Fırsatı da Kaçırıyoruz?," *Peyâm-ı Sabah*, 24 Şubat 1922, S. 1159, s.1; Ali Kemal, "İngiltere, İtalya ve Şark," *Peyâm-ı Sabah*, 12 Temmuz 1922, S. 1295, s.1.

³⁸⁰ Ali Kemal, "Tehlikeye Karşı!" *Peyâm-ı Sabah*, 13 Temmuz 1921, S. 937, s.1.

Senelerdir düşmanlara karşı özellikle de Rusya'ya karşı İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı'nın yanında yer aldığını Kırım mücadelesinde, Paris Muhadesi'nde bu durumun hep böyle olduğunu savunmaktadır.³⁸¹ Nitekim ilerleyen süreçlerde Kuvâ-yi Milliye'yi temsil eden Ankara'nın İngiltere ile yakınlaşması Ali Kemal tarafından taktir görerek doğru yol olarak tanımlanmıştır. Çünkü İngiltere ile iyi ilişkiler Yunanlıların önünü alacağı gibi çekilen ıstıraplara da set çekilmesine inancına sahipti.³⁸² Bu konuda Bekir Sami Bey'in "Biz İngiltere'nin muavenetine (yardımına) muhtacız, inkişaf iktisadımıza vasi bir mikyasta (ölçekte) yardım etmesini arzu eyleriz. Mazide İngiliz siyasetinin Türkiye'ye muzaheret (birbirine yardım etme) gayesine münatif (meyletmiş) olduğunu biliriz. İstikbalde böyle görmek isteriz." ifadesini de desteklemiştir.³⁸³

Bir İngiliz sözü olan "Bilmek murada ermehtir."³⁸⁴ sözünü kullanarak ne isteğini ve yaptığını bilen fertlerin elbette başarıya ulaşacağını özellikle bu durumun siyasette etkin olacağını söyler.³⁸⁵ Böylece Ali Kemal, çareyi siyasette görmektedir. Siyaset ile devlet yoluna bakabilmiş olsaydı bunca yaranın alınmayacağını desteklemektedir.³⁸⁶ Bu kadar büyük güçlere karşılık savaş ile hareket etmek isteyenleri hayale kapılan insanlar olarak görmektedir.³⁸⁷ Kuvâ-yi Milliye'nin bu hareketleri hasebiyle artık Anadolu'da genç ve dinç insanların kalmadığını, isyanları bastırmak için gönderildiklerini ve zaten zor durumlarda olan dahili ve harici meselelerde kötü yönetim sürdürdüklerini savunmaktadır. Kuvâ-yi Milliye'nin hem savaş isteyip hem de sulh ve salah içerisinde yaşamak istedikleri konusunda da

³⁸¹ Ali Kemal, "Bir Ders," *Peyâm-ı Sabah*, 28 Aralık 1920, S. 742, s.1.

³⁸² Ali Kemal, "İtidâl ve İtilâfa Doğru," *Peyâm-ı Sabah*, 18 Haziran 1921, S. 912, s.1; Ali Kemal, "Siyâsi Cepheler," *Peyâm-ı Sabah*, 2 Kasım 1921, S. 1046, s.1; Ali Kemal, "İngiltere ve Dâvâmız," *Peyâm-ı Sabah*, 22 Kasım 1921, S. 1065, s.1; Ali Kemal, "Bitecek mi? Bitmeyecek mi?," *Peyâm-ı Sabah*, 10 Şubat 1922, S. 1145, s.1; Ali Kemal, "Son Safha," *Peyâm-ı Sabah*, 19 Mayıs 1922, S. 1243, s.1.

³⁸³ Ali Kemal, "Sulh! Sulh!" *Peyâm-ı Sabah*, 10 Temmuz 1921, S. 934, s.1.

³⁸⁴ Ali Kemal, "Niçin Muvaffak Olamıyoruz?" *Peyâm-ı Sabah*, 5 Temmuz 1921, S. 929, s.1.

³⁸⁵ Ali Kemal, "Galat-ı Rü'yet," *Peyâm-ı Sabah*, 9 Mart 1922, S. 1172, s.1; Ali Kemal, "Yarım Bilgi," *Peyâm-ı Sabah*, 18 Mayıs 1922, S. 1242, s.1; Ali Kemal, "İntizâr mı? Azap mı?," *Peyâm-ı Sabah*, 25 Ağustos 1922, S. 1336, s.1.

³⁸⁶ Ali Kemal, "Tevakkuf ve Tereddüd," *Peyâm-ı Sabah*, 2 Nisan 1920, S. 484, s.1; Ali Kemal, "Salâha Doğru...", *Peyâm-ı Sabah*, 12 Nisan 1920, S. 494, s.1; Ali Kemal, "En Doğru Yol," *Peyâm-ı Sabah*, 20 Nisan 1920, S. 502, s.1; Kemal, "Nasıl Müdâfaa-i Hukûk Etmeliyiz?," s.1; Ali Kemal, "Necâtımız Mümkündür, Fakat...", *Peyâm-ı Sabah*, 3 Eylül 1920, S. 629, s.1.

³⁸⁷ Ali Kemal, "Devletlerin Siyâsetleri," *Peyâm-ı Sabah*, 16 Haziran 1920, S. 559, s.1; Ali Kemal, "Ya Çılgın Ya...", *Peyâm-ı Sabah*, 11 Ağustos 1920, S. 609, s.1.

eleştirmektedir.³⁸⁸ Zaten Ali Kemal, dahili problemler ile uğraşırken devletin hariçte meydana gelen meseleleri takip edememekte ve bunun da zararları olacağını olduğunu düşünmektedir.³⁸⁹ Bu doğrultuda Cenevre’de toplanan Milletler Cemiyeti’nden de bahsetmektedir. Buraya üye olmanın küçük büyük her devlet için belli bir imtiyaz anlamına geldiğine, burada bulunan devletlerin haksız saldırılara karşı hukuki savunma içerisinde olduğunu belirtir.³⁹⁰ Fakat Avrupalı devletler, Osmanlı Devleti’ni Milletler Cemiyeti’ne dair etmiyordu. Bunun için haklı veyahut haksız birtakım sebeplere sahiplerdi ve almadıkları için de Türkler, cemiyetin hukuk kaidelerinden yararlanamıyordu. Zaten yararlanma şöyle dursun cemiyette Türkler aleyhinde de duruyorlardı. Örneğin; 1897 Yunan Harbi’nde Türkler galip gelmişti ve neticesinde bazı topraklar istenmişti, özellikle Yenişehir geri alınmak istense de Avrupa bu duruma karşı gelmiştir.³⁹¹ Böylece Ali Kemal, Avrupa devletlerinin yardımı ile zor günlerin aşılabacağına inanmıştır. Bu süreçte Ali Kemal, Japonya’nın İstanbul’a bir sefir göndermesini mutlu bir olay olarak tanımlamıştır.³⁹² Çünkü Japonlar her ne kadar şarkta hareket ettilerse de garp ile anlaşmalara girişmiş ve zamanla medeniyetin temsili haline gelmiştir.³⁹³

Hem İstanbul hükümetinin hem de Ankara hükümetinin uyduğu en önemli noktanın devleti izmihlal çukurundan kurtarıp, müdafaa-i hukuk ile devleti savunmak olduğunu söyler. Fakat özellikle müdafaa-i hukukun bazı yetenekler istediğini ve Ankara Hükümeti’nin baştan beri siyasette gözlemlediği kadarıyla bu yeteneğe sahip olmadığıdır. Bu grubu siyaset bilmemek ile suçlamıştır.³⁹⁴ Ali Kemal, İttihatçıların ana siyasetlerini “deve kuşu siyaseti”³⁹⁵ olarak tanımlamaktadır. Buna göre oldukça büyük olan tehlikeleri halka küçük gösterdikleri, hatta daha ileri gidip sakladıklarını

³⁸⁸ Ali Kemal, “Bir Ders-i Siyâset,” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Eylül 1920, S. 652, s.1.

³⁸⁹ Ali Kemal, “Tahdid-i Teslihât ve Biz,” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Eylül 1921, S. 1003, s.1

³⁹⁰ Ali Kemal, “Cemiyet-i Mîlel,” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Kasım 1920, S. 708, s.1.

³⁹¹ Ali Kemal, “Niçin,” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Ocak 1921, S. 756, s.1.

³⁹² Ali Kemal, “Mesûd Bir Hâdise,” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Nisan 1921, S. 851, s.1.

³⁹³ Ali Kemal, “Güç Bir Muâdele,” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Ekim 1921, S. 1043, s.1.

³⁹⁴ Ali Kemal, “Bir Hükümet Adamı Nasıl Düşünür?,” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Nisan 1920, S. 409, s.1; Ali Kemal, “Yeni Bir Vaziyet,” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Temmuz 1920, S. 577, s.1; Ali Kemal, “Var mı Yok mu?,” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Temmuz 1920, S. 586, s.1; Ali Kemal, “Bizde Ricâl-i Devlet,” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Kasım 1920, S. 709, s.1; Ali Kemal, “İtidâl ile,” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Ocak 1921, S. 749, s.1; Ali Kemal, “İçtihâdının Eri İnsan,” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Ağustos 1921, S. 960, s.1; Ali Kemal, “Olmazdı, Yine de Olmaz,” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Ekim 1921, S. 1042, s.1; Ali Kemal, “Bizi Ancak İtidâl Kurtarabilir,” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Şubat 1922, S. 1142, s.1; Ali Kemal, “Bir Tezhîbe İhtiyâcımız,” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Şubat 1922, S. 1157, s.1.

³⁹⁵ Ali Kemal, “Tehlikeye Karşı Yürümek,” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Eylül 1920, S. 637, s.1.

iddia eder. Bunların arkasını boş sözlerden ibaret olduğunu, yaptıklarının devletin geleceğini sağlamak bir yana dursun adeta sarstığını savunmaktadır.³⁹⁶ Ali Kemal, siyasette zaaf ve tereddüt olmayacağını, olsa da bundan hayır gelmeyeceğini belirtir. Böyle olduğu için siyasette başarılı olunmadığını savunur. Ayrıca siyasette karakterin önemli olsa da bu durumun göz ardı edildiğini ileri sürmektedir.³⁹⁷ Bu konuda Ankara haricinde Hükümet-i Hazıra'nın en mühim görevini ise artık Türklerin zamanını boşa harcamaktansa Avrupa'da özellikle bir devlet ile iyi ilişkiler kurup anlaşmak ve uzlaşmak olarak görmektedir.³⁹⁸

Ali Kemal, ipin ucunu hala Avrupa devletleri ile görerek her zaman ile iyi ilişkilerin şart olduğunu belirtmektedir. Zaten Avrupa'daki diğer devletler de savaştan sıkılmış vaziyette, artık sükûnet istemekteydiler. Bu doğrultuda Ali Kemal, Türklerin de barışçıl yaklaşarak geleceği kurtarabileceklerine inanmaktadır. Nasıl ki zamanında Rusya ile Lehistan arasında yaşanan meseleler aslında Rusya ve Avrupa arasında ise şimdi de şark meselesinde yaşanan mesele Türkler ile Avrupa arasında olduğunu belirtmiştir.³⁹⁹ Problem her ne kadar Türkler ile Yunanlılar arasında sorun gözüксе de Yunan sadece birer vasıtaadır. Sorun asıl Avrupa'dadır.⁴⁰⁰ Buna göre Ali Kemal, Türklerin üç senedir aslında Yunanlılar ile değil, Avrupa devletleriyle savaştığına inanmaktadır. Dolayısıyla Ali Kemal, Türkler savaşı kazansa da bir sonuç elde edemeyeceklerini, Avrupa devletlerinin toprak paylaşımlarının egemen olacağını, siyasetin kilit noktasını oluşturduğunu düşünmektedir.⁴⁰¹ Bu doğrultuda

³⁹⁶ Ali Kemal, "Hâlimiz, Hâl-i Perişânımız," *Peyâm-ı Sabah*, 15 Ağustos 1920, S. 613, s.1; Ali Kemal, "Korkarız ki Kaçırdık!," *Peyâm-ı Sabah*, 4 Aralık 1920, S. 718, s.1.

³⁹⁷ Ali Kemal, "Siyâsette Seciye Gerektir," *Peyâm-ı Sabah*, 23 Mart 1922, S. 1186, s.1.

³⁹⁸ Ali Kemal, "Vukuât Bizi Bekler Mi?," *Peyâm-ı Sabah*, 5 Aralık 1920, S. 719, s.1; Ali Kemal, "Yapma Fikirler ve Yapma Çiçekler," *Peyâm-ı Sabah*, 17 Kasım 1921, S. 1060, s.1; Ali Kemal, "Sulh mü Harp Mi?," *Peyâm-ı Sabah*, 27 Kasım 1921, S. 1070, s.1. Ali Kemal, "Doğru Sözler," *Peyâm-ı Sabah*, 28 Kasım 1921, S. 1071, s.1.

³⁹⁹ Ali Kemal, "Rusya ve Avrupa," *Peyâm-ı Sabah*, 7 Eylül 1920, S. 633, s.1.

⁴⁰⁰ Ali Kemal, "Büyük Düşünceler," *Peyâm-ı Sabah*, 19 Aralık 1921, S. 1092, s.1; Ali Kemal, "İtidâl ile," *Peyâm-ı Sabah*, 24 Ocak 1922, S. 1128, s.1; Ali Kemal, "İçtiâdımız," *Peyâm-ı Sabah*, 31 Ağustos 1922, S. 1342, s.1.

⁴⁰¹ Ali Kemal, "Ne Tâli'i Yâr İnsanlar!," *Peyâm-ı Sabah*, 30 Ekim 1920, S. 683, s.1; Ali Kemal, "Beyhûde Bir İsrâr, Bol Bir Cidâl," *Peyâm-ı Sabah*, 19 Nisan 1921, S. 854, s.1; Ali Kemal, "Nerelerde Yanılıyor?," *Peyâm-ı Sabah*, 29 Mayıs 1921, S. 894, s.1; Ali Kemal, "Sulh Müzâkereleri, Ankara ve Yunan," *Peyâm-ı Sabah*, 6 Kasım 1921, S. 1050, s.1; Ali Kemal, "Can Cana, Baş Başa," *Peyâm-ı Sabah*, 15 Ocak 1922, S. 1119, s.1; Ali Kemal, "Acaba Çilemiz Doldu mu?," *Peyâm-ı Sabah*, 21 Ocak 1922, S. 1125, s.1; Ali Kemal, "Son Safha," *Peyâm-ı Sabah*, 4 Şubat 1922, S. 1139, s.1; Ali Kemal, "İki Mesele," *Peyâm-ı Sabah*, 11 Şubat 1922, S. 1146, s.1; Ali Kemal, "Sulh ve Salâha Doğru," *Peyâm-ı Sabah*, 1 Mart 1922, S. 1164, s.1; Ali Kemal, "Yine Harp Afeti mi?," *Peyâm-ı Sabah*, 10 Mart 1922, S. 1173, s.1;

Ali Kemal, Frenklerin “Hiç olmamaktan ise geç olmak evladır.”⁴⁰² ifadesi ile artık barışa gidilmesini tavsiye eylemektedir. Türkler artık varlıklarını Avrupa devletlerine kabul ettirmelidir düşüncesine hakimdir.⁴⁰³ İttihatçıların ve Kuvâ-yi Milliye yolundan gidilirse daha fazla hür kalınamayacağını, bir Asya hükümeti derecesine düşüreceğini yani Ankara’nın görünen halinde olunacağını iddia ederek eleştirmektedir.⁴⁰⁴

Sonuç olarak Ali Kemal, hangi eli tutmak ve hangi kişiyle yan yana yürümek lazımsa siyasette bu başarıyla ön plana çıkma ve kötü yönde ilerleyen akıbeti durdurmak gerektiğini desteklemektedir.⁴⁰⁵ Her ne kadar Türk milletini savaşa iten İttihatçıların cezalarını tüm Türkler çekse de artık Avrupa devletlerinin bu cezayı kâfi bulduğunu ve artık siyaset ile ilerlemek gerektiğini savunmaktadır.⁴⁰⁶ Çünkü Ali Kemal, şark meselesinin çözüm anahtarı olarak gördüğü Avrupa’nın adaletli davranarak Türkleri de kurtaracak olduğuna inanmaktadır.⁴⁰⁷ Ali Kemal her ne kadar

Ali Kemal, “Ektiğimizi Biçeceğiz,” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Mart 1922, S. 1174, s.1; Ali Kemal, “Büyük Düşünceler,” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Mart 1922, S. 1175, s.1; Ali Kemal, “El Sulhu Seyyidül Ahkam,” *Peyâm-ı Sabah*, 31 Mart 1922, S. 1194, s.1; Ali Kemal, “Sulh! Sulh! Sulh!,” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Mayıs 1922, S. 1226, s.1; Ali Kemal, “Korkunç Bir Vaziyet,” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Haziran 1922, S. 1255, s.1; Ali Kemal, “Taarruz Münâsebetiyle,” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Eylül 1922, S. 1343, s.1; Ali Kemal, “Zavallı Türk Toprakları,” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Eylül 1922, S. 1345, s.1; Ali Kemal, “Niçin Böyledir?,” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Eylül 1922, S. 1346, s.1; Ali Kemal, “Hüccet-i Mahkûmiyetimiz,” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Eylül 1922, S. 1350, s.1.

⁴⁰² Ali Kemal, “En Büyük Âmil,” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Mart 1921, S. 817, s.1.

⁴⁰³ Ali Kemal, “Dâvâ Yine O Dâvâdır,” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Mart 1921, S. 818, s.1; Ali Kemal, “Yeni Bir Safha,” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Haziran 1921, S. 904, s.1; Ali Kemal, “Hep O Siyâset!,” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Haziran 1921, S. 915, s.1; Ali Kemal, “Biz Ne Diyorduk?,” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Temmuz 1921, S. 927, s.1; Ali Kemal, “Zafer-i Nihaî,” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Temmuz 1921, S. 950, s.1; Ali Kemal, “Yeni Vaziyet,” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Ağustos 1921, S. 980, s.1; Ali Kemal, “Fa’aliyyet-i Siyasiyye,” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Eylül 1921, S. 986, s.1; Ali Kemal, “Düşmanın Endişeleri,” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Eylül 1921, S. 994, s.1; Ali Kemal, “Mazâllah!,” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Kasım 1921, S. 1045, s.1.

⁴⁰⁴ Ali Kemal, “Fikrimizin Eri Olmalıyız,” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Mart 1922, S. 1178, s.1.

⁴⁰⁵ Ali Kemal, “Kurban Ettik ve Ediyoruz,” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Kasım 1920, S. 714, s.1.

⁴⁰⁶ Ali Kemal, “Hayati Meseleler,” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Ağustos 1920, S. 606, s.1; Ali Kemal, “Fenâ, Fenâ,” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Kasım 1920, S. 697, s.1; Ali Kemal, “Londra Mülâkatı,” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Kasım 1920, S. 712, s.1; Ali Kemal, “Biz Tuzağa Düşecek Miyiz?” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Kasım 1920, S. 713, s.1; Ali Kemal, “Korkunç Bir Vâdi...,” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Aralık 1920, S. 725, s.1; Ali Kemal, “Ne Kıymettâr Vakitler,” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Ocak 1921, S. 746, s.1; Ali Kemal, “Beklediklerimiz,” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Eylül 1921, S. 984, s.1; Ali Kemal, “İpin Ucu,” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Ekim 1921, S. 1040, s.1.

⁴⁰⁷ Ali Kemal, “İpin Ucu,” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Nisan 1920, S. 491, s.1; Ali Kemal, “Edirne ve İzmir,” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Mayıs 1920, S. 516, s.1; Ali Kemal, “Devletler Bizi de, Şarkı da Kurtarabilir,” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Mayıs 1920, S. 539, s.1; Ali Kemal, “Muâhadenin Tatbiki,” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Temmuz 1920, S. 590, s.1; Ali Kemal, “Sır-ı Muvaffakiyet,” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Ağustos 1920, S. 602, s.1; Ali Kemal, “Yeni Niçin Sulhümüz Gecikti?,” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Ağustos 1920, S. 608, s.1; Ali Kemal, “İtilâf! İtilâf!,” *Peyâm-ı Sabah*, 31 Ağustos 1920, S. 626, s.1; Ali Kemal, “Muhâl, Mümkün,” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Eylül 1920, S. 641, s.1; Ali Kemal, “Hükümet-i Hazıra ve İctihâdımız,” *Peyâm-ı Sabah*, 27

anlaşma şartlarından ağır olarak bahsetse de bu şartların kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ona göre Türkler mağlup, Avrupa galip tarafta olduğu için son söz Avrupa'dadır. Ayrıca tehlike sanıldığından büyüktür. Buna karşılık bazı makalelerinde ise bu şartlar altında barıştan fayda olmayacağını, Türklerin dinlenmediğini ön plana almıştır.⁴⁰⁸ Çünkü anlaşma maddelerinin Türkler için yaşanacak bir saha bırakmadığının Ali Kemal de farkındaydı.⁴⁰⁹ Ali Kemal'e göre barış şartları adeta devletin yabancı güçlerce işgali anlamına gelmekteydi. Buna rağmen Ali Kemal, sık sık Türklerin yaptıkları cinayet ve hataların elbette bir cezasının olduğuna ama bir miktar bu şartların sadece hafiflemesinin bile yeterli olacağını savunmuştur.⁴¹⁰ Eğer anlaşma şartları kabul edilmezse İstanbul elden çıkacaktır. İstanbulsuz bir Osmanlı Devleti akıllara sığmaz bir vaziyet olarak tanımlamaktadır.⁴¹¹ Ona göre şark meselesi aslında bir garp meselesidir.⁴¹² Türklerin hastalığında reçeteyi İtilaf Devletleri'yle ilişkilerini iyi tutmak ve uzlaşmak olarak görmektedir. Bu sayede iktisadi problemlerin çözülüp tekrar ayrıcalıklar kazanılacağına inanmaktadır.⁴¹³

2.7. YUNANLILAR HAKKINDAKİ YAZILARI

Hem İstanbul Hükümeti'nin dolayısıyla taraftarı olan Ali Kemal'in hem de Ankara Hükümeti'nin ortak noktası Yunan işgaline karşı olumsuz bakışlarıdır. Ali Kemal, Yunan istilasını elbette taktir etmemiştir ve bunu bir haksızlık olarak

Ekim 1920, S. 680, s.1; Ali Kemal, "Halde Yaşamalıyız," *Peyâm-ı Sabah*, 31 Ekim 1920, S. 684, s.1; Ali Kemal, "İki Safha," *Peyâm-ı Sabah*, 9 Eylül 1921, S. 992, s.1; Ali Kemal, "Avrupa ve Amerika," *Peyâm-ı Sabah*, 26 Ocak 1922, S. 1130, s.1.

⁴⁰⁸ Ali Kemal, "Bir Kere de Türk'ü Dinleyiniz," *Peyâm-ı Sabah*, 19 Mayıs 1920, S. 531, s.1; Ali Kemal, "İntâk-ı Hak," *Peyâm-ı Sabah*, 30 Mayıs 1920, S. 542, s.1; Ali Kemal, "Her Milletin Hukûku Düşünülsün, Lakin.," *Peyâm-ı Sabah*, 9 Haziran 1920, S. 552, s.1.

⁴⁰⁹ Ali Kemal, "Muâhedenin Metn-i Elîmi," *Peyâm-ı Sabah*, 20 Mayıs 1920, S. 532, s.1.

⁴¹⁰ Ali Kemal, "Niçin Böyle Oldu," *Peyâm-ı Sabah*, 17 Haziran 1920, S. 560, s.1.

⁴¹¹ Ali Kemal, "Endişenin Büyüğü," *Peyâm-ı Sabah*, 27 Temmuz 1920, S. 594, s.1; Ali Kemal, "Yeni Rûh," *Peyâm-ı Sabah*, 5 Ağustos 1920, S. 603, s.1; Ali Kemal, "Avrupa'da Muâzene-i Siyasiyye," *Peyâm-ı Sabah*, 21 Ağustos 1920, S. 619, s.1; Ali Kemal, "Biri Olmazsa Biri Daha," *Peyâm-ı Sabah*, 22 Kasım 1920, S. 706, s.1; Ali Kemal, "Bir Makale Münâsebetiyle," *Peyâm-ı Sabah*, 7 Ocak 1921, S. 752, s.1.

⁴¹² Ali Kemal, "Büyük Düşünceler," *Peyâm-ı Sabah*, 20 Aralık 1921, S. 1093, s.1; Ali Kemal, "Asya ve Avrupa Arasında," *Peyâm-ı Sabah*, 30 Mart 1922, S. 1193, s.1.

⁴¹³ Ali Kemal, "Cihânın Sulh ve Salâhı," *Peyâm-ı Sabah*, 10 Ocak 1922, S. 1114, s.1;

nitelendirmiştir. Zaten Ali Kemal, Yunanlıları kendi topraklarını bile idare edemeyen bir kavim olarak görmekle beraber Yunanlıların Türk topraklarında bir menfaati, hakkı veyahut ehliyeti bulunmadığını sürekli dile getirmiştir.⁴¹⁴ Yunanlıların İzmir’e işgalini ve daha sonrasında Anadolu’nun göbeğine kadar gelişlerini bir “ihnet” ve “tecavüz” olarak tanımlamıştır. İnsanlar belli bir yerde yaşayıp oradan ayrıldığında bile hüzne boğulurken bahsi geçen toprakların vatan toprağı olması ile durumun daha acı hale geldiğini belirtmiştir.⁴¹⁵

Türkler, Yunanlılara hiç düşmanlık beslemiyor ve zararları olmamıştır. Aksine onların kar etmesini sağlamışlardır.⁴¹⁶ Yunanlılar ise boş yere İzmir’i işgal ederek Türklere milyonlarca zarara neden olmuştur. İzmir ticari olarak Türklerde yüksek kazanımlara sahip iken Yunanlıların işgali ile bu yükseliş inişe doğru yol almıştır. Yunanistan’ın on dokuzuncu asırda Osmanlı Devleti içerisinde bir eyalet olduğunu sürecine de değinmiştir. İsyandan sonra küçük bir Yunan hükümeti oluştu ve bu hükümet gittikçe büyümüştür. O dönemde İzmir, Ayvalık gibi yerlerde birtakım Osmanlı Rumları istikbal fikriyle yerlerini bırakıp gitmişlerdir. Fakat çok geçmeden gittikleri yerlerde barınamayıp Türk topraklarına geri dönmüşlerdir. Osmanlı devrinde yaşadıkları müddetçe mutluydular. Asker vermiyorlar, on bir cemaatten oluşuyorlar ve varlıklarını müdafaa edebiliyorlardı. Ticareti de kolayca yapıp para kazanıyorlardı. Ali Kemal’e göre bu rahatlığı başka yerde bulamazlar ve Yunanlılar böyle rahatlığı hiçbir toprakta Rumlara temin edemezdi.⁴¹⁷ Ayrıca Ali Kemal, bir Türk için Yunan hakimiyetinde yaşamayı büyük bir afet olarak görmüştür. Elbette bir Rum için de bu durum bir mutluluk sayılmasa da Ali Kemal Türkleri daha bir özgür ve orta halli olarak tanımlamıştır. Bu durumu İttihatçıların dönemindeki zorbalığa karşı ellerinden geleni yaptıkları şeklinde bir örneklemiştir.⁴¹⁸

Ali Kemal, İttihatçıların gözlerinin hırstan kör olması gerekçesiyle Avrupa’nın değışen tavırlarını görmediğini savunarak Yunanlılar ile beraber Kuvâ-yi

⁴¹⁴ Ali Kemal, “Yazıktır, Günâhtır,” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Haziran 1921, S. 910, s.1; Ali Kemal, “Ne Hak, Ne Hakikat, Ne Siyâset Var!,” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Mayıs 1922, S. 1240, s.1; Ali Kemal, “En Kestirme En Doğru Yol,” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Ağustos 1922, S. 1341, s.1.

⁴¹⁵ Ali Kemal, “Türkün Bayramı,” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Eylül 1922, S. 1351, s.1; Ali Kemal, “Şâhid-i Âdil,” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Haziran 1920, S. 547, s.1.

⁴¹⁶ Ali Kemal, “Yunanistan’ın Gafleti,” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Nisan 1921, S. 837, s.1.

⁴¹⁷ Ali Kemal, “Yunanistan’ın Bile,” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Haziran 1921, S. 920, s.1.

⁴¹⁸ Ali Kemal, “Yunanistan ve Rumlara,” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Mart 1921, S. 812, s.1.

Milliye’yi de eleştirilerde bulunmuştur.⁴¹⁹ Bu noktada Ali Kemal, Kuvâ-yi Milliye’yi ve Yunanlıları aynı topluluktan görmüştür.⁴²⁰ Ali Kemal’e göre, Kuvâ-yi Milliye, Yunanlılara vatan için değil, savaş çıkarmak için karşı gelmekteydi.⁴²¹ İttihatçıların karınca boyutundaki Yunan’ı pire derecesine kadar küçük gördüğünü, fil gibi düşmanlarını da karınca gibi küçük görerek hata yaptıklarını savunmuştur.⁴²² Böylece Yunanlıları bu denli ilerleten unsurun mimarını ise Kuvâ-yi Milliye olarak görmüştür.⁴²³

Ali Kemal, Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Türklerin mağlup durumda iken İtilaf güçlerini İstanbul’a sokup silahları teslim ettikten sonra başka bir güç ile savaşa girmeyi de “çılgınlık” olarak tanımlamaktadır. Yunanlılar ile baştan beri şartlar bir değildi. Osmanlı Devleti, mağlup devletler arasında büyük ağırlıklara üstlenmiş konumda iken silahsız Türklere karşı silahlar ile donatılmış bir Yunan ordusu bulunmaktaydı. Bir kere Türkler yeni savaştan çıkmış ve mağlup olduğu halde hala bir sulh imzalayamamış, kısmen işgal konumundaydı. Karada, denizde, nüfus, teçhizat bakımından vs. zor durumdaydı. Para ve kuvveti yoktu. Fakat Yunanlılar bunların tam tersi şartlara sahipti. Bu koşullarda bir savaşa atılmak adeta düşmanın ekmeğine yağ sürmek ve açıkça memlekete ihanet etmek anlamına gelmek olduğuna

⁴¹⁹ Ali Kemal, “Nûr-ı Hakîkate Karşı,” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Nisan 1921, S. 836, s.1; Ali Kemal, “Nekabesiz Hakikat,” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Nisan 1921, S. 838, s.1; Ali Kemal, “Harice Tesiri,” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Nisan 1921, S. 845, s.1; Ali Kemal, “Hala mı?,” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Nisan 1921, S. 859, s.1; Ali Kemal, “Doğru Bir Hareket,” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Mayıs 1921, S. 875, s.1; Ali Kemal, “Yunanistan Dür-Endiş Olaydı!,” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Mayıs 1912, S. 878, s.1.

⁴²⁰ Ali Kemal, “İbret ve Nefret,” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Ocak 1921, S. 751, s.1; Ali Kemal, “Malhulyâ,” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Eylül 1921, S. 1007, s.1.

⁴²¹ Ali Kemal, “Ankara’da Fikr-i Muhâlefet,” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Mayıs 1921, S. 885, s.1; Ali Kemal, “Muzır Bir İhtilâf,” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Mayıs 1921, S. 886, s.1; Ali Kemal, “Hakikat-i Hâl,” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Eylül 1921, S. 1004, s.1.

⁴²² Ali Kemal, “Red Cevabından Sonra,” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Haziran 1921, S. 923, s.1; Ali Kemal, “Düşmanın Karınca Olsa...,” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Kasım 1921, S. 1051, s.1; Ali Kemal, “Su Uyur Düşman Uyumaz,” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Şubat 1922, S. 1160, s.1.

⁴²³ Ali Kemal, “Mesâib Kavm...,” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Aralık 1920, S. 722, s.1; Ali Kemal, “Vaziyet Pek Vâzihdir,” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Temmuz 1920, S. 583, s.1; Ali Kemal, “Hayâl ve Hakikat,” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Temmuz 1921, S. 947, s.1; Ali Kemal, “Bir Tekzîb Münâsebetiyle,” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Ağustos 1921, S. 961, s.1; Ali Kemal, “Hakikat,” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Ağustos 1921, S. 981, s.1; Ali Kemal, “Doğru ve Eğri,” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Ekim 1921, S. 1021, s.1; Ali Kemal, “Yunanistan ve Sulh,” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Haziran 1922, S. 1256, s.1; Ali Kemal, “İnsâf ile, İtidâl ile,” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Haziran 1922, S. 1272, s.1; Ali Kemal, “Hâlâ Bu Mektup,” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Temmuz 1922, S. 1301, s.1.

inanmıştır.⁴²⁴ Bu noktada İttihatçıları, milletin talihini “kumar” gibi oynayanlar olarak görür.⁴²⁵ Çünkü Yunan orduları, teçhizatları büyük devletlerden özellikle İngiltere tarafından desteklenmekteydi.⁴²⁶ Netice itibarıyla Yunanlıların arkasında koskoca bir Avrupa vardı, bu durum gayet normaldi. Hatta Avrupa devletleri bu duruma daha da müsaade ederse Yunanlıların daha da ilerleyeceğine dair hiçbir şüphe yoktu. Buna karşılık Türklerin eli, kolu bağlı kalmıştı. Kuvâ-yi Milliye’nin kalemi bir tarafa bırakarak silaha sarılmasını ise Yunanistan’a Türkler aleyhinde bir silah vermek olarak görmüştür.⁴²⁷ Bu bakımdan Ali Kemal, alınan yaralardan sonra tedaviye başvurulacağına yaranın daha da derinleştirildiğini iler sürer.⁴²⁸ Nitekim zor durumda olan şartları Yunanlılar da fırsata çevirmiştir.⁴²⁹ Yunanlılar Avrupa devletlerine ılımlı tavırlar sergileyerek Avrupa’nın desteğini kazanabilmiştir. Venizelos’u iyi bir siyasetçi gören Ali Kemal, onun Türklerin durumunu fırsata çevirmesini Yunanlılara yaptığı büyük bir hizmet olarak görmektedir.⁴³⁰ Fakat buna karşılık belki de Türklerin varlığını kökünden baltalayacak olan Yunanlıların Türklere karşı saldırmasını Türklerin siyasette isterlerse kullanabileceklerini ileri

⁴²⁴ Ali Kemal, “Dâvâımız ve Meclis-i Âli,” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Ağustos 1921, S. 962, s.1; Ali Kemal, “Ağla, Ey Gözlerim Ağla,” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Ağustos 1921, S. 971, s.1.

⁴²⁵ Kemal, “Bir Kere de Türk’ü Dinleyiniz,” s.1; Ali Kemal, “Yegâne Necât Yolu,” *Peyâm-ı Sabah*, 31 Temmuz 1921, S. 955, s.1.

⁴²⁶ Ali Kemal, “Kuvve-yi Teeyyidiye,” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Mart 1921, S. 808, s.1.

⁴²⁷ Ali Kemal, “Başka Bir Kafa,” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Ağustos 1920, S. 605, s.1; Ali Kemal, “Yok! Yok! Yok!,” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Ocak 1921, S. 757, s.1.

⁴²⁸ Ali Kemal, “Bu Dert Eski Derttir,” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Ekim 1920, S. 664, s.1.

⁴²⁹ Ali Kemal, “Böyle Olmayacaktı,” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Mart 1921, S. 832, s.1; Ali Kemal, “Biz Kaçırdık Onlar Yakaladılar,” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Mart 1921, S. 834, s.1; Ali Kemal, “Hatâ İçinde Hatâ,” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Mart 1921, S. 825, s.1; Ali Kemal, “Türk’ün Günâhı Nedir?,” *Peyâm-ı Sabah*, 31 Mart 1921, S. 826, s.1; Ali Kemal, “Nasibe-i Harb,” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Eylül 1921, S. 1005, s.1.

⁴³⁰ Ali Kemal, “Yunan Başvekilinin Faâliyetleri,” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Haziran 1920, S. 563, s.1; Ali Kemal, “Teşrîh-i Davâ,” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Haziran 1920, S. 568, s.1; Ali Kemal, “Bir Ders-i İbret,” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Ağustos 1920, S. 620, s.1; Ali Kemal, “Hakkımız Sarihdir, Fakat,” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Kasım 1920, S. 710, s.1; Ali Kemal, “19 Kanûn-ı Sani,” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Ocak 1921, S. 758, s.1; Ali Kemal, “Fransa’da Tebeddül-i Vükelâ,” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Ocak 1921, S. 759, s.1; Ali Kemal, “Düşündüğünü Söylemek,” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Şubat 1921, S. 781, s.1; Ali Kemal, “Nereye Gidiyoruz?,” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Şubat 1921, S. 782, s.1; Ali Kemal, “Yunanlıların Hataları,” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Şubat 1921, S. 801, s.1; Ali Kemal, “Hak ve Hakikat,” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Mart 1921, S. 806, s.1; Ali Kemal, “Kavur ve Venizelos,” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Nisan 1921, S. 842, s.1; Ali Kemal, “Mesûl Kimdir?,” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Haziran 1921, S. 905, s.1.

sürmektedir.⁴³¹ Bu belalardan kaçınılmazsa akıbetin yine perişanlığı gösteren bir noktada olduğunu savunmaktadır.⁴³²

10 Ocak 1921 tarihinde Türkler Birinci İnönü Muharebesi ile Yunanlıları yenmiştir. Yunanistan küçük bir devletti, dahili ve harici olarak Türklere karşı duramayacağı ilk baştan beri belli olan bir noktaydı. Ali Kemal'e göre Avrupa devletleri Yunanlıların İzmir'e işgaline başta göz yumsalar da sonradan onlar da Yunanlıları İzmir'de görmek istemeyecektir. Avrupa devletlerinin toprak paylaşımında Yunanlılara bir Türk yurdunu vermenin ne Türkler ne de Yunanlılar için bir fayda taşımayacağını, aksine bunun zararlarının görüleceğine inanmıştır. Yunanlılar bunun için seçilmiş doğru kişiler olmadığını, Avrupa'nın Yunanlılara verdiği şark görevini gerektiği gibi yerine getiremediğini belirtmiştir. Ali Kemal'e göre artık Yunanlılar, Avrupa'da kötü bir vaziyettedir.⁴³³ Yunanlılar, birçok masumun beyhude yere kanını akıtmıştır. Türkleri ezemeyip amaçlarına ulaşamayacaklarını zaten savaşta kaçmalarıyla ortaya koymuşlardır. Başarısız olan Yunanlılar bir parça yelkenlerini suya indirerek barış taraftarı olmuşlardır.⁴³⁴ Ali Kemal, Yunanlılar bir daha böyle bir saldırı girişimde bulunurlarsa felaketi Yunanlıların yaşayacağını, bu sefer yalnız siyaseten değil içtimayen de çöküş yaşayacaklarını savunur.⁴³⁵

Her ne kadar Türkler başarılı olsa da Ali Kemal, burada tam tersi bir tablo ile karşılaşp Yunanlıların başarılı olma durumunda devletin bittiğinin göstergesi olduğuna da değinmiştir.⁴³⁶ Yunanistan, Eskişehir'e, Ankara'ya girip sadece Kuvâ-yi Milliye'yi değil tüm Türkleri ezip geçecekti. Tüm Türklere ağır bir antlaşmaya

⁴³¹ Ali Kemal, "Fenâliğin Menşei," *Peyâm-ı Sabah*, 1 Aralık 1920, S. 715, s.1; Ali Kemal, "Devletler, Yunanistan ve Biz," *Peyâm-ı Sabah*, 6 Aralık 1920, S. 720, s.1.

⁴³² Ali Kemal, "Yunan Hezimetinden Sonra," *Peyâm-ı Sabah*, 18 Ocak 1921, S. 763, s.1; Ali Kemal, "BAŞLIKSIZ," *Peyâm-ı Sabah*, 19 Ocak 1921, S. 764, s.1.

⁴³³ Ali Kemal, "Fazla Düşün Fazla Dernek!," *Peyâm-ı Sabah*, 23 Aralık 1921, S. 1096, s.1.

⁴³⁴ Ali Kemal, "İtilâfın Şark Siyâseti," *Peyâm-ı Sabah*, 2 Ocak 1921, S. 747, s.1; Ali Kemal, "Türklerde Celâdet-i Askeriyye," *Peyâm-ı Sabah*, 17 Ocak 1921, S. 762, s.1; Ali Kemal, "Hak ve Hakikat Huzurunda," *Peyâm-ı Sabah*, 5 Nisan 1921, S. 840, s.1; Ali Kemal, "Eskişehir," *Peyâm-ı Sabah*, 6 Nisan 1921, S. 841, s.1; Ali Kemal, "Bir Şahid-i Adil," *Peyâm-ı Sabah*, 9 Nisan 1921, S. 844, s.1; Ali Kemal, "Bir Numûne-i İbret," *Peyâm-ı Sabah*, 18 Nisan 1921, S. 853, s.1; Ali Kemal, "Müessir Perde Puş!," *Peyâm-ı Sabah*, 30 Haziran 1921, S. 924, s.1; Ali Kemal, "Hem Kel, Hem Fodul," *Peyâm-ı Sabah*, 1 Ekim 1921, S. 1014, s.1; Ali Kemal, "İhtirâs Adeseleri," *Peyâm-ı Sabah*, 26 Nisan 1922, S. 1220, s.1; Ali Kemal, "Türkten Başka," *Peyâm-ı Sabah*, 27 Nisan 1922, S. 1221, s.1.

⁴³⁵ Ali Kemal, "Endişemiz Nedir?," *Peyâm-ı Sabah*, 7 Mayıs 1921, S. 872, s.1.

⁴³⁶ Ali Kemal, "Doğru Öz Doğru Söz," *Peyâm-ı Sabah*, 7 Şubat 1921, S. 783, s.1; Ali Kemal, "Bugünkü Gâyemiz," *Peyâm-ı Sabah*, 15 Nisan 1921, S. 850, s.1.

imzalatacaktı. Türklerin direnişi karşısında evdeki hesabı çarşıya uymamıştır ve Yunanlılar mağlubiyet yaşamışlardır. Her ne kadar Yunanlılar ile yapılan savaşların sonucuna Türkler hezimet derken Yunanlılar geri çekilme dese de gerçek tüm berraklığı ile ortadır. Farklı kelimeler kullanılsa da gerçek değişmez. Fakat Ali Kemal'e göre bu durum kuvvetle değil, siyasetle çözülmesi gereken bir meseledir. Her ne kadar Yunanlıların çıkarlarına uymasa dahi siyasetin görevini yerine getirmesini ve devletler de bu konuda üstüne düşeni yapması gerektiğini savunmaktadır.⁴³⁷ Ali Kemal, İzmirsiz Anadolu veyahut Anadolusuz İzmir'in hiçbir heveste yer bulamayacağını söyleyerek bu şehirlerdeki Rum nüfusu için İstanbul'daki gibi hukuken haklar tanınması yapılabilir tarzında önerilerde bulunmaktadır. Böyle makul hareket edilirse senelerdir oluşan yaraların artık sarılmaya başlanılabileceği barış ve sükûna kavuşulacağını savunur.⁴³⁸

Ali Kemal, 25 Ocak 1921'de toplanacak olan Londra Konferansı'nı da ele almaktadır. Avrupa devletleri ikilik çıkarmak adına hem Ankara hem İstanbul Hükümetlerini çağırması üzerine Ali Kemal, ikiliğin ortadan kaldırılması gerektiğini aksi halde verilen emeklerin çöp olacağını savunmuştur. "İki yükten ne çıkar fikir edelim bir kere."⁴³⁹ sözüyle de düşüncesini desteklemiştir. İkiliği büyük problem olarak gören ve birlik oluşması gerektiğini tavsiye eden Ali Kemal, Ankara Hükümeti'ni siyasi ilişkilere engel olarak görmektedir.⁴⁴⁰ Buna ek olarak Tevfik Paşa, İzzet Paşa gibi kişiler olduğunu İttihatçılardan daha iyi devleti müdafaa edeceklerini iddia etmiş ve Mustafa Kemal'in cevaplarını şaşkınlık ve kinle okuduğunun onun amacının millet ve memleket olmadığını iddia etmiştir. Bu fikrine ispat olarak da Ankara hükümetinin, İstanbul hükümeti ile anlaşıp ortak bir heyet

⁴³⁷ Ali Kemal, "Silahla Değil, Siyâsetle," *Peyâm-ı Sabah*, 8 Nisan 1921, S. 843, s.1; Ali Kemal, "Şaşkınlık!," *Peyâm-ı Sabah*, 11 Nisan 1921, S. 846, s.1; Ali Kemal, "Yeni Bir Safha," *Peyâm-ı Sabah*, 12 Nisan 1921, S. 847, s.1; Ali Kemal, "Zavallı Anadolu!," *Peyâm-ı Sabah*, 13 Nisan 1921, S. 848, s.1; Ali Kemal, "Bir Nutkun Gavamızı," *Peyâm-ı Sabah*, 14 Nisan 1921, S. 849, s.1; Ali Kemal, "Bir Fikr-i Musib," *Peyâm-ı Sabah*, 20 Nisan 1921, S. 855, s.1; Ali Kemal, "İnönü'den Londra'ya," *Peyâm-ı Sabah*, 29 Nisan 1921, S. 864, s.1.

⁴³⁸ Ali Kemal, "Dâvâ Basitleşti," *Peyâm-ı Sabah*, 3 Şubat 1921, S. 779, s.1.

⁴³⁹ Ali Kemal, "El Sâlih Seyyüdül Hükkâm," *Peyâm-ı Sabah*, 20 Ocak 1921, S. 765, s.1.

⁴⁴⁰ Ali Kemal, "Hatâlarımız," *Peyâm-ı Sabah*, 21 Ocak 1921, S. 766, s.1; Ali Kemal, "El Adl-ü Esasül Mülk," *Peyâm-ı Sabah*, 30 Ocak 1921, S. 775, s.1; Ali Kemal, "Adl ve Hak Yolu," *Peyâm-ı Sabah*, 28 Ocak 1921, S. 773, s.1; Ali Kemal, "Avrupa Muvâzenesinde Devletimiz," *Peyâm-ı Sabah*, 29 Ocak 1921, S. 774, s.1; Ali Kemal, "Londra," *Peyâm-ı Sabah*, 18 Şubat 1921, S. 794, s.1; Ali Kemal, "Ankara ve Muhâlîfler," *Peyâm-ı Sabah*, 5 Mart 1921, S. 809, s.1; Ali Kemal, "Birlik ve Dirlik," *Peyâm-ı Sabah*, 14 Kasım 1921, S. 1058, s.1.

göndermeyi kabul etmemeleri şeklinde öne sürmüştür. Ankara hükümetinin kendi içerisinde bölünmeler yaşamasına karşın İstanbul hükümetinin ikiliği ortadan kaldırarak siyaset ile sorunu çözeceğine inanmıştır.⁴⁴¹ Bu bölünmelerden biri de Bekir Sami Bey ile yaşanmıştır. Bekir Sami Bey, Londra'da Sevr Antlaşması'nın birtakım maddelerin değiştirilmesi şartıyla anlaşmayı kabul ettiğini söyleyerek hilafet ve Osmanlı saltanatına hürmetini bildirmiştir. Fakat bu hareketleri Ankara'da taktir görmemiş ve kınama alarak görevinden azledilmiştir.⁴⁴² Ayrıca Hariciye Nazırı İzzet Paşa'nın Avrupa'ya yaptığı seyahati de tam yerinde bir hareket olarak görerek Babıâli başarı kazanırsa Ankara hükümetinin son bulacağına inanmaktadır.⁴⁴³ Buna karşılık Ankara'dan bir heyetin Londra'ya gittiğinden ama İttihatçıların talihsiz devleti bir parça düşünüp “şahsi ihtiraslarını”, “menfaatperestliklerini” bir köşeye bırakmış olsalardı siyaseti Babıâli'ye ve İstanbul Hükümetine bırakmış olacaklarını düşünmektedir.⁴⁴⁴ Eğer Türkleri Avrupa'da İttihatçılar temsil ederse Edirne ve İzmir gibi yerlerin kaybedileceğine inanmaktadır. Babıâli yerine İttihatçılar ile hareket etmeyi ilerleme değil gerilemeye neden olacağını savunmuştur.⁴⁴⁵

Londra Konferansı'ndan sonra barış olsa dahi devlet için maddi ve manevi dertlerde çare bulunacağından bahsetmektedir.⁴⁴⁶ Yine de çilelerin tam olarak dolmadığına, İttihatçıların yıllardır yaptığı yanlışların cezasını çekileceğine, barışın şartları ne olursa olsun ağır olacağını belirtir.⁴⁴⁷ Ali Kemal, Avrupa'nın Osmanlı Devleti'ne karşı yılların hıncını biriktirdiğini ve hesap gününün geldiğine inanmaktadır. Bu fırsatı değerlendirenlerin bir hayli çok olacağına, dostun yokken

⁴⁴¹ Ali Kemal, “Vahdet Lazımdı,” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Şubat 1921, S. 793, s.1; Ali Kemal, “İlk Têsir ve Tesirler,” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Şubat 1921, S. 802, s.1; Ali Kemal, “Hatâdan Hatâya,” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Şubat 1921, S. 803, s.1; Ali Kemal, “Gâye Birdir,” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Mart 1921, S. 805, s.1; Ali Kemal, “Siyah Bir Nokta,” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Mart 1921, S. 807, s.1; Ali Kemal, “Devre-i İntizâr,” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Mart 1921, S. 814, s.1; Ali Kemal, “Barut Kokuları,” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Mart 1921, S. 828, s.1; Ali Kemal, “Vükelâca Tebeddül Münâsebetiyle,” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Haziran 1921, S. 908, s.1; Ali Kemal, “Yeni Vükelâdan Ne Bekliyoruz?,” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Haziran 1921, S. 909, s.1.

⁴⁴² Ali Kemal, “Bekir Sami Bey'le,” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Haziran 1921, S. 899, s.1.

⁴⁴³ Ali Kemal, “İzzet Paşa'nın Seyâhati,” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Mart 1922, S. 1170, s.1.

⁴⁴⁴ Ali Kemal, “Londra'da Ankara Heyeti,” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Mart 1922, S. 1181, s.1; Ali Kemal, “Menfaatperestlik, Münâfıklık,” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Mayıs 1922, S. 1231, s.1.

⁴⁴⁵ Ali Kemal, “Doğru Söz,” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Mart 1922, S. 1187, s.1; Ali Kemal, “İki Müşköl Nokta,” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Mart 1922, S. 1190, s.1; Ali Kemal, “Son Karar,” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Mart 1922, S. 1191, s.1; Ali Kemal, “Üç Sene Sonra...,” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Mart 1922, S. 1192, s.1.

⁴⁴⁶ Ali Kemal, “Mütarekenin Ankara'ca Kabulü,” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Nisan 1922, S. 1201, s.1.

⁴⁴⁷ Ali Kemal, “Tefsir, Tavis, Tezvir,” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Nisan 1922, S. 1202, s.1.

düşmanın çok olduğunu da ifade etmektedir.⁴⁴⁸ Bu sefer de barışı kabul etmeyecek İttihatçıların savaş yolundan gitmesinin Anadolu'yu yeni perişanlıklara sürüklemek olduğunu söyler.⁴⁴⁹ Ali Kemal, Ankara ile barış yapılamayacağından hala bu hükümetin ortadan kaldırılmasının zorunlu olduğunu savunmaktadır.⁴⁵⁰ Ankara eğer siyasetten harbe döndü ise devletlerden talep etmemesi gerektiğini savunur. Büyük Millet Meclisinin artık savaş mı yoksa barış mı istediğini net şekilde ortaya koyması gerektiğini savunmaktadır.⁴⁵¹

Neticede devletler şiddeti bir köşeye bırakarak Anadolu'ya karşı yumuşamış ve Ankara'dan Avrupa'ya gidilmiştir. Paris'te şark meselesi yeniden konu olmuştur. Bu konuda özellikle İngiltere ile uzlaşılması umulmuştur. Böylece Yunanlılar karaya düşmüş balık gibi çırpınacaklardı. Zaten Ali Kemal, Osmanlı Devleti'nin varlığını Avrupa'nın mevcut bir siyaset olarak görüp Yunanlıların Türk topraklarına yayılmalarını Avrupa'nın izin vermeyeceğini baştan beri desteklemiştir.⁴⁵² Fakat ümitler yeniden boşa çıkmıştır. Çünkü İngiltere hariciye nazırı Paris'teki işlerini son verince Londra'ya dönüşünü gerçekleştirmiştir.⁴⁵³ Böylece "beceriksiz" bir siyaset ile bir fırsat daha kaçırılmış olduğunu yazmıştır. Bu durumdan Ali Kemal, işi bilene bırakmadıklarını öne sürdüğü Ankara hükümetini suçlamıştır. Çünkü Babıâli'nin vahdet-i milliye siyasetini başarıyla yerine getirebileceğine inancı tam iken Ankara'dakilerin bu siyaseti uygulayamayacaklarını düşünmektedir.⁴⁵⁴

30 Ağustos 1922 tarihinden itibaren ise Ali Kemal'in fikirlerinde ve eleştirilerinde bir miktar değişim yaşandığını açık şekilde görmekteyiz. Alınan zaferler karşısında vatanını seven her Türk'ün sevineceğini belirten Ali Kemal

⁴⁴⁸ Ali Kemal, "Bu Vatanı Samimi Sevenler," *Peyâm-ı Sabah*, 8 Nisan 1920, S. 490, s.1; Ali Kemal, "Muâhede ve İzmir," *Peyâm-ı Sabah*, 2 Haziran 1920, S. 545, s.1.

⁴⁴⁹ Ali Kemal, "Ne Cevap Verdiler," *Peyâm-ı Sabah*, 14 Nisan 1922, S. 1208, s.1; Ali Kemal, "Ankara'ya Cevap," *Peyâm-ı Sabah*, 17 Nisan 1922, S. 1211, s.1; Ali Kemal, "Anadolu'nun Dâstânı," *Peyâm-ı Sabah*, 1 Mayıs 1922, S. 1225, s.1.

⁴⁵⁰ Ali Kemal, "Tehlike-i Harp," *Peyâm-ı Sabah*, 20 Nisan 1922, S. 1214, s.1.

⁴⁵¹ Ali Kemal, "Ankara'nın Yeni Cevâbı," *Peyâm-ı Sabah*, 25 Nisan 1922, S. 1219, s.1.

⁴⁵² Ali Kemal, "Hayâl ve Hakikat," *Peyâm-ı Sabah*, 23 Temmuz 1921, S. 947, s.1; Ali Kemal, "İhtirâs Düşkünleri," *Peyâm-ı Sabah*, 25 Eylül 1921, S. 1008, s.1.

⁴⁵³ Ali Kemal, "Ne Oluyor? Ne Bitiyor?," *Peyâm-ı Sabah*, 23 Haziran 1921, S. 917, s.1.

⁴⁵⁴ Ali Kemal, "Nasıl Def Etmeliyiz?," *Peyâm-ı Sabah*, 24 Haziran 1921, S. 918, s.1; Ali Kemal, "Bir An Mühim," *Peyâm-ı Sabah*, 25 Haziran 1921, S. 919, s.1; Ali Kemal, "Babıâli Siyâseti," *Peyâm-ı Sabah*, 20 Temmuz 1921, S. 944, s.1; Ali Kemal, "Tavassut ve Sulh," *Peyâm-ı Sabah*, 25 Eylül 1921, S. 1008, s.1; Ali Kemal, "Niçin," *Peyâm-ı Sabah*, 5 Mayıs 1922, S. 1229, s.1; Ali Kemal, "Muhâlefetin Hak ve Hakikatı," *Peyâm-ı Sabah*, 11 Temmuz 1922, S. 1294, s.1; Ali Kemal, "Asabiyet-i Milliyeyi Suistimâl," *Peyâm-ı Sabah*, 10 Haziran 1922, S. 1263, s.1.

özellikle son makalesinde muhalif olsa dahi böyle bir başarıyı taktir etmemek gibi küçük bir davranışta bulunmayacağını bildirmiştir. Bu sorunu kılıçla çözmek isteyen Kuvâ-yi Milliye'nin haklı çıktığını belirtmiştir.⁴⁵⁵ Öte yandan hala savaşı devleti yeni tehlikeli maceralara atmak olarak gördüğünü de dile getirmiştir.⁴⁵⁶ Zafer kazanılsa bile Kuvâ-yi Milliye'nin Yunanlıları kolay yenilebilecek bir düşman olarak görerek savaş kararını almasının hatalı olduğuna, zavallı Türk topraklarının düşmanlarca hırpalandığına, amaçların baştan beri tüm Türklerce bir olduğu fikrini vurgulamıştır.⁴⁵⁷

⁴⁵⁵ Kemal, "Türkün Bayramı," s.1.

⁴⁵⁶ Ali Kemal, "Evveli ve Ahiri," *Peyâm-ı Sabah*, 27 Eylül 1921, S. 1010, s.1; Ali Kemal, "Vaziyet Nedir," *Peyâm-ı Sabah*, 4 Nisan 1922, S. 1198, s.1; Ali Kemal, "Bir Alet-i Fesât," *Peyâm-ı Sabah*, 5 Nisan 1922, S. 1199, s.1.

⁴⁵⁷ Ali Kemal, "Gayeler Bir idi ve Birdir," *Peyâm-ı Sabah*, 10 Eylül 1922, S. 1352, s.1; Ali Kemal, "Feci Hatalar," *Peyâm-ı Sabah*, 5 Eylül 1922, S. 1347, s.1; Ali Kemal, "Muhâlefetin Ruh-ı Nezîhi," *Peyâm-ı Sabah*, 7 Eylül 1922, S. 1349, s.1.

BÖLÜM III.: ALİ KEMAL'İN MÜTAREKE DÖNEMİ YAZILARININ ÖZETLERİ: MECLİSİN AÇILMASINDAN MUDANYA MÜTAREKE'SİNE KADAR

3.1. 1920 YILINA AİT YAZILARI

Nisan 1920

1 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 483

BA'DE HARÂB EL BASRA

Bu makalede Kuvâ-yi Milliye'nin İttihat ve Terakki'nin yolundan gittiğini, aynı felaketlere uğradıklarına değinmiştir. Fakat mesuliyetinin halka, hükümete mal olduğunu iddia etmektedir. Hükümet-i Hazıra da bu felaketin önünü almadığı ve almaya girişmediğini de belirtmiştir. Her ne kadar zararın neresinden dönülürse kar olsa da bu zararın özellikle son günlerde gittikçe önünü alınmaz bir hal aldığına değinir. Artık hilafet ve saltanata sarılıp Babiâli'ye destek verme zamanının geldiğini söyleyerek Kuvâ-yi Milliye'nin peşinden gidilmemesi gerektiğini ekler. Ayrıca Harbiye Nezareti gibi faktörler olmasa Mustafa Kemal'in sudan çıkmış balığa döneceği şeklinde betimleme yapmıştır. Kuvâ-yi Milliye'yi karşı gelenler karşılarında büyük baskı ile karşılaşmıştır.

2 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 484

TEVAKKUF VE TEREDDÜD

Bu makalede mütareke döneminde cengâverlikten ziyade siyasetle devam edilmiş olmasını gerektiğini öne sürer. Garp ile mücadeleye girilmeseydi böyle büyük zararlar olmayacağını da eklemiştir. Bu konuda tevakkuf ve tereddüde harcanan tarafın Türkün hükümet ve siyaseti olduğunu söyler.

3 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 485

VEHM ve HAYÂL

Bu makalede siyasette en çok vehmi ve hayal kurbanı olunduğuna değinmiştir. Gerçekler ortaya çıksa dahi insanlarda bunun bir tesirinin olmadığına durumun içler acısı olduğunu iddia etmiştir. Kuvâ-yi Milliye'nin insanları aldattığını ve buna devam etmek isteğinde olduğunu da iddialarına ekler. Vatanın halinin perişanlığı gözler önündedir. Gerçekleştiren ardı ardına felaketler bu durumu daha çok arttırmak ve devleti mağdur durumuna düşürmektedir. Cinayetler ile devletin derdinin çözülmeyeceğine değinir. Devlet adamlarının yeni insanlar görmek istediğini fakat bunun gerekliliğini anlayamadığını belirtir.

4 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 486

İSTİ'FÂ ETTİ

Bu makalede Salih Paşa ve arkadaşlarının istifasını, Kuvâ-yi Milliye'nin Türk memleket ve milletine fenalıklar yaptığını iddia etmiştir. Siyaseten bir miktar daha kötüye gidilmiştir. “Zorba” olarak tanımladığı Kuvâ-yi Milliye ve Mustafa Kemal'i kendi ihtirasları peşinden gidenler olarak görmektedir. Muhaliflerin susturulduğuna Kuvâ-yi Milliye'nin işlediği cinayetler ört pas edilerek insanların canından bezdirdiklerini savunmuştur. Ayrıca bir diğer iddiası ise Kuvâ-yi Milliye'nin yaptıkları hareketlerle Avrupa'yı, Amerika'yı Türklere karşı ayaklandırmaya yönelik olduğudur. Bu halka bu şekildeki yapılan “haydutluklardan” sonra bir yarar beklenmeyeceğini değinmiştir. Devlet yönetimin yaman ellere düştüğünü belirtmiştir.

5 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 487

YENİ HÜKÜMET

Bu makalede irfan sahibi olarak gördüğü ve ihtiras ile ocak hırsı olmadığını ileri sürdüğü Damat Ferit Paşa ve hükümetini ele almıştır. Yeni hükümetten en büyük isteği, mütarekeden itibaren belalardan Türk milletini kurtarıp Avrupa devletleriyle barışı sağlanmasıdır. Böylece alınan yaraların bir miktar sarılabileceğini düşünmektedir. Diğer mağlup olan devletlerden daha fazla ağır yükleri Türkler almıştır. Olan zavallı Türk milleti olmuştur. Bu durumun mesuliyetini de Kuvâ-yi

Milliye'ye yüklemektedir. Kuvâ-yi Milliye ile fikirler tamamen zıt olduğu için alınan cezaların daha da ağır olduğunu, sulh şartlarının yükünün fazla olduğuna değinir. Bu azınlık ocak devam ettikçe Türklerin daha çok felaketlere uğrayacağını iddia eder. Bu kişilere siyaseten yüz vermemek gerektiğini, başta böyle yapıldığı için Türk milletinin musibetlere uğradığını iddia eder.

6 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 488

HATT-I HÜMÂYUN

Bu makalede Mustafa Kemal ve “hempalerinin” milli hareketlerle Anadolu'da taraf topladığını, bu kişilerin dolaplar döndürdükleri, söylediklerinin yalan olduğunu, fesatlık içerdiklerini, oyunlar oynadıkları şeklinde kötü ve şiddetli eleştiride bulunmuştur. Avrupa'nın “başıbozuk” olarak tanımladığı Kuvâ-yi Milliye'nin yaptıklarından, yıktıklarından, yaktıklarından tüm Türk milletini ve Babıâli'yi sorumlu tuttuğuna değinmektedir.

7 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 489

AZM-İ KAT'Î

Bu makalede sulh şartlarının ağır olduğu, bunun ağırlığının tüm Türklere ödetilmek istendiği ve bu durumun tüm suçlusunun da Kuvâ-yi Milliye olduğunu iddia eder. Kuvâ-yi Milliye'yi fesat olarak görerek ortadan kalkmadıkça devletin toplanamayacağını bu konuda kesin kararlı olunmasını öngörür. Milleti kurtarmak adı altında kendi şahsi ihtiraslarını gerçekleştirdiklerinin asıl gayelerinin millet ve vatan olmadığını iddia eder. Anadolu'yu haraca kestiklerini, çaresiz milleti soyduklarını iddialarına ekler. İzmir'de de düşmana karşı cephe oluşturma amacıyla yola çıkılıp sadece düşmanın ekmeğine yağ sürüldüğünü ifade eder. Bu konuda bir an evvel Avrupa devletleri ile anlaşma yoluna gidilmesini önermektedir. Başta Mustafa Kemal ve “hempalelerinin” yolundan gidilmemiş olsa bu kadar yanlışla gidilmeyeceğini, devletin alt üst olmayacağını böylece Babıâli'nin bu sorunları çözebileceğini savunmaktadır.

8 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 490

BU VATANI SAMİMİ SEVENLER

Bu makalede vatani samimi sevenlerin ihtiraslarını bir kenara bırakarak vicdan ve irfanlarıyla hareket edenler olduğunu savunur. Memleketin hali beterdir, izmihlale doğru gidiş sürecindedir. Bunun sonucu hem maddi hem manevi kayıplara denk gelmektedir. Zaten Türkler savaştan kolu kanadı kırılmış şekilde çıkmıştır. Avrupa yılların hıncını Türk devletine karşı biriktirmiş, sormaya hazırlanmaktadır. Bu fırsatı değerlendirenlerin çok olacağını bildirir. Neredeyse dost yok, düşman çoktur. Mütarekeden sonra iki siyasetin ortaya çıktığı; biri harb ve zarb olan şiddet ve hiddet siyaseti iken diğeri sulh ve salah olan orta yollu ve kararlılık siyasetidir. İlkinden milletin ne denli zararlara uğradığının ortaya olduğunu söyler. İkinci siyasetle hareket edilirse vatani samimi olarak sevenlerin toplanmasına bir engel teşkil etmeyeceğini beyan eder. Aksi halde durum bulanık suda avlanmak gibidir, Kuvâ-yi Milliye'nin amacının bu olduğunu iddia eder. Vatani asıl düşünenlerin siyasetle yürümeye mecbur olduğunu, bunu aksini düşünenlerin menfaatle, hırsla hareket eden zorbalar olduğunu belirtmiştir.

9 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 491

İPİN UCU

Bu makalede Kuvâ-yi Milliye'nin bir oyun, bir fırladak olduğunu, ipin ucunun artık Avrupa'nın elinde olduğunu savunmaktadır. Mustafa Kemal'in birden cihan kahramanı olduğunu belirtmiştir. Artık icraata geçirmezse ipin ucu alınmadıkça, fesat ortadan kaldırılmadıkça aleyhte pek çok hadisenin dönmeye devam edeceğini ekler. Bu durumlardan artık bir ders alınması gerektiğini tavsiye eylemiştir.

10 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 492

TÜRKLERİN ÇEKTİKLERİ

Bu makalede savaş öncesinde, sırasında ve sonrasında Türklerin çektikleri fenalıklara değinir. Olanın zavallı halka olduğu, belalardan yakasının kurtarma vaktinin geldiğine, bu durumun artık çözülmesi gerektiğini savunur.

11 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 493

ŞERÎAT, PÂDİŞAH, ADÂLET

Bu makalede Kuvâ-yi Milliye'nin dahilde gaddar davranması, talihsiz millete amansız düşmanın musibetlerine iteklemesine, hariçte ise devletlerin aleyhte

davranmalarına neden olduğunu savunmaktadır. Yıllarca yaktıkları gibi, mütarekeden sonra da şeriat, padişah ve adalete karşı gelerek isyan ettiklerini ve milleti tehlikelere sevk ettiklerini iddia eder. Bu kişileri “serseri” olarak tanımlayarak olan musibetlerden ders çıkarmadıklarını ihtiraslarıyla hareket ettiklerini iddia ekler.

12 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 494

SALÂHA DOĞRU...

Bu makalede Türk milleti için hariçte bir sükûnet olduğuna ve artık Yunan ordusunun saldırmasına maruz kalınmayacağına, ağır barış şartlarına rağmen bir an rahatlanacağını bunun da ancak be ancak barış siyaseti ile mümkün olacağını savunur. Hayal peşinde koşulmaması gerektiğini belirterek bu konuda kaleyi içten fethettiği için önünün alınmadığını savunduğu Kuvâ-yi Milliye’nin durdurulmasını ve salâhın hâkim olmasıyla istikbalin güzel olacağını düşlemektedir.

13 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 495

SERKERDELERİN (liderlerin) MİLLİYETLERİ

Bu makalede İttihat ve Terakkinin menşei meselesini ele almıştır. Kuvâ-yi Milliye’nin de aynı ruhta olduğunu savunur. Her ikisinin de milleti ihya etme vaatlerini ortaya koyar. Mustafa Kemal’in Selanik menşei olduğunu, Ahmet Rasim Bey’in yakın zamanlara kadar Mısır’da olduğunu da ekler. Türklükten, Osmanlılıktan, Anadolu’dan irfanen, ruhen uzak olduklarını ve onlardan bir hayır gelmeyeceğini, çekilen felaketlerin artık yeterli olduğunu savunmaktadır.

14 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 496

EĞLENİYORLAR

Bu makalede İttihatçıları şiddetli şekilde eleştiri yapmaktadır. Kuvâ-yi Milliye’yi “yılan” olarak tanımlayarak saman altından su yürüttüklerini iddia eder. İster İttihat ve Terakki densin ister Kuvâ-yi Milliye densin her ikisinin de ruhunun dalaverelere bağlı olduğunu savunur. Onları dolaplar çeviren oyunlar oynayanlar olarak tasvir eder. Yalancının mumu yatsıya kadar yanar sözünün boş olduğunu, Kuvâ-yi Milliye’yi “sahtekârlar” olarak tanımlayarak onların yalanlarının senelere denk düştüğünü savunur.

15 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 497

DÜĞÜNDEN YÂSA

Bu makalede İttihatçıları ve dolayısıyla da bu yolla Kuvâ-yi Milliye'yi eleştirmektedir. Saltanatlarının devamı için para gerektiğini bunu zavallı milletten aldıklarını, onları kullandıklarını ve bu sayede hamiyetlerini pekiştirdiklerini savunur. Verdikleri vaatleri tutmadıklarına kanıt olarak İzmir cephesini örnek gösterir. Düşmanın hala aynı topraklarda olduğunu belirtir. Yaptıklarını “zorbalık”, “yaygara”, “hokkabazlık” olarak tanımlayarak kendi ihtiras sevdalarından vazgeçmeyeceklerini, aleyhlerine rüzgâr esse bile bu durumdan etkilenmeyeceklerini söyler. Bu kişileri de ekmeğini yediği vatana ihanet edenler olarak nitelendirir.

16 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 498

HÜKÜMETİN KUVVETİ

Bu makalede Damat Ferit Paşa'ya destek vererek onun hükümetinin devleti düştüğü izmihlal çukurundan çıkaracağını savunmaktadır. Bunun için bu hükümetin İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni dağıtacağını ve serseriliğe son vereceklerini söyler. Bu yol ile dahilde ve hariçte huzura erişilebileceğini savunarak zararın neresinden dönülürse onu kâr saymaktadır.

17 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 499

BİR HÜKÜMET ADAMI NASIL DÜŞÜNÜR?

Bu makalede bir hükümet adamının temkinli yaklaşması gerektiğini desteklemektedir. Mesela hükümet adamlarının İttihatçıların devleti düşürdüğü bu izmihlal çukurunu önleme yolları için çözüm siyasetlerine başvurması gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca bir hükümet adamının ihtirasıyla hareket etmeyeceğini, halkın değil hakkın lisanını kullanabilen, vicdanen, fikren, irfanen endişelere sahip olacak birisi olması gerektiğini de ekler.

18 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 500

ZAVALLI ANADOLU

Bu makalede İttihatçılar eleştirmektedir. Onları “yedi başlı yılan” olarak tasvir eder. Mütarekeden sonra fırsatını bilip tekrar faaliyetlere başladıklarını ileri sürer. Devletin mütarekeden sonra eli kolu bağlı olduğu için “haydut” olarak nitelendirdiği İttihatçılar durdurulmadığını fakat durum bir miktar düzeldiğinde devletin ve padişahın bu olayın önüne geçeceğini savunur. Başta Mustafa Kemal ve Kazım Karabekir’e varıncaya kadar İttihatçıların halkı kullandığını olanın zavallı Anadolu halkına olduğunu ileri sürer. Hilafeti, saltanatı, meşrutiyeti, hürriyeti yok sayıp devleti işgal eden çeteler olarak gördüğü İttihatçıların Anadolu’yu hırpaladığını iddia etmektedir. Bu sebeple bu ocağın ateşinin söndürülmesi, musibetlerin son bulması anlamına geldiğini şiddetle tavsiye etmektedir.

19 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 501

YİNE BU MİLLETİ SAMİMİ SEVENLERE

Bu makalede İttihat ve Terakki Cemiyeti’ne eleştiride bulunmaktadır. Kuvâ-yi Milliye’yi vatana ihanet edenler olarak görür, devleti gittikçe kötü duruma götürdüklerini ileri sürer. Avrupa’yı Türklerin aleyhine ayaklanmak için ne gerekiyorsa yaptıklarını iddia eder. Avrupa ile ilişkileri gerginleştirdiklerini, bu nedenle ciddi muamelelere Türklerin maruz kaldığını ve tek mesuliyetinin bu cemiyet olduğunu söyler. Hiçbir derde deva olmadıklarını aksine yeni yaralar açtıklarını savunur. Ayrıca elde tek İstanbul’un kaldığını, başın gövdeden ayrılmak istendiği iddiasında bulunmaktadır.

20 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 502

EN DOĞRU YOL

Bu makalede savaştan sonra devletin durumun ortada olduğunu, bu sebeple en doğru yolun bir antlaşma olduğunu savunur. Mustafa Kemal ve hempaletlerinin farklı yoldan gittiklerini ve hala milleti zarara soktuklarını ileri sürmektedir. Bir gün Anadolu’nun onlara had ve hukuklarını bildireceklerini söyler. İpin ucunun Avrupa’da olduğunu yineler.

21 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 503

NE İFRÂT NE TEFRÎT!

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların ocak gayretiyle hareket edildiğine değinir. Bu kişilerin insaniyetten anlamadığını ileri sürer. Ayrıca hin oğlu hin olarak tanımladığı kişilerin şahsi hırsları ile hareket edip kudurmuşçasına ısırmaya çalıştıklarını söyleyerek şiddetli şekilde eleştirir.

22 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 504

BİLEMEM HÂLİMİZ NEYE VARACAK?

Bu makalede İttihatçıları eleştirirken Damat Ferit Paşa'yı övücü tabirlerde bulunmaktadır. Öte yandan devlette barışın sağlanmaması ile korkunç günlerin millet ve memleket için başladığına değinir. İttihatçıları “başıbozuk” olarak tanımlayarak savaş döneminde istediklerini yaptıklarını, milletin başına çoraplar ördüklerini söyler. Olanın zavallı milleti olduğu buna karşılık bunca kötülüğü yaptıkları varsaydığı İttihatçıların artık yönetimden büsbütün çekilip devleti düştüğü yerden kurtarmak amacıyla meziyet sahibi insanlara yardım edeceği halde hala kendi hırslarından vazgeçemediklerini ve cinayetlerde bulunduklarını iddia etmektedir. Bu kişilerin değil Türklüğe, kendi ocaklarına bile faydalarının dokunmayacağını iddialarına ekler. Buna karşılık Damat Ferit Paşa'nın istediğini bildiğini ve yaptığını, azim ve irfan sahibi bir vezir olduğunu savunmuştur.

23 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 505

PÂDİŞAHIN VE HÜKÜMETİN ETRAFINDA

Bu makalede İttihatçıların devleti belalardan belalara sürüklediğini söyleyerek padişah ve hükümete destek verilmesini öngörmektedir. İttihatçıların dolaplarına rağmen Damat Ferit Paşa'nın hükümetini oluşturduğunu, hükümetin amacının Anadolu'daki bağır yanık milletin yaralarını sarmak ve tedavi etmek olduğunu söyler. İttihatçıların yönetiminde cinayet ve korkunçluk hâkim olduğu, zorba şekilde davranan ve yaygaracı olduklarını, devleti felaketlere sürüklediği, bu felaketlerden kurtarmak için hiçbir hamlede bulunmadığını iddia eder. Yapılması gerekenin bu ihtiras ocağından devleti kurtarmak olduğunu ve vatanı samimi sevenlere hükümetin temsil edilmesi gerektiğini ileri sürer. Sulh ve salah nerede, onlar nerede diyerek İttihatçıları ve Kuvâ-yi Milliye'yi eleştirmiştir. Asıl düşmanların İttihatçıları olduğunu söylemektedir. Hükümet ve padişah etrafında

toplanmayanları fikirleri kararınlar olarak görerek ocağı söndürmeyi tavsiye etmektedir.

24 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 506

ENZÂR-I İBRETE

Bu makalede İttihatçılar eleştirerek artık gerçek vatanperverlerin onların yüzlerini gördüklerini savunmaktadır. Devleti samimi sevenlerin ocak ateşini söndürmek için çareler aradığını söyler. Vatanperverlerin artık Kuvâ-yi Milliye'nin bir dolaptan ibaret olduğunu anladığını ekler. Bu kişilerin “başıbozuk” şekilde hükümet ve hükümdara karşı hareket ederek yaptıklarının bu devlet ve millete bir iyiliğinin dokunmadığını iddia eder. Harp sevdalısı olduklarını fakat milletin boş yere ezildiğini, bu durumun siyaset ile çözülebileceğini söyler.

25 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 507

İ'DÂM! İ'DÂM!

Bu makalede Mustafa Kemal'i “haydut” olarak tanımlayarak Kazım Kara Bekir, Ali Fuat, Bekir Sami gibi çete reisi olarak gördüğü kişilerin idamını istemektedir. Bu liderlerin asmak ve kesmekle bir müddet meşgul olduklarını söyler. İttihatçıları bir binaya benzeterek bu binayı yıkmayı onların temelden sarsmak anlamına geldiğini söyler. Devlete hariçten saldıran düşmanların cezalarını bir gün çecekleri fakat asıl dahilden saldıran haydut olarak tanımladıkları bu kişilerin onlardan daha önce cezalarını bulacaklarına gönülden inandığını söylemektedir.

26 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 508

HÜKÜMET-İ HÂZIRA VE ZÛRBÂLAR

Bu makalede Hükümet-i Hazıranın memleketin geleceğini ve selametini düşündüğünü, zorbaların ise tam tersi olduğundan bahsetmektedir. Bu vatanın hiçbir ferdinin şahsi ihtiraslarla, kinlerle hareket etmeyeceğini savunurken zorbalarda durumun farklı olduğunu belirtir. Zorbalar için vatandan önce ocak geleceği, kazanın sürekli kaynamasını istediklerini, bu gayeleri için ise maddi ve manevi her türlü durumu ezerek cinayetlerde bulunduklarını, padişaha, Resullah'a, hatta Allah'a karşı dahi isyan ettiklerini iddia etmektedir. Bu kişilere devleti yıkmak, kırmak, geçirmenin bir anlam ifade etmediğini söyler. Savaşın sonra milleti yakıp bir köşeye

çekildiklerini mütarekeden sonra tekrar ortaya çıktıklarını ve yine devleti milleti yıkacak zorbalıklar yaptıklarını ekler. Ayrıca milleti batırdıkları, memleketi mahv ettiklerini ve bunları eğlence olarak gördüklerini, bu sebeple Hükümet Hazıra ile zorbaların büyük farkları olduğunu iddia etmektedir.

27 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 509

ALLAH YÂRDIMCILARI OLSUN

Bu makalede bir sonraki cuma günü olacak Paris görüşmelerine gidecek bakanlara iyi dileklerde bulunmuştur. Çünkü halin iyi olmadığını, devleti izmihlal çukuruna sokanlar olduğunu ve bu kişilerin devlete etmediği fenalığın kalmadığını söyler. Halkın bu siyasetсіzliğe kurban gittiğini iddia etmektedir. Devleti bu hale getirenlerin harici düşmandan ziyade dahildeki haydut olarak nitelendirdikleri olduğunu iddialarına ekler. Kuvâ-yi Milliye'nin gittiği yoldan gidilirse daha beter felaketlere uğranacağını tecrübe edildiğini söylemiş ve bu haydutluklardan uzak durulması gerektiğini tavsiye etmiştir. Artık bıçağın kemiğe dayandığını söyler. Mustafa Kemallerin, Kara Bekirlerin, Bağız Samilerin asmakla kesmekle hüküm verdiklerini, yok yere böbürlendiklerini fakat tam aksi İzmir cephesinde görüldüğü gibi aciz ve zayıflık içerisinde olduklarını iddia eder. Vatanını değil de ocağını önemseyen vicdan sahibi olmayan kişilerin halkı soydukları şeklinde bir iddiası daha bulunmaktadır.

28 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 510

ANADOLU VE PADİŞÂH

Bu makalede Anadolu ile padişah arasındaki münasebete değinerek İttihatçılar sebebiyle Anadolu ile kopmalar yaşandığını savunmaktadır. Devletin temel direği olarak Anadolu'yu görmektedir. Meşrutiyetten önce iradeyi Anadolu'nun beslediğini ve yaşattığını sonra da bu durumun devam ettiğini fakat birtakım bozulmalara denk geldiğine değinir. Özellikle Kuvâ-yi Milliye'nin Anadolu'da peyda oluşuyla hakimiyetin sallandığını iddia eder. Bu felaket bütünüyle ortadan kalkmadıkça millet ve padişah arasında münasebetlerin eksik olacağını bildirir. Sadece bu kişilerin yok olmasını bile bir nimet olarak görmektedir.

29 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 511

ADÂLET İSTERİZ

Bu makalede hükümetten ve padişahıtan istediklerinin zulüm değil de adalet olduğunu ve İttihatçıların yaptıklarının artık son bulması gerektiğini savunmuştur. Darağaçlarıyla cinayetler işlediklerine, masumların canlarına kıydıklarına değinir. Milletin selameti ve necatı için zorbaların önüne geçirmesi gerektiğini iddia eder.

30 Nisan 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 512

DEVİR-İ HAMİDİYE'DE RİCÂL-İ DEVLET

Bu makalede Abdülhamid dönemine karşılık övgüler yer almaktadır. Hamid devri devam etseydi Talatların vesaire bu kadar güçlenemeyeceğini ve bu devletin mutlu olacağını iddia eder. Böylece günden güne uğranan belalara, afetlere, felaketlere denk gelinmeyeceğini söyler.

Mayıs 1920

1 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 513

SULH ŞARTLARI

Bu makalede barış şartlarının ağır olduğu ele alınmıştır. Savaş sonrasında bu şartları ağırlaştırmanın Kuvâ-yi Milliye olarak görür. Avrupa ile iyi ilişkilerin ihmali bu şartları ağırlaştırmıştır. Bu durumu bir cinayet olarak görmektedir. Bu dönemlerde şahsi ihtiras ve keyfi uygulamaların bir kenara bırakılıp Avrupa ile iyi ilişkiler kurulması gerektiğini desteklemektedir. Savaştan önce ve sonrası Kuvâ-yi Milliye'nin yapıp ettiklerini insanların artık gözlerini açıp gerçeğe görmesine yeterli olduğunu ve artık bu yaman ellerden vatani kurtarmanın vaktinin geldiğini aksi halde bu kişileri devleti batıracağını iddia eder. Bu kişileri “zorba” olarak tanımlayarak çeteler oluşturduklarını asmakla, kesmekle, soymakla meşgul olduklarını ve sulh şartlarının hafifletmek için bir yardım ya da bir iyiliğin dokunmayacağını belirtir. Aksine onlardan daha ziyade felaketler bekleneceğini iddia eder.

2 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 514

DÜŞTÜK, FAKAT NASIL KALKABİLİRİZ?

Bu makalede devletin düştüğü yerden kalkması için tavsiyelerini belirtir. Barış şartlarından anlaşılacağı üzere devletin düştüğünü söyler. Kendi düşenin ağlamayacağını insanlar gibi devletlerin de düşüp kalkabileceğini ve kalkmak için çareler aranması gerektiğine değinir. Devlet içerisinde İttihatçıları serseri olarak nitelendirerek harb ve zarb ile göz boyadıklarını buldukları yolun hüsrana olduğunu söyler. Devleti bu derece düşüren savaştan ziyade hakimiyette meşrutiyetten beri aldığı yanlış kararlar olduğunu ekler. Ana gayenin Avrupalaşmak olduğunu söyleyenlere karşılık ne Avrupalılaşıldığını ne de samimi bir Türk olarak kalabildiklerini söylemiştir. Her hususta yalan söylemeyi, sahteciliği, alınan haydutça tedbirlerin, fesatlıkların, dolapların bırakıldığı taktirde ilerleme kat edilebileceğini söyler.

3 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 515

MÜDÂHANE VE İRTİKÂB

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Devleti bu kötü hale düşürenin müdahane ve irtikab olduğunu söyler. Özellikle meşrutiyetten sonra devletin korkunç bir hal aldığını iddia eder. Meşrutiyetin yalandan yere ilan edildiğini, hürriyet nidalarının yalan olduğunu söyler. Burada Enver'i ve yanındakileri “zırtapozlar” olarak tanımlamıştır. Kılıç, kuvvet ile ön plana çıkarak istedikleri şekilde insanları haraca kestiklerini, vurduklarını, çaldıklarını ve bu cinayetlerle devletin bu denli düştüğünü savunmaktadır. İttihatçıların memleketi batırdıkları, felaketten felakete götürdükleri konusunda eleştirilerde bulunmaktadır.

4 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 516

EDİRNE VE İZMİR

Bu makalede İtilaf Devletleri ile aranın iyi tutulmasına değinerek İttihatçıları şiddetli şekilde eleştirmiştir. Edirne ve İzmir konusunda İngiltere, Fransa, İtalya gibi büyük devletlerin adaletine inandığını Türk varlığını koruyacaklarını söylemiştir. Savaşa girmek, savaşta yapılanların tümünün başlı başına bir hata olduğunu ve bu belaların sorumlusunun İttihat ve Terakki olmasına karşılık mesuliyeti tüm Türklerce kabul edildiğini, fakat hala hatalarına devam ettiklerini belirtir. Devletin içerisine kök saldıklarını geçmişte ne ise şimdi de aynı olduklarını fesatlık içerisinde bir cemiyet olduklarını iddia eder.

5 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 517

AHMET RIZA BEYEFENDİ’NİN NEDÂMETLERİ

Bu makalede Ahmet Rıza’nın pişmanlığına değinerek hatanın neresinden dönülürse onu kar olarak görerek dile getirmiştir. Ahmet Rıza için savaş değil de muhalefetin önemli olduğunu bu sebeple Kuvâ-yi Milliye’yi alkışlayanlar arasında olduğunu söyler.

6 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 518

BÜLEND BİR HİTÂBE

Bu makalede İttihatçılar eleştirilmiştir. Özellikle Mustafa Kemal’in saf insanları kandırdığını ve bu yolla ilerlediğini iddia etmektedir. Bu cemiyet içindeki insanların fesat sahibi olduklarını ve iddialarının gülünç olduklarını söyler. Hariciyede devleti müdafaa için en birinci yapılması gerekenin mahlukat, haşerat (zararlı hayvanlar) Anadolu’yu temizlemek olduğunu savunmaktadır.

7 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 519

MUSTAFA KEMAL’İN MASHARALIKLARI

Bu makalede Mustafa Kemal’i ve İttihat ve Terakki Cemiyeti’ni eleştirmektedir. Menfaatleriyle hareket ettiklerini, düşmüş olan devlete daha çok zarar verdiklerini söyler. Mustafa Kemal ve Talat, Cemal, Enver gibi ocak içerisindeki insanları “katil”, “gaddar”, “zorba” olarak tanımlar. Milletın derdinin başka, bahsi geçen ocağın derdinin ise bambaşka olduğunu ileri sürer.

8 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 520

EDİRNE VE İZMİR

Bu makalede Edirne ve İzmir’in tehlikelerinden ve milletin uğradığı felaketlere değinir. Bugün vatanını samimi seven Türklerin devlet bu haldeyken içinin kan ağladığını belirtir. Bu sebeple çareler arayarak fedakârlık yapmaya hazır olduklarını ekler. Mustafa Kemallerin gittiği yoldan gidilmeseydi bugün daha bir felahta olunacağına ve musibetlere denk gelinmeyeceğini iddia eder.

9 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 521

ONLAR VE BİZ

Bu makalede Edirne ve İzmir davasında sulh şartlara itiraz edildiği için İttihatçılarla kendisinin ve kendi gibi düşünenlerin aynı kefeye koyulduğuna ve bunun büyük bir insafsızlık olduğunu söyler. Özellikle Avrupa ile münasebetleri savaş değil de siyasetle halledilme konusunda onlardan ayrıldıklarını belirtir. Kendisine göre bu büyük bir farktır. İttihatçıları “serseri” olarak tanımlar. İttihatçıların devleti dal budak saldığı için bir çıkar yol olmadığını söyler. Mustafa Kemal’in Anadolu’yu ayaklandırıp Ali Rıza Paşa ve Salih Paşa hükümetleriyle devleti eline geçirdiğini ve ondan sonra da çılgın, hırçın, menfaat peşinde devleti çıkmaz yola soktuğunu iddia eder. Buna karşılık Avrupa’da Türk imajı sükûn ve huzurun düşmanı şeklinde görünmektedir. Türklerin düştüğü bu durumu haksızlık olarak görerek, hiçbir devlete bu durumların reva görünmediğini olanın zavallı millete olduğunu savunmaktadır.

10 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 522

YARIN!

Bu makalede sulh şartları için bir sonraki gün görüşüleceği Avrupa tarafından bildirildiğine değinir. Barış şartlarının her geçen zaman ağırlaşacağını bu sebeple artık siyasetle devletin müdafaa edilmesi gerektiğini savunur. Özellikle Kuvâ-yi Milliye’nin peyda oluşundan sonra Avrupa ile münasebetlerin korkunç dereceye geldiğini söyler. Mustafa Kemal ve “hempalelerinin” Türklerin aleyhinde hareketler yaptığını onları haklı gösterdiğine, Türklerin lehine hiçbir kimseye de ağız açtırmadığını iddia etmiştir. Bu konuda eğer Anadolu’da vuku bulan bu isyan bastırılırsa padişah etkili konuma gelirse diğer devletler nazarında devletin eski itibarına kavuşacağını ve tehlikelerin gün be gün azalacağını savunur. Buna karşılık kendi menfaati için düşmanla bile anlaştığını ileri sürdüğü savaş mesuliyetini taşıyan İttihatçıların dolaplarına devam ettiklerini, bu olayı durduramadığını ekler.

11 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 523

NASIL MÜDÂFAA-İ HUKÛK ETMELİYİZ?

Bu makalede Versay Antlaşması’nın tekamülünden sonra Türklerin kendini nasıl müdafaa edebileceğine değinmiştir. Kuvâ-yi Milliye gibi ayaklanarak, yakıp

yıkmakla bu işlerin olmayacağını söyler. Çünkü böyle yaptıkça düşmanı İzmir’den atmak bir kenara, daha da hakimiyet sağlamışlardır. Kuvvet ve kılıçla bu işin çözülmediğini şu an hazır mütareke döneminde iken salahı sağlamak için siyasete başvurulması gerektiğini savunur. Bu konuda atılacak en önemli adımının özellikle İtilaf Devletleri ile iyi ilişkiler kurup geçmişteki hataların unutulmak, mümkün mertebede düzeltmek olduğunu aksi halde girilen savaş yolu hataların üzerine yeni bir hata konulmasına neden olacağını belirtir. Bu sefer mesuliyet tüm Türk milletine kalmaktaydı. On iki seneden beri İttihatçıların doğru bir siyasette bulunmadığına yönetimin başlarında dahil ve hariçte samimi şekilde alkışlandığına fakat durumun çok geçmeden değiştiğine ve söndüklerini belirtir. “Serseri”, “başbozuk”, “halkı soyan ve ezen”, “yedi başlı yılan” olarak tanımladığı Kuvâ-yi Milliye’nin de aynı yolu tuttuğunu, amaçlarının vatan sevgisinden millet aşkından ziyade ocak tutuşturmak olduğunu ileri sürmüştür. Fakat böyle yaparak sadece düşmanın ekmeğine yağ sürdüklerini belirtir. Ocağın ortadan kaldırışı ile kara bulutların dağılıp sulhun devlete hâkim olacağına inanmaktadır.

12 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 524

ANÂSIR VE HÂKİMİYET-İ OSMANİYYE

Bu makalede Osmanlılığa değinerek topraklarının baştan başa bir bütün olduğunu ama azınlıkların hukukunu da göz ardı edilmemesi gerektiğini savunur. Makale içerisinde Osmanlılığa zarar verdiği İttihatçıları da eleştirerek onları zorba olarak tanımlamıştır.

13 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 525

ASYA VE AVRUPA

Bu makalede Asya ve Avrupa’yı ele almıştır. Garbe sarkamayan Bolşevikler Asya’da kalmıştır. Fakat asıl gücün batıda yani Avrupa’da olduğunu belirtir. Gerçeğin artık garpten doğduğunu söyler. Bu açıdan sulh için garple münasebetlerin iyiliği Türkler için çıkar bir yol olarak görmektedir.

14 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 526

SULH ŞARTLARI VE TARZ-I MÜDÂFAAMIZ

Bu makalede sulh şartlarını ağırlaştıran tarafın Kuvâ-yi Milliye diye bilinen İttihat ve Terakki olarak görür ve makalede onlara karşı eleştiriler barındırmaktadır. Dolaplar, fesatlıklarla bilindiklerini ve iki kere iki dört eder gibi kesin bir dille belirttiği Bolşeviklerle beraber hareket etmelerine değinir. Bolşeviklerin ise Anadolu'ya kolayca sarktıklarını ve rahat hareket ettiklerini bildirir. Denize düşen yılanı sarılır ifadesiyle İttihatçıların yıllardır yaptığı hatalar sebebiyle çukura düştüklerini ve buradan kurtulmak niyetiyle Bolşeviklere sarıldıklarını belirtir. Fakat bunu daha büyük bir afet olarak görmektedir. İttihatçıların yaptıkları hataları yapmadan, çıkmaza sapmadan zararın neresinden dönülürse kardır mantığıyla Damat Ferit Paşa'yı devlet için bir nimet olarak görür. Onun yerine bir Ali Rıza Paşa, bir Salih Paşa hükümeti var olmuş olsaydı, Türk milletinin durumunu daha da felaketlere sürüklenmiş şekilde düşünmektedir.

15 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 527

LA'NET! LA'NET! LA'NET!

Bu makalede İttihatçıları eleştirerek altı yüz senedir ayakta duran devletin koca saltanatını sarstığı için lanet okumaktadır. On iki senedir dolaplarla ele geçirdikleri varsaydığı devletin izmihlalden izmihlale yuvarlandığını belirtir. Bunun akabinde devleti savaşa sokup belalara sürüklediler. Sonrasında ise mütareke döneminde barışı tehlike soktuklarını ve devleti tekrar felaketlere sürüklediklerini iddia eder. Bu cemiyet olmasa barış şartlarının bu kadar ağır olmayacağını belirtir. Artık olanın olduğuna ve İtilaf Devletleri'ne başvurarak devletin menfaatine uygun olarak kısmen düzeltilmesini isteyerek bunu kabul etmenin önemli bir adım olduğuna değinir. Mağlup tarafta olunduğuna ve bunu uygun hareket edilmesini tavsiye eylemiştir. Tüm bu acı olayları ibrete aldıkça bu millete acımamanın elden gelmeyeceğini söyler.

16 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 528

BİR OK GİBİ SAPLANDI, FAKAT

Bu makalede hataların, cinayetlerin kurbanı olarak İstanbul'u görmüştür. Türklerin savaşa girişini bütünüyle bir hata olarak tanımlar. Fakat cezaların büyüklüğünün bu kadarını hayal bile edilmediğini savunur. Savaşa girmenin sonucu neredeyse tüm Türk toprakların feda edilmesine mal olmuştur. İstanbul'un kapılarının

Türklerden alınıp da Yunanlılara verilmesini tahmin edilemeyeceğini söyler. Bolşevikliğe karşı düşman olduğunu, böyle büyük bir felaketin Anadolu'ya yayılmasını Türkler için büyük bir bela olarak görür.

17 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 529

ŞECÂAT GEREK

Bu makalede İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne şiddetli eleştiride bulunmaktadır. Devletin yegâne ihtiyacı olan şeyin şecaat olduğunu, fakat bunun İttihatçıların yaptığı gibi “küstahlık” ve “cüretkârlık” ile değil hukuku yiğitlik ile sağlanacağını savunur. Mustafa Kemal, Enver ve Talat gibi kişilerin “küstahlık” yaptığını ve birçok kişinin de yapmaya devam ettiğini ekler. Buna örnek olarak Bâbiâli Baskını, devleti savaşa girdirmek, İstanbul'u yer ile yeksan eylemek, mütarekeden sonra Anadolu'da insanları ayaklandırmak olduğunu söyler. “Başıbozuk” olarak tanımladığı İttihatçıların başında olduğunu söylediği Mustafa Kemal'in barış, huzur şeklinde atıp tuttuğunu böyle yaparak devleti anca tehlikelere maruz bıraktıklarını iddia etmektedir. Bu belalar neticesinde birçok zarar görüldüğünü de ekler.

18 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 530

KUVVET ADÂLETE KÂİMDİR

Bu makalede birdenbire Almanya'nın yanında savaşa girildiği bunun hırs ve ihtiras sonucu olduğunu iddia etmektedir. Devleti yönetenlerin insanlar olduğunu, dolayısıyla hataların normal olduğuna değinir. Mütareke sırasında ve sonrasında özellikle İngiltere'nin Türklere karşı özenli davrandığına, normalde Makedonya'dan itibaren İstanbul'a kadar tüm Türk topraklarına girebileceklerini fakat bunu yapmadıklarını belirtir. Buna karşılık İttihatçıların Türk'ün geçmişini ve geleceğini perişan eyleyen olarak gördüğünü söyler. Aslında şu an Türklerin içerisinde bulunduğu durumun bir savaştan bile daha kötü olduğu, izmihlal çukurunda olduğunu belirtir.

19 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 531

BİR KERE DE TÜRK'Ü DİNLEYİNİZ

Bu makalede Türk devletinin İtilaf Devletleri'ne karşılık barış şartlarına yaptığı itirazların hoş görünmediği, diğer devletlerin rekabet içerisinde olduğunu ve

elbette bundan zararı Türklerin gördüğüne değinir. Şartların ağırlığına değinir. Yunanlılar Çatalca'ya kadar mücehhez (silahlarla donanmış) şekilde gelirken Türkler İstanbul'da silahsızdır. Bu şartlar altında yapılan barış antlaşmasından fayda görünmeyeceğini Türklerden başka Avrupa'da bu davranışın müstahak olarak görüldüğü başka bir devletin olmadığını söyler. Bu sebeple elden geliyorsa antlaşmanın düzeltilmesinin şart olduğunu beyan eder.

20 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 532

MUÂHEDENİN METN-İ ELÎMÎ

Bu makalede savaştan sonra tertip edilen barış anlaşmanın ağırlığına, Türk'e ve Türklüğe ne büyük felaket olduğuna değinmiştir. Mesela, Çatalca'da Atina Hükümeti'nin sancak oluşturup Rum olması gibi. Her ne kadar Harb-i Umumi'den mağlup olarak çıkılsa da Türklerin de bir millet olduğunu, bir tarihlerinin olduğu, geçmişe sahip olup varlıklarını korumak zorunda olduğunu, yaşama istekleri olduğunu belirtmektedir. Fakat antlaşma maddelerinin elimi Türklere yaşanacak bir yer, bir hava bırakmama yönündedir. Elbette galip taraflar antlaşma şartlarını belirleyecektir, ama yine de bu kadar ağır şartlar ile olmamasını istediğini açıklar. Türklerin isteksiz savaşa girdiğini, talihsiz bir millet olduğunu, çekmediklerini kalmadığını artık antlaşma şartlarının ağırlığından şimdi de savaşı mum ile aradığını söyler. Bu antlaşma şartlarıyla Türklerin acıların çoğalacağına ve sonun ne olacağını bilmediğini de eklemektedir.

21 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 533

HER HAKÎKATİ BİLMELİYİZ

Bu makalede devleti izmihlale uğratanların artık herkesçe bilindiğini fakat hala türlü şarlatanlıklarla kendilerini gizlemeye çalıştıklarını iddia etmektedir. Buna karşılık Kuvâ-yi Milliye'nin devleti belalara uğrattığına, savaştan sonra takıldığı tavırlar neticesiyle antlaşma şartlarını ağırlaştırdıklarına değinir. Bunun yanı sıra Mustafa Kemal'in tövbe etmesi gerekirken etrafında serserileri toplayarak Büyük Millet Meclisi'ni kurduğunu ve hataları daha da arttığını savunur. Buna karşılık Damat Ferit Paşa'nın hükümeti kurtarma ve dahilde ve hariçte uzlaşmalarla savaş mesuliyetini olabileceğinle azaltma çabasında olduğunu anlatır. Mustafa Kemal ise topladığı adamlarla söylenmemesi gerekli ne kadar söz varsa onları siyaset içerisinde

söylediğini ve devletleri Türk aleyhtarı yapma girişimini hızlandırdığı söyler. Mustafa Kemal, büyük bir asker olsa da siyasette başarısız olarak tanımlayarak başarıyı yakalayamadığını iddia ederek bu durum da zavallı vatanın kan ağlamasına sebep oluşturduğunu belirtir.

22 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 534

BİR SEYÂHATİN İBRET VE HİKMETİ

Bu makalede barış ve huzur içerisinde yaşamının devlette asayişin de sağlamakta yegâne etkisi olduğuna değinmiştir. Padişah ve milletin el ele vererek zorluklar aşmaya, yaralar sarılmaya çalışırsa mutlu sonuçlar doğurulacağını, kara bulutların artık dağılacağını belirtir. Bunun için de en birinci yolun Anadolu'nun temizlenmesi olduğunu belirtir.

23 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 535

BİR HİTÂBE-İ GARRA

Bu makalede artık eski dertlerin bir köşede kaldığı ve meşrutiyetten itibaren yeni dertlerin peyda olduğunu söyler. Bu konuda Mustafa Sabri Efendi'nin hitabesini başarılı bulur. İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni “zorba” olarak tanımlayarak bu kişilerin Anadolu'da tahakküm kurduğunu iddia etmektedir. Darağaçlarını buna örnek gösterir.

24 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 536

DİĞER MAĞLÛPLAR VE BİZ

Bu makalede savaştan çıkan diğer mağlupların Türkler kadar muahede ağır şartlara maruz kalmadığını ve direk Türklerin hedefe alındığını bildirir. Zaten bu devletler ile hiçbir zaman denk olunmadığını söyler. Fakat bu kadar ağır şartlara Türklerin çarptırılmaması gerektiğini savunur.

25 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 537

HALA O HÂLET-İ RUHİYYE

Bu makalede halet-i ruhiyyenin değişmediği hala savaş, savaş, savaş diye baskı yapıldığını dile getirir. Meşrutiyetten itibaren devletin her kimle olursa olsun savaştığını, fakat bir kazancının olmadığına değinir. Koskoca devlet aşiret

basamağına düşmüş olmasına, bu durumun hala devam ettiğini karşıda İngiltere, Fransa gibi büyük devletler olmasına rağmen savaş için can atıldığı konusunda eleştirilerde bulunmaktadır. Mütarekeden itibaren savaş için Anadolu halkının soyulmuş soğana döndüğünü, devletlerin Türkler aleyhine barış şartlarını gittikçe ağırlaştırdığını söyler. İtilaf Devletleri'nin artık Türklerden ümidini kestiğini, Türkleri ilk fırsatta isyan oluşturacak bir kavim olarak görmektedir. Bu da Türklerin kolunu, kanadını bağlamaktadır. Artık milletin uyanış vaktinin geldiğini söyleyerek savaştan ve bu kuru sıkı kahramanlardan bıktıldığını, savaş uğruna yüzbinlerce şehit verildiğini söyler. Buna karşılık bu kişilerden birinin bile burnunun kanamadığına olanın en başta zavallı, talihsiz Türk milletine olduğunu söyler.

26 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 538

SÖZLE MÜDÂFAA

Bu makale müdafaa için ne söylenmesi gerekliyse söylendiği dile getirir. Öncelikle hastalığın teşhisinin olması gerektiğini savunur. İster Talat ister Mustafa Kemal ister Kazım Karabekir ister İttihat ve Terakki ister Kuvâ-yi Milliye olsun bu cemiyetlerin devletin temelini sarstığını söyler. Serseri ve kuru kafa olarak tanımladığı bu kişilerin haksız ve reva görünmeyen yere Ankara'da toplanmasını ve bundan utanmamalarını koskoca devletin itibarını azalttıklarını savunur. Bu gidişle devletin felakete sürüklendiğini Türklerin başına gelmeyen kalmayacağını belirtmektedir.

27 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 539

DEVLETLER BİZİ DE, ŞARKI DA KURTARABİLİR

Bu makalede İtilaf Devletleri'nin Türkleri kurtarabileceğini bu sebeple anlaşılmak zorunda olduğunu belirtir. İttihat ve Terakki'nin keyfî yönetimiyle on iki senedir yönettiklerini ve tüm devlete yapmadığını bırakmadıklarını ekler. Bu belayı baştan zamanında def edilmediği ve fesatlıklar içinde olduklarını savunmaktadır. Devletin büyük tehlikeler içerisinde boğulmaya devam edeceği artık daha başka bir gelecek umudunun kalmadığını iddia etmektedir.

28 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 540

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

Bu makalede Ankara'nın kurduğu Büyük Millet Meclisi'ni eleştirmiştir. “Serseri” olarak tanımladığı kişilerin Mustafa Kemal'in liderliğinde İstanbul'da yaptıkları yetmez gibi bir de Ankara'da garip bir teşkilat kurdukları konusunda eleştirilerde bulunmaktadır. Burada kuru sözlerde bulunduklarını, martaval okuduklarını iddia eder. İhtiras, fesat ve menfaat peşinde olduklarını yalan söyleyenler, devleti afet ve belalara sürükleyen “küçük herifler” olarak tanımlar. Amaçlarının İslam dünyasını ayaklandırarak İtilaf Devletleri'nin aleyhine yürümek olduğunu iddia ederek çılgınlık olarak gördüğü bu hareketi daha önce savaşta tecrübe edildiğini belirtir. Savaştan mağlup çıkıldığı için Türklerin elinin kolunun bağlı olduğunu, işgaller sebebiyle bitap düşürdüğünü belirtir. Olanın zavallı ve talihsiz Türk milletine olduğunu söyler.

29 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 541

EN DOĞRU YOL

Bu makalede en hakiki yolun hak ve hakikat olduğuna değinir. Bir insan yolundan şaştığında perişan olacağını şahsi ihtiraslara vatanını feda edebileceğini belirtir. Hükümet-i Haziranın en büyük amacının musibet içerisinde yuvarlanan devleti mümkün olduğu kadar sükuna erdirmektir. Fakat anlaşma şartları ortaya koyulduğundan beri en büyük amacının artık yarayı sarmak, devletlere de derdini anlatmak, toprakları korumak olduğunu belirtir. Akıl ve irfanın egemen olarak gördüğü bu yolun tam tersinde ise İttihatçıların ilerlediğini ve Kuvâ-yi Milliye'nin de aynı yolu takip eylediğini söyler. Bu amaçla yapılması ve gidilmesi gereken yolun öncelikle Avrupa ve Amerika'ya karşı bu kişilerle beraber olunmadığını göstermek, padişahın yanında durarak bu kişilerden ne derece ayrıldığını ortaya koymaktır. Yapılan hataları düzeltmeye çalışılması gerektiğini savunmaktadır.

30 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 542

İNTÂK-I (konuşturma) HAK

Bu makalede Türklerin haklarının hiç gündeme getirilmemesini dile getirmiştir. Bu konuda Yunanlıların sürekli dinlenmesi, Venizelos'un sözlerine yer verilmesine fakat muhalif olarak Türklerin dinlenmemesini dile getirmiştir.

31 Mayıs 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 543

BİR MECELLE (dergi) Bİ AMAN

Bu makalede sulh anlaşmasına değinir. Bu antlaşmanın adeta büyük bir kitap olduğunu söyler. Fransa'nın bile musibetler içerisinde olduğunu Türklerin durumunun daha feci olduğunu eklemektedir. Vatan içerisinde ittihat mı itilaf mı ayrışması sebebiyle durumun daha kötü gittiğini söyler. Bu konuda asıl büyük işin Hükümet-i Hazıraya düştüğünü, bu durumun artık hayat mayat meselesi olduğundan dolayı artık barışın sağlanmasının zorunlu olduğunu savunur.

Haziran 1920

1 Haziran 1920 - EKSİK SAYFALAR BULUNMAKTADIR.

2 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 545

MUÂHEDE VE İZMİR

Bu makalede anlaşmanın İzmir şartına değinmiştir. Bir Türk yurdunun Yunanlılara verilmek istenmesinin amacını sorgulayarak bu durumu Kuvâ-yi Milliye'nin yaptıklarına bağlamıştır. Bunun mesuliyetini tüm Türkler ödemiştir. Türklerin zaten eli kolu bağlıdır. Ne olursa olsun, İngiltere, Fransa ve İtalya gibi büyük devletlerin adil, hak, hürriyet ve hakikat kavramlarına güvendiğini ve bu konuda onlar ümitli olduğundan bahseder. Bu sırada Anadolu'da zorbarların sürekli zorbalıklarla uğraştıklarını, Türkiye'yi zor durumda bıraktıklarına değinmiştir.

3 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 546

İTTİFÂK

Bu makalede nifakları çirkin bulduğunu, ittifakın olmasını desteklediğini belirtir. Fakat bu umutların suya düştüğünü, hiçbir dönemde başarıya ulaşmadığını söyler. Mütarekeden sonra İttihatçıların ortadan kalkmasını yalan bulduğunu bir fırsatını bularak hükümete karşı ayaklandıklarını ve ittifakın husule gelmediğini söyler.

4 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 547

ŞÂHİD-İ ÂDİL (adalet sahibi)

Bu makalede Türk topraklarının Yunanlılara verilme isteğini ele almıştır. Bu toprakların yıllardan beri Türklerde olduğunu ve bu durum müstahak sayılırsa karar Türklerin lehine olacaktır. İnsan bir yerde yaşadığında ve oradan ayrıldığında bile içine hüznün kaplarken bu bahsi geçen toprakların vatan olduğunu ve bırakmanın kolay olmadığını dile getirir.

5 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 548

YÜREKLER ACISI

Bu makalede Türkün içerisinde durduğu felaketleri yürekler acısı olarak tanımlar. Bu dertlerin çözümü için çareler aranmasını tavsiye eder.

6 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 549

SON BİR DERS-İ İBRET

Bu makalede İttihatçıların savaşa zorunlu katılma gibi fikirlere karşı çıkarak artık var olan durumdan ibret alınmasını ve savaşa fuzuli girildiğini iddia etmektedir. İttihatçı taraftar ve “yardakçı” olarak tanımladığı kişilerin Almanya ile ittifakın zorunlu olduğunu, savaşa zorunlu girildiği, savaşa girilmeseydi halin daha beter olacağını şeklinde düşüncelerine yer vermiştir. Fakat buna karşı çıkmış, en basit zekâ hatta bir çocuğun bile harbe girilmeyip İngiltere ve Fransa gibi dostlar edinip ittifak edinilseydi daha iyi sonuçlar alınacağını farkında olduğunu iddia etmektedir.

7 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 550

HASTALIĞI TEŞHİS EDEMEDİK

Bu makalede mütarekeden sonra hastalığın teşhisinin mümkün olmadığını, mümkün olmayınca tedavinin de gerçekleşmediğini söyler. İttihatçıları dahilen ve haricen yürüttükleri siyaset uyarınca devlet için bir afet olarak gördüğünü belirtir. Asmak, kesmek ile ilerlediklerini Atilla, Cengiz, Timur andıran bu yönetim şeklinin Osmanlı’yı fazla yaşatamayacağını ortadan olduğunu iddia eder. Zorba diye Mustafa Kemal dahilde, hariçteki hareketleriyle Enver’e rahmet okuttuğunu ekler. İttihatçıların soyguncu olduğunu belirtir. Avrupa ile zıt düşmanın bu devlet başına her zaman bir bela getirdiğini yine aynısının tekrarlanacağına inanır.

8 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 551

LEHİSTAN VE RUSYA

Bu makalede her ne kadar doğrudan Osmanlı'yı etkilemese de Lehistan ile Rusya arasındaki muharebelerin ibrete alınması gerektiğini savunur.

9 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 552

HER MİLLETİN HUKÛKU DÜŞÛNÛLSÛN, LAKİN..

Bu makalede her milletin hukukunu düşünülmesini fakat Türklerin hukukunun da göz ardı edilmemesi gerektiğini savunur. Bu adaleti gönülden istediğini belirtir. Yapılan itirazların bu çerçevede değerlendirilmesi gerektiğini vurgular. Bu milleti mağlubiyet adı altında mahv etmenin medeniyete bir katkı sağlamayacağını belirtir.

10 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 553

BU CANAVARLAR DA BÖYLE BIRAKILAMAZ

Bu makalede İttihatçılar eleştirilmiştir. Devleti kasıp kavurduklarını, dolaplar döndüren zorbalar olduklarını, Hıyanet-i Vatanı kanunu ile dilediklerini yaptıklarını darağaçları kurduklarını ve muhaliflerini böylece susturduklarını söyler. İzmir'den Yunanlıları kovacağız iddiasıyla sadece zavallı Türkleri vurduklarını ve doğradıklarını iddia eder. Bolşeviklerle hareket ettiklerini, onlar namına hareket ettiklerini ekler. “Şaklaban” olarak nitelendirdikleri bu kişilerin işlerinin fırıldak çevirmek olduğunu, Avrupa'da elde edebildikleri gazetelerde yazdırdıklarını, talihsiz millete oynadıklarını savunur.

11 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 554

MUÂHEDE VE ŞERÂİT-İ MALİYYE

Bu makalede İttihatçıları eleştirir. Mütarekeden sonra ya da öncesinde, zorbalar olarak nitelendirdiği İttihatçıların devlete büyük kötülükler ettiklerini antlaşmanın maliye şartlarının incelendiğinde ortada olduğunu belirtir. Milletin senelerce kan ter döktüğünü fakat zorbaların yerle bir ettiğini iddia eder. Mustafa Kemal ve “hempalelerinin” sadece Anadolu halkını kırmakla, geçirmekle, soymakla kalmadığını elini kolunu bağladıklarını iddia eder. Milleti aldatma ile devletin ve biçare milletin başlarını belaya soktuklarını söyler.

12 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 555

BAŞKA BİR HÜRRİYET VE İTİLÂF

Bu makalede ihtiras ocakları olarak gördüğü İttihatçıların söndürülmesi gerektiğini, İtilafçıların ise kendini bilen insanlardan oluşturduğunu iddia etmektedir.

13 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 556

SADRÂZAM PAŞA’NIN SEYÂHATLERİ

Bu makalede sadrazamın vapuru ile Paris’e gittiğini ve bazı taraflarca bu seyahatin garip görüldüğünü ele alır. Damat Ferit Paşa’nın devletin iyiliğini düşündüğüne ve ona göre hareket ettiğini savunur. Özellikle İzmir ve Türkiye meselesi konusunda Paris’e gidilmesini haklı bulduğunu belirtir. Bu konuda düşmanların gün be gün aleyhte hareket etmeye devam ettiğini, hatta bu düşmanların uzakta aranmaması gerektiğini Anadolu’da “kafasızlar” olarak nitelendirdiklerinin dolaplar çevirdiğini iddia eder. Bu kişilerin devleti Avrupa’ya karşı şarkta hercümerç (karmakarışıklık) oluşturanlar olarak göstermeye çalıştıklarını, barışa karşı olduklarını ve savaş için ne lazımsa onları yaptıklarını ekler. Büyük Millet Meclisi’nin dillerinden düşürmedikleri Bolşeviklerin dediklerini yaparak gülünç durumlara düştüklerini, gittikçe saçmaladıklarını belirtir.

14 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 557

ELÎM BİR HADİSE MÜNÂSEBETİYLE

Bu makalede İttihatçıları eleştirir. Bu kişilerin eline düşmenin büyük bir afet olduğunu belirtir. Bekir Sami, Mustafa Kemal, Kazım Kara Bekir vesaire kişilerin bir kalıptan çıkma olduğunu ve biçiminde, tıraşında aynı olduklarını ve dünyaya meydan okuduklarını, muhaliflerini darağacında sallandıklarını söyler. Savaş bittikten sonra birtakım zorbaların kaçtığını birtakımının hala memlekette olduğunu ve millet için onlardan tamamen kurtulma nimetinin müyesser olmadığına değinir.

15 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 558

İHTİLÂF VE İTİLÂF

Bu makalede İttihatçıları eleştirir. Onları bir tehlike olarak görür. Siyasette başarıyı bulamadıklarını, kendi gibi düşünmeyen yazmayanları hasım olarak

bildiklerini ve onları sindirmek için ellerinden geleni yaptıklarını geçmişte de bugünde de böyle olduğunu belirtir. İnsanların memleketleri için fedakârlık yapması gerektiğini, devletini düşünenlerin bu adamlar olarak nitelendirdiği kişiler gibi yapmayacaklarını iddia etmektedir. Her ne kadar Damat Ferit Paşa'yı ortadan kaldırmak gibi zorbalıklara girişmeler de musibetin ve felaketin aynı olduğunu memleketin selameti için neyi ve kimi ortadan kaldırmanın hasıl olduğu sorusunu sorar.

16 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 559

DEVLETLERİN SİYÂSETLERİ

Bu makalede siyasetle devam edilmesi gerektiğini önermektedir. Savaş bittikten sonra devletlerin aralarında siyasetin, zıddiyetin ortadan kalktığına değinir. Uzun bir müddet İtilafın Avrupa sahasında etkinliğini sürdüreceğini belirtir. Bu durumu hesaba katıp siyasette o şekilde hareket edilmesini öngörmektedir. Bu gerçeği göz ardı edenler ve devletin de etmesine razı gelenleri devleti aldatanlar olarak görür. Zorbaların aldatmaya geçmişten itibaren can attıklarını belirtir. Bu kişilerin hayale kapıldıklarını ve Avrupa'yı ateş olarak gördüklerini iddia eder. Devleti siyaseten savaşa sürüklemenin büyük bir afet olduğu fikrini yeniler.

17 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 560

NİÇİN BÖYLE OLDU?

Bu makalede sulh şartlarının ağırlığından ve bunun sorumlusu olarak gördüğünü İttihatçılardan bahseder. Savaşa girildi, savaşta akla hayale sığmayan cinayetlerde bulunulduğunu, bunların cezasını çekmek gerektiğini fakat bu kadar yükün ağır olduğunu söyler. İtilaf Devletleri'nin mütareke sırasında Türklere karşı mülayim olduğunu fakat durumun sonra değiştiğini söyler. Bu durumu “kuru kafalar” olarak nitelendiğini kişilerin ihtirasları sebebiyle olduğunu iddia etmektedir. Bu durum bu şekilde daha devam ederse kara günlerin daha da yakın olduğunu şiddetle savunmaktadır.

18 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 561

DAVÂMIZ BASİTTİR

Bu makalede sulh şartlarının ağır olduğunu fakat yapılan itirazların basit olduğunu söyler. Müdafanın zorunlu olduğunu, adalet ile hareket edilmesi gerektiğini öngörür. Her millette fena hükümetlerin olup siyaseten vesaire devletleri gün be gün hatalara uğrattıklarını ve Türklerin de böyle bir durumda olduğunu belirtir. Tüm bu felaketlerin sorumlusu olarak İttihatçıları görmektedir. Mütarekeden sonra da bu felaketi Kuvâ-yi Milliye olarak tanımlamıştır. İzmir’i kurtarmak iddiasıyla ortaya çıkan bu grubun sadece devleti zayıf düşürdüğünü, Anadolu’da istila edilmeyen yerlerin de bu kişilerin faaliyetleri sebebiyle istilaya maruz kalacağını iddia eder. Öte yandan dolap, fesat ile işlerini yürüten “yardakçı” ve “zorba” olarak nitelendirdiği İttihatçıları hariçteki düşmandan daha çok zarar verici olarak gördüğünü belirtmektedir.

19 Haziran 1920- GAZETE YAYIMI YOK.

20 Haziran 1920- GAZETE YAYIMI YOK.

21 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 562

AĞLA, EY GÖZLERİM AĞLA

Bu makalede bir yandan Damat Ferit Paşa’yı överken devleti düşündüğünü söylerken bir yandan da İttihatçıları eleştirmektedir. Sulhiyenin gerçekleşmesi için umutların yeşerdiğini, bu sulh gerçekleşirse devletin işte o zaman kurtulabileceğini iddia eder. Sulhiye şartlarının ağır olduğu için Damat Ferit Paşa’nın diğer dertlerini unuttuğunu tamamen bu soruna yoğunlaştığını belirtir. Kuvâ-yi Milliye’yi daha sonra halletmek üzere konuyu kapadığını ve öncelikle harici belaların halledilmesini daha sonra dahili meselelerin halledilmesini kolay gördüğünü söyler. Damat Ferit Paşa’nın siyaseten birçok çareye başvurduğunu şartları hafifletmek için uğraştığını ekler. Fakat Damat Ferit Paşa’nın yaptıklarına karşılık İttihatçıların talihsiz olarak gördüğü millete bunu çok gördüğünü ve bu sebeple cinayetler işlediklerini iddia eder.

22 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 563

YUNAN BÂŞVEKİLİNİN FAÂLİYETLERİ

Bu makalede Yunan başvekilinin Paris’e seyahatini ele alır. Yunan başvekilinin siyasetine zamanında Talatlar, Enverler gibi şu anda da Mustafa Kemaller, Ali Fuatların yaptıklarını destekleyici nitelikte olduğunu söyler.

Yunanlılar bu durumları fırsat bildiklerini iddia eder. Yunanlıların ana amacının sulh şartlarını değiştirmeden Türklere kabul ettirmek olduğunun açık olduğunu ekler. Bu konuda davanın yeni şeklince Heyet-i Merhusa hareket ettiği taktirde tehlikelerin etrafıyla sıyrılacağını savunur.

23 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 564

BİR HATÂ DAHA KALMADI

Bu makalede meşrutiyetten itibaren devletin yaptığı hataların üstüne yeni bir hata yapma lüksünün daha olmadığını iddia eder. Akklı selimden öyle bir ayrıldığını artık doğru yoldan ayrılmamak gerektiğini savunur. Buna karşın “boş kafalar”, “başıbozuk” olarak nitelendirdiği İttihatçıların devleti hatalara savurduğunu iddia eder. Olanın sadece talihsiz, zavallı ve günahlı olmayan millete olduğunu belirtir. Devlet kötü halde olduğu için gerçekleri söyleme görevinin önemli bir görev olduğunu, kendisinin de bunu yaptığını belirtmektedir.

24 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 565

HER HAKÎKAT MEYDÂNA ÇIKTI GİBİ

Bu makalede İttihatçılar ve onun uzantısı olarak gördüğü Kuvâ-yi Milliye’yi eleştirmektedir. Avrupa gazetelerinde ve Anadolu’da, Asya’da, Rusya’da gerçekteşen olaylar neticesinde Mustafa Kemal ve arkadaşlarının yani Ankara’nın öncelikle Enver ve Talatlarla bir başka değiş ile İttihat ve Terakki ile aynı olduğunun ve Bolşevikler ile müttefik olduklarının ortada olduğunu savunur. Buna göre Tan gibi gazetelerde de söz edildiği gibi Bolşeviklerin Anadolu’ya inmeleri ve Türkler ile el ele verip İtilaf Devletleri’ne karşı geleceğini ekler. Avrupa devletlerine karşı İttihatçılar ile Türklerin bir gösterilmesine, İttihatçıların tüm Türkleri temsil etmesi gibi bir durumun lanse edilmesini hatalı bulmaktadır.

25 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 566

MÂNİDÂR BİR GALAT-I (hata) RUIYYET

Bu makalede İttihat ve Terakki Cemiyeti’ne karşı eleştirileri bulunmaktadır. Avrupa’daki gazetelerde nedeni bilinmez şekilde Hükümet-i Hazıra yerine Mustafa Kemal, Bekir Sami, Ali Fuad vesairenin bu devleti temsil etmelerini desteklediklerini belirtir. Çünkü mühür kimde ise Süleyman o’dur. Bugün Anadolu içerisinde

hakimiyeti elinde tutan ve nüfuz sahibi olanın Ankara olduğunu ekler. Damat Ferit'in Anadolu'yu bu "başbozuk" ve "zorba" olarak nitelendirdiği kişilerden kurtaramadığını, onları gaflete uğratamadığını ve onların günahlarının ve kabahatlerinin bedelinin hükümete ödetilmek istendiğini vurgular. İttihatçıların hükümeti ele geçirip devleti harbe sürüklediklerini, fırsattan istifade ortaya çıkarak Kuvâ-yi Milliye namıyla yeniden vücuda gelip felaketlerine ve uçsuz bucaksız maceralarına kaldıkları yerden devam ettiklerinin ortada olduğunu söyler. Bu kişilerin de öbürleri gibi akıbetlerinin kötü olacağını fakat onlarla beraber devlet ve milletin de yandığını, bu kadar hatanın mesuliyetinin onlarda olduğunu ısrarla iddia etmektedir.

26 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 567

KORKTUĞUMUZ YİNE BAŞIMIZA GELDİ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Kuvâ-yi Milliye'nin Meşrutiyetten itibaren hürriyet, müsâvemet kavramlarıyla halkı İttihatçılara katılmaya davet ettiklerini sonra da kargaşalar çıkararak Türkleri Avrupa'ya karşı kötü lanse etme amacında olduklarını ve ilişkileri kökünden baltalamak amacı güttüklerini iddia eder. Birçok düşman edinerek Trablusgarp, Rumeli vesaire gibi toprakların elden çıktığını ve bu gidişte çıkan toprakların artacağını iddialarına ekler. Zararın neresinde dönülürse onu kar sayarak artık bu durumun durdurulması gerektiğini savunur. Aksi hali yapmanın irfan ve akla sığmadığını da belirtmektedir.

27 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 568

TEŞRÎH-İ DAVÂ

Bu makalede İttihatçıları ve onların gittikleri yolları eleştirmektedir. İzmir davasında zorbaların atıp tuttuklarını, aldattıklarını ve bu durumun Yunan'a yaradığını iddia eder. Türk milletinin beyhude yere ezilip büküldüğünü belirterek halkı zavallı olarak nitelendirir. Heyet-i Marhusa'nın ne istediğini bildiğini, bildiğini yaptığını, Mustafa Kemal'in bir o kadar zıttında yer aldıklarını birçok felaketin önünü alabileceğini söyler. Padişah'tan devlet içerisinde küçük bir ferde kadar insanların doğru düşündüğünü, devletin birazda olsa tehlike ve belalardan kurtarıp yaşatmanın mümkün olabileceğini iddia eder.

28 Haziran 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 569

BAŞLIK SİLİK HALDEDİR.

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Avrupa'yı gelişi güzel kafa tutmanın cezasının izmihlallere sürünmek olduğunu savunmaktadır. Zaten bunun büyük bir yetenek gerektirdiğine, devr-i Hamid'ten sonra böyle bir hükümetin olmadığını belirtmektedir.

29 Haziran 1920- GAZETE YAYIMI YOK.

30 Haziran 1920- GAZETE YAYIMI YOK.

Temmuz 1920

1 Temmuz 1920- GAZETE YAYIMI YOK.

2 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 570

YİNE YANDIK!...

Bu makalede İttihatçıları eleştirmiştir. İttihatçıları şımarık, korkunç, yaptıklarını bilmez adamlar olarak tanımlamıştır. Şahsi ihtirasların bir köşeye bırakılmasını öngörür. Aksi halde başa daha büyük dert ve felaketler geleceğini, musibetlerin artacağını iddia eder.

3 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 571

İPİN UCU GÖRÜNDÜ

Bu makalede özellikle Mustafa Kemal'i eleştirmektedir. Dediklerin hep çıktığını, fakat bunun bir işe yaramadığını söyler. Mustafa Kemal'in dalavere, dolaplar, fesatlıklarla samimi ve saf Türkleri kandırdığını savunmaktadır. Bunu fırsat bilen Yunanlıların pervasızca Türk milletinin zararına ilerlediklerini söyler. Mustafa Kemal'i Anadolu için büyük bir afet olarak görür. İttihatçıların devlet için değil de ocak için yanıp tutuştuğunu savunur. İttihatçılara uyulmasaydı Anadolu'da tek bir yerin böyle ziyan olunmayacağını iddia eder.

4 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 572

NE YAPACAĞIZ?

Bu makalede Mustafa Kemal ve İttihatçıları eleştirerek Babiâli ve Heyet-i Marhusa'nın yolunu tutmak gerektiğini şiddetle savunmaktadır. Bir olayda tehlikeyi görmezden gelmenin tehlikeyi azaltmayacağını aksine artıracığını belirtir. Yunan istilasını bir tehlikedir. Buna karşı kuru sözler ve şikayetlerden bir fayda sağlanamayacağını, içine düşüren bu izmihlal çukurundan kurtulmak namına çözüm yolları aranması gerektiğini öngörmektedir. İttihatçıların ise dolaplar ve dalavereler çevirdiğini, bunu da İstanbul ve Avrupa'da adamlarının bulunmasından kaynaklandığını, onlardan güç aldıkları şeklinde açıklar. Eğer İttihatçılar gibi tüm Türklerin ayaklanmış olsaydı, işin daha da içinden çıkılmayacağını iddia eder. Durumun mesuliyetini İttihatçılara yüklemektedir. Bu konuda Babiâli'nin ve Heyet-i Marhusa'nın desteklenmesi, onların girdiği yoldan şaşılmanması gerektiğini şiddetle savunur. İttihatçıların yıllardan beri oynadıkları oyunu şu şekilde açıklamaktadır; kendi yaptıklarının mesuliyetinden muhaliflerini sorumlu tutmak, bu yol ile de çoğu kişiyi yanına topladıklarını iddia eder. Böylece insanların haksız yere hücumu uğramamak için bundan çekindiklerini ve yolunu şaşırırlarla beraber İttihatçıların gerçek yüzlerini görmediklerini, görmeyi tercih etmediklerini savunur. Mustafa Kemal'in gittiği yoldan geri durmadığını söylediği Ali Rıza ve Salih Paşaların yaşanan kara günleri daha önceden hazırladıklarını söyler. Artık ateş bacağı sarmadan kurtarabilenin kurtarılması gerektiğini tavsiye eder.

5 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 573

TEHLİKE TAHMİNİMİZDEN BÜYÜKTÜR

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Hatanın büyüklüğünün farkına varılmadığı, devletin mevcudiyeti için tehlikenin son derece büyük olduğunu, artık bu da görülmezse devleti adeta Türklerin kendi elleriyle uçurumdan itekleyeceğini savunur. İzmir meselesinde Mustafa Kemal'in oyunu olduğu, Kuvâ-yi Milliye'nin dolaplar döndürdüğünü, İttihatçıların ocağa tutuşturma hırsından ibaret olduğunu söyler. Bahsi geçen tehlikenin önüne geçmezse milletin başının tekrar belalara uğrayacağını söyler. Buna karşılık “zorba” olarak nitelendirdiği İttihatçıların kendisi doğruyu söylese de din ve vatana ihanet ile suçladıklarını, bu sebeple Babiâli'den çekildiğini, fakat yine de fikrinde ısrarcı olduğunu belirtir. Ali Rıza Paşa hükümeti ile Mustafa Kemal'in düdüğünün ötmeye başladığını, Türk milletini yeni musibetlere

sürüklediklerini savunur. Maksatlarının her zaman İtilaf Devletleri ile münasebetleri kötüleştirmek ve mütarekeyi bozmak olduğunu iddia etmektedir.

6 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 574

KİM HAYRETTE DEĞİL?

Bu makalede İttihatçıları eleştirir. İttihatçıların darağaçları ile muhaliflerini susturduklarını, dost düşman herkesi hayrete düşürdüklerini söyler. Fakat kendisinin bu duruma şaşırmadığını, Mustafa Kemal ve “hempalelerinin” hariçte ve dahilde atıp tuttuğunu iddia eder. Bu güçlerini millettten değil, İttihatçıların bulundukları çete teşkilatından aldıklarını savunur. Buna karşılık bu sırada Yunan ile husumet başlamıştır. Öte yandan devletin idam kararı verdiği Mustafa Kemal’in padişaha karşı gelip devleti tanımadığını belirtir. Buna karşı halkın elinin kolunun bağlı biçare halde olduğunu ekler. Millette zerre talih olsaydı Mustafa Kemal’in ortadan kaldırılacağını devletin bu felaketlere uğramayacağını ama çilenin daha bitmediğinin de ortada olduğunu belirtir.

7 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 575

EN FENÂ SİYÂSET SİYÂSETSİZLİKTİR

Bu makalede Mustafa Kemal ve İttihatçıları siyasetsizlikle eleştirerek onları “serseri”, “zorba”, “asi” olarak tanımlar. Mütarekeden sonra Osmanlı’nın siyaset ile geleceğinin kurtulabileceğini fakat bunun ocağın menfaatine uygun düşmediği için yapılmadığını ve milletin musibet içerisinde yuvarlandığını iddia eder. Bu siyasetsizlikle devam edilirse devletin halinin daha harap olacağını belirtir.

8 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 576

ANADOLU’NUN HÂLİ

Bu makalede Anadolu’nun halinin gittikçe daha vahimleştiğine değinir. İstilalara maruz kalmıştır. Bunun yanı sıra başıbozuklara da maruz kaldıklarını ve Mustafa Kemal ve “hempalelerinin” faaliyetleriyle musibetlerin daha da arttığını ileri sürer. İttihatçıların bir uzantısı olarak Kuvâ-yi Milliye’nin oluştuğunu daha sonrasında ise Enverlerin, Mustafa Kemallerin ortaya çıktığını belirtir.

9 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 577

YENİ BİR VAZİYET

Bu makalede artık anlaşma şartlarını hafifletme umut ve imkanının kalmadığına değinir. Artık şartların ağır olacağını kesin olduğunu belirtir. Böyle bir duruma düşürenin arkasını ve önünü düşürmeyen zorbalı olarak nitelendirdiği İttihatçılar olarak görür. Devlet için en önemli ihtiyacın ve vaziyetin siyasette güçlü adamlar olduğunu savunur.

10 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 578

İLK DEFA ALDANIYORLAR

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. “Hin oğlu hinler” olarak nitelendirdiği İttihatçıların on iki seneden beri ilk kez aldandıklarını söyler. “Çanak yalayıcı” olarak tanımladığı taraftarları padişahın gölgesinde kalacak biri olan Enver’in ellerini, ayağını öptüklerini, Niyazi’ye secde ettiklerini, Ahmet Rıza, Baha Şakir gibi kimi gördülerse onlara itaat ettiklerini iddia eder. Buldukları her boşlukta “Yaşasın İttihat, yaşasın Terakki!” şeklinde nümayişlerde bulunduklarını onlar için yeminler ettiklerini eleştirerek savunmaktadır. Kendi hırslarıyla hareket ettiklerini, yağmalarla yollarına devam ettiklerini, güçlenmek için aralarından birkaç kişiyi feda edip Enver’in yerine Mustafa Kemal’in ortaya atıldığını ekler. Bundan sonra Kuvâ-yi Milliye’nin Mustafa Kemal’i büyük bir destek verdiğini, varsa yoksa Mustafa Kemal dediklerini söyler. Fakat artık aldandıklarını bu kişilerin peşinden giden isyancıların idama mahkûm edildiğini baltayı taşla vurduklarını, ilk defa yanıldıklarını fakat pir yanıldıklarını iddia eder.

11 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 579

HÜKÜMET-İ HÂZİRA

Bu makalede siyasetle hareket edilmemesini ve bu konuda başta bulunan hükümeti eleştirir. Şahsinin ve şahsiyetin ikinci planda olması gerektiğini söyler. Hükümet-i Hazıra’dan devletin geleceği için büyük ümitlerle beklediğini, fakat hiçbirinin hayata geçmediğini söyler. Bu konuda siyasetle hareket etmemelerini sonuca ulaşmada engel olduğunu belirtir. Siyasette kudret ve marifetlerini ortaya koyamadıklarını, bunun nedenini de zorba ve zorba yamakları olarak tanımladığı kişilerin şiddet yönünde eğilimleri olması şeklinde açıklar. Damat Ferit Paşa’nın ise

göreve gelir gelmez bu meseleyi çözmesinin zorunlu olduğunu aksi halde geminin artık duracağını bildirir.

12 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 580

FİKİR VE KUVVET

Bu makalede kuvvetin bir vasıta, fikrin bir gaye olduğunu vurgulamıştır. Bunu idrak edemeyen devletlerin sonucunun hüsrân olduğunu söyler. İttihatçıların da kuvveti ana pencereyi aldıklarını ve darağaçları kurduklarını ekler. Fikir ve kuvveti ayaklar altına ezerek kuvveti baş üstü yaptıklarını iddia eder. On iki seneden beri bu durumun kesintisiz devam ettiğini, bu duruma zaten Hamid döneminden boyun eğmeye alışık olduğunu fakat artık fikrin ve hakkın da ön plana alındığını belirtir. Son yaşananları büyük bir ders olduğuna ve artık çekilecek dertlerin bitmesini umut ettiğini yineler.

13 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 581

ADÂLETE SUSAMIŞ BİR HALK, FAKAT...

Bu makalede İttihatçıları eleştirmiştir. Artık yarayı tedavi etmenin, derde deva bulmanın zamanının geldiğini söyler. Kuvâ-yi Milliye'yi Türk milleti için büyük bir afet olarak görmektedir. Bu idareden daha fena bir idare olamayacağını belirterek mübalağalarda bulunmuştur. Yeni zorbalara eskileri arattı şeklinde serzenişlerde bulunarak Anadolu'nun son dönemlerde çektiği acıları hiçbir dönemde çekmediğini iddia eder. İttihatçıların varlığı millet üstünden kalktığında devletin ferah bir nefes alacağını ve bir daha böyle fesat bir yönetimin denk gelmeyeceğini iddialarına eklemektedir.

14 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 582

BİR HAKİKAT MEYDÂNA ÇIKTI

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Bir gerçeğin gün yüzüne çıktığını ama bu gerçeği zaten defalarca zikr ettiğini söyler. Bu gerçeğe göre; Mustafa Kemal ve “hempâleri” gerçekten Anadolu'yu ve Anadolu milletini temsil ettiğini, büyükçe bir kuvvet ve fedakâr ordular, top, tüfeklere sahip olduğu fikrinin yanlış olduğunu savunur. Bu durumun *Tan* gibi gazetelerde savundurduğunu fakat bunun gerçekte bir ilgisinin olmadığını iddia eder. Gerçekte bu kişilerin zorbalıkla Anadolu'yu eline

geçirdiği, burada azgınlıklarda bulundukları, İstanbul’u tehdide başladıklarını iddialarına ekler. İttihatçıların bu faaliyetlerini hep bir dolap ve dalavere olarak görmektedir.

15 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 583

VAZİYET PEK VÂZİHTİR

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Eğer Kuvâ-yi Milliye vücuda gelmeseydi anlaşma şartlarının bu kadar ağır olmayacağını iddia etmektedir. Yaptıkları faaliyetlerin İzmit hadisesine, Yunanlıların taarruzuna neden olduğuna inanmaktadır. Bu antlaşma şartlarının kabul edilmesi gerektiğini, aksi halde anlaşma şartlarının daha da beter hale geleceğini ekler. Bu konuda İttihatçıların ocak derdiyle Türk milletini kurban ettiğine inandığını söyler. Milleti felaketten felakete uğratıldığını fakat artık bıçağın kemiğe dayandığını gerçeği görmek istemeyen gözlerin görmesinin zorunlu olduğunu bildirir.

16 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 584

SON, FAKAT EN BOŞ ÜMİT

Bu makalede Mustafa Kemal’i ve Bolşevikler ile Ankara arasındaki başlayan ilişkilerin seyrini şiddetli eleştirmiştir. Mustafa Kemal’i “düzme” ve “küstahlıkla” suçlamıştır. Gelen heyetleri küstahlıkla Ankara’da kabul ettiğini iddia eder. Bunun yanı sıra Ankara’nın Bolşevikler ile anlaşmalar yaptığını halka okunan martavallara halkın inandığını kaydeder. Bolşeviklerin geçmişten beri emellerinin ortada olduğunu, şimdi de değişmediğini söyler. Bu kez de Bolşeviklere inanırsa Türklere kimsenin acımayacağını aksine kahkahalar atarak güleceklerini belirtir.

17 Temmuz 1920- PEYÂM-I SABAH SAYI 585 – ALİ KEMAL’İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.

18 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 586

VAR MI YOK MU?

Bu makalede İttihatçılar isim verilmeden eleştirilmiştir. Fikri, vicdanı, irfanı hür kişilere devletin ihtiyacı olduğunu fakat devlet içerisinde böyle insanların

bulunmadığını, böyle insanlar var olsaydı kötü cemiyetlerin vücuda gelmesine imkân olmadığına değinir.

19 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 587

EFKÂR-I UMÛMİYYE

Bu makalede Ankara'yı ve dolayısıyla Anadolu'yu eleştirmektedir. Anadolu'nun her konuda bir fikrinin olduğunu söyler. Gerek Hamid gerek sonrasında halkın yaşadığı istibdat dönemini fırsat bilip yönetimi ele geçirdiklerini ileri sürer. Özellikle son senelerin devlet için büyük kara günler olduğunu kaydeder. Buna karşılık canını, malını padişaha, vatanına feda eden halkın düştüğü vahim hallere üzüldüğünü belirtir.

20 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 588

MASÛMLAR VE MAĞDÛRLAR

Bu makalede İttihatçıları eleştirirken onların muhaliflerini de övmektedir. Devlet içerisinde iki tarz yönetimin hâkim olduğunu ileri sürer. Bunlardan ilki zorbalar olarak nitelendirdiği Enverlerin, Talatların, Mustafa Kemallerin olduğu, ikincisi ise muhaliflerin hâkim olduğu Kâmil Paşaların, Damat Ferit Paşalarınkidir. İlkinin altı yüz senelik bu devleti kökünden sarsma amaçlı olduğunu ileri sürerken diğerini dinini, milletini, memleketini sevenler olarak görür. İlk yönetimden derhal kurtulması gerektiğini aksi halde tekrardan devletin belalar içerisinde yuvarlanıp gideceğini artık bunun son bir sınav olduğunu iddia eder.

21 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 589

BİR VİCDÂN İMTİHÂNI

Bu makalede İttihatçıları ve Mustafa Kemal'i eleştirmektedir. Mustafa Kemal'in önderliğinde bulunan Kuvâ-yi Milliye'nin gerçek yüzünün ortaya çıktığını iddia ederek bu oyunlar oynanmasaydı Anadolu'nun bu şekilde karmakarışıklığa mahal olmadan, dahilde ve hariçte bu kadar zarara uğramadan antlaşma şartları bu denli ağırlaşmadan Türkler için her şeyin daha iyi olacağı iddiasını sürdürür.

22 Temmuz 1920 (1336) - GAZETE YAYIMI YOK.

23 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 590

MUÂHEDENİN TATBİKİ

Bu makalede antlaşmanın ağırlığından ve buna sebep olarak gördüğü Kuvâ-yi Milliye'yi ve İttihatçıları da eleştirmektedir. Antlaşmanın ağırlığını kan ağlaya ağlaya okuduğunu, şartların ağır olduğunu yineler. Hiçbir dönem Avrupa ve diğer devletler bu kadar Türklerin aleyhine dönmediğini belirtir. Türkleri bu hale getirenin ve Avrupa'nın bu denli Türklerin karşısında durma nedeni olarak ise caniler olarak gördüğü İttihatçılar olduğunu söyler. Devleti düştüğü bu ağır durumlardan kurtarmak için tedavi olarak Avrupa devletleri ile iyi ilişkileri oluşturulmasının şart olduğunu söyler. Ayrıca İttihatçıların Türkler ile ayrı olduğunu ispatlamanın şart olduğunu savunmaktadır. Tehlikenin sanıldığından daha da kocaman olduğunu artık musibetlere bir perde çekilmesi gerektiğini, şarkta sulh ve salahın sağlanmasının şart olduğunu eklemektedir.

24 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 591

MUHTÂC-I İZÂH BİR NOKTA

Bu makalede İttihatçıları eleştirerek antlaşma şartlarına yeniden değinir. Anlaşma şartlarının artık kabul edildiği fakat kabul edilse dahi hala tehlikenin geçmediğini söyler. Türkleri sevmeyen ve desteklemeyenlerin fikrine göre Türkler bu antlaşmayı uygulayamayacak, Anadolu'da isyana kalkışanların durduramayacaktır. Kendisini ocak ateşiyle yananlardan değil, vatan sevgisiyle kan ağlayanlardan olarak görür. Davanın her zaman aynı dava olduğunu belirtir. Ya bu deveyi gütmeyi ya bu diyardan gitmeli şeklinde söyleyerek İttihatçıları eleştirmeye devam etmektedir.

25 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 592

İKİ YOLDAN BİRİ

Bu makalede Mustafa Kemal'in ve dolayısıyla İttihatçıların tuttuğu yol ile onlara muhalif olan kesimin tuttuğu yoldan bahsetmektedir. İlkinin devlet ve milleti serkeşçilikten serkeşçiliğe sevk eylediğini, Bolşeviklerden medet umduklarını öte yandan ikincisinin yangından ne kurtarmaya bakmakta olan akıl, irfan sahibi insanlardan oluşturduğunu ileri sürmektedir. Avrupa'yı, Amerika'yı aleyhten lehe çevirmenin şart olduğunu bunun için devletin çırpınması gerektiğini savunur.

26 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 593

FAKAT NEREDE YANILIYORUZ?

Bu makalede meşrutiyetten itibaren İttihatçılar ile olan mücadelelerde galip değil de mağlup olunduğunu, bu kadar mağlubiyetin neden meydana geldiğini sorgulamaktadır. Buna yanıt olarak zorbalara gibi Damat Ferit Paşa'nın, Kâmil Paşa'nın asıp kesmediğini bu sebeple zayıfladığını, zayıfladıkça devrildiklerini şiddet ve şahsi ihtiraslarla hareket etme yolunu tutmadıklarını ve bu sebeple hakimiyet ve hükümetlerini zorbalara olarak nitelendirdiği İttihatçılara kaptırdığını iddia eder.

27 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 594

ENDİŞENİN BÜYÜĞÜ

Bu makalede endişenin büyüğü olarak antlaşmanın tatbikini öne sürmektedir. Antlaşma tatbik edilemezse İstanbul'un elden çıkacağını, zaten İstanbul'un elden çıkmasının devletin tamamen bitiş noktasına gelme anlamı taşıdığını belirtir. İstanbul olmadan bir Devlet-i Osmaniyye tasvir edilemezdi. Bu konuda devletin kurtarılmaya çalışmasına çabalamak gerektiğini ve hükümetin üstüne düşüneni yapmasının zorunlu olduğundan bahsetmektedir.

28 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 595

BİR DERS-İ ELÎM DAHA

Bu makalede yapılan siyasi hataların göz önüne alınıp bunlardan ders çıkarılması gerektiğini aksi halde devletin istikbalini tehlikeye atmaya neden olacağını belirtir. Kendisinin meşrutiyet ve hürriyetin samimi destekleyicilerinden olduğunu bu sebeple şu ana kadar savunduğu Damat Ferit Paşa'nın siyaset ve fikirlerinin çok açık olduğunu, devletin geleceği için en doğru yolda olduğunu ekler. Bu fikri Avrupa devletlerine aleyhe döndürenler olduğunu, Salih ve Ali Rıza Paşa'nın sanki onun kürsüsünde oturuyor gibi hareket ettiklerini ve bu oyunların önüne geçmezse devlet için durumun kötü olduğunu savunmaktadır. Artık devletin durumunu, geleceğini düşünme vaktinin geldiğini dile getirmektedir.

29 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 596

AÇ KARNIN KULAĞI OLMAZ

Bu makalede devletin mali durumunun kötü gidişatını ele almaktadır. Devletin senelerden beri en büyük derdinin iktisadi olduğunu belirtir. Bu da halkı perişan duruma düşürmektedir. Savaşlarla daha da zarara uğradığını ekler. Bir an evvel halkın bu durumdan kurtarılması gerektiğini savunur.

30 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 597

VİCDÂNİ PÂK TÜRKLERE

Bu makalede İttihatçıları eleştirmiştir. Mustafa Kemal'in Kuvâ-yi Milliye'yi vatan derdiyle kurmadığını iddia eder. Artık Anadolu'da yeni acılar görünmesini istemediğini, aklın başına alınıp hareket edilmesini, Kabakçılara rahmet okuttuğu iddia ettiği Mustafa Kemal ile beraber tüm Ankara'nın önüne almak gerektiğini savunur.

31 Temmuz 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 598

YILÂNI BAŞINDAN EZMELİYDİ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların Hürriyet ve İtilaf Fırkası'na karşı adeta bir arslan ve kaplan kesildiklerini kendilerinin teşkilatlandığını belirtir. İttihatçıları yılan olarak değerlendirerek en başından onları durdurulması gerektiğini, böyle yapılmadıysa bile artık İttihatçıların durdurulmasının şart olduğunu savunmuştur. Yaşananları elîm bir ders olarak görmektedir.

Ağustos 1920

1 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 599

MÜŞKÜL BİR VAZİYET

Bu makalede Damat Ferid Paşa'nın vazifesinden ayrıldığını, yeni bir heyetin oluştuğunu belirtir. Gidenin geleni aratacağını ekler. Senelerden beri düzelmeyen siyasete artık çeki düzen verilmesi gerektiğini savunur.

2 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 600

TAHMİNİMİZDEN DAHA AŞAĞI

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Kuvâ-yi Milliye’yi ve İttihatçıları “fırıldak”, “haydut” olarak nitelendirmektedir. Tahminimizden daha aşağıda diyerek İttihatçıları küçümsemiştir. Mustafa Kemal ve “hempalelerinin” devleti felakete sürüklediğini iddia eder. Olanın sadece zavallı millete olduğunu belirtir. Şu gerçeğin göz ardı edilmemesini öngörür; eğer İstanbul muhiti var olmasaydı, Anadolu’da zorbaları peyda olmayacağını ileri sürer. İstanbul’dakileri “serseri” olarak nitelendirdiği İttihatçıları desteklemesiyle beraber bu kadar büyüdüklerini, böyle olmasa İttihatçıların karaya düşmüş balığa döneceklerini savunmaktadır.

3 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 601

FİKRİ Mİ? ŞAHSİ Mİ?

Bu makalede şahsi kaygıların ortadan kaldırılması gerektiğini ve fikri siyasetlerle ilerlemenin zorunlu olduğunu ileri sürmektedir. Candan, baştan başka endişeleri düşünmeyen insanların devletin itibarını düşürdüğünü iddia eder. Bu fesatlardan kurtulmanın şart olduğunu böyle düşünen erbablara karşı bir çare bulmanın zorunlu olduğunu artık hastalığın tedavi aşamasına geçilmesini öngörür.

4 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 602

SIR-I MUVAFFAKİYET

Bu makalede başarının Avrupa ile ilişkileri düzenlemek olduğunu iddia eder. Osmanlı Devleti’nin ihtiyacı olduğu en önemli marifetin hariçte özellikle Avrupa’yı ve Avrupa’da siyasetteki tavırlarını bilmek olduğunu söyler. Bunun kurtuluş yolu olduğunu iddia etmektedir. Bunun aksi yapıldığı için son yıllarda devletin başını taştan taş vurulduğunu söyler. Dahilde şahsi ihtiraslarla hareket edilip şiddetle hükümdarlık kurmak isteyenlerle bir yere gelinmeyeceğinin ve akıbetin hüsrana olduğunu söyleyerek isim vermeden İttihatçıları eleştirir. İddia edildiği gibi top, tüfek, kuvvetin bir anlamı olmadığını asıl çarenin ve geleceği Avrupa’yı tanımakla mümkün olacağını savunmaktadır.

5 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 603

YENİ RÛH

Bu makalede İttihatçıları eleştirir. Kuru laflardan artık insanların bıktığını, söz yerine icraata geçilmesi gerektiğini savunur. Bu konuda yeni hükümeti samimi

bulduğunu ve fikirden, ruhtan, kalpten bambaşka türlü kurtuluş umutları beslediğini belirtir. Devletin hala tehlikelerden kurtulamadığını dahili ve harici olarak kendini müdafaa edemediğini belirtir. Kuvâ-yi Milliye’yi bir afet olarak tanımlar. Kuvâ-yi Milliye devleti terk etmedikçe devletin yıkılacağını ve İstanbul’dan Türklerin kovulacağını iddia eder. Yeni hükümetin bu dolap ve dalavereleri son vereceğine böylelikle artık korkuların son bulacağını iddialarına eklemektedir.

6 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 604

İNTİBÂH! İNTİBÂH!

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Harb-i Umumi’den sonra özellikle mağlup devletlerde bir intibah gerçekleştiğini, hatalarını aradıklarını, gerçekleri aradıklarını belirtmektedir. Bu uyanma ile düştükleri yerden kalkmak için bir çare aradıklarını ekleyerek özellikle bu konuda Almanların önemli adımlar attığını söyler. Bu durumu Türklerin de yapması gerektiğini ve hata ile kusurlarını görerek böylece yoluna devam etmesi gerektiğini savunur. Girilen tüm bu felaket ve izmihlal çukurlarından Türkler ders alsaydı bambaşka bir kavim haline geleceğini ve kalem gücünün sağlam olacağını iddia eder. Eğer ders alınsaydı Kuvâ-yi Milliye’nin tekrardan vücut bulmasına izin verilmeyeceğinin ortada olduğunu düşünmektedir. Artık Türkler için kuvvet ve kılıç döneminin yani harb zamanının geçtiğini kalem döneminin yeni başladığını intibah ederek yola devam edilmesi gerektiğini, işte o taktirde devletin topraklarında ve halkta huzur olacağını iddialarına eklemektedir.

7 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 605

BAŞKA BİR KAFA

Bu makalede Kuvâ-yi Milliye’yi eleştirmektedir. Bir gün öncesindeki yayınlanan habere göre; Mustafa Kemal ve “hempalerinin” Eskişehir’de karargahlarını korumaları ve Yunanlılara karşılık büyük bir saldırıya geçmeyi planladıklarını yazar. Bunun büyük bir çılgınlık olduğunu ve tekrardan devleti izmihlal çukurlarına atmak anlamına geldiğini iddia eder. Çünkü Yunanlıların orduları, teçhizatları, İngiltere gibi büyük bir destekleri olduğunu buna karşılık Kuvâ-yi Milliye’nin haydutluk, gaddarlıkları bulunduğunu savunmaktadır. Bunun bir uçurum olduğunu belirtir. Bunca yaşanan olaylar “zorba” olarak nitelendirdiği Kuvâ-yi Milliye’nin ders almadığını, ibret olarak görmediğini hareketlerini ise çılgınlık ve

büyük bir gaflet olarak tanımlar. Devlet böyle vahim ve elîm bir vaziyette iken Kuvâ-yi Milliye'nin ihtiraslarla bambaşka bir kafada olduğunu savunmaktadır.

8 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 606

HAYATİ MESELELER

Bu makalede İtilaf Devletleri ile iyi ilişkiler kurulmasının zorunluluğundan bahsetmektedir. Harb-i Umumi'den ve mütarekeden sonra devletin yangının söndüremediğine, hastalığının tedavi edilmediğine ve hayati meselelere çare bulunmadığına değinir. Dertlere geçici değil kalıcı, daimî çözümler aranması gerektiğini savunur.

9 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 607

RUSYA, LEHİSTAN VE DEVLETLER

Bu makalede Rusya'nın sürekli Lehistan'ı ezip durduğundan ve zamanla Lehlerin siyasetten, fikren, iktisaden devletlerini müdafaa eylediklerini savaştan sonra yeni bir döneme girdiklerine değinir. Garbın şarktan üstün olduğunu, Ankara'da zorbalılar olarak nitelendirdiği kişilerin de hata yaptığını belirtir.

10 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 608

NİÇİN SULHÜMÜZ GECİKTİ?

Bu makalede barışın neden geciktiğinin sorusunu kendisine sorar. Şarkta geçen meselelerin asıl mimarının, mesuliyetinin garpte olduğunu belirtir. Sulh ve salahın bir an evvel gerçekleştirilmesi gerektiğini bunu siyasetle yapılmasının bir zorunluluk olarak görmektedir. Türkler akıl ve irfan yolunu tutarsa kapıların tümüyle yüzüne kapanmamış olduğunu ve açık yolların geleceğin felah olduğunu iddia etmektedir.

11 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 609

YA ÇILGIN YA...

Bu makalede Cafer Tayyar'ı eleştirmiştir. Mektep görmüş, terbiye ve tahsil almış insanların izansızlık yaptığını bunun şaşırarak bir durum olduğunu belirtir. Buna göre Cafer Tayyar tüm Atina gazetelerine beyanat vermiştir. Kuvâ-yi Milliye ve Cafer Tayyar sebebiyle Edirne'nin bir hayli zamandır zorda olduğunu ekler.

Yapılanın sadece düşmanın ekmeğine yağ sürmek olduğunu iddia etmektedir. Bir senedir İzmir’i kurtaracağız sözlerini boş ve kuru sözler olarak görür. Bu kişileri “şaklaban” olarak tanımlayarak Anadolu’yu kasıp kavurduklarını, düşmanın İzmir’den atılması şöyle dursun Anadolu’ya günden güne yayılmakta olduğunu iddia eder. Cafer Tayyar, Mustafa Kemal, Kazım Kara Bekir’in bu yaptıkları faaliyetleri de çılgınlık olarak görmektedir.

12 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 610

TAKDİR YERİNE İTÂB

Bu makalede Halil Nihad Bey’in kendisinin yazdığı yazılara itab verdiğine değinir. Kuvâ-yi Milliye’nin ve İttihatçıların yaptıklarını hata olarak gördüğünden bahseder. Adaletin er ya da geç tecelli bulunacağını, bu sebeple itab ve aşağılamaların bir önemi olmadığını da eklemektedir.

13 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 611

HAKİKİ MÂTEM

Bu makalede devletin hatalarından ders çıkarmama konusunu eleştirmektedir. Bir milletin hatalarından ders çıkararak ona göre tedbirler alıp yoluna devam etmesini, çareler için yeni yollar aramasını gerektiğini savunur. Bu durumu Türklerin mütarekeden sonra yapmadığını, görünüşe göre sulhiyeden sonra da yapmayacağını söyleyerek bu durumu hakiki matem olarak görmektedir. Savaş biteli iki sene olduğu, mütarekeden döneminin gelip geçtiğini, sulhiyenin imzalandığını ama Türklerin durumunun her geçen gün daha berbat bir seviyeye düştüğünü belirtmektedir. Bunun sebebini yapılan siyasi hatalarda görür. Bunun için İtilaf Devletleri’yle arayı düzeltmenin şart olduğunu artık kanayan yaraya bir merhem bulmanın zorunluluk olduğunu eklemektedir.

14 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 612

ÂKİBETLERİ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Harb, sulh, Yunan saldırıları gibi dertlerin ikinci derecede kaldığına asıl konunun Atina Gazetelerindeki rivayetlere göre tüm Ankara erkanının halinin perişan durumları olduğudur. Bu kişilerin ihtiraslarına düşkün olduğunu ipliklerinin pazara çıktığına artık akıbetlerinin kötü

olduğunu iddia eder. Avrupa'nın gördüğüne göre "zırtapoz" olarak nitelendirdiği Enver, Talat, Mustafa Kemal, Cafer Tayyar'ın Türk milletini temsil ettiği yönünde fikirleri olduklarını bu sebeple artık akıbetleri sonucunda bu devlet içerisinde bir hak ve hayatlarının kalmadığını savunmaktadır.

15 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 613

HÂLİMİZ, HÂL-İ PERİŞÂNIMIZ

Bu makalede İttihatçıları eleştirir. İttihatçıların ana siyasetinin bir deve kuşu siyaseti olduğuna izledikleri ana yolun milleti tehlikeleri mümkün mertebe hafif göstermek, hatta mümkünse bunları tamamıyla saklamak olduğunu belirtir. Fakat böyle yaparak milleti de devleti de kendilerini de perişan ettiklerini devletin üstünü kara bulutların kapladığını söyler. Asıl konunun garp olduğuna, gelen hükümetlerinin bunu bir türlü kavramadığına bu sebeple hatalara düşürdüğünü iddia eder. Ali Rıza Paşa ve Salih Paşa hükümetlerinin Kuvâ-yi Milliye yolundan gittiklerini ve devletin huzura gittiğine dair kuru sözlerde bulunduklarına gerçekte devletin temelinden sarsıldığını iddia eder. Sadece sulh şartlarını ağırlaştırdıklarını başka bir gelişmenin olmadığından yakınır.

16 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 614

ANADOLU'DA İNTİBÂH

Bu makalede Anadolu'da birtakım yerlerde Kuvâ-yi Milliye'ye karşı ayaklandığını belirtir. Tehlikelere karşı artık Anadolu'nun da uyandığını belirterek bu duruma göre Düzce, Sivas gibi bölgelerde ayaklanmalar gerçekleştiğini ekler. Türk milleti için bıçağın kemiğe dayandığını ne yapıp edip bu beladan kurtulma vaktinin geldiğini savunmaktadır. Düşman kapıda değil, mülkün içerisinde. Böyle bir durumda iken Türk'ün Türk ile birbirine girmesini çirkin olarak görse de bu kişilerin ihtiraslarını düşündüklerini, dertlerinin sadece ocak olduğunu bu sebeple bu kargaşanın zorunlu olduğunu iddia eder. Aksi halde devleti bu yaman saydığı ellere teslim etmenin Türklerin aleyhine büyük bir darbe olacağına inanmaktadır. Bu ayaklanma haberleriyle yeniden yeniye ümitlerin yeşerdiğine inanmaktadır.

17 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 615

DÂRÜLFÜNÛNUMUZ

Bu makalede Dârülfünûn'un ciddi bir ıslahata muhtaç olduğunu, içerisinde bozulmalar olduğunu, İttihatçılara kurban gittiğini iddia etmektedir. Hürriyet fikriyle hareket edildiğinden dolayı gerek talebece gerek ders veren heyetçe desteklendiğini söyler. Ama artık iki kere iki dört ederin gerçekliğinin tartışılmaz olduğu kadar da İttihatçıların yaptığı fesatlıkların meydanda olduğunu, Dârülfünûn için de bu hakikatleri görmek ve bu millete göstermenin zorunlu olduğunu bildirir.

18 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 616

NAĞME-İ AHİRİ

Bu makalede Amerika'yı ele alır. Avrupa'dan ayrıldığına bu ayrılığın nedenini Amerika'nın Avrupa işlerine müdahale etmek istemediğini iddialarına değinir. Amerika'nın Avrupa siyasetine dahil edilmek istendiğini anlatmaktadır.

19 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 617

TEMELİ KURAMADIK

Bu makalede meşrutiyetten itibaren bir türlü temelin kurulmadığına, çekilen tüm dertlerin sebebinin de bu olduğuna değinir. Meşrutiyetin ilk basamağının intihabat (seçimler) olduğunu fakat bunun yapılamadığını ve temelin kurulamadığını belirtir. Meşrutiyet, meşveret, hürriyet kelimelerin dillerden uzun zamandır düşmediğini fakat bunun için elde imkan olmadığını da ekler.

20 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 618

İTALYA, AVRUPA, ŞARK

Bu makalede İtalya ve onun Avrupa ile kurduğu ilişkilerden bahsetmektedir. Artık Osmanlı için Avusturya gibi bir rakibin ortada kalmamasına karşılık İtalya'nın İngiltere ve Fransa ile ilişkilere girdiğini ve onlarla eşit dereceye geldiğine değinmektedir.

21 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 619

AVRUPA'DA MUÂZENE-İ SİYASİYYE

Bu makalede Avrupa'nın izlediği denge siyasetine değinir. Osmanlı'nın ise İstanbul'dan çıkarılmadığını, Anadolu'yu birtakım kayıplarla da olsa muhafaza

edildiğini fakat bir darbeyle dağılacağını bunun için fırsatların kaçırılmaması gerektiğini ve maziden ders alınıp ona göre harekete dilmesini, devletin dahili ve harici siyasetlere önem verilmesi gerektiği şeklinde tavsiyelerde bulunmaktadır. Osmanlı Devleti'nin tüm bunlara rağmen yıkılmadığını, ciddi bir tamir görürse belini doğrultacağını ekler.

22 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 620

BİR DERS-İ İBRET

Bu makalede yaşanan çilelerden ders alınması gerektiğini, Harb-i Umumiden sonra yaşananların ibret olması gerektiğini öngörür. Düşmana bile hakkını vermek gerekliliğinde olduğunu ve Venizelos'un Yunanlılar büyük hizmetlerde bulunduğunu, ihtiras sahibi “başibozuk” olarak nitelendirdiği İttihatçıların yaptıklarını fırsata çevirdiğini, bu fırsatı kaçırmadığını ve böylece birkaç senede bir hükümet mertebesine yükseldiklerini iddia etmektedir.

23 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 621

BİR MUÂMMA, BİR MÛCİZE

Bu makalede devletlerin Lehistan ve Rusya'ya karşı hattı hareketlerini ele alır. Buna göre özellikle Moskova Hükümetine karşı hattı hareketlerinde az veya da çok bir uzlaşmazlık, anlaşmazlık bulunduğunu ve bunu ortadan kaldırmak için Paris ve Londra'nın çabaladığından bahsetmektedir.

24 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 622

KADINLARIMIZDA TEKÂMÛL

Bu makalede kadınları ele almaktadır. Türk ve Müslüman kadınlarındaki tekamüle muhtaç olunduğunu, kadınları en yüksekler kadar çıkarılmadığını ve mahrum bıraktırıldığına değinmektedir.

25 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 623

ACI, LAKİN DOĞRU

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Antlaşma şartlarının ağırlığının ortada olduğunu ama İttihatçıların bu şartları daha da ağırlaştırarak milleti “koyun sürüsü” gibi görüp sürüklediklerini iddia etmektedir. Artık tüm Avrupa'da ve

Osmanlı’da asıl ihtiyacın huzur ve sükûnet olduğunu ama buna karşı gibi görünen Türkler sebebiyle Avrupa’yı Türkler üzerine getirdiğini tekrar saldırılara hedef haline geldiğini ve bunu yapmakla sadece düşmanın ekmeğine yağ sürüldüğünü savunmaktadır.

26 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 624

MÂTEMLER İÇİNDE MÂTEM

Bu makalede milletin halinin perişan olduğunu, matem içinde matem olduğunu belirtmektedir. Düşüncesizlik ve akıbeti düşlememek sebebiyle devletin felaketten felakete uğradığını böyle olmasaydı bu devletin ne savaşa gireceğini ne de bu kadar cinayetlere uğrayacağını, bu kadar hatanın yapılmayacağını savunmaktadır. Mütarekeden sonra acıların gün yüzüne çıktığını, yaraların ortada olup kara günlerin, matemlerin vukua geldiğini fakat ondan sonra da devlet ve milletin halini düzeltmeye çalışılmadığını aynı gaflet içerisinde yüzüldüğünü iddia eder. “Başıbozuk” ve “zorba” olarak nitelendirmelerde bulunduğu Ankara’yı devleti musibetten musibete attığını da eklemektedir. İzmihlalin devam ettiğini belirtir. Kendi ve kendi gibi düşünenleri ise akıl ve irfan sahibi insanlar olarak tanımlamaktadır. Bu elim ve matem günlerinde artık hataların ibret derecesinde olmasını vicdanen hareket edilmesini tavsiye etmektedir.

27 Ağustos 1920 (1336) - GAZETE YAYIMI YOK.

28 Ağustos 1920 (1336) - GAZETE YAYIMI YOK.

29 Ağustos 1920 (1336) - GAZETE YAYIMI YOK.

30 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 625

KAHT-I RİCÂLE ÇÂRE NEDİR?

Bu makalede maliyenin önemli olduğunu, ıslahatların bir türlü hayata geçirilmediğini belirtmektedir. Bu maliyedeki ıslahatların vücuda gelmemesinin mesuliyetini yine İttihatçılara yüklemektedir.

31 Ağustos 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 626

İTİLÂF! İTİLÂF!

Bu makalede İtilaf taraftarı olduğunu anlatmaktadır. Maziye ve geleceği düşündüğü için bu tarafta yer aldığını iddia etmektedir. Devletin kurtuluş yolu olarak İtilaf Devletleri'ni görmektedir. Mustafa Kemal ve Ali Fuad gibi İttihatçıları ihtiras sahibi olduğu, cinayetlerde bulunduğu gibi ithamlarla eleştirmektedir.

Eylül 1920

1 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 627

HÜKÜMET-İ HÂZIRA VE MUHÂLEFET

Bu makalede Hükümet-i Haziranın muhalefetle başa geldiğini söyleyerek Damat Ferid Paşa'nın devlete hizmetlerinden bahsetmektedir. Damat Ferit Paşa Hükümeti'nin öncelikle İttihatçılar ve daha sonra gelen Kuvâ-yi Milliye'den uçurumlar ile fikren, irfanen, siyaseten ayrı olunduğunu söylemektedir. Fikirler ve amaçlar çok farklı olduğu için bu iki hükümetin birbirine tamamen zıt olduğunu ekler. Bu konuda muhalefetin günden güne arttığını beyan eder. Fakat İttihatçılara karşı olan muhaliflerin ne vatana ihanet ettiğini ne de kesmekle cinayetle işlediğini iddia ederek İttihatçıları bu konuda sert bir şekilde eleştirmektedir.

2 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 628

BU HALK İÇİNDE HAKÎKAT...

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçılara düşman olma nedenini onların el çabukluğu ve hokkabazlıkla yönetimi ele geçirerek devleti berbat hallere soktukları şeklinde açıklar. Şahsi ihtiraslarla yola çıkıldığını, amacın vatani kurtarmak olmadığını iddia etmektedir. Kendisinin asla ocak sevgisi ve şahsi ihtirasla hareket etmediğini ekler. Namus ve vicdan sahibi hiçbir Türk'ün onları desteklemeyeceğini savunur.

3 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 629

NECÂTIMIZ MÜMKÜNDÜR, FAKAT...

Bu makalede devletin geleceğinin ancak be ancak siyaset ile mümkün olacağını belirtir. Bu düşünceye göre devletin geleceği ile ilgili muhtelif devletler ile görüşüldüğünü, bu görüşmeler sonucunda devletin sanıldığı gibi korkunç ve vahim

bir durumda olmadığını, selametın mümkün olduğunu fakat bunun için de sulhiye şartlarının uygulanmaya geçirmesi gerektiğini öngörmektedir.

4 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 630

HULÛS, VUZÛH

Bu makalede hulus ve vuzuh ile hareket edildiği taktirde devlette vahim tarzda hiçbir işe denk gelemeyeceğini iddia etmektedir. Samimiyetten kastının saklı hiçbir endişe olmadan düşüncenin söylenmesi ve açıklıktan kastının ise aynı düşünceyi herkesin anlayacağı bir üslupta anlatmak olduğunu belirtir. Hükümet-i Hazıra'nın takip ettiği siyasetin sulhiye şartlarında Anadolu'da asayiş korumak ve Mustafa Kemal'in siyasetini def etmek olduğunu ileri sürer. Lütfi Fikri Bey'e kadar kendisiyle beraber çoğunluğun bu fikri desteklediğini savunur. Hepsinin bu hedefe yöneldiğini, amaçlarının bir olduğunu söyler. Fakat fikirlerin açıkça söylenmediğinden dolayı eleştirir, burada hata yapıldığını ileri sürer. Şahsi ihtiraslarla hareket ettikçe devletin felaketten felakete yuvarlanmasının normal olduğunu söyleyerek böyle giderse geleceğin daha da karanlığa boğulacağını düşünmektedir.

5 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 631

TÂRİHİN ÂNA HATLARI

Bu makalede tarihin ana hatlarının inkişaf eder gibi gözükse de devam ettiğini belirtir. Bu konuda Lehistan ve Rusya örneğini makalede yer vermiştir. Eğer Türkler de geleceğini düşünüyorsa, devamlılık istiyorsa ona göre devletlerle siyaseti düzenlemenin zorunluğu olduğunu belirtir. Devletlerin tamamına olmasa da çoğunluğa hitap edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu konuda artık intibah olmasa gerektiğini, yaşanan tarihi olaylardan ders alınması gerektiğini savunur. Türkler eğer bu fırsatı da kaçırırsa işte o zaman devletten tümünden umudu kesme zamanının geldiğine inanmaktadır.

6 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 632

NEFSİMDE TECRÛBELERİM

Bu makalede İttihatçıları ele almaktadır. Zamanında Amerika ile uyuşulsaydı çoktan kurtulmuş olacağını belirtir. Savaşın mesuliyetini taşıyanlar olarak gördüğü İttihatçılardan Kara Kemal'in kara bir cahil olduğunu iddia etmektedir.

7 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 633

RUSYA VE AVRUPA

Bu makalede İttihatçıları eleştirerek Rusya ve Avrupa arasında münasebetlere değinmiştir. Bu konuda Lehistan ile Rusya arasındaki davada Lehistan'ın gerçekte bir vasıta olduğunu asıl davanın Rusya ile Avrupa arasında olduğuna değinir. İtilaf Devletleri'nin başlarında İngiltere olmasına karşılık bazı devletler artık savaştan usanmıştır, sükûnet istemektedirler. Türklerin de garbe kendini barışçıl göstererek sulh yolunu tutmasını siyasetten bundan başka bir necat yolunun olmadığını söyler. “Başıbozuk” olarak nitelendirdiği İttihatçıların devleti doğru yoldan şaşırttığını ve hala bu hatanın devam edildiğini iddia eder.

8 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 634

FAÂLİYETE MUHTACIZ

Bu makalede günden güne felaketlerin arttığına, gelen günlerin giden günleri arattığına değinerek bu konuda İttihatçıları eleştirmiştir. Bunca başa gelenin sorumluluğunu “başıbozuk” olarak nitelendirdiği İttihatçılara yıkmıştır. İttihatçıların tüm bu zor günleri görmesine rağmen yine de musibetlerden vazgeçmediğini hayal içinde yaşadıklarını hala zaferler umduklarından dolayı onları eleştirmiştir. Bunun yanı sıra harici ve dahili olarak yapılacak birçok iş olduğundan dolayı artık faaliyete geçme zamanının geldiğini belirtir.

9 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 635

SANA NE? BANA NE?

Bu makalede vatani samimi olarak sevenler olarak kendini ve kendi gibi düşünenleri görerek halkı uyandırmanın da milli bir görev olarak kendine atfetmesinden bahsetmektedir. Öncelikle hoca hikayesini anlatır; bir gün hoca kahvede otururken bir tepsi baklavayla gelen hamalı gören adam hocaya bu durumu gösterir. Hoca ise bana ne diyerek kafasını çevirir. Bu sefer aynı adam hamalı hocanın evine getirdiği baklavayı görünce bunu hocaya söyler. Hoca da bu kez sana

ne diyerek cevap verir. İşte bu durumu Türklerin siyasette de kullandığını belirtir. Asıl amacın vatanın geleceği olduğu, bunun için canla başla çabalanması gerektiğini savunur.

10 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 636

ANKARA YÂRÂNI

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihat ve Terakki gibi Kuvâ-yi Milliye'nin de gücünü meşrutiyetten değil mutlakıyetten aldığını iddia etmektedir. Her iki tarafın da cinayetlerde bulunduğunu söyler. Yunan saldırıları başlamasıyla, Karesi Sancağı, Bursa gibi vilayetlerin kaybedilmesiyle Eskişehir, Konya'nın tehlikede oluşuyla Ankara'nın maddi ve manevi şekilde sarsıldığını iddia eder. Ocağın içerisinde nifak olduğu, bu nifakın eksilmeyeceği aksine artacağını ekler. "Başbozuk" olarak nitelendirdiği Kuvâ-yi Milliye'nin en önemli siyasetlerinin yalandan ibaret olduğunu Mustafa Kemal'in İzmir'i şöyle kurtaracağız, böyle kurtaracağız gibi sözlerini yalan olarak görmektedir. Kendisini vatandan başka bir şey düşünmediğini iddia ederek herkesin elinden geleni yapması gerektiğini öngörmektedir.

11 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 637

TEHLİKEYE KARŞI YÜRÜMEK

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Siyasette en doğru yolun necat ve muvaffakiyet olduğunu ve tehlikeyi görmek ve buna karşı gelmek de olduğunu belirtir. Bu konuda deve kuşu olmanın devlete çok zararlar getireceğini belaların def edilmesi gerektiğini söylemektedir. Bu konuda Anadolu'yu tehlikede olarak görmüş ve önünün alınması gerektiğini tavsiye etmiştir. On yaşında bir çocuk bile Kuvâ-yi Milliye'nin akıbetini görebileceğini söyleyerek tehlike olarak gördüğü ocak insanlarını baştan atmanın gerekli olduğunu savunmaktadır.

12 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 638

NECÂT-I VATAN

Bu makalede kendisinin vatanın geleceği için yazdığını siyasetteki amacının bu olduğuna değinmektedir. Devlet ve milletin bir uçurumun kenarında olduğunu bir adım ötesinin felaket olduğunu artık tehlikelerin gün be gün görüldüğünü

belirtmektedir. İttihatçıları eleştirerek geçmişten ders alıp nifak tohumların azaltılacağına daha da çoğaltıldığını iddia eder. Bu uçurumdan kurtarmak yerine daha fena şartlara milletin atıldığını söyler. Bunun için tavsiye olarak şahsi fedakarlıkları bir köşeye bırakarak, geçmişi bir miktar olsun unutarak, baş başa vererek devlet için çareler aranmasını öngörmektedir.

13 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 639

KERDEŞ BU, ZEMİN BU...

Bu makalede Moskova'dan bahsetmiştir. Siyasette görünürlere aldanılmaması gerektiğini savunur. Garpteki düşmanlar için Rusya'dan Anadolu'ya gelecek ordu yardımını samimi bulmayarak bu gerçekleşirse ve garbe karşı bu sebeple galip gelirse devleti, varlığı, milleti çiğneyeceklerini devletin topraklarından payitahttan itibaren hepsini istila edeceklerini iddia etmektedir.

14 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 640

SİYÂSETİN MİHEKK TAŞI

Bu makalede siyasette mihenk taşı olarak tarihi görmektedir, tarihi dikkat etmeden yapılan tüm işlerinin sonucunun hüsrana olacağını bildirir. Bu konuda Lehistan'ın Almanya ve Rusya ile yani bir diğer deyişle garp ve şark ile mücadelelerinin örnek teşkil ettiğini bildirir. Bu konuda tarihin ibrete alınarak ders çıkarılmasının gerektiğini tavsiye etmektedir.

15 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 641

MUHÂL, MÜMKÜN

Bu makalede halkın ve devletin durumunun perişanlığına değinmektedir. Harb-i Umumi'den ve mütarekede döneminde devlet ve milletin halinin kötüleştiğini, gelen zamanların giden zamanları gün be gün arattığını, devletin necattan gittikçe uzaklaştığını, zararın arttığını belirtir. Bu konuda devletin sükûnete ihtiyacı olduğunu sulhun mecburi olduğunu savunmaktadır.

16 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 642

EN BÜYÜK DÜŞMANIMIZ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Anadolu'dan gelen haberlerin oldukça kötü olduğuna değinir. Buna göre haydut olarak nitelendirdiği Ali Fuad'ın dört masumu muhalefet ettikleri gerekçesiyle mahkemede gelişigüzel yargılatıp darağacına çektirdiğini iddia etmektedir. Bu kişileri şehit olarak nitelendirerek vatana hürmet edenlerden olduklarını söylemiştir. Ali Fuad ve onun gibilerinin Yunan top seslerini duyduklarında soluğu uzaklarda aradıkları, kaçtıklarını savunmaktadır. Asıl düşmanları ise yalancı olarak tanımladığı İttihatçılar olarak görür. Milletın eli ayağı bağılı olduğı için zulümlerde bulunduklarını iddialarına ekler. İttihatçıları Türk devleti için en büyük afet olarak tasvir etmektedir.

17 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 643

AÇIK MEKTÛP

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. “Şaklabanlık” yaptıklarını ileri sürer. Çerkes Ethemlerin, Demirci Efelerin, Kavur Alilerin kanlı ellerini tutuklarını Mustafa Kemal ve Ali Fuad gibi cinayet işlediğı öne sürdüğü kişilerin yaptıklarıyla devletin izmihlale gittiğini savunmuştur.

18 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 644

SAİD HALİM'İN CİNÂYETİ NEDİR?

Bu makalede İttihatçılar eleştirilmiştir. İttihatçıların doğrudan veya dolaylı olarak faaliyetlerinin unutulduğunu ihtiras, menfaat, hırs ile hareket ettiklerini halka zulüm ettiklerini bu konuda Sait Halim'in suçunu sorgulamıştır. Harb-i Umumi bir içtihat meselesi olsa da devletin başına fena belalar açtığını Sait Halim'in ise bir oyuncak, bir alet gibi lanse edildiğini fakat zorba diye adlandırdığı kişilerden bir farkının olmadığını söyler. Burada padişahı masum olarak nitelendirmektedir.

19 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 645

DOST SÖZÜ

Bu makalede dost sözünün değeri olduğunu, Hükümet-i Haziranın destekçisi olduğunu belirtir. Bu konuda dost sözünü dinleyerek düşman ittifakından uzak olmasını öngörür. Yakından gördüğü hakikatleri söylemenin zorunlu olduğunu şu ana kadar sabır ettiğini, kulakları tıkadığını, dışı sıktığını, dilini yuttuğunu, sustuğunu fakat artık bıçağın kemiğe dayandığını tehlikelerin arttığını, felaketlerin çoğaldığını

artık değil bir haftanın bir gün bile bu Şekilde devam edilmeyeceğini artık hatalardan ders alınıp yapılacak başka bir hatanın kalmadığını bildirmiştir.

20 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 646

ANADOLU’NUN TEMİN-İ ASÂYİŞİ

Bu makalede devletin necatının Anadolu’da asayişin sağlanmasıyla mümkün olacağını belirtmiştir. Bunun önemli bir ihtiyaç olduğunu söyler. Anadolu’da Bolşevikliğin def edilmesi gerektiğini savunur. Dahili ve harici kötü durumda bulunduğunda ihtiraslar içerisinde bulunduğunu düşünmektedir.

21 Eylül 1920 (1336) - SAYI 647 – ALİ KEMAL’İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.

22 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 648

HÜRRİYET VE HÜRRİYET MATBÛÂT

Bu makalede hürriyetin ehemmiyetinden bahsetmektedir. İnsanlar ve cemiyetler için hürriyetin önemli olduğunu, hürriyetten eksik bir insan ve cemiyetin insanlıktan aşağıda olduğu bir medeniyetin eksik yaŐandığı bir hayatta olduğunu belirtir. Bu konuda yıllarda İttihatçılara karşı hürriyet ve hürriyet matbuatı, hürriyet düşüncesi için çarpıştığını eklemektedir.

23 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 649

SULH VE SÜKÛN

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Devletin içerisinde menfaat ve ihtiraslarının peşinde koşan insanlar var olduğunu, bunlardan birisini de “Şaklaban” olarak nitelendirdiği İttihatçılar olduğunu iddia etmektedir. Bu iddiasına gerekçe olarak da Büyük Millet Meclisi’ni kurulmasından sonra gelişen Moskova ve Ankara’nın ilişkilerine bağlamaktadır. Rusları Anadolu’ya davet etmenin tabiri caizse kendi ifadesi ile ne mal olduklarını ortaya koymaktaydı. Moskova’yı Anadolu topraklarını iğnettikten sonra Avrupa’ya karşı savaş açmanın devletin başını tekrar belalara sokmak olarak gördüğünü ve bu milletin asıl ihtiyaının savaştan ziyade sulh ve skn olduğunu belirtmektedir. Menfaat ve ihtiras peşinde olup vatanın selametini göz ardı edenler var ise onlara lanet okumak gerektiğini, kendisi de böyle ise kendi

kaleminin de kırılmasını böylelikle kendisini çekemeyen ve istemeyenlerin rahat bir nefes alacağını savunur.

24 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 650

SİYÂSET DEĞİL, OYUNCAK

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların devr-i Hamid'den sonra Meşrutiyet ile güç kazandıklarını bundan sonra siyaseti oyuncak ettiklerini iddia eder. Oysa Avrupa'da üç büyük devlet müttefik olmuş, kararlarını birlikte almaktaydı. Devletler bu doğrultuda şarkta ve garpta politikalarını belirlemekteydi.

25 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 651

ELNECÂT Fİ ELSIDK

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Öte yandan halk ve devlet için tek çıkar yolun doğruluk olduğuna değinmiştir. Doğru sayılan ve görülenin dile getirilmesi gerektiğini belirtir. Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar deyimine kulak asmamak gerektiğini savunur. İşte tam bu konuda İttihatçıları konusunda gerçekleri söylemek gerektiğini eklemektedir. Anadolu'da zorbalık yaptıklarını cinayetlerde bulunduklarını ihtiraslarıyla milleti ve vatanı göz ardı ettiklerini, dolaplarla menfaatlerini yerlerine getirdiklerini iddia eder. Bu konuda İttihatçıları “vatan haini”, “başıbozuk”, “haydut” olarak tanımlayarak hiçbir zaman ittifaka girmeyeceğini de eklemektedir.

26 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 652

BİR DERS-İ SİYÂSET

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Artık Anadolu'da genç ve dinç insanların kalmadığını, isyanları bastırmak için gönderildiklerini, İttihatçıların kötü bir yönetim sürdüklerini, öncekilerden geri kalmayıp pek çok konuda harici ve dahili meselelerde onlardan ileri gittiklerine ileri sürer. Ayrıca hem harb ve zarb istediklerini hem de sulh ve salah içerisinde yaşamak istedikleri konusunda eleştirir. Bu devletin bir an evvel bu idare hükümetlerinden kurtarılması gerektiğini savunur.

27 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 653

TÂRİHİN TEKRARI

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Anadolu'ya gidip Mustafa Kemal'le müzakere fikrine sıcak bakmadığını beyan etmiştir. Tarihin yeniden tekrar edeceğini belirtir. Üç dört ay önce sunulan ağır şartları yaptıkları hile ve fesat, kötülük ile daha kötü hale getirdiklerini devleti daha büyük felaketlere ve belalara uğrattıklarını söyleyerek yeniden bu durumun gerçekleşeceğini belirtir.

28 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 654

CEVÂBIMIZ

Bu makalede devletin yıkılmaktan kurtulmaya çalışmasına değinmiştir. Bu konuda zaman zaman Hükümet-i Hazıra'yı zaman zaman eleştirdiğini zaman zaman desteklediğini belirtir. Yegâne kuvvetinin ise kalem olduğunu eklemiştir.

29 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 655

YÜZÜMÜZ YOK HÜDÂYA YALVARACAK!

Bu makalede devletin içine düştüğü fena durumu eleştirmektedir. Ne istediğinin ve isteklerin getireceği şartların bilinmesi gerektiğini savunurken yegâne isteğin devleti bu içine girdiği fırtınalardan kurtarmak olduğunu belirtmektedir. Aksi halde bu durumundan sonra devlet daha beter belalara maruz kalacaktır. Tüm bu çekilenlerin ihmallerin cezası ve hataların birer sonucu olarak görmektedir. Mütarekeden önce işlenen günahların devamını da sonra getirildiğini bundan sonra da artık Hüda'ya yalvaracak yüz kalmadığını belirtmektedir.

30 Eylül 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 656

BOLŞEVİKLİĞİN HÂLİ VE İSTİKBÂLİ

Bu makalede Bolşevikleri ve onun yanı sıra ittifak içerisinde gördüğü İttihatçıları eleştirmektedir. Bolşevikleri hercümerç çıkaranlar olarak görmektedir. İhtiras, gaflet, cehalet içerisinde gördüğü İttihatçıların Bolşevikler ile gerçeklere gözlerini ve kulaklarını kapadıklarını, görseler ve duysalar bile bu hakikati itiraf etmeyeceklerini iddia etmektedir.

Ekim 1920

**1 Ekim 1920 (1336) - SAYI 657 ALİ KEMAL'İN YAZISI
BULUNMAMAKTADIR.**

2 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 658

FELÂKETİN BÜYÜĞÜ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Savaş dönemi birçok felakete uğrandığını, fakat sonrasında sulh ile huzurun geleceğine dair ve İttihatçıların ortadan kalkmasına yönelik umutlar olduğuna değinmiştir. Buna ek olarak devletin gittikçe gerilediğini, gençlerin eğitime aç kaldığını, mekteplerin müderris eksikliğinden kapatıldığını, Dârülfünûn'un da suyu çekilmiş değirmene benzediğine de değinir. Evdeki hesabın çarşıya uymadığını diğer devletler savaştan sonra toparlandığını fakat Osmanlı'nın gittikçe daha kötü felaketlere maruz kaldığını, yine de necat umutlarının tamamıyla kapanmadığını eklemektedir. İttihatçıların dahili ve harici ihtiraslarına maruz kalındığı şeklinde eleştiri yaparak memleketin tüm sisteminin yerle bir olduğunu söyler. Bu teşkilatın düşmanların bile yapamadığı felaketlere devleti sürüklediğini iddia etmektedir. Felaketin en büyüğü devlete yakışan bir hükümetin olmaması olarak görmektedir. Tarihin meydana olduğunu belirterek geçmiş böyleydi, şimdiki durumun da böyle olduğunu söyler. Artık Kuvâ-yi Milliye'den kurtulmak gerektiğini serserilik olarak tanımladığı faaliyetlerine son verilmesi gerektiğini savunmaktadır.

3 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 659

ÖLDÜ SANIYORDUK!

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Kuvâ-yi Milliye'yi "canavar" olarak adlandırarak tekrardan dirilmeye başladığını söyler. Vicdansız cinayetlerde bulunduklarını, Anadolu'da binlerce can yakıp, binlerce ev yıktıklarını söyler. Tekrar bu ocak ateşinin tutuşmasına izin vermemek gerektiğini savunmaktadır.

4 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 660

DÂRÜLFÜNÛN NEDİR?

Bu makalede Dârülfünûn'un öneminden bahsetmektedir. Dârülfünûn ne mertebe iyi olursa gelecek de o derece temine alınmış olacağını belirtir. Ama Dârülfünûn'un öneminin diğer milletler anlasa da Türklerin bir türlü idrak edemediği

için eleştiri yapmaktadır. Diğer harcamalardan Dârülfünûn'a vakit bulunmadığından elbette gelişme kat etmeyeceğini düşünmektedir.

5 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 661

İHTİYÂCSET, İHTİYÂCSET, İHTİYÂÇ!

Bu makalede arslanları tilkileştirenin ihtiyaç olduğu şeklinde bir benzetme yaptıktan sonra aynı şekilde bir milleti de Meşrutiyet'e, Kanun-i Esasi'ye rağmen kurtaramayan da ihtiyaç olduğunu belirtir. Garpta bu durumun böyle olmadığını, şarkın geri kaldığını söyler. İstediklerin bilinmesi gerektiğini ama bunun aksine İttihatçıların istediklerine boyun eğildiği bu da hürriyet düşüncesinin korunmamasına neden olduğunu belirtir. Arsların bile ihtiyaçtan tilkileştiği bu dünyada Türk milletin yaşadığı sıkıntılara sonucu ne durumlar gelebileceğinin düşünülmesini istemektedir.

6 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 662

O DA BİR SİYÂSETTİR

Bu makalede İttihatçıların siyasetini eleştirmektedir. Çerkes Ethemler, Ali Fuadlar, Bekir Samiler, İpsiz Recepler, Kara Mahmudların vesaire başta İttihatçıların olmasına rağmen vukua geldiğini belirtir. En kötü siyasetin siyasetsizlik olduğunu yenilemektedir. Büyük Millet Meclisi'nin uyguladığı siyasetin kötü bir siyaset olduğunu, sonucunda boyunun ölçüsünün alınacağı ve Mustafa Kemal'i dilsiz kılacağını iddia etmektedir. Kuvâ-yi Milliye'nin gerçek yüzünü gördüğünü iddialarına ekleyerek ipliğinin gün yüzüne çıktığını ve artık Kuvâ-yi Milliye'nin bölge bölge dağılmaya başladığını söyler. Kuvâ-yi Milliye'nin Anadolu'yu fenalıklara uğrattığını, bu sebeple onları bütünüyle ortadan kaldırmak amacıyla yeni bir kuvvet meydana getirmeyi imkânsız olarak görmediğini de eklemiştir. Savaşta mağlup çıkanlar bir yana galip çıkanların bile kendini toparlamak için çırpındığını, oysa Türklerin hala gûnâ gûn (türlü türlü) felaketlere tanık olduğunu da belirtir. Bahsi geçen problemlerin altından kalkmak gerektiğini tavsiye etmektedir

7 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 667

İNGİLTERE VE MISIR

Bu makalede İngiltere devletinin Mısır'a karışması olayı ele almaktadır. Bir millet ve devlet için en önemli şeyin istikbal ve hürriyet olduğunu düşünmektedir. İngiltere'nin Mısır'a hürriyetini ufak tefek bazı siyasi şartlarla geri verdiğini de eklemiştir. Fakat İngiltere'nin yönetiminde Mısır'ın iyi olduğunu da belirtmiştir.

8 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 664

BU DERT ESKİ DERTTİR

Bu makalede Osmanlı Devleti'nin durumunu ele almaktadır. On yedinci yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti içerisinde bozulmalar yaşandığına fakat Avrupa'nın eksi Avrupa olmadığına değinir. Moskof Çarlığı'nın adı sanı belli olmayan bir ocak hükümetinden mükellef olduğuna, Avusturya ile zaman zaman savaşırsa da Avusturya'nın ne istediğini bilmediğini ileri sürmektedir. Avrupa yükseldikçe dertlerin yine ortaya çıkmaya başladığını belirtir. Bu dertlerin asırlardan beri aynı dert olduğuna haricen ve dahilen aynı olayların vuku bulduğuna işaret etmektedir. Sadece dertlere yeni isimler takıldığı şeklinde bir değişim olduğunu yaralara tedavi bulunmadığı da ekler. İşte dert saydığı da budur. Belalardan sonra tedaviye başvurulacağına yarayı daha da derinleştirildiğini iler sürer.

9 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 665

FAKAT NE OLACAĞIZ?

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Geline durumu kötü olarak görmektedir. Devletin son beş on sene içerisinde gitgide yıkıldığına değinir. Mütarekeden sonra bir parça umut olsa da artık onun da kalmadığını umutların boşa çıktığını belirtir. Bunun sorumlusu olarak İttihatçıları görmektedir. İttihatçıların devleti izmihlale sürüklediğine, uçurumdan devleti atmak için elinden geleni ardına koymadığına hala da böyle yaptığını iddia etmektedir. Bunca dertten bir ders çıkarılmadığına, ibrete alınmadığına fakat artık bıçağın kemiğe dayandığını ekler. Özellikle Anadolu'nun çok yaralar aldığını ama necat kapıların tamamıyla kapanmadığını siyasetle hareket etmeyi bir çıkış olarak görmektedir.

10 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 666

İSTİBDÂD

Bu makalede Avrupa'nın gelişmişlik düzeyini hür olmaları ve hürriyet kavramlarına önem vermelerine (özellikle İngiltere ve Fransa), Türklerin geri kalmalarını da istibdat yönetimin devlet içerisinde bir türlü son bulmamasına bağlamaktadır. Garbın geçmişten beri ileride olduğuna, Londra ve Paris'i bu konuda göz önüne alınırsa farkın azalmayıp çoğaldığının görüleceğini söyler. Bu halin sebebini ise hürriyet ve istibdat olarak görmektedir. Avrupalıların hür olarak yaşadıklarını söyler. Savaşta galip ve mağlup çıkan devletlerin bir şekilde necat ve selamet yolunu bulduklarını bunun için çareler aradıklarını fakat Türklerin bunu yapmadığını söyler. Meşrutiyetin hürriyet gayesiyle ortaya atıldığını fakat yine de aynı şekilde istibdat yönetimin devam olduğunu eleştirmektedir. İstibdadın belalara ise Türk milletinin hedef olduğunu söyleyerek hiçbir dönem hür olunmadığı için hürriyetten bir zarar görünüp görünmediğini bilmediğini söyler. Türklerin bir kere olsun hür okuması, yazması, yaşamasıyla bu dertlerin bir nebze azalacağını ve mesut olunacağını, aksi halde istibdadın devleti sadece günden güne izmihlale sevk edeceğini savunur.

11 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 667

BİR KIVILCIM DAHA

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların, Allah'tan ve Resulullah'tan korkmadıklarını, padişahı utanmadıklarını, vatandan çekinmediklerini birkaç senedir Anadolu'da açtıkları ateşi söndürmeyip talihsiz milleti ve devleti zora soktuğunu, altı yüz senelik devleti yıkılış izmihlale sürüklediklerini iddia etmektedir. “Şarlatanlık ve şaklabanlık yapan zorbalara” olarak tanımladığı İttihatçıların şahsi ihtiraslarıyla hareket ettiklerini ve yaptıklarının Avrupa devletlerine karşı Türk'ü kötü gösterip durumu devlet aleyhine daha da ağırlaştırmaya sebep olduğunu iddia eder. Böyle devam ederse felaketten Türklerin başının kurtulamayacağını iddialarına eklemektedir.

12 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 668

İTİDÂL, İHTİRÂS

Bu makalede itidalin öneminden bahsederken ihtirasının da onun tam zıttı olduğuna değinmektedir. İtidalin devleti fırtınalardan kurtulabilecek güçte iken ihtirasın devleti fırtınalara sokabileceğini belirtir. Devletlerin de şark çıkarlarını göz

önünde bulundurarak siyaseten itidalli şekilde hareket edip belalardan yakayı kurtarmanın çare olduğunu söyleyerek “zorba” olarak adlandırdığı İttihatçıların ihtiraslarıyla hareket edip bu doğru saydığı yolu asla görmeyeceğini, işitmeyeceğini, uygulamayacaklarını iddia etmektedir. İtidalin ana yol olması gerektiğini, aksi halde tutulan bu yolun dahili ve harici hatalara yürümek olduğunu beyan etmektedir. Oyunlar oynadıklarını, memlekette İttihatçıların yönetimi için yaman ellere kalması şeklinde eleştiride bulunur.

13 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 669

BU DEVLET NASIL PAYİDÂR OLMUŞ?

Bu makalede Osmanlı devlet tarihinin savaşlarla geçtiğini fakat yine de devleti sadece savaş yapan bir yapı olarak görmenin anlamsız olduğuna değinmektedir. Sadece kuvvet ve kılıçla böyle büyük bir devletin olamayacağını, olsa bile payidar olamayacağını bildirir. Bu sebeple medeniyet ve siyasetin önemli olduğunu şimdi de onun öneminden bahseder. Şimdi de bu yolun izlenmesini önermektedir.

14 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 670

BİR SİYÂSETE MUHTÂCIZ

Bu makalede özellikle mütarekeden beri devletin siyasete ihtiyacı olduğunu, böylece birçok ıstırapın başlara gelmesine ve bu dertlerin artışına neden olduğunu belirtir. Bu siyasetin İtilaf Devletleri’yle samimi ilişkilerin kurulması olarak görmektedir. Devleti fırtınalardan kurtulacak ve necat yolu açacak olanın siyaset ve faaliyet olduğunu belirtir.

15 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 671

KALA KALA BİZ KALDIK

Bu makalede savaştan sonra özellikle mağlup devletler için çilelerin dolmadığını ama diğer mağluplar necat için bir şekilde çıkış yolu bulduklarına, Osmanlı’nın ise yaralarını saramadığına değinir. Diğer devletlerin İngiltere ve Fransa ile mütarekeden beri iyi ilişkiler sürdürdüğünü böylece en azından savaş zararlarının yüzde ellini iktisaden telafi ettiklerini, Almanya’nın bile o ağır antlaşma şartlarına rağmen kendini düzelttiğini ekler. Bu sebeple harpten sonra belini doğrultamayan

devlet olarak Türklerin kaldığını söyler. Bu da Türk millet ve devletinin varlığını ve mevcudiyetini büsbütün baltalamak anlamı taşımaktaydı.

16 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 672

MEFKÛRE!

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların cinayetlerde bulunduklarını, astıklarını, kestiklerini, çaldıklarını, çırtıklarını iddia ederek vatani ve milleti içine düştüğü izmihlal çukurundan kurtarmak bahanesiyle kendi hükümlerinin hâkim kılmaya çabaladıklarını ileri sürer. Bu bağlamda İttihatçıları fesatlık yapmayla suçlamaktadır. Türk milletinin senelerce çok sayıda dahilde ve hariçte hasımlarının olduğunu fakat bu düşmanlardan hiçbirinin yapamadığını kötülükleri yaptıklarını iddia etmektedir.

17 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 673

EN SON HATÂ

Bu makalede artık yapılamayacak hata kalmadı derken en son hatanın mütarekeden sonra kılıçla, kuvvetle devleti müdafaaya geçip düşmanın ekmeğine yağ sürmek ve siyaseti geri plana atmak olduğunu söyler. Türk milletini bir görerek İttihat ve Terakki Cemiyeti ile Kuvâ-yi Milliye'yi bile ayırt etmediğini, bunun sebebini de devleti kurtarmak ve Avrupa devletleriyle iyi ilişkiler kurmanın zorunluğu olduğunu belirtmektedir.

18 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 674

OSMANLILARIN DEVR-İ İTİLÂ

Bu makalede Anadolu'daki bitmek bilmeyen çilelerin nedenini harb ve zarb, kör körüne uyulan istibdat ve devletin para ve asker ihtiyacı için milleti zulüm ettiğini iddia etmektedir. Geçmiş öne alarak kusurların idrak edilmediğini bunların aksi olunca işte o zaman devletin yükseleceğini beyan etmektedir.

19 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 675

NİÇİN VE NASIL?

Bu makalede devletin içerisinde bulunduğu durumu değerlendirmeye almıştır. Buna göre siyasetle hareket edilmesini tavsiye etmektedir. Devlet içerisinde yaşanan

tüm dertlerin sebebini hürriyetsizlik ve istibdat olarak görmektedir. Uzaktan bir ışıık olduğuna bu ışığı yakalamak için geçmişteki tecrübelerden yararlanarak maziyi göz önünde bulundurarak hareket edilmesini önermektedir.

20 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 676

KİM VE NE?

Bu makalede iktidara kimin gelmesi gerektiğini ve ne yapması gerektiği suallerine cevap arayarak İttihatçıları eleştirmektedir. Bu konuda Damat Ferit Paşa'yı da eleştirmektedir. Ferit Paşa'nın iktidara geldiğinde Anadolu sıkıntısını def edeceği, bu devlette sulh ve sükûneti sağlayacağını, en azından savaştan sonra başa gelen dertlerin önüne geçeceği vaatlerinin boşa çıktığını söyler. Kuvâ-yi Milliye'nin Sevr Antlaşmasını kabul etmesi gerektiğini, artık boş yere akan kanların durdurulması gerektiğini, yeterince canın yandığını, bu fırsatın kaçırılmaması gerektiğini, artık yaptıklarının mesuliyetini alarak devlet ve milleti berbat hallere koyduklarını kabul etmelerinin vaktinin geldiğini savunmaktadır. Mustafa Kemallerin, Ali Fuatların, Çerkes Ethemlerin isterlerse İstanbul Hükümeti ile uzlaşabileceğini ama bunun için antlaşma şartlarını kabul etmeleri gerektiğini belirtir. Bu gerçekleşirse kazananın ise zavallı millet olacağını, vatan için şahsi düşünceleri unutmanın muhalif olsa bile ana vazife olduğunu eklemektedir.

21 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 677

MESÛL KİMDİR?

Bu makalede halkın perişan halde olduğunu ve bunun sorumlusu olarak İttihatçıları görmektedir. İttihatçılar bunca yanlışları yapmasaydı devletin itibar olarak düşmeyeceğini iddia eder. Yarın yeni hükümetin Ankara'ya bir heyet gönderip bu gerçeği Mustafa Kemallere vesaire anlatacağını, onlar da sözlere uyarlarsa bir çıkış yolu olacağını ve devletin içine düştüğü izmihlal çukurundan kurtulacağını savunur.

22 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 678

CEVABIMIZ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Kuvâ-yi Milliye destekçilerini “yardakçı” olarak nitelendirmiştir. Başıbozukluk yaptıklarını iddia etmektedir.

İstibdat ile etkin yönetim kurduklarını hürriyetten uzak olunduğu konusunda da eleştirilerine devam etmektedir. Buna boyun eğildiğine ve hatanın asıl bu noktada yapıldığını belirtir.

23 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH – GAZETE YAYIMI YOK.

24 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH – GAZETE YAYIMI YOK.

25 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH – GAZETE YAYIMI YOK.

26 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 679 – ALİ KEMAL’İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.

27 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 680

HÜKÜMET-İ HAZİRA VE İÇTİHÂDİMİZ

Bu makalede Hükümet-i Hazıra’nın beyannamesini okuyup beğenmediğini belirterek, artık hariç ve dahilde siyaseten hareket edilmesi, İtilaf siyaseti izlemenin zorunlu oluşundan bahsetmektedir. Devletin büyük bir tehlike içerisinde olduğunu bu sebeple İtilaf Devletleri’nin sunduğu şartların artık kabul edilmesi gerektiğini savunur. Böyle istibdat ile ortada aynı zamanda gazete ve gazeteciliğin kalmayacağını da eklemektedir.

28 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 681

SİYÂSET VE ŞAKLÂBÂNLIK

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların istibdat yönetimi tutturduklarına, siyasetçilik olarak tanımladığı mesleksizliklerini, zorbalık yaptıklarını ve şaklabanlıklarda bulunduklarını iddia etmektedir. Fakat zorbalığın da bir haddi olduğunu artık bunun geçtiğini söyleyerek eleştiride bulunmaktadır.

29 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 682

İĞRÂK VE AĞLÂK

Bu makalede edebiyatçıları ele alarak artık edebilerin, şairlerin vazgeçtiklerini, fakat kendisinin bu yolda devam edeceğine yer vermektedir. İttihatçıların siyasetinin en başından beri kilit şekilde olduğunu ekler. Bunun için devletin ve milletin yakasını İttihatçılardan kurtarma vaktinin geldiğini savunur.

30 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 683

NE TÂLÎ'İ YÂR İNSANLAR!

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Hükümetlerin hatalarının elbette olduğunu fakat zorba olarak nitelendirdiği İttihatçıların faaliyetlerinin çabucak unutulduğunu söyler. Yunanlıların ve Ermenilerin aslında Avrupalı devletleri temsil ettiğine bu sebeple aslında iki seneyi aşkın Türklerin İtilaf Devletleri'yle çarpıştığını söyleyerek İttihatçıların hata üzerine hata yaptığını iddia eder. Bu işin üstesinden gelecek olanı ise Hükümet-i Hazıra olarak görmekte ve Hükümet-i Hazıra'yı desteklediğini bildirmektedir.

31 Ekim 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 684

HALDE YAŞAMALIYIZ

Bu makalede durumun acı ve ağır gittiğinden ama artık bundan ders alınması gerektiğini, İtilaf Devletleri ile artık uzlaşmanın şart olduğunu savunmaktadır. Bu acılara katlanmak gerektiğini, kendi düşenin ağlamayacağını, asıl vazifenin elim olan durumu bilerek ona göre hareket edip yanlışlara düşmemekti. Fakat bunun başılamadığını belirtir. Türklerin necat ve selameti için İtilaf Devletleri'yle anlaşmanın ve uzlaşmanın zorunda olduğunu, eğer bu gerçekleştirilmezse Türklere en büyük ihanetin yapılmış olacağını ileri sürer. Çünkü aksi halde şahsi ihtiraslara yenilerek hata edilmiş olacağını savunmaktadır.

Kasım 1920

1 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 685

YEGÂNE MUVAFFAKİYET YOLU

Bu makalede gelen haberler doğru ise Ankara Hükümeti içerisinde bir bölünme olduğunu, birinin ötekine elbet kuvvet ve sözünü geçireceğini fakat işte bu taktirde öbürünün de İstanbul Hükümeti ile anlaşma ve uzlaşma yolunu tutarsa “başbozuk” saydığı kişilerden kurtarabileceklerini savunmaktadır. Kuvâ-yi Milliye'nin artık talihsiz ve zavallı milleti, büyük devletten elde kalan son parça

toprakları korumanın düşünme vaktinin geldiğini savunur. Aksi halde oluşan durumun içinden çıkılmaz bir hal alacağını düşünmektedir.

2 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 686

İKİ KANÂÂT

Bu makalede siyasette zaaf ve tereddüt olmayacağını, olsa da bundan hayır gelmeyeceğini belirtir. Böyle olduğu için siyasette başarılı olunmadığını söyler. Siyasette iki fikrin olduğuna değinir. Bunlardan ilki Türkler yenildi, musibetlere uğradı, ama artık bu felaketleri aşmak için şartları kabul etmek gerektiğini şeklindedir. Aksi halde devletin geleceği durumun kötü olduğunu, bunların gerçekleşmemesi devleti kökünden sarsmak anlamına geleceğini söylemektedir. Devletin düştüğü yerden kalkması, kalkınması şarttır. İkinci kanaat da zıddıdır. Birinci kanaatte bulunmayanları “şaklaban” ve “mesleksiz” olarak nitelendirerek asıl kaygılarının şahsi ihtiras olduğunu savunur.

3 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 687

HALİDE EDİP HANIMA CEVAP

Bu makalede Halide Edip’i eleştirmektedir. Halide Edip’in zamanında Ali Kemal’in eleştirdiği İttihat ve Terakki Cemiyeti’nden Jön Türkler’den olduğunu hatırlatması üzerine bir dönem bu cemiyet yolunu tuttuğunu, vatan gazası ve Türklük davasına çıktığını belirterek Halide Edip’in *Tanin*’de yazarken kendisinin *İkdâm*’da yazdığını belirtir. Halide Edip kiliselerde ders verirken kendisinin tedrisatının Dârülfünûn ve Mekteb-i Mülkiyye olduğunu ekler. Fakat 12 Mart kıyamı vücuda gelince kalemin kırıldığını bu şekilde mütareke dönemine kadar vatan içerisinde dolaştığını, Halide Edip’in ise mesut, muazzam şekilde kalemıyla devam ettiğini söyler. On iki senedir devleti felaketlere koyan kişilerin yardımcısı olarak gördüğü Halide Edip Hanım’ı hala Kuvâ-yi Milliye’ye destek verdiğinden dolayı eleştirmektedir. Osmanlı’yı sevmeyen Ermeni, Yunanlıları Kuvâ-yi Milliye’yi değil de Ali Kemal’i sevmediklerini iddia ederek bu iddiasını Kuvâ-yi Milliye’nin “başbozuk”luk yaparak memleketi iyiden iyiye çöküşe götürüp batırdığı yönünde bu fikrini açıklamaktadır. Kendi yaptığını ise yangından ne kurtarabilirse onu kar olarak görmek olduğunu, devleti içine düştüğü uçurumdan kurtarmak olduğunu ekler. Bu sebeple bu devletlerin altınları kendisine israf etmeyeceğini, böyle bir şeyi lüzum

görürse İttihatçıların için yapacaklarını belirtir. Kendisinin ihtirasıyla hareket etmediğini ve bunun yanı sıra da vatanı samimi sevdiğini savunur.

4 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 688

İNHİSÂR-I HAMİYET

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Devleti baştan başa inhisar altına aldıklarını, istediklerini memuriyete tayin edip görevden alabildiklerini söylemektedir. Bu cemiyetten teşkil olunmuş olan Kuvâ-yi Milliye'nin de aynı yolunu tuttuğunu, aynı şekilde davrandıklarını söyler. Keyfi idareleri, ihtiraslarıyla devleti yönettiklerini ekler. Artık hürriyet, meşrutiyet gibi büyük iddialardan vazgeçildiğine sadece insanlığın yeteceğini söyleyerek eleştirilerine devam etmektedir. Kendini ise biçare olarak tanımlamıştır.

5 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 689

DEVLETİMİZİN YENİ VAZİFELERİ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Savaşın sonra devletin başına gelen belaların artışına mukabil aynı şekilde vazifelerinin de arttığını belirtir. Mesela, işgal edilen bölgelerdeki dindaşlar bölgelerin yönetiminden memnun olmayıp o bölgeyi terk edilebilir. İşte burada görev, devlete düşmektedir. O biçarelere yardımın zorunda olduğuna işaret eder. Fakat hayal ve hülyalarla bu vazifelerin yerine getirilmeyeceğini gerçeklerle hareket edilmesi gerektiğini savunur. Buna uygun bir siyaset izlenmenin zorunlu olduğundan bahsetmektedir.

6 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 690

BEYHÛDE EMEK

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Devletin bunca yıl ayakta kalmasının tek nedeninin kuvvet değil, siyasetin de rolünün büyük olduğunu savunur. İttihatçılarda bu marifetlere sahip olmadığı konusunda eleştirir. Bu sebeple yönetimi ele geçiren İttihatçıların tüm emekleri tuzla buz ettiğini savunur. Bu sebeple düşman istilalarına açık bir vatan haline gelindiğini, geleceğin tehlikeye düştüğünü, belalardan kurtulamadığını, aksine arttığını ekler. Mustafa Kemal'den Halide Edip'e tüm Ankara'dakilerin çıkmaz yoldan dönmediklerini haricen ve dahilen çukura düşürdüğünü bu millete bir hizmetlerinin dokunmadıklarını, bunu İttihatçılarda ya da

Kuvâyi Milliye’de görmediğini ve duymadığını belirterek eleştirmektedir. Bu sebeple İtilaf Devletleri’yle anlaşmayı savunmaktadır.

7 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 691

AYNI NEVÂ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Siyaseten, içtimadan, iktisaden hep aynı seste olduklarını, insanların şikâyetle bulunduklarını iddia eder. Savaşta özellikle İngiltere’ye karşı gelmenin devlete ne ağır şartlarla döneceğini görünmüş olsaydı bu izmihlal çukurlarına, itibar kaybına uğranmayacağını beyan eder. Geçmişten ders alınması gerektiğini ama bunun da adet edinmediği şeklinde eleştiride bulunur. Siyasette kötü gidişatın hala geçmişte sapılan kötü yoldan dönüşmediğini gelen zamanların giden zamanları arattığı ve aratacağını gösterdiğine inanmakta ve özellikle son senelerde hiç mutlu ve mesut günlerin olmadığını, yaşanmadığını belirtir.

8 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 692

TEÂVÜN FİKRİ

Bu makalede İslam’ın yardımlaşma fikrine yer vermektedir. Birçok Türk ve Müslüman’ın felaketlere uğradığını bunun için yardımlaşma amacıyla Cemaat-i İslamiyye teşkilatının kurulmasını tavsiye etmektedir.

9 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 693

NE LATİF HESÂP!

Bu makalede İttihatçıları eleştirir. İttihatçıların Bolşevikler ile iş birliğinde bulunduğu ve onlara güvenerek Avrupa’yı karşılarna aldıkları, onlarla savaşımaya kalkıştıkları, gerçeklere gözlerini yumduklarını ve böylece günden güne memleketi tekrardan yeni belalara sürüklediklerini ileri sürer. Yunanlılar Anadolu içlerine çoktan girmiştir, Kafkasya’ya doğru hareket etmekte iken böyle bir olayın felaketler doğuracağını belirtir. Devlet ve milletin kurban edildiğini iddia etmektedir.

10 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 694

ALNIMIZIN YAZISI

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Savaştan sonra hemen hemen tüm devletlerin yaralarını sardıklarını, iktisaden, siyaseten başarılarla bulunduklarını ve sulh ile sükuna erdiklerini buna karşın Türklerin hala aynı yerde durduğu konusunda eleştirisini yapmaktadır. Devletin kurtarmanın yegâne yolunun devleti yöneten yaman ellerden kurtarıp, akli başında insanların yönetime geçmesiyle mümkün olacağını vatani ve milleti seven, düşünen insanların başarı getireceğini savunur. Baştan beri İttihatçılara boyun eğildiği için başarıya ulaşamadığı iddiasında bulunmaktadır.

11 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 695

HARP! HARP!

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların istediklerinin olduğuna Bolşevikler ile el ele Ermenistan'a karşı gittiklerine Kars'ı almak gibi birtakım başarılar edindiğinden fakat yine savaş olduğunu konusunda eleştiride bulunmaktadır. Düşmanların gizliden gizliye çareler başvurdıklarını, İttihatçıların da bu tuzaklara düştüğünü iddia eder. Bu gerçekleri söylemesinin kendisine bir vazife olduğunu, bunu vatanperverlikten daha ziyade insanlık olduğunu sonun iyi olmadığını savunur.

12 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 696

BİR İNSAN

Bu makalede Fransa'daki cumhuriyet kutlamaları olduğuna değinir. Türklerin de izmihlal çukurundan çıkma yolunu bulmaları için irfan gerçekleri görmesi gerektiğini savunmaktadır. Devletin yönetimini şımarık ve hırsına yenik insanlara kaptırmamak gerektiğini de eklemektedir. Makalede isim vermeyerek İttihatçıları ele alarak yönetimi ellerinden almak gerektiği söylemektedir.

13 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 697

FENÂ, FENÂ

Bu makalede devletin durumun fena gittiği söyleyerek bu konuda mesuliyeti Kuvâ-yi Milliye'ye yüklemektedir. Siyasette en büyük maharet ve başarının geleceği düşünerek ona göre hareket etmek olduğunu savunur. Sevr Antlaşması'nın kabul olunmamasından dolayı İtilaf Devletleri ile aranın kötüleştiğine ve devletin içine

düştüğünün bu durumun tehlike oluştuğuna Anadolu'nun boş yere yakılıp yıkıldığı gibi iddialarının yanı sıra Ankara'nın yaptıklarının alkışlanmasına rağmen İtilaf Devletleri'ne karşı gelmenin siyaseten en fena hata olarak görmektedir.

14 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 698

MÜDÂFAA-İ MİLLİYYE VE TARİH

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Tarihin yalnızca hükümdarlar için değil, aynı zamanda vatanını seven ve düşünen her bir insan için de kötü zamanlarda ders çıkaracak ve uyanma sağlayacak bir önemde olduğunu savunarak biçare Türklerin de bu derse muhtaç olduğunu belirtir. Bu gidişle Türklerin başını taş vuracaklarını, İttihatçıların ders çıkarmak şöyle dursun aksine özellikle son altı yıldır yapmadıklarını bırakmadıklarını, Anadolu'yu yangın yerine çevirdiklerini, İstanbul'da felaketler yaşattıklarını, Bolşeviklere de güvenerek Avrupa'ya karşılarına almalarını, düşmanların ise bu durumları hep değerlendirdiği savunmaktadır.

15 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 699

BİZDE AHÂLİYİ DÜŞÜNEN VAR MI?

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Öncelikle garbın şarktan üstün olduğunu, bu üstünlüğün açık bir ifade ile şarkın garbe hizmetkarlığını yaptığı şeklinde açıklar. Osmanlı Devleti'nin zamanında büyük bir devletken zamanla bu hallere geldiğini eleştirir. Buna göre siyaseten, içtimadan, iktisaden artık tek gayenin Bolşeviklerden kurtulmak ve bunun yanı sıra Avrupa istilalarına uğramamak olduğunu belirtir. Avrupa desteği olmadan devletin ayakta kalamayacağı fakat bu gerçeği Ankara'nın görmediğini iddia etmektedir. Devletin ve milletin İttihatçıların hırslarına kurban edildiğini ileri sürerek bu yaptıklarını vatana ihanet olarak görmektedir.

16 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 700

İKLİMİN FITRATA TESİRİ

Bu makalede şarka yönelmeyi eleştirerek asıl gücü garp olarak gördüğünü savunmaktadır. İnsanlar kimlerle yaşar, yer içerse ona benzediği söyler. Buna rağmen düşüncelerinden insanların şaşmaması gerektiğini savunarak başları taşlara vurmamak için şarka değil garbe yaklaşmak gerektiğine değinir. Bakıldığında garp

ile şark mücadelesinde hiçbir zaman şarkın galip olduğunu görülmediği bu şartlarda hiç görülmeyeceğini bunların sadece hayal olduğunu belirtir.

17 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 701

İNTİBÂH VE FIRSAT ZAMANLARI

Bu makalede artık uyanma vaktinin geldiğini Avrupa ile iyi ilişkiler kurma fırsatının kaçırılmaması gerektiğini aksi halde devletin oldukça vahim bir hale geleceğini savunur. Türklerin el ele vererek devleti necata kavuşturmaları siyaseten adımlarını atmaları gerektiğini belirtir. İttihatçıların bu gerçekleri görmemeleri, ondan sonra gelenlerin de görmek istemediklerini eklemektedir.

18 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 702

BU FIRSATI DA KAÇIRIRSAK!

Bu makalede saldırma vaktinin çoktan geçtiğini, artık siyasetle hareket edip ele geçen fırsatların kaçırılmaması gerektiğini savunmaktadır. Artık vurup kırmayla bir şeyler kazanma zamanının değil siyasetin ön plana çıkması gerektiğini ancak bu şekilde İtilaf Devletleri'yle anlaşılıp devletin devamlılık sağlayacağını belirtmektedir. Aksi taktirde Yunanlılar hiç olmasa bile Türklerin kaş yaparken göz çıkartacağını ve başarıya ulaşamayacağını iddia etmektedir.

19 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 703

NE İSTEDİĞİMİZİ VE NE YAPTIĞIMIZI BİLSEK!

Bu makalede fırsatların kaçır da bu şekilde ne istendiğini ve yapıldığını bilinmezse sonun kötü olacağını belirtir. Bir İngiliz sözü olan “Bilmek murada ermektir.” sözünü kullanarak ne istediğini ve yaptığını bilen fertlerin elbette başarıya ulaşacağını özellikle bu durumun siyasette etkin olacağını söyler. Türklerin de en büyük kusurunun bu olduğunu söyleyerek ne istediğini ve yaptığını bilmeyen bir devlet ve milletin olduğunu ileri sürer. Bu durumun kurbanı olunduğunu ve berbat hallere gelindiği ifade eder. Baştan müttefikler Almanya ve Avusturya gibi yapılsaydı zaten sulh ve salahın memleket içerisinde olacağını fakat Türklerin karmakarışıklık içerisinde yuvarlandığını iddia eder. İhtiras ile hareket edip yanlış görmemenin bir felaket olduğunu ve bunun yaşatılmasını da cinayet olarak görür. Böyle devam ettikçe zaman içerisinde Yunan'dan daha da büyük düşmanlar

edilebileceğine, elden tüm fırsatların neredeyse uçup gideceğine, bu talihsiz halka olan olacağına ve devletin yıkılacağını belirtir.

20 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 704

YİNE İKİ YOL AĞZINDAYIZ!

Bu makalede Genç Türkleri, İttihatçıları eleştirmektedir. Devletin sürekli batmak ile çıkmak arasında iki yolun ağzında olunduğundan bahsetmektedir. Akıl ve de irfan yolundan gidilmezse, kargaların peşine gidilirse elbette fena ve çıkmaz yola girileceğini belirtir. Zamanında Meşrutiyet'te de böyle olduğunu öne iki yol çıktığını, bu yollardan inkılabı seçildiği için cihan medeniyet tarafından takdir görüldüğünü, alkışlar alındığını, Genç Türklerin sevildiği fakat zamanla bu ikbal yolunu çıkmaz bir yola dönüştüğünden bahsetmektedir. Kuvvet ve kılıçla hareket ettiklerinden fırsatların elden gittiğini iddia etmektedir. Rumeli gibi nice yurtların bu sebeple kaybedilmesinden sonra Harb-i Umumi'nin vücuda geldiğinde ve hatta mütareke dönemlerinde bile işte burada yine iki yol ağzında kalındığını ve yine çıkmaz yolun tercih edildiğini belirtir. Özellikle mütareke döneminde İttihatçıların kendisini kurtarmak amacıyla devlet ve milleti kurban ettiğini ileri sürer. Yine iki yol ağzında kalındığını ve fırsatın kaçırılmaması gerektiğini önermektedir.

21 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 705

VATANDÂŞLARIMIZA

Bu makalede İttihatçıları ihtiras, hayal ve hülya sahibi olarak eleştirmekte ve gerçek akıl ve irfan sahibi gördüğü vatandaşları devletin geleceği için düşünmeye davet ederek onlara tek çıkış yolunun barış siyaseti olduğunu vurgulamaktadır. Anadolu'nun İttihatçılara boyun eğdiğine, bazılarının da boyun eğmeyip aksine isyan ettiğine değinir. İki yolun ağzında olduğunu, ihtiras ve hiddete kapılarak izmihlal çukurlarına düşürmemesi gerektiğini ve fırsatı değerlendirmek gerektiğini savunur. Bu konuda vatandaşları düşünmeye davet ederek Avrupa ile uzlaşma yoluna davet etmektedir. Aksi yol tutulursa yeni felaketlerin kapıda olduğunu bildirir. Devleti tek bir çıkış yoluyla kurtulacağını şiddetle savunmaktadır. O da sulh ve salah yolu, İstanbul ve Anadolu'nun, elde kalan toprakların böylece kurtuluşudur.

22 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 706

BİRİ OLMAZSA BİRİ DAHA

Bu makalede İttifak grubu mağlup olduğu için sulhiye şartlarının ne kadar ağır olursa olsun kabul etmesi ve çilelere de katlanması gerektiğini savunur. Senelerden beri olan durumun böyle olduğunu, binanın bu şekilde inşa edildiği belirtmektedir. Zamanında başka bir çare olmadığı için Sevr Antlaşması'nın kabul edildiği fakat Ankara'dakileri buna muhalif olduğunu Lütü Fikri Bey'in ortaya Barış İttifakı olarak attığı fikri yanlış bularak Ankara'dakiler ile ittifak edilemeyeceğini bunun sadece kuru bir söz olduğunu iddia eder.

23 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 707

SİYÂSET BAŞKA, DOSTLUK BAŞKA

Bu makalede siyasette dostluğun bir anlam ifade etmediğini belirterek menfaat işin işine girdiğinde durumların değişeceğini bildirir. Siyasette dostluğa inananların sonunun elim olacağını ileri sürer. Olanın sadece zavallı millete olduğunu, tüm bu hamlelerin sonucunda kurban olanı millet olarak görmektedir.

24 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 708

CEMİYET-İ MİLEL

Bu makalede Cenevre'de toplanan Milletler Cemiyeti'nden bahsetmektedir. Buraya üye olmanın küçük büyük her devlet için belli bir imtiyaz demek olduğunu, burada bulunan devletlerin haksız saldırılara karşı hukuki savunma içerisinde olduğunu söyler.

25 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 709

BİZDE RİCÂL-İ DEVLET

Bu makalede devlet ricalinin olup olmadığını sorgular. Ricalin gelecekte istikbal yolunu görmek istiyorlarsa ona göre hareket edip devlete ve millet hizmet etmelerini mücadelelerden devleti kurtarmaları gerektiğini savunur. Özellikle devletin son iki yıldır savaştan savaşa koşması ile itibarının düştüğünü ve devlet ricalinin siyasetle hareket etmenin artık bir tercih değil zorunluluk olarak görmektedir.

26 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 710

HAKKIMIZ SARIHTİR, FAKAT

Bu makalede Türklerin hakkının ortada olduğunu fakat bunu savunamadığından bahsetmektedir. Devletin durumunu yine Türklerin kötüleştirdiği, Harb-i Umumi'den sonra galip devletlerin mağlup devletlere iyi ilişkilerle yaklaştığı fakat Türklere karşı birleşildiği, Yunanlardan Venizelos'un bu fırsatı değerlendirip kullandığına tüm bunların Türkler için bir ders olması gerektiğine, bıçağın kemiğe dayandığını belirtir.

27 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 711

BİR NÂME-İ SİYÂSET

Bu makalede gece gündüz çarpışmanın bir anlam ifade etmediğine, asıl siyasetle belli noktalara gelineceğini savunmaktadır. Buna karşın Tanzimat'tan itibaren cihan medeniyeti yapma ve Asya'dan Avrupa'ya geçirmek iddiasıyla harekete geçtiklerini ama bunların kuru sözlerden ibaret olduğunu söyler. Bu vaatlerde bulunmasalar zaten başa geçemeyeceklerini, bu topraklarda hüküm süremeyeceklerini bildirir.

28 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 712

LONDRA MÜLÂKATI

Bu makalede en son gelen haberler doğrultusunda Fransa başvekilinin şark meselesi için Londra'ya gittiğine değinir. Mütarekeden sonra başa gelen tüm dertlerin sebebini intibahsızlık olarak görmekte ve değil bugün Avrupa ile, Avrupa'nın küçük bir devletiyle de savaşamayacak kadar kötü bir durumda olduğunu ileri sürerek varlığın tek çaresini siyaset olarak görmekte ve bunu ısrarla savunmaktadır.

29 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 713

BİZ TUZAĞA DÜŞECEK MİYİZ?

Bu makalede Türklere bir oyun oynandığını, Venizelos'un siyaseti bitince perdenin kapanmış oyunun bitmiş olacağını söyler. Türklerin akıl ve irfanıyla hareket

edip tuzağa düşmemesini siyaset ile yoluna bakması şeklinde kurtuluşu açıklar. Londra görüşmelerinden önce tuzağa düşmemek gerektiğini vurgulamaktadır.

30 Kasım 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 714

KURBAN ETTİK VE EDİYORUZ

Bu makalede İstanbul ve Anadolu'da halkın perişan halde olduğunu değinmektedir. Diğer devletlerin dertlerini atlattıkları ya da bir şekilde atlatacağını olanın ise Türk'e olacağını söyler. Mesela Rusya ne olursa olsun yine Rusya olarak kalacak, kendini kısa sürede toplayacaktır. Fakat Türk'ün Allah'tan başka kimsesi olmasına ve biçare olduğuna değinir. Bu serzenişin sebebini bıçağın kemiğe dayandığını, daha büyük felaketlerin kapıda olması şeklinde açıklar. Türklerin kendisini avutmaya çabalamaktansa artık icraat geçme zamanının geldiğini savunur. Hangi eli tutmak ve hangi kişiyle yan yana yürümek lazımsa siyasette bu başarıyla ön plana çıkmalı bu akıbeti durdurmak gerektiğini eklemektedir.

Aralık 1920

1 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 715

FENÂLİĞİN MENŞEÎ

Bu makalede Yunanlıların Türklere saldırması bir fırsat olarak görse de bunu aslında siyasette kullanmanın önemli bir marifet olduğunu, Avrupa devletleriyle anlaşmak ve uzlaşmak gerektiğini vurgulamaktadır. Türkler arasında kuvvete ayrı bir önem verildiğine, fakat siyasetin de önemli olduğunu belirtir. Babıâli'nin İtilaf Devletleri'yle sıkı, ciddi ve samimi ilişkiler kurarak uzlaşması gerektiğini savunur. Adaleti göstermenin zor olsa da imkânsız olmayacağını eklemektedir.

2 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 716

HERKES VAZİFESİ BİLSEYDİ,

Bu makalede herkes işini bilseydi devlet işlerinin çoktan düzeleceği iddia etmektedir. Siyasete ehli olmayan insanların devlet adamı olduğunu böylece yapılan işlerde hiç hükmün kalmadığını, bu duruma sessiz kalındığını büyük felaket olarak

görmektedir. Böyle olunmasaydı devletin ikbal yolunu elbette çoktan ulaşacağını belirtir. Tarihte ne ise o olduğunu belirterek Rusların birkaç sene içerisinde Moskova Hükümeti ya da Petersburg Hükümetinin de Türklere karşı geleceğini düşünmektedir.

3 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 717

İKİ HÜKÜMET, İKİ SİYÂSET

Bu makalede Bulgaristan ve Türkiye'yi ele almıştır. Türkler kadar olmasa da Harb-i Umumi'de Bulgarlar da perişan hallere gelmiş, Midyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan da olmuştur. Balkan Harbi'nde itibaren kazandıkları ziyan olmuş, bir de üstüne yeni kayıpları da olmuştur. Türklerin ise hata üstüne hata yaptığına değinir. Özellikle Ankara'nın Bolşeviklerle anlaşmasını eleştirmektedir. Olanın zavallı Türk'e olduğu, Anadolu'nun berbat hallere denk geldiğini belirtir.

4 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 718

KORKARIZ Kİ KAÇIRDIK!

Bu makalede ya Londra fırsatını kaçırıldığını da tam bunun üzerinde olduğundan bahsetmektedir. Anadolu'ya memur geldi, Anadolu'dan heyet gitti şeklinde boş yere zaman harcandığını, İtilaf Devletleri'nin siyasetinin bile bu süre zarfında keşfedilemediğini, her kafadan bir ses çıktığına ve her birine inanıldığına böylece yanlış ve gereksiz yollarda oyalanıldığına değinir. Eğer bu son fırsatlar da değerlendirilmezse devletin durumunu elim olarak görmektedir.

5 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 719

VUKUÂT BİZİ BEKLER Mİ?

Bu makalede İngiltere, Fransa ve İtalya'nın şark meselesiyle ilgili bazı kararlar almak için toplandıklarına değinir. Sulh zamanında da dostların konferanslarda bulunduğunu fakat neticenin hüsrana olunduğunun ortada olduğunu bildirir. Bunca felaketin sebebini yine yapılan faaliyetlerde bulmaktadır. Hem İstanbul hükümetinin hem de Ankara hükümetinin uyduğu en önemli nokta devleti izmihlal çukurundan kurtarıp, müdafaa-i hukuk ile devleti savunmak olduğunu söyler. Fakat özellikle müdafaa-i hukukun bazı yetenekler istediğini ve Anadolu'nun baştan beri siyasette gözlemlediği kadarıyla bu yeteneğe sahip olmadığıdır. Bu

konuda Ankara haricinde Hükümet-i Hazıra'nın en mühim görevini ise artık Türklerin zamanını boşa harcamaktansa Avrupa'da özellikle bir devlet ile iyi ilişkiler kurup anlaşmak ve uzlaşmak olarak görmektedir.

6 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 720

DEVLETLER, YUNANİSTAN VE BİZ

Bu makalede Yunanlıların Harb-i Umumi'deki yardımlarından dolayı Avrupa devletlerince kat be kat ödüllendirildiklerini, aralarının iyi olduğunu böylece İstanbul'un önlerine kadar gelmeyi başardıklarını anlatmaktadır. Böyle giderse Türklerin varlığının kökünden baltalanacağını, devlet ve milletin başına gelen felaketlerin artacağını belirtir. Bunun için Türklerin ne istediğini ve yapacağını iyi bilmesi gerektiğini savunmaktadır. Çıkar yol olarak gördüğü siyasetten ilerlemek gerektiğini eklemektedir.

7 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 721

BİR MUHİTTE MUHÂLEFET

Bu makalede İttihatçılar eleştirmektedir. İttihatçılar fikren geri olarak gördüğünü söyleyerek muhalefetleriyle her daim devleti mahvetmeye çalıştıklarını ileri sürmektedir. İktidarlara geldikleri tarihten itibaren büyük bir iş yapmadıklarını felaketlere temin ettiğini kuvvete başvurdıklarını iddia etmektedir.

8 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 722

MESÂİB KAVM...

Bu makalede Yunan Kralı Konstantin'in Avrupa devletlerine karşı sadakatlerinin ortaya çıktığını belirterek bunun yanı sıra Yunanlıların Türklere karşı ele geçirdiği fırsatları değerlendirdiklerini belirtir. Yunanlıların bu kadar ilerlemesini, Venizelos'u Venizelos yapan grubun İttihatçılar olduğunu söyler. İttihat ve Terakki olmasaydı Venizelos olmazdı diye söyleyerek tüm mesuliyeti onlarda görmüştür. Türkler ise bu belalar içerisinde kurtulmak için çaba sarf etmektedir. Fuat Paşa'nın "Bu devlet istikrarsız (borçsuz) yaşayamaz." sözünü "Bu devlet Avrupasız yaşayamaz." şeklinde olması gerektiğini savunarak var oluşu Avrupa ile ilişkilere, kurulan iyi münasebetlere bağlamaktadır.

9 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 723

BİR DEVRE-İ İMTİHÂN

Bu makalede Yunanlıların bir miktar Düvel-i Muazzama ile aralarının açık oluşundan müteakiben Türklerin bu dönemini kullanmasının bir imtihan zamanı olarak görmektedir. Mütarekeden önce ve sonrasında İttihatçıları bu vatani feda eylediğini, devletin uğradığı zararlara onları mesul olarak görmektedir. Fakat bu fırsatı İttihatçılar sebebiyle kaçırılmaması gerektiğini bu fırsatın değerlendirmesi gerektiğini savunur. Yine de Yunanlılar aradan çıksa bile İttihatçılar olduğu sürede mesut günlerin olmayacağı iddiasına devam etmektedir. Bu sebeple hak yolunu tutmak gerektiğini de eklemektedir.

10 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 724

BOLŞEVİKLİK VE TÜRKLÜK

Bu makalede Bolşeviklerin Kafkasya'daki hareketleri ele alarak Türklerin aleyhinde olduğu ele almıştır. Zaten dünyada iki zıt olarak gördüğü Bolşeviklerle Türklerin münasebetlerinde dikkatli olunmasını söyleyerek asırlardan beri Türklerin düşmanı olduklarına ve asıllarının Moskof olduklarını belirtir. Türklükten çok uzak olduklarını ta bu durumun Büyük Petro, Büyük Katerin dönemlerinden beri böyle olduğu belirtir. Bu sebeple Moskoflardan ve Bolşeviklerden bir hayır beklenmeyeceğini eklemektedir. Zaten girişilen münasebetler sebebiyle yine birçok fırsatın kaçtığını savunmaktadır.

11 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 725

KORKUNÇ BİR VÂDİ

Bu makalede Türklerin siyaseten korkunç bir vadide yürümekte olduğunu, hatalar yaptığını, düşmemek için çaba sarf ettiğini ele almaktadır. Tehlikeler içerisindeki bu yolu bin kez düşünüp öyle adımlar atmanın gerekli olduğu savunur. Savaş, kuvvet sesleri kulağa hoş gelse bile siyasetimiz hiçbir anlamı olmadığını siyaset olmadan kuvvetin beş para etmeyeceğine, zaten karşıda kılıç tuttuğumuz taraf da koskoca Avrupa olduğunca bunun beyhude yere olduğunu Türklerin kuvvetle kendini boş yere hırpalandığını ileri sürmektedir.

12 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 726

ULÛM-İ SİYASİYYE

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların baştan beri hükümeti perde arkasından yönettiğine pervasızca davranıp zorbalık yaptıklarını iddia etmektedir. Fakat bunun aksine Hamid'den itibaren devam edilen ulum-i siyasiyeyi izleseler harb yerine sulha ulaşılacağını savunmaktadır.

13 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 727

NE UNUTTULAR VE NE ÖĞRENDİLER?

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Anadolu'dan siyaset haberlerinin bir türlü gelmediğini belirtir. Savaşın devleti batıracağını fakat bu cemiyeti batırmayıp aksine yaşatacağından dolayı desteklediklerini iddia etmektedir. Olanın zavallı Türklere olduğu iddiasını yineler ve kendini de o biçare Türklere görmektedir. Devlet içerisinde kırılan döküleni ise talihsiz devlet ve milletin tanzim ettiğini fakat artık bunun için çaba harcayanların yorulduğundan bahsetmektedir.

14 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 728

NİKBİN ve BEDBİN

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Harb döneminden beri insanlara iyimser bir resim çizdiklerini, zaten aksinin de mümkün olmadığını, çünkü aksini yani kötümser bir resim düşleyenlerin İttihatçılara karşı alenen isyan etme manasına geldiğini, bu durumdan çekinildiğine yer verir. Bu bağlamda bu kişilerin sadece ocak için yanıp tutuştuğunu ve vatanın fena halini görmek istemediklerini ileri sürmektedir. Böylece yeniden yeniye felakatlere atanların yine onlar olduğuna inanmaktadır. Ayrıca kötümser olmayı elbette desteklemediğini ama durum da elim olduğunu dile getirmektedir. Ama durumun göz önüne getirilmesinin gerekli olduğunu ancak bu şekilde memlekette sönmeyen bu yangın için çareler bulunacağını söyler. Memleketin böyle vahim durumda olduğunu ve gitmek bilmeyen büyük kara bulutların hâkim olduğunu görüp de kötümser düşünmemenin pek de mümkün olmadığını eklemektedir.

15 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 729

BÜYÜK DUYGU

Bu makalede milletin ehemmiyetine yer vererek, büyük duygunun millet olduğunu belirterek tüm bu davaların, savaşların bunun temini için başladığına yer vermektedir. İttihatçıların ve sonra da Kuvâ-yi Milliye'nin milliyet düşüncesini sadece bir araç olarak kullandığını beyan etmektedir. Her şeyin yitip gideceğini, yegâne kalacak olanın ise millet olduğunu savunur.

16 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 730

YUNANİSTAN MI? BİZ Mİ?

Bu makalede Avrupa ile çoktan iyi ilişkiler kurulacağına fakat bunu yapılan faaliyetlerle önüne geçirildiğini belirtmektedir. Siyasette acele etmemek gerektiğini ve ama düşmanın sürekli çalışıp da hiç durmazsa elden geleceğin de sınırlı olduğunu belirtir.

17 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 731

BOLŞEVİKLİK VE ÇARLIK

Bu makalede Bolşeviklik ve Çarlığın taban tabana zıt olduğuna değinir. Zamanında Çarlığın Bolşevikliği ezdiğine, Bolşevikliğin Harb-i Umumi'den sonra fırsatını bulduğunda ise Çarlığı yıkıp geçtiğini ele alır. Türklerin de Bolşeviklerden uzak durması gerektiğini siyaseten müdafaa edilmesini tavsiye eylemektedir.

18 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 732

HAKK-I MÜDÂFAA

Bu makalede hakk-ı müdafaanın öneminden bahsederek İttihatçıları ve Kuvâ-yi Milliye'yi eleştirmektedir. Bir insan için bile önemli bir hukuk bütünlüğünü oluştururken bir millet için daha büyük önem taşımaktadır. Önce İttihatçıları halkı cinayetlere uğrattığını daha sonra da Kuvâ-yi Milliye'nin aynı mayette devam edip devlet ve milletin başına dertler açtığını, lüzumsuz işlerde bulunup savaşa girme gibi belalara denk düştüğünü, altı yüz küsurluk devleti kökünden sarstıklarını, devleti bu kadar derinden etkileyip halkı felaketlere uğratma gibi davranışlarına rağmen hala sevdasından vazgeçemediklerini iddialarında bulunmaktadır. Akıl ve irfan sahiplerin onların açtığı yoldan gitmezken akılsız, fikirsiz, vicdansız insanların hokkabaz olarak adlandırdığı İttihatçıların peşinden gittiklerini ileri sürmektedir. Türklerin hakkını müdafaa etmesini tavsiye eylemektedir.

19 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 733

CEHÂLET! KEMÂL-İ CEHÂLET!

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Mütarekeden itibaren devlet ve milletin başına gelen onca derdi cehaletin kurbanı olmaktan dolayı olduğunu ileri sürer. İtilaf Devletleri'ne karşı gelindiği, bu gidişle devletin aç ve bitap düşeceğini, büsbütün çıplak kalınacağı iddia etmektedir. Moskova Anadolu'ya yardımcı kuvvet yolladı, yollayacak ya da Ankara Hükümeti Anadolu'ya yardımcı kuvvet yolladı, yollayacak gibi cümlelerin rivayet olduğunu, devlete bir hizmetlerinin bulunmadığını Büyük Millet Meclisi'ni düzme olarak görmekle beraber haydutluk yapıp yıkıp geçtiklerini, kesip attıklarını iddialarına eklemektedir.

20 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 734

İFRÂT ve TEFRÎT

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Büyük Petro, Büyük Katerin, Birinci Nikola'dan beri Rusya'nın Osmanlı topraklarına bilhassa İstanbul'a göz diktiğini hala o deritte olduklarını ileri sürmektedir. Bu zavallı halkın savaştan beri pek çok zarara uğradığını bu da yetmezmiş gibi bir de Bolşevikler ile ittifakın sonucunda Rusların Türk topraklarını istilasının Türkler için oldukça vahim olduğunu, akıbetin kötü görüldüğü belirtmektedir.

21 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 735

BİR LEM'A İNTİBÂH

Bu makalede bir devleti yaşatanın onun milleti olduğunu, onlar fedakarlıkta bulunmaz ise güzelliklere ulaşamayacağını belirtmektedir. Bu sebeple şahsiyet çıkarlarının göz ardı edilmesi gerektiğini bir kişinin öncelikle çocuğu için bile olsa vatanını ön plana alması gerektiğini tavsiye eyler.

22 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 736

FECİ BİR OYUN

Bu makalede Meşrutiyet'i ve yanı sıra da Meşrutiyet ile devlete egemen olan İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne eleştirilerde bulunmaktadır. On iki sene altı ay öncesinde meşrutiyette belli başlı askerlerin toplanıp huzursuzluklar ve

karmakarışıklar oluşturup devleti sarstığına ve meşrutiyetten itibaren ise devlet ve milletin çekmediği dert ve bela kalmadığını iddia etmektedir. Bu sebeple bunları hep bir oyun olarak görerek İttihatçıların yönetimi ele geçirdiğine ve devlet ve millet başına sürekli felaketler getirmesine sebep olunduğunu iddialarına eklemektedir.

23 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 737

BÖYLE OLMAYACAKTI

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Özellikle Venizelos'un sukutundan sonra Türklerin büyük bir fırsat elde ettiğine fakat bu fırsatı kullanmadığını belirtir eğer bu fırsat değerlendirilseydi ve İtilaf Devletleri'yle anlaşılabilseydi devletin bu kadar vahim halde olmayacağını ve necat için önemli bir adım olacağını söylemektedir. Fakat kurtuluş yolu asıl tehlike atfedilen Bolşeviklerle uzlaşma konusunda eleştiride bulunmuştur. Ankara'dakilerin Bolşevikler ile birleşmesini zamanında Almanya ile birleşmesine benzeterek Avrupa ile çarpışmayı büyük bir izmihlale uğramak olarak tasvir etmektedir.

24 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 738

BU GİDİŞ GİDİŞ DEĞİL

Bu makalede Hükümet-i Hazıra'ya devletin geldiği konum nedeniyle eleştirilerde bulunmaktadır. Devletin mevcudiyetin tehlikeler içerisinde olduğunu, milletin maddi ve manevi çileler çektiğinde, Anadolu'nun sadece bir müddet daha Ankara'ya maddi destek verebileceğine, İstanbul'un bir farkı olmadığına, sefaletten itibarının düşüş gösterdiğine, bunca felaket ve dertlerin bu şekilde sürmeye devam edecek olursa izmihlalin önünü almanın mümkün olmayacağı iddialarında bulunmaktadır.

25 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 739

MESÛLİYET

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Devletin başına gelen dertlerden, musibetlerden ve fenalıklardan İttihatçıları sorumlu tutar. Mütareke tarihinden itibaren devlet ve millete yapmadıklarını bırakmadıklarını iddia etmektedir. Vilayetlerde karmakarışıklar, İstanbul'un perişan hali gibi birçok kötü durumdan

onları sorumlu tutmaktan çekinmemektedir. Açtıkları bu yolun felakete doğru yol aldığını iddialarına eklemektedir.

26 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 740

HAYDİ ÖYLE OLSUN

Bu makalede İttihatçıları eleştirmekte ve devletin bu kadar kötü bir haldeyken siyasetle hareket etmesi gerekirken bunun yerine kılıçla Avrupa'ya karşı gelinmesini bir türlü anlayamadığını belirtmektedir. Halide Edip Hanım gibiler ise bu şekilde düşünmediğini söyler. Savaşın sonra Bulgaristan, Filistin, Irak cephelerinde oluşan durumun ortada olduğunu Türklerin bir daha aynı şeyleri yaşamaması gerektiğini savunmaktadır.

27 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 741

ERKÂN-I ASKERİYYEMİZ

Bu makalede asıl gücün artık Ankara ve onların kurduğu Büyük Millet Meclisi'nde olduğunu önceden ise erkan-ı askeriyede olduğunu vurgulamaktadır. Fakat dünyada hiçbir devlette bir cemiyet askeriyenin bu derece devlete felaketler yaşattığı, izmihlale maruz kalınmasına neden olduğu, kara günler yaşatan olmadığı ileri sürerek İttihatçıları eleştirmekte çilenin bitmediğini de eklemektedir.

28 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 742

BİR DERS

Bu makalede bir ders alınması gerektiğini ve özellikle İngiltere ile bir uzlaşma yoluna gidilmesini tavsiye etmektedir. Senelerdir düşmanlara karşı özellikle de Rusya'ya karşı İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı'nın yanında yer aldığını Kırım mücadelesinde, Paris Muhadesi'nde bu durumun hep böyle olduğunu savunmaktadır. İttihatçıları ve Kuvâ-yi Milliye'yi eleştirerek dolap ve dalaverelerinin bitip tükenmeyeceğine bu şekilde de izmihlalden kurtulmayacağını belirtir.

29 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 743

FELÂKETİN BÜYÜĞÜ

Bu makalede mevcudiyetin tehlikelerde olduğunu fakat bunu yapan yine Türklerin kendisi olduğu şeklinde eleştiride bulunmaktadır. Bu konuda artık kuvveti

bir kenara bırakıp siyasetle hareket edip böylelikle felaket halinden kurtulabileceğini tavsiye eder. Böylece ayrıca Cemiyet-i Akvam'dan da uzaklaşmamış olunacaktır.

30 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 744

VAZİYET BELLİ OLDU

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Çekilen çilelerin sebebi olarak gördüğü Ankara sebebiyle artık son fırsatın da kaçırıldığını yine devletle ile uzlaşamadığını, asıl İngiltere ile anlaşmak gerektiğini fakat bunun yapılmadığını gerçekte felakete doğru yol alındığını vaziyetin vahim olduğunu ele almıştır. İstanbul ve Anadolu'nun halinin perişanlığından ve istikbal ümitlerinin azaldığından bahsetmektedir. Tarihin kara günlerini yaşarken artık gözlerin dört açılması gerektiğini tavsiye etmektedir.

31 Aralık 1920 (1336) PEYÂM-I SABAH SAYI 745

KÜÇÜK HÂDİSELER

Bu makalede küçük hadiselerin bile zaman içerisinde bir çıkış yolu olabileceğini vurgulamaktadır. Mesela Almanya'nın İngiltere'yi ziyarette bulunduğu dönem böyle küçük bir hadise olduğunu ama bunun sonunda anlaşabileceklerini gösterdiğini söyler. Ayrıca İttihatçıları eleştirilerde de bulunarak devleti kurtaracağız vaadiyle başa geldiklerini ama devleti uğratmadıkları dert ve belanın kalmadığını iddia etmektedir. Türk milletini kurban ettiklerini ileri sürmektedir.

3.2. 1921 YILINA AİT YAZILARI

Ocak 1921

1 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 746

NE KIYMETDAR VAKİTLER!

Bu makalede zamanın barış vakti olduğuna değinmektedir. Heyeti Murahhasa'nın Anadolu'dan güzel haberlerle dönmesi umut edilmiştir. Fakat bu çok geçmeden olur ise Avrupa devletleri ile belli şartlar çerçevesinde anlaşılacağını

belirtmiştir. Devletin selameti için bu sonuca ulaşmak gerektiğini beyan eder. Aksi halde hükümete büyük bir tehlike oluşturacağını dile getirmiştir.

2 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 747

İTİLAFIN ŞARK SİYASETİ

Bu makalede Avrupa ile siyasi münasebetler meydana geldiğini ve bu münasebetlerden en mühimin şark konusu olduğundan bahsetmektedir. Yani Türklerin öfkelenmesine sebep olan Osmanlı Devleti'nin toprak paylaşımı (Türkiye ve Anadolu'da Yunanlılara verilen topraklar) konuşulmamıştır. Yunanlılara bir Türk yurdu olan İzmir'i vermek ne Türkler için ne Yunanlılar için bir fayda taşımaz. Aksine zarar taşır. Burada görülen görüntüyü Türk dostu olan devletlerden birisi söyleseydi durum Yunanlılarla harbe kadar gitmezdi. Ama Yunanistan'ın şark için üstlendiği hizmeti ifa edemeyeceği ortadaydı. Bunun için Türklerin vahdet siyasetiyle hareket etmesi gerektiğini söyler.

3 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 748

İÇTİHAD BAHSİ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Meşrutiyetin en önemli sıkıntısı içtihatsızlık olarak görür. Bunu şu şekilde açıklar: Ankara'da bulunanlar devleti düştüğü çukurdan kurtarmak için buldukları yolun İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin temsil ettiği önünü, arkasını düşünmeden dahilde, hariçte, şarkta, garpta savaştır. Bu milletin Harb-i Umumiden beri çektiklerini nüfusça, servetçe vs. değerlendirerek bunun akla sığmadığını Anadolu'da tekrardan yüz bin askerden oluşan bir ordunun şarkta, garpte, şimalde, cenuptaki cephelerde çarpışma fikrini eleştirmiştir.

4 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 749

İTİDAL İLE

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İhtiraslarla yola çıkıldığına ama devletin gemisinin bu şekilde idare edilemeyeceğine, bu olayların sadece devleti fırtınadan fırtınaya muharebeden muharebeye sevk edeceğini söylemiştir. Böyle olacağını önceden söylese de sadece düşmanlar kazandığını söylemiştir. Tarihin en bilinmedik anında olunduğunu: yüz bin kişilik ordu, savaş, cihat, gaza diye diye devletin başını son derece büyük bir belaya sokulduğunu belirtmiştir. Devlet

adamlarının asli görevlerinin tuzaklara düşmeme olsa da bu olaya sevk edenlerin bulanık suda avlanma ihtimallerini değerlendirdiklerini söyler. Bu konuda ne Türkler Bolşeviklere benzer ne de Ankara hükümeti Moskofları andırır. Devlet içerisinde selamet ve barış arama yoluna girilmelidir. Siyasi, iktisadi, askeri olarak bu kadar göz önünde olan bir devletin Yunanlılarla çarpışma fikrini eleştirir. Türkün din ve devlet uğruna daima canını vermeye hazır olduğu, fakat bu şekilde Türk'ü kurban etmenin reva olmadığını söyler.

5 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 750

EDEBİYATIMIZ SİYASETİMİZ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Vakti zamanında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin devleti ele geçirdiğini söyler. Sadece siyaseti, iktisadi değil edebiyatı da etkisine almaya çalıştığını beyan eder. İttihat ve Terakki Ocağı'nı sadece yıkmayı bilen bir ocak olarak tanımlamış, latif Türkçeye bu kadar iğrenç ve yabancı terkiplerin, kelimelerin olmasını onlara bağlamıştır. Mesela; arabın kelimesi kolay demektir. Fakat bunu sehl olarak tanımlanın bir manası olmadığını ve okunma kısmında zorluk çekineceğini söyler. Yine aynı şekilde Müslüman yerine İslam demek de bu konuya girmektedir. “Arap ve acem düşkünü Türk düşmanı”, “vatan hani” olarak tanımladığı İttihatçıları arkasını ocağa dayandırdıktan sonra zaten bir şeyden korkmamasının normal olduğunu söylemiştir. İttihatçıların en baba yiğitlerinin muntazam bir (idadi) lise eğitimi görmediklerini de dile getirmiştir.

6 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 751

İBRET VE NEFRET

Bu makalede İttihatçıların bir heves ile siyaset havasına kapılıp gittiklerine değinmektedir. Buna karşılık eski sadrazamın millet endişesine düştüğünü ve muhalefetten korkmadığını belirterek milleti çıkan yangından nasıl daha az zararlar kurtarabilmek amacıyla çareler aradığını eklemiştir. Mustafa Kemalleri Anadolu'ya da onun memur ettiğini ve memur ettiklerinin de milletten ziyade ocaklarını, şahsiyetlerini düşündükleri için ayaklandığını ve hükümeti tanımadıklarını, devleti zayıflattıklarını belirtmiştir. Bu nedenle Anadolu kasıp kavruldu. Dahilde böyle fenalıklar olurken hariçte de İtilaf Devletleri'yle aralarının bozulmasını yine İttihatçılara bağlar. Barış şartlarının bir derece daha ağırlaşmasındaki sebebi

İttihatçılar olarak görmektedir. Yunanlılar bu fırsattan faydalanarak birkaç vilayet daha alırlar demiştir. Damat Ferit Paşa bu fenalıkların önüne geçmeye çabaladığını savunarak Yunanlılar ile İttihatçıları aynı gürühtan görür.

7 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 752

BİR MAKALE MÜNASEBETİYLE

Bu makalede Paris’te bir önceki hafta devr-i endiş gazetelerinde denk geldiği bir makale ele alınmıştır. Bu makalede şark konusu ele alınmıştır. Osmaniye’de ittifak yapılması gerektiği aksi halde devletin bir pamuk ipliğine bağlı olduğunu beyan etmiştir.

8 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 753

FENALİĞİN MENŞEİ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Mütarekeden beri muhitin hiçbir zaman bu milleti düşünmediğini ve milleti bu kötü çukurdan kurtarmaya konuya almadığını dile getirmiştir. Bu durum fenalığın menşesini oluşturmuştur.

9 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 754

NE UMUYORDUK NE OLDU!

Bu makalede artık barış olmasını zorunlu olarak görmektedir. Harb-i Umuminin son senelerinde tek beklenen bir şey vardı: Sulh! Böylece tüm dertler, ıstıraplar, meşgaleler son bulacaktı. En azından iktisaden bir rahatlama fırsatı doğacaktı. Açlık ve yoksulluk yakadan düşecek, hayat böyle pahalı şekle girmeyecek olduğunu düşünür. Bu umutların sadece Türklere ait olmadığını, tüm savaşı milletler bu umutları besleyerek geleceği pembe gördüklerini söyler. Fakat bu umutların gerçekleşmediğini tedbirlerin faydasız geldiğini beyan etmiştir.

10 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 755

SAH EL BAKİ

Bu makalede korkusunu dile getirir: Ortada olan sebeplerden dolayı Anadolu’dakilerin Bolşeviklerle ittifak etmesini ve bunun sonucun İltifat Devletleri ile uzlaşma fırsatlarını kaçırmak. Devletin aşağılanmaya uğramasından beri hiçbir fayda göstermeyen meşrutiyetin ilanından sonra acı veren sonuçlara hedef olunan

Türk milletinin harp yolunu tutarsa, milletin varlığı tekrardan tehlikeye düşerse, Türk milleti için talihsizliğine ağlamaktan başka bir çare olmadığını düşünmektedir.

11 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 756

NİÇİN?

Bu makalede Türklerin kötü gidişatını sorgulamıştır. Cevabını şu şekilde bulmuştur: Avrupa devletleri, Türkleri Milletler Cemiyeti'ne dair etmiyordu. Haklı veyahut haksız birtakım sebeplere sahiplerdi ve almıyorlardı. Almadıkları için de Türkler, Avrupalıların hukuk kaidelerinden yararlanamıyordu. Türklerin bundan yararlanmadığı gibi bir de Avrupa devletlerinin Türklerin aleyhinde de duruyorlardı. Örneğin; 1897 Yunan Harbi'nde Türkler galip gelmişti ve neticesinde bazı topraklar istendi, özellikle Yenişehir geri alınmak istendi. Fakat Avrupa bu duruma karşı gelmiştir.

12 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 757

ALMANYA VE TÜRK TESLİHAT

Bu makalede Versay Antlaşması'nın önemli maddelerinden biri Almanya'nın Türk teslihatı ile ilgili olması ele alınmıştır. Ordusuz, teçhizatsız bir Almanya düşüncesi mümkün değil gibi gözükmekte olduğundan bu konuda müttefikler ile Almanya arasında anlaşmazlıklar çıkmıştır.

13 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 758

YOK! YOK! YOK!

Bu makalede birkaç aydır siyasette ekilenlerin henüz biçilmeye başlanmadığına ama bunun yakın olduğunu belirtir. Son gelen kötü haberlere göre, Yunan ordusunun Anadolu'nun merkezine doğru ilerlediğini, Bilecik'i aldığını, Eskişehir'e yaklaştığını böylelikle Ankara'nın da tehlikede olduğunu bildirmiştir. Yunan taburlarında silahlar varken, zavallı Türk askerlerinin teslihatsız ve teçhizatsız olduğunu söyler. Sonuçta Yunanlıların arkasında koskoca bir Avrupa vardı, bu durum gayet normaldi. Hatta Avrupa devletleri bu duruma daha da müsaade ederse Yunanlılar daha da ilerleyeceğine dair hiçbir şüphe yoktur. Buna karşılık Türklerin eli, ayağı bağlı kalmıştır. Kalemî bir tarafa bırakarak kılınca sarılmak Yunanistan'a Türkler aleyhinde bir silah vermek olarak görmüştür.

14 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 759

19 KANUN SANİ

Bu makalede İtilaf Devletleri'nin 19 Kanun Sani'de bir kez daha bir araya gelmesini ele almıştır. Versay Antlaşması, Almanya ile barış konuları ve şark işleri ele alınmıştır. Bu sırada umutların boşa çıktığı, Yunan'ın taarruza geçtiğine ve Yunanlılara bu yolu aslında Türklerin hazırladığını beyan etmiştir. Bu süreçte Avrupa'nın arz edilmediğine, Bolşeviklerle ittifakı ileri sürerek Avrupa'yı bu konuda tehdit etmekten çekinilmemesi gibi olayların sonucunda Yunanlıların ilerlediklerini söylemiştir. Bugün, yarın diyerek Yunanlıları denize döküyor, Avrupa'ya meydan okuyor gibi söylemler sonucunda İtilaf Devletleri'yle Türkler arasında bir uçurum daha oluştuğunu düşünmektedir.

15 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 760

FRANSA'DA TEBEDDÜL-I VÜKELA

Bu makalede Fransa'daki vükelaya değindikten sonra böyle bir gaflet içerisinde yuvarlandıktan sonra Türklerin bir oyuncak haline gelmesine değinmektedir. Böylece Yunanlıların siyasi ilerlemelerinin önünün açıldığını savunur.

16 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 761

BOLŞEVİKLİĞİN TEKAMÜLÜ

Bu makalede Bolşeviklerden bahsederek çıkarılması gereken bir ders olduğunu söyler: Moskova Hükümeti mukavemete malik olmasına rağmen Avrupa devletleriyle siyaset üzerinde anlaşma yoluna giderken Türkler hala o güçlerle savaşmak gayretindedir. Bu konuda Türklerin kafasını taşa vurana kadar akıllanmayacağını bildirmiştir. Türkler birtakım rüyalara dalsa da bunun cezalarını çekmekte olduğunu söyler. Hayalleri gerçek gibi kucaklamak istediği için siyasette Moskova'dan birkaç derece daha aşağı düşürmüştür.

17 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 762

TÜRKLERDE CELADET-I ASKERİYE

Bu makalede düşmanların çıkan fırtınadan Türkler aleyhine istifade ettiklerine değinmiştir. Ama düşmanların bunu çıkan fırtınadan değil de kendi yetenekleri sayesinde şöyle aldık, böyle aldık şeklindeki böbürlenmeler ile gösterdiklerini eklemiştir. Büyük kuvvetlerle yürüyüp sonra da bununla gurur duyma bir devletin gücünü çok da arttırmayacağını savunur. Ama burada hatayı Türklerinden kendisinde aramasını gerektiğini, Yunanlıları bu kadar yüseklere getirenlerin Türklerin olduğunu düşünmektedir. Ama her ne kadar Avrupa devletleri Yunanlılara bir görev yüklese de Yunanlıların bu görevi ifa edemediği ortada olduğuna inanmaktadır.

18 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 763

YUNAN HEZİMETİNDEN SONRA

Bu makalede Yunanlılara ve Türklerin Yunan karşısındaki duruma değinmektedir. Eskişehir önlerine kadar gelen Yunanlılar parlak bir yenilgiden sonra geldikleri yere dönsünler. Yıllardan beri hiçbir düşmanın ayaklarında çiğnenemeyen Türk topraklarında Yunanlıları görünce Türkler kan ağlamaktadır. Ne zaman ki Yunanlılara İzmir'e girmiş ve o zaman Türklerin kalbinde derin bir yara oluşmuş ve büyümüştür. Yunanlılar hükümet içerisinde karışıklara sahip bir memlekettir. Avrupa'ca bir mevki kazanmıştır. Fakat Yunanlılar, Avrupa'nı istediklerini başaramamıştır. Ama Türkler de siyasi hatalarını göz önüne almamaktadır. Elbette Türk yurduna ayak basan Yunanistan'a Türk karşı varlığını korumak bir haktır fakat bunu yaparken Avrupa devletleriyle arayı bozmak siyaseten en mühim hatalardandır. Bu sebeple İngiltere, Fransa, İtalya ile anlaşılacak için çaba sarf edilmeli, her türlü teminat verilmeli, fedakarlıklar yapılmalı inancına sahiptir. Artık gidişatın uçurum olduğuna, Yunanlılar tekrar gelecek olmalarının bile bir tehlike olduğunu bildirerek bu belalardan kaçınılmazsa akıbet yine perişanlığı gösteren bir nokta olduğunu savunmaktadır.

19 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 764

BAŞLIKSIZ

Bu makalede Yunanlıları ele almaktadır. Yunanlılar küçük bir memleket olarak altından kalkamayacağı bir işe talip olduğunu belirtmektedir. Bunun için silah altında elli bin asker ve birçok fedakârlık göstermek zorundadır ama bunda

kazançları ne olabilir şeklinde suallere yer vermektedir. İzmir, Türk yurdu iken yerli ve ecnebi Rumlar Türk yönetimden mutluydular ve şimdi de o mutlu zamanları aramaktadırlar. Burada yine hatayı Türklerde bulmaktadır. Harb-i Umumi'den yeni çıkmış ve henüz savaş sersemliğinde iken Hindistan'ı tehdit gibi deliliklerde bulunulduğuna değinmiştir. Artık İtilaf Devletleri'nin dostluklarını tekrardan kazanmak için uğraş verilmesini gerektiğini, bu gerçekleşirse Türk milleti kurtulabilir demiştir. Başka hiçbir şekilde Türk milletinin kurtaramayacağını iddia etmiştir.

20 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 765

EL SALİH SEYYÜDÜL HÜKKAM

Bu makalede 25 Ocak'ta İtilaf Devletleri'nin başvekillerinin toplanıp kararlar alma haberi ele alınmıştır. En büyük amacın barış olması gerektiğini vurgulamıştır. Londra konferansında İtilaf Devletleri ikilik oluşturmak amacıyla hem İstanbul hem Ankara hükümetini çağırmıştır. “İki yükten ne çıkar fikr edelim bir kere.” sözü ile bu ikilik devam ederse tüm verilen emekler çöpe gideceğini savunmaktadır. Bu fikre göre sevinçlerin yerine hüznün alarak devlet hüsrana uğracağını belirtmektedir. Olur da harp devam ederse açlığın artacağına bir cephedeki zayıfın diğer bir cepheye olumsuz etkileyeceğine değinir.

21 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI -766

HATALARIMIZ

Bu makalede hükümeti dengeli olmama özelliğinden dolayı eleştirmektedir. Babıâli tüm meselelerde bir iken ölçülü davranma konusuna gelince yavaşladığını dile getirir. Ankara'dakilerin geçen seneden bu yana aşırı muhterem hareketlerinin merkez hükümetinin siyasetine engel teşkil ettiğine eklemektedir. Bu olayın ders niteliği taşımasına ve kimseden değilse bile tarihten korkulması gerektiğini vurgular.

22 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 767

EZELİ BİR ZİDDİYET

Bu makalede Garp ve şark arasında anlaşmazlıklar bulunduğuna değinmektedir. Bu iki tarafın anlaşmazlığından dolayı karmakarışıklık içerisinde kalan bir devlet de Osmanlı İmparatorluğu'dur. Bunun neticesinde Osmanlı şarktan

uzaklaşıp batıyı örnek alma yoluna düşmüştür. Aslında buna mecbur kalmıştır. Bunun en önemli örneği ise Tanzimat idi. Fakat Tanzimat'tan bu yana ne şarktan ayrılabilirdi ne de garbe karışılabilirdi. Aksine garpten uzaklaşıldı. Zaten şark ile garbın mücadelesinde hep garp müyesser olmuştur. Ali kemal bunları söyleyerek patavatsız olarak nitelenecek olmayı dert edinmediğini, gerçeği görmelerini hükümetin durumları fark etmesini sağlamasını bir teselli olarak kabul edeceğini beyan etmiştir.

23 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 768

BİR NEBZE NUR

Bu makalede sadece iki gözle dünyaya bakıldığını ve maddi ve manevi varlığı arka plana atıldığını savunur. Akıl ve ırfana sığmayan kararlar alındığına artık durumun değiştiğini de belirtmiştir.

24 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 769

BİR ASIR SONRA

Bu makalede Tanzimat Fermanı'nı ele almaktadır. Devletin zor zamanlarında imdada yetişen, milletin varlığını kurtaranı Tanzimat olarak görmüştür. Tanzimat, Osmanlı Devlet idaresinde yaşayan fakat siyasi ve hukuki olarak daha aşağı statüde yer alan Hristiyanları bir dereceye kadar Müslümanlarla yaklaştırmak amacındaydı. Fakat elbette bu iş oldukça zordu. Bu fermanla Hristiyan ve Müslümanlar denk getirilmeye çalışılmıştır. Amaç, Hristiyanları Osmanlı Devleti'ne ısındırmaktır. Tanzimat Fermanı, hasta adam için bir ilaç yerine geldi. Fakat hastalığı bütünüyle kazıyamamıştır. İttihat ve Terakki ise bu fermana düşman olarak görerek ve İttihatçıların Tanzimat Fermanı'nı asla takdir etmediğini iddia etmektedir.

25 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 770

NE FIRSATLAR KAÇIRDIK!

Bu makalede Avrupa devletlerinin sunduğu fırsatları ne hatalarla kaçırıldığına değinmiştir. Harb-i Umumi çıktığı dönem Türklerin aklını başına alıp devam etmediğini, ama böyle yapılmasıydı bu talihsiz gördüğü devlete büyük hizmetler edilmiş olacağını düşünmektedir. Fırsatların gün be gün kaçtığını savunmaktadır. Zavallı Türk'ün tek yardımcısı Allah'tır. Anadolu maddi ve manevi İstanbul için

daima yaşamıştır. Yağını, yükünü, balını tüm ürettiklerini İstanbul'a gönderir, dualarını da hep bu şehir için yapardı. Tüm Anadolu ruhu İstanbul için çalışırdı. Bu sebeple Anadolu'yu İstanbul'dan ayrı tutmak Türklük için büyük bir felaket olarak görmektedir. Daha fazla kayıp yaşamamak için hukuku topla, tüfekte değil artık Türklerin siyaseten kendisini müdafaa etmesini savunmaktadır. Bu müdafaa için bir vahdet gerekiyordu, o vahdetin temsilcisi de İstanbul olarak görmüştür.

26 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 771

İKBAL VE İDBAR

Bu makalede Türklerin gidişatını değerlendirmiştir. Türk milleti kendini çukurdan kurtaramamıştır. Avrupa'ca hasta adam olarak bilinse de hala yaşamaktadır. Birçok dertten, beladan sonra millet tekrardan kendini toparlar ve bunlardan ders çıkartabilmeyi başarırsa ancak gidişatın iyileşeceğini düşünmektedir.

27 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 772

İMKÂN-I KIYAM

Bu makalede devleti bir gemiye benzeterek İttihatçıları eleştirmektedir. Gemiye idare etmek, fırtınalara dayanıklı hale getirmek, taşlardan korumak vb. tehlikelere karşı temkinli olmak gerekir. Bunun için de iyi bir kaptan gerekir ki o kaptan tüm bunları en iyi bilenlerdendir. Eğer kaptan iyi değilse bu kazalardan kurtulamaz, kurtulsa kurtulsa şans eseri kurtulur. Şark devletlerinin ve özellikle de Türk devletinin yıllardır böyle ehliyesiz bir kaptanın kontrolü altında olduğunu iddia etmektedir. Yolcular ne kadar temkinli olursa olsun, para etmez. Kaza ve belalar Türklerdeki gibi kesin karşılaşılabilecek bir durumdur. Ayrıca Türk milleti bir kenara Ankara'dakilere bir çiftlik bile emanet etmeyeceğini dile getirerek eleştirmiştir. İyi kaptanları tarih belki bir gün olur da haklarını teslim eder. Lakin yine düdüğü çalanlar siyasette çıkmaz yolları anayol diye sevinçli ve övünerek devam eden menfaat dünyasında yaşayan başıbozuklar olduğunu savunmaktadır.

28 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 773

ADL VE HAK YOLU

Bu makalede devletlerin bir sonraki ay Londra'da toplanacaklarını ve Sevr konusunda tekrardan bir karar alınması konusu ele alınmıştır. Nihayetinde Yunanlılar

yenilmiştir. Türk milleti adına Londra'ya hem Ankara hem İstanbul davet edilmiştir. Bu iki hükümet arası anlaşmazlık kalkması gerektiğine ve Babıâli tüm Türklüğü temsil adına gitmesi gerektiğini savunarak vahdet olmazsa hukukun müdafaası da başarısız olacağına inanmaktadır. Zaten Damat Ferit Paşa'nın çekilmesinden sonra arada pek fazla anlaşmazlığın olmadığını iki tarafın kolay şekilde uzlaşarak bir heyet oluşturup Londra'ya gönderebileceklerini söyler. Devletler galip, Türkler mağlup mevkidedir. Fakat bu son fırsatı kaçırmamak için Türklerin elinden gelenin fazlasını yapması gerektiğini tavsiye etmektedir. Devletlerin aradığı barış, huzur ve sükunettir. Türkler barış yolunu tercih ederse itibarının da artıp millete önemli bir hizmette bulunacağını savunmuştur. Aksi halde yeni zararlar doğacağını belirtmektedir.

29 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 774

AVRUPA MUVAZENESİNDE DEVLETİMİZ

Bu makalede İngiltere, Fransa, İtalya'nın Siyaset-i Şarkiyelerini uyup ona göre hareket edilmeli gerektiğine değinmektedir. Bu konuda en büyük tehlikeyi de hükümette var olan ikilik olarak görür.

30 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 775

EL ADL-Ü ESASÜL MÜLK

Bu makalede On dokuzuncu asır miladında Hristiyan isyanlarına kadar Osmanlı Devleti idaresinden memnun oldukları ortada olduğuna değinmektedir. Siyasette çekilenlerin en büyük sorumlusunu adaletsizlik olarak görmektedir.

31 Ocak 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 776

NE İFRAT! NE İHTİRAS!

Bu makalede Paris Konferansı'nda şark meselesinin bir nebze hafiflettirdiğine değinir. Bu kararlardan istifade etmek gerektiğini savunarak Yunanistan'a haddinden fazla yük yüklendiği kanısı oluşmuştur. Fakat bu konuda Avrupa'ya karşı Moskoflardan medet ummak zehirden şifa aramaktan da beter olarak görmektedir. Zaten Moskova'nın bu siyaseti eskidir. Çar I. Nikola dönemindeki Hünkâr İskelesi Antlaşması'nda tehlikelere karşı yardım etme saikasıyla İstanbul'a askerlerini bile sokmuştur. Daha sonradan amacının ortaya çıkmasıyla nasıl def edildiği hafızalarda olduğunu, Türklerin neler çektiğini akıllarda

olmasa bile tarihin hatırasında olduğunu belirtir. Bu sebeple başı bozuk hareket edilmemesi gerektiğini, aksi halde umutların yıkılmış sayılacağını savunmaktadır.

Şubat 1921

1 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 777

MÜHÜR KİMDEYSE SÜLEYMAN OL DER!

Bu makalede mührün kuvvet olduğunu değinmektedir. Sadakatin önemli olduğunu bu konuda padişahın koskoca İslam halifesini bile kolay şekilde devirip değiştiğini dile getirmiştir. Kâmil Paşa'ya da değinerek yaptıklarını, söylediklerini, düşündüklerini doğru bulur. İttihatçıları milleti ihya ediyoruz şeklindeki söylemleri ile kıyamet koparmakla suçlamıştır. Ona göre, tarih tekrardan ibaret bir olgudur. Dün yaşadıklarımızı bugün görüyoruz. Bugün yaşadıklarımızı da yarın göreceğiz.

2 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 778

SİYASETTE KABADAYILIK

Bu makalede siyaset içerisinde kabalığın yerini yanlış bulur. Örneğin Almanya 1871'ten sonra Avrupa'nın kudretli devletlerinden oldu. Bismarck cihanın güçlerinden biri haline geldi. Fakat hal böyle iken kuvvete güvenmeyerek gizliden gizliye hem merkezi devletler ile hem de Rusya ile ittifaklar kuruyordu. Çünkü Bismarck, siyasette kabalığın yerinin olmadığını farkındaydı. Öte yandan kayser II. William ise Bismarck'ın aksine topuna, tüfeğine çok fazlaca güvendi. Her zaman baruttan ve keskin kılıçlarından söz etti. Fakat bu durum işe yaramadı. Sonucun ne olduğunu hep beraber görüldüğü söylenmiştir. Ayrıca Meşrutiyetin ilanı ile beraber artık Osmanlı Devleti de siyasetin içerisine kabadayılığı koyduğunu savunmuştur. Meşrutiyetin en mühim üretimini ise kabadayılık olarak görür. Büyük küçük fark etmeksizin devletlerin aşağı görüldüğüne, yapılan tehditlere, söylenen büyük sözlere değinmiştir. Mesela, Şark, Rumeli ve Bosna ve Hersek, Bulgaristan ve Avusturya için böyle yapılmıştır. Aynı şekilde Trablusgarp hadisesinde İtalyanları tehdit ederken gülünç duruma düşüklerini yazmıştır. Bu konuda *Tanin*'de geçen yazıları değerlendirmiştir. Mütarekeden sonra *Tanin*'in bu yaptıkları dinse de bu kabadayı ruhun baki kaldığına başka safhalarda devam ettiğine eklemiştir. Bu sebeple gelen

belalardan ders alınmadığını düşünmektedir. Özellikle Yunanistan ile ilgili davada siyasette kabadayılıkla hareket edilmemesini tavsiye etmiştir. Kabadayılığın tarihte zarar getirdiğine ve bu sebepten tarihten ders alınması gerektiğini vurgulamıştır.

3 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 779

DAVA BASİTLEŞTİ

Bu makalede Avrupa devletleri ile uzlaşmak gerektiğini savunmaktadır. İngiltere ile ara iyi tutulmasını, Londra'ya bir heyet göndermesi gerektiğinden bahsetmektedir. Topraklar konusunda örneklere yer vermiştir. Mesela Aydın vilayetinde Yunanlılara verilmeyi planlara pek çok yerde yüzde doksan civarında Türk vardır. Bu Türk vilayetlerini Anadolu'dan ayırmak sadece Türklere zarar vermez. Aynı zamanda ecnebilere de iktisadi gibi pek çok nedenlerle zarar vereceğini düşünmektedir. Yunanlılar da mutlu olamayacağını belirtmektedir. İzmirsiz Anadolu veyahut Anadolusuz İzmir'in hiçbir heveste yer bulamayacağını söyleyerek bu şehirlerdeki Rum nüfusu için İstanbul'daki gibi hukuken haklar tanınması yapılabilir önerisinde bulunmaktadır. Böyle makul hareket edersek senelerdir oluşan yaralarım artık sarmaya başlayabilmek, sulh ve sükûna kavuşabileceğini söyler. Öte yandan bu yoksulluklara, çekilen çilelere rağmen bu çıkmazdan ayrılmayanlar olduğunu düşünerek onları eleştirmiştir. Onların ne endişeler, emelleri olduğunu ve Bolşeviklerden nasıl bir hayır umduklarını sormuştur. Milletin ikbali, selameti ve menfaati için uğraşılıyor gibi gözükenden aslında yaptıklarının sonucunun zavallı millete dokunduğunu ve onların sefa sürdüklerini, bir zarar görmediklerini belirtmiştir. Bu konuda İstanbul'un Ankara'nın gittiği yoldan gitmemesi gerektiği düşüncesini de paylaşmıştır.

4 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 780

ŞAHSİYETİN FEVKİNE

Bu makalede İttihatçıların şahsi ihtiraslarıyla hareket etmesini iddia ederek devlet ve millet meselelerinde şahsiyetin ön plana geçmemesini ele almıştır. Böylece millet ve memleketin selameti sağlanır. Bu konuda İttihatçıları şahsiyet olarak öne çıktıklarından ve amaçlarının millet değil de cemiyet içerisinde bir veyahut birden fazla ferdin kendi endişeleri olduğunu söylemiştir. Mütareke döneminden sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin dağılma haberinin çıkmış olmasını yalanlamış ve

kendilerinin hiçbir dönem şahsiyetin fevkine yükselmediğini belirtmiştir. Milletin şahsi ihtiraslara kapılacak hali olmadığına değinmiştir. İstanbul ve Ankara’da şahsiyetlerin köküne inilebilirse en doğru ve büyük bir adım atılmış olacağını söyler.

5 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 781

DÜŞÜNDÜĞÜNÜ SÖYLEMEK

Bu makalede istibdadı eleştirmektedir. Kimsenin doğru düşündüğünü iddia edemeyeceğini söyleyerek başlar. Aksi halde bu fikri zorbalığa girer. Ancak düşündüğünü söylemek farklıdır. Kendisi düşündüğünü söylemeyi vazife bildiğini belirtir. Paris’te karar alınmasının ardından günler geçse de bir şey yapılmamış fakat düşman boş durmamıştır. Su uyu düşman uyumaz ifadesi ile Yunanlılar, İtilaf Devletleri’yle ile münasebetlere girdiğini belirtmektedir.

6 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 782

NEREYE GİDİYORUZ?

Bu makalede Harb-i Umumi zamanında seslerinin çıkmadığını fakat o zaman en azından Avusturya, Almanya gibi müttefiklerin olduğunu bildirmiştir. Sebepsiz şekilde girilen savaşta yine de bir iki tane koz olduğuna fakat yine de neticede Türk milletinin çöküşe girdiğine ve bir fayda edinmediğine değinmiştir. “Nereye gidiyoruz?” şeklindeki sorular ile Ankara’dakiler milleti alevlendirilip düşmanı İzmir’den çıkaracağız diye söylerken düşmanın ta Bursa’ya kadar gittiğini Eskişehir önünde durdurulsa da önünün alınmadığını belirtmiştir. Türkler, İtilaf Devletleri ile arası açılınca Yunan bunu fırsat bilip Türklerin üzerine gelmektedir. İttihat ve Terakki veyahut Kuvâ-yi Milliye olarak adlandırılınsın yolların sonucu uçurum olarak görmektedir.

7 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 783

DOĞRU ÖZ DOĞRU SÖZ

Bu makalede Mustafa Kemal ve yanındakilerini ne yaptıklarını bilmez, vatani kendi şahsiyetleri ve hırsları için belalara sürükleyenler olarak görür. Barış şartları altında ezilmiş olunduğu fakat Ankara sebebiyle şartların daha da ağırlaştığını bildirmiştir. Eğer Yunanlılar Eskişehir önüne kadar geldiğinde başarılı olsaydı büyük ve korkunç bir istila altına girileceğini düşünmektedir.

8 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 784

AH, MİNELCEHL VE HALETE!

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların on iki senedir bu milletin felaketten felakete sürüklendiğini söyler. Bunun neticesinde bir cehalet oluşmuştur. Meydanı boş bulan zorbarların bu hastalıktan kurtulmasının gerekli olduğunu düşünmektedir. İttihatçıların Türk milletini Avrupa'dan kovdurmaya ve hatta kendi memleketleri olan Anadolu'da bile yersiz, yurtsuz etmeye neden olduklarını ileri sürmektedir.

9 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 785

SÜKÛN-I FİKR İLE

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Türk milletinin korkunç bir dönemin içinde olduğunu belirtir. İster İttihat ve Terakki diye ister Kuvâ-yi Milliye diye tanımlayın, her ikisinin de millet için değil ocak için çaba sarf ettiklerini ileri sürer. Ankara'dakilerin tamamının tedbirsiz olduğunu belirtmiştir. Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Mustafa Kemal'in konuşmalarından devleti kurtaracağına ikna edici şekilde olduğunu fakat sonucun diğer savaş gibi olursa ve bu harpten yenilerek çıkaracak olursa kısmını eleştirmiştir. Hükümet adamları birçok emelleri hesaba katarak karar almalı ve geleceği görerek akıbeti tasarımlarının gerekli olduğunu savunur.

10 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 786

NE KÜSTAHLIKLAR! FAKAT...

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıları “mahluklar” olarak tanımlayarak onlar için devlet, millet olmadığı yalnızca ocak var olduğunu belirtmiştir. Osmanlı saltanat ve hilafet üzerindeki belaların onları pek etkilemediğini söylemiştir. Millet sefaletе giderken Mustafa Kemal hiçti, hep olduğunu iddia etmiştir. Yunan ile savaşır, Avrupa ile müzakerelerde bulunur, ellerinden ne gelirse onu yaparlar. Türk milletinin açlık, istilaya maruz kaldığına değinmiştir.

11 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 787

ANKARA İLE İTİLAFA

Bu makalede İttihatçılara yönelik eleştirilerde bulunmaktadır. İzzet Paşa'nın Ankara'ya heyet yolladığını söyler. Ama Ali Kemal, İttihatçıları Türk milleti için bir afet olarak tanımlar. Mustafa Kemal'in Ankara'yı asıl yer kılma çabası ve devletlerle doğrudan kendisinin muamele ve müzakerelere giriştiğini dile getirir. İttihatçılar ayağa gelen fırsatı tepmekten başka bir düşüncesizliğe sahip olmadığını ve bunun büyük zararlarını görüleceği bu talihsizliğe artık kan ağlamanın bile mümkün olmadığını söyler. Artık İttihatçıların yüzlerinde bulunan maskeyi attıklarını ve dertlerinin vatan veyahut millet olmadığını buna karşılık şahsi hırsları ve ocak sevdaları olduğunu beyan eder. Türk milletinin cemaat kurbanı olduğuna değinmiştir.

12 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 788

VAHDET-İ MİLLİYYE

Bu makalede mütarekeden sonra en önemli adım müdafaa ve milli vahdet olduğuna değinmektedir. Ele ele vererek Türk milletinin geleceği için birlikte çalışmalıyız demiştir. Aksi halde devletin batacağını söyler. Ankara'dakileri yalnızca göz boyayan serseriler olarak görür. "Milli vahdetin gözleri yumarak sesi çıkarmadan hayvan mezbahalarına sürüklenme" tanımı yaparak durumun böyle olmadığını ve geçmişte ders çıkarılması gerektiğini savunmaktadır.

13 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 788

TARZ-I MÜDAFAALARI

Bu makalede Avrupa devletleri ile uzlaşma gerektiğini savunur. İstedığının Londra'da 12 Şubat içtimasında İzmir ve Edirne vs. davaların akıl ve irfan çerçevesinde hükümet ve siyasetle müdafaa edilmesi ve hakkı yerine getirilme olduğunu söylemektedir. İtilaf Devletleri ile anlaşılmayınca düşmanların ekmeğine bal sürülmektedir. Harb-i Umumi'den mağlup şekilde çıkıldığından Türkler ona göre hareket etmeli fikrine sahiptir. Anadolu'nun bir bölümü dışarıda tutulursa tüm Osmanlı mülkü istila içerisine girmiştir. Harp sevdası nedeniyle tekrar fırsatı kaçırıp düşmanın sevindirildiğini düşünür. Bu sebeple Ankara'dakileri değil bir hükümeti, bir aşireti bile idare edemeyecek şekilde görerek ancak bir çete yönetebilirler fikrini ortaya atmaktadır.

14 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 790

NİSBETSİZ, FAİDESİZ VE LÜZUMSUZ

Bu makalede barışın seçilmesi gerektiğini savunmaktadır. Mütarekeye yoğunlaşmak gerekirken Ali Kemal'in iddiasına göre Ankara harp istemektedir. Bunu yaparken Mustafa Kemal'in ihtiraslarına bağlamaktadır. Mustafa Kemal'in Tasvir-i Efkar'da yazdırdığı bir beyanata göre Filistin hezimetini kabul ettirmek istemediğini, ordunun tekrardan saldırmamasına teessüf ettiğini belirtmesini eleştirmiştir. Müttefiklerden Almanya güçlü iken onun bile mağlubiyeti kabul etmesine karşılık iktisatça, askerlikçe İtilaf Devletleri'nden zayıf olan Osmanlı Devleti'nin tekrardan nasıl savaşa gireceğine anlam veremediğini belirtmiştir. Bu konuda antlaşma şartları ağır olsa bile istikbal için kabul etmek zorunda olduğunu ve böylece ilerde yeni fırsatların çıkacağını da savunmaktadır.

15 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 791

ELVERDİ

Bu makalede savaştan vazgeçilmesi gerektiğini, barışın seçilmesi gerektiğini savunmaktadır. İttihatçılara karşı Yunanlılar artık hazırlıklara girişmiştir. Fakat İttihatçıların bu yaptığını manasız bulmaktadır. Çünkü savaş şartlarını Osmanlı hükümeti zaten kabul etmiş ve Avrupa işe münasebetlere isteklidir. Fakat araya Kuvâ-yi Milliye'nin siyasetsizliği girince işlerin değiştiğini ve savaşın tekrar zavallı topraklarda başladığını dile getirmiştir. Anadolu Türklerini düşündükçe tiril tiril titrediğini Eskişehir, Konya, Ankara vesaire yerin de böyle bir belaya maruz kalırsa artık her şey için geç olacağını dile getirmiştir.

16 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 792

BİR HAKİKAT-İ SİYASİYE

Bu makalede Enver ve Almanya daha savaş başlamadan orduyu ele aldığını ve bu durumun devlete felaket getirdiğini söylemiştir. Bu büyük bir musibetti ve bunu Enver'in anlamadığını söylemiştir. Eğer başarılı olurlarsa diledikleri şekilde hüküm süreceklerdi. Şahsi menfaatleri doğrultusunda hareket edecek olduklarını dile getirmiştir.

17 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 793

VAHDET LAZIMDI

Bu makalede birlik olmak gerektiğini ve Avrupa’da Türkleri Babıâli’nin temsil etmesi gerektiğini öne sürmektedir. Gelen haberlere göre Avrupa devletleri Ankara heyetini kabul etmiştir. Bu normaldir. Çünkü Paris Konferansı’nın kararları etkiliydi. İstanbul ve Ankara’nın uzlaşıp Londra’ya gitmeleri ve burada aynı dili konuşmaları gerekmektedir. Buraya asıl gitmesi gerekenin Tefik Paşa, İzzet Paşa gibi kişiler olduğunu İttihatçılardan daha iyi devleti müdafaa edeceklerini iddia etmiş ve Mustafa Kemal’in cevaplarını şaşkınlık ve kinle okuduğunun onun amacının millet ve memleket olmadığını beyan etmiştir. Buna ispat olarak da İstanbul hükümeti ile anlaşip ortak bir heyet göndermeyi kabul etmemelerini öne sürmüştür.

18 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 794

LONDRA

Bu makalede siyaset ile hareket etmeyi tavsiye etmektedir. Çünkü ona göre zararın neresinden dönülürse kardır. Gelecek için her çareye başvurarak gerektiği fedakarlığı yapmak gerektiği düşmanlıkları çevirmek gerektiğine değinmiştir.

19 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 795

İLK VE SON MUVAFİKİYYET

Bu makalede İttihatçıların Türk milletini kurtarma sözlerinin arkasının boş olduğunu iddia etmektedir. Türk topraklarına yapılan bu istilalar Türk milleti için büyük felaketlerdendir. Bu felaketlerin en büyük sorumlusunu da Mustafa Kemal olarak görür. İttihatçıların marifetlerini bunlar olarak görerek bir devlet kurtarmak değil de batırmak olduğunu iddia eder. Bu grubun bir aşiret bile idare edemeyeceğini iddialarına eklemektedir.

20 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 796

BİR MUKAYESE-İ SİYASİYE

Bu makalede geçmişte yaşananlardan ibrete alınıp ders çıkarılması gerektiğini tavsiye eylemektedir. Buna göre siyasette gerçeklerin o gün için gizlenebildiğini ama gerçeğin hep gerçek olarak durduğunu belirtmektedir.

21 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 797

AKVAM SAİRE GİBİ

Bu makalede diğer devletler gibi adalet istendiğini savunmaktadır. Ankara heyetinden Reis Sami Bey'in söylediği söz dile getirilmiştir: “Türk milleti için akvam saire gibi hak hayat istiyoruz.” Artık hukukun önde olduğu dile getirilmiştir. Mesela, Tanzimat başka devletleri mutlu etmek edasıyla icraata girmişti. Türkler sürekli fenalıklarla karşı karşıyadır. Fakat bu fenalıkların önüne geçmek için vazifelerin yerine getirilmediğini düşünmektedir. Tüm bu çekilen sıkıntılar bu kadar basit bir gerçeği idrak edilmemesinden dolayı olduğuna inanmaktadır.

22 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 798

İLK HABERLER

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Bekir Sami ve arkadaşlarının Ankara'da büyülenmeyi sevip atıp tutuklarını ve bunun zor bir olmadığını söyler. Lakin Roma'dan, Paris'ten, Londra'ya kadar tüm o dünyayı gördükten sonra zihni, lisanı değiştirmemek imkansız olduğuna inanmaktadır.

23 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 799

BOLŞEVİKLİK VE ÇARLIK

Bu makalede Bolşevikleri eleştirmektedir. Frenklerin “Bir halk müstahak olduğu hükümete maliktir.” sözünü ele almaktadır. Moskoflar yıllardan beri Çarlık idi. Zorla hükmeder, asar, keserdi. Yavaş yavaş Ankara'nın ve Mustafa Kemal'in bu sarhoşluktan ayıldıklarını söylemiştir.

24 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 800

ÜMİTLERİMİZ, ENDİŞELERİMİZ

Bu makalede devletlerden özellikle İngiltere ile anlaşma yoluna gidilmesini tavsiye bulmuştur. Bu konuda Tevfik Paşa'yı örnek olarak kabul ederek siyasetle Avrupa'ya durumu kabul ettirebileceğini belirtir. Bu ümitlere karşı da endişelerin gizlenmesi gerektiğini söyler. En büyük endişesinin İttihatçıların siyasetsizlikleri olduğunu belirtir. Bu sebeple Londra'da kendi hallerine bırakılma endişesini duyar. İkinci korkusu da Yunanlılardır. Her fırsatı değerlendirip saldıran Yunanlıların başvekilinden ne kadar korkulsa o kadar yeri olduğuna inanmaktadır.

25 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 801

YUNANLILARIN HATALARI

Bu makalede Yunanlıları bu denli büyümesini sağlayan güç olarak İttihatçıları görmekte ve bu yönde eleştiriler yapmaktadır. Yunanlıların gayeleri Ankara'ya yürümek, Mustafa Kemal ve Türkleri sindirmek olduğunu belirtir. Yunanlıların bunu aslına başaramayacağını zaten Kuvâ-yi Milliye ve Mustafa Kemal'in faaliyetleri sonucu bu hale geldiklerini ileri sürer. Hiçbir Türk yoktur ki, Yunanlılar Türk yurdunu işgal edince kendini düşünmeyip silaha sarılmasın. Yunanlıların Ankara'ya yürümeleri barışı zayıflatan gelişmeler olarak görmektedir. Bu sebeple İstanbul ve Ankara heyetlerinin barışçıl bir yol izleyerek siyasette üstünlüklerini göstereceklerini umut ettiğini söyler.

26 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 802

İLK TESİR VE TESİRLER

Bu makalede Avrupa devletleriyle ilk tesirler gerçekleşmiş ve körü körüne bir antlaşmayı Türklerin imzalamayacağını beyan ettiğine değinmektedir. Bu konuda her iki heyeti de zayıf bulduğunu ama böyle devam etmemesinin gerekli olduğunu belirtmiştir.

27 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 803

HATADAN HATAYA

Bu makalede Türklerin birtakım hatalarından düşmanların istifade ettiğine değinmiştir. Hatadan hataya gidildiğini düşündüğü için Londra'ya Bekir Sami'nin gölgesinde kalan Tefik Paşa'yı desteklemektedir.

28 Şubat 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 804

EN BÜYÜK TEHLİKE

Bu makalede en büyük tehlikeyi Bolşevik ve onların istilasını olarak görür. Bu tehlikeye karşı başka birtakım siyasi çarelere gidilmesi gerektiğini söyler. Yunanistan Balkan Harbi'nden itibaren hayalini bile edemediği başarılarla ulaştı. Şimdi de İzmir ve Edirne gibi Türk yurtlarına göz dikmiştir. Fakat kazancı ne olabilir ki? şeklinde sorular sormuştur. Bir yandan Yunanlılar ile uğraşırken bir yandan da Bolşeviklere fırsat verildiğine inanmaktadır. Özellikle Tefik Paşa bu gerçeklere

vakıf olduğunu ona göre hareket etmesinin gerektiğini belirtir. İttihatçılar gibi Bolşeviklerden hiçbir dönem medet ummadığını söyler. Onlardan bela geldiğini dile getirir. Bu konuda Asya'ya karşı Avrupa ile el ele yürüme tavsiyesinde bulunmuştur. Aksi halde bu felaketlerin tekrarlanabilecek olacağını söyler.

Mart 1921

1 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 805

GAYE BİRDİR

Bu makalede Londra'da her iki heyetinde Türklük hukukunu savunduğuna değinmiştir. Dünyada hiçbir vicdan ve irfan sahibi Türk, milleti için fedakarlığa girmekten sakınmaz. Bugün memleket kan ağladığını, vatan yarası ortak olduğunu ve belki bunun için bir çare bulunabileceğini ele almaktadır. İttihatçılar bu vatani kurtarsa yine kabulü olacağını savunur. Bir yandan İttihatçıların darağaçları olsa da millete bu ağır gelmeyeceğini belirtirken bir yandan da zorbalardan korkulacağını söyler. Londra'da İstanbul'dan giden heyetin bast edilmesini dilediğini çünkü burada hilafet ve saltanatı temsil eden Tevfik Paşa'nın olduğunu dile getirmiştir. İstanbul Hükümeti zayıf olsa da usul vukuat medeniyette barışçıl bir hükümet olarak önem atfedeceğini belirtir. Türk milleti Harb-i Umumi'den öyle zararlarla çıktı ki böyle afetlere denk gelen çok az millet olduğunu eklemiştir.

2 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 806

HAK ve HAKÎKAT

Bu makalede Yunanistan'ın Anadolu'daki ilerleyişine sebep olarak Kuvâ-yi Milliye'nin siyasi hatalarını görür. Devletlerle uzlaşmayı başarabilseydik durum bu kadar vahimleşmeyeceğini söyler. Bu konuda Türklerin işi eline yüzüne bulaştırdığını söyler. Buna karşılık Avrupa'ya karşı kılıçla hareket etmeye çalışılmasını da hata olarak görmektedir.

3 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 807

SİYAH BİR NOKTA

Bu makalede Avrupa ile uzlaşmak gerektiğini savunur. Londra'dan gelen haberlerin güzel olduğu yönünde, Avrupa devletleri'nde çareyi bulabilecek yönde olduğunu belirtmektedir. Çarlık Bolşevikliği oluşturur ve Osmanlı Devleti'ne istilası Avrupa için reddedilmiş bir detaydan oluştuğunu ekler.

4 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 808

KUVVE-Yİ TEEYYİDİYE

Bu makalede Yunanlıların İngiltere'nin desteğini aldığını, İttihatçıların artık ılıman bir siyaset ile ilerlemesi gerektiğine değinmektedir. Londra Konferans'ında henüz şark meselesiyle ilgili bir kararın çıkmadığı sadece uluslararası bir heyet ile nüfus kıfayetiyle yola çıkılmasına yönelik bir karar alındığı söylemiştir. Fakat bunu Yunanlılar kabul etmemiştir. Yunanlıları destekleyen gazeteler de bu durumu desteklememiş ve şöyle demişlerdir: “Bu muhakkaka ne hacet vardır? Gerek Türkiye'nin ve gere İzmir'in hakikatleri nice zamandır devletlerce tetkikatı gûnâ gûn (türlü türlü) ile tayin etmedik mi?” Fakat kendilerinin bu fikirde olmadığını dile getirmiştir. Yunanlılar İtilaf Devletleri'nden özellikle de İngiltere'nin desteğini almış bir hükümetti. Bu sebeple İttihatçıların artık ılıman davranması gerektiğini tuttukları yolu terk etmesini dilemiştir. Onların kendi canlarını, nefislerini düşündükleri için İtilaf Devletleri ile aralarında barışın olmadığını ve bunu İttihatçıların istemediklerini savunur. Bu durumu yine Bolşeviklere benzeterek başlarını yine belaya tutuşturmak için can attıklarını ve bunun bulanık suda avlanmak olduğunu söylemiştir.

5 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 809

ANKARA VE MUHALİFLER

Bu makalede Türklerin artık birlik oluşturması gerektiğini avunur. Türklerin korkunç bir dönem içerisinde olduğunu bu dönem içerisinde ana temanın birlik olduğuna değinmiştir. Muhalifler bu durumun farkında olup ona göre çareler arasa da bu hak ve hakikat yolunu İttihatçıların hiçbir zaman tutmadığını ve birlik oluşturulması gerektiğini anladığını dile getirmiştir. Ankara'da bulunanları ihtiras sahibi ve iftiralarda bulunan “yardakçılar” olarak tanımlamıştır.

6 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 810

NE UNUTTULAR VE NE ÖĞRENDİLER?

Bu makalede Kuvâ-yi Milliye'nin faaliyetlerinin anlaşma şartlarını ağırlaştığını iddia etmektedir. Sevr Antlaşmasının şartlarının ağırlığı sadece İzmir'den veyahut Türkiye'den ibaret olmadığını söylemiştir. Antlaşmayı kabul etmek ve zararın neresinden dönersek onun kar olacağını belirtmiştir. Şartların ağırlaşmasına yapılan hareketlerin neden olduğunu ileri sürerek özellikle Edirne'nin elden çıkmasına da yine Kuvâ-yi Milliye'nin hareketlerine bağlamıştır. Ve Kuvâ-yi Milliye'nin bu hareketleri sebeple Anadolu'nun zarara uğradığını Çerkes Ethem'lerin, Reşitler'in, Eşref'lerin vs. Türklerin canını yaktıklarını söylemiştir.

7 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 811

BU SEFER OLSUN İNTİBAH

Bu makalede artık uyanma vaktinin geldiğine değinir. Alınan kararlara Yunanistan'ın tepkisi kuru bir gürültüden ibaret olarak görmektedir. Ankara'dakilerin bir şarap sarhoşluğunda olan zorbalara olarak görür. İttihatçıların millete karşı göz boyadıklarını söyler.

8 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 812

YUNANİSTAN VE RUMLAR

Bu makalede Yunanlıların geçmişten bugüne durumunu ele almaktadır. Yunanistan'ın on dokuzuncu asırda Osmanlı Devleti içerisinde bir eyalet olduğunu söylemiştir. İsyanlardan sonra küçük bir Yunan hükümeti oluştu ve gittikçe büyüdü. O dönemde İzmir, Ayvalık gibi yerlerde birtakım Osmanlı Rumları istikbal fikriyle yerlerini bırakıp gittiler. Fakat çok geçmeden gittikleri yerlerde barınamayıp Türk topraklarına geri döndüler. Osmanlı devrinde yaşadıkları müddetçe mutluydular. Asker vermiyorlardı. On bir cemaatten oluşuyorlar ve varlıklarını müdafaa edebiliyorlardı. Ticareti de kolayca yapıp para kazanıyorlardı. Bu rahatlığı başka yerde bulamazlardı. Bunu Yunanlılar hiçbir toprakta Rumlara temin edemezdi. Öte yandan bir Türk için Yunan hakimiyetinde yaşamak ise büyük bir afet olarak görmektedir. Fakat elbette bir Rum için de bu mutluluk sayılmazdı. Türkleri özgür ve orta halli olarak tanımlamıştır. Buna ispat olarak da İttihatçıların dönemindeki zorbalığa karşı ellerinden geleni yapmakta olduğu şeklinde göstermiştir.

9 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 813

AKIL VE İRFAN YOLU

Bu makalede Londra'dan gelen haberlere göre sadece İstanbul'dan giden görevliler değil aynı zamanda Ankara'dan giden görevliler de ölçülü şekilde hareket etmekte olduğuna değinir. Fakat antlaşma şartlarını ağırlaştıranları yine Ankara hükümeti olarak görür. Antlaşmadan beri İtilaf Devletleri'ne bu denli isyanlar olmasaydı antlaşmanın daha hafif seyirde gideceğini iddia etmiştir. Anadolu'da zorbalara karşı önlem alımları gerektiğini söyler. Bu konuda Peyâm-ı Sabah'ı okuma cüretinde bulunanların canlarının tehlikede olma derecesinde olduğunu savunmaktadır.

10 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 11242-812

DEVRE-İ İNTİZAR

Bu makalede Ankara'dan gelen haberler doğrultusunda bir dereceye kadar dağınıklık içinde olduklarını yazar. Londra'da barış için samimi bir şekilde çalışılması gerektiğini tavsiye eder. Avrupa ile uzlaşmak gerektiğini savunur.

11 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 815

ÇEŞM-İ İNSAF GİBİ..

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Bir süredir hariçte ve dahilde dolapların döndüğü, halkın afetten afete gittiğini ve sürekli kandırıldığını söyler. Harb-i Umumi başarısızlıkla sonuçlandı. Türk milletinin kuvveti zayıfladı, kalan kuvvetini de para etmez olarak görür. Bu sebeple Avrupa devletleriyle arayı iyi tutma en önemli adım olarak görmektedir. İttihatçıların Kuvâ-yi Milliye namıyla silaha sarılıp ayaklandığını söyler. Bu konuda istediğini yapamayınca İstanbul hükümetini dağıttıklarını ve Avrupa devletleriyle arayı bozduklarını eklemektedir. Yunanlıların İzmir'i işgalini büyük bir afet olarak görür. Kuvâ-yi Milliye buna karşılık gelerek ne yaptı diye sormuş ve nüfusça kayıpları, toprak kayıpları, maddi zayıflıkları, halkın perişanlığının artışı ortaya koymuştur. Kuvâ-yi Milliye'nin Anadolu'yu imar ve ihya eyleme konusunun masaldan oluştuğunu ilerisinin olmadığını savunmaktadır.

12 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 816

İSTANBUL'A KARŞI

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İstanbul’u zavallı olarak görür. Çünkü haksızlık yapıldığını düşünür. İttihatçılar güçlendikçe İstanbul’a karşı husumet beslediklerini söyler. Bu husumetin ilk tesiri 13 Mart’ta payitaht üzerine yüründüğünde görüldüğünü söyler. Ankara’nın hâkim olma isteği olduğu için hilafet ve saltanat rekabet alanında gördüğünü ekler. İstanbul, hilafet ve saltanatın merkezi olduğu için İstanbul’a karşı korku ve nefretini olağan görür. Kuvâ-yi Milliye’yi gizli amaçları olan bir teşkilat olarak tanımlamaktadır.

13 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 817

EN BÜYÜK AMİL

Bu makalede sulh yapılması gerektiğini tavsiye etmektedir. Milletın savaşlar nedeniyle yoksulluğunun arttığına değinmiştir. İttihatçıları cemaat ihtiras yolundan gittiklerini, zorbaca hareket ettiklerini söylemiştir. Londra’ya görevliler göndermiş, Yunanlılar ile barış antlaşmasına bile attıklarını söylemiştir. Fakat şimdi asi davrandıklarını söyler. Mütarekeden sonra akıl yolundan ilerlemek gerektiğini söylemiş ve Frenklerin “Hiç olmamaktan ise geç olmak evladır.” ifadesi ile fikrini desteklemiştir.

14 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 818

DAVA YİNE O DAVADIR

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Londra Konferansı’nda hala aynı davanın devam ettiğini çetinleşmiş bir dava olarak görür. Türkler, mevcudiyetlerini Avrupa’ya kabul ettirme niyetindedir. Daima yüksek hizmetler Hıristiyanlara verilmiş ve Müslümanlar işe aralarında uçurum olmuştur. İttihat ve Terakki ise bu yangına körükle gidiyor ve harici ile dahili düşmanları sevindirmekte olduğunu ileri sürmektedir.

15 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 819

NETİCE NEDİR?

Bu makalede İttihatçılardan önce anlaşma şartlarının daha hafif olduğunu savunmaktadır. Kuvâ-yi Milliye’nin bir taraftan Yunanlılar ile mübadele bir taraftan da kavgaya girmesiyle işlerin karıştığını söyler. Ankara’dakileri “başibozuklar” olarak tanımlayarak onların olduğu müddetçe bu milletin başının beladan

kurtulmayacağını söyler. İttihatçıları “hokkabaz” olarak tanımlar. Düşünmeden savaşımla atladıklarını ve bulanık suda avlanmayı sevdiklerini savunur. Savaşın devlet ve millet için gereksiz ve zararlı olduğunu söyler. Türklerin senelerden beri sayısız düşmanları olduğuna ve Türk’ü yok etme amacıyla olduklarını ama hiçbir düşmanın bu millete İttihatçılar kadar kötülük etmediğine ve yakalarını kurtaramadığını iddialarına eklemektedir.

16 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 820

ŞİMDİ NE YAPACAĞIZ?

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Sevr Antlaşması’nda düzeltmelere gidildiği fakat ne şekilde düzeltme olduğunu bilmediğini, İzmir’deki sınırda değişme görmediğini söylemiştir. Ankara’daki zorbalara konferansta başarı sağladık diye böbürlenmesini yersiz görür. Sadece aldanmak isteyenleri aldatabileceklerini düşünür. İttihatçılara itaat etmeyenlerin İstiklal Mahkemelerinde yargılanıp dar ağaçlarında asıldığını söyler. İttihatçıların ve Kuvâ-yi Milliyeçilerin savaşımla yaşayamayacağını savunmaktadır.

17 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 821

HULUS FİKRİYLE

Bu makalede Avrupa ile uzlaşmak gerektiğini savunur. Düşman siyasetlerine karşılık bu devletin yaşayamaz olduğuna karşı gererek Osmanlı Devleti’nin Avrupasız devam edemeyeceğini, yaşayamayacağını söyler. Eğer Avrupa ile ilişkilerini düzeltmezse büyük fenalıkların başa geleceğini iddia etmektedir.

18 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 822

SULH MÜ HARP Mİ?

Bu makalede harp olmaması gerektiği ve sulhun mecburi olduğunu savunmuştur. Savaş Osmanlı Devleti için en yıkıcı afetlerden görerek “Harbin siniri yaradır.” sözüyle harbin yük olacağını söylemiştir. Devlet içerisindeki memurların halinin perişanlığından dem vurarak Anadolu’da da durumun farklı olmadığını ziraatsız, ticaretsiz, icraatsız bir devlet haline geldiğini ve nitekim para kalmadığını dile getirmiştir. Payitaht içerisinde memurların, yetimlerin, dulların vs. devletin büyük kısmının zor durumda olduğunu dile getirmiştir. Öte yandan harp için ordu

gereklidir. Osmanlı Devleti harpten çıktığında ordusunu dağıtmış ve yeni bir ordu toplamaya zaman bulamamıştır. Bu durum mütareke yıllarında devleti çaresiz kalmaya itmiştir. Öte yandan Ankara'nın gizliden topladığı ordunun Yunan askerini Bursa'dan bile çıkarmaya gücünün yetmeyeceğini iddia etmiştir. Bu sebeple Avrupa ile barış antlaşması imzalama fırsatının ele geçirilmesi gerektiğini savunur. Harbe girişmek şartları daha da ağırlaşmasına neden olacağını dile getirmiştir. Fırsatı kaçırmadan sulhun yapılmasını tavsiye etmiştir.

19 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 823

YALNIZ SULH DEĞİL, SALAH DA!

Bu makalede iyilik olmadan sulhun işe yaramaz olduğunu ve İstiklal Mahkemeleri'nin keyfi hareketlerde bulunduğu gerekçesiyle eleştiriler yapmıştır. İyilik olmadan sulhun bir işe yaramayacağını böyle bir durum olsa bile çok geçmeden işe fesat karışacağını dile getirmiştir. Bu konuda Balkan Harbi'ni örnek göstermiştir. Balkan Harbi'nden sonra güya sulh olunduğunu fakat sonrasında Babıâli Baskını ve neticesinde biçarelerin (Nazım, Tevfik, Nafız vs.) öldürülmesini dile getirmiştir. “Malum devletleridir ki insan cihanı aldatmaya muvaffak olsa biri kalır ki onu aldatamaz, o da nefsidir.” sözüyle Ankara Hükümeti'ni yermiştir. Ankara'dakiler konusunda Avrupa'da böyle muhalefet ve muhaliflerin kalmadığını ta Bolşeviklerin zamanında kaldığını belirtmiştir. İstiklal mahkemelerinin casusları yakalama konusunda keyfi davrandığını ve günahları olmayan insanların da yargılandığını iddia etmiştir. Anadolu'ya yolu düşen birinin hususi bir iş için bile olsa ithamlara maruz kalacağını ve sonucunda mahkûmiyet alacağını öne sürerek İstiklal Mahkemelerinin insanları hemen en ağır cinayetlerin faali saydığını öne sürmüştür.

20 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 824

BÜYÜK BİR TEBEDDÜL VAR

Bu makalede açıkça Ankara hükümetine muhalif olduğunu söylemiştir. Dahilde ve hariçteki siyasetlerini desteklemediklerini söyler. Kendini vatanın sadık ve samimi hadımı olarak görür. Bu sebep ile en birinci düşman Yunanistan'dır. Ama daha büyük bir düşman ile de karşı karşıya kalılabileceğini özellikle bu konuda Moskoflardan korktuğunu söyler. Bekir Sami Bey'in boş bir adam olmadığını

Londra’da bulunduğu süre zarfında çok görüp işittiğini ve öğrendiğini söyleyerek Ankara’daki zorbaları bu konuda uyaracağını temin eder.

21 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 825

NEDİR? BU HOŞ HAVA DEĞİL!

Bu makalede Bolşeviklerin Ankara tarafından taklit edilmesi ve bunun bir hata olduğu fikrini ele almaktadır. Lenin’in Moskova şuralarında Ankara hükümeti ile görüşmesini Türklüğün başını belaya sokacak bir nokta olarak görmektedir. Sulh ve salah görüşmelerini tehlikeye atma anlamına gelmekte olduğunu savunur. Taklit etmek için Bolşeviklerin örnek alınmasını komik bulmaktadır. Bu hallerin ne anlama geldiğini sormuştur. Devletin içindeki bulunduğu zorluklara bir de Bolşevik dalaverelerinin eklenmesiyle halkta huzur namına bir şey kalmayacağını dile getirmiştir. Onların amacının batı, doğu vs. saldırmak olduğunu belirtir. Osmanlı Devleti’nin Avrupa devletlerinden ayrılıp Bolşevik/Moskovalılarla ittifak kurmasının sonucunda felaketlerle karşılaşacağını belirtmiştir.

22 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 826

İZZET PAŞA’NIN BEYANATI

Bu makalede Ankara’dakilerin seslerinin çıktığını ama muhaliflerin söylemlerini kale almadığını söyler. Kuvâ-yi Milliye sözlerini gürültü olarak görür. O gürültüler olmasaydı bu mertebe şiddetli dönemler geçirilmeyeceğini söyler. İzzet Paşa’yı kin bilmez biri olarak tanımlar. Çerkez Ethem gibi kişilerin vatan toprağını korumaktan ziyade milleti haydutça ezmek niyetinde olduğunu söyler. Bu gerçekleri Ankara’ya anlatamayacaklarını ama İzzet Paşa’nın bu gerçeği iştirak etmesinden memnun olduğunu eklemektedir. Ankara’nın maceradan maceraya atlama sevdasına karşılık ses çıkarmanın zamanı geldiğine inanır.

23 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 827

HAZA MİN FAZLI RABBİ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Milleti fakir ve talihsiz olarak tanımlayarak geleceği görünmeyen maceralara sevk edenleri eleştirmiştir. Onları haklı olarak nitelendirerek fikir ve iman sahibi kahramanlar olarak varsaymıştır. Memleket büyük belalar atlattığı için yeni maceraları mantıklı görmediğini dile

getirerek emirleri kör körüne itaat etmeden irfan ve vicdanlarıyla hareket ettiklerini ve düşüncelerini de bu şekilde dile getirdiğini belirtmiştir. O döneme değin güçlükten güçlüğe çarpışmaktan başka hünerlerini görmediği ve kahraman olarak nitelendirdiği İtilafçıların onları “fikirsiz”, “imansız”, ne türlü “dalkavukluk” edeceğini bilmeyen, “hain”, “cani” ve “kuvvetsiz” olarak gördüğünü mübalağa ile belirtmiştir.

24 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 828

BARUT KOKULARI

Bu makalede muazzam Türk yurtlarının barut kokuları içerisinde kaldığından, milletin yoksulluklar içindeki perişanlığından dem vurur. Hal böyle iken Yunanistan ile savaşa girişmeyi siyasetlilik olarak görür. Mustafa Kemal’in ve arkadaşlarının milletin geleceğini düşünmediğini iddia eder. İstanbul hükümetinin ise ikiliği kaldırmak için çabaladığını söyler.

25 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 829

DÜŞÜNDÜĞÜMÜZÜ BİPERVA SÖYLEYEBİLİRİZ

Bu makale İttihatçıları eleştirmektedir. Akıl, irfan, vicdan ile maddi ve manevi tüm şartları dost ve düşmandan, taraftar ve muhaliften çekinmeyerek biperva söylediğini belirtmektedir. Baştan beri bunu yaptığını böyle maceralara atılma olmasaydı daha da yara açmakla değil, yaraları sarmakla meşgul olunacağını söyler. Düşmanlar Türk milletinın çukura düşmesi için fırsat beklemektedir. Marifet onlara bunu yaşatmamaktır fakat bunun başarısızlığını ve bu başarısızlıkta “gafil”, “cahil”, “ihtiraslı” ve “fırsatçı” insanlar olarak tanımladıkları Ankara’yı mesul tutar.

26 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 830

TERAKKİ TEREDDİ OLDU

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların nasıl yetiştiğini, ne iş gördüğünü vesaire konularına değinerek varlıklarını zaruri olarak görmektedir. Şarkın geri olarak görüldüğünü fakat Türk atalarının gerçekten onlardan daha da ilerlemiş olduğunu söylemiştir. İlerlemesiz bir gerileme meydana gelmiştir. Bu gerilemenin asıl nedenini ittihat ve terakki olarak görür.

27 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 831

YİNE ÜMİTVARIZ

Bu makalede çareyi sulhta gördüğünü anlatmıştır. Çaresiz Türk milletini savaş kifayet etmez gibi gömleğine kadar soydukları şeklinde bir tasvir yapmıştır. Savaştan mağlup çıkıp birçok zarara uğradığını fakat sulhun olmadığını anca atıp tutmaların devlet içerisinde hâkim olduğunu söyler. Yunanistan'ın elbette ki İzmir ve diğer tüm Türk toprağını çiğnemeye hakkı yoktur. Ama bunun çaresini savaşta görmüyor.

28 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 832

BÖYLE OLMAYACAKTI

Bu makalede fırsatın artık elden kaçtığını ve bu sebeple Anadolu'da tekrardan savaş alev almasını konu edinmiştir. Yunanlılar istilaya hazır haldedir. Buna karşılık Türk'ün yapması gerekenin Hukuk-u Milliyesini doğru şekilde müdafaa etmek olduğunu söyler. Fakat en başta İtilaf Devletleri'yle ilişkileri tekrardan tesis ve düzeltmek gerekir şeklinde düşünülmektedir. Böyle yapılamamıştır. Londra konferansı da umutlandığı şekilde gitmemiştir. Aksine yeniden savaşa hazırlanılmıştır. Böylelikle fırsat elden kaçmıştır.

29 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 833

BİZ KAÇIRDIK ONLAR YAKALADILAR

Bu makalede Türklerin yaptığı siyasi hataları Yunanlıların değerlendirmesini ele almıştır. Yunanlılar umdukları kadar kazanamayacağını anladığı an taarruza geçmiştir. İtilaf Devletleri'yle de ara düzelmeden fırsatı değerlendirmiştir. Türklerin umutlarını barındıran Londra Konferansı, Yunanlıların karlarına ortam hazırladı. Türkler fırsatı kaçırdı, Yunanlılar fırsatı yakaladılar. Ankara hükümetinin maceraperest tavırlarını bu sebeple fırsatların kaçtığını söyler.

30 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 834

HATA İÇİNDE HATA

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Buna göre Ankara'dakiler talihsiz bu millete hizmet edebilirlerdi. O zaman en birinci destekleyenleri kendisinin

olacağını belirtmiştir. Londra Konferansı ile bir fırsatın kaçtığını ve hala kaçmaya devam ettiğini söyler. Öte yandan Ankara'nın Moskova ile yaklaştığını ama Avrupa ile Moskova'nın amaçlarının çok uzak olduğunu belirtmektedir. Bu yakınlaşmayı zamanında Almanya ile yakınlaşmalarına benzetmektedir.

31 Mart 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 11265-835

TÜRKÜN GÜNAHI NEDİR?

Bu makalede artık yeni bir afetin başladığını söyler. Burada II. İnönü Muharebesi'ni kast etmektedir. Zavallı Türkün yine başı bozukların maceraya atılma hırslarıyla zarar göreceğini söyler. Ankara'dakilerin bir fırkadan oluştuğunu ama bu fırkanın yaptıklarını hükümetin hiçbir zaman desteklemediğini aksine eleştirdiğini söyler.

Nisan 1921

1 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 836

NUR-I HAKÎKATE KARŞI

Bu makalede Türk milletinin canının yandığını ufak bir başarıda dünyalar kadar sevineceklerini ve ufak bir başarısızlıkta da mutsuz olacaklarını söylemiştir. Yunanlılar başarısız olmuştur. İttihatçılara muhalefet etme nedeninin en önemli sebebinin İttihatçıların siyaset, hâkimi, hükümet ne demek bilmediklerini ve bu sebeple milleti felaketlere uğrattığı için olduğunu söyler. Böyle yaparak ancak düşmanın ekmeğine yağ sürüldüğünü savunur. Bir Türk vatani Yunanlılardan çiğneneceğine ölümü tercih edeceğini belirtir. Bir ecnebinin “Anadolu bu vaziyette iken gücü, kuvveti yerinde bir Türk nasıl İstanbul'da veya başka bir yerde kalabilir? Akıl ermez.” ifadesini kullanmıştır. Zamanında Girit'i almak için kendini paralayan Yunanlıların Anadolu topraklarına göz dikmek gibi bir hakkı olmadığını ve Türklerin haksızlığa uğramış olduğunu belirtmiştir.

2 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 837

YUNANİSTAN'IN GAFLETİ

Bu makalede Yunanlıları eleştirmektedir. Ticarete en kolay kazananların üreticiler değil vasıtalar olduğunu söyler. O vasıtaların Türk milletinde olduğunu söyler. Türkler, Yunanlılar hiç düşmanlık beslemiyor ve zararları olmamıştı. Aksine onların kar etmesini sağlamışlardı. Yunanlılar için düşman Balkanlardı. Balkanlar ilk fırsatta Yunanlılar ile savaşmak istemekteydi.

3 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 838

NİKABSIZ HAKİKAT

Bu makalede gerçeğin ortada olduğuna Anadolu’da tekrardan savaş ortamının oluşmaması gerektiğine, böyle yaparak Yunanlılara fırsat verildiğine değinmiştir. Gerçek perde altında olsun, gerçek yine gerçektir. Yunanlılar, Türkler için büyük bir felaket olduğunu İzmir ve Edirne’den alınan belgeler ortaya koymaktadır. Tarih düşmanın yanında müttefik olup hareket edenleri affetmeyeceğini belirtir. Yunanlıların Türk topraklarından atılmasını umduğunu dile getirmektedir.

4 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 839

MESLEKSİZLİK

Bu makalede mesleksizliğin siyaset içerisinde yerinin olmadığına değinmiştir. Ziya Paşa’nın “Sabit olmak için sabit olmak gerekir.” ifadesini kullanarak düşüncesini desteklemiştir. Sadece şahıslar için değil, bu durum hükümetleri de kapsamaktadır. Böyle yola çıkanlar ise kazdığı kuyuya kendi yuvarlanacağını düşünmektedir.

5 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 840

HAK VE HAKİKAT HUZURUNDA

Bu makalede Yunanlıların artık yenilgiyi kabul ettiğini, hakkın yerini bulduğuna değinmektedir. Öte yandan Londra Konferansı aslında bu afete zamanında müdahale edecekken Yunanlıların araya girmesiyle görüşmeler sonuçsuz kaldı. Bunun yegâne sorumlusu Atina Hükümeti’ydi. Böyle olmasaydı Yunanlılar hem şerefiyle bu işten çıkmış olacaktı hem de hak zamanında yerini bulacak ve böylelikle bu kadar masumun beyhude yere kanı akmayacaktı. Zaten Yunanlılar bir ihtimal Eskişehir’i alsa bile yine de Türkleri ezemeyeceğine amaçlarına ulaşamayacağına inanmaktadır. Savaşta geri dönmeleriyle ve kaçmalarıyla gerçekleri

ortaya koyulduğunu savunur. İngiltere’den son gelen bilgilere göre Eskişehir önündeki muharebe sonucunda İtilaf Devletleri işe el atarak sorunu çözecekti. Yani bu sefer Yunanlıları dinlemeyecekler ve Türk’ün hakkını vereceklerdi. Artık belirsizlik ortadan kalkmıştır. İnönü’de iki kez Türklerin yendiği Yunanlılara karşı büyük zaferi gerçeği görmekten kaçınan gözler bile gördüğünü belirtmiştir.

6 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 841

ESKİŞEHİR

Bu makalede Eskişehir başarısı çok şanlı olarak gördüğünden bahsetmektedir. Bu zafer ile Türk’ün mevcudiyetini, geleceğini, Anadolu’nun hayatı büyük önem taşır. Yunanlıların bu kadar haksız, hakikatsiz yere saldırdığı başka bir harp olamaz. Amaçları, hakkıyla alamadıkları Türk topraklarını kuvvetiyle alma çabalarıdır. Türk topraklarına göz dikerek, el uzatarak bu toprakları alabileceklerini sandılar. Hatta Çatalca’ya kadar girdiler. Lakin başarılı olamadılar. Mütarekeyle Türk’ün elini kolunu bağlayarak topraklarını almaya çalıştılar. Fakat kendi kazdıkları kuyuya kendileri düştüler. Türk’ü ezeceklerini sanırken kendileri ezildiler. Artık Atina Hükümeti aklını kullanarak bu amacından vazgeçmeli ve İtilaf Devletleri’nin verdiği kararı dinlemelidir. Zaten kendi milletinin galeyanından korkmaz, savaşta gösterdiği tembellik göstermektedir ki kendi milleti Atina Hükümeti’nin amacının gerçekleşmesinde çok da istekli değillerdir. Aksine onlar ticarete, alışverişlerine bakmaktadırlar. Rumların dahi Türk memleketlerinde ticaretleri daha iyi şekilde işlemekte olduğunu ileri sürmektedir.

7 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 842

KAVUR – VENİZELOS

Bu makalede Yunanlılara değinmektedir. Yunan bakanı Venizelos’un mevkisinin büyük olduğu, sözünün dinlediği, dost ve düşman herkesin onu taktir ettiğini söyler. Çünkü Venizelos sayesinde Yunanistan perişan hale gelmemiştir. Türkler de hasım olmasına rağmen onlar da taktir etmektedir. Ama Venizelos yapacağından büyük bir işe atlayarak Türklere saldırdığını da dile getirmiştir.

8 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 843

SİLAHLA DEĞİL, SİYASETLE

Bu makalede siyasetle ilerlenmesi gerektiğini tavsiye etmektedir. Yunanlılarla harbin sonucuna Türkler hezimet derken Yunanlılar geri çekilme demiştir. Ama gerçek gerçektir. Her an bu gerçek yükselmektedir. Başka başka kelimeler kullanırsa da gerçek değişmez. Yunanistan'ın iddiasına göre Eskişehir'e, Ankara'ya girip sadece Kuvâ-yi Milliye'yi değil tüm Türkleri ezip geçecekti. Tüm Türklere ağır bir antlaşmaya imzalatacaktı. Başka saldırılarda da bulunacaktı. Ama evdeki hesabı çarşıya uymadı. Büyük bir mağlubiyet yaşadılar. Türkler başka söylese, onlar başka söyleseler de gerçek ortadadır. Yunanistan ile aradaki problem silahla değil, siyasetle çözüleceğine inanmaktadır. Yunanistan'ın bu beyhude hareketini açıklamak için kelimeler kifayetsiz kaldığını belirtir. Bunun için İtilaf Devletleri'yle İngiltere, Fransa, İtalya vs. ile harbin sonucu için antlaşmaya varılacaktır. Yunan ile aradaki bitmek bilmeyeni silah yaptı, vereceği hükmünü verdiğine artık sıra siyasette olduğunu ekler. Siyaset görevini yerine getirmeli ve devletler de bu konuda üstüne düşeni yapmalıdır.

9 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 844

BİR ŞAHİD-İ ADİL

Bu makalede Yunan davası aslında çürük bir durumdan ibaret olduğunu ele almaktadır. Aslında Yunanlılar bir başarı elde edilemeyeceğinin ortada olduğunu belirtir.

10 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 11275-845

HARİCE TESİRİ

Bu makalede Yunanlıların duruma değinmektedir. Gerçeğin önüne geçilemeyeceğini anlayan Atina Hükümeti artık hezimetlerini kabul etmeye mecbur kaldılar. Şöyle olmayaydı, böyle olmayaydı gibi mağlubiyet bahanelerine sığındılar. Bunlar mazur görünebilir. Yunanlılar Bursa'dan müsaadesiz ilerleyerek Eskişehir'e geldiklerinde savaşta başarısız oldular. Türkler için bu savaşında devamında askeri olarak bir endişe olamaz. Yunanlılar belki tekrar hazırlanırlar ama akıbet değişmez. Yunanistan beyhude yere araya girdi, Türkler İtilaf Devletleri'yle savaştı. Barışı da bu devletlerle yapmaya mecbur olduğunu belirtir. Bekir Sami Bey Londra Konferansı'nda sulh için arkadaşlarını ikna ederse yıllarca süren bu harb ve zarb

felaketlerden kurtulacağına inanmaktadır. Gerçekte bu belalar uzadıkça zararlar da o derece çoğaldığını ekler.

11 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 846

ŞAŞKINLIK!

Bu makalede Yunan'ın tekrardan saldırıya geçeceği iddiaları doğru çıkmamasına değinir. Zaten Türklerin bu duruma inanmadığını belirtir. Fransa, İtalya, İngiltere gazetelerinin beyanatına göre Yunanlılar artık Türk toprakları sevdasını bir köşeye bırakarak İtilaf Devletleri'ne müracaat eylemekte olduğunu ekler.

12 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 847

YENİ BİR SAFHA

Bu makalede Avrupalı Devletler, savaştan sonra yeni bir safhaya mecbur kalmasına değinir. Bunun sonucunda İzmir ve Türkiye meseleleri ortaya çıkmıştır. Fakat bu durum artık Yunanlıların da menfaatine uymamaktaydı.

13 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 848

ZAVALLI ANADOLU!

Bu makalede Harb-i Umumiye ahmak bir şekilde ihtiraslar için girildiğini ve Türk milletine büyük zararlar verdiğini dile getirmiştir. Müttefiklerden hiçbirinin çekmediği acıları tanık olmadığı acılara Türk millet yaşamıştır. Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından iki buçuk yıl geçmesine rağmen barış ve rahata kavuşulmamıştır. Hala savaşın tüm ıstırapları bu halkın üstündedir. Yunanistan, Osmanlı'nın elini ayağını bağlı görünce düşmanlığını yaparak muazzaz Türk topraklarına dadanmıştır. Fakat Anadolu gereken cevabı Yunanlılara verdi. Avrupalı devletlerin nasihatlerine kulak vermeyen Yunanistan, Türklerle savaşarak bir fayda elde etmez aksine zararlar elde edeceğini anlamalıydı. Artık Babiâli için siyasette aktif olma zamanının geldiğine inanmıştır. Yunanlılar isterse düşman olarak kalabilirler fakat İtilaf Devletleri ile artık barış yapılması gerektiğini savunmaktadır. Bu devletler Londra'da Türklere destek vererek Yunanlıları haksız ilan ettiğini belirtmiştir.

14 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 849

BİR NUTKUN GAVAMIZI

Bu makalede Yunanlıları ele almaktadır. Yunanlılar Londra Mukarreratını kabul etmeyerek oldukça büyük bir yanlış yaptığını değinir. Zararın neresinden dönülürse kardır diyerek Türklerin artık siyaseten harekete geçmesi gerektiğini savunur. Yunanlıların yaptıklarını İngiliz ifadesiyle; laf, laf, güzaf ile açıklamıştır.

15 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 850

BUGÜNKÜ GAYEMİZ

Bu makalede Yunanlıları eleştirmektedir. Yunanlılar, Türk'ün malını, canını gasp etmektedir. Bu düşman, Türklerin elinin ayağının mütareke ile bağladığını düşünerek Anadolu'da Türk'e saldırdı. Ya başarılı olsaydı? Bu durum Türkler için oldukça tehlikeydi. Bu tehlike tamamıyla ortadan kalkmamıştır. Su uyur düşman uyumaz diyerek Yunanlılar tekrar bir harp hazırlığında olabilir düşüncesine sahiptir. Kuvâ-yi Milliye'nin başarısını muhalifi olarak desteklediğini ve bu gaye ile her fedakarlığı yapacaklarını söylemiştir. Gerçekte Sırbistan, Makedonya, Selanik, Bulgaristan, Türkiye, Edirne Yunanlıları görmeye katlanamazlar. Yunanlılarla bu münasebetlere devletler müdahil olmaları gerektiğini savunmaktadır.

16 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 851

MESUT BİR HADİSE

Bu makalede Japonya ile münasebeti ele almaktadır. Osmanlı Devleti siyaset içerisinde pek mutlu bir olay meydana geldiğine o da Japonya Devleti'nin Dersaate bir sefir göndermesi olduğunu belirtir. Ayrıca Moskova'ya değinerek senelerden beri iki büyük amaca sahip olduğunu belirtir. Bu amaçlar; Lehleri ezerek Avrupa'ya doğrudan iltisak eylemek ve Karadeniz'i ile Boğazları hakimiyetine almaktır. Fakat muratlarına ulaşamamışlardır. Savaştan mağlup çıkınca endişeler artmıştır.

17 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 852

MISIR'IN EN SON TECELLİSİ

Bu makalede Mısır'ı ele almaktadır. Mısır'ı harikalar, mucizeler memleketi olarak görmektedir. Şark için ilerlemiş bir yapıda olduğunu belirtmektedir.

Mısırlıların yıllarca mahkûmiyet altında yaşadıklarından istiklal aramadıklarını ve bilmediklerini ekler.

18 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 853

BİR NUMUNE-İ İBRET

Bu makalede Yunanlıları ele almıştır. Yunanistan Londra Konferansı'ndaki kararları kabul etmeyerek silahı eline almış, Eskişehir ve Ankara'ya doğru ilerlemişti. Aslında Yunanlılara bu yüzü verenler onun başaracağını planlamaktaydı. Fakat boşa çıktı. Hükümetler Türklere karşı öfke ve kinlerini Yunanlıları destekleyerek gösteriyordu. Ama Yunanlılar ya başarılı olsaydı? Bu sebeple harpten korkulduğuna değinilmiştir. Sonuçta özellikle de son iki asırdır kazanılmayan harpler olmuştu. Yunanistan'ın bu şansızlığı artarsa dahilde ve hariçte tümüyle sarsılır. Böylece Türk topraklarından ayrılacağını belirtmektedir.

19 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 854

BEYHUDE BİR ISRAR, BOŞ BİR CİDAL

Bu makalede siyasi hatalar yapıldığına değinir. Ama Yunanlılar ne istiyorlar, Anadolu'dan ne elde edebilirler sorularının cevabı olmadığını belirtir. Yunanlılar için bu harp boş, manasız olarak görmekle beraber bu çıkmaz yolda epey bir ısrarcı olduklarını ekler. Türklere beyhude yere zarar vermek niyetiye daha ziyade onlar zarar almaktadır. Aslında bu davanın Yunanlılardan ziyade Avrupalılarla alakalı olduğunu söylemiştir. Bugün tek hasım Yunan olduğunu belirtmektedir.

20 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 855

BİR FİKR-İ MUSİB

Bu makalede sulh ile hareket edilmesi gerektiğini savunur. Avrupa devletleri Türkler ile müzakere imzalamak için neyi beklemektedirler? Bunun cevabı bellidir. Yunanlar mağlup olmadıklarını iddia ederek tekrardan saldırıya hazırlanmaktadırlar. Fakat İnönü'de perişan oldukları ortadadır. Eğer zafere aldanıp siyaseti boşlarsak tümüyle hata edilmiş olacağını da söyler.

21 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 856

RİCÂL VE HADİSAT

Bu makalede ricalin öneminden bahsetmektedir. Balkan Harbi'nde Muhtar Paşa Hükümetinin hatası olduğuna değinmiştir. İttihatçıların Meşrutiyetten beri devlet yönetimini ele geçirdiklerine öne sürmüştür.

22 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 857

AMERİKA'NIN YENİ SİYASETİ

Bu makalede Amerika'nın yeni siyasetine değinir. Bu siyasetin bir beyannameyle tebliğ olduğundan bahsetmektedir. Tüm dünya bu beyanatı beklemekteydi. Çünkü siyaseten Amerika önemli yerdedir.

23 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 858

SULH

Bu makalede Harb-i Umumi bitmesine rağmen sulhun olmadığına değinmiştir. Öte yandan bir millet en için en önemli olgu kuvvet olup hizmetlerde bulunduklarına ama bunun için asker gerektiğine değinmektedir.

24 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 859

HALA MI?

Bu makalede Yunanlılar tekrardan hazırlıklara giriştiğine değinmektedir. Yeni bir saldırı düşünmektedirler. Bu bir rivayet de olabilir. Yunanlılar hazırlanıyorken Türklerin eli de armut toplamamaktadır. Aksine gayretlerini daha da arttırmaktadırlar. Her fedakarlığı yapabilecek konuma yükselmişlerdir. Yunanlar istediği kadar senelerce taarruza hazırlansın veyahut saldırısın. Bu talihsiz Türk toprakları Yunanlara verilmez, Türkler pes etmez. Zaten Cemiyet-i Akvam bu taarruza müsaade eder mi? Yunan'ın saldırıları kadar boş, anlamsız ve haksız bir durum yoktur. Fakat baştan beri siyasetsizlik politikasıyla düşmanın eline geçen fırsatlar yine Türk'ün eseridir. Bu konuları görüşmek için İtilafın belli başlı erkânı tekrardan görüşme için toplanmışlardır. Anadolu'da vuku bulan bu felaketlere artık bir set çekmeleri gerekmektedir. Türkler elbette bu duruma kan ağlayacaktır. Topraklar zarar görüyor, yanıyor, yıkılıyor. Bunca derdin nedenini sadece Harb-i Umumide Türklerin yenilmesinden dolayı olmadığını, daha sonrasında yapılan hataların önemli payı olduğunu düşünmektedir. Bu kadar hataya sahip olunmasaydı şartların bu derece kötüleşmeyeceğini düşünmektedir.

25 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 860

1 MAYIS

Bu makalede savaş ile meşgul olduğundan hariçte meydana gelen hadiselerin takip edilemediği ele alınmıştır. Aslında harici ve dahili tüm olaylar birbirine bağlıdır. Siyasetin bütünlüğü de buna dayanmaktadır.

26 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 861

OSMANLILIK VE MİLLİYET FİKİRLERİ

Bu makalede Türklüğe karşı kini olan bir düşman ile savaşırken Türkler vatanını, şanını düşünerek kendi ihtiraslarını göz ardı etmek zorunda olduğuna değinmektedir. Zaten bunu da başarılı şekilde yapmış olduğunu belirtir. Zavallı Anadolu harap hale gelmiştir. İttihatçıları şu konuda eleştirmiştir; Osmanlılık olgunlaşmamış bir fikirdi. Bunu kabul edelim. Tanzimat biri hataydı. Bunu da kabul edelim. Milliyet siyaseti hükümeti geliştirdi. Bunu da kabul edelim. Hep kabul edelim şeklinde eleştirmiştir.

27 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 862

HERCÜMERC

Bu makalede Meşrutiyetin tasarlandığı olmadığı fikirlerini açıklamıştır. Buna göre, Meşrutiyet'in ilanı döneminde idari hakimiyet düşünüldüğü gibi olsaydı bugün daha başka olabilirdi. Almanya gibi toplumu ihya edecek, köylere okullar açılabilirdi. Kuvveti ikinci güç olarak ele alarak ana gücü siyaset yapılabilecekti. Siyasetin eksik kaldığı yerde silahlar devreye girecekti. Fakat böyle olmadığını dahil ve hariçte kargaşalara maruz kalındığını belirtir.

28 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH 863

BİR HASBİHAL

Bu makalede cemiyetler ve insanlar için paranın ehemmiyetine yer vermektedir. Bir cemiyette erkanın servetle tutulduğunu söyler. Fakat bunun yanı sıra emellere de ihtiyaç olduğunu, servetin onların esasısı olduğunu belirtir. Harbi Umumi esnasında meşru veya gayrimeşru para kazananlar çok olduğuna değinir. Türkler için bilhassa cihanın bu içtimaa siyasi ve iktisadi fırtınalar geçirdiği bir

sırada para kazanmak bir tarafa dursun, o evvelce kazandığı parayı şöyle böyle işletebilmek hele bir ziyandan bir tehlikeden sıyanet edebilmek en güç bir iştir. Mal canın yongasıdır fikrini doğru olarak görmektedir. Malı olmayanın canı çıkarda kimsenin umurunda bile olmayacağını ekler.

29 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 864

İNÖNÜ'NDEN LONDRA'YA

Bu makalede kılıçtan kaleme dönme vaktinin geldiğinden bahsetmektedir. En son hadiselerle bakılacak olursa Anadolu için çile bitti. İtilaf Devletleri özellikle şark konuları için Londra'da toplanacaklar. Türkler bu konferanstan yüzünün akıyla çıkarken Yunan da yüzünün karasıyla çıkabilir. Yunanların bu topraklarda bunu yaşatmasına mâni, menfaat vs. yoktu. Ama Eskişehir'e girdiler, Ankara'ya kadar gidebildiler. Ya sonunda başarıya ulaşıyorlardı? şeklinde sorular yöneltmiştir. Bu durum Türklük için büyük afet olurdu. Bu sebeple Yunan gibi düşmana karşılık bir bütün halinde durulmasını tavsiye etmektedir. Bu konuda İtilaf Devletleri'ni de şarkta barışın istendiği konusunda ikna edilmeli fikrine sahiptir. Bu siyaset olmazsa memleketi tekrardan kargaşa kaplayacağına ve milletin rahatlık yüzünü unutacağına inanır. Bir müddet daha kılıç ve ordu sedaları ortalığı inletir. Fakat bunun akıbeti kötü olacağını savunur.

30 Nisan 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 865

MAZİYE DOĞRU

Bu makalede siyaseti ele alarak bunun üzerinden düşüncelerine yer vermektedir. Zamanın insanları düzeltmesi gerektiğini belirtir. Zamandan ders çıkarılması gerektiğini, aksi halde başarı sağlanmayacağını savunmaktadır.

Mayıs 1921

1 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 866

HAKİKAT SONRA BİLİNİR

Bu makalede gerçeğin sonradan ortaya çıktığına değinmektedir. Böylece şahsiyetlerin ve görevlerin ortaya çıktığını savunmaktadır. Bu konuda İngiltere kralı

Birinci Edvard'ın siyasetinin öldükten sonra değeri bilindiğini devlet ve millete büyük hizmetler ettiğinin ortaya çıktığını ele almaktadır.

2 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 867

ROMONOFLLARIN SALTANATI NASIL DÜRÜLDÜ?

Bu makalede her saltanatın bir düşüşünün olduğuna değinmektedir. Almanların Harb-i Umumi'de müthiş ordular ile ilerlemelerine kadar başarısızlığını örnek göstermektedir.

3 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 868

DAİMA AVRUPA'YA BAĞLIYIZ

Bu makalede Yunan saldırısı başlayacak diye beklerken iki İnönü savaşında da başarılı olunca zafere yine ümitvar olunduğu ele alınmıştır. Fakat Yunanlar dünün olayını bugün, bugünün olayını yarın yalanlama yapıyorlar. Bugünü yarına, yarını bugüne atarak vakit kazandıklarını düşünmektedir. Adeta Yunanlıların bu durumu uydurma hikayeler dönmüştür. Şarkta gelişen olayların ahvalinin garbe dayandığını söyler. Diğer türlüünü varsaymak büyük yanılgı olduğunu düşünmektedir.

4 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 869

İTİDALE MUHTACIZ

Bu makalede itidalsızlığı eleştirmektedir. Ölçülü olunması gerektiğini savunmaktadır. Anlaşmazlıklar kargaşayı doğulabilir. Bu da büyük zararlara neden olabilir. Yine de Türklerin talihsiz ve ümitsiz halde olduğunu savunmaktadır. Bu halin en mühim sebebini ise itidalsızlık olarak görmektedir. İttihatçıların yönetimi ele geçirdikten sonra ıslahat adı altında her yeri alt üst ettiklerini, ekonomiyi bozduklarını, başkaldırlara giriştiklerini, ordunun zayıfladığını iddia etmektedir. Zamanında koskoca bir imparatorluk iken artık gittikçe küçük bir devlet olduğunu ele alır. İttihat ve Terakki, yüreği yanık Türk milletine şarap sunarak onları sarhoş ettiğini ileri sürerek milletin bu şekilde ıstıraplara kulak tıkadığını ama gelen zaman giden zamanı arattığını savunmuştur. Davayı siyaset yerine kılıç ile çözmeyi hedeflemiş olmalarını eleştirir.

5 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 870

AVRUPA, ASYA

Bu makalede Türkler uzun müddet Asya usulü ile idare edilse de son asırda Avrupa usulüne geçirdiğine değinir. Fakat bu milletin nazarında Asya yoktu. Çünkü padişahlar, veziriazamlar, paşalar biraz sinirlenirse sorgusuz şekilde masum insanları öldürebiliyordu. Cellatlar bir an olsun boş durmuyorlardı. Koskoca Asya bir sömürge olmaya mahkûm haldedir. Tekrardan Asya'ya yönelmeyi, Avrupa'dan ayrılmayı siyasi, ekonomik, içtimai gibi dertlere deva olmayacağı gibi devleti medeniyetten de yavaş yavaş ayırmaya yol açacağına inanmaktadır. Bunun yanı sıra Büyük Petro, Büyük Katerin'lerin tekrar ortaya çıkmaması gerektiğini savunur.

6 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 871

YÜZ SENE SONRA

Bu makalede Büyük Napolyon'u ele almaktadır. Bir gün önce vefatının yüzüncü yılı olduğuna değinmektedir. Napolyon'u Fransa'ya büyük hizmetler etmiş bir zat olarak görmektedir.

7 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 872

ENDİŞEMİZ NEDİR?

Bu makalede Yunanistan'ı eleştirerek ateş olsa cürmü kadar yakar ifadesini kullanmıştır. Çünkü Yunanlılar, Anadolu'ya girerek yakıp yıkmaya çalışmıştır. Fakat burada yanan öncelikle kendisi olmuştur. Yine saldırıya kalkışsa, yine hüsrana uğrayacağını düşünmektedir. Bu sefer sadece siyasetle de değil, içtimayen de çöker. Türklerin düşman taarruzu konusunda iki farklı fikre sahip olduğunu söyler. İlk kısım senelerden beri hatta Avrupa'ya bile savaşmak niyetindedir. Hayal kazançlar peşinde koşarak gerçek zararları göz ardı ederler. Diğer kısım ise barışı tercih etmiştir. Siyasette top ve tüfek başarı elde etmez. Avrupalı devletler Türklerin aleyhinde değildir, öyle olsa bile suçun yine Türklere ait olduğunu düşünmektedir. Çünkü bu durum fırsattan yararlanmayı bilinmediği anlamına geldiğini belirtir. Hata içinde hata yapmamalı dostu üzüp düşmanı sevindirmemek gerektiğini tavsiye etmektedir.

8 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 873

ARNAVUTLUK MÜNASEBETİYLE

Bu makalede Arnavutluk ve Yunan münasebetlerine değinmiştir. Gelen bilgilere göre, Arnavutlarla Yunanlıların arasında husumet çıkmıştır. Bu durum savaşa bile neden olmuştur. Arnavutların Yunanistan'a karşı şikayetleri bulunmaktaydı. Yunanlılar, Türklere yaptığı gibi Arnavutları da az çok rahatsız etmiştir. Buna devam da etmektedir. Fakat Arnavutlar da Türkler gibi bunu kabul etmeyeceğini belirtmektedir.

9 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 874

HÜKÜMET-İ HADİSAT

Bu memlekette bir memleketin geleceğinde bazı hadiseler önemli olduğuna değinir. Mesela Avrupa'dan Türkleri doğrudan etkileyen iki önemli olay meydana gelmişti: Bulgaristan'ın istiklali ve Bosna-Hersek'in İlhakı.

10 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 875

DOĞRU BİR HAREKET

Bu makalede Moskova ve Almanya dostluğu uzun sürmediğine değinmektedir. Zaten Avrupa devletleriyle yapılan savaşta Türkler yenildi, bu sebeple barışı zorunlu görür. Sulh şartlarını kararlaştırma aşamasındayken Yunanlılar araya beyhude şekilde girmiş işleri çözülemez hale getirmiş olduklarını savunmaktadır. Fakat şu da bir gerçektir ki, arada Yunanlılar olmasa da Türkler bu siyasetlilikle devam ederse ne olursa olsun belalardan yakayı alınmayacağını savunmaktadır. Bu konuda suç yine Türk milletindedir, yıllardır düşmanın ekmeğine bal sürmekte ifadesini desteklemektedir.

11 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 876

MUVAKKATEN OLSUN!

Bu makalede vatan tehlike içerisinde olup görünen ve duyulandan daha fazla vaziyette olduğuna değinmektedir. Yunan baştanbaşa tehlike arz etmektedir. Bunun için bir bütün oluşturup öyle hareket edilmeli fikrine sahiptir. Bu yolda gerekirse can bile ortaya koyması gerektiğini savunur. Yunanlılar için taraftar veyahut muhalif, İttihatçı veyahut İtilafçı yoktur. Onlar sadece Türk olarak bakarak Türklerin hepsini yok etmek edasında olduğunu Türklerin tek derdinin ihtiraslarını ve nefsinin unutarak

vatan olması gerektiğini savunmaktadır. Zaten kendisini hiçbir ocak hırsıyla yanıp tutuşmadığını savunur.

12 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 877

BİZ DERS ALMALIYIZ

Bu makalede geçmişten ders alınmasını tavsiye etmektedir. 1915 yılında bir Moskof Petergrab Seferi'nde şu sözü söylemiştir: "Daha nice yıllar isteriz ki Rusya Bolşeviklik muzibinden kurtulsun da bir hal tabiiye gelsin." Medeniyetin ışığı önce şarkta belirse de asırlardan beridir garbe yerleşmiş durumdadır. Moskoflar harbin son dönemlerinde ortaya çıkarak Çarlığı devirip hürriyetlerini almışlardır. Çarlığın yerine garpteki gibi daha iyi ve hür bir idare konulabilirdi fikrine sahiptir. Elbette Avrupa'daki medeniyet de mükemmel değildir. Ama şarktan daha iyi durumdadır. İşte Rusya'nın bu karmakarışık hali göz önüne alındığında Türklerin de bir ders almasının zorunluluğundan bahsetmektedir.

13 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 11308-878

YUNANİSTAN DUR-ENDİŞ OLAYDI!

Bu makalede Yunanistan tedbirli olunsaydı, İzmir beyhude yere bir hataya kurban gitmeyeceğini savunmaktadır. Yunanistan küçük bir devletti, dolayısıyla dahilen ve haricen böyle bir vaziyeti kaldıramazdı. Devletler aralarındaki anlaşmazlık nedeniyle bu olaya göz yumsalar da bu olayın haksızlığı çok geçmeden ortaya çıkacaktı. O taktirde Amerika, Fransa, İtalya ve belki de İngiltere Yunanlıları İzmir'de görmeyi istemeyecekti. Yunanlıların oynadığı bu oyun Türk milletine nice milyonlara mal oldu. İzmir Türklerde iken ticaret yüksekken şimdi ticaret batık durumdadır. Zaten yıllardır Türk toprağı olan bu yerin devamlılığı için Yunan'ın güçlü kuvvetlere sahip olması gerekmektedir ama ona da sahip değildi. Yunanlılar asker bir kavimden oluşmuş ve zengin olmayan bir hükümete sahiptiler. Hatta bir dönem iflas bile ettikleri görülmüştür. İki sene önce Ali Kemal tüm bunları gördüğü kalem ve siyasetle göstermeye çabaladığını fakat dahili ve harici olarak insanların kendi ihtiraslarından bunları görmediklerini söyler. Yunanlılar hata içinde hata yaparak Türklere de büyük bir afet yaşattığını belirtmiştir. İzmir bu durumda olmasa Edirne de tehlikeye girmeyecekti. İki senedir beyhude çekilen çileler olmayacaktı

fikrine sahiptir. Davanın böyle askıda kalmasına en birincil sebebini de Avrupa devletlerinin Alman sorunu ile uğraşıyor olmasından kaynaklandığı düşünmektedir.

14 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 879

BÜYÜK BİR NOKSANIMIZ

Bu makalede fertler ve kavimlerin eksiklerini bilmesi gerektiğini savunmaktadır. Eksiklerin dost ve düşmandan öğrenip bunların giderilmesi gerektiğini savunmuştur. Tanzimat'tan bu yana garp etkisi artsa da şark etkisi galip edilemediğini eklemektedir.

15 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 880

İBRET, DEHŞET, MAHARET

Bu makalede devletin Harb-i Umumi'den çıktıysa da sulha oturamadığına değinir. Şimdi tek amaç Anadolu'dan düşmanı atmak olduğunu belirtmektedir. Bunu üç kelimeye önem vererek yapılması gerektiğini savunmaktadır: İbret, dehşet ve maharet.

16 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 881

İKİ İÇTİHAD

Bu makalede sulhun önemine yer vermektedir. Harb-i Umumi parlak verince Almanya siyaseten bir birlik oluşturdular. Fakat birdenbire devrilince sulhu istediler. O birlik kalmadı. Harb-i Umumi dünya için büyük bir ders niteliği oldu. Galipler mağluplar kadar güçsüz düştü. Bunun için her iki taraf için de sulh en hayırlı olarak görmektedir.

17 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 882 - ALİ KEMAL'İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.

18 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 883

MEKTEP, YİNE MEKTEP, DAİMA MEKTEP

Bu makalede savaşa, askere yönelme olunca mektebin başlandığına değinmektedir. Trablusgarp, Balkan gibi harplerdeki dertlere toprak ve tüfeklerin derman olmadığını söyler. Köylerde önceleri okuyan ve yazan kesimin çok olduğunu ekler. Bunları söylediği için Türk milletinin hasmı sayıldığını da belirtmiştir.

19 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 884

TEŞKİLAT! TEŞKİLAT!

Bu makalede teşkilatın önemine değinmektedir. Teşkilat olduğunda her şey tamam demek değildir. Çünkü teşkilat bir hedefi temsil etmez, o sadece bir vasıtaadır. İhtilallerde başarı elde edenler teşkilatın ehemmiyetini önem veren kişilerdir. Mesela, Moskof ihtilalinde Lenin teşkilat sayesinde Kerenski'yi devirmiştir. Yine teşkilatın önemli bir diğer örneği Türklerde de mevcut olan İttihat ve Terakki'dir. Ali Kemal'e göre bu cemiyet ilk çıkışından beri Türk milletine iyilikten ziyade kötülük getireceği iki kere iki dört eder gibi kesin bir sonuçu. Bu gerçeğe rağmen hükümeti ele geçirmeyi başarmışlardır. Hükümetten uzaklaşsalar bile çok iyi bir teşkilata sahip oldukları için dalavereler ile işlerini yürütmüşler, düşmanlarının siyasetlerini çürütmüşlerdir. Her seferinde zeytinyağı gibi suyun üstüne çıkmışlar ve gayelerine ulaşmışlardır. Bu güçlerini ocaktan aldıklarını bildikleri için ocağı kuvveti için çabalamışlardır. *Peyâm* gazetesinin ilk çıktığı dönemlerde Emniyet-i Umumiye Müdürü İsmail Canbolat Bey bazı şartlar neticesinde Dahiliye Nazırı Talat'ın da onayı ile gazetenin devamına karar verildiğini belirtir. Hükümet ne yaparsa yapsın, siyasi kararlara asla muhalefet edilmeyecekti. Ali Kemal buna gönlünün razı gelmediğini söylese de Talat'ın müzakere sırasındaki şu sözleri nakletmiştir: "Ali Kemal Bey, nafile yorulmayınız. Biz fikrimizde ve içtihadımızda musiriz (ısrarcı) azim ettik. Dört beş sene çalışacağız. Bu devleti ya çıkaracağız, ya batıracağız. Siz değil, sizden bin kere koyuları bile bu gazamıza karşı gelemmez. Sizin ilminiz, ıtılanız (bilginiz) daha vasi olduğu için ihtimaldir içtihadınız, fikriniz, deminden beri serd (bahs) ettiğiniz mütalaalar doğrudur. Fakat siz bir kişisiniz, biz mükemmel teşkilata malik koskoca bir heyetiz. Teşkilatın hamiyeti bir daha ilfa edilmesini, kaleminizin kırılmamasını istiyorsanız aramızdaki mukaveleye riayet ediniz. Başka çareniz yoktur.." Bu karara *Peyâm* uysa da sessizce muhalefetlerinin bile çok görülüp gazetenin kapatıldığını dile getirmiştir. Netice itibariyle içtihatı istediğini kadar haklı olun, güçlü bir teşkilata sahip değilseniz ve menşeiniz buna dayanmıyorsa ya mağlupsunuz ya da mağlupsunuzdur fikrine sahiptir.

20 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 885

ANKARA'DA FİKR-İ MUHALEFET

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Gelen haberlere göre Bekir Sami Bey, Büyük Millet Meclisi'nde kişilere karşı mağlup olup, çekilmek zorunda kalmıştır. Bekir Sami Bey'in geçen Şubat'ta Londra gidişinde Türklüğün asıl temsilcisi olan Ankara hükümetinin temsilcisi olduğunu belirterek sözlerine başlamış ve İzmir, Edirne, İstanbul için barış için konuşmalar yapmıştır. Bekir Sami Bey ve yanındakiler barışı kabul ederken bir yandan da Avrupa ile top, tüfekte savaşmak gibi bir iddianın olmayacağını farkındaydı. Bu sırada Yunanlılar yine beyhude şekilde durmayınca Anadolu'da harp başladı. Umutlar suya düştü. İşte ister Bekir Sami Bey ister başka biri olsun, fikri ayrılık tam bu noktada başlamaktadır. Mülkün içerisinde bir düşman varken böyle hatalara düşülmesini en hüznü verici maceralardan görmektedir.

21 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 886

MUZUR BİR İHTİLÂF

Bu makalede Ankara hükümetinin anlaşmazlık içerisinde yüzdüğüne değinmiştir. Bu hükümeti baştan beri dahili ve harici konularda taktir etmediğini ama anlaşmazlıklarına üzüldüğünü bildirmiştir. Mesela Rusya ile yakınlaşıp Avrupa'ya karşı durma fikrine karşıdır. Bekir Sami Bey Paris'te iken Moskova şuralarının karşıtı olduğunu söylese de Ankara'ya gelince bunu yalanlamıştır. Ne kadar anlaşmazlık olursa olsun düşman (Yunan) kapıda değil, evin ta içerisine girmiş haldedir. Düşman bu kadar yakinken münakaşaya girmeye ne lüzum vardı? Fırsat bulunduğu taktirde ne kadar katı davranacağını yaptıklarıyla görüldüğünü belirtmektedir. Savaşa girmemek mümkün iken savaşa bile bile atlanıldığını, bu sebeple ona göre davranmak gerektiğini, vatani düşünmek esas noktanın olduğunu dile getirmektedir.

22 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 887

BİR KİMSESİZ BELAZADE....

Bu makalede halin perişan olduğuna değinmektedir. Harb-i Umumiye beş sene çekilmeyen kalmamıştır. Bir mağlup için en iyi yolu galiplerle anlaşmak olarak görmektedir. Bu durumu Türklerin müttefiki Almanya, Avusturya ve Macaristan savaştan sonra anlayıp masaya otursalar da Ankara hükümeti bir türlü anlamamış olduğunu ve anlamayınca da kuvvete sarılıp tekrardan savaşa girildiğini

söylemektedir. Yunan gibi baş düşman ile boğaz boğaza gelindi. Fakat ne kazanılıyor? suallerini sorar. Birtakım hezimetlere uğratılsa da Yunanlıları Türk topraklarından atılamadığını, sadece ümitler artış gösterdiğine değinmiştir. Özellikle Bekir Sami Bey'in Londra'ya gittiğindeki beyanatı ve sükûneti ümitleri daha da arttırmıştı. Ümitler şu yöndeydi: düşmanı tamamen mağlup ettikten sonra Avrupalarla sulh masasına oturmaktı. Şartlar daha da hafiflemiş olacaktı. Fakat Bekir Sami Bey'in istifası ile durumlar karıştı. Bekir Sami Bey daha ılıman bakmaya başlamıştı, nihayetinde milletin çektiği acıları görmekteydi. Fakat şimdi en baş düşmanların olduğunu bilinen Bolşeviklere güvenip tekrardan savaşa atılma tehlikesi bulunmaktadır. Sonu yine felaket olarak görmektedir.

23 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 888

BİR DERS DAHA

Bu makalede Almanları eleştirerek tarihin ibrete alınması gerektiğini ileri sürmektedir. Harb-i Umumi zamanında Leman Fon Sanders Paşa'nın büyük asker olduğuna değinmiştir. Siyasette dolaplar çevirmemiş, siyaseten bir haber bir zat olarak görmektedir. Öte yandan Almanya'ya değinerek Almanların Enver'i ikna edip tüm İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni ele geçirdiğini ve diledikleri gibi Türk devleti ile oynadıklarını söylemiştir. Harb-i Umumi'ye Türkleri iten ve savaşta istediklerini yaptıran yine Almanlar olarak görmektedir.

24 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 889

DİRİSİNDEN BİR TÜRLÜ....

Bu makalede dirisinden ve ölüsünden ile kastettiği Moskof Çarlığıdır. Türklere iki asırdır yapmadığı kalmamış ve bir an nefes alma fırsatı vermemiş göz açtırmamıştır. Savaştan başı kaldırmanın yanı sıra barış zamanları da şartları ağır olur, tazminatı ağır ödettirildiğine değinmektedir. Moskova şehbenderlerini ülkenin başındaki bela olarak görür. Bolşeviklik de Çarlığın devamıdır. Çarlık dost da olsa düşman da olsa bir afet olduğunu ekler. Anadolu'ya sadece isyan, yoksulluk, üzüntü gönderebileceklerini belirterek olanın yine Türk milletine olduğunu ve anlaşmazlıklara kurban gittiğini dile getirmiştir.

25 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 890

ANKARA BUHRANI

Bu makalede Ankara’da meydana gelen karışıklara değinmekte ve eleştirilerde bulunmaktadır. Ankara’da bir buhran oluşmuştur. Bu anlaşmazlık ciddi nedenlere dayanır. Kraldan ziyade kralcı geçinen insanlar vardır. Ankara’da iki cereyan bulunduğunu ekler: Biri harici siyasette şarka dayanma fikridir. Bunu destekleyenlerin en başında Bekir Sami Bey ve onun taraftarları gelirken ikinci grup ise İttihat ve Terakki’nin kodamanlarıdır. Anadolu iki seneyi aşkın karmakarışıklık içerisinde kan ağlamakta olduklarını ileri sürmektedir. Bu açıdan garbi desteklemeyip şarktan medet umanları yanılmakta olduğunu düşünür. İşte buhranın kökenini de bu iki farklı fikre bağlamaktadır.

26 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 891

MUĞLAK BİR MESELE

Bu makalede Lehler ile ilgili olan Yukarı Silizya davasına değinmektedir. Bu bölgenin ta Büyük Fredirick’ten itibaren Prusya ve onun yanı sıra Almanya’nın tamah ile baktığı yerlerden olduğunu belirtir. Lehlere de en büyük zararı veren Avusturya olduğunu savunur.

27 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 892

ZAVALLI NİKOLA

Bu makalede Rusya Çarı İkinci Nikola’ya ve Bolşeviklere değinmektedir. Harb-i Umumi sırasında Rusya’nın karışıklar içinde olduğunu, devlet içerisinde hercümercin etkili olduğunu ele almaktadır.

28 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 11323-893

NECAT ÇARELERİ

Bu makalede artık Türklerin savaştan uzak durulmasını, barışa yönelmesini tavsiye etmektedir. İnsanlar medeniyetten uzak iken savaş bir vasıta değil, gaye imiş. Kavimler devamlılığını bu gaye ile temin edermiş. Yani bir kavim başka bir kavmin malını, mülkünü zapt ederek devamlılığını sağlamış. Savaş bir zanaat ve bir kuvvet imiş. Medeniyet gelince ise bu kaideler değişmişti. Artık savaş mağlup için bir külfet değil aynı zamanda galip için de bir felaket olmaya başlamıştır. Savaştan en karlı

ıkan gerçekte ise en çok zarar görenler oldu. Bu zarar en çok iktisatta kendini göstererek millete zarar verdi. Artık her millet kendi yağıyla kavrularak varlığını devam ettirir. Hariçte birinden iktisadi ve mali yardım isterse o zaman gayesine erişemez ve aksi bu ya tamamen soyulur. Tanzimat’tan beri Türk milleti de ayağını yorganına göre uzatmaz olduğunu, gelirden fazla gider olduğunu ve böylece bu zararda bilhassa iktisadiyatta yaşandığını belirtir. Fransız Maliye Nazırı Losi’nin “İyi maliye iyi siyasetle olur.” sözünü ele alarak düşüncesini desteklemektedir. Tarih boyunca maliye bozuklukları siysetsizlikten kaynaklandığını savunur. İşte bu karanlıkta ışık olmak için tekrardan kazanç aramak edası önemlidir. Anadolu’nun toprak zenginliği bir kenara İstanbul’un vakıfları da bir servet içermekte olduğunu da eklemektedir.

29 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 894

NERELERDE YANILIYORUZ?

Bu makalede Ankara Hükümeti eleştirmenin yanı sıra çareyi Avrupa devletleri ile sulh masasına oturmakta görmektedir. Yunanlılar Eskişehir önünde yenilgiye uğratıldı. Ankara’ya doğru ilerlemesi engelledi. Bu başarı için Allah’a şükredilmesi gerektiğini aksi olsaydı Türkler için büyük bir yıkım olacağını belirtir. Fakat her şey bitmediğine de ekler. Top, tüfek ve barut kokuları Türkleri yanlış yönlendirmektedir. Savaş kiminle olursa olsun bir amaç taşımayacağını yeniler. Örneğın, düşman Yunanlılara karşı ilerlendi, mağlup edildi. Teselya’ya kadar ilerlendi, az kala Atina’yı da alınacaktı. Lakin sonuç ne oldu? سوالını sormuştur. Düşman mağlup olsa dahi Türklerin bir şey alması şöyle dursun, Girit’in de elden çıktığını belirtir. Bu açıdan davanın Avrupa ile çözülmesi gerektiğini savunur. Ankara Hükümeti’ni devleti beladan korumadığını, belalara attığını çok geçmeden bu gereğın idrak edilmesi gerektiğini savunmaktadır.

30 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 895

EZELİ HAKİKATLER

Bu makalede Bolşeviklerden uzak durulmasını tavsiye etmektedir. Gerçek ister siyasette olsun ister başka bir yerde, yine gerçektir. Yine ezeli ve ebedidir. İstanbul’u Moskoflara kaptırırsa Anadolu’da da yaşanmayacağını savunur. Akıl başa geldiğinde iş işten çoktan geçmiş olacağını belirtmektedir.

31 Mayıs 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 896

BAZI RİCÂLİMİZE BİR DERS

Bu makalede siyasette kıyafet değiştirir gibi meslek değiştirenler bulunan olduğuna yönelik eleştirilerde bulunmaktadır. Mesela; Hüseyin Hilmi Paşa'dan Galip Kemal Bey'e, Cavid Bey ve Ahmet Rıza Bey gibi.

Haziran 1921

1 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 897

NİÇİN AYRILDIK?

Bu makalede fikri ayrılıkların ön planda olduğu söyler. Çünkü bu kişilerin sadece memleketi değil, Avrupa'yı da bilmediklerini iddia eder. Bilmemekle de kalmayıp öğrenmeye de çalışmadıklarını söyler. Bu ayrı fikirler Beha Şakirlerle, Nazımlarla, Ömer Nacilerle aralarında büyük bir uçurum oluşturmuştur. Meşrutiyet'in ilanından sonra kendilerini en büyük düşman bildiklerini söylemiştir.

2 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 898

ANKARA – MOSKOVA

Bu makalede iki kere iki dört eder gibi sonucu kesin olan bir şey olduğu gibi Rusya'ya güvenilmemesi gerektiğini belirtmektedir. Ankara Hükümeti'nin Moskoflarla sözleşme imzalayacağını duyulmuştur. Tarihte de bunu yapıldığını, akıbetin belli olduğunu dile getirir. Bu antlaşma olursa Moskova hükümeti ile Avrupa mücadeleye girdiğinde Moskoflar mağlup olursa Türkler bu boyundan büyük felaketle artık başa çıkamayacaklarını savunur. Bakıldığında Yunan gibi bir düşman varken Ankara ile İstanbul arasında hiçbir anlaşmazlığa izin verilmez. Fakat Ankara'dakiler bu gerçeği unuttuklarını, Anadolu'nun hala büyük kısmı istila altında olduğunu ekler. Sürekli bugünün dünden daha iyi olduğu söylense de gerçekte bir uçuruma doğru gidildiğinin bilincine varılmasını savunur.

3 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 899

BEKİR SAMİ BEY'LE..

Bu makalede Bekir Sami Bey ile savaşın son dönemde tanışıp muhabbet ettiğini anlatmıştır. Memleketin halinden dem vurmışlardır. Savaştan sonra da İttihatçıların tüm milleti silah altına gelmeye çağırmıştır. Bekir Sami Bey'in üç dört ay önce Londra'ya devleti temsilen gittiğini burada atıp tuttuğunu söylemiştir. Burada Sevr Antlaşması'nın bazı kararlarının değiştirilmesiyle kabul olunacağını söyleyerek hilafet ve Osmanlı saltanatına hürmetini bildirdi. Bolşeviklerle ilişkisini saklayamayarak hükümeti adına İngiltere, Fransa, İtalya ile itilaflara katıldı. Ali Kemal zaten bu belaların sebebini Harb-i Umumiye sokanlar olarak görmektedir. Bekir Sami Bey, Ankara'ya gelince tavırları taktir yerine kınama görmüş ve görevinden azledilmiştir. Bu konuda Bekir Sami Bey'in de fikirlerine sahip çıkmayınca başka söze gerek kalmadığını söylemiştir.

4 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 900

TARİHİMİZDEN BİR NUHBE

Bu makale Osmanlı Türklerinin tarihleri göz önüne alındığında dahilde ve hariçte pek çok kimseleri bilmedikleri bir hakikat göze çarpacağına değinmektedir. Bu da Türklerin içtidadıdır. Türklerin tarihine de değinmektedir.

5 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 901

EN BÜYÜK GAFLETLERİ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. On üç senedir devletin halinin ıstırap içinde olduğuna değinmiştir. Mevcuriyet kökünden baltalanmış ve hastalık başlamıştır. Hilafet ve saltanatı gerekli kıymetin verilmesi gerektiğini söylemiştir. Milliyet duyguları, meşrutiyet desturları saltanatın hükmünü engel olamayacağını düşünmektedir.

6 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 902

TÜRK NASIL TÜRKLEŞTİ?

Bu makalede Türklüğe değinmektedir. Edebiyatta, içtimayatta millet fikrinin önemli olduğunu belirtir. Lisan-ı Osmani denilen de Türkçe olduğunu, devlet ve saltanat Osmaniye ise Türk devleti, Türk saltanatı olduğunu belirtir.

7 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 903

EĞRİLİK

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Eğrilik nerede olursa olsun çöküş ile sonuçlanır. İster ticarete ister siyasette olsun, sonuç yine hüsrandır. Kendisinin eğri adamlardan olmadığını belirterek Türklerin alışverişte kin tutmadığını, kimsenin hakkını yemediğini belirtir. Türklerin aldatmaktan sakınıp, onun yerine aldandığını ekler. Fakat siyaset oldu mu, eğrilikten sakınılmadığını, hatta bu eğrilik siyasette temel bir fikir oluşturduğunu dile getirmektedir. Savaşta Enver ve Talat vasıtasıyla Türk milletinin kaderi Almanya üzerine zapt edilirken Cavid, Cemal Paris'e gitmiş ve Fransa'yı avutmuştur. Diğer taraftan Hakkı Paşa Londra'ya giderek İngiltere'yi kazanma yolları aramıştır. Bu siyaset bırakın vicdan bir tarafa dursun, hiçbir idareye sığmayan, manasız ve beyhude bir siyaset olarak görmektedir. Gerçekte Türklerin o devletleri değil, kendilerini aldattığını savunur. Bugün var olan perişanlığı da bu eğriliğe bakmaktadır. İttihatçıların konuşmaları ile güzel günlerin olduğuna ikna ettiğine, adeta çukurda değilmiş izlenimi uyandırdıklarını, müttefikler mağlup olmasına rağmen Türklerin galip çıkması şeklinde bir resim çizdiklerini ama vaziyetin elim olduğunu savunur. Haricen ve dahilen yaşanan başarısızlıkları buna bağlamaktadır. Eğrilikten uzaklaşması gerektiğini, böylece doğru iş görmenin nasip olacağını savunur.

8 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 904

YENİ BİR SAFHA

Bu makalede yeni gelen haberlere göre Avrupa ile siyasetin yeni bir safhada olduğuna değinir. Eldeki fırsatlar kaçırılmış olmasına rağmen artık bir fırsat kaçırılmamasını tavsiye eder. Devletler Londra'da toplandığında Türklerin lehine kararlar olmasına rağmen yaşanan olaylar neticesinde Anadolu'da kıyametlerin koptuğuna değinir. Türk milleti için davanın her daim aynı olduğunu belirtir. Avrupa devletleri ile anlaşma ve uzlaşma yoluna gitmeli, bu konu biraz daha ihmal edilirse sonun iyi olmayacağını bildirmektedir.

9 Haziran 1921- GAZETE YAYIMI YOK.

10 Haziran 1921- GAZETE YAYIMI YOK.

11 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 905

MESUL KİMDİR?

Bu makalede yeni gelen haberlerin kötü olduğunu, hariçte ve dahilde kara bulutların etrafı kapladığına değinmiştir. Türk milletini talihsiz görmüştür. Ankara'nın artık Türkleri tamamen uçurumdan atmak üzerinde olduğunu söyler. Barış olsaydı; Yunan gibi bir düşmanın saldırısına maruz kalmayacak, Anadolu'yu ezdirmeyecektik. Ankara hükümetinin sulhun tam zıddında hareket ettiklerini, Yunanlıları düşman kılmak için ellerinden geleni yaptıklarını söylemiştir. Buna akıl erdiremediğini de eklemiştir. Bu sebeple bu millete birçok belanın artık hak olduğunu söyler. Hariçte ve dahilde Babıâli İstanbul ve Ankara'da akıl ve vicdan sahibi kişilerle çalışabilirse geminin bu fırtınadan yıkılmadan kurtulabileceğini savunmaktadır.

12 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 906

YİNE YAŞASINLAR

Bu makalede savaştan sonra kan ağlayarak durumu gördüklerini nüfusu azalttıklarını ve bunun sonucunda milletle bir sitem görmediklerini söyler. Bu halkı kurban ettiklerini, memleketi kurtardık diye diye Anadolu'yu alt üst ettiklerini, düşmanların dilediklerini yaparak antlaşma şartlarını ağırlaştırdıklarını, Yunanlıların Çatalca'ya kadar gelmelerine sebep olduklarını söylemiştir. Ankara hükümeti olmasa memleketin refah içerisine çoktan girmiş olacağını ve savaştan aldığı yaraları çoktan saracağını, bu zamana kadar maliyece de toplanmış olacaklarını iddia etmektedir. Bolşeviklerle de yakınlaşmış olduklarını ve anavatani çiğnemekten geri durmadıklarını eklemektedir. Çerkes Ethem gibi kişileri devletin başına bela ettiklerine değinmiştir. Halka beyhude yere vaatlerde bulunduklarına gönüllerde ümitler yetiştirdiklerine değinmiştir. İttihatçıların halkı kolayca kendi gizli emellerine alet ettiklerine değinir. Maneviyata önem vermediklerini ve çöküş içerisinde Türk'ü sürükleyip durduğunu söylemiştir.

13 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 907

NE FİKİRLER! NE İNSANLAR!

Bu makalede Ankara'nın tavırları nedeniyle İngiltere'yle ilişkilerin korkunç bir hal aldığını söylemiştir. Öncelikle boğaz boğaza olunan düşmandan kurtulmak

gerektiğini savunur. Bir aşireti bile yönetemeyecek olarak nitelendirdiği Ankara Hükümetini durdurmak gerekli olduğunu söylemiştir. Aylardan beri tüm muhalefet hareketlerine, saltanat ve hilafete karşı tavırlarına sabır gösterdiklerini fakat artık işin renginin değiştiğini Türk milletini artık uçurumdan ittiklerini dile getirmiştir. Yunan belası yetmez gibi başka felaketleri de başlarına açtıklarını söylemektedir. Ankara'nın ne yapmak istediğini anlamak için *Yeni Gün* ve *Hakimiyet-i Milliye* gazeteleri süzgeçten geçirmiştir. Ama burada okudukları karşısında şok olduğunu beyan etmiştir. Türklerin geleceğiyle top gibi oynayan Ankara Hükümeti'nin, Yunan gibi bir belayı unutup Avrupa'ya kafa tuttuğunu, bir sebep ile savaş açmak için uğraştıklarını iddia etmiştir.

14 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 908

VÜKELACA TEBEDDÜL MÜNASEBETİYLE

Bu makalede Heyet-i Vükelaca bir değişim meydana gelmesine değinir. İzzet ve Salih Paşaların yeniden hükümete gelmelerine mutlulukla karşılamıştır. Bu kişiler Ankara'yı görmüş kişilerdi. Hükümet için önem arz edebilirlerdi. Kuvvetin Ankara'nın elinde olduğunu söylemiştir. Tevfik Paşa'nın da onlara karşı ılıman olduğunu belirtmiştir. Böylece hükümette var olan ikilik geçici olarak ortadan kalkmıştır.

15 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 909

YENİ VÜKELADAN NE BEKLİYORUZ?

Bu makalede yeni heyetten istekler bulunmasını ele almıştır. Öncelikle birlik şarttı. Ve İzmir, Edirne gibi yerler için her türlü fedakarlığa Türk milleti hazır olduğunu da belirtmektedir.

16 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 910

YAZIKTIR, GÜNAHTIR

Bu makalede Türk milletine yazık ve günah olduğuna değinmektedir. Bu talihsiz millet için savaşları bir afet olarak görmektedir. Bu memleket hem geçmişte geçmiş hem de çekmeye devam etmekte özellikle mütarekeden sonra bir an olsun rahat yüzü görememiştir. Şimdi de Yunan belası peyda olmuştur. Ankara hükümetinin siyasetsizliklerinden ve başı bozuk oluşlarından dolayı ileri bir adım

atılamadığını ileri sürmektedir. Yunanistan bu fırsatı değerlendirmek istese de işi eline yüzüne bulaştırmış ve iki tarafı çıkmaz yola koymuştur. Avrupa’ca İzmir ve Edirne meseleleri incelenmiş ve gerçekler ortaya çıkmıştır. Yunanistan’ın bu topraklarda ne bir menfaati ne de hakkı, ehliyeti bulunmaktadır. Bu olay Türklerin lehine olmasına rağmen dava askıda kaldığını belirtmektedir.

17 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 911

PARİS’TE BİR RASİME-İ İRFAN

Bu makalede Paris’te gerçekleşen muhteşem saydığı törene değinir. Burada fazıl ve marifetin erkânı, hocalar, şakirtlerinin toplandığından bahsederek Hutbeler irad ettiklerini, Tehzip ve terbiyeye dair fikirler beyan eylediklerini ekler. Fransa’da öteden beri böyle bir gelişim hukuktan edebiyata kadar olduğunu belirtmektedir.

18 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 912

İTİDAL VE İTİLAFA DOĞRU

Bu makalede Avrupa devletleri (özellikle İngiltere) ile uzlaşma yoluna gidilmesini öngörmektedir. Gelen haberlere göre artık Ankara’nın Moskova’ya, Afganistan’ı, Hindistan’ı vs. unuttuğu ve bu talihsiz vatan için Anadolu’yu, İstanbul’u, Edirne’yi düşündüğü yönünde olmuştur. İngiltere’ye daha da bir tedbirli bakılmaya başlanmıştır. Bu uzlaşmacı politikayı Ali Kemal taktir etmiştir. Böylece Yunanlıların da önünü alabileceklerini ve çilelere bir set çekilebileceğini düşünür. Bunun için İngiltere önemli kilit noktasıdır. Bunu devlet için oldukça hayırlı bir adım olarak görmektedir. Zaten Yunanlılar Bursa’ya kadar istilayı gerçekleştilerse bu Ankara hükümetinin top ve tüfekleri sebebinden olduğunu savunur. Bu açıdan ister İttihatçı ister Kuvâ-yi Milliyeci olsun dünyadan bihaber bu heyetlerin Avrupa tarafından tanınması ve kabul edilebilir bir hale gelmesi için tabi olma mecburiyetinde olduğunu söylemiştir.

19 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 913

FEVZİ PAŞA’NIN BEYANATI

Bu makalede Türk milletinin geleceği kuvvet Ankara’da olduğu için onun hareketlerine bağlı olduğunu ele almaktadır. Dahil ve hariçte hatta özellikle de hariçte son derece nazik davranmak gerektiğini savunur. Bunun için Fevzi Paşa bir

beyanat hazırlamıştır. Yunan gibi bir düşman varken bir yandan Moskova'nın sözüne güvenilmemesi gerektiğini tavsiye etmektedir. Tarihte bunun örneği var olduğunu belirtir. Garpte ise İnönü başarıları gerektiği amaçlara ulaşamamıştır. Türk ordularının Yunanları tamamen ezmemiş, denize dökmeyi bırakın Bursa'dan bile Yunanlıları atamadıkları düşüncesine sahiptir. Peki, Ankara Hükümeti'nin bu amaçlar için düşündüğü siyasi hareketini anlamak için Fevzi Paşa'nın beyanatından bir kısım aktarmıştır; "Maksadımıza ermek için milletin bütün maddi ve manevi kudretini müdafaa-i milliyeye hasr edeceğiz. Bu zavallı topraklarımız hülasanı her şeyden ziyade kendi silahlarımızdan ve ona muaved ve mukadder olan zaferlerden bekliyoruz. Şimdiye kadar endişe hülasa ve istiklal ile kanını ve malını bezl etmekten çekinmeyen milletimiz şüphesizdir ki bizi netice isal edecek yeni fedakarlıkları da aynı ruh hamiyetle kabul edecektir." Zaten Türk milleti senelerden beri fedakarlığı yaptığına, birçok zarara uğradığına değinir. Bu kısmı açmak istemediğini fakat Ankara'nın sadece Yunanlılara değil, aynı zaman tüm Avrupa'ya karşı silahla davasını çözmek istemesi bu konuyu açtığını belirtir. Eğer bunu yaparlarsa Türk milletinın çekecekleri çok olacağını ileri sürmektedir.

20 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 914

İKİ TEZHİB ARASINDA

Bu makalede bir fırkanın, cemaatin kontrolüne girince millet için tezhibin ilmi ve fikri önem taşıdığını belirtmektedir. Fakat İttihatçılar tezhibin olmadığını bu sebeple kaş yaparken göz çıkardıklarını dile getirmiştir. Milleti yükseltmek amacıyla işe başladıklarında tam aksi o milleti batırdıklarını ileri sürmektedir. Millete hizmet vermek isteyenlerin en birincil vazifesinin tezhib-i umumiye çalışması olduğunu belirtmektedir.

21 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 915

HEP O SİYASET!

Bu makalede şark meselesinde artık dini konuların ikinci planda kaldığını kavramak gerektiğini söyler. Bu konuda dört asır önce Hristiyan Fransa Kralı Birinci Fransova'nın diğer bir Hristiyan Kral Şarlken'e karşı İslam'ın ittifakına talip olmasını örnek göstermiştir. Şimdi de Fransa ve İtalya Yunanlılardan ziyade Türklerin tarafını tutmaktadır. Tüm bu örnekler dini ittifakların çok çok eskilerde

kaldığını belirtmektedir. Yunanlıları Türk yurdundan kovmak için derhal Avrupa devletleriyle anlaşma ve uzlaşma yoluna gidilmesinin şart olduğunu dile getirmiştir.

22 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 916

BİR TEŞBİH MÜNASEBETİYLE

Bu makalede gazetelerin birinde gördüğü baş makale yazısındaki teşbihi ele almıştır. Bu yazıda geçenlere göre; “Biz Ankara’nın Bolşeviklikten istimdadına içtimai, kanuni ve teşri’, medeni, ve itikadı bir mani veremiyoruz. Ankara müdafaada kendine bir müttefik-i siyasi arıyor, onun kim olduğuna bakmıyor. Bu neye benzer? Bunun tarihte gayet parlak misali vardır. Devlet-i Osmaniye Avrupa’da Infidele yani Hristiyanlık nokta-ı nazırından gayr-ı mümin münker (yapılması uygun olmayan) hatta müşrik Palen olmak üzere tavsif (vasıflandırma) edildiği zamanlar Türkler ile Avrupalı Hristiyan hükümetler arasında ittifak tel’in (lanetleme) edilir idi. Fransa Kralı Birinci Fransova bu babta ne büyük tahkirlere (aşağılama) duçar (yakalanmış) oldu.” Buradan da hareketle Meşrutiyetten itibaren başkaldıran siyasetlerle devam edilmiş fakat bir kazanç elde edilemediği konusunda eleştiri yapmaktadır. Bolşevikliklerle ittifak kurmak ise bu başkaldırıcı siyasetin en korkunç olanı görmektedir. Tehlikenin farkında olmayanlar telaşa bile kapılmadıklarını, aklı başında olanlar da ses çıkarmayıp bu olayı pek de tehlike görmediklerini belirtmiştir.

23 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 917

NE OLUYOR? NE BİTİYOR?

Bu makalede Avrupa ile uzlaşmak gerektiğini savunmaktadır. Son hadiseleri özetlemiştir. Ankara’nın birtakım yaptıklarının özellikle İngiltere’yi infiale uğrattığını söylemiştir. Bu da Yunanlılar ile devam eder harpte onların tarafını tutmalarına az kaldığı şeklinde yorumlanabilir. Yunanlılar bu fırsatı değerlendirerek Karadeniz’i topa tutmuşlardır. Türkler için durum gittikçe korkunç bir hal alıyordu. Bu sırada tekrar bir ümit doğmuştur. Devletlerin şiddeti bir köşeye bırakarak Anadolu’ya karşı yumuşadılar. Ankara’dan Avrupa’ya gidildi. Paris’te şark meselesi yeniden konu oldu. Yunan saldırısı durdu. Bu konuda özellikle İngiltere ile uzlaşılması umulmuştur. Böylece Yunanlılar karada düşmüş balık gibi çırpınacaklardı. Fakat ümitler yeniden boşa çıkmıştır. Çünkü İngiltere hariciye hazırı Paris’teki işlerini son verince Londra’ya dönüşünü gerçekleştirmiştir. Böylece

beceriksiz bir siyaset ile bir fırsat daha kaçırmış olduğunu yazmıştır. İşi bilene bırakmayınca sorumlunun yalnızca Türkler olduğunu beyan etmiştir. Bu durumu Ankara'dakilerin başaramayacağını söyler. Ancak Babiâli'nin gerçekleştireceğini söyler. Bu durumun artık keşif edilmesini umduğunu söyler.

24 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 918

NASIL DEF ETMELİYİZ?

Bu makalede Yunanlıların topraklardan def edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Yunanistan'ın bu ülke başına gelen bir afet olduğunu ve Türk topraklarını namert şekilde ezdiğini perişan eylediğini dile getirmiştir. Fakat Yunanlılar bunu yaparak asla kazanamamış maddi ve manevi bir menfaate ulaşamamıştır. Bilakis onlar da maliye, ordu vs. şekilde zarar görmüşlerdir. Bu afetin def edilmesinin şart olduğunu söylemiştir. Fakat nasıl? Asker ve ordu ile bunu başaramayacağımı söyler. Türkün azmi ve celadeti kadar yunanın da kudret ve hududu olduğunu söyler. Yunanistan'ın en büyük fırsatı Avrupa'yı arkasına almaktır, bu durum devam ederse uzun yıllar Osmanlı topraklarında barınabileceğini söyler. Bu konuda Türklerin Avrupa ile uzlaşması gerektiğini ve bunu Babiâli hükümetinin gerçekleştireceğini iddia eder.

25 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 919

BİR AN MÜHİM

Bu makalede Yunanlılara Avrupalıların tavrı değerlendirilmiştir. Siyaset içerisinde bir anın bazen ömürlere bedel olduğunu vurgulayarak başlamıştır. Çünkü o an içerisinde öyle bir hareket meydana gelir ki selamete ulaşılacağı gibi musibetlere de varılabilir. Bu konuda Türklerin uyanık olunmasını önermektedir. İngiltere'nin Yunanlılara yakın olduğunu ve Atina Hükümeti'nin bir fırsat içinde olduğunu, Osmanlı Devleti'nin ise ucu bucağı görünmeyen bir yolda olduğunu söylemiştir. İtalya ve Fransa gibi devletlerin Yunanistan'ın Anadolu'daki herhangi bir yere işgale kalkışması karşısındaki gösterecekleri tavırlar durumu Türklerin lehine çevirmiştir. Aradaki tüm bu ilişkileri de Ankara hükümetinden ziyade Babiâli'nin gerçekleştireceğine inanmaktadır.

26 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 920

YUNANİSTAN’IN BİLE

Bu makalede Yunanlılar İzmir’e ayak bastığından beri musibetler olduğunu güzel ve mağdur şehrin kötüleştiğine değinmiştir. İzmir’i İstanbul’dan ayrılmasına sebep olmuştur. Böylece tüm musibetlerin kökenini Yunanlıların Anadolu’ya gelişine bağlamıştır. Anadolu’yu kâbus gibi işgal etme istediğine değinmiştir. Osmanlı Devleti içerisinde yaşayan Rumların bile Yunanlıları istemediğini canı gönülden istekli olduğunu ve bunu saklamadıklarını söylemiştir. Ek olarak memleket içerisinde halkın basit olduğuna ve yüksek cepheleri tam kavrayamadığını iddia ederek İttihatçıların de zümrelerinin bu erbab içerisinde olmasını hataları olarak sayar.

27 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 921

ANKARA VE ENVER

Bu makalede Enver ve Ankara’dakiler hakkında eleştirilerde bulunmaktadır. Enver’i kahraman değil bir “şaklaban” olarak tanımlamaktadır. Buna karşın senelerce baş tacı olmuştur. Devletin temel yapısını yıkmış, milletin canını okumuş, vatanın kanına girmiştir. Bu kadar kötülüklerine rağmen yine de kahraman ve baş tacı sayılmıştır. Fakat ne hizmeti, meziyeti ve fazileti olduğu bilinmediğini ekler. Her seferinde affedilmiştir. Trablusgarp’ın elden çıkışına, Arnavutluk isyanında, Makedonya kıyametinde, Balkan Harbi’nde etkili isim olmuştur. Bunlarda ise tek amacı yükselmek ve yıldız gibi parlamaktı. Neticesinde sürekli şımartıldığına ve Ankara’dakilerin de pek farklı olmadığını düşünür. Şahsi rekabetler, ihtiraslar ocakta etkili olmuştur. Enver ne ise Ankara o’dur diyerek Enver’in yanı sıra Ankara’yı da kötüler. Aynı şekilde idare, amaç, ezici kuvvet, nihai zafer ve savaş gibi argümanların hepsinin Ankara ve Enver’de bulunduğunu söyler.

28 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 922

TEŞKİLATIN EHEMMİYETİ

Bu makalede İttihatçıları ve Bolşevikleri eleştirmektedir. “Her memleket müstahak olduğu hükümete malik olur. Bir milletin ekseriyeti ne ise hakimiyetini temsil eden heyet de o dur.” fikri ile Bolşevikleri örnek gösterilmiştir. Bolşeviklerin Rus halkını perişan, sefil hale koyduğunu söyler. Bu durumda asan kesen bir

hükümet oluşturmuşlardır. Peki böyle bir hükümet nasıl kudrete kavuşmuştur? Cevabı: Teşkilattır. Aynı durumu Türkleri de benzetmiştir. İttihat ve Terakki'yi böyle tasvir etmiştir. Fakat tamamen benzemiyorlar ve benzeyemezler. Tek benzer yanlarını teşkilat olarak görmektedir. Hükümet ve hakimiyetleri benzemekteydi. Teşkilata hürriyet ve adaletten daha çok ehemmiyet vermekte olduklarını ve bununla övünmekte olduklarını söyler. Buna ispat olarak İttihatçıların şu sözünü örnek vermektedir. “Sizin aleminiz olabilir, fazılınız olabilir hatta haksız olabilir. Fakat bize karşı bir noksanınız vardır ki o da teşkilattan mahrumiyetinizdir. O kuvvete malik oldukça biz size daima galibiz. Memleketin ekseriyeti sizinle beraber olsa yine galibiz.”

29 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 923

RED CEVABINDAN SONRA

Bu makalede İttihatçıların Yunanlıları küçük görerek savaşmalarını hataları bulduğuna değinmektedir. Yunanistan'ın cevabın ret olması siyasette hatanın büyüklerindendir. Düşmanı küçümsememek gerektiğini vurgular. Düşmanın karınca olsa bile fil bil derler. Atina hükümeti siyasi hatalar yapsa da bunun cezasını çekmemiştir. Çünkü Avrupa devletlilerince asırlık bir zade olarak bilinir. Dost diye bildiklerin düşman çıkacağı ders olmalıdır diye vurgular. Bu konuda yine de her koyunun kendi bacağından asılacağı söyler. Vatan bu düşmandan kurtulduğu zaman fertlerin dilediği gibi hareket edeceğini söyler. Bu sebeple şu süreçte Ankara'nın yani İttihat ve Terakki'nin teşkilatını desteklemediklerini söyler. İttihatçıların hiçbir dönem gelecek temin edemeyeceğini iddia eder.

30 Haziran 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 924

MÜESSİR PERDE PUŞ!..

Bu makalede Anadolu'da barış ve selametinin olmadığını aksine çarpışmaların peyda olduğunu söyler. Savaş hüküm sürmüştür. Yunanistan'ın ret cevabından sonra taarruza başladıklarını söyler. Çaresiz Türkler senelerce afetlerle baş başa kalmıştır. Düşman ezeli bir düşmandır, bu sebeple bu musibetin diğerlerinden daha büyük olduğunu vurgular. Buna karşılık devletlerin vasıta olmayı kabullenmeyerek Yunanlıların silahları bırakmamaları bize karşı saldırıya geçmeleri korku

oluşturmaktadır. Fakat Yunanlıların amaçlarına hiçbir dönemde erişemeyeceğini az çok başarı elde etseler de sonucun olumlu olmayacağını söylemiştir.

Temmuz 1921

1 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 925

BU DEVLET NE İDİ? NE OLDU?

Bu makalede Türklerin geçmişi ve bugününde var olan elim hallerine değinerek İttihatçıları eleştirmektedir. Türklerin büyük ve muhteşem bir geçmişe sahip olduğuna değinilmiştir. Tarihte Türk kavmi Asya'nın büyük ırklarındandı. Muhtelif saltanatlar oluşturdu ki Cengiz Devleti bu saltanatların en parlak dönemidir. Ne tarafa gittiler ise o tarafta hakimiyeti ellerine geçirmeyi başardılar. Osmanlı Devleti de böyle bir geçmişten meydana gelmiş ve bütün benzerlerinden daha parlak bir dönem ortaya çıkarmıştır. Tarihteki saltanatlardan en büyüğünü oluşturmuştur. Böyle bir geçmişten bugün gelinen seviyeyi eleştirmiştir. Hilafet ve saltanatın nüfuzunun sarsılmış olduğunu dile getirmiştir. Düşmanı yalnızca dışta görmemiştir. Düşman sadece hariciyede meydana gelmiş olsa bunun büyük bir nimet olacağına değinmiştir. Fakat ocakların teşkilatının dahilde düşmanlık oluşturduğuna ve musibetlere yıllardan beri dahilden maruz kalındığını belirtmiştir.

2 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 926

FENA BİR SULH

Bu makalede kötü bir sulh iyi bir harpten daha hayırlı olarak görmektedir. Bunun elim neticelerle anlaşıldığını belirtmiştir. Öncelikleri savaşların birkaç ay sürdüğünü fakat artık bu senelere denk geldiğine değinmiştir. Mesela bu asırlarda Japon Rus Harbi de uzamamıştır. Artık muharebeler bir afet havasındadır. Sürdükçe sürmektedir. Ve her bir anı iktisadı vs. güçte düşürmektedir. Yunan ile arada var olan iki sene süren durumu da bu sebeple manasız olarak görmektedir. Böylece sulh her iki taraf için de daha hayırlıdır. Buna karşılık Yunanistan'da Venizelos'un düşüşünden sonra Yunan siyaseti ne ölçüde düştü ise Ankara hükümeti siyaseten o kadar yükseldiğini belirtmiştir. Bu konuda sağ eli ile sağladığı başarıyı sol el ile

bozmamasını umduğunu söylemiştir. Ankara'nın hariçte ispatladığı bu başarıyı dahilinde de göstermesini istemektedir.

3 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 927

BİZ NE DİYORDUK?

Bu makalede Avrupa devletleriyle aranın iyi tutulması gerektiği vurgulanmıştır. İki senede Yunanistan İzmir'i İtilaf Devletleri'nin bir kararı ile işgal etmiştir. Bu duruma karşı Türkler mücadeleye girişse de felakete uğradı. Böyle bir bela tasavvur edilmemekteydi. Yine de Türk yurdunu Yunanistan'a yem yapmamak için Türkler her fedakarlığa hazır idi. Fakat Avrupa siyasetine hâkim olanlar Yunanistan'la savaşa girmenin iki tarafın menfaatine uymayacağına bilmekteydi. Bu konuda anlaşmaya varılması ve Avrupa devletleriyle aranın iyi tutulması öngörülmüştür. Çünkü Avrupa devletleriyle ara iyi tutulursa Yunanlılar ceketini alıp yurdu terk eyler hale gelirler, aksi halde Türklerin Yunanlılara fırsatı altın tepsiyle sunmuş olunacağını belirtir.

4 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 928

BİR CAMİ MÜNASEBETİYLE

Bu makalede Fransa Hükümeti'nin Paris merkez medeniyetinde İslam dini için muhteşem ve muazzam bir cami inşasına karar vermesine değinmiştir. Bu durum İslam için büyük bir hizmet oluşturacaktır. Bu konuda Hristiyanların bile dinleri müsaade etmemesine rağmen İslamiyet'i fazilet olarak olmakta tereddüt etmediklerine değinmiştir.

5 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 929

NİÇİN MUVAFFAK OLAMIYORUZ?

Bu makalede başarılı olamama nedeni irdelenmiştir. Osmanlı Devleti'ni yıllardır yıkılmaktan kurtarmak için türlü çareler denenmiştir. Fakat başarı bir türlü elde edilememiştir. Tanzimat ve meşrutiyet de aynı şekilde başarı sağlayamamıştır. Ve neden başarılı olunmadığı bu iki ıslahat girişimde daha da ortaya çıkmıştır. En önemli nedeni bilmemek olarak görmektedir. Geçmişi ve şuanki hali bilmemek, dahili ve hariciyi bilmemek, ne olduğunu ya da olacağını bilmemek, nasıl hareket

edeceğini bilmemek ve tüm bu bilgisizliklerin yanı sıra en mühim bilmediğini bilmemek ve kabul etmemenin büyük hata olduğunu savunur.

6 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 930

BU DEVLETİN DÜSTUR-I ESASİLERİ

Bu makalede devlet ve milletin kendini boş yere aldattığına değinmiştir. Gerçekleri göz ardı ederek Osmaniye'den uzaklaştırıldığını ve bunun neticesinde Meşrutiyet ile millet arasında bir uçurum doğduğunu dile getirmiştir. Bu da tüm çabaları boşa çıkarmıştır. İlerlemek istedikçe geriye gidilmiştir. Dimyat'a giderken evdeki bulgurdan olunduğunu ve göz göre göre başarısızlığa gidildiğini belirtmektedir.

7 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 931

BİR VESİKA

Bu makalede Fransa'daki vesika ile hakikatlere ulaştığını düşünmektedir. Bunu okuduğunda şaşkınlık içerisinde olduğunu Almanya'ya kurbanlık gibi teslim olduğumuzu söylemiştir. Bu gerçeğin zaten bilindiği fakat bu vesika ile ispat edildiğine değinmiştir. Arkalarına Almanya'yı aldıkları için dahili, harici hiçbir korkularının olmadığına değinir. Tarihte hiçbir devletin böyle kötü şekilde idare edilmediğini ve milletin kurban edilmediğini söyler.

8 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 932

DÜŞMAN SÖZÜ

Bu makalede Yunanlılar beyanatına değinilmiştir. Kuru laftan ibaret saydığını beyanatın önem taşımadığını belirtmiştir. Senelerden beri Türk düşmanlarının esas hedefinin Türkleri Avrupa'dan ve İstanbul'dan çıkarmak olduğunu söyler. Düşmanlar bunu bir kez başarsa çöküşün gerçekleşeceğini ve Asya ile Anadolu'da bir tutanak kalmayacağını bildirir. 1829 ve 1878'te yaşanan yalnızlık gibi Moskof hücumuna karşı hiçbir Avrupa devleti'nin Türkleri kurtarmaya gelmediğini ve aynısının yaşanacağını söyler. Devletin temel taşının hilafet ve saltanatı ihmal ederek sarsıldığını söyler. Türkler böyle oldukça düşmanların paçalarını sıvadığını ve bir uçurumdan atmak için hayal kurduklarını bildirir.

9 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 933

ARTIK ELVERMEDİ Mİ?

Bu makalede İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin isteyerek veyahut istemeyerek hükümlerine itaat etmeyi eleştirmektedir. Harb-i Umumi'de Enver'i alkışlamak, Talat'ı meşru' makbul göstermek amacıyla çabalar sarf edildiğini belirtir. Koskoca devleti alt üst eden bu kişiler hakkında kötü sözler edilmediğini ekler. Çünkü gazetelerinin kapanmasından korkulmakta idi. Muhalefet edenlerin başına gelenlerin orta olduğunu savunarak bu faaliyetleri zorbalık olarak tanımlamaktadır. Cevdet Bey'in eskimiş bir koca karı masalı okuduğunu iddia ederek şöyle olmuş, böyle olmuş gibi anlatımlarını eleştirmiştir. O dönemde Avrupalı devletlerin Türkler ile savaşa tutuşmak istemediğini ekler. Ama Almanya bu korkunç sonuca bir an evvel Türkleri sürüklemeye çalıştığını iddia emtekedir. Bu konuda Cevdet Bey'in kraldan çok kralcılık oynamasını eleştirerek savaşa girme nedenini şu sözlerle açıklamasına yer vermiştir: "İttihat ve terakki muharebeye girmiş olmaktan mesul değildir. O mesuliyet Rusya'ya racidir. (ait olmak) Rusya İstanbul ve boğazları almak istedi. Karadeniz'e lağımlar döktü. Bizi böyle yapmağa mecbur kıldı."

10 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 934

SULH! SULH!

Bu makalede savaştan bıkkıldığı ve savaş ile sorunların çözülmediğinin anlaşıldığına değinmiştir. Bu gerçeği Ankara görmekten sakınmaktadır. Artık yavaş yavaş Ankara'nın da bu gerçeği fark ettiğine değinir. Bekir Sami Bey'in de İtilaf Devletleri ile barış yapmak istediği kanaatindedir. İngiltere için "Türkiye'de herkes İngiltere'nin en büyük İslam devleti olduğunu bilir ve hiçbir Türk yoktur ki İngiltere ile Türkiye arasında samimi bir itilaf husulünü arzu etmesin." ifadesinin doğruluğunun yüksek olduğunu düşünerek kullanılmıştır. Bu konuda Bekir Sami Bey de "Biz İngiltere'nin muavenetine (yardımına) muhtacız, inkişaf iktisadımıza vasi bir mikyasta (ölçekte) yardım etmesini arzu eyleriz. Mazide İngiliz siyasetinin Türkiye'ye muzaheret (birbirine yardım etme) gayesine münatif (meyletmiş) olduğunu biliriz. İstikbalde böyle görmek isteriz." ifadesini desteklemiştir. Mütarekeden sonra (hatta İzmir'de bile) kılıç ile çözülecek bir durum olmadığına ama yapılan faaliyetler neticesinde İngiltere ile siyasette Türklerin lehine dönmesi

gereken ilişkiler aleyhine dönmüştür. Bu çok normaldir. Çünkü Moskova gibi bir durum vardır. Artık tek umudun kaldığını, Ankara hükümetinin bu şekilde devam edip İngiltere ile antlaşması ve yangından ne kurtarabilecekse kurtarması olarak görmektedir.

11 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 935

UFK-I SİYASİYEMİZ

Bu makalede ufk-ı siyasette çilenin dolmadığını söylemiştir. Dertler, ıstıraplar daha da yaklaşmıştır. Yunanlılar İzmir’e kuvvet sayesinde girmemiş ve yine o sayede Anadolu içerisinde istila hareketlerinde bulunmamıştır. Yine aynı şekilde o sayede de kalamazlar. Onlar fırsatı değerlendirmektedirler. Moskof Moskoftur, Türk düşmanıdır. Türk topraklarına girmek için fırsat kollamaktadır. Bu fırsatı yakalayınca verdiği sözleri unutacaktır. Bu konuda Fransa siyasetinden destek almayı umut eder. Öte yandan İngiltere’nin Türk’e yardım etmeme nedeni de Ankara’nın siyasetsizliği olarak görmektedir.

12 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 936

SEKSEN BEŞ YIL OLDU

Bu makalede devletin seksen beş yıl önce de kötü halde olduğuna değinir. Yeniçerilerin ilgasından Mora isyanına, Navarin hadisesine kadar günden güne zayıf düşerek Rusya ile savaşa tutuşulduğunu ve mağlup olunduğunu belirtir. Edirne Antlaşması imzalanmış ve Yunanlılar bağımsız olmuştur. Sonra Mısır ve Mehmet Ali sorunlarıyla uğraşmıştır. Devlet, Kütahya’ya kadar gelen İbrahim Paşa’dan kurtulmak adına Rusya’dan yardım istemiş ve denize düşen yılanı sarılır politikası uygulanmıştır. Bu kurtuluşun en büyük izmihlali oluştuğunu belirtir.

13 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 937

TEHLİKEYE KARŞI

Bu makalede Avrupa ile barışın sağlanmak zorunda olduğunu, aksi halde Yunan’ın yani düşmanın ekmeğine bal sürüleceğini iddia eder. Atıp tutanların gerçeği saklasalar da vaziyetin ortada olduğunu söyler. Bu konuda devletin topraklarını ezip geçen Türk ve Müslüman halka yapmadığı haksızlığı bırakmayan Yunanlıların en büyük gayesi bazı gerçekler ve taşkınlardan yararlanarak Avrupa ile Türklerin arasını

açmak ve Anadolu’da hâkim şekilde Türklere karşı ilerlemektir. Avrupa ile Türklerin arası açılırsa Türklerin eli kolu bağlı olacağı için bu durum Yunanlılar için büyük bir mutluluk kaynağı oluşturunurdu. Bu açıdan Türkler barış ve huzuru sağlayarak fırsatları kaçırmamalı ve Yunanlıların istediklerini vermemelidir. Bir taraftan kuvvetle savaşırken bir taraftan da Avrupa ile siyasete önem verilmelidir. Ancak bu şekilde baştaki bu beladan kurtulabileceğini savunmaktadır.

14 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 938

SİYASETTE DOSTLUK

Bu makalede Fransa ile Osmanlı arasındaki ilişki ve Fransa’nın nasihati ele alınmıştır. Siyasette elbette dostluk olacaktır ama bu kalben değil fikren olur. Menfaat içerisinde gerçekleşir. Mesela Fransa ile Osmanlı arasındaki ilişki buna örnektir. Fransa ile münasebetler on altıncı asırda Kanuni döneminde başladı ve devam etmiştir. Fakat zamanla değişen hususlar olmuştur. Asırlardır Avrupa’dan hatta özellikle Fransa ile ahdlara ve kayıtlara girilmiş yardımlar istenilmiştir. Şimdi hem bunlardan sıyrılıp hem de Fransa’nın dostluğunu kazanmaya çalışmanın anlamsız olduğunu söyler. Fransa, Osmanlı Devleti’ni dost tutma emelini sürdürmekte ve Türklerin padişah ve halife etrafında sıkı şekilde toplanıp birleşmesi tavsiyesinde de bulunmuştur.

15 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 939

NE KAZANDILAR?

Bu makalede Osmanlı devletinin yaptığı hizmetlerin yalnızca Müslümanlara veyahut Türklere değil Hristiyanlara da olduğuna değinir. Buna rağmen Osmanlı’yı dahilde ve hariçte hakimiyetini bozarak dost, düşman hepsinin bu uğurda çaba sarf ettiğini söylemiştir.

16 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 940

HAİLE-İ HARB

Bu makalede Yunanlılar ile problemin kuvvetle değil, Avrupa ile uzlaşma ile hal olacağını yineler. Anadolu’da tekrardan savaş ateşinin olduğuna değinir. Türkler yurtlarını düşmana çiğnetmektense canlarını feda ederler. Artık Yunanlılar şöyle yaptık, böyle yaptık diye atıp tutamıyorlar, bu Türk milletinin başarısını ortaya

koyar. Fakat düşmanın Türklere gösterdiği bir şey vardır ki Kuvâ-yi Milliye, Hürriyet ve İtilaf ve hatta İttihat ve Terakki olsun, hepsi birdir. Hangi fikre sahip olursa olsun, Türklüğü teslim eder. Ayrıca Bolşeviklerden dost olmayacağını, şu an dostumuz olmadığını vurgular. Dost sanılanın aslında düşman olduğunu ekler. Tekrar bu davanın kılıç ve kuvvetle değil siyasetle hal olacağını savunmaktadır.

17 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 941

NASİB-İ EZELİMİZ

Bu makalede devletin temeli savaşa dayandığına değinmiştir. Bu devlet ki cenk ve cihat ile kurulmuştur. Bu milletin talihi hep bu sebepten açılmış ve kapanmıştır. Türklerin tarihin hiçbir döneminde savaştan azade olamadığını söyler. Öte yandan Yunanlılarla dava konusunda siyaseti tercih etme zamanıydı, öyle yapılsaydı kurtuluş yolu olduğunu belirtir. Türklerin alinyazısının kılıç ile yazıldığını belirtir. Kütahya’da düşmanın sayı ve teçhizatça fazlalığına karşılık Türk milleti aslan kesilip başarı sağlamıştır. Fakat bunu destekleyenleri vatan haini ilan edip silaha sarıldığını ekler. Neticede savaş nasipse, umudun zafer olduğunu belirtmektedir.

18 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 11372-942

AMERİKA’NIN BİR TEKLİFİ

Bu makalede Amerika’nın silahlandırmada sınırlandırmaya gidilme teklifi ele alınmıştır. Bu da barış yolunda önemli bir adım olacaktır. Neticede savaşların azalması böylelikle de büyük yıkım afetlerinin önüne geçirilmesi gerçekleştirebilirdi.

19 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 943

ÖZÜ, SÖZÜ, GÖZÜ

Bu makalede düşmanların da katıldığı bir noktaya yer vardır ki; Türkün özü temiz, sözü hakikat, gözü pektir. Tüm kuvvetini de bu vasıta ile yapmıştır. Bu millet senelerdir rahat yüzü görmemiş, birçok darbelere uğramıştır. Şimdi de Yunanlılar ile çarpışmakta ve harikalar yarattığına değinmektedir.

20 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 944

BÂB-I ÂLÎ SİYÂSETİ

Bu makalede Babiâli'nin birlik siyaseti izlediğinden bahseder. Anadolu birçok yerin düşman istilasına uğradıktan sonra Türk milletinin zaferler aldığına ama bu zaferler neticesinde Avrupa devletlerinin her an müdahale edebileceklerine ve sonrasında bu meseleyi görüşmek için Paris veyahut Londra'da toplanılacağını söyler. Buradaki siyaseti de Ankara Hükümeti değil ancak Babiâli'nin yapacağını çünkü Ankara Hükümeti'nin ve Anadolu'nun vahdet-i milliye siyasetini anlamadıklarını ileri sürer.

21 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 945

HAKÎKAT

Bu makalede Yunanlıların gazetelerde yer alan zafer sözlerinin kuru sözlerden ibaret olduğunu, arkasının baş olduğunu söyler. Yunanlılar başarılı olsa da bu durumun bir şey değiştirmeyeceğini ve asıl durumu İtilaf Devletleri'nin belirleyeceğini belirtir. Özellikle Londra'da bir daha ele geçiremeyecek fırsatlar kaybedildiğine değinir. Daha ılımlı davranılsa belki de barış şartlarının o dönem belirleneceğini eklemektedir. Tüm bu şartları telafi edecek sistemin ise hilafet ve saltanatta olduğunu ama onların ikinci planda kaldığını söyler. Bir konuda yetkili kim ise onun sözü geçeceğine inanır.

22 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 946

KARA HABERLERE KARŞI

Bu makalede Kütahya konusuna değinerek düşmanın iddia ettiği gibi büyük bir savaşın sonucunda alınan hezimet ile Türklerin elinden çıkmadığını, zorunlu bir geri çekilme nedeniyle Türklerin elinden çıktığını savunmaktadır. Tekrardan Yunanlıların İnönü'deki gibi Türkler tarafından başını kayalara çarpılmasını dileyerek Türk darbesine maruz kalmalarını istemektedir. Yunanlıların bu böbürlenmelerini boş bulur. Öte yandan on üç senedir İttihatçı veyahut Kuvâ-yi Milliye adı altında memleketi cüretkâr şekilde belalara uğrattıklarını, rahat yüzü göstermediklerini ancak musibetlere uğrattıklarını iddia eder. Enver ve Talat gibi kişilerin mevcudiyetin sonra Osmanlı Devleti'ni beğenmeyen bir kesimin zuhur ettiğini bu kişilerin kendi ihtiraslarına yenik düştüklerini iddia etmiştir. Hiçbir

devlette böyle hükümet adamlarının keyfi idarelerinin hâkim olmadığını söyler. Talat, Enver, Sait Halim birleşerek Türkleri Harb-i Umumi belasına ittiklerini ve Osmanlı'nın topraklarının dağıtılmasıyla koskoca bir devletin Asya'nın küçük bir devlet basamağına inişini dile getirir. Mütarekeden sonra temkinli yaklaşmak ve hata yapmamak gerekirken İttihatçıların/Kuvâ-yi Milliye'nin onu da yaptıklarını ve yenik çıkan savaş sonucu tekrardan başı bozukluk yapıp Türklerin eli kolu bağlı iken düşmanın ekmeğine yağ sürerek hiçbir şekilde milletin hazır olmadığı dönemde silaha sarılmış olduğunu dile getirir. Kötü tecrübelerle artık şu sual akıllarda; ya başarısız olunursa? Harb konusunda Yunanlılara karşı İstanbul Hükümeti ve Anadolu bir yumruktur. Fakat Anadolu'nun hilafet ve saltanatı kulak ardı ettiğini, kabul etmediğini ve bu sebeple devletin türlü türlü musibetlere maruz kaldığını iddia eder. İşte tüm bu şartlar altında yapılması gereken en önemli şey Avrupa devletleri ile uzlaşmak ve barış için fırsatlar yakalamaya çalışmaktır. Tekraren bu davanın çözümünün kuvvet, harp, kılıç vesairede değil de siyasette olduğunu vurgulamıştır.

23 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 947

HAYÂL VE HAKÎKAT

Bu makalede Yunanlıların bu kadar ilerlemesinde İttihatçıların faaliyetlerinin etkin olduğunu savunmaktadır. Yunanlıların bir hayal içerisinde olduğunu gerçeğin Avrupa'da gizli olduğuna değinir. Yunanlılar, Türkleri mağlup ettik diye gezinmekte ve Anadolu'yu Yunanlılaştırdıklarını iddia etmektedir. Fakat Yunan orduları her ne kadar Kütahya'ya hatta ve hatta Eskişehir'e girdiyse bile iş burada bitmemiştir. Çünkü tekrar yinelediği nokta şudur; Osmanlı Devleti'nin varlığı Avrupa'nın lâzıme (gerekli) siyasetini oluşturmaktadır. Öte yandan İttihatçılar veyahut Kuvâ-yi Milliye, Avrupa'nın bu siyaseti anlamamış ve burada en büyük hatalarını yapmış bulunmaktadır. Onlar aksine Avrupa'ya kafa tutmuş, orduya gereğinden fazla güvenerek devleti başı bozukluğa sevk etmişlerdir. Bu sebeple millet tekrar ve tekrar belalara uğramıştır.

24 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 11378-948

MÂTEM İÇİNDE MÂTEM

Bu makalede İttihatçıların ortaya çıkışı ele alınmıştır. İttihatçılar Selanik, Manastır ve Arnavutluk'ta faaliyetlere başlayarak Şemsi Paşa'yı öldürtmek, Enver ve

Niyazi'yi dağa çıkarmak, Arnavutları etrafına toplamak ile hükümeti baş aşağı etmişlerdir. Kanun-i Esasi'yi yürürlüğe koymuşlardır. Devleti yavaş yavaş eline geçirmeyi başarmışlardır. Olan zavallı millete olmuştur. Hilafet ve saltanatı mevki olarak düşürmüşlerdir. Bu konuda Meşrutiyet'i de oyuncak olarak kullandıklarını ve hakimiyetlerini pekiştirdiklerini iddia eder.

25 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 949

VAHDET, FAKAT

Bu makalede Türklerin bir bütün olduğunu fakat İttihatçıların “başibozuk” olarak nitelendirdiği hareketlerinden dem vurur. Türkler düşmana karşı tek bir yumruktur. İstanbul, Anadolu, Ankara, Babîâli yoktur, vatan ve Türklük vardır. Fakat İttihatçılar bunu anlamayarak özellikle Harb-i Umumi'den sonra başına buyruk hareket etmişlerdir. Onla davayı kılıç ve kuvvetle çözmeye çalışsa da bu dava kılıç ile çözülebilecek bir dava değildi. Fakat bu durumu her ne kadar büyük askerler olsalar bile Mustafa Kemal ve askerlerin anlamayacağını Napolyon'un da zamanında böyle davrandığını söyler. Napolyon, Moskova'dan itibaren yenilgiye uğradıktan sonra saltanatını bırakmak istememiş ve Avrupa'ya karşı gelmiştir. Zamanla ne kadar uğraşsa da boşa olduğunu anlamıştır. Bu sebeple bu kara günlerin, kötü tecrübelerin artık bir ders olarak vahdet-i milliye'yi bozmadan ilerlemek gerektiğini savunur. Bu durumu bir mecburiyet olarak görür.

26 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 950

ZAFER-İ NİHAÎ

Bu makalede zafer nihai ile ne fırsatlar kaçırıldığına değinmiştir. Galiplerin boyunduruğu altına girmemek için silaha sarılmayı ve birkaç kez başarılı olunmasını faydasız görür. Zafer nihai olmazsa Türklerin tekrardan zarara uğrayacağını ve bu durumun düşmanın ekmeğine yağ sürmek olduğunu söyler. Türk hükümetinin ve milletin perişanlığının önemli şekilde göz önüne alınması gerektiğini savunur. Zafer nihainin aslının barış olduğuna ve bunun için Avrupa devletiyle uzlaşmaya, Anadolu'daki savaş ateşinin söndürülmesi gerektiğini tavsiye etmektedir. Aksini düşünenlerin başı bozukluk yapıp milleti belalara sürüklediğini iddia ederek artık bu konuda samimi düşünenlerin hâkim olması gerektiğini yani barışın bir an evvel yapılmasını savunmaktadır.

27 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 951

SON DERECEYE KADAR!...

Bu makalede bir toplumda sonuna kadar direnmenin o millet için önemli bir görev olduğunu ama Türkler için artık barış yapılmasını gerektiğini söyler. Mesela Almanya düşmana karşı kendi topraklarını daha fazla çiğnetmemek için anlaşmakta son derece ısrarcı oldular. Bu bir hükümet için önemlidir, kendi hırs ve ihtiraslarını bir köşeye bırakmak gerekmektedir. Fakat İttihatçıların hiçbir zamanda böyle bir durumu gerçekleştirmediklerini söyler. Örneğin, Trablusgarp Savaşı'nda tekrardan saldırıya devam etmek Türk milletini yeniden büyük zarara uğratmak anlamına gelmekteydi. İttihatçılar da böyle yaptı, milleti zarara sokmak pahasına o çıkmaz yollarından dönmediklerini iddia eder. Bunun neticesinde Makedonya, Arnavutluk isyanları vukua bulmuştur. Aynı şekilde Balkan Harbi'ni yine İttihatçıların davranışları sebebiyle vukua geldiğini iddia eder. İki senedir İttihatçıları bu çıkmaz yoldan döndürmek için uğraştıklarını fakat İttihatçıların, Türkler için hiçbir menfaat içermediği bu çıkmaz yoldan dönmediklerini söyler. Bakıldığında İnönü vs. gibi şanlı başarılar elde edilse de bunları faydasız olarak görür. Akıbetin değişmeyeceğini ve hüsrana ile neticeleneceğini iddia eder. Çünkü gerçekte Yunanlılar ile değil de Avrupa ile çarpıma anlamına gelmektedir. Böyle bir durumda da bugün veyahut yarının hüsrana olduğu ortada bir durumdur. Londra'da bir fırsatın elden kaçtığını ve savaşa yönelmemin büyük bir siyasi hata olduğunu söyler. Üstüne üstün bu hatadan dönme çareleri aramak şöyle dursun Avrupalı devletlerle uzlaşmaya yanaşmamalarını da büyük bir çılgınlık olarak görüp diyecek kelime bulamadığını dile getirmiştir. Ankara Hükümeti'nin "şaklabanlık" yaptığını iddia eder. Öte yandan İtilaf Devletleri ile anlaşma yoluna gidilip bir an evvel bu maceradan dönülmesi gerektiğini ve baştaki yangından ne kurtarabilse kar olarak görmektedir.

28 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 952 - ALİ KEMAL'İN GAZETEDEN YAZISI YOKTUR.

29 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 953

HÜKÜMET HÜKÜMET

Bu makalede İttihatçıları ve Kuvâ-yi Milliye'yi eleştirerek onların vatani düşünmediklerini ve yanlış bir kılavuz olduklarını iddiaya kalkışır. Hükümet önemli

bir kavram olup geleceği, kudreti görebilmek ve gösterebilmektir. On üç senedir hükümette güçlü bir rical olsa bu hale gelinmeyeceğini maziye bırakıp geleceği düşünmenin gerektiğini savunur. İttihat ve Terakki Kuvâ-yi Milliye'yi oluşturmuştur. Milletin gözlerini boyadıklarını söylemiştir. Vatanı düşünenlerin vatan haini olduğunu, düşünmeyenlerin hükümette olduklarını ekler. Kılavuz olarak seçilen insanların doğru yolda olmadığını kendileri yanılıp yanarken milleti de yaktıklarını belirtir. Devletin kökünü baltaladıklarını iddia eder. Testiyi kıran el üstü tutulurken su getirenler baş aşağı edildiğini dile getirir.

30 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 954

NE BELÂ İMİŞ!

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Türk milletinin felaketten felakete sürüklenerek türlü belalara maruz kaldığına açlık, sefalet her türlü afete tanık olduğuna değinmektedir. Elde Anadolu'da sadece iki vilayet kaldı, onları da koruma kısmı tereddütlü olarak görmektedir. Bu belalara sebep olarak gördüğü İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin mütarekeden sonra memleketten def' olmadığını ve milleti aldatarak Kuvâ-yi Milliye'yi oluşturduğunu ve başıbozukluğa devam ettiğine değinir. Uzaktan davulun sesi hoş gelir, fakat bu kişilerin devleti soyup soğana çevirmiştir. İzmir'i vs. kurtaracağız gibi yargılarının arkasının boş olduğunu belirtmiştir. Öte yandan düşman da boş durmayıp ilerleyip ta Ankara kapılara kadar dayanmayı başarmıştır. Senelerdir korunan bu Türk topraklarını tahrip etmiştir. İttihatçıların Türk milletini ve Türk topraklarını kurban ettiğini iddia etmiştir. Buna karşılık İttihatçılara ne pes ne de kötü bir laf vardır. İttihatçıların tarafında olan gazetelerin aka kara, karaya ak diyerek insanları kandırdığını ve halkı avuttuğunu söyler. İttihatçılar çeşitli memleketlere çekilseler de oralarda hükümlerini devam ettirmişlerdir. Türk milletini düşünmediklerini iddia ederek hala davanın kuvvetle çözümlene politikalarını eleştirmiştir. İttihatçıların gözünde en büyük tehlikenin barış olduğunu amaçlarının daima savaş olduğunu ekler. Osmanlı dağılmış, karmakarışıklık Türk milleti hâkim olmuş, İttihatçıların umurunda olmadığını iddialarına ekler. Bu davanın çözümü barış olduğunu söyleyerek bir kere bu başarılı ise İttihatçıların tüm foyalarının ortaya döküleceğini belirterek İttihatçıları "hain" olarak tanımlamaktadır.

31 Temmuz 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 955

YEGÂNE NECÂT YOLU

Bu makalede İttihatçıların devleti batırmak için türlü belalara bulaştığını ve Bolşeviklerle ittifaka kadar gidişine kadar eleştirilerde bulunmaktadır. Buna karşılık saltanat ve hilafete bağlanması gerektiğini savunmaktadır. İttihatçılar, Anadolu'ya karşı artık sorumlu olup haricen ve dahilen Türklük ve Osmanlılık için sözlerle değil faaliyetler ile kendini göstermesi gerektiğini söyler. Yunanlılar ile Türkler bir şartlara sahip değildir. Bir kere Türkler yeni savaştan çıkmış ve mağlup olduğu halde hala bir sulh imzalayamamış, kısmen işgal konumundadır. Karada, denizde, nüfus, teçhizat bakımından vs. zor durumdadır. Para ve kuvveti yoktur. Fakat Yunanlılar bunların tam tersidir. Bu şartlarda bir savaşa atılmak adeta düşmanın ekmeğine yağ sürmek ve açıkça memlekete ihanet etmek anlamına gelmektedir. İttihatçıları milletin talihi iyi kumar oynar gibi oynayanlar olarak görür.

Ağustos 1921

1 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 956

KURD MASALI

Bu makalede Bolşeviklerle Ankara hükümetinin ittifakını, el ele vermelerini konu almıştır. Kurdu Bolşeviklere benzetmektedir. Ankara hükümeti, Bolşeviklerle ittifak kurup Avrupa'ya karşı tehditkâr davranmaktadır. Fakat İttihatçıların ilerisini düşünmediklerini ve ilerisinin kötü olacağını belirtir. Bolşeviklerin verdikleri sözleri tutmadıklarını bu sebeple alçak ve kancık olarak tanımlar. Bir çeşit oyunlarla, dalaverelerle milletin oyalandığını düşünmektedir. Türk milletinin topraklarını kendi hırsları için kurban ettiklerini ileri sürmektedir.

2 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 957

DERS-İ İNTİBÂH

Bu makalede siyasette uysallığı ön plana almıştır. Çünkü Ankara Hükümeti Bolşeviklerle el ele verip Avrupa'ya meydan okuduğuna inanmaktadır. Siyasette şiddetin bir anlamın olmadığını söyler. Bu fikrini keskin sirkenin ziyanı küpüne

sözüyle desteklemiştir. Savaştan sonra antlaşma imzalanmasına karar verilmiştir. İtilaf Devletleri bu konuyu ret etmeyerek İngiltere'nin de desteğiyle Mondros Mütarekesi imzalanmıştır. İngiltere lehte hareket ederken birden aleyhe hareket etmeye başlamıştır. Buna neden olan yangına körükle giden İttihat ve Terakki olarak görür. Fakat yine de siyasetten çekilmediklerini, amaçlarının Türkleri ayaklandırmak olduğunu söyler. İzmir belasını fırsat bilen İttihatçıların Kuvâ-yi Milliye'yi oluşturduğunu söyler. Böylece iktidarı ele almışlardır. Mustafa Kemal, İngiltere'ye meydan okumuştur. Bu durum devam ettikçe İngiltere ile uçurum büyümektedir. Bu durumdan ders alarak bu belanın büyümesinin önüne geçirebilir. Doğru siyaset ise, dahilde ve hariçte Ankara hükümetini bertaraf ederek hilafet ve saltanatın etrafında birlik olmak ve güçlü bir İstanbul hükümeti vücud a getirmek, İngiltere ile barışçıl ilişkiler kurmaktır. Ama olur da Ankara hükümetinin politikasına devam eder de Bolşevikler peşinden gidersek devletten ümidi kesmeliyiz der.

3 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 958

EN BÜYÜK HATA

Bu makalede İstanbul (payitahtı) yani hilafet ve saltanat şehrini ihmal edip kıymetten eksiltmeyi ve Ankara hkmetine bu kadar önem verilmesini en büyük hata olarak görür. İttihatçıları memleketten ziyade kendi teşkilatlarını düşündüklerini söyler. İstanbul merkez vilayet derecesine düşmüştür, fakat Türklük ve Osmanlılık için değeri büyüktür. İstanbul olmadan bir Osmanlı tarifi eksiktir. Anadolu'da bile rahat şekilde yaşam sürmek için İstanbul'da hüküm sürmek önemlidir. İstanbul'u Ziya Paşa'nın sözüyle eşsiz irfan olarak görür. Osmanlı Devleti'ne karşı olan devletler İstanbul'un kaybedilmesini isterler. Çünkü İstanbul kaybedilirse devlet gücünü toplayıp payidar olamaz. Saltanat anca kuru bir laftan ibaret olur. Bu gerçekleri söyleme nedeninin Ankara'ya beyhude yere Türk milletin in bağlı olmasından dolayı olduğunu söyleyerek "Ankara hep, İstanbul hiç." gibi bir algı olduğunu söyler. Yunanlılar gün geçtikçe Anadolu'da yol kat etmeleri, Avrupa'yla mülahazaları, Kuvâ-yi Milliye'nin taşkın hareketleri ile geleceğin tehdit altında olduğuna inanmaktadır. Artık İstanbul'u önemsemenin vakti sırasıdır der.

4 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 959

BİR KERE DE MİLLETE SORULSA!.

Bu makalede Büyük Millet Meclisi'nin halkı temsil eden mebuslardan oluşmasının aldatmaca olduğunu aslında tüm iplerin İttihatçıların elinde olduğunu iddia etmektedir. Yaklaşık on üç yıldan beri Osmanlı Devleti'nde Türk milleti adına neler yapılmadı, Meşrutiyet ilan edildi. Bu sahte Meşrutiyet ile beraber 31 Mart Hadise'sine yol alındı. Yürüyüşler yapıldı. İstanbul ihmal edildi. Türk milleti felaketten felakete uğradı. Türklerin ocağına incir ağacı dikildiğini savunur. Fakat bunlar yapılırken hiçbir zaman millete sorulmamıştır. Büyük Millet Meclisi'nde milleti temsil eyledikleri iddiasını gerçekçe bulmamaktadır. Buradaki kişileri kukla olarak görerek İttihatçıların elinde birer oyuncak olduklarını onların emirlerinden çıkmadıklarını söyler. Seçme ile değil tayin ile o mevkilere yükseldiklerini de ekler. Güya devlet milletin rey ve onayları alınarak idare ediliyor fakat gerçekte Kuvâ-yi Milliye/İttihatçıların emirlerinin hariçte ve dahilde geçerli olduğunu söyler. Onların yaptıklarının anca düşmanın ekmeğine yağ sürmek olduğunu ekler. Artık aklı başa alma zamanının geldiğini söyleyerek tehlikeler deryasında olduğumuzu, aksi halde ağır bedeller ödeyeceği ve milletin mevcudiyetiyle kumar oynarken bir defa da olsa biçare Türk'ün onayını ya da reddini almak gerektiğini vurgular. Milleti temsil edenlerin aslında padişah, halife olduğunu ekler.

5 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 960

İÇTİHÂDININ ERİ İNSAN

Bu makalede bulunan muhit içerisinde irfan ve idrakiyle hareket eden insanların binde bir olduğuna değinerek insanların hırs ve ihtiraslarıyla hareket ettiğini vurgular. Bu sebeple Anadolu ve İstanbul bugün afetler yaşamaktadır. Bu durum çözülmez ise Türk milleti zarar görmeye devam edecek ve iş işten geçtikten sonra yaptıkları fayda etmeyecek fikrine sahiptir. İttihatçıların anca felaketler içerisinde Türk milletini sürüklediğine inanır. Hatta bu konuda İttihatçılar daha da ileri gitme sevdası yaşadığını iddia etmektedir.

6 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 961

BİR TEKZÎB MÜNASEBETİYLE

Bu makale Londra'daki İstanbul ile ilgili tebliği, Ankara'dakilerin savaş için can atarken Türklerin siyasetsiz kalmasını içermektedir. Ankara ile münasebetleri nedeniyle Yunanlılar şımarmış, İstanbul'da nümayişlerde bulunmuşlardır. Tekrardan

hazırlıklara başlamışlardır. Bu söylentiler Türkleri bir miktar endişe ettirmiştir. Bu konuda siyaset önemsiz kalır, savaşta kuvvet önemlidir fikrine sahiptir. Ankara'dakiler boş vaatlerde bulunan "şaklabanlardan" ibaret olduğunu söyler. Osmanlı Devleti'nin senelerden beri siyasetle yaşadığını hatta kimi zaman yenildiğinde bile siyasete sarıldığını ve böylelikle felaketlerden kurtularak mevcudiyetinin devam ettiğini ekler. Fakat Ankara Türkleri siyasetlessiz bir şekilde bırakmıştır. Bu konuda Yunanistan'ın dilerse Ankara'ya bile gireceğini fakat yine de bu toprakları terk etmeye mecbur olduğunu söylemiştir. Fakat bu zorunluluk iddiasını Ankara zorbaları gibi kuvvetten veyahut savaşa dayandırarak değil, siyasetten umar. Ankara hükümetinin ortadan kalktığı taktirde sorunların çözüleceğini söyler. Düşmanların ekmeğine yağ süren Ankara'dakilerin hareketleri sebebiyle Avrupa'nın Türklerin aleyhinde olduğunu eklemiştir.

7 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 962

DÂVÂMIZ VE MECLİS-İ ÂLÎ

Bu makalede Meclis-i Ali'nin toplandığını ve Türklüğü haksız yere temsil eden İttihatçıların bu beyhude yere üstlendikleri görevlerini bırakarak çekilmelerini tavsiye eder. Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olma ifadesi ile sözünü desteklemiştir. Yunanlılar ile savaşırken teçhizat, para yok iken düşmanda teçhizat ve paranın olduğunu söyler. Bu savaş manasızdır. Bu savaşın amacı Türkleri yenmek ise zaten Türkler yenildiğini harbî umumi zamanında kabul etmiştir. Yunan istilası bir an önce durdurulmalı ve yok edilmelidir fikrini savunur.

8 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 963

BOLŞEVİKLİK VE İTTİHAT VE TERAKKİ

Bu makalede Bolşeviklik ve İttihatçıların ittifaklarını, uzlaşmalarını, ortak yanlarını anlatır. Bolşevikliğin İttihat ve Terakki'ye benzemediğini söyler. Lenin gibi liderlerin yaptıklarının İttihatçıların liderlerinin bile anlayamayacağını ve anlasalar bile kabul etmeyeceklerini söyler. Fakat İttihatçıların Bolşevik idareleri ilgilerini çekmektedir. Hatta işine gelir tarafları almıştır. Örneğin ferdin manası nedir? Hiç! Cemiyet hep! Eğer cemiyet işin içine girerse ferdin bir anlamı kalmaz. Böylece cemiyetin temsilcileri diledikleri gibi at oynatabilirler. Bu liderler istediklerini yaparlar. Bu konuda milletten kimse söz hakkı bile alamaz. Her fert özgürdür fakat

cemiyete bağılı olmak koşuluyla! Savaş bittikten sonra cemiyetten Enver, Cemal gibi kişiler Moskova'ya gitmişlerdir. Rusya ile münasebetlere girişerek Bolşevikliğin o kötü tarafını hiçbir şekilde nefrete layık görememişlerdir. Aksine onlara uymuşlar, ittifaklara ve münasebetlere girişmişlerdir. Adeta kan kardeşi olmuşlar, sefaretler ve uzlaşmalar yaşamışlardır. Fakat Bolşevikler ki üç senedir kendi memleketlerinde sefaleti yaşatmış bir topluluktur. Bu iki cemiyetin cezasını alması gerektiğine inanmış ve bu konuda İttihatçıların kurbanı olarak Türk milletini, Bolşeviklerin kurbanını da Rus milleti olarak görür.

9 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 964

MUHÂLEFET BAHSİ

Bu makalede Ankara'ya ait gazetede Anadolu ajansına dair muhalefete karşı denk geldiği yazı konu alınmıştır. Bu tebliğe göre; “Muhalipler son Yunan taarruzunu müteakip bütün Türkler ve Müslümanlar arasında emelde ve umulda birlikte bahs ediyorlar, düşmanların çıkmaz bir yola girdiğini söylüyorlar, bizi mahvetmek isteyenleri er geç her türlü meşkelate yıkarak avn (yardım) hakla mütalefe ezeceğimiz kanaatını izhar ve ilan ediyorlar.” bu konuda muhalefetin ne ve kim olduğunu sorgular. Muhalefet vatani, milleti sevenden oluşan ve İttihatçılara karşı olanlardan müteakip olduğunu söyler. İttihatçıların bu lisanı kullanmalarına anlam veremeyerek onların türlü dalavereler ile devleti idare etme sevdasında olduklarını söyler.

10 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 965

İTALYA'NIN ŞARK SİYASETİ

İtalya'nın şark siyasetinin Türklerin lehine olduğunu söyler. Harb-i Umumi'de İtalya'nın siyasetinin pek fazla değişim göstermediğini belirtmektedir. Sadece biraz soluk hal almıştır. Buna karşılık İttihatçıların yaptıklarıyla övündüklerini Türk milletini felaketlerin göbeğine attığını ekler.

11 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 966

İKİ KANAÂT

Bu makalede yıllardır iki kanaat olduğunu bunlardan birinin Ankara'nın isteği ile İzmir afetine müteakiben Avrupa'ya boyun eğmemek ve diğeri tam tersi

olduğuna değinmektedir. Ankara hükümetini kendi ihtiras ve hırsları peşinde koşan bir cemiyet olarak görerek Türk milletinin bu cemiyetten kurtulmasını ister. Bununla ilgili şu sözleri sarf etmektedir; “Mamañih Allah’tan dileriz ki bütün bu korkularımız bu endişelerimiz beyhude olsun, ah ne olurdu bir kere de içtihadımızda biz yanılaydık da o kahramanlar doğru görmüş doğru düşünmüş olaydılar. Zaten bütün hayatımız senelerden beri böyle söz ve kedazlar, arzularla hatta arzu-ı mahallerle geçmedi mi? Harb-i Umumi’den umduklarımız beklediklerimiz ne idi? Heyhat! “

12 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 967

HAKÎKATTEN MÂLİHULYÂYA

Bu makalede Yunanlılar için altın tepside sunulan fırsatlara ve İttihatçıların savaşa yönelik düşüncelerine yer verilmiştir. Savaş bittiğinde talihin Yunanlılara birkaç kez güldüğünü belirtmektedir. Bunlardan biri İzmir felaketidir. Bir diğeri Kuvâ-yi Milliye’nin oluşumudur. İttihatçılar devletin geleceğıyle kumar gibi oynamasaydı bu nimet Yunanlılara nasip olmazdı. Savaşta yenilgiyi kabul edip İtilaf güçlerini İstanbul’a sokup silahları teslim eyledikten sonra başka bir güç ile savaşa girmek bir çılgınlık eseri olduğunu belirtir.. Çünkü bu durum devletin zor durumunu daha da güç bir hale koymaktan başka bir şey yapamazdı. Bu durum Yunanlılar için bir fırsattı. Türklerin eli, kolu bağılydı. Dahilen ve haricen kötü durumdaydı. İstanbul istiladaydı. Daha barış yapılmadığı için Avrupa ile durum da belirsizdi. Bu sırada Yunanlılar yürüdükçe böbürlendirdiler, ilerlediler. Her ne kadar ilerleseler de Avrupalı devletler ki özellikle İngiltere’nin Osmanlı Devleti için altı yüz küsur yıllık bir siyasetleri vardır ki bu siyaset Türkleri, Çar hükümeti gibi korkunç bir hayalden de korumuştı. Kaldı ki Yunanistan’a bas baya hadlerini bildirebilirdi. Bu sebeple İttihatçılar gibi vurmak, kırmak, asmak gibi anlamsız eylemlerle değil geçerli amaçlarla ilerlemeye çalıştıklarını ileri sürmektedir.

13 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 968

EMR-İ MUTLAK ve AHD

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihat ve Terakki iktidara gelince keyfi idarelerde bulunmuştur. Millet, hürriyet ve meşrutiyet kavramlarını öne sürerek Kuvâ-yi Milliye’yi oluşturmayı bahane ettiğini söylemiştir. Fakat bu tanımlara uymadığını Fransa, Amerika yerine gittikçe Rusya’da bulunan Bolşevikleri

andırdığına değinir. Neticesinde olan yine Türk milletine olmuştur, milletin ezildiğini düşünmektedir.

14 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 969

HAK, HAYAT ve İSTİKLÂL

Bu makalede bir devlette dahili ve harici düşmanlarla uğraşırken hak, hayat, istiklalin nasıl oluşturacağına ve İttihatçıların kendince kötü olduğunu düşündüğü siyasetlerine değinmiştir. Bu konunun İttihatçılar ile beraber gündeme geldiğini söyler. İttihatçıların tercih ettiği en kestirme yol her zaman kuvvet, kavga ve silahtı. Devletlere meydan okuyarak “Gelsinler de görsünler, kudretleri varsa alsınlar, Haleb orada ise arşin buradadır.” gibi sözlerle ortaya atıldıklarını söyler. Bu siyasetsizlik sebebiyle Osmanlı’nın üç rab’ının kaybedildiğine değinerek bu konuyu İttihatçıların pek önemsemediğini de belirtir. Aslında İttihatçılar, Türk milleti için yabancı bir oluşumdur. Bu kadar meydan okumalı lisanlar Türkleri Avrupa’dan attırmaya, düşmanların ekmeklerine yağ sürmeye ve yine düşmanlar için Türkler aleyhine silah tutuşturmaya neden olmaktadır. Ankara Hükümeti var oldukça Avrupa’ya sürekli şekilde yenilecek olunacağını savunur. Kuvvete de ihtiyaç olduğunu ama bunun böyle bir işe yaramayacağını yineler.

15 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 970

FAKAT BİZİMLE DEĞİL

Bu makalede İngiltere’nin savaştığı devletlerle (Almanya, Avusturya, Macaristan, Bulgaristan gibi) barış imzaladığı fakat Osmanlı Devleti ile imzalamadığı konu alınmıştır. Bu devletler artık boyunlarındaki zincirleri atmışlar, kanayan yaralarını durdurmuşlardır. Artık kendi yaralarını saracak raddeye gelmişlerdir. Aslında İtilaf Devletleri ile özellikle de İngiltere ile ilk sulh yapan devlet Türkler olacakken sonuncusu bile olunamamıştır. Türklerin anca faydasız bir yerde karmakarışıklar içerisinde yuvarlanmakta olduğunu belirtmektedir.

16 Ağustos 1921- GAZETE YAYIMI YOK.

17 Ağustos 1921- GAZETE YAYIMI YOK.

18 Ağustos 1921- GAZETE YAYIMI YOK.

19 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 971

AĞLA, EY GÖZLERİM, AĞLA

Bu makalede bir ecnebinin bildiği gerçekleri İstanbul'a gelip anlatmasını konu almıştır. Bu hakikatler bu zamana kadar söylediklerinin doğru çıktığını, savaşın beyhude olduğunu, bu savaşın Türkler için bir felaket olduğunu, Yunanlıların teçhizatının son derece mükemmel olduğunu, Türklerin sefalet içinde kaldığını tekrarlar. Artık bu felaketlerin ders olması gerektiğini İttihatçıların yaptıklarının yangına körükle gitmek olduğunu yineler. İttihatçıların asıl derdinin memleket değil de dağılmak ve yok olmak olduğunu bu sebeple devleti savaşa sokup fırsatı değerlendirdiklerini söyler. Babîâli'nin böyle düşünmediğini ve bu duruma engel olması gerektiğini belirtir.

20 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 972

MEŞRÛTİYET HÜKÜMETİ

Bu makalede Meşrutiyet'in ilanı için çaba sarf edenlerin Meşrutiyet ilan edildikten sonra şartlara uymadığını iddia eder. Meşrutiyeti ilan eden kesim hürriyet, adalet diye yollara döküldüklerini, fakat zamanla hürriyet ve adaleti kendileri yok ettiklerini ileri sürmektedir. İktidarı ele geçirince Meşrutiyet'in şartlarına uymamalarını eleştirmektedir. Avrupa'da bu durum böyle değildir. Bu sebeple artık Babîâli için harekete geçme zamanı ve aktif bir siyaset izleme zamanı olduğunu belirtir.

21 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 973

BİR İÇTİHÂDIN İFLASI

Bu makalede Mustafa Kemal'in ve İttihatçıların keyfi hareket etmeleri, zulüm ve zorbalıkla hareket etmeleri iddialarını ele alınmıştır. Devlet içerisinde iki kanaat bulunmaktaydı. Birincisi İtilaf Devletleri ile problemi kuvvetle çözmekti. Bu durumu Mustafa Kemal öne sürerek yönetimi ele geçirmiştir. Her yerde etkin olup varsa Mustafa Kemal, yoksa Mustafa Kemal olmuştur. İnsanların sürekli kasidelerde vs. ona yer verdiklerini ve milleti ihya ettikleri yönündeki yazılarla dolu olduğunu söyler. Astığını asmış kestiğini kesmişti. Milleti kasıp kavurmuştur. İhtiraslarıyla hareket etmiştir. Dahili ve harici şekilde saldırılara giriştiğini söyler. Zorbalık ve

zulüm ile hükümeti elinde tuttuğunu iddia eder. Bu sebeple bir kez düşerlerse bir daha toplanamayacaklarını iddiasına ekler. Moskova ile ittifakları sonucunda Moskofların maddi yönden İttihatçıları desteklediğine halkın inandığını halbuki böyle bir durumun olmadığını söyler. Ankara'nın bu yaptığının sadece bir çılgınlık olduğunu söyler. Bu kendine güven ile nice fırsatların kaçtığına hala kaçmakta olduğuna, dünyaya meydan okuduklarını söyler. Milletin başını tekrardan felaketlere sokacaklardı. Yunanlılarla uğraşmanın yanı sıra İngiltere'ye varıncaya kadar devletler Türkler aleyhinde politikalar izlemeye başladığına değinir. Nasihatlere kulak asılmadığını, Moskova ile ittifak neticesinde Avrupa'ya kafa tutulduğunu ve özellikle de İnönü başarılarını alınca Ankara Hükümeti çılgına döndüğünü savunmaktadır.

22 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 974

NE KUDRET!

Bu makalede Harb-i Umumi'den sonra Kuvâ-yi Milliye'nin hükümeti ele geçilmesi ele alınmıştır. Savaş bittikten sonra bu milleti tekrardan savaşa sürüklemenin büyük bir ihanet olduğunu söyler. Ankara hükümetinin sürekli atıp tuttuğunu iddia etmektedir.

23 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 975

SAFSATADAN SAFSATAYA

Bu makalede Ankara'nın Moskova ile ittifakına, dahili ve harici sorunlarda çareyi kuvvetten yana bulduğuna, İtilaf Devletleri'yle münasebetleri de aleyhe çevirdiklerine değinmiştir. Böyle yapmasalardı antlaşma şartlarının daha hafif olacağını ileri sürer.

24 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 976

BİR NUTUK İNTİBÂHÂMIZ

Bu makalede İttihatçıların yolundan gidip irfan ve akıl yolundan ilerlenmediğini, milletin beladan kurtulamadığını ve sonuçta Kuvâ-yi Milliye'ye körü körüne bağlanıldığı iddialarına değinir. Mütareke döneminde bulunduğu için Türk'ün elinin kolunun bağlı olduğu ve Yunanlıların istediği şekilde at koşturduğunu savunur.

25 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 977

USTACA BİR SİYÂSET

Bu makalede İstanbul ve Ankara'nın bir tutulmasına rağmen tamamen ayrı olduklarını açıklar. Yunanlılara ait ustaca bir siyaseti görev bilen beyanat ele alınmıştır. Burada Ankara hükümetinin yaptıklarından İstanbul'da sorumlu tutulmuş, bir olarak görülmüştür. Fakat İstanbul Hükümeti'nin hiçbir dönemde macera siyasetlerini desteklemediğini söyler. Zaten birbirinden ayrı olduklarının en büyük ispatı ise, Ankara Hükümeti'nin hiçbir zaman İstanbul Hükümeti'nin sözünü dinlemediğini örnek verir. İttihatçıların anca savaş sevdasında olduğunu ileri sürer.

26 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 978

SİYÂSET-İ MÂLÎYEMİZ

Bir devlette siyaset-i maliyenin öneminden bahsetmektedir. Maliye olmayınca ne savaş, ne maarif, ne başka bir idare olur. Osmanlı'nın senelerden beri en büyük derdi maliye olup hiçbir dönem tam anlamıyla toparlayamamıştır. Özellikle Meşrutiyet'ten sonra daha da bozulmuştur. Aslında bu bozukluğun en büyük nedeni siyasetin fenalığından olmaktadır. Fransız bir zatın Baron (Losi)'nin sözü olan “İyi maliye ancak iyi siyasetle olur.” ile düşüncelerini desteklemiştir. Bilhassa İttihatçılardan sonra siyasetin battıkça battığını, düzelemez bir şekle girdiğini iddia etmiştir. Artan vergiler Osmanlılar için bir afet izlenimi oluşturduğunu belirtir. Zaten zor durumda olan millet ecnebilere kendileri kaptırmıştır. Bu sebeple devletin öncelikle maliyesini düzene sokmak adına güçlü ıslahatlar yapılmasını öngörür.

27 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 979

AYNI HÂL! AYNİ FELÂKAT!

Bu makalede Türk milletinin Ankara'ya verdiği amansız desteğine şaşırdığını, çünkü Ankara'nın bir hizmetten ziyade bu millete acı ve ıstırap getirdiği iddialarında bulunmaktadır. Enver'i “zırtapoz” olarak nitelendirerek savaştan önce de sonra hala atıp tuttuğunu, hala sonucun başarılı bir zafer olacağını iddia ettiğini söyler. Buna karşılık milletin “Allah kılıcı keskin etsin, paşa!” gibi nümayişlerle onu desteklediğini söyler. Öte yandan Talat barış için kaçınıcı kez Berlin'e gittiğini bilmediğini ve sonucun olmadığını söyler. Fakat İttihatçıların bu kadar gönüllerde

taht kuracak bir şey yapmadıklarını, millete bir hizmet sunmadıklarını aksine memlekete perişanlık getirdiğini ve düşmanın Anadolu'nun merkezine kadar ilerlemesine neden olduklarını iddia eder. Devletin kökünü sarstıklarını iddialarına eklemektedir. Mütarekeden sonraki süreç de hatta bugün de değişen durum yoktur, aynı felaket yaşandığını savunur.

28 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 980

YENİ VAZİYET

Bu makalede fırsatların kaçıp gittiğini, kuvvetle çözüme ulaşılmayacağını, siyaset suretine başvurmak gerekli olduğunu savunur. Yunanlılar sonra saldırısından sonra artık Osmanlı'nın vaziyetinin değiştiğini ve yeni bir safhaya girildiğini söyler. İttihatçıların siyasetlerini desteklemediğini ve akıl ve irfana uymadığını belirtir. Bunun acı tecrübeler ile ispatlandığını eklemektedir.

29 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 981

HAKÎKAT

Bu makalede Yunanlıların ilerleyişinde Ankara hükümetini yani İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni mesul tutmaktadır. Yunanlılar Ankara önlerine gelmiştir. Buna karşılık İttihatçıların gazetelerde Türklerin lehindeki doğruya karşılık yalan ifadelerde bulunarak düşmanın ekmeğine adeta yağ sürmekte olduklarını savunur. İttihatçıların anca yakıp yıktığını iddia eder. Anadolu'nun perişan halde olduğunu dile getirerek buna karşılık hala İttihatçıların dünyaya meydan okuduğunu ve ne düşmanla dost gibi yüze gülmeyi, ne de dostla ittifak etmeyi bilmediklerini söyler.

30 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 982

MEŞRÛTİYET MESÛLİYETTE MUKAYYEDDİR

Bu makalede İttihatçıların milleti ihya etmesi adı altında yaptıklarının aslında onları yanıltmak olduğunu ve ister Kuvâ-yi Milliye olsun, ister İttihat ve Terakki olsun milleti hızlıca etkilediklerini iddia etmektedir. Anadolu için ne büyük kavgalar yaşanmıştır. İki senedir bu sebeple çekilmedik dert kalmadığını belirtir. Buna karşılık İttihatçıların halkın gözünü boyama iddiasında olduğunu iddia eder. Siyaha beyaz, beyaza ak demeyi başlıca bir siyaset haline getirdiklerini savunmaktadır.

**31 Ağustos 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 984 - ALİ KEMAL'İN
GAZETEDE YAZISI YOKTUR.**

Eylül 1921

1 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 984

BEKLEDİKLERİMİZ

Bu makalede beklediklerinin çok olduklarını fakat İttihatçıların sürekli hata yaptıklarını söyler. Siyasete karşılık kuvvetin bir anlamı olmadığını söyler. Oysa İttihatçılar bunu göz ardı ederek milleti belalara sürüklemiştir. İttihatçılarda bir milleti idare edecek gücün olmadığını söyler. Siyaseti önemsememelerinin bir hata olduğunu ve bu hatayı hala anlamadıklarını söyler. Bu konuda İttihatçıların uyguladıklarını uygulamamak ve uygulamadıklarını uygulamanın asıl önemli olduğunu söyler. Garip görünse de gerçeğin bu olduğunu yineler.

2 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 985

HAKİKÎ MÜDAFAA-I MİLLİYYE

Bu makalede İttihatçıların kendi devamlılıkları için savaşa başvurduklarını iddia eder. İttihatçıların iki yıldır söylediklerinden, yaptıklarından bihaber olduğunu söyler. Moskofların minik bir numunesini teşkil ettiklerini söyler. Vaatler söyledi, attıkça attı. Sonuçta karşısında ne bir devlet ne bir millet hakkı bulunmaktaydı. Mütarekeden sonra İttihatçılar dağıldıktan sonra tekrar toplanmaları için tek çareyi savaşmakta buldular. Başarılı oldukları taktirde yönetimi uzun süre ele geçireceklerdi ki başarısız olurlarsa da kaybedecekleri bir şey yoktu. Geldikleri gibi elde sıfır şekilde geri döneceklerdi. Olan zavallı millete olmaktaydı. Bu sebeple artık gerçek bir ulusal bir savunmanın gerekli olduğunu düşünür.

3 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 986

FA'ALİYYET-İ SİYASİYYE

Bu makalede İttihatçıların savaşa yakın olduklarını fakat siyasetin aktif olma zamanının geldiğine inandığını bildirir. Yanlış hesap Bağdat'tan döner ifadesi ile fikrini desteklemektedir. Geç de olsa bunun görülmesi bir marifettir. Bu konuda

savaştan galip çıkanların haksızlık ettikleri vesaire yönündeki bahanelerle hatalar yapıldığını söyler. Bu hatalar Türk milletini her seferinde daha da ezmiştir. Oysa diğer müttefikler gerçeği çoktan görmüşlerdi. Fakat İttihatçıların bu gerçeği bir türlü görmediğini iddia eder. İttihatçıların millet, adalet, memleket gibi kavramlarla verdikleri vaat ve ümitlerin boş olduğunu anca ihtiraslarla hareket ettiklerini söyler. Yunanlılar, Ankara ile İstanbul'u birlik olarak görmekteydi. Yunanlılar isteklerini arttırdıkça arttırdı. Araya artık Avrupa girmiştir ki şark meselesiyle daha alakadadır. İşte bu noktada siyaset işe yaradı. Bu sebeple siyasetin faaliyete geçme zamanının geldiğini bildirir.

4 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 987

İHTİRÂS VE İTİDÂL

Bu makalede siyaset içerisinde ihtirasa yer olmadığını, itidalin olması gerektiğini vurgular. İhtiras bir bela iken itidal bir gerekliliktir. İhtiras siyasetin en büyük hatalarından birini oluşturur. Mesela, İzmir felaketinde ihtirasa kapılarak hareket edildiğini ve kuvvete, kılıca sarıldıklarını söyler. Fakat Türk milleti için zaman barış zamanıydı, savaş için hiç uygun bir dönem değildi. Bu kadar çileden sonra tekrar bir zayiata uğrayabilirdi. Bu sebeple İttihatçıların çıkmaz bir yolda olduklarını söyler. Fakat bu durumu Ankara kabul etmez aksine ihtiras içinde yaşadıkları için bu gerçeğe kızarlar. Kızdıkları bu durumu söyleyenleri vatan haini gibi ithamlara koyarlar. O ihtiraslarla milleti beladan belaya sürüklerler. Bu ihtirastan kurtulursa milletin de belalardan kurtulacağını söyler.

5 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 988

BİR DOĞRU, BİN YALAN

Bu makalede kendi söylediği doğruların para etmediği ve İttihatçıların yalanlarının değer gördüğünü iddia eder. Bir doğru sözde incinen olur da bin yalandan etkilenmezler. Bu konuya örnek olarak doğru bir söz söylediğini fakat kale alınmadığını dile getirir. Mesela, Yunan ile aradaki anlaşmazlığın savaş ile hal olunmayacağına, esas davanın İtilaf Devletleri'yle olduğuna ve bu sebeple Yunanlıların sadece bir vasıta olduğuna, dolayısıyla İtilaf Devletleri'yle doğrudan savaşılmayacağına göre en önemli adımın barış olacağını söylemiştir. Bu konuda düşmanlardan birisi on üç senedir savaş sonucu devletlerin neler kaybettiğini dile

getirmiştir. Düşman da olsa haklı olduğunu söyler. Fakat bu gerçek beş para etmez. Yalanlar, masallar, bin bir gece hikayeleri önem görür. Çileye refah, refaha çile, beyaza siyah, siyaha beyaz demeye alışıldığını ve artık insanların doğru sözü kulak ardı ettiğini söyler.

6 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 989

YALNIZ BİZDE DEĞİL!

Bu makalede Türkler gibi Almanya’da da değişen siyasi sistemi ele almıştır. Savaşta yenilerek çıkmak özellikle Almanya’da tebaa içerisinde muhalefetlere sebep oldu. Mütarekeden sonra ise imparatorluk devrilmiş ve böylece Cumhuriyet’in ilanı gerçekleşmiştir.

7 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 990

KUVVET VE MENFAAT

Bu makalede insanların kuvvete ve menfaate önem verdiğine, bu iki kavramın milletin başını yaktığına İttihatçılar üzerinden giderek eleştirir. İttihatçıların da önce kuvvetlerini ortaya koyduklarını sonra menfaatiyle hareket eden bir yağma ocağını olduğunu söyler. Türk milletinin başını sürekli belalara soktuğunu, devletin temelinden sarstığını ekler. Milletin devletin temelini sarsıldığını görmesine rağmen önünü almadığını Kuvâ-yi Milliye ve İttihat ve Terakki ikisinde de davanın aynı olduğunu beyan eder. Milleti anca aldattıklarını, milletin onlara aldandığını kuvvet diye düşündüğümüzün zaaf, menfaat diye düşündüğümüzün zarar haline geldiğini de belirtmiştir.

8 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 991

BİR NUMÛNE-İ İBRET

Bu makalede İttihatçı ve Bolşeviklerin ittifaklarının komik olduğuna ve her iki yönetim de keyfi idareleri sonucu milletlerin başına açtığını iddia ettiği dertlere değinmiştir. İttihatçıları fena bir idare, hükümet olarak tanımlayarak memleketi kötü hale getirdiğini söyler. Bolşevikliklere de sığınarak kuvvet ve kılıç ile yakmak ve yıkmak ile asıl çareyi bulmuştur. Bu da memleket içerisinde karmakarışık bir havanın oluşmasına neden oldu. Bolşeviklerin asmaları, kesmeleri gibi keyfi yönetimlerinin İttihatçıların hoşuna gittiğini, zaten onların da aynı kafaya sahip

olduklarını iddia eder. Olan millete oldu, ezildikçe de ezildi. Ama bakıldığında Rusya'nın kendine hayrı yoktur, milleti açlık içerisinde sefaletedir. Bunu Bolşevik başı bozukları bile itiraf etmektedir. Zaten Anadolu'yu da gün be gün aynı duruma koymaktadırlar, Anadolu perişan haldedir. Bu belalar, felaketler çok değil bir müddet daha devam ederse Moskova'dan farkın kalmayacağına inanır. Bu sebeple Bolşevik ve Ankara ittifakı çirkin olduğu kadar da komik bir durumu oluşturduğunu düşünmektedir.

9 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 992

İKİ SAFHA

Bu makalede Anadolu'daki durumun iki safhadan oluştuğunu ve Kuvâ-yi Milliye başarısız oldukça memleket toprakların da harap hale geldiğini ve böyle devam ederse Türklük için felaketlerin artacağına değinir. Bu sebeple siyaset ile hareket edilmesinin artık tamamen önemli bir şart olduğunu ve bunun artık görülmesi gerektiğini tekrarlamıştır.

10 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 993

ANADOLU'DAN SON SEDALAR

Bu makalede Anadolu'dan şikayetler geldiğini ve bu şikayetlerin başı bozukların hareketlerinden kaynaklarını ele almıştır. Memleket içerisinde akli başında olanların da olduğunu ve bu kişilerin sonuçta başarılı olunsa dahi millet için zararların çok olacağı için böyle bir gecenin ardından sabah güneşinin parlak şekilde doğmayacaklarının farkında olduğunu söyler. Buna en iyi örnek mütarekeden sonra başa gelen bela olan Yunanistan'ı verir. Bu şikayetlerin, feryatların hüznü ama gerçek olduğuna bu memleket için istiladan daha da büyük bir felaket olamayacağına değinir. Anadolu'dakiler hilafet ve saltanat vasıtasıyla başarıya ulaşabilme fikrini de destekler.

11 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 994

DÜŞMANIN ENDİŞELERİ

Anadolu için iki safha bulunduğuna değinir. Savaşın beyhude olduğunu, olanın sadece zavallı Türk'e olduğunu söyler. Yunanlıların korkuları, cepheleleri bir köşeye bırakıp siyasete yönelirse durumun başka bir renk alacağıdır. Fakat zaten

bunu baştan yapılsa böyle felaketslere uğranılmayacağına, milletin düşürülmeyeceğine, fırsatları kaçırap düşmanın ekmeğine yağ sürülmeyeceğine değinir.

12 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 995

TARİHE BİR NAZAR

Bu makalede Yunanlıların başarı olsa bile sorunun Avrupa ile çözüleceğinden Avrupa'yı dinlemek gerektiğini, tarihte de böyle yapıldığı için ve düşman böyle yapmadığı için başarısız olduğuna değinir. Bu mesele Avrupa meselesidir, bu sebeple başarılı olsa dahi Osmanlı'nın bir karış toprağını bile alamaz. Dolayısıyla bu harp de beyhude yere yapılmıştır. Tarihte de buna benzer olaylar yaşanmış o zayıf, kuvvetsiz, yenilmiş Babıâli sırf Avrupa'yı dinlediği ve düşmanı Avrupa'ya kulak asmadığı için başarı sağlamıştı. Zaten Anadolu'nun bu hale gelmesinin tek sebebini düşüncesiz bir cemiyet olarak görür. Bu kafayla hareket etmeye devam edilirse bu milletin daha çok felaketslere uğrayacağını ve gittikçe zayıfladığını, acılara düşüreceğini dile getirir. Bugün dünü arıyoruz, böyle devam ederse yarın da bugünü arayacağının ortada olduğunu ekler. Tek çare Avrupa ile orta yolu bulmaktır. Osmanlı Devleti nice senedir bu formül ile yaşamaktadır, daha da yaşayabilmesi için bu formülden caymamak gerektiğini söyler.

13 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 996

KASTÎ BİR MUGÂLATA

Bu makalede bilerek yapıldığını düşündüğü yanlışlar ele alınmıştır; İttihatçıların tüm Osmanlı'yı temsil edildiği yönündeki iddiaya karşı çıkar. Onları sadece bir azınlık olarak görür. Dayli Telgraf'ın İzmir gazetecisine gönderilen mektuba yer verilmiştir. Bu mektupta: "Bu muharebe İstanbul'un füturundan beri Türklerle Yunanlılar aralarında vukua gelen en büyük müsademedir. Harb-i Umumi'nin en çetin muharebeleriyle ölçülebilir. Zaten gerek İstanbul'daki ve gerek Ankara'daki Türkler bu muharebeyi (Ürdün) mülhemesine benzetiyorlar. Şu kadar ki Ürdün düşman taarruzlarına sonuna kadar göğüs gerdi ve düşmedi. Halbuki Ankara'nın sukutu (düşüşü) pek muhtemeldir, hatta Yunanlılar bu hafta içinde bu şehre girebileceklerini bile ümit ediyorlar." Oysa bu savaşın Türkler ile en büyük savaş olduğuna karşı çıkar. 1897'de her iki milletin çarpıştığını ve o dönem her

ikisinin de özgür, serbest olduklarını söyler. Ürdün olayına gelince de Almanya ve Fransa'nın farklı farklı müttefikleriyle özgür devletler olduklarını ve tüm kuvvetleriyle savaştıklarını söyler. Fakat Ankara'nın böyle olmadığını söyler. Ankara devlet, saltanat, hilafet ile Türkleri değil sadece Türklerden oluşan bir azınlığı temsil edeceğini söyler. Dolayısıyla bu azınlığı büyük bir ekseriyet olarak lanse edilmesi düşmanların hariçte ve dahilde kendi amaçlarını icraata geçirmek için yapılmaktadır. Ayrıca böyle bir durum olsaydı yani padişahın emri ile ve milletin isteğiyle bu savaş açılsaydı Yunanlılar o zaman görürdü diyerek gözdağı vermekten de geri durmamıştır. Düşmanların Ankara ile İstanbul'u bir bütün olarak lanse etme çabalarının tek amacı tüm Türk milletini bir tutmak ve neticelerini tüm Türk milletine ödetmek anlamına geldiğini belirtir. Bu durum için artık gözlerin açılma vaktinin geldiğini söyler.

14 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 997

NE OLUYORUZ? NEREYE GİDİYORUZ?

Bu makalede İttihatçıların keyfi idarelerine karşı halkın aldatıldığı, kandırıldığına değinerek ne oluyoruz, nereye gidiyoruz şeklindeki sualler ile onlara destek veren kişiler ve gazeteler eleştirilmiştir. Kendisinin baştan beri milleti uyandırmak için bu zamana kadar elinden geleni yaptığını iddia ederek Yunanlıların Anadolu'nun göbeğine gelmiş hatta Ankara'ya bile gelmek üzere iken Atina'ya giriyoruz yaygaralarının sahte olduğuna, geleceğin düşünülmediğine, milleti isteyerek veya istemeyerek düşürdüklerinin umurlarında olmadıklarına değinir. Londra'dan sonra aslında Ankara Hükümeti'nin İstanbul Hükümeti'ne uyması gerektiğini ve Avrupa ile münasebetlere girişilmesi gerektiğine değinir. Fakat Ankara bildiğini yaptı ve siyaseti de iflas etmiş durumdadır. Hala halkın kandırıldığını iddia eder. Birtakım gazetelerin İttihatçılara destek vererek beyaza siyah, siyaha beyaz dediklerini söyler. Oysa gerçeğin böyle olmadığını iddia ederek gerçekleri artık tüm millete duyurulması gerektiğinin zamanının geldiğini söyler.

15 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 998

BİR TEBLİĞ MÜNÂSEBETİYLE

Bu makalede tebliğ esas alınarak Türk milletinin tarihinin zaferlerle dolu olduğuna, Yunanlılar gibi derme çatma ordulardan ziyade güçlü ordulara sahip

olduğuna ve Rusya ile de birçok kez savaşıldığına ve çok defa da zaferler elde edildiğine değinir.

16 Eylöl 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 999

MUHÂLEFETİN FAZİLETİ

Muhalefet olmak fikrine sahip çıkmak büyük bir fazilettir. Meşrutiyetten sonra İttihat ve Terakki yönetimi ele geçirdi. Böylece adalet ve hürriyet devri başladı fikri başladı. Böylece istibdat bitecekti. Böylece düşölen izmihlal çukurundan kurtulacaktık. Bu sebeple kendisi de dair olmak üzere herkesin yaşasın İttihat ve Terakki diye bağırdığını ve bu cemiyeti göklere yükselttiğini söylemiştir. Fakat böyle olmamıştır. Ümitlerin ümitsizliğe düştüğünü ve en kötü zamanlardan bile daha kötü bir döneme başlandığını söylemiştir. Hariçte ve dahilde bu gerçekleri saklamak ise bu cemiyetin en önemli görevi olduğunu söylemiştir.

17 Eylöl 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1000

HAK VE BÂTİL

Bu makalede İzmir gibi meselelerde Avrupa devletinin kilit anahtar olduğunu söyler. Gerçeğin gerçek, hurafenin hurafe olduğunu söyleyerek bu ikisinin birbirine karıştırmaması gerektiğini vurgular. Türkler nice zaferler elde etmiştir. Fakat savaş bir çözüm olarak görmemekle beraber İzmir de Avrupa devletleriyle hal olunacak bir mesele olarak görmektedir.

18 Eylöl 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1001

CEZÂ-I AMEL

Bu makalede Yunanlıların beyhude yere gözünü Türk topraklarını dikmesine fakat bunu yapmasına rağmen (onca harcadıklarına rağmen) bir kazancının olmadığına değinmiştir. Yunan gibi bir düşmanın Anadolu'ya sıyanet etmesi Türkler için büyük bir afettir. Gözünü Türk topraklarına diken Yunanlılar, Türklerin başına dert olarak Sakarya'ya kadar gelmiştir. Çok fazla para ve asker telef etmiştir. Fakat geldiği gibi geri de döndü. Galip tarafta iken mağluplar tarafına geçmiştir. Yunanlılar bu hareketleri Anadolu'da karmakarışık bir ortam oluşturmuş ve Avrupa ile sulhu bir türlü yapamaz hale gelmiş olunduğundan bahsetmektedir.

19 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1002

CİHÂN HERCÜMERCI VE BİZ

Bu makalede Harb-i Umuminin gerektiğinden uzun sürdüğüne ve Türkler tarafından sulhun tercih edilmemesine değinmiştir. Savaştan sonra karmakarışık bir alan olmuştur. Devletlerden hiçbiri böyle bir ortamı tasavvur edememişti. Özellikle İngiltere'nin savaşa birdenbire katılımı ile Almanya şaşırды. Almanya Belçika'ya saldırmasaydı İngiltere tarafsız kalabilirdi. Harb-i Umumi devletlerin tahmin edemeyeceği kadar uzun sürmüştür. Tahminleri kat be kat aşmıştır. Bu savaşın içerisinde en zayıf olanlar da Türklerdi. Türkler eline geçirdiği fırsatı sulh için kullanmayıp tekrar savaşa yöneldi. Böyle Türkleri uçuruma atanların akıl ve irfan sahibi sayıldıkları ve kendilerinin vatanın düşmanı ve haini sayıldıklarını değinmiştir.

20 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1003

TAHDİD-İ TESLİHAT VE BİZ

Bu makalede hariciyede olan biteni takip edilemediği ve bunun nedeninin Ankara Hükümeti olduğunu iddia eder. Dahili problemlerle ilgilenirken hariçte meydana gelen meseleleri takip edememekteyiz. Fakat bu meseleleri takip edememek çoğu zaman Türklerin zararına olduğunu eklemektedir. Mesela silahlarda sınırlandırma konusu. Ama problemin esasını Ankara hükümeti olarak görür. Yunan'dan kurtulursa bile derdin yine aynı olduğunu söyler. Bu hastalığın temeline inip ruhtan tedavi yapılması gerektiğini önererek Babıâli'ye önem verilmesini önerir. Zaten sulh seçildiği zaman Yunanlıların da beyhude yere Türk topraklarına işgal edildiğinin görüleceğini söyler. Bunun için ihtiras ve hissiyatla değil akıl ve irfanla hareket edilmesini söyler. Zaten baştan akıl ve irfanla hareket edilseydi Türk milleti bu felaketlere uğramazdı fikrini savunur.

21 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1004

HAKÎKAT-İ HÂL

Bu makalede savaşın beyhude yere olduğunu aslında sulhu tercih etseydi tüm bu acıları, Yunan saldırılarını yaşanmayacağını iddia eder. Yunanlılar dedikleri gibi Sakarya'da tutunmayı başarsalar bile neticede büyük bir hezimete uğramışlardır.

Avrupa'ya karşı başaramayacakları bir işe kol sıvadıklarını göstermiş ve gülünç bir hale gelmiştir. Anadolu savaşında üç ihtimal görür. Birincisi Yunanlılar Türklere boyun eğer, Ankara girer, şöyle böyle yapardı. Bu ihtimal çoktan sulara düşmüştür. İkincisi Türkler Yunanlıları İzmir'de denize dökebilir. Üçüncüsü ise her iki taraf da Anadolu'da muhafaza mevki yaparak kalmalarıdır. Endişesinin şu olduğunu söyler; Türkler bunca acıyı beyhude yere çekmiştir. Mütarekeden sonra diğer müttefiklerin yaptıkları gibi Avrupa ile sulh yapılabilirdi. Bu sulh fırsatlarını kaçırmamak en önemli kilit noktalarını oluşturduğu söyler. Dahili ve haricide ihtiras sevdasından vazgeçerek güçlü bir siyasete sığınılırdı bunca acı çekilmezdi. Hayalle girişen bu yolda milleti ne badirelere koyduklarının ortada olduğunu söyler.

22 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1005

NASİBE-İ HARB

Bu makalede sulhun gerekliliği ve savaşın beyhude olduğunu, bir an önce Avrupa ile anlaşılması gerektiğini savunan argümanlarını yazmıştır. Savaşta Türk milletinin harikalar yarattığını ve büyük bir padişahın söylediği gibi Türk milletinin savaş için yaratıldığını, yaşadığını, yaşayacak olduğunu söyler. Yunanlılar bu gerçeği kavrayamadıkları için topa, tüfeğe sarılıp kuvvetlerine güvenilirler. Sonucunda felaketsizliğe uğrayacaklarını söyler. Avrupa ile anlaşılmadığı her vakit düşmanın ekmeğine yağ sürülmektedir. Eğer Avrupa ile anlaşılacak o zaman Yunanlılara da en büyük darbeyi vurmuş olacağız. Zaten böyle başıbozukluklara başvurmazaydık Yunanlılar da Türklere saldırmaya cesaret edemezdi. Defalarca sulhun önemli olduğunu ve Avrupa ile anlaşma gerekliliğini söyleme nedeni hep aynı vaziyeti görmesinden dolayı olduğunu söyler.

23 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1006

MİLLİYET ŞÂHİKALARI

Bu makalede milliyetin çıkışını, birdenbire yükselişini, önemini ve son olarak milletseverliğin özelliklerini ele alınmıştır. Mesela, Avusturya gibi imparatorlukları da derinden sarsmıştır. Zamanla müthiş tepelere yükselmiştir. Mesela, Fransa. Öte yandan Türkler için kuvvet denildiğinde akla top, tüfek gelmektedir ve bu doğru değildir. Çünkü bugün Avrupa'da bir cihan medeniyetinde yaşayabilmek, kendini Avrupa'ya kabul ettirmek için kuvvetten başka şeylere ihtiyaç vardır. Milleti

gerçekten sevdiğini, ihtiraslara kurban verilmemesi gerektiğini, bu millet uğruna yeri geldiğinde canların ortaya konulması gerektiğini, yeter ki devletin istikbalinin güzel olsun demiştir. Gerçek milletperverlik böyle olacağını savunmaktadır.

24 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1007

MALHULYÂ

Bu makalede İttihatçılar ve Yunanlıları Türk milletinin başına gelen iki büyük talihsizlik olarak görür ve bu konuda onları eleştirir. Türk milletinin askerlikte ve siyasette artık iflas noktasında olduğunu ve istikbali için aklını başına alması gerektiğini tavsiye eder. Türk milletinin Meşrutiyet'in ilanından beri iki önemli talihsizliği olduğunu ve bunların dahilinde İttihatçılar iken hariçte Yunan ve Venizelos olduğunu söyler. Bu iki felaket olmasaydı bu kadar belanın Türk milletine uğramayacağını Girit, Makedonya gürültüleri, Balkan Harbi, Harb-i Umumi, İzmir ve Anadolu meseleleri olmayacağını ekler. Enver'i "zırtapoz" olarak tanımlar. Başta hayran kalınsa da İzmir afeti Türk milletinin başına gelince ve belaların ardı arkası kesilmeyince gerçeği gördüklerini söyler.

25 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 11438-1008

İHTİRÂS DÜŞKÜNLERİ

Bu makalede ihtirası olmayan insanların siyasette temkinli kişiler olduğunu söyleyerek Yunanlılar Türklere boş yere saldırdığını, kayıpların beyhude olduğunu açıklar. Bu konuda Bismarck'ı örnek göstermektedir. Siyasette ihtirasın hiç iyi olmadığını, siyasete ihtiras karışınca Almanya gibi büyük bir devletin bile düştüğünü gördüğümüzü ekler. Aslında Yunanlılar bu durumdan ders almalı ve savaşın beyhude olduğunu görmeleri gerekmektedir. Bu savaş için maddi yönden zararlar ederek borçlara girmekte, isyanlara zemin hazırlamakta, belalara uğrar. Zaten bunun manasız olduğunu söyler. Avrupa devletlerinin rızaları olmadığı sürece Türk toprakları istila edilemez. Bunu tekrarlayarak Yunanlıların taarruzlarını beyhude görür. Zaten Yunanlılar bunu başaracak güçte de değildir. Avrupa devletleriyle barış yapıldığında Anadolu'nun herhangi bir köşesinde Yunan askerinin barınamayacağını da ekler. Bu gerçeği görüp Türklerle uzlaşma yoluna gitselerdi iyi olacağını fakat gerçeği ve hatayı görmemekte inat edildiğini de ekler.

26 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1009

ÖBÜR CEPHE!.

Bu makalede asıl öbür cephenin yani siyasetin önemli olduğunu, Türk milletine atılan iftiralardan ve bu iftiraların ne kadarının doğru, yanlış olduğuna değinir. Yunanlılar ile savaş devam etse de birtakım başarıların olduğunu ve bunların Türklerin şanını yükselttiğini söyler. Fakat hep dediğini tekrarlayarak savaşın bir getirisi olmayacağını yineler. Öbür cephenin ehemmiyet gösterdiğini söyler. Burada Frenkçe propagandalar devreye girer. Örneğin, Türkler Hristiyan ahaliye zulüm etmektedir, onları tehcir etmektedirler, kadınlara ve çocuklara zulüm eylemektedirler. Aslında bu propagandaların İttihatçılar için pek yanlış olmadığını söyler. Çünkü Müslümanların bile İttihat ve Terakki tarafından bu muameleyi gördüğünü iddia ederek Osmanlı devleti içerisindeki Müslümanların sevk edilirken olan perişanlıklarını buna örnek olarak gösterir. Hükümetin fenalıklarla ve zalimliklerle dolu olduğunu Müslüman'a, Hristiyan'a, umuma karşı olduğunu söyler. Bu argümanla zaten Müslüman Hristiyan'dan ayrılamaz. Zavallı Türkler hem kendi hükümetinden salah görmez iken hem de zalimlik ile töhmet altında tutulmaktadır. Bu durumun Cemiyet-i Akvam'a anlatılmaya çalışılmasının önemini vurgular. Hariçte kötülük değil de hayır seçilirse, dahilde gerçek bir barış olursa padişah ve halifelerin sayesinde İttihatçılardan kurtulur, güçlü bir hükümete sahip olunacağını söyler. Böylece Türkler milletini haksız ve hakikatsiz yere saldırılar altında ezilmekten dahilde ve hariçte karışıklık, öfke ile hareket eden Moskoflardan uzaklaşarak Türklüğü küçük düşürmek ve Türklüğe leke sürmekten kurtulacağını söyler. Öbür cephede yapılacak bu başarı Avrupa tarafından yükseltilecek Yunan gibi bir düşmana haddini ve hukukunu bildirmeyi sağlayacağını desteklemektedir.

27 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1010

EVVELİ VE AHİRİ

Bu makalede geçmişteki gibi kılıca, kuvvete güvenilmemesi siyasetle hareket edip Avrupa devletleri ile anlaşılması/uzlaşılması gerektiğini yineler. Geçen asırda Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki yönetim alanı Mora yarımadasına doğru isyanlarla dolmuştu. Fakat bu isyanlar bir şekilde bastırılmaya çalışılmıştır. Avrupa devletleri kendi çıkarlarına göre hareket ederek bazen Türklere muhalif bazen de Türklere

tarafı olmaktadır. O dönem devlet hastalığının farkında değildi ve kılıç ile her derdi çözebileceğini düşünüyordu. Fakat kuvvet eskiye göre azalmış ve kılıç eskisi kadar keskin olmamaya başlamıştı. Uygulanan yanlış tedaviler ise toprakların tek tek elden kayıp gitmesine neden oldu. Bugün Yunanlılar da Anadolu'nun göbeğine kadar ilerlemiş durumda olup Türklük için en büyük tehlikeyi oluşturmakta olduğunu belirtir. Eğer kuvvetten başka çözüm bulmamakta ısrarcı olunursa bu tehlike daha da artacağına inanmaktadır. Yeniden şunu tekrarlar ki; bu millet mütarekeden sonra savaşa girmekle hataların en büyüğünü yapmış olduğunu düşünür. Zaten Harb-i Umumi sırasında nice acılar ve zararlar gören Türk milleti ezildikçe ezildiğini savunmaktadır.

28 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1011

TAVASSUT VE SULH

Bu makalede kuvvet ve kılıcın bir siyasi hata olduğunu ve durumun Avrupa ile siyasetle çözülmesi gerektiğini savunur. Birkaç gündür gelen aracılık haberlerinin barış için ümitleri yeşerttiğine değinir. Fakat tavassut mu yani aracılık mı yoksa müdahale mi yapılacak kısmı önemlidir. Anadolu meselesinde aracılık değilse müdahale yapılarak Türklerin leğine bir kararın çıkmasını haktı. Zaten Avrupa'nın hatta ve hatta Yunanlılar bu topraklar menfaatlerini karşılayacak düzeyde değildi. Aksine Yunanlılar bu topraklarda tutunsa bile yarın bir gün açlık ile perişan hale gelip sonra da türlü belalara tutunabilirlerdi. Bu sebeple İzmir ve Anadolu davalarını kuvvet ve kılıç ile halletmeye kalkışmayın en büyük siyasi hatalardan olduğunu söyleyerek problemin İtilaf Devletleri ile çözülmesi gerektiğini fakat bunun Ankara efkârıyla başarılamayacağını farkında olduğunu söyler.

29 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1012

EN BÜYÜK TEHLİKE

Bu makalede şark yerine garbı takip edilmesini ve yakınlaşılması gerektiğini ve medeniyetin her ne kadar şarkta doğsa da batıda hayat bulduğuna yer vermiştir. Öyle ki zamanla ilerleme, kuvvet hakimiyet gibi öğeler Batı'da yer alırken gerileme, zaaf, mahkûmiyet gibi kavramları da şark taşımaya başladığını iddia etmektedir. Özellikle Harb-i Umumi'den sonra Türkleri Anadolu içlerine doğru iterek Avrupa ile Türklerin bağlantıların mümkün mertebe kesilmesi yolu izlenilmiştir. İttihat Terakki

ve taraftarları Asya hükümeti rol model olarak keyfi idareler, hakimiyetler, mahkemeler, dar ağaçları kullanmışlardır. Asya’da bunlar olağan sayılırken, garp de pek umursamıyordu. Avrupa’dan uzaklaştıkça medeniyetten uzaklaşmaktayız dolayısıyla varlığın kökünden baltalama evresine girmek gerektiğini tavsiye eyler. Bu sebeple Avrupa’ya yaklaşmalı sahip olduğumuzun ruhun özelliklerini şarktan değil, garpta almaya çaba sarf etmek gerektiğini bildirir. Aksi halde bu durum ister dahilden ister hariçten Türklüğe en büyük darbelerden olacağını düşünmektedir.

30 Eylül 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1013

EN BÜYÜK DÜŞMAN

Bu makalede Meşrutiyetten itibaren devletin düşmanının en başta İttihatçılar olduğunu iddia ederek dahildeki düşmanın hariçtekinden daha da tehlikeli olduğunu söyler. Rusya’nın bir müddet düşman olduğunu ve bu belanın geçtiğini söyler. Öte yandan Balkan hükümetlerinden Sırp, Bulgar, Yunanlılar da birer düşmandır. Fakat bu düşmanlardan korkulmayacağını en büyük düşmanın dahilde olduğunu söyler. Bu düşman ki kuvvetle, topla, tüfikle yenilmez, kovulamaz. Hariçteki düşmanlardan daha da tehlikeleri ve için için devleti yiyerek bitirir. İttihatçılar yönetimi ele geçirdiğinde kuru laflarla, kendi ihtirasları ve boş kafalarıyla hareket ettiğini iddia eder. Harb-i Umumiye sürükleyen bilgisizliğin de İttihatçılardan kaynaklandığını iddialarına ekler.

Ekim 1921

1 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1014

HEM KEL, HEM FODUL

Bu makalede artık savaştan barış siyasetine geçme zamanının geldiğine değinir. Yunanlılar Ankara’yı ele geçirmek, Kuvâ-yi Milliye’yi tamamen ortadan kaldırmak için yola çıksalar da başarısız şekilde Eskişehir’e dönmüşlerdir. Tamamen mağlup olmadılarsa da yine de mağlup sayılmaktadırlar. Çünkü Avrupa’ya karşı Ankara’nın fikirlerini ortadan kaldırmaya çalışsa da bu durumu eline yüzüne bulaştırmıştır. Yunanlılar artık bu durumu bir parça itiraf ederek yelkenlerini suya indirmişler ve sulh taraftarı gibi görünmektedir. Zaten Anadolu yeterince darbe

almış, olan zavallı Türküne olmuştur. Artık harpten siyasete geçme zamanının geldiğini düşünür. Şimdi yapılacak olanın, hilafet ve saltanatı temsil ederek Türklerin Asya'dan uzaklaşması ve böyle sonu görünmeyen maceralardan kaçmasını kurtuluş olarak görmektedir. Çünkü Türklerin Asya ile yakınlaşmanın neticesinde Avrupa ile yani dolayısıyla medeniyetten uzaklaşmak anlamına geldiğine inanmaktadır.

2 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1015

ARNAVUTLARDAN İBRET...

Bu makalede Arnavutların Osmanlı Devleti'ne hizmetlerine yer verilmiştir. Bu durumun ders-i ibret alınmasını tavsiye etmektedir.

3 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1016

İSTANBUL'U DÜŞÜNMEİYİZ

Bu makalede İstanbul'un ehemmiyetinden söz eder. Türk İstanbul ile bir bütündür. İstanbulsuz bir Türk, İstanbulsuz bir Anadolu düşünülemez, aksi halde maddi ve manevi eksikler meydana gelir. Anadolu'yu İstanbul'dan ayırmak baştan gövdeyi ayırmak gibi bir anlama tekabül etmektedir. Bu da ruhsuz bir kalp anlamına gelir. Anadolu'nun İstanbul ile ayrılmasıyla ticaret durmuştur. Dahilide de suyu çekilmiş değirmene dönmüş ve yoksulluğa doğru gidilmiştir. Bu durumlar yok oluncaya değin İstanbul'u Anadolu ile bir tutmanın en mukaddes görev olduğunu savunmaktadır.

4 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1017

ZIRVALADILAR, FAKAT...

Bu makalede Yunanlıların hayallerine (Ankara'ya girmek vs.) ulaşamadıklarını ve artık "zırvaladıklarına" değinir. Galip olma iddiasıyla yola çıkan Yunan, mağlup şekilde Eskişehir'e dönmüştür. Bursa'da da dikiş tutturamasa da bu durumlara zafer süsü vermeye çalışmıştır fakat onda da başarısız olmuştur. Devletler Anadolu'daki yangını görmektedirler. Bu yangın gün be gün artmaktadır. Bu gerçeği görmemek çok komik bir hadiseyi oluşturur. İtalya, Fransa, kısmen de İngiltere bu manasız saldırıyı görmekte fakat bir şey yapmamaktadır. Bu durum Avrupa'da Osmanlı aleyhine bir fırtınanın habercisi olmaktadır. Avrupalı devletler araya girip Yunanlılara hadlerini gösterebilecek konumda olsalar da Türklere destek vermemek

için susmaktadırlar. Çünkü Türkler davasını kılıç ve kuvvetle çözmeye niyetlidir. Oysa kılıç, kuvvet evet Yunanlılara karşı etkili olabilir ama koskoca Avrupa karşısında elbette ki etkili olmayacaktır. Harb-i Umumi sona erdikten sonra siyaseti ön plana alarak silahlara sarılmasaydık İtilaf Devletleri ile uzlaşmak bir mertebe daha kolay olacak ve Yunan gibi bir hasım ile uğraşmış olmayacaktır. Bu sebeple artık bu çıkmaz yoldan geri dönülmesini önermektedir. Çünkü artık koskoca cihan imparatorluğu küçük bir hükümet haline gelmeye çoktan başlamış olduğunu ileri sürmektedir.

5 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1018

FENÂLİĞİN MEBDEİ

Bu makalede başlarda Osmanlı yönetiminin beğenmediklerini fakat şimdiki durumun tam fenalığın başlangıcı olduğunu ifade eder. Beğenmedikleri yönetimi mumla aramaktadırlar. Beğenilmediği için meşrutiyet dönemi mutluluk ve umutlarla karşılanırmıştır. Fakat çok geçmeden umutlar suya düşmüştür. Fenalığın başlangıcı olmuştur. Osmanlı Devleti bir Fransa, bir İtalya, bir Belçika hatta ve hatta bir Almanya veyahut bir Avusturya olamazdı. Çünkü Osmanlı bambaşka yönetim yapısına sahip bir devlet ve millettir. Fakat çağa ayak uydurmak şart idi. İşte bu noktada ayrışma başladı. Çünkü bu sefer Türklerde Meşrutiyet'in hükümdara ve onun saltanatına karşı bir taarruz olduğu fikrinin egemen olduğunu iddia eder. Bu sebeple bunu açmalı ve hastalığı tedavi etmenin gerekliliğine değinir.

6 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1019

KEŞKE YANILSAYDIK!

Bu makalede yine yanılmadığını artık tecrübelerden gerçeklerin anlaşıldığını söylemektedir. Vatana ihanet ile suçlanmasının, kuru iftiraların bir öneminin olmadığını söyler. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin hiçbir zaman siyasetle yola devam edilmesi gerektiğini idrak etmediğini ve bu cemiyetin fikri ve ilmi şekilde gelişmemiş adamlardan oluştuğunu keyfi ihtiraslarına yenik düştüklerini söyler. İttihatçıların ellerinde bulunan güç silahlarını büyük bir ustalıkla kullandıklarını ve sarsıldıkları an bir savaş çıkartarak cemiyetin dağılmasını önlediklerini iddia eder. Örneğin Trablusgarp'ta böyle olmuştur. İttihatçılar sebebiyle çıkan bu savaş sonucunda Enver ve Fethi'nin silahlarına sarıldıklarını ve kendilerini kurtardıklarını

iddia eder. İtalya'ya saldırımları vs. gibi hareketlerinin Avrupa'da bazı devletler tarafından gizliden desteklenmelerinin bu yolda gitmelerine katkı sağladığını iddia eder. Bu savaşların Türklere fayda değil ileride zarar getireceğinin ortadan olduğunu ki Trablusgarp'ı kurtarmak şöyle dursun bu savaş sebebiyle Makedonya İsyanı ile Balkan ittifakının patlak verdiğini söyler. Fakat tabi ki İttihatçılara bir şey olmamıştır. Olanın zavallı Türk milletine, talihsiz Anadolu'ya olduğunu söyler. Bu savaş yangınlarına Türk milletlerinin atmalarının yanı sıra en az zarar ile kurtarılmaları için siyasetin tek çözüm yol olduğunu fakat iki buçuk senedir hala savaşın içerisinde olduğunu İstanbul ve Anadolu'nun felaketlerde olduğunu ve bir kazancın olmadığını ileri sürer. Siyaset ile ilerlenmek istenirse Yunanlıların İzmir ve Türkiye'den definin mümkün olduğunun ama buna başvurulmadığına değinir. Böyle böyle tüm fırsatların elden kayıp gittiğini ekler.

7 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1020

MISIR'IN İKBÂL VE İDBÂRI

Bu makalede Mısır'ı ele almaktadır. Mısır'ın Mahmudsaniye'ye kadar kıymetli ama takdir edilmeyen bir eyalet olduğunu savunur. Oysa incelemeye değer yanlarının olduğunu savunmaktadır.

8 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1021

DOĞRU VE EĞRİ

Bu makalede Yunanlıları doğru yoldan ayıran kişinin Venizelos olduğuna ve bunun yükünü halkına yükletmek emeline olduğunu söyler. Türk milletinde de İttihatçıların bu yolda ilerlediklerini ve onlara söz geçmediğini ekler. Eğer İttihat ve Terakki başına buyruk hareket etmeseydi de Batı ile anlaşma yoluna girseydi Yunanlılar çoktan bir miktar daha harap olacağını düşüncesine sahiptir.

9 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1022

BİR DÜĞÜM Kİ ÇÖZÜLMEDİ, GİTTİ

Bu makalede İzmir ve Edirne gibi felaketlerin bir türlü çözülemediğini aksine artık bir düğüm oluşturduğuna değinir. Osmanlı Devleti düşüşe geçtiğinde Avrupa devletleri'nden düşmanlar (özellikle Moskova) bunu fırsat bilerek devletin iç işlerine müdahaleye kalkışmıştır. Bu karmakarışıklık içerisinde devlet içerisinde bulunan

halktan Hristiyan olanların bir kısmı bağımsızlığını ilan ederek ayrıldılar. Tüm bunlara müdahale için devletin takati azalmıştı. Öte yandan Meşrutiyet'in ilanı ile İttihatçılar hürriyet gibi kelimelerle Hristiyan halkın devlete daha da bağlanacağını hatta bir Türk kadar Türk olabileceklerini düşünmekteydiler. Fakat bunların hepsini boş olarak görerek İttihatçıların yönetimi Tanzimat ricaline veyahut Abdülhamid Sani'nin yönetimiyle bir olmadığını, İttihatçıların astığını asar, kestiğini keser tarzda baskıcı olduğunu savunur. Neredeyse hiçbir devlet içerisinde düşmana karşı mücadele ederken kendi halkı içerisinde ihanet edenlerin olmayacağını söyler. Ama buna karşılık Türk milletinin bunu yaşadığını, İttihatçıların ihtiraslarıyla hareket etmelerini ve Türkleri sağa sola döndürüp durduklarını iddia eder.

10 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1023

NASIL İŞ ÇIĞRINDAN ÇIKTI?

Bu makalede İttihatçıların milleti kandırdığına aslında durumun felaket olduğuna hatta Harb-i Umumi döneminin mumla arandığına değinmiştir. Bıçak artık kemiğe dayanmış vaziyettedir, bu gerçekleri görmek gerektiğini savunur. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin vicdana gelerek bu gerçekleri, bu korkunç ve narin hali görmelerinin gerekli olduğunu savunur. Ellerini vicdanlarına koyarak Moskova belasından uzak durmalarını ve gözlerini açmalarını ister. Yunan gibi bir hasmı devletin başına bela olarak açanı Avrupa devletleri ile uzlaşmaması sebebiyle İttihat ve Terakki olarak görür. Çünkü eğer anlaşılseydi Yunanlılar Anadolu'dan def edilecekti. Yunanlılar ne kadar zarar görse de Anadolu'nun hali de ortadadır. Düşman ayakları altında ezilen bu mukaddes Türk toprakları kurtarılmalıdır. Ama bunun çaresi silah veyahut savaş değildi. İttihat ve Terakki'nin güvendikleri kuvvet ve savaşın devletin izmihlal çukuruna ittiğini iddia eder.

11 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1024

NİÇİN RAHMET OKUTUYORUZ?

Bu makalede önceleri Abdülhamid döneminin Türk milleti için büyük bir afet olduğu düşünülse de sonraları yaşanan gelişmeler bu durumun yanlış olduğunu gösterdiğini iddia eder. Fakat hala belli bir kesimin durumdan memnun olduğunu söyler.

12 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1025

MUAHEZE KOLAY İDİ!

Bu makalede başa gelenlerin mesuliyetinin Türklere ait olduğunu söyler. Frenkler “Her kavim layık olduğu hükümete maliktir.” sözünü ele alır, fakat Türk milletinin bunu hakketmediğini zavallı millet şeklinde belirtir. Bu millet Meşrutiyet’ten büyük hizmetler beklese de umutlar boş çıkmıştır. Hatta geçmiş yılların istibdat yönetimini bile saadet olarak görmüştür. Ama bunda sorumluluğun yani mesuliyetin millete ait olduğunu yineler.

13 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1026

HAKİKÎ MESÛL BİZİZ

Bu makalede İttihatçıların ihtiraslarıyla hareket etmelerine karşılık asıl mesuliyetin bu durumu görmeyen milletin olduğunu söyler. İttihatçıların İzmir felaketini bir çıkış noktası olarak gördüklerini ve bu bela başa geldiğinde pusuya yattıkları yerlerinden çıkıp savaşa atıldıklarını, Anadolu’da yangınları başlattıklarını iddia eder. İttihat ve Terakki’nin İzmir felaketini memnuniyetle karşılamalarına karşılık müttefikler olan Almanya, Avusturya, Macaristan’ın ve hatta Bulgaristan’ın memleketlerini fırtınalardan çıkardıklarını olanın zavallı Türk’e olduğunu savunur.

14 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1027

TAVASSUT (aracılık) SÖZLERİ

Bu makalede Yunanlılar ile arabuluculuk fikrine ve artık bu duruma Babıâli’nin el atması gerektiğine değinir. Bu konuda *Tan* gazetesinin sözlerini ele almıştır. Bu gazete göre Yunanistan için vaziyetin barış olması gerektiğini ancak bu sayede yakayı kurtarabileceklerine değinir. Türk milletinin ezildiği kadar ezildiğine artık Babıâli’nin uzlaşmak için ön plana çıkma zamanının geldiğini savunur.

15 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1028

DEVLET VE MİLLETİ KURTARANLAR

Bu makalede Anadolu’nun, İstanbul’un halinin ortada olduğunu, henüz devlet ve milletin kurtarılamadığını iki buçuk senedir ha kurtardık, ha kurtaracağız laflarının olduğuna değinir. Ama bu lafların aksine devlet ve milletin git gide

battığını iddia eder. Hakikatin tam olarak bu olduğunu söyleyerek İttihat ve Terakki'nin lüzumsuz şekilde büyütüldüğünü ve alkış aldığını iddia eder. Devletin gemisi bu haldeyken hala kendi ihtiraslarına hizmet ederlerse hıyanet ve ihanet içerisinde olacaklarını savunur.

16 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1029

SU UYUR, DÜŞMAN UYUMAZ

Bu makalede asıl tehlikenin Moskova olduğunu, gerçek yüzlerini gösterdiklerini söyler. Bugün doğru bildiğimiz yarın yanlış, yanlış bildiğimiz doğru çıkabilir. Ankara ve ona bel bağlayanlar böyle yaptı. Artık Ankara'dan ayrılma zamanının geldiğini söyler. Bolşevikler gerçek yüzlerinin ortaya çıktığını gözlerini Asya üzerine çevirdiklerine değinir. Bu düşman ki yanında Yunanlılar hafif kalırlar. Türkler siyasetsizlikle en büyük hatayı yaparak Yunanlara bile haddini, hukukunu bildiremedi. Oysa uzlaşma yoluna gidilseydi durum Türklerin lehine dönmüş olup İtalya ve Fransa siyasetine İngiltere'de katılırdı. Eğer siyasetle hareket edilirse Yunan meselesinin ikinci derece önemli sayılacağı ve olası Bolşevik istilasının da önüne geçireceğini savunmaktadır.

17 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1030

HUBB-U CÂH

Bu makalede makam kelimesinin önem atfetmesine değinmektedir. Özellikle sadaret ve vezaret gibi makamların bir dönem Türklerde etkin olduğunu savunmaktadır.

18 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1031

İKİ HERCÜMERÇ VE BİZ

Bu makalede siyasetin önemli bir işlevde olduğuna, güçlü bir siyasetle zorlukların yenileceğine değinir. Bu gerçeği Türk milleti çok iyi bilse de özellikle Meşrutiyet ve Almanya'dan sonra unutulduğuna ve bir karmakarışik sistem içerisinde kalındığına ekler.

19 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1032

DÜŞMAN SÖZLERİ

Bu makalede Yunan'ın Ankara önlerine kadar gittiği ve şehre girmeye bile ahcer görmeden kendi istekleriyle geri döndükleri şeklindeki kuru sözlere değinmiştir. Yine aynı şekilde Yunanlılara göre ortada hilafet, saltanat, Babiâli, darülhilafet yoktur. Onlara göre mühür kimde ise Süleyman odur, bu sebeple Ankara vardır. Yunanlılar bir Ankara ile çarpışır, düşer ve kalkar. Aslında düşmana gerek olmadan kendi Türklerin kendi kuyusunu kazdığını söylemektedir.

20 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1033

BU DEVRİN EN BİRİNCİ DERDİ

Bu makalede en büyük derdin iktisadi olduğuna değinir. Bugün tüm kavimlerin geçmişlerini mumla aradıklarını ve dönemlerin git gide cehenneme dönüştüğünü söyler. Harb-i Umumi'de bile ister mağlup ister galip hatta ister tarafsız olsun tüm milletler yarasını sarmakla ile meşgul haldedir. En güçlü devletler bile yüksek kaygılarla iktisaden kendi milletlerini kurtarmayı ana amaç ediniliyorsa varın Türk milletinin halini siz düşünün tarzında eleştiride bulunmuştur.

21 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 11464-1034

MU'TEDİL TÜRKLER VE DİĞERLERİ

Bu makalede İttihat ve Terakki'nin hırsıyla hareket edip devleti belalara sürüklediğine değinir. İttihatçılar mütarekeden sonra durum fena bir halde iken Kuvâ-yi Milliye'yi oluşturarak dolaplar çevirdiklerini iddia eder. Fakat iki buçuk senedir bu milleti hiçbir badireden kurtaramadıklarını aksine savaştan savaşa sürüklediklerini ve Türk milletinin başına faydada ziyade musibetlerle zarar getirdiklerini ekler. Durum ortada, görünen köye kılavuz istemez der. Buna karşılık bu başı bozukluk fırsatını değerlendiren Yunan düşmanı ise Anadolu'nun göbeğine kadar ilerlemeyi başarmıştır.

22 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1035

ANLAMADILAR VE ANLAMAZLAR

Bu makalede siyasetçilikte başarısızlığın devleti zora soktuğunu buna karşılık Avrupa devletlerinin selametine değinir. İşte bu sebeple bu milleti izmihlal çukurundan kurtarmak gerektiğini fakat bunun savaşla olmaması gerektiğini savunur. Bu durumu iki buçuk senedir Ankara'nın anlamadığını ve hala anlamamaya devam

ettiğini söyler. Ankara'nın idraksizliği sebebiyle kurban gidenin sadece zavallı Türk milleti olduğunu iddia eder.

23 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1036 - ALİ KEMAL'İN GAZETE YAZISI YOKTUR.

24 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1037

ŞARK SİYÂSETİ

Bu makalede medeniyetin şarkta doğduğunu fakat zamanla garbe geçtiğini ve garpte hayat bulduğuna değinir. O derece bir geçiş ki şark medeniyet için garbi takip etmektedir. Garbın ilerleyişi durursa Asya'nın da durur ve hatta geriler. Türklerin de henüz bir şark devleti olarak isimlendirdiğine ve bu sebeple garbın şark milletine karşılık siyasetlerine maruz kalındığını belirtir.

25 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1038

SERÂB! SERÂB!

Bu makalede şark siyasetiyle hareket etmenin insanın kendini seraplara inandırması anlamına geldiğini söyler. Serabı su sanıldığı, hayalleri gerçek ile karıştırıldığını dile getirir. Bu siyaseti izleyenlerin bulanık suda avlanmak istediklerini iddialarına ekler.

26 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1039

İŞİMİZ YOLUNDA MI YOLUNDA!...

Bu makalede Türk milletinin bazı maceraya koşanlarının Harb-i Umumi'den mağlup şekilde çıkıldığını unuttuklarını ve bu şekilde ihtiraslarıyla hareket ettiklerine değinir. Türk milletinin bağı yanıktır. İşler ihtirasları peşinde koşanların varsaydığı gibi yolunda gitmiş olsa tüm Türk milletinin bu duruma sevineceğini ve işleri yolunda sayacağına fakat durumun git gide daha da kötü olduğunu ve devletin gidişinin gidiş olmadığına ekler.

27 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1040

İPİN UCU

Bu makalede ipin ucunun yanı olayı çözecek olanın ne Türk ne Yunan olduğunu söyleyerek ipin asıl ucunun Avrupa’da olduğuna değinir. Bu sebeple işi çözecek olan Paris ve Londra yani kuvvet değil siyasettir.

28 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1041

“HABSBURG”LAR

Bu makalede Habsburglara değinerek tarihte büyük ad olunsa da hala maddi yönden küçük bir taht saltanatı olan Macar krallığı olarak görmektedir.

29 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1042

OLMAZDI, YİNE DE OLAMAZ

Bu makalede irfan olmadan devletin yönetilemeyeceğini ve başa gelenlerin de bu şekilde yönetemeyeceklerini iddia eder. On üç sene öncesinde Meşrutiyet’in ilanı ile Selanik fikren ve irfanen yüksek bir konuma gelmiştir. Enver ve Niyazi gibi kişiler devleti baskı yönetiminden kurtararak hür ilan etmişti. Fakat bu durum kısa bir süre sürmüştür. Bu süreç içerisinde diğer millet gibi düşüncelerin dile getirilip yazıldığını fakat sonrasında durumun değiştiğini ve adeta Afrika, Asya’daki bir yönetimin geldiğini söyler.

30 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1043

GÜÇ BİR MUÂDELE

Bu makalede Japonların şarkta kapalı halde dururken birdenbire ortaya çıkıp garp ile anlaşmalara giriştiğini ve medeniyeti de temsil eylediğine değinmiştir.

31 Ekim 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1044

FELÂKETİN MEBDEÎ

Bu makalede asıl sorunun İngiliz siyasetine uzaklaşmak olduğuna değinir. İttihat ve Terakki Cemiyeti’ni devletin başına gelen belaları büyük hatalar yapıp milleti yangından yangına sürüklemesinden ziyade en büyük siyasi hatasının İngiltere’nin siyasetini Türkler aleyhine çevirmek olduğunu söyler. On sekizinci asırda İngiltere, Osmanlı Devleti’nin varlığını desteklemekteydi, devletin lehine politikalar izliyordu. Rusya’ya dahi engel olmaktaydı. Fakat bu durum zamanla değişmiştir. Gücün Petersburg’dan Berlin’e geçmesiyle İttihatçılar da Almanya’ya

yaklaşmıştır. Bu durum İngiltere hükümeti ile Türklerin arasında uçurum oluşturmıştır. Fakat bugün hala aynı hata takip edilmektedir. Harb-i Umumi'den sonra Avrupa değişim göstermiş Almanya, İngiltere'nin istediği şekle bürünmüş ve Rusya'da bir müddet her şeyden uzak kalmıştır. İşte tüm talihsizliğin hala bu güçte iken İngiltere'ye yaklaşılmamış olmasında görür. Diğer dertleri hatta Yunanistan belasını bile gelip geçici olduğunu ileri sürerek İngiltere ile uzlaşma halinde zaten Yunanlıların kuvvetsiz şekilde Türk topraklarını terk etmeye mecbur olduğunu savunur.

Kasım 1921

1 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1045

MAZAÂLLAH!..

Bu makalede Harb-i Umumi'den sonra sulha gidilmesi gerektiğini ve İngiltere ile anlaşılması gerektiği, fakat bu durum İttihatçıların gerçekleştirmek istemediklerini iddia etmiştir. Harb-i Umumi'ye girmemiş olmayı tercih ederken birçok insanın Harb-i Umumi'ye ya gidilmeseydi, hal yaman olurdu tarzındaki fikirlerini eleştirmiştir. Çünkü eğer girilmeseydi belalara ve musibetlere uğranmayacağını düşünmektedir. Böyle düşünenlerin ya maazallah barışı kabul etmiş olsaydık düşüncelerine de şaşırdığını beyan etmiştir. Ama aksine savaşa girmemiş ve Avrupa devletleriyle barış yapılmasaydı Anadolu'yu ve İstanbul'u ihya edebileceği ve Türk varlığını tamamıyla koruyacağını belirtmiştir. Türk milleti sadece savaş dönemi değil, sonrasında da birçok zarara uğramıştır, bu sebeple en birinci hata barışı arka plana atmak olarak görmektedir. Bunun için Eskişehir'e kadar gelen düşmana ve Anadolu'ya gittikçe yayılmasından görmekte olduğunu anlatmaktadır. Zaten barış yapılsaydı Yunanlılar kendiliğinden Türk topraklarından def olacağına inanmaktadır. Bu seviyelere gelinmeden barış yapılabilirdi. Enverler, Cemaller, Talatlar, Baha Şakirler gibi kişilerin devletin başına anca belalara soktuğunuzu ve devletleri Türklerin aleyhine örgütlediklerini iddia eder. İngiltere ile durumun da çok farklı olacağına değinir. Devleti mesut bir hale getirilmeyi başarılmadığı anca devleti fırtınalara atıldığına eklemektedir.

2 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1046

SİYASİ CEPHELER

Bu makalede tekrardan ipin ucunun Yunanistan ve Anadolu’da olmadığını sadece Avrupa’da olduğunu iddia etmektedir. Özellikle İngiltere bu konuda kilit anahtar olarak görmektedir. Siyasetin güneşi de doğudan değil de batıdan doğduğunu iddia eder. Savaşın neticeleri vahimdir, kurtuluş siyasettedir demiştir.

3 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1047

ENVER VE HEMPÂLERİ ÖLDÜLER!

Bu makalede Enver ve “hempalerinin” bir dönem en şanlı kahramanlar olarak sayılırken şimdi durumun öyle olmadığına değinir. Enver ve hempareleri ölü olarak görünür. Çünkü memleketi beladan belaya sürükleyen Anadolu’nun gözünde Enver ve hempareleri olmuştur. Bu sebeple ocak ihtirasıyla başı bozuk hareket edip kuru sözlerde bulunan kişilerin memleketten def olmasını büyük bir olay olarak görür.

4 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1048

MUHÂLEFETİN MEVKİİ

Bu makalede muhalefetin olması gerektiğini ve vicdanlı oldukları için muhalefette bulunduklarını iddia etmektedir. Buna karşı muhalefete düşman olduğunu söyler. Çünkü var olan muhalefetin onların menfaatlerinin tam karşısını temsil ettiklerini savunmaktadır.

5 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1049

NEREDE YANILIYORUZ?

Bu makalede Avrupa’yı bilme ve anlamının zorunda olduğuna değinir. Bu konuda dahili ve harici meselelerde Türk milletinin şark ile gözünü boyamak isteyenlere inanmamak gerektiğine değinmiştir. Dünyanın menfaatler uğruna ayakta durduğunu belirterek garbın hep ve şark hükümetlerinin bir hiç olduğunu iddia eder.

6 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1050

SULH MÜZÂKERELERİ, ANKARA VE YUNAN

Bu makalede Yunanlılar barış istediklerini fakat bunu zayıflığından dolayı istememektedir. Bu konuda Avrupa devletlerini de ikna etmeye çalışmaktadır. Çünkü artık şark meselesi diye geçen bu konuya Avrupa devletleri el atabilirlerdi. Aslında

niyetleri Ankara'yı kapana çekmektir. Öte yandan Türkler baştan sulh masasına Avrupa ile geçmiş bulunsaydı hukukumuzun daha güçlü olup geleceği daha iyi savunabileceği iddia etmektedir.

7 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1051

DÜŞMANIN KARINCA OLSA...

Bu makalede düşmanın karınca olsa bile fil bil diyerek düşmanın küçümsenmemesi gerektiğini savunur. Elbette Ruslar ile Yunanlılar bir değil ve olamaz; biri fil iken öbürü karıncadır. Fakat karıncayı da pire basamağına indirerek hiç derecesine getirdik. Sonuç ortadadır, görünen köy kılavuz istemez. Yunanlıların özellikle de İngiltere'de kabul görmesini istemiyorsak ona göre siyaset ile hareket etmek gerektiğini savunur. Bu konuda halkı saf bularak, İttihatçıların onları aldattığını iddia eder. Adeta durumun masal tadında olduğunu ileri sürmektedir.

8 Kasım 1921- ALİ KEMAL'IN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.

9 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1053

İTTİHÂT VE TERAKKÎ VE KUVÂ-Yİ MİLLİYYE

Bu makalede Kuvâ-yi Milliye ve İttihat ve Terakki'nin serkerde (liderlik) mücadelesi sebebiyle birbirine girdiğini iddia etmektedir. İki tarafın araları bozulmuştur. Zaten her ikisini de devletin başına bela açan olarak gören muhalefetlerin gözünde ikisi de birdir. Bir fark yoktur, her iki taraf da asıp kesmiş ve siyaseti ana yol olarak görmemiştir. Her ikisinin de kendini savaşımlara attıklarını belirtir.

10 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1054

FİKİR VE KUVVET

Bu makalede fikrin önde olması gerekirken kuvvetin ön plana alınmasının kendi düşünceleri üzerinden zararlarına değinmiştir. Kuvvet hemen tesirini ortaya koyarken, düşünceler zamanla ortaya gerçekliğini koyar demiştir. Kuvvetin sonunun hüsrana, fikrin ise ilerlemeye yol aldığı ortada olduğunu söyler. Eğer bu fikir yolu tutulsa bugün pek çok zararlara uğranmayacağına belirtir. Harb-i Umumi'nin son

dönemlerinde Meclis-i Mebusan'da Talat'ın "Taş üstünde taş bırakmaz da İstanbul'u öyle teslim ederiz." şeklindeki vaatlerinin sadece kuru laf olduğunu ve bu vaatlerin hala gerçekleşmediğini söyler.

11 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1055

GÜLÜRTÜYE PÂPÛÇ (pabuç) BIRAKMAK

Bu makalede İttihatçıların hırslarıyla hareket ettiklerini ve korkutmalara karşı cevapsız kalındığını ileri sürmüştür. Balkan Harbini İttihatçıların bir heves ve ihtirasla ortaya attıklarını Trablusgarp'ta "şaklabanlık" ve "şarlatanlıkla" savaşın uzatıldığına ama ipsiz sapsız savunmaların bir sonuç vermediğini iddia eder. Bu nedenle On İki Ada'nın kaybedildiğine Arnavutluk ayaklanmasına, Balkanlar'daki durumun hiddetlenmesine sebep olduklarına değinir. Bunun yanı sıra İttihatçılar bir dönem yönetimden düşmüştür fakat o sıra pusuya çekilip savaş başlar başlamaz o pusudan çıktıklarını iddia eder. *Tanin* ve kendi yayın organlarında "Harb isteriz!" şeklindeki nümayişlerin dolu olduğuna değinir. Aynı zamanda bu konuda Babîâli'yi de anlaşıma yolundan şaşırtmak için elinden geldiğini yaptığına değinir. Fakat bu esnada barış yapılsaydı Türklerin o zaman mutlu olacağına ve bu kadar masumun kanının dökülmeyeceğini iddia eder. Balkan Savaşı'nda hem içten hem dıştan İttihatçıların ihanetiyle karşı karşıya kalındığına suçu hiçbir zaman üstüne almadıklarına aksine mesuliyeti başkalarına yüklediklerini iddia eder. Yarın bilinmez fakat ihtimalde geleceğin parlak olmadığını kestirdiğini iddia eder. Bu kişileri yarıdakçı ve yaptıklarını da yaygara olarak görür. Devlet ve millete bir yararlarının olmadığını aksine bitmez bilmeyen zararlarının olduğuna değinir. Olan ise zavallı millete olduğunu belirtmektedir. Şimdi devleti kurtaran onlar iken gürültüye pabuç bırakanların kendileri olduğunu söyler.

12 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1056

CİHÂN-I İSLÂM

Bu makalede Suriye'den, Arabistan'dan, Mısır'dan Tunus'a, Cezire, Fasa kadar olan ziyaretlerine değinmektedir. Cihan-ı İslam'ın birçok yerini görmenin perişan saydığı hayatında görmesinin müyesser olmasına değinir.

13 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1057

HÂTIMEYE YAKLAŞIYOR MUYUZ?

Bu makalede en başta İtilaf Devletleri ile uzlaşma ve anlaşma yolunu tutmuş olunması gerektiğine ve İngiltere ile ilgili övgülerini dile getirmektedir. Türk milleti mağlup, Avrupa galip olduğu için önce kendi aralarında sonra da Türkler ile anlaşmaları gerektiğini fakat bunun gerçekleşemediğini belirtir. Yunanlılar iki senedir hem kendilerine hem Türklere zarar vermektedir. Halbuki bu durum bir şark meselesidir, çözecek olan ise Avrupa'dır. Türk milletini savaşa sokan İttihatçıların cezalarını çekilmekte olduğumuzu belirtir. Fakat en başta İngiltere olmakla beraber diğer devletler de bu cezayı yeterli görmüş ve siyasetle ilerlemeyi düşünmüşlerdir. Mütarekeden kısa bir süre sonra İngiltere başvekilinin meclisteki sözlerine değinir; "Biz Türkleri payitahtlarından, Anadolu'da ve Türkiye'de Türk aşırının galip olduğu zengin ve maruf topraklardan mahrum etmek için harp etmedik." ve ekleyerek "İstanbul payitaht saltanatı olmak üzere Türk imparatorluğunun Türk asarına ait topraklarda bekasına biz asla maruz olmadık ve olmayız." şeklinde düşüncelerini desteklemektedir. Bu konuşmaları verdikten sonra değişen durumun ne olduğunu sorgulamıştır. Bu sebeple ilk başta siyasetle devam edilseydi hem şark hem garp için dünya mutlu bir hal alacağını ve bu kadar haksız ve gereksiz yere kan dökülmeyeceğini iddia eder. İngiliz baş komutanının sözlerine katıldığını ve durumun kuru münakaşalarla değil de samimi ve ciddi bir anlaşma, uzlaşma ile çözülebileceğini iddialarına eklemektedir. Anadolu savaş bittiğinde İttihat ve Terakki'nin de aynı şekilde biteceğini savunur.

14 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1058

BİRLİK VE DİRLİK

Bu makalede birlik ve dirliğin öneminden bahsetmiştir. Meşrutiyetten beri memleket içerisinde birlik ve dirliğin olmadığına değinir. İttihatçıların güçlerini tüm efradını bir demir çember içerisinde alıp burada anlaşmazlığa yer vermemelerine ve buna karşı gelenleri ise kapı dışarı ederek hakimiyetlerini koruduklarını savunur.

15 Kasım 1921- GAZETE YAYIMI YOK.

16 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1059

VAŞİNGTON İÇTİMAÎ MÜNÂSEBETİYLE

Bu makalede Wilson'un savaş bittiği zaman devreye girdiğinde dünyada barışın hâkim olacağı umutlarının yeşerdiğini fakat durumun böyle olmadığına değinmiştir. Barışın bu aşamada büyük bir nimet olacağını da eklemiştir.

17 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1060

YAPMA FİKİRLER VE YAPMA ÇİÇEKLER

Bu makalede yapma fikirlerin yapma çiçekler gibi olduğunu ve İttihatçıların da fikirlerin böyle olduğu şeklinde bir benzetme yapar. Gerçeğe karşı yabancı olduklarını, kendi menfaat ve hırslarıyla aldatma arzusunda olduklarını söyler. Buna karşılık yapma çiçekler gibi olunmayıp zorbalık yolu tutulmasa Avrupa ile uzlaşma yoluna gidilseydi devlet ve milletçe halin mesut olacağına değinir.

18 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1061

SULH VE EMÂRELERİ

Bu makalede ta İngiltere kralının nutkundan beri barış emarelerinin görüldüğüne fakat İttihatçıların kuvvet bir yere gelmeye çalışmalarının yanlış olduğunu iddia eder. İttihatçılar böyle yaptıkça Yunan gibi düşmanların peyda olduğuna ve zararlarınęün be gün arttığına değinir. Avrupa ile uzlaşmak yolunu tutmanın önemine değinir.

19 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1062

İSTANBUL MÜNÂSEBETİYLE

Bu makalede İstanbul'un yani payitahtın öneminden bahsederek İstanbul'a sahip olmanın maddi ve manevi bir mutluluk verdiğine değinmiştir. Öte yandan cehaletin kötülüğüne ve bilmediğini bilmemenin hatta bilenin dinlememenin felaketlere sürükleyeceğine ve İttihatçıların da böyle yaptığını ileri sürmektedir.

20 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1063

UFKUMUZ YİNE KARARDI

Bu makalede İttihatçıların göz boyamayı bir adet haline getirdiğini insanların da onlara kanmayı, inanmaya meraklı olduğuna değinmiştir. Oysa düşman ile Türk milleti burun burunadır. Hala bu durumu görmezden gelinmekte olduğunu iddia eder. Bu durumun savaş ile çözüleceğini asla kabul etmediğini ve etmeyeceğini belirterek

durumun gittikçe korkunç bir hal aldığını ekler. Kılıç ile müdafaadan bir yarar görünmemesine rağmen bu yolda ısrarcı olunmasına şaşmıştır. Ankara'nın bir asker hükümeti olduğuna ve siyasetten anlamadığını iddia ederek kaş yaparken göz çıkaracağına ve zorbalık ile bir şeyler elde etmeye çalıştığını iddialarına ekler.

21 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1064

SİYÂSETTE ŞİMARIKLIK

Bu makalede İttihatçıların bu devleti felaketten felakete sürüklemesinin yanı sıra siyasette şımarıklık yaptıklarını ileri sürmektedir. Şımarıklık her yerde ve yaşta kötü bir durumdur. Fakat siyasette şımarıklık bunların en beteridir, zararlarını millet öder. Harb-i Umumi'de en çok hırpalanan millet Türk milleti olmuştur. İlerleme şöyle dursun, gerileme göstermiştir. Açlık da dahil olmak üzere felaketlere uğramıştır. Buna rağmen Türk milletini felaketlere uğratan kahramanlar masallar uydurmaya halkı zafer ümitleri kandırmakla Filistin, Irak, Kafkasya ceplerinde zararlara uğranmasına rağmen bunun tam tersini iddia ettiklerini ileri sürmektedir. Napolyon gibi güçlü bir lider bile dünyanın hâkimi olamamıştır. Türkler ki Viyana kapılarına kadar dayanmış şanlı bir geçmişe sahip iken şimdiki halleri Yunan gibi bir hasım olduğunu belirtir. Hatalar yalnızca bunlarla sınırlı kalmamış, Ankara'nın siyaset ve askerlikte de şımarıklık yaptıklarını söyler. Büyük devletlere kendi ihtirasları ile ateşler püskürttüklerini iddia eder.

22 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1065

İNGİLTERE VE DÂVÂMIZ

Bu makalede belalardan ve zorbalardan uzaklaşıp hüküm ve hakimiyeti İstiklal Mahkemeleri darağaçlarıyla süsleyen kişilerden vazgeçerek İngiltere yaklaşılması gerektiğini savunmaktadır. Bu konuda haricin memleket meselesine müdahale etmezsiniz dahildeki düşmanların çalıştığını söyler. İngiltere şark meselesi yani Türk davası ile ilgilenmeye başladığını Türklerin lehine çevirecek hadiseler yapılmasını öngörmektedir.

23 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1066

ANKARA HARP DEMEKTİR

Bu makalede harb ile bir başarı edilemeyeceğini sulh ile başarılarla nail olunacağını, fakat dahilde ve hariçte Ankara'nın harb anlamına geldiğini iler sürer. Harb olmasa Ankara'nın devamlılığının olmayacağını, önemlerini yitireceklerini iddia eder. Hiddet, şiddet, şarlatanlık, şaklabanlığın bir işe yaramayacağını, asıl sulhun önemli olduğunu söyler. Yunanlılar harpte yenilse de asıl olayın sulh konusunda netlik kazanacağını savunmaktadır.

24 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1067

ÇÜRÜK BİR SİYÂSET

Bu makalede Yunanlıların siyasetlerinin, ordularının, askerlerinin çürük olduğunu, ahmak olduğunu belirterek düşmanın eline bu kozu verenlerin Ankara olduğunu söyler. Ankara'yı da bir bela olarak görür. İttihatçılar olmasaydı bu belalara girilmeyeceğini ve Yunanlıların İzmir'i hayal bile edemeyeceğini belirtir. Kuvâ-yi Milliye serkeş (başbozuk) bir siyaset benimsediğini ve bu sebeple düşmanın ekmeğine yağ sürdüklerini söyler. Başbozuk siyaset ve başbozuk kuvvetlerin siyasetlerini hiçbir zaman dahili ve hariçte takdir ve tasvip etmediğini belirterek ister İttihatçı ister Kuvâ-yi Milliye olsun ikisinin de aynı olduğunu söyler.

25 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1068

ÖR, FAKAT DİNLE

Bu makalede bir gün önce öğleden sonra matbaada çalışırken birinin iki büyük taşı odanın camına atarak camı kırdığını ve yakalanmadığını ele alarak onları baz alarak muhalifleri susturanların ne kazandıklarını sorgular. İki buçuk senedir Türkiye'yi kurtaracağız vaatlerde bulunan serkeşlerin devleti günden güne zararlara sokmasını her gün dile getirmesinin en büyük olarak görüldüğünü söyler. Muhliflerin camları kırılın, kafaları ezilsin, hatta suikasta uğrasınlar fakat yine de gerçek değişmez demiştir. Bunlar yapılsa da Yunanlılar Anadolu'yu terk etmez, devletler ile münasebetle aleyhten lehe dönmez. Aksine vahşetle suçlanır. Kargaşa artar ve azalmaz. Bu gerçekleri yıllardır İttihatçı ocağına anlatmaya çalıştıklarını başaramadıklarını, şimdi o yoldan gidenlere hiç anlatmayı başaramayacaklarına değinir.

26 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1069

VEDİATULLÂH İMİŞ!

Bu makalede Mekteb-i Mülkiye’de kapıcı Şakir Ağa’nın oğlunun hayatın cilvesiyle İttihatçılardan Talat’ın babası olduğuna değinmiştir. Ayrıca yine İttihatçıları eleştirerek devleti izmihlal çukuruna attıklarına iddia etmiştir. Hükümet ve hakimiyet sevdasına tutunduklarına değinerek bu yolda gözlerinin başka bir şey görmediğini iddiasındadır.

27 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1070

SULH MÜ HARP Mİ?

Bu makalede Yunanlıların tuzağına düşürmemesi gerektiği düşmanın sadece kusurları değil hünerlerini de görmek lazım geldiğini ileri sürmüştür. Savaşa barışa bir yolu desteklemiştir.

28 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1071

DOĞRU SÖZLER

Bu makale İngiltere’nin şark meselesinin Avrupa’nın çözmesi gerektiğine dair sözlerine yer vererek bunların doğru olduğunu beyan etmiştir. İngiltere’ye göre Yunanlılar ile Türkler arasındaki mesele savaş ile değil, müttefik devletlerin olaylara müdahaleleriyle gerçekleşebilir. Bu durumu Fransa ve İtalya da kabul etmiştir. Bu sebeple durumun sulh ile kolayca çözüleceğini savunur. Yunanlılar da boyundan büyük işlerine kalkıştığının farkına vararak artık bu fırsattan istifadeye koyulmuştur.

29 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1072

ANLAŞILMAZ BİR İÇTİHÂD

Bu makalede Almanya’nın savaştan sonra başını zor bela kurtardığına değinir. Türklerin bunu yapamadığını belirtir. Buradaki içtihada değinerek de misaller vermiştir.

30 Kasım 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1073

ASKERLİĞİN FAİDELERİ, ZARARLARI

Türkler asker doğmuş, öyle yaşamış bir devlettir. Düşmana karşı göğsünü siper etmenin yanı sıra zararlar da bulunmaktadır. Bu konuda Almanlar gibi

askerliğin sadece faydalarını değil aynı zamanda zararlarını da bir miktar görünmesinin zaruretinden bahsetmektedir.

Aralık 1921

1 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 11504-1074

AH, MİNE’L CEHİL!

Bu makalede milletin istiklale mazhar olması gerektiğine değinerek bunu yaparken ne yapacağını bilmeden hareket etmenin kaş yaparken göz çıkarmak olduğuna değinir. Sakarya, İnönü başarıları değil, Yunanlılar denize dökülse dahi kuvvetin böyle bir istiklali temenni altına alamayacağını söyler. Hatta belki zararları bile olacağını söyler. Bu konuda Avrupa’yla sulhu kilit anahtar olarak görür.

2 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1075

SON SAFSATA

Bu makalede şımarıklık, hoppalık, safsatanın bir işe yaramayacağını asıl konuyu İtilaf Devletleri’nin çözeceğine değinir. Bu konuda Yunanlılar, Anadolu’yu boşaltmaya razı olsa dahi kendi halkının hukukunu, varlığını düşünmek zorunda olduğunu Kuvâ-yi Milliye’nin böyle durumlarda pervasız davrandığını ileri sürer. Yunan düşman olduğu için her fırsatı değerlendirmektedir. Türkler aklını başına almadıkça bu duruma çok düşeceğini belirterek Ankara’da bulunanların faaliyetlerine destek verdikçe Türk topraklarının birer birer kaybedileceğini ileri sürer. Bu durum böyle devam ettikçe Yunanlılar da elbette fırsattan istifade edeceklerini belirtir.

3 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1076

SİYÂSETTE SAMİMİLİK

Bu makalede İttihat ve Terakki gibi Kuvâ-yi Milliye’nin siyasette başarı sağlamanın en birinci yolunun samimilik olduğunu görmediğini ve siyasette samimiyetsiz olduklarını vurgular. Örneğin, bu kadar baskıcı olurken meşrutiyetten, hürriyetten söz açmanın samimiliği tamamıyla yere sermek anlamına geldiğini söyler. Keyfi idarelerinin etrafında her ikisinin de vicdan ve akıllarını

dinlemediklerini iddia ederek siyasette samimiyetsizliğin bu durumun anca zararlar peyda edeceğini ileri sürer.

4 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1077

EMPERYÂLÎZM! KAPİTÂLÎZM!

Bu makalede emperyalizm ve kapitalizmi İttihatçıların dilinden düşürmediğini, bu iki kelimeyi Rusya'dan işittiklerini fakat bu iki kelimeyle Türk milletinin uzaktan yakından ilgisi olmadığını söyler. Bunun için bu iki kelimeden söz açılmasının komik bulduğunu söyler. Ayrıca İttihatçıların zavallı milleti kurtaracağız iddiasında olup bir şey yapmadıklarını ileri sürer.

5 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1078

HADİSÂTTAN İSTİHRÂCIMIZ

Bu makalede başa gelen olaylardan ibret alınması gerektiğini vurgular ve İttihatçılar ile Kuvâ-yi Milliye'yi yine eleştirmektedir. İzmir'in Yunanlılarda kalma gibi bir lüksün olmadığına değinir. Avrupalı Devletlerin buna imkân sunmayacağını savunur. Fakat İzmir'in yeni yönetimin nasıl olacağını sorgular. (Mütarekeden önce tanılan İttihat ve Terakki, sonra tanılan Kuvâ-yi Milliye'nin yönetimi gibi mi olacak diye) Enverlerin, Talatların yani Kuvâ-yi Milliye ve İttihat Teraki'nin yönetimini diğer yabancı devletlerin istilasına tercih edeceğini söyler. Çünkü diğer belaların geçip gideceğini fakat dahildeki belanın kalacağını söyler. Bu kişileri yanlış yola girdikleri ve kuru sıkı sözlere sahip oldukları için desteklemediklerini söyler.

6 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1079

NİNNİ

Bu makalede İttihatçıların anca ninni söyleyip durduğunu fakat icraatın olmadığını ileri sürer. Ninninin çocukluktan zararsız olduğuna değinir fakat büyüdüğünde durum böyle değildir. İttihat ve Terakki'nin günden güne hatalar yaparak milleti felaketten felakete çektiğini belirtmiştir. Halkı bir ninni edasında avuttuklarını ve milleti oyaladıklarını iddia eder. Millet de çocuk olmasaydı bu ninnilere kulak asmayacağını söyleyerek eleştirir. Ön, arka, sağ, solun savaş olduğuna değinir. Bu çılgın hatalarını güzel sözlerle kapattıklarını ileri sürer.

7 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1080

UMARIZ VE DİLERİZ Kİ YALÂNDIR

Bu makalede Kafkasya'dan gelen haberlerin karışık olduğuna değinerek zaten öyle dolaplar dönen kötülük aleminden başka bilgi alınmayacağını belirtir. Enver, Nazım, Baha Şakir, Talat gibi kişilerin mütarekede artık sonlarının geldiğini ve cezalarını çeceklerini anladıklarında yordakçı olarak kullandığı kişilerin Kuvâ-yi Milliye'yi teşkil ettiklerini ve Anadolu'da hükümet ve hakimiyeti ele geçirdiklerini görmüşlerdir. Böylece geçmişten dolayı mesuliyet altında tutulmayacağını anladıklarını ve tekrar hırslarının peşlerine düştüklerini iddia eder. Anadolu Türk'ün en son yurdu olduğunu Anadolusuz bu devletin bir anlam ifade etmeyeceğini söyleyerek bu dahilde yaşanan mücadelelerin düşmanın ekmeğine yağ sürmekten başka işe yaramadığını söyler. Düşman istila için fırsat kollamaktadır. Bu konuda Enver ve "hempalerin" Rusya'nın da desteğini alarak Ankara'ya yürüyeceği söylentilerinin yalan olmasını umduğunu söyler. İttihat ve Terakki, Kuvâ-yi Milliye, Enver, Mustafa Kemal vesairenin hırsıyla, ihtirasıyla hareket ettiğini iddia eder.

8 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1081

ENVER

Bu makalede Enver'i tanıtmıştır. Büyük bir asker olmadığını söyler. Dalavere ve dolaplar ile karşıtlarını ele geçirip daha sonra Babiâli'yi bastığı dönemi de kendi fikirlerini baz alarak bu makalede değinmektedir.

9 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1082

NASIL DEDİKLERİMİZE GELİYORLAR?

Bu makalede Yunanlıların Avrupa ile temas etmesi ve Ankara'nın bu durumu artık görmeye başladığına değinmiştir. Ankara'nın sürekli başından büyük hamlelere adım atmasından dolayı eleştirmiştir.

10 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1083

ÖLDÜRME...

Bu makalede insanların haksız yere öldürüldüğünü ve buna karşılık İttihatçılara eleştirisini sunmaktadır. İttihatçıların insanların kanına girdiklerini her

fırsatı değerlendirdiklerini söyler. Sait Halim ittihat ve terakkice gözde bir şahsiyet olduğunu belirtir. Sait Halim'in yönetiminin yalnızca gülünç olduğunu söyler. Talat, Enver, Cemal, Nazım, Baha Şakir gibiler için bu sebeplerden dolayı ocağın bir vasıta olduğunu dile getirir.

11 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1084

CEHÂLET, GAFLET, BELÂHAT

Bu makalede İttihat ve Terakki Cemiyeti eleştirilmiştir. Ankara'dan gelen müzakereleri hayretle hatta düşmanlıkla okuduğunu ve zavallı milletin haline üzüldüğünü söyler. Yunan veyahut başka bir düşmana ihtiyaç olmadığı, dahilideki bu düşmanın devleti kökünden sarstığını, devleti izmihlal çukuruna attığını ileri sürer. Asıp kesmekle payidar olacaklarını düşündüklerini ve bunu yaparken Allah'a ibadeti, Peygambere itaati, padişahın hakkını hiçbir zaman düşünmediklerini ileri sürer. İstanbul Ankara için her fedakarlığı gösterdiğini artık sıranın Ankara'da olduğunu belirtir.

12 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1085

ÖLDÜRME...

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Buna göre gelen haber üzerine, İsmail Mahir Paşa'nın gece sokakta bir kurşunla öldürüldüğünü öğrendiğini ve insanların şöyle oldu, böyle oldu tarzındaki söylemlerini yanlış bulduğunu dile getirir. Bu durumu adaletsizlik olarak görmüştür. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin muhaliflerini öldürmekte, asmakta, kesmekle olduğunu fakat bu durumun onlara bir getirisi olmadığını dile getirmiştir.

13 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1086

NİÇİN UZADI?

Bu makalede savaştan sonra İtilaf Devletleri Almanya, Avusturya, Bulgaristan gibi müttefiklerle barış yaptıklarını ama Türk milleti ortada kaldığını, bu durumun niçin böyle uzadığını eleştirmiştir. Türklerin de anlaşmaya yakın olmasıyla karmakarışık düzenden kendini koruyacağını iddia etmiştir. Ayrıca ele geçen imkanların boş yere kullanıldığını ve kaş yaparken göz çıkartılmakta olduğunu söyler.

14 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1087

MEKTEB-İ MÜLKİYYE

Bu makalede Mekteb-i Mülkiyeye karşı görüşlerine yer vermiştir. Bu millet için bir nimet olduğuna ve hizmet ettiğine, iyi devlet adamları yetiştirdiğine belirtmektedir. Ama bina bina dolaştırılmasını eleştirmiştir. Artık lağv olsa bile yeri olarak görmüştür. Fakat böyle akıbeti hakketmediğine de değinir.

15 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1088

NEYE MUHTÂÇ İDİK?

Bu makalede İttihatçıların savaşa girmesi eleştirerek, siyasetle hareket edilmesi gerektiğini ve olanın sadece milleti olduğu söylenerek eleştiride bulunulmuştur. Bir kavmin en önemli ihtiyaç ekmekten sonra talim ve terbiye olduğunu söyleyerek ve Türk milletinde bunun az ölçüde karşılandığını dile getirir. Asker, ordu olsa dahi mektepler yani talim ve terbiye sağlayacak vasıtaların olmadığına değinir. Meşrutiyetten sonra var olan mekteplerin ilerleme yerine gerileme yaşadığına değinmiştir. Bu sebeple millet de geri kalmıştır. Türk milletinin asker ve ordu sayısı fazla olsa da bunlar ziyan olmuştur. Bu durumu Trablusgarp, Balkan Savaşları gibi felaketleri siyaset yerine silah ile çözülmeye çalışıldığına bağlamıştır. İttihatçıların yönetimlerinde hatalar birbirini kovaladı. Dahilide güç toplamak adına hariçteki savaşı göz ardı ettiğini ve bu sebeple zararların peyda olduğunu söyler. Harb zamanında mekteplerin kapatıldığına, on yedi yaşındaki gençlerin cephelere gönderildiğine bu durumun senelere mal olduğuna ve felaketten felakete sürüklenildiğine değinir. İşte tüm bu sebeplerden dolayı savaş bitse de çekilen dertler bitmemiştir. Buna karşılık muhaliflerinin; vatan tehlike altındaydı, müdafaa-ı milliye bulunmaktaydı, başka çare bulunmamaktaydı tarzındaki söylemlerini eleştirerek askerlerine önem vermediklerini ve her çözümü silahtan, kuvvetten umdukları için başka çözüm görmediklerini ileri sürer.

16 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1089

... BİR BAHARA DAHİ

Bu makalede Ankara'nın kılıç ile ilerlemesine karşı gelerek siyaset ile hareket edilmesi gerektiğini, İtilaf Devletleri'nin davayı çözmek için araya girmelerini

savunur. Anadolu'nun büyük bir kısmının ezilmekte olduğunu ve artık Türklerin kendini düşünmenin vaktinin geldiğini ileri sürer. Bu belaları bir an evvel belaların baştan def edilmesi gerektiğini savunur. Fakat bu durumun Ankara'nın aylardan hatta senelerden beri iddia ettiği kılıçla değil siyasetle olacağını tekrar savunur. Böyle olduğu için kendi topraklarını bile yönetemeyen Yunanlıların Anadolu topraklarında ahkam kesmesini haksız bulmuştur.

17 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1090

KÂNÛN-I ESÂSÎ MÜZÂKERELERİ

Bu makalede Ankara'da gerçekleşen Kanun-i Esasi müzakerelerinin Ankara hükümetinin ne derece gaflet içerisinde yuvarlandığının kanıtı olduğunu savunur. Devlet işgal altında iken bu işlerle uğraşmanın oldukça manasız olduğunu ileri sürer. Öncelikle düşman topraklardan atılsın, barış olsun, ondan sonra devlet ve hükümetin neye ihtiyacı bulunuyorsa o takdirde giderilmesi gerektiğini savunur. İstanbul'u baş, Anadolu'yu gövde olarak görür.

18 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1091

MEŞRÛTİYET VE MİLLÎYYET

Bu makalede meşrutiyet ve milliyet kavramları üzerinden gitmiştir. Bu konuda Rusya'daki çarlığın makbul ve mutlu bir idare olmadığına değinmiştir. Ayrıca Ankara da eleştirerek her çılgınlığının alkışlandığını bunun yanı sıra Ankara'nın yaptığının sadece devleti kökünden sarstıklarını söyler. Bu durumun yarın öbür gün gerçek olduğu için ortaya çıkacağını ileri sürer.

19 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1092

BÜYÜK DÜŞÜNCELER

Bu makalede Yunanlılar ile Türklerin arasındaki bitmek bilmeyen bu meselenin bir şarkıye değil bir garp meselesi olduğuna ve bu durumun büyük devletlerce çözüleceği iddiasını yenilemiştir.

20 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1093

TEŞKÎLÂT VE İSLÂHÂT DERDİ

Bu makalede Ankara'nın son dönemlerde teşkilat ve ıslahat derdiyle meşgul olduğunu değinmektedir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin devlete hiçbir hayrı olmadan yıkıldığını sonradan bu grubun Kuvâ-yi Milliye'yi oluşturduğunu söyler. Ankara'nın ıslahat ve teşkilat ateşiyle kavrulduğunu, Kanun-i Esasi'yi kökünden değiştirdiğini ekler. Anadolu'yu kurtaracak olanın mektep, marifet olduğunu ileri sürerek ıslahat ve teşkilata gerek olmadığını savunmaktadır. İttihat ve Terakki ne yaptıysa gelen kişilerin de devamını getirdiğini savunmuş ve devleti alt üst ettikleri konusunda eleştirmiştir.

21 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1094

MISIR VE İNGİLTERE

Bu makalede Harb-i Umumi sonrasındaki İngiltere ve Mısır arasındaki münasebetler, münakaşalar ibret alınmalı şeklinde bakış açısını ele almaktadır. Bu savaş Mısırlıları da değiştirerek milliyet doğrularıyla hareket etmeye başladıklarına da değinmeyi atlamamıştır.

22 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1095

MESELENİN RUHU

Bu makalede Tanzimat'a değinerek ondan sonra yapılan hataları ele almaktadır. İttihat ve Terakki'nin bu tavırlarda bulunmasaydı devletin bu kadar belalara uğraşamayacağını iddia etmiştir. Bu konuda Avrupa devletlerinin arasında Türklerin lehine hareket edenleri bile dahilideki bu hareketler elini kolunu bağladığını düşünmektedir.

23 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 11526-1096

FAZLA DÜĞÜN FAZLA DERNEK!

Bu makalede Harb-i Umumi döneminde giden günleri mumla ararken, zayıf iman ve vatana ihanet ile suçlandığını söyler. Harb-i Umumi bittikten sonra tüm korkuların gerçekleştiğini fakat hala birtakım insanların hülyalar aleminde olduğu konusunda eleştiride bulunmuştur. Öte yandan Yunan tüm yeteneksizliğini Türk topraklarında göstermesinin yanı sıra Avrupa'da da kötü bir vaziyete düşmüştür. Bunun yanı sıra Ankara'nın ise tanımadığı ve tanıyamayacağı Rusya'nın gücü ile insanların gözünü boyadığını, eğer böyle yapmasaydı çoktan barış ve huzurun ülkeye

doğacağını iddia etmiştir. Böylece Yunan da Anadolu topraklarından def edilirdi düşüncesini ileri sürmektedir. Bu milletin geleceğinin saltanat ve hilafete bağlanarak gerçekleşebileceğini şiddetle savunmaktadır.

24 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1097

TUBÂ SİYÂSETİ

Bu makalede Rusya’da uzak durulması gerektiği fakat bunu Ankara’nın yapmadığını söyler. Ankara’nın Rusya yolundan gittiği için gittiği yolun elim olduğunu iddia eder. Bu sebeple tuba siyasetiyle yukarıdan aşağı doğru ilerlemeyi tavsiye eder.

25 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1098

HIYÂNET-İ VATANİYYE

Bu makalede Ankara’nın Türklere bir hizmet etmediklerini, İzmir’de Yunanlıları denize dökcekleri vaatlerini iki senedir yapmadıklarını, hatta Yunanlıların Eskişehir’e kadar geldiklerini söyler. İstiklal Mahkemelerinde muhalifleri vatan haini ilan ettiklerini ekler. Ankara’dan zorbalar diye bahseder. Ankara’dan bu kişilerin gitmedikçe ne Avrupa ile barış yapıp devleti kurtarabilmek ne de Yunan gibi bir hasmın topraklardan defn edilmesinin mümkün olmadığını iddia eder.

26 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 11529-1099

EKALLİYETLERİN HUKUKU

Bu makalede İtilaf Devletleri’nin şark meselesi hususunda İzmir ve Edirne’den konuşurken azınlık konusunu da gündeme getirmelerini ele almıştır. Topraklarda sadece Türkler değil, diğer devletten kişiler de yaşamaktadır. Bu konuda özellikle Hristiyanlara karşı Türkler kötü davranmakla yıllarca suçlanmıştır. Bu açıdan ne zaman Avrupa ile münasebetler olursa azınlıklar hukuku da masaya yatırılmaktadır. Onları kontrol altına almayı istemektedirler. Tekrar bu azınlık meselesinin ortaya çıkmasını da Ankara’nın gafletine bağlamaktadır. Başıbozuk ve

ihritas sahibi olarak tanımladığı Ankara'nın yaptığı faaliyetlerin bu doğru da olmasaydı Avrupa'nın Türklere karşı daha ılıman olacağını dile getirmektedir.

27 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1100

HALKIMIZ KÖR VE CÂHİL İMİŞ!

Bu makalede Trabzon mebusu hafız Mehmet'in yedi senedir zavallı milleti kör ve cahil olarak itham ettiğine değinir. Fakat dolaplar çevrildiğini, taraftar olanların "yardakçı" olduğunu, para ve menfaat peşinde olunduğu şeklinde ithamlarda da bulunmuştur.

28 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1101

AHMAK DOSTLAR

Ankara'nın taraftarlarını "ahmak dostları", "yardakçıları" ve "kâselisleri" (çanak yalayıcılar) olarak tanımlamıştır. Devletin lazım olduğu yegâne şey İttihatçıların hatalarına düşmemek ve Avrupa ile sulh yapabilmek olduğunu söyler. Fakat böyle yapılmadığını, yapanlara çalışanların ise beğenilmediğini ve Anadolu'yu başıbozuklara kaptırıldığını ekler. Böyle yapılarak devletin basamak olarak düştüğünü ve gerçeği haykırdığı için vatan haini sayıldığını söyler. Lahana yapraklarının onları alkışlarını, bu kişilerin ahmak dostlar olduğunu da savunur. Böyle halkın kandırıldığını ama bu durumun en fazla bir müddet daha devam edeceğini, ama eninde sonunda bu zavallı halkın bir gün hakikati göreceğini belirtir.

29 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1102

MOSKOFLAR VE BİZ

Bu makalede savaş çılgınlığa girenlerin Rusya ile münasebetlerini eleştirmektedir. Önceki şartlarda Avrupa devletlerinin Yunanlıların İzmir ve Edirne'ye girmesine müsaade etmeyeceğini fakat Rusya ile ilişkiler başlayınca durumun değiştiğini iddia ederek bu ilişkiler neticesinde alınanın sadece zarar olduğunu beyan eder. Ankara'nın Moskova ile ilişkilerini ne kadar esef edilse yeri olduğunu söyler. Ankara'ya bunca uyarıya rağmen söylenenlerin havada kaldığını iddia eder.

30 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1103

MİLLİYYET BAHSİ

Milliyet konusu özellikle Fransız Devrimi'nden sonra gündeme gelmiştir. Fakat fikir olarak ise eskidir. Bu konuda özellikle Ankara'nın Kuvâ-yı Milliye ile milliyet fikrini temsil ettiklerini, fakat bu durumun Yunanın Türk topraklarından atılmadan önce pek manasız görüldüğünü söyler. Bu fikre sahip olanların kuru sözler değil, icraatlarda bulunmaları gerek diyerek bir eleştiride daha bulunmuştur.

31 Aralık 1921 (1337) PEYÂM-I SABAH SAYI 1104

İSTİKLÂL-İ OSMANÎ MÜNÂSEBETİYLE

Bu makalede Osmanlı'nın bir şark devleti olduğuna, fakat diğer şark milletlerine benzemediğine değinir. Diğer şark devletleri gibi amaçsız, içtihatlı olmadığına belirtir. Hatta medeniyetinin garptan aşağı kalmadığını da belirtir. Fakat son dönemlerde Osmanlı Devleti oldukça küçülmüştür. Bina yıkılırsa sadece Osmanlı değil, tüm Türk alemi için de büyük bir afet olacağını ekler.

3.3.1922 YILINA AİT YAZILARI

Ocak 1922

1 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1105

BU SEFER NE YAPACAĞIZ?

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Ankara'nın uyguladığı siyaset ile ihtirasın hâkim olduğunu dolayısıyla Kafkasya, Rusya ve Asya'da ıpsız sapsız başkaldırılarındaki bulunduğunu, Avrupa ile karşı karşıya geldiğini ve aranın gittikçe açılmasına neden olduğunu gibi iddialarda bulunmasının yanı sıra gerçekleştirilen bu durumların ise düşmanın ekmeğine yağ sürmek olduğunu dile getirmektedir. Bu sebeple hükümeti Ankara'ya bırakma yanlısını olmadığını açıkça belirtir.

2 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1106

ANKARA EĞLENCERİ

Bu makalede Ankara’da düğün dernek havası olduğunu eleştirmektedir. Fakat durumun feci halde olduğunu iddia eder. İki senedir Yunanlıların saldırılarının ortada olduğunu, Rusya’nın koruma iddiasıyla Türk yurtlarına girdiğini ve Eskişehir’e kadar geldiğini, demiryolu ile ele geçirip Anadolu’nun kemiğini elinde tuttuklarına bunların büyük musibetler içerdiğini iddia etmektedir.

3 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1107

FENÂ GİDİYORUZ

Bu makalede Damad Ferit Paşa’yı överken yönetimin Ankara’ya kaptırıldığı konusunda İttihatçıları eleştirmektedir. Hatta yönetimi bizzat Türklerin kendi istek ve arzusu ile Ankara’ya bıraktığı ve yaptığı her hareketin taktir görülüp alkışlandığını, geleceği baltalayan faaliyetlerin görmezden gelindiğini, Ankara memleketi ha kurtardı ha kurtaracak derken bir buçuk senedir aynı duyguların yaşandığını fakat ümitlerin boşa çıktığını söyler. Tatlı sözlerle milletin gözlerini boyadıklarını da iddia etmektedir. İttihatçıların siyasetini ipsiz sapsız görerek dahili ve hariciyede hatalar yaptıklarını devleti büsbütün zor durumlarda bıraktığını iddia eder. Yönetimi İttihatçılara yani Ankara’ya bırakmanın doğru olmadığını, bu işin eri olmadıklarını bunu faaliyetleriyle ortaya koyduklarını ileri sürmektedir.

4 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1108

AKLI VE İ’TİDÂL SAHİPLERİ

Bu makalede Ankara Hükümeti’ne eleştiride bulunurken bir yandan da Babıâli’yi desteklemektedir. Artık akli ve itidal sahibi insanların yavaşça ihtiraslarından vazgeçtiklerini söyler. Buna örnek olarak da bir gün önce yayınladığı “Fena Gidiyoruz” adlı makalesinin önceleri olsa düşmanlarını ayağa dikeceği fakat artık öyle bir durum olmadığını insanların durumun yavaş yavaş farkına vardığını iddia etmektedir. Siyaseten de Ankara’nın elinden bir şey gelmeyince özellikle Yunan ile mücadeleler zararlı şekilde devam eyleyince durumun kötüye gittiğini, devleti kurtaracağız iddialarının havada kaldığını bunun yerine insanların İtilaf Devletleri’yle uzlaşma ve anlaşma yoluna gitmesini anladıkları iddiasında bulunmaktadır. Babıâli’nin bu işi çözüp İtilaf Devletleri ile anlaşma yoluna gidebileceğini, Türkleri çıkamadığı yangın kurtarabileceğini, bu süreçte ne

kurtarabilirse onun kar olacağını, artık bitip bitmeyen çilesini durdurabileceğini ve durdurması gerektiğini artık bıçağın kemiğe çoktan dayandığını söyler.

5 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1109

HALK HÜKÜMETİ BÖYLE OLUR!

Bu makalede İttihatçıları eleştirmiştir. İttihatçıların oluşturduğu teşkilatın şöyle böyle bir kuvvetler mükellef olduğunu, böylece adliyeden zaptiyeye kadar devleti elinde tuttuklarını, darağaçlarıyla muhalifleri susturdukları, bir muhakeme ile bu kişileri derhal vatan haini, millet düşmanı şeklinde ilan ettiklerini, böylece onları astıklarını, devleti başkaldırıdan başkaldırıya, savaştan savaşa sürüklediklerini, milleti iliklerine kadar soyup soğana çevirdiklerini, hiçbir kimseden korkmayarak hareket ettiklerini, faaliyetlerinde kimseyi tanımadıklarını, kendilerine büyük ve muhteşem dediklerini, kendi taraf ve “yardakçılarından” bir Millet Meclisi adından teşkilat oluşturduklarına böyle bir halk teşkilatının oluştuğundan bahseder. Bu oyunun kurbanının bir kez halk olduğuna bir daha olmaması gerektiğini, yaptıklarının sadece hatalar olduğundan bahseder. Böyle halk hükümetlerinin yönettiği milletlere ise kimse değil, Allah acısın diyerek eleştirisine devam etmektedir.

6 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1110

MUÂHEZENE KOLAY İSE DE..

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Vicdan ve irfan sahiplerinin artık meydana çıkmasına ve iki buçuk seneden itibaren Ankara’nın dediğinin yapıldığı fakat bir kazancın olmadığını ileri sürerek bir kere de muhaliflerin sözlerinin yerine getirilmesini tavsiye etmektedir. Artık kınama değil, geçmişin geçmişte bırakıp istikbal ve ikbal için çare üretme zamanı olduğunu tavsiye eyler.

7 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1111

ARTIK TARFE OLDU!.

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların karşıtlarının yani muhaliflerinin vatan haini olarak ilan edildiğinin ama bunun oldukça ahmak ve alçakça bir saldırı olduğunu iddia eder. Bunun yanı sıra Tanin’e karşı da eleştirilerde bulunmaktadır. Tanin’in ipliğinin pazara tamamıyla çıktığını ve “şaklaban” olarak

nitelendirdiği İttihatçı destekçisi olduğunu ama artık tehditlere güldüğünü, korkunun ne olduğunu bilmediğini söyleyerek adeta meydan okumaktadır.

8 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1112

AVRUPALILAR VE TÜRKLER

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Eskilerden beri Avrupa'nın Türkler aleyhinde olduğunu bu faaliyetlerde bulundurarak halka karşı değil hükümete karşı olduklarını belirtir. Özellikle Meşrutiyetten itibaren Türklere fena hükümetlerin egemen olduğunu söyler. Gelen hükümetlerin şahsi ihtiraslar için kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettiğini olanın zavallı millete olduğunu söyler.

9 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1113

İHTİLÂL VE İNHİLÂL

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Bitmeyen bilmeyen ıslahat fikirlerine artık tok olunduğunu, devlete hizmet etmeyip aksine zararları dokunduğunu ileri sürerek milleti ihtilalden kurtarmak adına zorba olarak nitelendirdiği İttihatçıların memleketten atılması gerektiğini ve bu durumu irfan ve akıl sahiplerinin anlayacağını ileri sürmektedir. Bu konuda gerektiği kadar fedakârlık yapacağına “alçakça ve kancıkça” yapılan her türlü saldırıya göğsünü gere gere devam edeceğini ileri sürmektedir.

10 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1114

CİHÂNIN SULH VE SALÂHI

Bu makalede İtilaf Devletlerinin dünyanın sulh ve salahına önem verdiklerini iddia etmektedir. Şimdiye değin bu kaygının ikinci derecede kalsa bile artık durumun değiştiğini söyler. Bu konuda Türkler de İtilaf Devletleri ile uzlaşmasını, böylece Yunanlılar Türk topraklarından atılabileceğini tavsiye etmektedir. Böylece Avrupa, şark için ticari ve iktisadi olarak ayrıcalıklarını da yeniden sağlayacağını söyler.

11 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1115

AĞLAMALI MI GÜLMELİ Mİ?

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Bu konuda olanın zavallı Türklere olduğunu, perişan durumlara düştüğünü savunarak bunun aksine İngiltere'nin iyi bir

siyaset ile gittiğini savunmuştur. İttihatçıları da İngiltere'nin aksine Bolşeviklerin yollarından gittiklerini, onlarla anlaştıklarını böylece bu şekilde hakimiyet-i milliye sağlama düşüncelerinden dolayı eleştirmiştir.

12 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1116

GÜLMELİ, AĞLAMALI

Bu makalede İttihatçıların Meşrutiyet'i kötü şekilde kullanmaları iddialarında bulunmaktadır. İttihatçılar olmasa meşrutiyetin gayet iyi olacağını savunmaktadır. Meşrutiyeti bir fırsat olarak değerlendirerek Anadolu'da bir cemiyet halinde meşrutiyeti istedikleri şekle girdirdiklerini, merkeze isyan bayraklarını çektiklerini yönetimi ele geçirip dilediklerini keyfi uygulamaları yapmaya koyulduklarını savunur. Harb-i Umumi başlar başlamaz Almanya ile anlaşarak savaşa girmesini buna örnek olarak göstermektedir. Çünkü burada ne mebusan, ne ayan, ne de saltanat onayını almadıklarını söyler. Oysa Meşrutiyete göre bu şekilde hareket edilmemesi gerektiğini belirtir. Burada biçare olarak nitelendirdiği Abdülhamid'i bir gece yakalayıp Şam'a gönderdiklerini, orada darağacında sallandıklarını söyler. Mebusan, saltanat ve ayanı hiçe saydıklarını ama yine de Kanun-i Esasi'ye uyduklarını da eklemiştir. Ama Kanun-i Esasi'yi de kendi gelişigüzel uygulamalarına göre değiştirdiklerini savunur. Bu şekilde nüfuzlarını arttırdıklarını ekler. Birkaç ağanın bir araya gelerek oluşturduğu bir grup olarak gördüğü İttihatçıların bu milletin sadece hürriyetini değil, bunun yanı sıra varını yoğunu gasp eylediklerini iddialarının yanı sıra da muhaliflerin görevden uzaklaştırıldığını, susmazlarsa İstiklal Mahkemeleri yoluyla darağaçlarında idam edildiklerinden bahsetmektedir. İttihatçılar olmasaydı devletin bu izmihlal çukurlarına düşmeyip musibetlere uğramayacağını, böylece vatanın kurtulacağını, felâha ermenin daha kolay olacağını, bu itibarsızlıkları yaşamayacağını, bunca çileyi çekmeyeceğini iddia etmektedir.

13 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1117

ZAAF SİYÂSETİ

Bu makalede İttihatçıları eleştirerek hariciye siyasetine önem verilmesini tavsiye etmektedir. Abdülhamid Han'ın zamanındaki hariciye siyasetini konu geldikçe taktirle bahsettiğini, bunun İttihatçıların ve Kuvâ-yi Milliye'ye örnek teşkil etmesini savunmaktadır. On üç senedir devletin çektiği izmihlallerin nedenini işte bu

siyasetçilik olarak görmektedir. Kuvâ-yi Milliye'nin İttihatçıların yolundan giderek siyasette adeta bir kabadayılık takip ettiğini bunun en büyük hataları olduklarını söyler. En azından Abdülhamid Han'ın siyasetiyle devam edilse bir çıkış yolu olacağını savunmaktadır.

14 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1118

BİR İSTİFÂ MÜNÂSEBETİYLE

Bu makalede Fransa başvekilinin istifasına yer vermek beraber İttihatçılara da eleştirilerde bulunmuştur. Fransa'nın Türklere karşı ılıman bir siyasette bulundukları ama bunu Ankara kendi lehine çevirerek durumu daha iyi konumlara getirebileceğini fakat bunu yapmadıklarını söyler.

15 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1119

CAN CANA, BAŞ BAŞA

Bu makalede Harb-i Umumi'den sonra meydana gelen karmakarışık düzenin getirdiği olumsuzluklara değinir. Bu olumsuzluklardan en önemlisi elbette işsizliktir. Özellikle İngiltere, Belçika gibi yerlerde bu önem taşır ve bu durumu düzeltmek için ta Rusya'dan Almanya'ya hatta Türklere de asayiş sağlamak istediklerini vurgulamaktadır. Artık İtilaf Devletleri ile uzlaşıp bu kargaşayı bitirmenin gerekli olduğunu, Ankara'da bile bu gerçeği anlayanların artık sayısının arttığını vurgular. Bu konuda Büyük Millet Meclisi'nde münakaşaların arttığını söylemektedir.

16 Ocak 1922 (1338) - SAYI 1120 – ALİ KEMAL'İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.

17 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1121

PÛ ANKARA

Bu makalede Harb-i Umumi dönemlerinin ilk yarısında İngiltere'nin son yarısında ise Fransa'nın kendi memleketlerinin vaziyetlerini kurtarabilmek adına başarılarla bulunduklarını, böylece devletlerine hizmet ettiklerine değinmektedir. Aksi halde bu milletlerin de çok sıkıntı ve çile çekeceklerini belirtir. Bunları birer meziyet olarak görmektedir.

18 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1122

İKİ NOKTA-İ NAZAR

Bu makalede Bolşeviklerin geçmişteki siyasetlerine yer vererek İttihatçıları onlarla yaptıkları ittifak konusunda eleştirerek hata yaptıklarını savunmaktadır. Öncelikle İkinci Katerin, sonrasında Büyük Napolyon, sonra Aleksandır ve nihayetinde Nikola'nın şark ve garp devletlerinin başlarına bela olduklarına değinir. Kırım Savaşı'nın bile ancak başarılı olduğunu hatırlatır. Bolşeviklerin tekrardan geçmişteki siyasi gayelerine dönmeyeceğinin bir garantisi olmadığına, Bolşeviklere güvenerek Avrupa'ya sırt çevirmenin en büyük hata olduğunu ele almaktadır.

19 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1123

İHTİLÂF RAHMETTİR

Bu makalede İttihatçıların meşrutiyet ve hürriyet kavramlarını kullanış tarzını eleştirmektedir. Muhalifler olmazsa gerçeğin unutulup saklanabileceğini ileri sürer. Meşrutiyet ve meşveretin ne denilirse denilsin aynı olduğunu söyleyerek hürriyetin sözde ilanının gerçekleştiğine ama resmiyette bunun olmadığını iddia eder. Ayanın ve mebusanın muhalefetinin kabul edilemediğini söyler. On üç sene önce durum nasılsa hala aynı olduğunu, Ankara'nın İttihatçıların yolundan ilerlediğini, mebusan demenin bir asker demekle eş değer olduğunu ama karşıt bir şey yaparsa derhal askeriye'den ayrılıp gözden düşeceğine ve muhalif yani vatan haini sayılacağını iddialarına eklemektedir. Bu konuda en yakın arkadaşlarının bile o kişiye sırt döneceğini ve başka bir iş ile de uğraşamayacağını adeta sürüden ayrılmış uyuz koyuna döneceğini söyler. Hürriyet ve meşrutiyetin adeta süs amacıyla ilan edildiğini, icraata geçilmediğini, halka da bunu alıstırdıklarını, milletin kurban olduğunu savunmaktadır.

20 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1124

MUAZZEZ VE MUKADDES

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların Harb-i Umumi sırasında devleti kurtaracağız vaatleriyle muazzez ve mukaddes içerisinde olduğunu servetlerinin ise nereden geldiğinin bilinmediği iddiasını ortaya atmaktadır. Bunun yanı sıra savaştan yorgun ve bıçare çıkan millete mütareke döneminde de nefes

aldırmadıklarını iddialarına eklemektedir. Kendisi doğru söylediği için vatan haini, din ve devlet düşmanı, kafir, namert sayıldığını ve diğerlerinin kahraman ilan edildiklerini söyler. Yapacağız, edeceğiz vaatleriyle devleti kurtaracaklarına batırdıklarını bunun en büyük ispatının eldeki sonuçlar olduğunu bunca felaketin sorumluluğunu İttihatçılara yıkarak göstermektedir. İttihatçıların bir gaflet uykusunda olduğuna, ama bu uykudan elbette uyanacaklarını söyleyerek eleştirisine devam eder.

21 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1125

ACABA ÇİLEMİZ DOLDU MU?

Bu makalede Avrupa'daki gelişmelere değinmektedir. Buna göre İtilaf Devletleri Avrupa'nın gittikçe kötüleşen durumu düzeltmek adına iktisadi ve maddiyatı düzeltmek adına çareler aramaya başlamış ve bu mebni ile İtalya Cenevre'de bir kongre düzenlenmesine kararının alındığına, bahsi geçen kongreye Rusya'dan Almanya'ya kadar her ülkenin çağırılacağına değinir. İstanbul ve Ankara hükümetlerinden de çağırılacaklar mı sualini sorar. Ama bu kısma gelmeden artık İtilaf Devletleri'nin şark meselesi için bir karar alması gerektiği ve bu meselenin çözülmesinin zorunda olduğunu söylemektedir. Çünkü böyle bir adım gelmezse Anadolu bu karmakarışık düzenden kurtaramayacak, böylece Rusya ve Avrupa arasında Karadeniz ticareti vesaire ciddi boyutlara ulaşamayacağını belirtir. Avrupa'nın kendi menfaatlerine de olsa şark meselesini çözmesini bir umut olarak görmektedir. Bu fırsatın yine Ankara tarafından kaçırılmaması gerektiğini savunur. Edirne ve İzmir'in kurtuluşunun bu sayede olacağını da eklemektedir. Aksi halde en büyük kötülüğü yine Türklerin kendi kendine yapmış olacağını da belirtmektedir.

22 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1126

MEŞVERET HİKÂYELERİ

Bu makalede İngiltere meşveretlerinin sadeliğine hayran olduğuna değinmektedir. Öncelikle ne istendiğinin bilinmesi gerektiğinin şart olduğunu ve ona göre hareket edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Türklerde de meşrutiyet yayınlandığında bu tarz ile ilerleyeceğini düşündüğünü fakat durumun çok farklı olduğunu söylemektedir.

23 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1127

DEĞİLİZ VE OLMAK DA İSTEMEYİZ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Dostlardan kurtarmak gerektiğini, düşmanlar belli olduğu için bir şekilde onlarla zaten mücadele edildiğini ve pes edilmediğini savunur. Ankara'nın Avrupa'da Türklüğü temsil ettiklerine, Bolşevikler ile ele ele verdiklerine fakat bunun tehlikeli olduğuna, özellikle Avrupa'ya karşı bu hallere düşmenin altı yüz küsurluk devleti kökünden baltalamak anlamına geldiğini savunmaktadır. İki buçuk yıldır savaş siyasetiyle yol aldıklarını ve bu yolun sonucunun uçurum olduğunu zaten bunun ispatı olarak da gerçekleştirilen faaliyetlerin sonucunu göstermektedir. Tüm çekilen çilelerin ve bitmek bilmeyen o dertlerin sebebini İttihatçılar olarak görmektedir.

24 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1128

İTİDÂL İLE

Bu makalede İttihatçıları ve onların izledikleri kuvvet ve kılıç yolunu eleştirmekte, asıl orta hallilik ve uzlaşma ile sorunların halledileceğini savunmaktadır. Kendisinin İttihatçıların aksine olarak iddia ederek vatanın geleceğini, selametini düşünüp şahsi ihtiraslardan kaçındığını ama buna rağmen İttihatçıların yaptıkları sebebiyle devletin başına gelmeyen kalmadığını, korkuların gerçekleştiğini ileri sürer. Zorba olarak nitelendirdiği İttihatçıların devleti kurtarma çareleri olarak gördüğü kılıç ve kuvvetin hata olduğunu asıl siyasetle yaklaşılması gerektiğini, Yunanlıların sadece bir vasıta olduğunu asıl karşıda Avrupa'nın durduğunu belirtmekte ve hülyalara dalmanın vakti olmadığını iddia etmektedir.

25 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1129

DİLİMİZDE VAR, GÖNLÜMÜZDE YOK

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Meşrutiyetin dilde var olduğunu fakat icraata gelindiğinde ortada olmadığı savunur. İki buçuk seneden beri Ankara'nın faaliyetlerini, hattı hareketlerini, hata ve kusurlarını ortaya konulsa ve bunları yazsa büyük tepkilere maruz kalacağını iddia etmektedir. İttihatçıların da Kuvâ-yi Milliye'nin de hürriyet ve meşrutiyet kavramlarının bir olduğunu, keyfi

uygulamalarla devleti yönettiklerini iddialarına ekler. Bunların ortaya çıkmaması adına da dolaplar çevirdiklerini söylemektedir.

26 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1130

AVRUPA VE AMERİKA

Bu makalede mütarekeden sonra devletler arası düzensizlikle, durumların düzelmeme nedeninin birisini de Avrupa ve Amerika arasındaki uyuşmazlığa bağlamaktadır. Ayrıca Cenevre’de gerçekleşecek milletlerarası kongreye ne Ankara hükümeti ne de Babıâli davet edilmemiştir. Ama İtilaf Devletleri’nin şark konusuyla ilgili bir karar almalarını yakın olarak görmektedir.

27 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1131

BİR CELSE

Bu makalede Fransa’da bulunan Heyet-i Vükelâ’nın Meclis-i Mebusân’da beyannamesini açıkladığını, bu celsenin Türk siyaseti için, meşrutiyet için bir ders olmasını ümit ettiğini belirtir. Ankara’nın izledikleri kuvvet siyasetiyle bir yere gelinmeyeceğini, artık atı alan Üsküdar’ı geçmeden muhaliflerinde de dinlenip siyaset ile hareket edilmesini tavsiye etmektedir.

28 Ocak 1922 (1338) - SAYI 1132 – ALİ KEMAL’İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.

29 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1133

SİYÂSET KURBÂNLARI

Bu makalede İttihatçıları ve siyasetteki tavırlarını eleştirmektedir. Siyasetin kurbanı olmaktan ziyade menfaat içerisinde hareket ettiklerini ileri sürer. Bu da Avrupa’da Türkler aleyhine bir düşünce oluşmasına neden olurken asıl lehe çevirmek için çaba sarf edilmesini tavsiye etmektedir. Tüm felaketlerin nedenini İttihatçıların faaliyetleri ve siyaset bilmezliği olarak görmektedir.

30 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1134

MOSKOVA VE ANKARA

Bu makalede İttihatçıların ve Bolşeviklerin ittifakını eleştirmektedir. Çarlığın yine aynı olduğunu, tarihteki gibi büyük bir bela sayıldıklarını devletin varlığını korumak için bu dolaplara kanmamak gerektiğini savunmaktadır. Bolşeviklerinde görünüşte hür olduğunu ama asıl gayesinin Anadolu'yu ele geçirmek sonra da Avrupa'ya karşı gelmek olduğunu ileri sürmektedir.

31 Ocak 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1135

İNSÂF

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Devletin izmihlalden izmihlale gittiğini, olanın zavallı millete olduğunu söyler. İster İttihatçı ister Kuvâ-yi Milliye olsun ikisinin de yolunun bir olduğunu ve artık insaf etmeleri gerektiğini savunur. Ethem, Demirci Efe vesairelerin cinayetlerde bulunduğu “haydut”luklarda bulunduklarını belirtmektedir. Eğer akıl ve irfan yolundan gidilirse Türklerin hızlıca birleşeceğini ekler.

Şubat 1922

1 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1136

OSMANLILARVE EKALLİYET HUKÛKU

Bu makalede azınlıklar hukukuna ve Ankara'ya verilen desteğin nedenine değinmiştir. Durumun eskisi gibi olmasına her devletin hatta Rusya'nın bile azınlık hukukunu destek verip milletlerin bağımsızlığında taraftar olduklarını belirtmektedir. Bu konuda Avrupa devletlerinin Ankara'yı yer yer desteklemesini yine azınlıklar hukukundan dolayı görmüştür. Bu sebeple bu cemiyetin artık şahsi ihtiras ve hırslarını bir köşeye iterek vicdan ve irfanına göre hareket etmesini tavsiye eylemektedir.

2 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1137

ASYA VE AVRUPA

Bu makalede Asya'nın Avrupa ilişkisini değerlendirerek bunun yanı sıra Ankara'yı da eleştirmektedir. Çıkış yolunu Avrupa ile ilişkilerin iyi olmasında görmektedir. Bolşeviklerin ve onlara destek veren Asya kavimlerinin yanlış

yaptığını, Avrupa ile aranın iyi tutulması gerektiğini savunmaktadır. Ankara'nın teşkilatını düzmece olarak görüp vatanı kurtaramayacağını, haksız yere devleti izmihlallere uğratacaklarını, dolap ve dalavere çevirdiklerini iddia etmektedir.

3 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1138

DÜŞMAN SÖZLERİ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmekte ve turan fikrini desteklediğini ortaya koymaktadır. Her devlette ihtirasına yenik düşenlerin olabileceğini buna karşılık hak ve hakikati savunanların olduğunu fakat Türk milletinde bunun bir hayli olduğunu savunur. Türklerin mevcudiyetini baltalamak, itibarını daha da düşürmek için adeta düşmanlarla birlikte çaba sarf ettiğini başka bir açıklaması olmadığını söyler. Buna örnek olarak İttihatçıların siyasete önem vermemesini gösterir. Fakat İttihatçıların siyasetle yaklaşmasını bir hayal olarak görmektedir. Bunun yanı sıra tek gayesinin vatanı kurtarmak olduğunu, İzmir ve Edirne gibi ata yurtlarını muhafaza eylemek ve bunların binlerce turana ve Türkistan'a denk geldiğini savunur. Turansız ve Türkistansız Osmanlı Devleti'ni düşünemediğini, ihtişam ile hayat verenin o olduğunu söyler. Fakat turanı muhaliflerin desteklememesine şaşırılmış ve Türk olup olmadıklarını sorgulamaktadır.

4 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1139

SON SAFHA

Bu makalede İttihatçıların İtilaf Devletleri ile siyasette iyi ilişkiler kurmasının şart olduğunu savunmaktadır. İtilaf Devletleri'nin şark meselesiyle ilgili kararlarının bir müddet uzamasına yer vermiştir. Devletin varlığını müdafaa etmenin Yunanlıları bu Türk topraklarından atmakla mümkün olacağını fakat bunu gerçekleştirmenin yolunu zorba ve “dalkavuk”luk olarak nitelendirdiği Ankara'nın sandığı gibi çarpışmakla halledilmeyeceğine değinir. Hazır karar almamışken Avrupa ile münasebetlerin iyiye gitmesi adına ne lazımsa yapılmasını aksi halde devlet için afetler yaşanacağını bildirir.

5 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1140

DÜŞMANLARIMIZIN FAÂLİYETLERİ

Bu makalede güneşin artık doğudan değil batıdan doğduğunu yani gücün Avrupa’da olduğunu, bu mebni ile Osmanlı Devleti’nin siyaset ile Avrupa devletleri’yle iyi geçinmek zorunda olduğunu belirtmektedir. Türklerin hak ve istikbalinin olmazsa yaşamlarının olmayacağını belirtir. Ankara’nın hırsıyla hareket edip devleti gülünç durumlara düşürdüğü iddiasında bulunur. Devletin selameti için artık umudun şarkta değil, garpta olduğunu savunur. Bu sebeple en birinci gaye garp ile münasebetleri iyi tutmak olduğunu ekler.

6 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1141

HEYET-İ MURAHHASA

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Düşmanın Anadolu’nun ortasına kadar gelmesinin sebebi olarak İttihatçıları görmektedir. Düşmanı Türk topraklarından bugün yarın atacağız diye uyuttuklarını, Avrupa’yı Türkler aleyhine topladıklarını iddia eder. Ayrıca iddialarına bir cemiyetin koskoca bir kavmi bu kadar itibari olarak düşürdüğünün tarihte yer almadığını, bunun cezalarının ağır olacağını eklemektedir.

7 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1142

BİZİ ANCAK İTİDÂL KURTARABİLİR

Bu makalede İttihatçıları eleştirerek kurtuluş yolunu itidalde görmektedir. On üç seneden beri bu devletin izmihlallere uğradığını, çıkış ve kurtuluş yolunu ancak artık itidal olabileceğini savunur. Başarılı bir Türk siyasetinin bunun için önemli bir dönüş yolu olabileceğini fakat Ankara Hükümetinin bu kabiliyete sahip olmadığını iddia etmektedir. Bu davanın kuvvetle çözülemeyeceğini, bu hayale kapılmanın memlekete yeniden yeniye ateşlere atmak olduğunu ve tamamıyla yakmak, mahvetmek olduğunu, böyle davranarak sadece düşmanların ekmeğine yağ sürüldüğünü, yıllardır hilafet ve saltanat, koskoca payitaht ile devletin yönetildiği, şimdi de böyle yapılması gerektiğini savunmaktadır. Aksini yapanların vatana ihanet ettiğini, bu sebeple başların taştan taşla vurulacağını, bu felaketlerden tek çıkış yolunun sadece itidal (denge) olduğunu belirtmektedir.

8 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1143

“ÇAĞADAMARD”IN HÜCÛMLARI

Bu makalede bir Ermeni gazetesi olan Çağamard'ın görüşlerine yer vermektedir. Yoldaş olarak nitelendirdiği gazetede kendi için yazılan “Ali Kemal Bey bir müfrit (mübağalı) muhafazakârdır. Bir hilafet taraftarıdır, her çe badabad Osmanlılığı terviç eyler. Bir memleketteki bütün muhtelif unsurları bir yaprak altında yaşatmak isteyen bu siyasetin ne demek olduğunu biz biliyoruz.” sözlerine yer vermektedir. 1908 devrimin başlangıçta hiç de kötü başlamadığını, Hamid döneminden ders alındığı için millet ve vatanca bu devrime sarıldığını Ermeni, Rum vesairenin de desteğinin olduğunu belirtir. Meşrutiyet döneminde de muhalefete karşı İttihatçıların en çok yardım edenlerin Taşnaksütun Cemiyeti olduğunu ekler. Her ne kadar kendisi muhafazakâr olarak nitelendirilse de hürriyetperver birisi olduğu, aynı zamanda hilafet ve saltanatı, Osmanlılığı da müdafaa ettiğini belirtmektedir.

9 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1144

ASKERLİK VE BİZ

Bu makalede Türklerin asker bir millet olduğunu fakat artık siyasetin de önemli olduğunu belirtir. Padişahların, veziriazamların da hep birer asker olduklarını, orduların başında savaşa gittiklerini, Kanuni Sultan Süleyman gibi şair, hekim pek çok yönlerinin olmasına rağmen kılıçlarının bellerinde, ayaklarında üzengi olduğunu belirtir. Tanzimat sonrasında bir takım ıslahat olsa da yine ordunun revize edilip asker bir millet şeklinde devam edildiğini ekler. Ama değişen şartlar neticesinde artık siyasete de askerlik gibi önemli olduğunu savunur.

10 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1145

BİTECEK Mİ? BİTMEYECEK Mİ?

Bu makalede İtilaf Devletleri'nin Londra ve Paris'te şark meselesi konusunda anlaşıp anlaşmayacağı üzerine bir görüş belirtmektedir. Eğer İtilaf Devletleri'nden özellikle İngiltere ve Fransa anlaşılrsa Türk milletinin artık çilesinin biteceğini, Yunan gibi ezeli bir düşmandan Türk milletinin büsbütün kurtulacağını savunur. Zaten Yunanlıların bu saldırılarını başından büyük işlere bulaşmak olarak görmektedir. Bir diğer tehlikeyi de İttihatçıların anlaştığı Bolşeviklere olarak görmektedir.

11 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1146

İKİ MESELE

Bu makalede İngiltere ve Fransa arasında iki mesele olduğuna, bunlardan biri Almanya'ya karşı yeni bir ittifak, bir diğeri de şark meselesidir. Görüşmelerinin gizli yapılmasından dolayı sonucun bilinmediği ama Türklerin leyine bir durum olursa Türklerin istikbalinin düzeleceğini, vatanın kurtulacağını savunmaktadır.

12 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1147

BİR MİYÂR SİYÂSET

Bu makalede İttihatçıları eleştirmenin yanı sıra İngiltere ile anlaşılması konusunda da siyasetçiliği eleştirmektedir. Siyasetçilikle bir yere gelinmeyeceğini, meşrutiyetin ilanından sonra da bu durumun böyle olduğunu, şimdi mütareke döneminde de siyasetçilik sebebiyle harici ve dahili siyasetlerde zor durumda kalındığına değinir. İngiltere'ye yaklaşılmış olsaydı durumun daha farklı olacağını, oysa Ankara Hükümeti'nin Londra'ya bir heyet yolladığı dönem yapmadığının kalmadığını söyler. Siyasetin şahsi ihtiraslara ve kuru sözlere kurban gittiğini savunur.

13 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1147

BAĞRI YANIK BİR HALK

Bu makalede İttihatçıları eleştirerek, halkın başına yeni çile ve belalar açtıkları iddialarında bulunmaktadır. Halkın senelerden beri çekmediği çile ve derdin kalmadığına değinir. Özellikle Meşrutiyet'in ilanı ile halkın eziyetten kurtulmuş olması düşüncesiyle sevindiğini, bir nebze rahatladıklarını ama “Yaşasın İttihat Terakki! Yaşasın Meşrutiyet! Yaşasın Hürriyet!” diye nidalarda bulunduklarını fakat çok geçmeden gerçeklerin ortaya çıktığını ve musibetlerin peyda olduğunu ileri sürer. Zavallı halkın kime inanacağını, güveneceğini, destekleyeceğini şaşırdığını bu sırada İttihatçıların durumdan istifade ederek, hükümeti ele geçirmeye fırsat bildiğini ve halkın başına türlü türlü belalar açtıklarını iddia etmektedir. Halka karşı dolaplar ve oyunlar çevirdiklerini iddia etmektedir.

14 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1149

BULGARİSTAN'DA BİR VELVELE

Bu makalede Bulgarlar arasında oluşan bir velveleye değinir. Buna göre Bulgar hükümeti bir kanun hazırlayarak sunmuş ve bu da karışıklığa neden olmuştur. Benzer kararname Türklerde de çıksa zavallı halkın kurtulacağını savunur. Bulgaristan'daki hükümetin Ankara Hükümetine göre az söz söyleyip çok iş yaptıklarını iddia etmektedir.

15 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1150

ŞARK VE GARP

Bu makalede şark ve garp arasındaki ilişkiyi ele almaktadır. Buna göre kafasız olarak nitelendirdiği İttihatçıların şark yolunda gitmeye devam ettiğini ama asıl gücün garpte olduğunu belirtir. Böylece on üç senedir savaştan savaşa Türk milletinin koşup durduğunu sonucunda zarardan ziyade bir kar elde edemediğini belirtir. Bu gerçekleri göz önüne alarak siyaseten garp ile iyi ilişkiler kurulmak zorunda olduğunu savunmaktadır.

16 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1151

BİZİ NASIL MUHÂKEME EDİYORLAR?

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Başa gelen bunca belanın tahmin edilemeyeceğini, hayale bile sığmayacağını söyler. Düşmanların asırlardan beri Türk milletini Avrupa'dan Asya'ya göndermek, garp ile arayı bozmak için uğraştıklarını fakat bunu yapamadıklarını, bunu gerçekleştirenlerin Türklerden “serkeztler” (başibozuklar) olarak nitelendirdiği İttihatçıları olduğunu belirtir. O derece şarka yönelmiştir ki Bolşeviklerin bir çıkış yolu olarak görüldüğü halbuki varlığın asıl düşmanı olarak onları görmektedir. Devletin yaman ellerin yönetimine kaldığını, bunca kara gün yaşandıklarından sonra yeni gelecek olan kara günlerden korkmak gerektiğini belirtmektedir.

17 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1152

SEBEPLER VE NETİCELER

Bu makalede Anadolu ve İstanbul'un kötü günler yaşadığını bunu bir netice olduğunu ama sebebi sorgulamak gerektiğini belirtir. İyi günler azalırken kötü günler

çoğalmaktadır. Lahana yaprakları olarak nitelendirdiklerini iyi görüntü çizmek mecburiyetinde olmasına rağmen göz boyamaya çabalayamadıklarını onların da fesatlardan, iflaslardan şikâyetinde bulunduklarını iddia etmektedir. Tüm bu yaşanan kötü günlerin sebebi ve mesuliyetini İttihatçılara yıkmakla beraber hariçte de gün be gün yeni maceralara atıldıklarını, bunların paralarını ve asker güçlerini Türk milletinden karşıladıkları için olanın zavallı millete olduğunu, heba olduklarını, hırslara kurban gittiklerini iddia etmektedir. Harpten mağlup çıkılmasına rağmen diğer hiçbir devletlerin gitmediği yola girildiğini, davaların siyasetle değil de güç yokken kuvvetle çözülmeye çabalandığını hariçte dost görünen düşmanların oyunlarına inandıklarını ve Türk milletini arkalarından sürüklediklerini iddia etmektedir.

18 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1153

ANADOLU'DA ÜMRÂN, TERAKKÎ, TEÂLÎ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Büyük Millet Meclisi'nin Anadolu'da ümrân, terakki, teali konusunda görüşmeler olduğuna, fakat ne yollar ne de demiryollarının inşa olduğunu, iktisadi, ticari vesaire bir hamlenin yapılmadığını ve bunun da zaten olacağını düşünmediğini belirtmektedir.

19 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1154

MISIR'DA TEKÂMÜL-İ MİLLÎ

Bu makalede Mısır'ın özgür olunca durumunu ele almakta ve bu durumu değerlendirmektedir. Tamamıyla özgür olduklarında şimdiki gibi rahat olmayacaklarını hatta çile çekeceklerini iddia etmektedir.

20 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1155

UYUTMAK, AVUTMAK

Bu makalede dostların artık azalıp düşmanların ise tam tersi artmaya başladığına, vaziyetin kötüleştiğini ele almaktadır. Buna sebep olarak gördüğünü Ankara'nın siyaseti bilmediğini iddia ederek Asya fikirleriyle devleti idare etmek hevesinde olduklarını bunun da hatalara mebnî olduğunu iddia eder. Moskova'ya güvenerek Avrupa'ya sırt dönmelerini oldukça tuhaf bir hadise olarak değerlendirerek bu “başlıbozukluğu büyük bir tehlike ve musibet olarak tanımlar.

Durum Türklerin aleyhine dönmekte ve devletin mevcudiyetini yapılan hatalar adeta baltalamaktadır. Hariciyede durum böyle iken dahilide durumun daha da iç burkan bir durumda olduğunu, Anadolu'nun kan ağladığını iddia eder. Türklerin tek çaresini İtilaf Devletleri'yle iyi ilişkiler olarak görmektedir. Aksi halde önde duran uçurumu görmeyenlerin devleti bitireceğini olanın devlet ve millete olacağı iddialarında bulunmaktadır.

21 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1156

BİR MUHİTİN SERMESTİSİ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların gitmiş olduğu yol sebebiyle mütarekeden beri devletin ve milletin çekmediğinin kalmadığını, istikbali kurtarma şansı varken necat yüzünün bir türlü nasip olmamasına değinmektedir. İttihatçıların ve Kuvâ-yi Milliye'nin hin oğlu hinlerden oluştuğunu iddia etmektedir. Devletin ve milletin fitratından yararlanarak devleti ele geçirdiklerini muhalefet edenleri ise zorbalık ile susturduklarını iddialarına ekler. Bir taraftan vicdan ve akıl sahiplerinin bu yolu tutmaz iken bir kesiminin de başı dönmüş şekilde bu yolu tuttuğunu belirtir.

22 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1157

BİR TEZHİBE İHTİYÂCIMIZ

Bu makalede tezhibin önemine yer vermektedir. Başta tezhip dendiğine sonraları da hürriyet denmeye başladığına ve bu marifete ihtiyaç olduğunu belirtir. Ancak böyle devlet içerisinde salah ve felahın sağlanacağını belirtir. Bir milleti kurtaracak olanı top, tüfek, kuvvet değil, kurtaracak olanın tezhip görmüş bir zümre olabileceğini belirtir.

23 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1158

GAYELERİMİZ BİRDİR, FAKAT...

Bu makalede tüm Türkler ve Müslümanların amaçlarının bir olduğunu, Türk topraklarını insafsızca yapılan istiladan tahliyesine, Anadolu'yu esaretten kurtarmak, birlik olduğunu görmek olduğunu aksinin tüm Türk ve Müslümanlar için koca bir felaket olduğunu belirtir. Ayrıca makalede İttihatçılara farklı düşüncelerinde eleştirilerine de yer vermektedir. Gayeler bir olsa da Ankara'ya muhalif olduğunu,

harici ve dahili siyasetlerde İttihatçılardan ve Kuvâ-yi Milliye'den çok farklı düşünüldüğünü, onların çıkmaz yolları seçtiklerini, mütarekeden itibaren devleti beladan belaya ittiklerini ama hiç selamet yüzü göstermediklerini iddia etmektedir. Buna karşılık onlara muhalefet edeni kaşla göz arasında yargılayıp darağaçlarına gönderdiklerini iddia etmektedir.

24 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1159

BU FIRSATI DA MI KAÇIRIYORUZ?

Bu makalede İtilaf Devletleri'nin kendi aralarında müzakere eylediği şark davasının Türklerin aleyhine gittiğini, bu sebeple bir fırsatın daha kaçıp gideceği konusunda eleştirilerde bulunmuştur. Anadolu'da harbin yeniden başlaması demek yeni musibetler demektir. Düşman şöyle ya da böyle zarar görürden ziyade önce Türk milletini, talihsiz ve zavallı milleti düşünmek gerektiği yeniden taarruza geçilirse neticelerin vahim olacağını ekler. Bu şekilde “başibozuk” devam edilirse fırsatın kaçmasının yanı sıra Avrupa'dan da hiçbir yardım gelmeyeceğini belirtmektedir.

25 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1160

SU UYUR DÜŞMAZ UYUMAZ

Bu makalede isim vermeden İttihatçıları eleştirmektedir. Dik kafalı hareket edilmesini eleştirerek buna örnek olarak ise Balkan hükümetlerinin isyanlarında Türklerin bu isyanlara karşılık olarak “Bulgarları, Sırları top, tüfek ile değil de sopalarla yola getiririz.” şeklinde büyük sözlerde bulunulduğunu, meşrutiyetin üzerinden seneler de geçmesine rağmen aynı kafayla devam edildiğini söyler. Bu sebeple musibetlerin en ağırını yaşandığını, savaşta bile fil gibi düşmanları karınca sayarak felaketlere uğrandığını, sonrasında bile bu durumdan ders alınmadığını ekler. İşte tam bu sırada Türkler kendilerine bunca kötülükte bulunurken düşmanın uyumadığını, alttan altta çabalayarak siyaseti vesaireyi kazandığını, Avrupa ile ilişkilerini güçlü tuttuğunu belirtir.

26 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1161

CİDDİYET YOK

Bu makalede İttihatçılar gibi Kuvâ-yi Milliye’de de ciddiyet ve samimiyyetin olmadığını, şarlatanlık, sahtekarlığın haddinden fazla olduğunu iddia etmektedir. Siyasette de dolap ve dalaverelerin hâkim olduğunu, icraatta bulunmadıklarını, doğru yolda ilerlemediklerini, böyle giderse sonun sadece hüsrana olacağını belirtmektedir.

27 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1162

BOLŞEVİKLERİN TEKÂMÜL-İ SİYÂSİLERİ

Bu makalede Moskova’nın siyasetini açıklarken bir yandan da bu konuda İttihatçıları eleştirmektedir. Moskova’nın Anadolu’dan Afganistan’a kadar olan Asya’da büyük bir icraata başladığını, Ankara ile ihtiras birliği ile çalıştıkları, antlaşmalar imzaladıklarını, savaşımlara hazırlandıklarını iddia eder. Bolşeviklerin Avrupa’ya karşı amaçlarının tamamıyla bambaşka olduğunu, Çar Birinci Aleksandr, Birinci Nikola’nın Avrupa’yı tahakküm altına almayı hayal ettiklerini ama bunun gerçekleşemediğini belirtmiştir. Harb ve zarbın devleti yeni musibet ve kötü maceralara sürükleyeceğini, on üç seneden beri yorgun düşen devletin buna halinin kalmadığını, bu karmakarışıklıklar yaşanmasaydı zaten mütarekeden sonra devletin çoktan necata ereceğini belirterek şahsi ihtiraslara sahip ellere düştüğü için bu hallerde olduğunu iddia etmektedir.

28 Şubat 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1163

BİRAZ FİKR-İ SELİM _ LÜTFEN

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Ankara’da ciddiyet ve aklı selim olunmadığı konusunda eleştiri vardır. Bu sebeple Avrupa’nın Türklerin aleyhinde teşkilatlandığını, bu yapılanların muhaliflerin de mesuliyetini ödemesini, çekmesini istemediğini belirtir. Özellikle Hıristiyanlara karşı yapılan muamelenin Avrupa’nın dikkatini çektiğini, zamanında da bu olduğu için Tanzimat’ın ilan edilmiş olduğu, şimdi de bu sebeplerin ekalliyetlerin (Azınlıkların) hukuku olduğuna değinmektedir.

Mart 1922

1 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1164

SULH VE SALÂHA DOĞRU

Bu makalede şark meselesinde gelen haberlerin sulh ve salaha doğru olduğu yönünde olduğunu belirtir. İngiltere ve Fransa'nın Polonya'da aldıkları kararın bu yönde olduğunu ekler. Zaten anlaşıldığı taktirde devletin necata kavuşacağını, bu anlaşma olmadığı için Anadolu'da bu kadar çilenin devam edildiğini söyler. Anadolu böyle karmakarışık düzende devam etmek isterse de devleti kökünden sarsmak anlamına geleceğini belirtir. Top, tüfek yerine uzlaşma devleti kurtaracaktır inancını sürdürmektedir. İttihatçıların kaş yaparken göz çıkardıklarını bu sebeple necata ulaşılmadığını ekler.

2 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1165

TEŞKİLÂT-I ESASİYYE

Bu makalede İttihatçılara yönelik eleştiriler yer almaktadır. Buna göre İttihatçıların yaptığı bazı hataların göz ardı edildiği fakat Teşkilat-i Esasi gibi bazı çılgınlıkları göz ardı etmenin, sessiz kalmanın ihanet etmek anlamına geldiğini söyler. Teşkilat-ı Esasi'nin İttihatçılar tarafından devleti kendi diledikleri şekilde yönetmek için ilan ettiklerini savunmaktadır. Devletin itibarını düşüren bir felaket olarak görür. Devleti gelişigüzel bir meclisin temsil etmesinin bu devletin altı yüz küsur olan yaşamını tehlikeye atmak anlamına geldiğini ileri sürer. Ankara'nın bu faaliyetleri devleti ateşlere atmak olduğunu söyler. Mithat Paşa'nın millet için uyguladığı Kanun-i Esasi'nin böyle olmadığını ihmal edildiği, İttihatçıların Meşrutiyet'in keyfi idareleri için böyle davrandıklarını ileri sürer. Bu kişilerden ancak her türlü zarar geleceği, hiç fayda gelmeyeceğini iddialarına ekler

3 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1166

MİTHAT PAŞA İÇİN

Bu makalede Mithat Paşa'nın devlet için en muhterem şahıslarından ve başarılı bir vezir olduğunu savunmaktadır. Zamanında kıymetinin bilinmediğini, yaşamının elim ve sonunun kötü olmak üzere geçip gittiğini belirtir. Zamanı gelince değerinin anlaşılacağı, hizmetlerinin taktir göreceğini bildirmektedir.

4 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1167

SÜKÛT ALTINDIR

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Arapların ünlü deyişi ile sukutun altın olduğunu fakat Ankara'nın susmayı bilmediğini, bilseydi devletin kazanacağını, iki buçuk senedir kaybedildiğini belirtir. Bu konuda yine olanın zavallı Anadolu'ya, zavallı millete olduğunu belirtmektedir.

5 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1168

HEP BİR GAYE İÇİN

Bu makalede İngilizleri ve İngiliz siyasetini övmesinin yanı sıra İttihatçıları da eleştirmektedir. Amaca ulaşmak için dağları aşır denizleri bile kurutmak gerektiğine değinir. İngiliz başvekilin, Bolşeviklerle görüşmesini sulh için bir fedakârlık olarak görmektedir. İngiltere'nin Bolşeviklerin Anadolu, Kafkasya'da kendi aleyhine çalışmalarını ve fırıldak olarak adlandırdığı faaliyetlerini bilmesine rağmen fedakarlığın bir numunesi olarak görmeye devam etmektedir. Londra'nın siyasete karşı her türlü savaş tehlikesine karşı tedbirler ve siyasetle yeni çözümler aradığını ve bu hareketlerinin Asya'daki Bolşeviklerin dalaverelerine bir darbe olarak tanımlamaktadır. Bu sebeple böyle harika bir devlet olarak tanımladığı İngiliz siyasetine karşı uğraşmak ve çarpışmayı amacıyla yaklaşanların akıbetlerinin hüsrana olacağını açık olduğunu belirtmektedir.

6 Mart 1922 (1338) - SAYI 1169 – ALİ KEMAL'İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.

7 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1170

İZZET PAŞA'NIN SEYÂHATİ

Bu makalede hariciye nazırı İzzet Paşa'nın Avrupa'ya yaptığı seyahat ve bu seyahatin zamanlamasının yerinde olduğunu söylemektedir. Bu konuda Babıâli'nin sulh için her çabasını takdir ettiğini ekler. Bu şark meselesinin Yunanlıların istediği gibi harb ve zarb ile halletmenin düşmanların isteğini altın tepsiyle sunmak olduğunu çünkü bunun sonucunun sadece Anadolu'yu tahrip etmek anlamına geldiğini ve en önemlisi de devleti kökünden sarsmak anlamına geldiğini açıklamaktadır. İzzet Paşa, bu seyahatten başarılı şekilde dönerse Babıâli başarı kazanmış olacağını, böylece Ankara'nın hükmünün de bu bağlamda biteceğini bildirmektedir.

8 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1171

ATEŞLE OYNUYORLAR

Bu makalede İttihatçıların Bolşeviklerle anlaşmasını ateşle oynamak olarak görmekte ve bu durumu eleştirmektedir. Buna göre Bolşevikler Anadolu’da fesatlar çevirmekte, böylece memlekete hâkim olma çabasında olduklarını iddia etmektedir. Bolşeviklerin bu amaçları doğrultusunda devlet içerisinde afetler yaşanacağı, bunun Türklerin adeta Bolşeviklere kurban etmek anlamına geleceğini savunur.

9 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1172

GALAT-I RÜ’YET

Bu makalede isim vermeden İttihatçıları eleştirmekle beraber bir yandan da İngiltere siyasetini desteklediğini açıkça ortaya koymaktadır. Türkler, savaşta ve sonrasında oluşan mütareke döneminde kendi bilinmediği kabul edilmeyip bunun kurbanı olduğunu şimdi yine galat-ı rü’yet kurbanı olunmaması gerektiğini savunur. Derdin devasını Türklerin kendisinde araması gerektiğini ekleyerek İngiliz siyasetini desteklemektedir. Boş kafaların bu gerçeği anlamayacağını belirterek eleştirilerde bulunmaktadır.

10 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1173

YİNE HARP AFETİ Mİ?

Bu makalede yeniden savaş haberlerinin geldiğini ama asıl kurtuluşun sulh ve salah olduğunu savunmakla beraber bu konuda da savaşı tercih ettiğini öne sürdüğü İttihatçıları eleştirmektedir. Hariçten gelen haberler doğrultusunda barut kokusu, top, tüfek sesleriyle döşeli olduğunu, savaşın çok yakın olduğunu ama savaşın anlamının ise Anadolu’nun yer yer yine ateşlere atıldığını, taarruzların başlamak üzere olduğunu yeni musibetlerin kapıda olduğunu iddialarıyla anlatmaktadır. Yunanlılar ile üç senedir savaşıldığını, İnönü ve Sakarya Muharebelerinde Türklerin başarılı olmasına rağmen bir kazancın olmadığını, tek yapılanın Türk topraklarını harabeye çevirmek olduğunu, her yıl binlerce kurban verildiğine, devletin iktisaden vesaire her yönden çöküşe girdiğini yineler. Tek çıkış yolunu sulh ve sükûnet olarak görmektedir. Ankara’nın bu doğru siyaset yoluna girmediğini, devleti hukuk ile savunmadığını, durumun karmakarışık bir hal aldığını, yeniden savaşa doğru

gidildiğini, olanın ise yine zavallı Türk milletine olduğunu savunur. Bunların nedeni sadece İttihatçıları şahsi ihtirasları olarak görmektedir.

11 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1174

EKTİĞİMİZİ BİÇECEĞİZ

Bu makalede devletin durumunun özellikle maddi yönden kötü olduğunu, bunu savaşların böyle yaptığını iddia ederek yeni bir savaşta daha elim durumlar ortaya çıkacağını savunmaktadır. İstanbul ve Anadolu’da Türklerin endişelerinin mali yönde olduğu; yaşamının zorlaştığını, hazinenin eridiğini, eski zenginlerin savaş döneminde kafirleştiğini, yeni zenginlerin kazandıklarını mütareke döneminde koruyamadığını ve onların da aynı düşüşü yaşadığını dolayısıyla Türkler içerisinde derin bir fakirliğin hâkim olduğunu belirtmektedir. Şimdi yine harp yolunun tutulmak istendiğini, ama geçmişten ders alınıp gidişin iyi bir yol olmadığını görmelerini tavsiye eylemektedir. Devletin artık bir uçuruma doğru gittiğini, artık başı kaldırıp hakikatleri görme zorunluluğu olduğunu da eklemektedir.

12 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1175

BÜYÜK DÜŞÜNCELER

Bu makalede fikrini özgür şekilde söylemek gerektiğini savunarak bunları büyük düşünceler olarak görmektedir. Avrupa’yı bir kitle halinde görmek, her muharebeyi bir savaş gibi ele almayı da büyük düşüncelerden görmektedir. Ama bunun aksine bu hakikatlerin görünmediği kılıçlar, acıların ön planda olduğunu, artık bunların görünmesinden usanıldığını dile getirmektedir.

13 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1176

KUVVETLERİ VE VAZİFEMİZ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Siyasetlerini batıl, ihtiras ve menfaat içerdiği ve devleti kurtaramayacağını aksine tehlikeler oluşturduğunu ve devleti felaketlere yeni uğratacağını, Moskova ile iş birliği yaptığını sonucun hüsrana olacağını belirtmektedir. Memleketi yaktıklarını ve yıktıklarını, savaş ile hiçbir iş göremeyeceklerini ortaya koyduklarını, sulh ve salah becerilerinin olmadıklarını da meydana koyduklarını iddia etmektedir. Paris ve Londra’dan gelen bilgilerin bu dediklerini doğrular nitelikte olduğunu Avrupa’yı hiçbir dönem anlamadıklarını,

Avrupalıların onları anladıklarını bile dikkate almadıklarını, Bolşeviklerden medet umduklarını böylece başarısız olduklarını iddia etmektedir.

14 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1177

ÇUVÂL ÇUVÂL SÖZ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Ankara'nın "başıbozukluk yapmaya devam ettiğini, çok yanıldıklarını, kuru kuru sözlerde bulunduklarını, düşmanı denize dökcekleri iddialarının ardının boş olduğunu, Anadolu'yu maddi ve manevi afetlere soktuklarını, bunlardan hiçbir gerçeğin çıkmayacağını, zorbalık yaptıklarını, herkesin kör ve sersem bildiklerini ve böylece hülyalarla göz boyadıklarını iddia etmektedir.

15 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1178

FİKRİMİZİN ERİ OLMALIYIZ

Bu makalede İttihatçıları ve devamı saydığı Kuvâ-yi Milliye'yi eleştirmektedir. Muhalifler olarak kendilerinin on buçuk seneden beri İttihatçıların ve Kuvâ-yi Milliye'nin muhalifi olduklarına, fikren çarpıştıklarını, devlet için uygun siyaset düşündüklerini ama bir teşkilata mebni olmadıklarını belirtmektedir. Asıl yolun Avrupa ile münasebetlerden geçtiğini, İttihatçıların ve Kuvâ-yi Milliye yolundan gidilirse daha fazla hür kalınamayacağını, bir Asya hükümeti derecesine düşüreceğini yani Ankara'nın görünen halinde olunacağını iddia ederek eleştirmektedir.

16 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1179

MUHİTİMİZİN SON VAZİYETİ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Ankara'yı temsil eyleyen ister İttihatçı ister Kuvâ-yi Milliye deyiniz, on üç senedir devleti keyfi idareleriyle yönettiklerine, şahsi ihtiraslar peşinde koştuklarına buna rağmen alkışları topladıklarını belirtir. Halkı bağıran hale getirdiklerine, yıllanmış saydığı siyasetlerinin doğruluktan nasipsiz olduğunu, bu konuda da hata yaptıklarını, bu siyasetle devletin hiçbir fırtınadan kurtulamayacağını aksine yenilere sevk eyleyeceğini belirtmektedir. Hür olup vatan ve millet hakkında ne düşünülürse söylenmesi gerektiğini ancak bu şekilde salaha erişebileceğini tavsiye eylemektedir.

17 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1180

YUNANİSTAN'IN VAZİYETİ

Bu makalede Yunanistan'ın halini ele alarak durumlarının fena olduğundan bahsetmek ve İttihatçılara eleştirilerine devam etmektedir. Mesela, Venizelos ve Konstantin taraftarlarının aralarındaki husumetinin kötü halde olduğunu söylemektedir. Rumların sayıların her zaman çok olduğunu belirtir. Sorunun onlarla değil Avrupa ile uzlaşmak ve anlaşmak yolundan gittiğini savunur. Ayrıca burada İttihatçılara da bir eleştiri yaparak körü körüne göklere yükselttirdiklerini iddia etmektedir.

18 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1181

LONDRA'DA ANKARA HEYETİ

Bu makalede Ankara'dan bir heyetin Londra'ya gittiğinden bahsetmektedir. Yunanlıların iç karışıklık yaşadığı şu dönemde Avrupa ile yakınlaşmak için müsait bir zaman olduğunu, ama bunu yaparken de kaş yaparken göz çıkarmamak gerektiğini savunmaktadır. Zaten İttihatçılar zavallı millet, talihsiz devleti bir parça düşünüp şahsi ihtiraslarını bir köşeye bıraksalardı siyaseti Babıâli'ye ve İstanbul Hükümetine bırakmış olacaklarını iddia etmektedir. Böylece düşmanın Türk topraklarından atılacağını, salâhın çoktan gerçekleşmiş olacağını iddialarına eklemektedir.

19 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1182

KANUN-İ SÂNİ 1918

Bu makalede İngiltere siyasetini savunmaktadır. Zamanınla İngiltere başvekilinin açıkça Türkiye, İstanbul ve Anadolu'nun Türklere bırakılacağını söylediği, zaten Makedonya'dan müttefiklerin İstanbul'a girmesine de engel olanın yine İngiltere olduğunu savunur. Bu siyaset devam etseydi devletin bunca sıkıntı ve felaketleri yaşamayacağını, bunca düştüğü izmihlal çukurundan zaten çoktan çıkacağını savunmaktadır. Türklerin içerisindeki karışıktan yararlanan Yunanlılardan Venizelos, İngiltere ile yakınlaşsa da zaman içerisinde onda Türk topraklarında tutunacak yetenek olmadığının görüldüğünün ortada olduğunu ekler. Bunun yanı sıra İngiltere ile yaklaşılsaydı Türkler için büyük bir fırsat olur ve durumları

Türklerin lehine çevrilmiş olacağını belirtir. Böyle giderse başları daha çok taşlara vuracağını da eklemektedir.

20 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1183

FENÂ ADAMLAR, FENÂ YOLLAR

Bu makalede İttihatçıları eleştirmekte ve İtilaf Devletleri ile anlaşmak gerektiğini savunmaktadır. Kendi emellerini gerçekleştirmek peşinde olduklarını, Anadolu'yu maddi ve manevi ezip yıktıklarını, payitahtı sarstıklarını, Avrupa'ya karşı Türk varlıklarını hasar verdiklerini, Bolşeviklerle el ele bir yola çıktıklarını, yeniden taarruzu hedefledikleri iddiasında bulunur. Ama bu konuda hatayı ne “haydut” olarak nitelendirdiği Bolşeviklerde ne de “serseri” olarak nitelendirdiği İttihatçılarda bulmaktadır, onları destekleyenler ve onların yolundan gidenlerde bulmaktadır. Asıl kurtuluş İtilaf Devletleri'yle uzlaşmak olduğunu yinelemektedir.

21 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1184

ANADOLU'DA BOLŞEVİK DOLAPLARI

Bu makalede Bolşevikleri eleştirmektedir. Rusya'nın önceden güçlü bir ordusu ve siyaseti olduğuna değinir. Şimdi de hokkabazlık olarak nitelendirdiği faaliyetler ile Anadolu'yu kandırdığını, Ankara ile anlaştıklarını ve uzlaştıklarını, şahsi ihtiras ve endişeleriyle Anadolu'da yayıldıklarını ileri sürmektedir.

22 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1185

ALMAN TUZAĞI

Bu makalede İttihatçılara yönelik eleştirilerde bulunmaktadır. Özellikle Babıâli Baskını'ndan sonra yönetimi ele alan Enverlerin, Talatların Almanlarla yakınlaştığını savaşa onlarla müttefik şekilde girildiğinden bahseder. Savaşta Türklerin kolunun kanadının kırıldığını, mevcudiyetin baltalandığından, İttihatçıların ise bir ceza çekmeyip dağılmadığını aksine tekrar daha iyi teşkilat ile toplandıklarını yeniden yönetimi ele geçirdiklerine ve Anadolu'yu tekrar bir harabe haline getirdiklerini iddia etmektedir. Sadece Asya'da değil Avrupa'da da bir mevki kazandıklarına, kendilerine hep bir yardımcı bulduklarına, Almanlar gibi dolap siyasetleri çevirdiklerini iddia etmektedir

23 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1186

SIYÂSETTE SECİYE GEREKTİR

Bu makalede siyasette doğruluk, çalışkanlığın, karakterin önemli olduğunu savunur. Seciye, kıyafet değiştirir tarzda fikrini değiştirmeyen yani düşüncesinin eri, içtihadlı, itikat sahibi olmak anlamına geldiğini ekler. Türklerde “dalkavuk”luğun hâkim olduğuna bu sebeple seciyeye önem verilmediğini iddia etmektedir. Meşrutiyette de kuvvetin önünde eğirildiğini, seciyenin göz ardı edildiğini iddia etmektedir.

24 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1187

DOĞRU SÖZ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların iflası ortaya çıksa da fikrinden, sevdasını bırakmadığı, milleti izmihlale devam ettiğini, böylece yeniden devletin başına belalar açtığını savunur. Hariç ve dahilde takip eylediği siyasetin kötü neticelere rağmen bunlardan ders almadıklarını ve ısrarla aynı çıkmaz yoldan geri dönüşü düşünmediklerini iddia eder. Bu sebeple eğer Türkleri Avrupa’da temsil eden İttihatçılar olur ise Edirne ve İzmir’in kaybedileceği, savaşlar içerisinde yorulacağını iddialarına eklemektedir.

25 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1188

İLK TEKLİF

Bu makalede şark meselesine değinmekte ve İttihatçıları isim vermeden eleştirilerde bulunmaktadır. Şark meselesinin Avrupa nezdinde kolay çözülemeyeceğinin farkında olduğunu, ama bu konuda ılımlı gitmek gerektiğini savunur. Anadolu’nun yüzde doksanının mağdur olduğunu ve kendisiyle aynı düşündüğünü, vicdan ve irfan sahibi insanların da bu düşünceden yana olduğunu savunmaktadır. Sulh ve salah yolunun seçilmesini şart olarak görmektedir. Devleti şöyle kurtaracağız böyle kurtaracağız diyenlerin yüzünün gün be gün ortaya çıkacağını, sahteliklerde bulunduklarını iddia etmektedir. Hilafet ve saltanatı koruyucu bildiğini de eklemektedir.

26 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1189

VAZİYET TAVAZZUH ETTİ

Bu makalede şark davasına değinmesinin yanı sıra İttihatçıları da eleştirilerde bulunmaktadır. Buna göre devletler artık Yunanlıları Anadolu'ya girdirmenin büyük bir yanlış olduğunu anlayıp Anadolu'yu Yunan'dan kurtaracaktır ama boğazlar hakkında düşüncelerini belirtmemişlerdir. On üç senedir Anadolu'nun yakılıp yıkıldığını, pek çok can yanıp kan döküldüğü ama o kadar senedir savaşıla elde edilemeyen şimdi siyasetle elde edilebileceğini savunmaktadır. Büyük Millet Meclisi'nin keyfi bir yönetim olduğunu, İttihatçıların kuru sözlerde bulunduğunu, vicdanıyla yaklaşsalar vatan için böyle yapmayacaklarını da iddia etmektedir.

27 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1190

İKİ MÜŞKÜL NOKTA

Bu makalede İzzet Paşa ve Yusuf Kemal'in Paris seyahatlerinden sonra gelinen noktaya değinmiş ve bunun yanı sıra Türkleri temsil eden Ankara Hükümeti'ne eleştirilerde bulunmuştur. Buna göre Sevr Muahedesinin bazı noktaları da değıştirilecek ve yeni vaziyet alınacaktır, buna yönelik vaatler alınmıştır. Zaten baştan beri Türkleri temsil eylenen Babiâli, hilafet ve saltanat olsaydı bu durumlara gelinmeyeceğini iddia etmektedir. Fakat iki müşkül nokta vardır ki; Bunlardan biri Azınlıklar hukuku iken bir diğeri de Ermenistan bahsidir. İttihatçıların bu temsili ile Türk devletin bir gram yol kat edemeyeceğini aksine gerileceğini iddialarına eklemektedir.

28 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1191

SON KARÂR

Bu makalede Avrupa devletlerin şark meselesinde aldığı karara değinmekle beraber İttihatçılara da eleştirilerde bulunmaktadır. Buna göre alınan son karara göre Yunanlılar Anadolu'yu boşaltacaktır. Sevr Antlaşması ile bu durumu karşılaştığında Türklerin lehine gelişme olduğu ortadadır. Son senelerin özellikle Anadolu milleti için bir ders olduğunu, hükümeti yaman ellere teslim etmek yanlışına düşmemeleri gerektiğini anladıklarını ileri sürmektedir. Devleti Babiâli'nin güzelce savunduğunu, siyasetle hareket ettiklerini, savaşı tekrar Anadolu halkına yaşatmayacağını umut ettiğini belirtmektedir.

29 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1192

ÜÇ SENE SONRA...

Bu makalede Yunanlıların üç sene sonra asker çıkardıklarını kara günlerin ne kadar kötü geçtiğine değinmiş ve Ankara'yı eleştirmiştir. Ankara Hükümeti'nin, Avrupa devletleri tarafından yapılan tekliflerini telakki etmemelerini ve ret ettiklerini söyleyerek devlet ve milletin başını yaktıklarını tekrardan felaketlere uğranacağını, yine savaş olacağını iddia etmektedir.

30 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1193

ASYA VE AVRUPA ARASINDA

Bu makalede şark meselesine değinerek Türklerin Asya ve Avrupa arasında olduğunu, bu iki taraftan hangisine ilerleme kat edilirse mevcudiyet de o derece hayati önem taşıdığını belirtir. Dava bir Avrupa ile Asya meselesidir. Kurtuluşu seçmenin Türklerin elinde olduğunu şahsi ihtiras ve emellere kapılmamak ve selameti seçmek gerektiğini, bu fırsatı kaçırmamak gerektiğini savunmaktadır.

31 Mart 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1194

EL SULHU SEYYİDÜL AHKAM

Bu makalede İttihatçıları eleştirmiştir. El sulhu seyyidül ahkam sözünün karşılığı barış hükümlerin efendisidir. Ankara'nın faaliyetleri sonucunda Edirne'nin elden çıktığını, mesuliyetin onlara ait olduğunu savunur. Türklerin artık iki ateş arasında olduğunu, bir yandan cemiyetin ihtirasları bir yandan da insafsızca bir düşman olduğunu savunur. Bu durum yine Avrupa devletlerince öne sürülen fırsatın kaçmasına neden olacağını belirtmektedir. Bu önemli fırsat sulh ve salah yoludur. Aksi halde Anadolu'nun felaketlere tekrar uğrayacağını artık bıçağın kemiğe dayandığını, gerçeklerin görünmesi gerektiğini ve bu yolla ilerlenmesi gerektiğini savunmaktadır.

Nisan 1922

1 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1195

SİYÂSETTE KİN

Bu makalede siyasette kinin var olduğunu bu sebeple ihtiraslarına ve menfaatlerine devleti feda ettiklerini ileri sürerler. İngiltere ve Fransa gibi devletlerde siyasette kin asla olmadığını, aksine hürmetin hâkim olduğunu savunur. İttihatçıların da bu kin duygusuyla hareket ettiklerini iddia etmektedir.

2 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1196

ACZ ALÂMETİ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Muhalefete karşı beceriksizlik durumunda olunca çareyi dinsizlik, vatansızlık gibi çirkin saldırılara bulduklarını söylemektedir. Fakat bunun boş bir iş olduğunu savunur. Tüm milletin varlıklarını gasp ettiklerine, millete gaddar davrandıklarına, Anadolu'yu musibetlere uğratmalarına rağmen muhalefete dayanamadıklarını iddia etmektedir. Cinayetlerde bulunduklarını, muhaliflerin kim olduklarını umursamadıklarını iddialarına eklemektedir.

3 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1197

CENOVA

Bu makalede İtalya'nın ticari ve de tarihi en meşhur yerlerinden olan Cenova'da şarkın en birinci seyyahlarının olduğuna değinmiştir. Moskof ve Bolşeviklerin belası olduğuna, Rusya'nın bir müddet belini doğrultmadığına, yıkılıp daha sonra da toparlandığına yer vermektedir.

4 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1198

VAZİYET NEDİR?

Bu makalede şark davasını ele almış ve bu konuda İttihatçılara eleştirilerde bulunmaktadır. Vaziyetin çözülmesi için çaba harcandığını dile getirmektedir. Ama Ankara'dakilerin ne yaptığını bilmediğini, dahili ve haricide kötü siyaset izlediği, hariçte de düşmanı Eskişehir'de yani Anadolu göbeğinde bırakarak Asya'da başıbozukluk yaptıkları, devletin yaman ellere kaldığını, böyle giderse vaziyetin kötü olup devletin kurtulamayacağını savunmaktadır.

5 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1199

BİR ALET-İ FESÂT

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların fesatlık içerisinde olduğunu, devletin itibarını düşürdüklerini, on üç buçuk yıldır bunu acı acı milletin tecrübe ettiğini iddia etmektedir. Yine devleti bir uçuruma doğru götürdüklerini, felaketler içerisinde bıraktıklarını, musibetlere ittiklerini iddia etmektedir. Böyle istikbale uğraşılmayacağını da iddialarına ekler.

6 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1200

DÂRÜLFÜNÛNDA

Bu makalede Dârülfünûn'un öneminden bahsetmekte ve İttihatçıları eleştirmektedir. Dolaplar çevirerek Dârülfünûn'un öğrenci ve muhalif hocalarına karşılık İttihatçıların çirkin ithamlarda bulunduğunu iddia etmektedir. Menfaati ve ihtirasları söz konusu olduğunda her şeyi ayak altına aldığını saydığı İttihatçıların muhalefeti susturmak adına böyle şeyler düzenlediğini ama işe yaramadığını savunur.

7 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1201

MÜTAREKENİN ANKARA'CA KABULÜ

Bu makalede Ankara'nın artık itidal (denge) yolunu tuttuğunu, sulha doğru ilk adımını atmış olduğunu ele almaktadır. Şahsi ihtiraslara sahip olduğunu söylediği İttihatçıların siyasette bir marifet gösterebildiklerini ilk defa şahit olduğunu ekler. Sulhun devlete maddi ve manevi birçok yarar sağlayacağını savunmaktadır.

8 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1202

TEFSİR, TAVİL, TEZVİR

Bu makalede devletlerin şark meselesi için aldığı kararları bir fırsat olarak değerlendirmekte ama yıllardır bu fırsatları ihtiraslara uğruna hiçe saydığını iddia ettiği İttihatçıları da eleştirmektedir. Devletçe daha çilenin dolmadığını, “başibozuk” olarak adlandırdığı İttihatçıları sebebiyle hala yapılan yanlışların cezasını çekilmekte olduğunu, barışın hangi şartlar altında olsun yine ağır olacağını savunur. Uzun zamandır gerçekleri gördüğünü ve bu gerçekleri haykırdığını, yakında devletin selamete ereceğine umutlu olduğunu belirtmektedir.

9 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1203

BİZ HÜRÜZ, FAKAT ONLAR...

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Kendisi gibi muhaliflerin diğerlerinden ayrıldığını bunu da vicdanen, fikren, irfanen hür olduğu için ayrı olduğu kanısıyla açıklamıştır. Kendileri hür iken diğerlerinin adeta bir esir gibi olduklarını savunur. Zincir ile bağlı olduklarını iddia eder. Devletin yönetimini ele aldıklarında yapmadıkları yanlışın kalmadığını, devleti elim hallere soktuklarını, yıllarda beri böyle yaptıklarını ileri sürer. Ama birden değiştirttiklerini, Türkler miktar makul bir siyaset ile sulh şartlarını kabul ettiklerini söylese de son fırsatı da kaçırlırlarsa akıbetin kötü olacağını ekler. Yine onları zorba ve yaptıkları faaliyetleri ise “dalkavukluk” olarak nitelendirir.

10 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1204

AYNI İĞFÂL, AYNİ TEZVİR

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Harp sırasında ve şimdi de insanları kandırdığını, boş sözlerde bulunduğu ve söylediklerinin beyhude olduğunu iddia eder. Davayı üç sene öncesinde savaş yerine sulh ile çözülebilecekken bunu yapmayıp devlet ve millete büyük fenalıklar yaptıklarını iddia eder. Anadolu’nun perişan halde olduğunu ve sebebini yine İttihatçılar olarak görmektedir. Korkusunun yine devlet ve milleti yeniden yeniye ateşlere atabilecekleri konusunda olduğunu da eklemektedir.

11 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1205

CENOVA’NIN İÇ YÜZÜ

Bu makalede Cenova’da toplanmaları ele almaktadır. Harpten sonra ister mağlup ister galip olsun devletlerin özellikle iktisadi anlamda zarar gördüklerini bu sebeple bunu düzeltme gayelerinde olduklarını söyler. Zaten toplantının asıl amacını da iktisadi gayeler oluşturmaktadır.

12 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1206

BİZDE EFKÂR-I UMÛMİYYE

Bu makalede Türklerde de efkâr-ı umumiye olduğunu ama buna karşılık eleştirilerini getirmiştir. Kimsenin dinlemediğini, “yardakçı”, “kaseliler” olarak

nitelendirdiği kişilerin diğer insanlara kollarını sıvayıp gözlerini açtıklarını, cinayetlerin alkışlandığına, bu kişileri göklere çıkardıkları iddiasında bulunur.

13 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1207

OSMANLILIK FİKRİ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Fırsattan istifade ederek başa geldiklerini, kendi hırslarını düşündüklerini ve bunu yaparken Türklüğü ihmal ettiklerini, başıbozukluk yaptıklarını iddia etmektedir. Devletin istikbali için Osmanlılık fikrinden, Tanzimat-i Hayriye'den farklı bir çare bulunmadığını, bunu zamanında çok söylediğini ve o dönemler İttihatçıların küpe bindiğini ileri sürer. Bu konuda Türklüğün tek ihtiyacı olanın ise Babîâli olduğunu ileri sürmektedir.

14 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1208

NE CEVAP VERDİLER

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Buna göre Avrupa'dan Ankara'ya gelen cevabı ele alır. Bunun yanı sıra Ankara'nın mütarekeyi kabul etme yoluna gidemeyeceğinden bu muharebeye devam etmek anlamına geldiğini ama Anadolu'nun artık halinin perişan olduğunu belirtir. Anadolu'dan yavaştan barut kokuların yayıldığını da eklemektedir. Bu sebeple yönetimin İttihatçıların elinden alınması gerektiğini harbe girilmemesi gerektiğini tavsiye eylemektedir.

15 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1209

BİR HÂDİSEDEN DERS-İ HÜKÜMET

Bu makalede Dârülfünûn'da ortaya çıkan yangın vasıtasıyla belirlen yaygaradan devlet ve milletin varlığına dair ders alması gerektiğini savunmaktadır. Muhalefetin meşrutiyetten itibaren varlığını etkin şekilde sürdürdüğüne ama bu muhalefetin sürekli susturulmaya çalışıldığına, aynı şekilde bu konuda da Dârülfünûn'a saldırılmaya çalışılmasını muhalefete büyük bir darbe olarak görerek açıklamaktadır.

16 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1210

TARİHİN TEKERRÜRÜ

Bu makalede İttihatçılar eleştirmektedir. Hamit döneminden sonra Meşrutiyet'in başladığını ama muhitin değişmediğini, aynı zorbalıkların hâkim olduğunu, aynı dalkavukluklar olduğunu, yine aynı dökücü saçıcı kimselerin yönetimde etkin olduğunu söyler. On dört sene zarfında koskoca saltanatı aşiret itibarına indirdiklerini, dahili ve harici siyasetlerde kötü olduklarını, şahsi ihtiraslarına kapıldıklarını, afetlere devlet ve milleti sevk ettiklerini, cinayetler işlediklerini, devletin hali perişan iken harp ateşlerine attıklarını iddia etmektedir. Bu sebeple yönetimin bir an evvel bu kişilerden alınması, şahsi ihtirasları bir köşeye bırakmaları ve artık devlet içerisinde yaptıklarını iddia ettiği dalkavukluğu bırakmalarını tavsiye eyler.

17 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1211

ANKARA'YA CEVAP

Bu makalede İttihatçılar eleştirmektedir. Ankara'nın İtilaf Devletleri'ne teklifi barışa bir adım gibi görünmekte olduğunu, üç sene harp yaptıktan sonra artık kuvvet, kılıç ile bir şeyleri çözemeyeceğini anladığını, artık bu hamlelerin Anadolu'yu bir miktar daha harap edip devleti belalardan başka bir şeye uğratmayacağını anlaşıldığı ve bu fırsatı da değerlendirdiğini bildirir. Bu sebeple sulh siyaseti izlediğini, İngiltere ile uzlaşılsa vatanın kurtaracağını ileri sürmektedir. Ama Ankara'nın birden şahsi ihtiraslarından sıyrılamayacağını da iddialarına eklemektedir.

18 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1212

BİR MUAMMÂ

Bu makalede Bolşevikleri eleştirmektedir. Rusya'nın Çarlık zamanında hariçte gasp ile dahilde şiddet ile hüküm sürdüğünü, ihtirasların hâkim olduğunu, Osmanlı'ya da savaş açıp tecavüzlerde bulduklarını, kasıp kavurduklarını ekler. Bolşeviklerin de onların devamı olduğu, dolapların hâkim olduğu, fesatlar içerdikleri ve dolayısıyla da bir hayır beklenmeyeceğini, bunun ancak bir muamma olacağını belirtmektedir.

19 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1213

HELE BİR KERE SULH OLSUN!

Bu makalede İttihatçıları ve ona destek veren gazeteleri eleştirmektedir. Lahana yaprakları diyerek eleştirdiği İttihatçı taraftarı gazetelerin yazdığı yazıya değinmiştir. Buna göre İtilaf Devletleri tarafınca Ankara'ya cevabında yaygara kopardıklarını, asla kuru kuru barışın kabul edilemeyeceğini, Ankara böyle şartlar dahilinde sulhu bırakmayacağını yazdıklarını ama yarın bir gün Ankara'da sulh olduğunda bunun belli olacağını belirtir. Ankara'yı “başbozuk” olarak nitelendirerek gittikleri yolun çıkmaz olduğunu gördüklerini ve bu sebeple fırsatı değerlendirerek sulh istediklerini eklemektedir.

20 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1214

TEHLİKE-İ HARP

Bu makalede sulhun öneminden, harbin felaketinden bahsetmektedir. Savaşın sonra galipler de mağluplar kadar perişan olduğunda, harbin ne büyük bir bela olduğunun anlaşıldığına değinmektedir. Buna göre Türkleri de kurtarabilecek olan yegâne güç sulhun ta kendisidir. Ama Ankara ile sulhun olamayacağını, sulh için farklı bir hükümet, farklı bir itidalin gerekli olacağını iddia etmektedir. Vakit kaybetmeden asıl buna hazırlanmak gerektiğini savunmaktadır.

21 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1215

NAĞME-İ AHİRİ

Bu makalede Alman ve Bolşevik ittifakına ve bunun sonucunun Cenova görüşmelerine etkisi değerlendirilmektedir. Buna göre Almanların ve Bolşeviklerin birlikte gizli bir ittifakının Almanlarca ortaya çıkartılması ve böylece ortalığın karıştığına değinir. Bu durum Cenova görüşmelerini bir miktar sekteye uğratabileceğine ve dolayısıyla neticeye erişilemeyeceğini belirtir.

22 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1216

EVVELDEN HİÇTİ ŞİMDİ HEP!

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Meşrutiyetin başlarında devlet ve milleti ihya edeceği vaatlerinde bulunduğu ama hakikatin fazla süre geçmeden dahil ve hariçte belirttiği, hürriyetin sadece ismiyle ibaret kaldığına, hariçte savaşlardan kafanın kaldırılamadığına değinir. Özellikle Babıâli Baskını ile İttihatçıların yönetim ve hakimiyeti tamamıyla ele geçirdiğine, Harb-i Umumi'yle ihtirasıyla devleti

soktuğunu iddia etmektedir. “Türk dini için, yurdu için, Allah’ı hatta padişahı için gazalara can atar.” diyerek zorba olarak tanımladığı İttihatçıların bu gerçeği taktir etmediklerini ve pervasız davrandıklarını ileri sürmektedir. İttihatçılar koca hokkabazlar olarak nitelendirerek on dört senedir devlet ve milleti perişan ve berbat hallere koyduğunu savunmaktadır.

23 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1217

ANKARA VE SULH

Bu makalede Ankara’nın iddialarından vazgeçtiğine, sulh taraftarı olduğuna ve Paris’e giderek anlaşma şartlarını münakaşasına hazır olduğuna değinmektedir. Gelecek yaz ilkbahardan bellidir diyerek İttihatçıları eleştirmektedir. Bunun yanı sıra düşmanı şöyle ya da böyle denize döneceğiz, mahvedeceğiz iddialarının hiçbirini gerçekleştiremediklerini iddialarına eklemektedir. Şimdi de bu davayı uzattıkça uzattıklarını ve bu suretle yine güçten düşürmeyi planladıklarını iddia etmektedir. Akıllı başa alıp bir an önce girilen bu çukurdan kurtulmak çarelerinin aranmasını tavsiye etmektedir.

24 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1218

KUVVETTEN SİYÂSETE

Bu makalede kuvvetten daha ziyade artık siyasetin önem atfettiğine değinmektedir. Zaten baştan beri İzmir ve Edirne’nin siyasetle kurtulabileceğini, İttihatçıların baştan beri kuru sözlerde bulunduklarını ve bu sözlerin arkalarının boş olduğunu, yegâne ümidin devletlerle anlaşma yoluna gidip vatani kurtarmak olduğunu savunmaktadır.

25 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1219

ANKARA’NIN YENİ CEVÂBI

Bu makalede Ankara’yı kararsız olarak görerek ne istediğini bilmediğini iddia etmektedir. Buna göre Yunanlılar ile savaş olduğunda Anadolu’nun ezilip sarsıldığına, ahalinin çekmediği çilenin, yoksulluğun kalmamasına değinir. Ankara eğer siyasetten harbe döndü ise devletlerden talep etmemesi gerektiğini savunur. Atina Hükümeti’nin “Ankara mütarekeyi kabul etmedi ki bana teklif ettiğiniz sulh şartlarına dair mütalaamı beyana mahal olsun.” şeklinde cevap vermiştir. Büyük

Millet Meclisinin artık harp mı yoksa sulh mu istediğini net şekilde ortaya koyması gerektiğini savunmaktadır.

26 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1220

İHTİRÂS ADESELERİ

Bu makalede Ankara'yı eleştirmektedir. Ankara'nın cevaplarıyla düşmanın ekmeğine adeta yağ sürüldüğünü, adeta Yunanlıların aradığı fırsatı yakaladığını belirtir. Buna göre Yunanlıların anlaşma şartlarını kabul ettiğini, diğer devletlerin şartlarını kabul ettiğini, Türklerin bunu yapmadığını söylemesini dile getirmiştir. Tekrardan acılar, ıstırapların başlanacağını emareleri yavaşça görünmeye başlanmıştır. Ankara'nın şahsi ihtiras adeseleleriyle hareket ettiğini bunun başka bir şey olmadığını savunmaktadır. Dahilde bunca karışıklık içerisinde olmanın, hariçte de mağlup çıkmış bir devlet olmasına rağmen bunca hareket yersiz ve pervasızca olarak görür.

27 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1221

TÜRK TEN BAŞKA

Bu makalede Türklerin durumunun perişanlığını, Cenova görüşmelerinin neticelenmemesini değerlendirirken bir yandan da İttihatçılara eleştirilerine devam etmektedir. Barış görüşmelerinin askıda kalması Yunan gibi devletlerin işine geldiğine, Yunanlıların Anadolu'da istilada bulunduğu yerleri istediği gibi temsil ettiğine, böyle giderse Rumeli'nin de perişan duruma geleceğini bildirir. Bir de Türk'ün durumuna bakmanın gerekli olduğunu, savaştan büyük darbeler alıp felaketlere uğradığını, ezilip kırıldığını, yoksulluğa uğradığını, ihtirastan ve menfaatten başka bir şey düşünmeyen bir cemiyete maruz kaldığını iddia etmektedir. Şu anda da varlığının elim noktasında olduğunu iddia eder.

28 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1222

CİHAD-I HÜRRİYET

Bu makalede devlet içerisinde hürriyetin olmadığı konusunda eleştirilerine yer vermektedir. Hürriyetin meşrutiyetin ilanı ile sönük kaldığını, halkın zaten yukarıdan bir istibdada alışık olduğu için aşağıdan gelen istibdada da boyun eğdiğini, hakkını savunmayı, müdafaa etmeyi bilmediğine değinmiştir.

29 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1223

SU UYUR DÜŞMAN UYUMAZ

Bu makalede Ankara'nın bir anda İtilafperver olduğuna, çareyi sulh siyasetinde aradığına değinmektedir. Vaatlerinin kuru sözlerden ibaret olduğuna, artık bir an önce kurtuluş için bu keşmekeş siyasetleri bir köşeye bırakıp sulha sarılmak gerektiğine aksi halde düşmanların bu fırsatı değerlendireceğini bildirmektedir. Su uyur düşman uyumaz diyerek kuvvetten bir hayır olamayacağını da eklemektedir.

30 Nisan 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1224

CENOVA MÜTEMER-İ KEBİRİ

Bu makalede Rusya'nın faaliyetlerine yer vermiştir. Avrupa için özellikle Deli Petro döneminden beri Rusya'nın bir tehlike atfettiğine, karmakarışıklar oluşturduğuna, sadece şark için değil zamanla garp için de bir bela halini aldığına, komşularını da sarstığına, biçare Lehistan'ı ezdiğine, Avrupa'yı korkma derecesine getirdiğine ve gaddar bir hükümet derecesine geldiklerine değinir. Bu durum elbette Cenova görüşmelerine de etkilemekteydi.

Mayıs 1922

1 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1225

BABIÂLİ'NİN CEVÂBİ

Bu makalede İttihatçıları ve onun devamı olarak nitelendirdiği Kuvâ-yi Milliye'nin siyasetlerini eleştirmektedir. Buna göre Ankara'nın Avrupa devletlerine olan cevabını siyasetsiz görerek bunun sonucunun düşmanın ekmeğine yağ sürer derecesine olduğu, düşmanın hesabına gelir nitelikteki bu cevap sayesinde Yunanlıların rahat bir nefes aldığını savunur. Bir devlette siyasette hata yapılınca o devletin başına türlü belalar açılacağına en büyük örneği İttihatçıların gösterdiğini söyler. Bu sebeple bu işi Babiâli'nin başaracağını savunmaktadır.

2 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1226

SULH! SULH! SULH!

Bu makalede küçük, büyük devletlerin artık sulh istediği, bu amaçla Cenova’da toplandığına ve sulhun gerçekleştirilmesi için çabaladıklarına değinerek bir yandan da İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların yakıp yıktıklarına sürekli şahit olduğunu ama yaptığına şahit olmadığını, bol keseden attıklarını, hallerinin berbat olduğunu, Avrupa ile ise artık uzlaşmak ve anlaşmak zorunluluk farkında olduklarını iddia etmektedir. Artık devleti kurtaracak olan yegâne ihtiyacın sulh olduğunu savunmaktadır.

3 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1227

HAKÎKAT, HAYÂL

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Buna göre meşrutiyetin ilanından itibaren İttihatçıların hükümeti ele geçirip kötü bir yönetim anlayışına sahip olduklarını dahilde ve hariçte devletin başına türlü belalar açtığını, Harb-i Umumi’den sonra muhaliflerin başa gelmesi ile beraber tekrardan zuhur eylediklerini ve fırsatını bularak tekrardan yönetimi ele geçirdiklerini savunur. Vatanı gerçekten sevenlerin sayısı az iken, sevmeyen hatta insafsızca davrananların sayısının çok olduğunu ve savaşta alınan mağlubiyetin suçlusunu da İttihatçılar olarak görmektedir. Bunların hepsinin gerçek olduğunu, onların sözlerinin ise kuru sözler olduğunu ileri sürmektedir.

4 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1228

BEN! HAZRETLERİ VE BİZ! KULLARI

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Savaş döneminde Türkleri kullandıklarını, lahana yaprağı saydığı kişilerin onlara destek verdiğini savunur. İttihatçıların sadece kendi şahsi ihtirasları olduğuna, bundan başka bir endişeyi içlerinde taşımadıklarını iddia etmektedir. Tüm bu sebeplerden ötürü vahdet-i milliyeden dolayı Damat Ferit Paşa hükümetinin yönetimden çekildiğini belirtmektedir. Çünkü “başibozuk” olarak adlandırdığı İttihatçılar ile siyaseten vesaire birlikte hareket edilmeyeceğini anladığını belirtir. Devlete bir hizmetlerinin olmadığını aksine devleti izmihlallere uğrattıklarını iddia eder. Ben hazretleri biz muhalif kulları diyerek Ankara’yı eleştirmeye devam etmektedir.

5 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1229

NİÇİN?

Bu makalede Vahdet-i Milliye'ye değinmekte ve İttihatçıları eleştirmektedir. Vicdanını ayak altına almayanların vatani gerçekten sevenler olarak tanımlamakla beraber bu kişilerin Ankara'ya destek ve takdir göstermeyeceğini iddia etmektedir. Vahdet-i Milliye'nin bir zorunluluk olduğunu bilse bile yine de eleştirmektedir. Nasıl ki zamanında Enverler ve Talatlar Harb-i Umumiye kendi ihtiraslarıyla katıldı, şimdi Kuvâ-yi Milliye'yi ve dolayısıyla Ankara'yı da aynı görmektedir. Bu gidişle bugün dünden kötüdür, yarın bugünden de kötü olabileceğini iddia eder.

6 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1230

BİR HAYÂT

Bu makalede İttihatçıları eleştirmekte ve dönem hakkında yorumlamalar yapmaktadır. Zorba diye adlandırdığı İttihatçıların yangına körükle gittiğini, hakikatlere kulaklarını tıkadıklarını, Harb-i Umumi döneminde de böyle yaptıklarını iddia etmektedir.

7 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1231

MENFAATPERESTLİK, MÜNÂFIKLİK

Bu makalede İttihatçıları eleştirmesinin yanı sıra Ahmet Rıza Bey'e de değinmiştir. Menfaatperestlik ve münafıklığın iki büyük afet olduğunu ve Türk milletine büyük felaketler yaşattığını belirtmektedir. Ahmet Cevdet Efendi'nin meşrutiyetinin ilk safhasında menfaatini en ziyade muhalefette bulduğunu, bu dönem İttihatçıları çok fazla kökleşmediği için muhalif olabilmenin daha rahat olduğunu belirtir. Ama Babıâli Baskını ile durumun değiştiğini, Ahmet Cevdet Bey'in öncelikli hamlesi kendilerinden ayrılmak ve Enverler, Talatlar vesaire ile samimi olmak olduğunu belirtir. Fakat mütareke döneminde ise Ahmet Cevdet Bey Efendi'nin candan savunduğu içtihadın çöktüğünü gördüğünce devlet ve milletin de izmihlalini gördüğünü, vicdan ve irfanının tekrardan harekete geçtiğini savunur. İttihatçıları devleti keyfi idareleriyle yöneten, çıkmaz yollara sokan, tehlikelere uğratan bir cemiyet olarak tanımlamaktadır. Artık Türklerinin geleceği, istikbali mevzu bahis

olduğu için menfaatperestlik ve münafıklığın bir köşeye bırakılması gerektiğini tavsiye eylemektedir.

8 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1232

İSTİBDÂD VE İSTİNÂF

Bu makalede İttihatçıları eleştirerek Rusya'nın da geçmişten Bolşeviklere gidişatı üzerine bir değerlendirmede bulunmaktadır. Rusya'nın hükümet ve hâkimiyetçe garbe iltihak edemediğini, şarkta takılı kaldığını belirtir. Bu sebeple yıkılması da gerçekleştiğini ekler. Bolşeviklerin de yıkılmalarını yine buna bağlamaktadır. Türklerin de yıkılışını hazırlayanın dahili ve haricide uyguladığı politika olan istibdat olarak görmektedir. Meşrutiyet'e kadar yöneticilerin Allah'tan korktuğunu, ama artık zorbaların bu korkularının dahi olmadığını ileri sürmektedir. Böyle gider ise Rusya'nın bir benzer akıbetini de Türklerin yaşayacağını savunmaktadır.

9 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1233

(CENOVA)DA SON SAFHA

Bu makalede Avrupa'nın özellikle iktisaden yeniden düzenlenmesi için İngiltere'nin Cenova görüşmelerine ve İngiltere'nin iyi yönetime tasvirlerine yer vermektedir. Buna göre de İngiltere'de olduğu kadar diğer hiçbir devlette efkâr-ı umumiyenin iyi temsil edilemeyeceğini, Rusya ile de münasebetler kurup Avrupa'da tekrardan ekonomiyi canlandırmayı planladıklarını söyler.

10 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1234

KOCA AHMET CEVDET BEY!

Bu makalede Ahmet Cevdet Bey'in Ankara'ya verdiği desteği eleştirmektedir. Ahmet Cevdet Bey'in Ankara ve Ankara'dakileri köklere yükselttiğini, taktir ettiğini, muhaliflerden Cenab, Rıza Tevfik ve kendisi gibilerini diline dolayarak bu muhalifleri de dinsizlikle, milliyetsizlikle suçladığını belirtmektedir. Ahmet Cevdet'i bu yazılarından ve verdiği destekten dolayı ipsiz sapsız hezeyanlara sahip olduğunu, siyaseti, devleti bir ticaret derecelerine indirdiğini, asıl derdinin *İkdâm*'ı ayakta tutmak olduğunu iddia etmektedir. Ahmet

Cevdet Bey'in ağızından din, milliyet, memleketi düşürmediğini ve bu sözlerle muhaliflere saldırmasını insafsızca bulmaktadır.

11 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1235

ANADOLU'NUN DÂSTÂNI

Bu makalede Anadolu'nun haline değinir. Anadolu'nun destanının elim olduğuna, yardımına koşmak her Türk'ün ana vazifesi olduğunu, fakat bu yardımın nasıl olacağı konusunda ayrılmalar olduğunu belirtir. “Şaklaban”, “dalkavuk” olarak tanımladığı İttihatçıların fırsatları kaçırmayıp Anadolu'yu gün be gün daha beter belalara sevk ettiğini iddia ederek o yoldan gitmenin ihanet olduğunu savunur. Yapılması gereken en önemli ve ilk işin ise yetersiz gördüğü İttihatçıların elinden devlet yönetimini almak olduğunu eklemektedir.

12 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1236

ZORBALAR VE İTTİHAT

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Zorba olarak nitelendirdiği İttihatçıları ve devamı saydığı Kuvâ-yi Milliye'nin on dört senedir yönetimde oldukları için ittihat olmadığını, şahsi ihtiraslarının yönetimlerinde ana güç olduğunu, muhalefet etmenin bir suç sayıldığını, afet döneminin yaşandığını, devleti keyfi idareleriyle yönettiklerini, ak dediklerinin ak, kara dediklerinin kara olması gerektiğini aksi halde darağaçlarında sallanıldığını, yaptıkları kabahatleri ise bir iyilikmiş gibi gösterip halkın gözlerini boyadıklarını, hakikat güneşini sakladıklarını ileri sürer.

13 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1237

TÜRKLER VE MOSKOFLAR

Bu makalede Rusya'nın dolayısıyla da Moskofların gidişatını değerlendirmektedir. Özellikle Deli Petro'dan bu yana Rusya'nın Osmanlı Devleti'nin varlığı bir düşman tehdidi olduğunu belirtir. Türkleri Avrupa'dan çıkarmak namına birçok çaba sarf ettiğini, Büyük Katerin, Birinci Nikola dönemlerinde de bu siyasetin güdüldüğü gibi Moskof yöneticileri tarafından da bu amacın devam edildiğini söyler. Rusya'nın senelerden beri Osmanlı Devleti'nin başına bela olduğunu ve bu durumun değişmediğini de eklemektedir. Buna karşılık

Reşit Paşalar, Ali Paşalar, Fuat Paşalar gibi kişilerin ihtiraslarına yenilmediğini, siyasetlerini güzel şekilde yapıp Rusya ve Avrupa'dan aynı derecede yararlanmayı bildiğini savunur.

14 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1238

DEVRE-İ TEVAKKUF

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. ““yardakçılar” olarak nitelendirdiği Ankara’nın Avrupa devletlerine cevabı vereli günler hatta haftalar geçmesine rağmen bir haber gelmediğini ve dereyi görmeden paçayı sıvadıklarını bu sebeple durumun vahametini göstermek adına ağla gözlerim ağla demiştir. Devletlerin şark meselesini bir köşeye bırakıp daha önemli sorunlara Cenova’da eğildiklerini de ekler.

15 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1239

NE YAMAN TERAKKİ!

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Onları “şaklaban” ve “cahil” olarak tanımlar. Terakki ve tealinin sözde olduğunu sözde meşrutiyetin, mükemmel bir teşkilatın olduğunu ama faaliyette bunların olmadığını, terakki denilenin keyfi idareden ibaret olduğunu, on dört yıldır hükümeti yönetenlerin bu bağlamda hiçbir adımının olmadığını ileri sürerek durumun artık gülünç bir hal aldığını savunmaktadır.

16 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1240

NE HAK, NE HAKÎKAT, NE SİYÂSET VAR!

Bu makalede Yunanlıları ve yanı sıra İttihatçıları, Kuvâ-yi Milliye’yi eleştirmektedir. Buna göre hak ve hakikatten utanmayarak muhaliflere karşı savaştıklarını, İzmir belasını devletin başına açıp mevcudiyeti tehlikeye ittiklerini söyler. İzmir’in işgalini haksız, hakikatsiz ve siyasetsiz görmektedir. Çünkü Anadolu Osmanlı Devleti’nin son yurdudur, bir Türk toprağıdır. Yavaş yavaş korkulan olayların başa geldiğini, Kuvâ-yi Milliye’nin adeta buna ön ayak olduğunu, Yunanlıların Avrupa’dan yüz aldığını böylece Anadolu göbeğine kadar ilerlediklerini, artık tüm iplerin hiçe sayılan Avrupa’ya kaldığını beyan eder. Şartların Avrupa devletlerince teklif ettiklerinden daha hafifi olmayacağını, bir netice almak için çırpındıkça daha çok kurbanlar verildiğine, olanın zavallı halka olduğunu

bildirir. Kaş yaparken göz çıkarılmaması gerektiğini tavsiye eyleyerek zamanında kuvvet diye çırpıldığında şimdi de siyaset için aynısının yapıldığına, akıl ve irfan ile hareket edip Türk topraklarını yaman saydığı ellerden artık kurtarmak gerektiğini savunmaktadır.

17 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1241

YİNE MOSKOVA VE ANKARA

Bu makalede Moskof ve Ankara arasındaki münasebetleri değerlendirip eleştirmiştir. Köprüye geçene kadar ayıya dayı demenin de bir marifet siyaseti olduğuna, ama Bolşeviklerinin bir yardımı olmadığını belirtir. Olsa ne ala dese de Anadolu’nun ihtiyacı oranın para, erzak, mühimmat, asker olduğuna ama bunların zaten Bolşeviklerde olmadığına, olmadığı için ve kendisinin de ihtiyacı olan bir şeyi karşılayamayacağını ekler. Zaten olsa bile Türklerin imdadına değil, istilasına koşar diyerek düşüncesini açıklamıştır. Bolşevikler ile ittifak edeli günler, haftalar hatta aylar geçse dahi bir faydasının görünmediğini belirtir. Ayrıca İttihatçıları destekleyenleri ve alkışlayanları hin oğlu hinler olarak tanımlar. *İkdâm*’ı da destek vermesinden dolayı “dalkavukluk” yaptığını söyleyerek Ahmet Cevdet Efendi’nin durumun hem hazin hem de komik olduğunu söylemektedir. *İkdâm*’ı bir şey bilmeyen, hatta bilmediğini de bilmeyen bir gazete olarak yazar.

18 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1242

YARIM BİLGİ

Bu makalede yarım hiçbir şeyin bir fayda sağlamayacağına, yarım ordunun, yarım aile vesairenin bu bağlamda etkisiz kalacağına ama yarım bir bilginin bir fert veya devlet için adeta bir afet olduğunu iddia eder. Bunu da “cahillik” olarak tanımlar. Yarım bilgi ile muhafaza edilmeyeceğini, başarılı olunmayacağını söyler. Bu sebeple devleti savunmak için bilmediklerini bilenlerden korkmak gerektiğini, onların anca zarar geleceğini, tehlike atfettiklerini söyler.

19 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1243

SON SAFHA

Bu makalede dün gelen tebliğin artık şark meselesini son noktayı koyduğunu, barışı uzaklaştırdığını belirtmektedir. Bunca keşmekeşin zaten sulhu tehlikeye atan

sebeplerden ve zararlardan olduğunu, düşmanın zaten Türk toprağından Anadolu'nun göbeğine kadar geldiğini ekler. Bunun için artık Yunanlıların Anadolu'nun göbeğı olan Türk topraklarından def edilmesi gerekmektedir.

20 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1244

BİZDE SİYASİ MÜCÂDELELER

Bu makalede İttihatçılar, Kuvâ-yi Milliye'yi eleştirmektedir. İttihatçılara muhalif olduğu için aleyhinde yürüdüklerini, sefalet çektiğini iddia ederek vicdanları olsaydı kendi hal ve hareketlerinden utanacaklarını savunur. Her millette siyasette ihtirastan dolayı mücadeleler olabileceğini fakat Türklerde fazla ciddi mücadele geçtiğinde devletin itibarını düşürdüklerini iddia etmektedir. Meşrutiyetten beri devlet içerisinde mücadelelerin baki kaldığını, ihtiraslarını hâkim olduğu konusunda İttihatçılar ve Kuvâ-yi Milliye'yi eleştirmektedir. Kanunu, hükümeti kendi ihtiraslarına alet ettiklerini bir istibdat yönetimi ile muhalifi susturdıklarını, cinayet işlediklerini, fayda sağlamadıklarını ileri sürmektedir.

21 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1245

YENİ VAZİYET

Bu makalede İttihatçılar, Kuvâ-yi Milliye'yi eleştirmektedir. Kuru sözlerde bulunduklarını ama hayalden gerçeğe geçince durumun böyle olmadığını neticelerin farklı olacağını ortadan olduğunu ve kara bulutların görüldüğü belirtir. Üç senedir birçok kurban verildiğine, fedakârlık yapıldığına ve neticesinde bir fayda sağlanmadığına aksine İzmir'deki düşmanın Eskişehir'e kadar ilerlemesine sebep olduğunu belirtir. Son dönemlerde Avrupa da Türklerin lehine doğru ilerlese de bu umutların da boşa çıktığını ekler. İttihatçıların yıllardır bu devleti musibetten musibete, felaketten felakete sevk ettiğini olanın zavallı Türk halkına olduğunu da savunmaktadır.

22 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1246

İBRET ENGİZ BİR SAFSATA

Bu makalede kendine yöneltilen eleştirileri ele almıştır. Lütfü Fikri Bey'in kendisine söylediğı muhitin önemli simalarına saldırdığı ve namusuyla, şerefiyle oynadığı, bu kişiler hakkında yazmasının bir hücum olarak değerlendirilmesine

değindir. İttihat Terakki ve Kuvâ-yi Milliye aleyhinde sürekli bu düşüncelere sahip olduğunu ekler. Enver'i "zırtapoz" olarak adlandırarak Kuvâ-yi Milliye'nin de devlete büyük fenalıkları dokunduğunu zaten bunu vicdan sahibi herkesin kabul edeceğini belirtir.

23 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1247

VİCDÂNLARIN İNTİBÂHI

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Buna göre İttihatçıların devleti istibdat ile senelerdir yönettiğini, mütarekede bile halkı felaketlere uğrattığına ama cezasını görmediğine bunun da sebebini uzun zamandır ihtiraslarının altına aldığı milletin hakimiyetini bırakmamasına bağlamaktadır. Devlet ve millete maddi ve manevi zararlar vererek adeta pestillerini çıkardıklarını söyler. İstibdat yönetimi ile halkı eze eze ihtiraslarını, menfaatlerini gerçekleştirdiklerini iddia eder. İş işten geçmeden artık hakikatlerin görünmesi gerektiğini savunur.

24 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1248

MU'TEMER-İ KEBİR NASIL BİTTİ?

Bu makalede Cenova görüşmelerine değinmiştir. Siyasi ihtirasların görüşmeye hâkim olduğunu belirtir. Ayrıca bir görüşe göre bu görüşmeler Türklerin lehine bitmediğini, Bolşevikler ile orta yolun bulunmadı, Bolşevikler ile cihan medeniyeti arasındaki uçurumun da bu görüşmelerde ortaya çıktığı belirtir. Gelişmeleri takip etmeli ve ihtiraslara kapılarak bu mütalaaları kaçırmamak gerektiğini savunur.

25 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1249

BOLŞEVİKLER VE ÂLEM-İ İSLÂM

Bu makalede Bolşevik ve İslam aleminin birbirine zıt ve Bolşeviklerin İslam'a karşı düşman olduğunu iddia etmektedir. Rusları fesat olarak tanımlayarak Asya'da yaşayan milyonlarca Müslümanı elde tutmak adına bu siyaseti izlediğini ileri sürer. Bolşeviklerin sözleri ve Anadolu'daki faaliyetlerin bunları kanıtlar nitelikte olduğunu gösterdiğini de eklemektedir.

26 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1250

ELÎM BİR VAZİYET

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçılar ve Kuvâ-yi Milliye'nin devleti dahili ve harici badireler yaşattığına ve hatalar yaptıklarını, durumun da elim olduğunu söyler. Her ikisinin de istibdat yönetiminin yolunda olduğunu, dahili ve hariçte düşmanlarla mücadele ettiklerini ama dahili ve hariçte bu düşmanları ortaya çıkartanları ise uyguladıkları siyasetler olarak görmektedir. Muhalifleri vatan hani olarak adlandırarak karşı geldiklerini iddia eder. Yunanlıların İzmir'den Eskişehir'e kadar gelmelerinin mesuliyetini yine Kuvâyî Milliye'nin faaliyetlerine yüklemektedir. Düşmanı İzmir'den atmak bir kenara, istilasını genişletmelerine neden olduklarını ileri sürer. Zamanında ayaklanıp Anadolu halkını kullanarak bu elim vaziyetlere gelmeye ihtiras ve menfaatlerinin neden olduklarını da ekler. İttihatçıların ve Kuvâ-yi Milliye'nin yaptıklarına göz yummayı ve boyun eğmeyi, muhalefeti ortadan yok etmeyi millet ve vatana ihanet olarak görmektedir. Halkı kandırdıklarını, kuru sözlerle aldattıklarını ama yalancının mumu yatsıya kadar yanacaklarını söyleyerek hakikatin gün yüzüne çıkacağını belirtir.

27 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1251

MUHALEFETİ SEVİNDİRMEK Mİ İSTİYORLAR?

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların haksız yere vatani kasıp kavurdıklarını, sürekli bir şekilde hatalar irtikap ettikleri, ayrıca vatana bir hizmette de bulunmadıklarını, ek olarak ise düşmanı Anadolu'nun ortalarına kadar getirmeyi başardığını, birleştirdiğini, düşmanı şöyle böyle denize dökeceğiz şeklinde kuru sözlerde bulunduğunu ve bu sözlerin hiçbirini yerine dahi getiremediğini ileri sürmektedir. Ayrıca Bolşevikler ile ittifakını da eleştirir. İttihatçıların teşkilatları, adamları, taraftarları, gazeteleri, neşriyatları iyi olmasını ise birer eziyet olarak görmekte ve bunu inkâr edemeyeceğini bildirir. Bunlar vasıtasıyla gerçeği farklı yansıttıklarını, karaya ak aka kara denilmesini sağlamak, herkesi aldatmayı başardıklarını, teşkilatlarının adeta bir demir çerçevesinde olduğunu, dolaplar ve dalaverelerin hâkim olduğunu ileri sürer. Muhaliflere iftiralarda bulunduklarını, saldırılar yaptıklarını da iddialarına eklemektedir.

28 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1252

OCAK VE FIRKA

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Buna göre on dört yıl önce gerçekleşen inkılap olmasaydı İttihatçıların da olmayacağına değinmektedir. Ama meşrutiyetin ilanından sonra çok geçmeden yönetimi ele aldıklarını ve hükümet içerisinde dolapların dönmeye başladığını iddia etmektedir. Böylece istibdat yönetimini kurmaya başladıklarını ekler. Artık insanların hakikati görmesi gerektiğini savunur.

29 Mayıs 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1253

KARA BAYRAM

Bu makalede devletin durumunu değerlendirmektedir. Buna göre Harb-i Umumi'ye Osmanlı Devleti'nin dört müttefik ile beraber girmiştir. Buna rağmen Avrupa devleti'ne mağlup olduktan sonra Osmanlı Devleti'nin müttefiklerin hepsinin bir şekilde toparlandığını ama Osmanlı'nın toparlanamadığını, toparlanmak bir kenarda dursun en çok zararı gören devlet olduğunu söyler. Bin kat daha zarar almıştır. Sulh olmasaydı hala savaş içerisinde yuvarlanmakta olup daha beter zararlara uğranacağını da belirtmektedir. Dahili ve harici zorluklar içerisinde olduğunu da ekler. Bugün günler simsiyah ise hatayı kendinde aramak gerektiğini savunur.

30 Mayıs 1922 (1338)– GAZETE YAYIMI YOK.

Haziran 1922

1 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1254

BAYRAM TESİRLERİ

Bu makalede dolaylı anlatımla, isim vermeden İttihatçıları eleştirmektedir. Fena hükümetlerin uyguladığı siyasetlerle devleti savaş içerisinde zarara uğrattırken, devlet ruhunu da mahvettiklerini ekler. Devlet ve milleti türlü belalara, musibetlere ve izmihlallere uğrattıklarını belirtir. Mesela Rumeli'nin sulh ve salah ile Türklerde kalması gibi bir durum varken böyle yapılmadığını, Balkan Harbi vukua gelmeseydi bu kadar feci hallere düşürmeyeceğini, bu hataların vukua gelmeyeceğini iddia etmektedir. Başa gelen bunca fenalıkların sebebini ve mesuliyetini İttihatçılara yıkmaktadır.

2 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1255

KORKUNÇ BİR VAZİYET

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Zamanında Mustafa Kemal ve arkadaşlarının, Damat Ferit Paşa'nın ve Babıâli'nin siyasetlerini tasvip etmediklerini, bu sebeple ayaklandıklarını, ortalığı birbirine kattıklarını, savunmalara, muharebelere kalkıştıklarını, Anadolu'yu birbirine kattıklarını, alt üst ettiklerini, Moskoflarla anlaşarak serkezzstliklere (başkaldırı) başvurdıklarını ileri sürer. Dahilde Teşkilat-ı Esasiye çılgınlığını yaptıklarını, milletin ise alkışlarına mazhar olduklarını belirtir. Varsa, yoksa onların desteklendiklerini ama gerçekte devleti korkunç hallere getirdiklerini iddia etmektedir. Şahsi ihtiraslarıyla çabaladıklarını, çıkmaz yollara girdiklerini, Harb-i Umumi döneminde de kan ağlandığı ekler. Yaptıklarıyla devleti yıkılma derecesine getirdiklerini ama yine devletin yıkılmadığını, zaten Osmanlı'nın varlığının Avrupa'nın desteğiyle olduğunu, zamanında güçlü Moskof ordularının bile devlete karşı geldiklerini ve Avrupa müdahalesiyle geri dönmek zorunda kaldıklarını belirtir. İzmir davasında Dama Ferit Paşa'nın siyasetiyle olayın Türklerin lehine çözülebileceğini savunur, Ankara'nın araya girmesiyle de Avrupa ile ilişkilerin elim bir hal aldığını savunur.

3 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1256

YUNANİSTAN VE SULH

Bu makalede Yunan ve Ankara arasında geçen sulh görüşmelerine değinmek ve Anadolu'yu Yunanlıların tarafından işgalinin yine mesuliyetini Ankara'ya atmaktadır. Ankara'nın dahili ve harici siyasetiyle devletin mevcudiyetinin sallandığının, düşmanın da bu fırsatı değerlendirdiğini bildirir. Yunanlıların da Anadolu'yu alt üst ettiğini belirtir. Bundan kurtulmak için Ankara'nın yönetimi bırakmasını ve öyle çareler aranmasını tavsiye eylemektedir. Yunanlıların da Türklerin de sulha istekli olduğunu ekler.

4 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1257

BİZDE MİLLİYET DUYGULARI

Bu makalede milliyet duygularına değerlendirerek bir yandan da bu konuda İttihatçıların kendince iddiası olan kötü uygulamalarını eleştirmektedir. Yakın

zamana dek milliyet duygularının bastırılmış olmasına değinerek Osmanlı'nın dini duygularının daha önde olduğunu belirtir. Ama artık Türklerin gözlerini tam anlamıyla açtığını ve milliyet duygularını ön plana almaya başladıklarını belirtir. İttihatçıları zorba olarak tanımlayarak onların milliyet hizmetçisi olarak görünüp muhaliflerin ise milliyet düşmanlarını olarak tasvir edildiğine ama milliyeti çeşit çeşit forma sokarak kendi ihtiraslarına göre kullandıklarını iddia eder.

5 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1258

SAMİMİ BİR TÜRK DOSTU

Bu makalede Fransa'yı samimi bir Türk dostu olarak görüp yalnız siyasette değil, edebiyatta da aynı şekilde olduğunu belirtir. Ama bunun menfaate bağlı değişebileceğini de ekler. Balkan harbinde tüm Avrupa'nın hatta Fransa'nın dahi Türklerin aleyhinde davrandığını, İttihatçıların bu süreçte dahilinde ve hariçte hatalarda bulunduğunu, Balkan Harbi sırasında Fransa'da gazeteler Balkan devletlerine destek verdiğini belirtir.

6 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1259

SİYÂSETTE TEVEKKÜL

Bu makalede siyasette tevekkülün önemli olduğuna değinerek “Allah’a tevekkül edenin yaveri haktır. Naşat gönül bir gün olup şad olacaktır.” sözü ile de bunu desteklemiş ve bu konuda yanlış siyaset izlediğini iddia ettiği İttihatçılara eleştirilerde bulunmaktadır. Siyasette birtakım hataların yapıldığını bunu yaparken kimseden korkulmadığını, çekilmediğini, akıl ve irfana danışılmadığını ileri sürer. On dört senedir bu sebeple devletin uçurum kenarına doğru yuvarlandığını ekler. Öne sunulan Hakimiyet-i Milliye fikrinin boş lakırdı olduğunu milletin kendini gösteremediğini, hükümetin yıllarca adeta bir oyuncak haline geldiğini ileri sürmektedir.

7 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1260

YİNE YALAN DOLAN SİYÂSETİ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Harb-i Umumi'nin son dönemlerinde vaziyet kötü iken Talat bir yalan dolan siyasetinde bulunduğunu, barışın olacağını, ancak güya Avrupa devletlerinin savaştan bıkmış halde olduklarını ve uzaklaşmak istedikleri şeklinde bir durum olduğundan bahsetmesine değinir. Bu yalan dolan siyaseti bir iki ay daha sürse de tüm yalanların siyasetlerin, kendi tabiriyle fırıldakların mütareke döneminde ortaya çıktığını, yaktıklarını yıktıkları devleti, izmihlale uğratarak sırra kadem bastıklarını, lahana yaptıklarının ise o yere göğe sığdıramadıklarının kaçışı ile bir süre korkudan titrediklerini, ne olduysa bu millete olduğunu, talihsiz bir millet olunduğunun görüldüğünü söyler. Ama İzmir musibetinin ortaya çıkışından faydalandıklarını ileri sürdüğü İttihatçı ocağının tekrardan Anadolu'da canlandırdığını ve devran yine o devran olarak yine hükümeti ele geçirdiklerini, devleti tekrardan izmihlalden izmihlale uğrattıklarını ileri sürer. Yine aynı yalan dolan siyasetini izlediklerini, üç sene öncesinde harikulade saydıkları akıl ve irfan siyasetlerinin çürüdüğünü, Damat Ferit Paşa hükümetini devirdiklerini, devleti tekrardan savaşa soktuklarını, Anadolu'yu daha da beter ateşlere ve istilalara ittiklerini savunur. İstibdat yönetimi kurarak durumun vahametini arttırmışlar ve vaziyetin elim duruma geldiğini, iflasın gerçekleştirdiğini ileri sürer. Bu yaptığı hataları ört bas etmek için yine başvurdıklarının yalan dolan siyaseti olduğunu savunur. Bunun bir fayda getirmeyeceğini, ancak böyle bir müddet kazanacaklarını, bu gidişle vatan ve milletin kıyamet ve felakete uğrayacağını bildirir.

8 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1261

BİR VESİKA MÜNÂSEBETİYLE

Bu makalede bir zatın yolladığı Kuvâ-yi Milliye ile ilgili bir tarihi ve resmi vesikaya değinir. “başıbozuk”lar olarak nitelendirdiği Kuvâ-yi Milliye'nin şahsi menfaatlerinden başka bir amaç gütmediklerini, şöyle böyle vatani kurtaracağız şeklinde kuru sözler içerdiğini ama aslında vatani yeniden yeniye felaketlere uğrattıklarının ispatının yer aldığını söyler. Harb-i Umumi'nin sonuçlarının elim olduğunu da değinmektedir. Ankara'nın tuttuğu yolu çıkmaz yol olarak görerek yaptığı hataların ve onları bu yönde destekleyen taraftarların vatana ihanet ettiklerini savunmaktadır.

9 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1262

NETİCEYİ BEKLEMEK

Bu makalede İttihatçıları eleştirir. İttihatçıların dolaplar kurduğu, fırıldaklar çevirdiğini iddia eder. Mesela, savaşın çıkmasını buna bağlar. Devleti felaketlere uğrattıklarını iddialarına ekler. Harb-i Umumi'den sonra gözler açılıp gerçekler görürse de iş işten geçtiğini, zararlara uğrandığının, bunun cezasının kat be kat olacağına, neticesinin beklendiğinden daha fazla olacağının bilindiğinin belirtir. Neticede koskoca Osmanlı Devleti ufak bir Anadolu, Asya itibarına inmiştir. Bu itibarın yeniden yükseltilmesini tavsiye eylemektedir.

10 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1263

ASABİYET-İ MİLLÎYİYİ SUİSTİMÂL

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. “başıbozuk”lar olarak nitelendirdiği İttihatçıların hükümeti ele geçirip aldıkları asabiyet-i milliyeyi haklarını suiistimal ettiklerini iddia eder. Her ne kadar devletin varlığı için bir kitle gibi hareket edilmesini doğru bulmakla ama bir emel ve amacın doğrultusunda vahdet-i milliyenin oluşmasını desteklemektedir. Bu kişilerin muhaliflere söz hakkı bile vermemekte olduğunu iddialarına ekler. Bunca fenalığa da göz yumulduğunu, yaptıkları çılgınlıkların alkış aldığını, dahili ve hariçteki siyasetlerinin maceralar içerdiğini söyler. Ayrıca Avrupa devletlerinin barış şartlarının ağırlaştırmasının sebebini yine Ankara’ya yüklemektedir.

11 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1264

NE VAHŞİYÂNE HAREKET

Bu makalede Yunanlıların Samsun’a toprakla saldırmasını ve düşmanın bunca hareketinin sorumlusu olarak gördüğü İttihatçıları eleştirmektedir. Yunanlıların Samsun’a saldırma olayı vahşiyane bir hareket olarak görmektedir. Bu kadar istila ile Yunanlıların yalnız Türk ve Müslümanları değil, yanı sıra Hristiyan ve Ecnebilere de zarar verdiklerini ekler. Bunda yine kabahatin büyüğünü “başıbozuk” olarak nitelendirdiği Ankara’da görmektedir. Sözlerinin yalandan olduğu iddiasıyla harp ve sulh dediklerini ikisinin de yalan çıktığını, atı alan Üsküdar’ı geçtiği için artık hakikati görseler dahi itiraf edemeyeceklerini ekler. Bunun yanı sıra Ankara’nın

dahil ve hariçte tuttuğu siyaset bakımından Avrupa'nın Türklere karşı tavrı sergilemeye itmenin yanı sıra Amerika'yı da bu konuda Avrupa'nın yanına ittiğini iddialarına eklemektedir. Büyük Millet Meclisi'ni hala kimin hangi milleti temsil ettiğini, ne zaman oluşturduğunu hala bilmediklerini öne sunduğu Büyük Millet Meclisi'ne "Nereye Gidiyoruz? Ne oluyoruz?" sorularını yöneltmiştir. Düşman İzmir'den Anadolu göbeğine kadar geldiğini, demir yolunda birleştiğini, Samsun'u topa tuttuğunu, Avrupa'nın bu duruma sessiz kaldığını, zaten mütareke döneminde bulunduğu için Türklerin de elinin kolunun bağlı olduğunu, vicdan ve irfan sahibi insanların vatan için artık telaşa düşmesi gerektiğini savunur.

12 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1265

TARİHTEN DERS ALMAK

Bu makalede her milletin tarihinden ders almasının bu şekilde faaliyetlerine devam etmesinin insanların üstüne düşen bir vazife olduğuna değinir. Savaşta yeni çıkmış ve mağlup olmuş bir devletin geleceğinin tekrar ikinci kez bir savaşa girmeye değil, ilim ve irfanen mümkün olduğunu, silahlar kırıldıktan sonra düşüncelerin, kalemlerin ortaya çıktığını savunur. Artık bu konuda intibahın (uyanış) gerçekleşmesini tavsiye eylemektedir.

13 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1266

DÜŞMANIN HÂZIRLIKLARI

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçılar bol keseden atarken su uyur düşman uyumaz diyerek düşmanın hazırlıklar yaptığına değinir. Düşman Eskişehir'den Kütahya'ya kadar ilerlemiştir. Ankara'nın ise İstanbul ve Anadolu'da dahili olarak çevirdiği dolap ve dalavereler olduğunu belirtir. Öte yandan Yunanlılar dahili ve harici siyasetlerinde barışı olarak yollarına devam ettiklerini, yapılan hataları fırsat olarak değerlendirdiğini belirtir. Türkler ise Yunanlılar Anadolu'yu boşaltacak hayalinde olduğunu ekler. Ankara'nın yaptığı tüm faaliyetlerin alkışlandığı için çekilen çilelerin mesuliyetini de onlara yüklemenin doğru olacağını, olanın zavallı Türk millete olduğuna ve çilelerin onlara yüklendiğine, Ankara'nın yeni belaları Türklerin başlarına açacaklarını savunmaktadır.

14 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1267

HİLÂFET VE SALTANAT

Bu makalede hilafet ve saltanatın önemine yer vermektedir. Buna göre fena siyaset ve hükümetlerin devleti dahilde ve hariçte fena faaliyetlere ittiğini, yeni belalar başına açtığını belirtir. Bu süreçte iki argümana dayanılabilecek olduğuna onların da hilafet ve saltanat olduğunu belirtir. Hilafet-i Osmaniyye'nin devlet için ehemmiyetinin büyük olduğuna ve büyük bir mevcudiyet içerdiğini belirtir. Bunu da İngiltere, Fransa, İtalya gibi devletlerin İslam'a böyle bir haksızlığa kabul etmeyecekleri şeklinde açıklamaktadır. Bu sebeple hilafet ve saltanatı devletin varlığı için büyük kuvvetler olarak görmektedir. Saltanatı temsil eden şahsiyet ilken aynı zamanda bunun halife olduğunu, hilafete hürmet, saltanata riayet olacağından güçlü olarak görmektedir.

15 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1268

MUHTELİF SAFHALAR

Bu makalede şark meselesinde safhalara ayrıldığına değinmektedir. Birinci safha, üç hariciye nazırının Paris'te toplanması ve görüşmeleri sırasında özellikle Ankara'nın cevap ile askıda kalandır. Paris Hükümeti buna karşı bazı tekliflerde bulunsa da sonuca ulaşamamıştır. İkinci safha, Amerika'nın da katılmasıyla gerçekleşmiş olmakla beraber Anadolu'nun hukukuna Amerika ve İngiltere gibi önem veren bir safha olduğunu belirtir. Üçüncü safha, düşmanın Türklerin dahilde ve hariçte yaptığı hataları fırsata çevirerek Türkler aleyhine hareket etmesi ve Samsun gibi önemli yerleri taarruza tutmasıdır. Ama sulhun gerçekleşmesi önündeki engeli Ankara'nın serkezşt (başkaldırı) siyasetleri olarak tanımlamaktadır, bu ortadan kaldırıldığında sulhun da gerçekleşebileceğine inanç duymaktadır.

16 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1269

İSTİBDÂDIN ÂKİBETİ

Bu makalede İttihatçıların istibdat yönetimi eleştirmektedir. Devletin istibdat yönetimi ile zayıfladığına, feci hallere geldiğine, istibdadın geçmişi ne ise geleceğinin de aynı olduğunu belirtir. İstibdat devleti yakıp yıkıp düşmana vermek, milleti iliklerine kadar kurutmak anlamına geldiğini olanın zavallı millete olduğunu

ekler. Bu duruma en iyi örneğin Ankara olduğunu iddia ederek istibdat yönetimleriyle en büyük zararların yaşandığını, durumun elim olduğunu bildirir.

17 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1270

DÂİMA İSTİBDÂD BİRDİR

Bu makalede Ankara'nın bir istibdat yönetimi içerisinde olduğunu iddia ederek bu konuda eleştirilerde bulunmaktadır. İstibdadın hangi dönemde olursa olsun aynı şekilde olduğuna, aynı endişeleri barındırdığına değinir. Ankara'nın da bu yolu tutup zorbalık yaptığını, bu sebeple açtıkları tüm bela ve felaketlere karşı İstanbul ve Anadolu'nun hoşnutsuzluk göstermemesini istediklerini, telaş etmemelerini istediklerini ileri sürer. Yaş gürültüye pabuç bırakıldığından dolayı bu hallere gelindiğini iddia eder.

18 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1271

BOLŞEVİKLİĞİN İÇ YÜZÜ

Bu makalede Bolşevikleri eleştirmektedir. Bolşeviklerin Çarlığı istibdat ile devirdiklerini, böylece iktidara geldiklerini, zulümle hükümeti elinde tuttuklarını, dünyada böyle bir idare görülmediğine değinir. Bu idareyi İttihatçıların da uyguladığını iddia eder. İttihatçıların da Devlet-i Osmaniye'yi devirerek başa geldiklerini ekler. Her ikisinin de gaddarane davrandığını iddialarına ekler. Ama Moskoflardan bir hayır göremeyeceğini, yanlış yolda olduklarını belirtmektedir.

19 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 12672

İNSÂF İLE, İTİDÂL İLE

Bu makalede Mustafa Kemal'in *Vakit* gazetesine verdiği beyanatı ele alır. Mustafa Kemal Paşa'nın üç sene evvelinde Damat Ferit Paşa Hükümeti'ne ayaklandığını, İttihatçıların teşkilatına dayandığını ve Müdafaa-i Hukuk-u Milliye diye cemiyetler kurduğunu, böylece yönetimi ele geçirdiğini anlatır. Paşa'nın gerçekleri göz ardı edip Damat Ferit Paşa hükümetine karşı gelmesini ipsiz, sapsız bir hareket olarak görmektedir. Düşmanın Eskişehir'e kadar gelmesine neden olanın da bu hareketler olduğunu iddia etmektedir.

20 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1273

İNHİSÂR! İNHİSÂR! İNHİSÂR!

Bu makalede İttihatçıları ve dolayısıyla da Kuvâ-yi Milliye'yi eleştirmektedir. Buna göre zorbalar olarak nitelendirdiği İttihatçıların daha da koyu ve hatta kızgın hali olarak tanımladığı Kuvâ-yi Milliye'yi eleştirilerde bulunmaktadır. İttihatçılar döneminde bir miktar muhaliflerin varlığı olsa da şimdi böyle bir şeyin mümkün olmadığını derhal sürgün, idam cezaları aldıklarını iddialarında bulunmaktadır. Devleti felaketlere, izmihlallere sürükleyen de bu zihniyetler olduğunu ekler.

21 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1274

MUHÂLEFETİN SON VAZİYETİ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların ve Kuvâ-yi Milliye'nin muhaliflere karşı dayanamadıklarını, küplere bindiklerine değinir. Bu sebepler muhaliflerin hem dahilde zorba olarak nitelendirdiği Ankara hem de hariçte düşmanlar ile uğraşmak zorunda olduğunu savunur. Öbürlerinin ise devleti batırdıklarını, yok ettikleri iddialarında bulunur. Devlete olan zararları muhaliflerinkinden daha da fazla olduklarını ileri sürer.

22 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1275

AMİHENİN TESİRLERİ

Bu makalede şark meselesi konusunda İttihatçıları eleştirerek çözüm yolunu savaş değil, Avrupa yani siyaset olarak görmektedir. Vatanını düşünen insanların şahsi ihtiraslara, dolaplara, fırıldaklara, yaygaraya, kıyamete devleti çevirmeyeceğini devletin varlığı için endişelerde olacağını belirtir. Yunan ile aradaki meseleyi ancak be ancak Avrupa devletlerinin araya girmesiyle çözüleceğini, başka türlüünün mümkün olmayacağını, Ankara'nın iddiası gibi savaş ve zorla bunun gerçekleşmeyeceğini, artık durumun hayali geçip ağır koşullara geldiğini belirtir. Tek yolu siyaset olarak görmektedir. Bu hakikatleri görmenin devlet için önemli bir vazife olduğunu ekler. Devletler ile uzak mesafeleri yok etmeli, iyi ilişkiler kurulması gerektiğini savunur. Ankara'nın siyasetsizliğinin devletin Türkler aleyhine teşkilatlanmasına ve bu faaliyet yönünde düşünmelerine neden olduğunu iddia etmektedir.

23 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1276

YENİ BİR DEVRE-İ İNTİZÂR

Bu makalede İttihatçıları eleştirmekte ve şark meselesine değinerek Avrupa ile ilişkilerin iyi olması yönünde tavsiyelerini bildirmektedir. Vaktiyle İttihatçıların gittiği yoldan şimdi de Kuvâ-yi Milliye'nin gittiğini söyler. Bunun yanı sıra Avrupa ile aranın kötü olması devletin istikbali için de bir tehlike olduğunu, sulh şartlarını ağırlaştırdığını ve gittikçe de daha da ağırlaştığını ekler. Şark meselesini yani Türklerin davasının yeni bir devre-i intizara girmesine neden olduğunu belirtir.

24 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1277

BİR HAKÎKAT

Bu makalede İttihatçıları ve onların taraftarı gazetecileri eleştirmektedir. Onları hin oğlu hin, lahana yaprakları, “yardakçılar”, “kaselis” (çanak yalayıcı) olarak tanımlamaktadır. İttihatçılar olmasaydı Harb-i Umumi'nin bu sonuçlarına Türklerin maruz kalmayacağını, bunca felaketin yaşanmayacağını, korkunç durumlara düşürmeyeceğini ekler. Bu hakikatin güneş gibi ortada olduğunu, İttihatçıların Anadolu'yu alt üst hale getirdiklerini Yunanlılardan Venizelos'un bu fırsatları değindirerek ilerlediklerini belirtir.

25 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1278

ELHARB-İ HADAA

Bu makalede sulhun önemine değinerek İttihatçıları harp isteklerinden dolayı eleştirmektedir. Buna göre zamanında Kanuni Sultan Süleyman'ın gibi padişahların “Ayağımız üzengide, kılıcımız belimizdedir.” Sözü'nün önemli olduğunu ama artık meşrutiyetten itibaren savaşın tehlike atfettiğini, sulha yönelmek gerektiğini savunur. Bunların elim tecrübeler olmasına karşılık “başıbozuk” olarak nitelendirdiği İttihatçıların Babîâli baskını ile yönetime hâkim olup, savaş diye yanıp tutuklarını ama bu maceralarının sonunun hüsrân olduğunu belirtir. Hep harp, harp, harp istedikleri konusunda eleştiri yağmuruna tutmaktadır. Tüm bu gerçeklere göz yumulmaması gerektiğini savunur.

26 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1279

KİYÂSET Mİ? HIYÂNET Mİ?

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Buna göre zamanında İzmir vakası vukua gelince, İttihatçılar bunu fırsat bilmiş ve ayaklanmışlardır. Başlarına ise Mustafa Kemal vesaire kişilerin geçtiğini ve kendisinin ise o dönem harici nazırı görevinde bulunduğunu belirtir. Çerkes Ethemlerin, Demirci Efeleri, Kazımların İzmir sınırında “başiboşuk” davranıp keyfi idareleriyle harekete geçmelerinin devleti musibetlere uğrattığını ve devletin de bir yangında olduğuna ve bu yangından ne kurtulursa onun kar sayıldığını ekler. Bu hareketlerin devamında ise uçurum olduğunu savunur.

27 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1280

ŞARK VE GARP MESELELERİ

Bu makalede Fransa ve İngiltere’nin yaklaştığını ve bu sayede şark meselesinin tekrardan gündeme geldiğini belirtir. Artık yanlış siyasetler ile ilerlememek gerektiğini, aksi halde çekilen musibetlerin ve belaların sonunun gelmeyeceğini, yapılan hataların cezaların her geçen gün ağırlaştığını bildirmektedir

28 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1281

ANKARA SEVDÂSI

Bu makalede Ankara’ya olan desteği eleştirmektedir. Bazı insanların Ankara’nın dediklerini tapmaya kadar götürdüklerini, Ankara Ankara diye yanıp tutuştuklarını, göklere çıkardıklarını ve günden güne çekilen felaketlerden, çilelerden bir ders alınmadığını, intibahın ise gerçekleşmediğini bildirir.

29 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1282

İDDİA-YI FAZL, İZHÂR-I NAKS

Bu makalede hayal ve iddialar ile değil de gerçek ile hareket edilmesini gerektiğini söylemektedir. Bir Türk’ün sarf-ı hissiyatla değil akıl ve irfan ile ilerlemesi gerektiğini tavsiye eyler. Harb-i Umumi’nin iddialar içerisinde yaşandığına, şimdi yine ağaların, paşaların iddiaları ile zamanın ilerlediğini hakikatin görüşmediğini savunmaktadır.

30 Haziran 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1283

ZA'F İMÂN DEDİKLERİ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların muhaliflerini zayıf iman gibi bir günahı dayattıklarını ileri sürer. Bu sebeple iman gibi mukaddes bir kelimeyi kendi ihtiraslarına alet etmelerini haksızlık olarak görmektedir. Aslında hakikat görülürse kimin zayıf imanda olduğunu da ortaya çıkacağını savunur. Enver, Cemaller gibi zorba olarak nitelendirdiği kişilerin güçlü imanda olduklarını savunduklarını ama bağıryanık, kolu kırık masumlarına karşı davranışlarının da ortada olduğunu belirtir.

Temmuz 1922

1 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1284

BİR BAHS-İ MÜTEKÂBİL

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İzmir felaketinin ardından direk kuvvete başvurmak ve silahı eline alınmasının doğru olmadığını, bunun neticesinde mütareke şartlarının ağırlaştığını, yapılan siyasi hayatın bir cinayet mevkiinde olduğunu belirtir.

2 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1285

BİZ, SELEFLERİMİZ VE HALEFLERİMİZ

Bu makalede üç neslin, bir kendi nesli, bir öncesi, bir sonrası şeklinde ele almıştır. Yeni neslin zorbalardan oluşan İttihatçıların olduğunu söyler, ama içerisine hak ve hakikat yolunu seçenlerin de olduğunu söyler. Bu açıdan üç neslin daha da iyi tanınmasını tavsiye eylemektedir.

3 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1286

ENVER'İN YENİ CELÂDETLERİ

Bu makalede Enver'i değerlendirmektedir. Önceden “zırtapoz”, “hoppa”, “şımarık” diye tanımladığı Enver'in Asya'daki yeni celadetlerinden dolayı taktir ettiğini, bu hareketinde siyaset, hükümet, isabet olduğunu ve bunu başarırca Saltanat-ı Enveriyeye olacağını ve Almanların vaktiyle ortaya attığı Enverland düşünün gerçekleşeceğini belirtir. Enver'in mütarekeden itibaren Moskova'da, Kafkasya'da,

Almanya’da hükmünü aradığını ve sonunda Türkistan’da bulunduğunu, buradaki faaliyetleriyle geçmişteki hatalarını unutturmayı başarırse eski günahlarının af edilse yeri olduğunu belirtir. Enver’in yıllarca “serkeztlik” (başbozukluk) peşinde koştuğundan sonra doğru yolu bulunduğunu belirtmektedir.

4 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1286

EN BİRİNCİ ENDİŞEMİZ

Bu makalede devletin geleceğini en birinci endişe sayarak devletin hiçbir döneminde bunca tehlikeye, milletin ise hiçbir döneminde bunca ıstıraba maruz kalmadığını belirtir. Harb-i Umumi’den sonra hesapsız şekilde hareket edildiğine, ayağın yorgana göre uzatılmadığına, bugün yarın sıfırı tüketeceğini ekler. Aslında Harb-i Umumi’den sonra dünyanın değiştiğini, her devletin kendi yağıyla kavrulduğunu buna karşılık Türklerin Avrupa devletlerini aleyhine hale getirdiklerini ve bu nedenle maliyenin düzelmediğini, dolayısıyla Anadolu’nun ve İstanbul’un zarara uğramasının ortada olduğunu belirtir. Bu açıdan atı alan Üsküdar’ı geçmeden siyaseti en birinci kurtuluş olarak görür. Siyaset ile hareket edilirse zavallı halkın kurtulacağına inanmaktadır.

5 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1288

ŞİMDİ ANLAYACAĞIZ

Bu makalede devletin durumunu değerlendirerek İttihatçıları eleştirmektedir. Buna göre Yunanlıları denize dökeneğiz, mahvedeneğiz diye diye Eskişehir’e kadar getirildiğini, Anadolu’yu ihya edeneğiz sözlerini kuru sözler olarak görmektedir. Lahana yapraklarının bu tarzda yazdıklarını hokkabazlıklar ile çabaladıklarını iddia eder. Davanın baştan siyaset ile çözülmüş olsaydı bu hallere gelmeyeceğini, bu sayede de Yunanlıların şapa oturacağını belirtir. bu açıdan İttihatçılardan ve Kuvâ-yi Milliye’den başka hükümet, rical ve siyasetlere muhtaç olunduğu bu ihtiyacın artık idrakinin olması gerektiğini savunmaktadır.

6 Temmuz 1922 (1338) - SAYI 1289 – ALİ KEMAL’İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.

7 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1290

DOĞRU DÜŞÜNCELER

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. “Başıbozuk” olarak nitelendirdiği İttihatçıların gerçek yüzlerinin meydana çıktığına, artık muhaliflerin haklı çıktığına, görmeyen gözlerin bile bu hakikati göreceğini iddia eder. Anadolu’yu kasıp kavurduğunu iddia ettiği İttihatçıların İzmir felaketini fırsat bilerek yönetimi ele geçirdiklerini, ihtiraslarıyla cemiyetlerini bile kurban ettiklerini ve neticede Trablusgarp Savaşı, Balkan Harbi, Harb-i Umumi gibi felaketleri tekrardan tazelediğini belirtmektedir. Ankara’nın da aynı hataları takip ettiğine ve yakında büyük felaketin görülmesine doğru gidildiğini söylemektedir.

8 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1291

YUNANIN ANADOLU’DA FAÂLİYETLERİ

Bu makalede Yunanlıların Anadolu’daki ilerleyişlerine değinmektedir. Bu fırsatı Yunanlıları verenlerin ise Ankara olduğunu, Ankara’nın dahili ve harici siyasetleri sonucunda gerçekleştiğini belirtir. Su uyur düşman uyumaz. Bu konudan kurtulmak için önde iki yol olduğunu, birincisi Ankara’nın iddiası gibi kuvvet diğerini de siyaset olduğunu, siyasetle ilerlenmesinin gerekliliği savunur. İttihatçıların asıl yüzlerinin ortaya çıktığını, on dört senedir devleti büyük felaketlere uğrattıklarını

9 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1292

ÖLDÜRMEK

Bu makalede insanların ihtiraslarından kurtulamadığının bunun sonucunda siyasi hatalar yapıldığına değinir. Ama öldürmenin bir anlamı olmadığına, gerçeğin yine gerçek olarak kaldığına eğrinin ise yine eğri olarak kaldığını belirtir. Bir içtihadın samimi taraftarları ise öldürülmekten korkmayacağını belirtir.

10 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1293

ELÎM BİR DESTAN

Bu makalede elim bir destan sözüyle Türklerin yaşadıklarını kastetmektedir. Özellikle Harb-i Umumi’den sonra iktisadi olarak çöküş durumuna gelinmiştir. Ağla gözlerim ağla diyerek durumun fenalığını ortaya koymaktadır. Bu durumun artık hayat mayat meselesi olduğunu ekler. Devleti kurtarma çaresi bulunmazsa devletin varlığı kökünden baltalanacaktır. Bunu büyük ve korkunç bir tehlike olarak görür.

11 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1294

MUHÂLEFETİN HAK VE HAKÎKATI

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İnkılap süsüyle on dört yıl öncesinde Abdülhamid'i tahtından indirip yönetime hâkim olduklarını belirtir. Görünürde meşrutiyet, mebusan ve ayan ile kararları birlikte alıyor gibi görünse de istibdat yönetimi kurduklarını iddia eder. Harb-i Umumi'den sonra en büyük bela İzmir felaketidir, burada yine canlandıklarını söyler. Ama İzmir felaketi ve diğer musibetlerin sorumlusunu İttihatçılar olarak görmektedir. İster İttihatçı ister Kuvâ-yi Milliye deyiniz, ikisi de aynı düşünceyi temsil ettiklerini belirtir. Devleti kurtarmak için birlik gerektiğini ama İttihatçıların ihtiras ve menfaat düşündüklerini için bunu başaramayacağını savunur.

12 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1295

İNGİLTERE, İTALYA VE ŞARK

Bu makalede İngiltere ve İtalya arasındaki şark görüşmelerine değinmiştir. İngiltere'nin baştan beri şark konusunda düşünceli olduğunu, bu konuda İngiltere'yi ikna etmek mümkün iken bu fırsatı Türklerin değerlendiremediğini de eklemektedir. Aksine devleti “serkezşlikten serkezşliğe” (başıbozukluktan başıbozukluğa) ittiklerini iddia etti. Bu bakımdan İngiltere ve İtalya, şark meselesinde kararlar alırken siyasette bu çizgide ilerlememek gerektiğini, bunca hata olmasaydı zaten olayın buralara taşınmayacağını belirtir.

13 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1296

BİR İHTİFÂNIN İÇ YÜZÜ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Keyfi uygulamalar, şahsi ihtiras ve menfaatleriyle hareket ettiklerini, Bolşevikler ile yakınlaşarak Avrupa ve Amerika'dan, medeniyetten, insaniyetten uzaklaştırdığını eklemektedir. Tarihin para etmediğini, mazinin hiçe sayıldığı konusunda eleştirilerde bulunmaktadır.

14 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1297

BİLMİYORLAR VE...

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Koskoca devleti, payitahtı göz önünde bulundurmayıp Avrupa'dan uzak, sulh ve salahı sağlanmaz, çıkmak yolda kalmakta ısrarcı olunur, ileri adım atılmazsa devletin daha fena hallere geleceği söyler. Enver, Cemal, Mustafa Kemal gibi paşaların çok iyi asker olabileceğini, devlete askerlik bağlamında iyi hizmetler vereceklerini ama siyasette başarısız olduklarından iyi bir hükümet yönetimi sergileyemeyeceğini savunur. Devleti mesut şekilde lanse ederek dolaplar çevirdiklerini iddia etmektedir. Devlet ricalinin ise bunlara inanmaması gerektiğini savunmaktadır. Aksine yönetimde serkeztlikten serkeztliğe fırtınadan fırtınaya, musibetten musibete yuvarlanıp gideceğini ve selamete eremeyeceğini belirtir.

15 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1298

YİNE GELDİLER, FAKAT

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Harb-i Umumi sonrasında altı yüz küsurluk devletin kökünden sarsıldığına, yıkılma aşamasına geldiğine, talihsiz halk ne yapacağını bilmez halde iken bunların yegâne sorumlusunu ise İttihatçılar olarak görmektedir. Devletin akıbeti için adeta kürek çektiklerini iddialarına ekler. Savaşın sonra bir müddet kaybolsalar da tekrardan ortaya çıktıklarını lahana yapraklarının “başiboşuk” olarak nitelendirdiği İttihatçıları tekrardan desteklemeye başladıklarını belirtir. Onların ellerinde menfaatleri varken muhaliflerinin elinde adalet ve hakkın bulunduğunu söyler.

16 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1299

HEM GÜLÜNÇ! HEM HAZİN!

Bu makalede Ankara'yı eleştirmektedir. İttihatçıların ortaya attıkları Teşkilat-ı Esasiyye kanunun çürük, manasız, anarşi barındıran karmakarışıklar barındırdığını savunur. Teşkilat-ı Esasiyye'nin Büyük Millet Meclisi'nin ahalisinden değil de bir zümrenin delegelerinden oluşan kişilerden oluştuğunu bu sebeple çürük yapıda olduğunu, fütursuz, pervasız nitelikte olduğunu belirtir. Ayrıca Ankara'nın kendi keyfi idareleriyle hükümeti yönettiklerini gibi iddialarda bulunmaktadır. Devletin yönetimin yaman ellerde olduğunu bunun da koca bir facia olduğunu beyan etmektedir.

17 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1300

HEP HOŞNUT! HEP ÜMİTVÂR!

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir Dolap ve dalavereler ile devlete acılar yaşattıklarını ama yine de mesuliyetini almadıklarını savunur. Halkın sürekli fedakarlıklarda bulunduğunu ekler. Hatalarını, günahlarını itiraf eylemediklerini, menfaatıyla hareket edip muhaliflerini darağaçlarında sallandırıdıklarına, cinayetlerde bulunduklarına, ama yine de olanın zavallı halka olduğunu belirtir.

18 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1301

HÂLÂ BU MEKTUP

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların yıllarca irfansız, idraksizlikle en beter acıları devlete yaşattığını ama devletin hala akıllanılmadığını belirtir. İttihatçıların mütarekeden önce olduğu gibi sonra da keyfî idarelerini sürdürdüklerini, düşmanı ta Anadolu'nun göbeği olan Eskişehir'e kadar getirip yerleştirdiklerini ve daha da beteri olan cihanın büyük devletlerini Avrupa'yı Türkler aleyhine faaliyetlerde bulunmaya itmiş, Anadolu ve payitahta sayısız izmihlale hazırlamış olduklarını iddia etmektedir. Yalanlarla, dolaplarla yollarına devam ettiklerini, bunca hakikatin ortaya serme cesareti güden muhaliflerden başka ise fedakârlık yapanın olmadığını belirtir.

19 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1302

SULH MASASININ BAŞINDA

Bu makalede sulhun yakın olduğunu, sulha karşı ümitvar olunması gerektiğini, sulhtan neticenin çıkacağını, ihtirasları bir köşeye bırakarak akıl ve irfan ile yola devam edilmesi gerektiğini savunur. İttihatçıları da eleştirerek İzmir felaketi vuku bulunca savaş diye çırpındıklarını, silaha sarıldıklarını, buna karşı gelenleri ise vatana hıyanete, millete ihanet etmekle itham edildiğini belirtir. İttihatçılar sürekli olarak devlete fenalıklar yaşattıklarını, devleti musibetten musibete sevk ettiklerini ama artık sulhun yapılması gerektiği, önceki dönemler gibi siyasi hatalar içerisinde yuvarlanmaktan vazgeçip, Bolşevikler yerine Avrupa ile yakınlaşmayı tavsiye eyler.

20 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1303

KÖR VE GÜLÜNÇ BİR SİLÂH

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların muhaliflerine karşı kullandığı silahı kör ve gülünç olarak görür. Örneğin, İttihatçıların yaptıkları hataları muhalifleri bulup söylediğinde İttihatçıların buna şiddetle karşılık verdiğini, derhal muhalifleri susturduklarını ve dilediklerini yaptırdıklarını ekler. Lahana yaprakların da onlara destek verdiklerini ve vatanın asıl düşmanları olarak muhalifleri ilan ettiklerini belirtir. Bu çirkin saldırıları ise görmemek gerektiğini hakikati konuşmak gerektiğini savunmaktadır. İhtiras içerisinde kavrulduklarını ileri sürmektedir.

21 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1304

FRANSA İNKİLÂB-I KEBİRİ VE BİZ

Bu makalede Fransa İnkılâb-ı Kebiri ile Meşrutiyet olgusunun birbirine benzemediğini 1789 ile 1908'deki inkılapların farklı olduğunu neticelerin de farklı olduğunu belirtir. Fransa'daki gibi olması için başka bir halk, muhit olması gerektiğini, Türklerde siyasette farklı düşünceler bir kenara dursun siyasi ihtiraslar için darağaçların ön planda olduğunu savunur. Şark ile Avrupa arasındaki terakki uçurumunu ortadan kaldırma amacıyla ortaya atılan Meşrutiyet'in bilakis daha çok uçurumlar açtığını, garpten, Fransa İnkılabından da o derece uzaklaştığını belirtmektedir.

22 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1305

HER ÇE BÂD ABAD SULH

Bu makalede İttihatçıların sulh ve salah taraftarı olduğuna dair rivayetlerin olduğunu, bunların doğru olabileceğini, İttihatçıların en büyük emelinin iktidardan düşmemek olduğunu, devletin hâkimi kalmak olduğunu, zamanında İzmir ve Edirne felaketi yaşandığında İttihatçıların silaha sarıldığında lahana yaprağı saydığı gazete taraftarlarının onları desteklediğini ama artık barışın daha önemli olduğunun görüldüğünü belirtir.

23 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1306

MEŞÛM BİR GÜN

Bu makalede isim vermeden İttihatçıları eleştirerek doğruyu gizlemenin bile bir cinayet sayıldığını söyler. Türkler için de durumun böyle olduğunu, kör körüne devam edildiğini, hükümetin istibdat yönetiminde bile başarı sağlayamadığını, kaş yaparken göz çıkardıklarını iddia etmektedir.

24 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1307

BAZI HAYR HAVÂH MUÂHEZELER

Bu makalede kendisine yapılan eleştirileri ele almaktadır. Her gün aynı davaya değinmesini, aynı düşüncelerini tekrar etmesine değinmektedir. Bunun doğru olduğunu, sadece tekrar bile değil tekrarlar olduğunu söyler. Halkın aynı gaflet içerisinde olduğunu bu sebeple tekrarları da normal olarak görmektedir. Düşündüğünü saklamadıklarını, gerçekleri ayak altına alıp ezenlerden olmadığını belirtir. Bunun için de hakikati tereddüt etmeden söylemek gerektiğini savunmaktadır.

25 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1308

BİR DEVRE-İ İNTİZÂR DAHA

Bu makalede şark davasına değinmektedir. Bu probleminin çözümünü İtilaf Devletleri'nce olabileceğini savunur. Hiçbir devletin Türk devletinin çektiğini çekmediğini, bir şekilde sulha ulaştıklarını, savaştan aldıkları yaraları sardıklarını, Türklerin ise mütarekeden sonra başında bulunan dertlerin daha çoğalıp gittiğini, ıstırap deryasında kaldığını beyan etmektedir. Ankara'nın da artık sulha gitme zorunluluğunu gördüklerini belirtir. Bu davanın kılıç, kuvvet ile değil de siyaset ile çözüleceğini ortadan olduğunu ekler. Vaktin boş yere akıp gittiğini söylemektedir. Sulhun Avrupa'dan doğacağını bu sebeple gözleri artık Avrupa'ya dikmek gerektiğini ortaya koyar.

26 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1309

MEŞRUTİYET VE BİZ

Bu makalede İttihatçıları eleştirerek Meşrutiyet'in sadece onlara yaradığını ileri sürmektedir. Bu inkılabın pervasız, insafsız ellere hükümetin geçmesine neden olduğu, başka bir faydasının görülmediği, istibdadı tekrar getirdiklerini, devlet ve

milleti gaflet ve musibetler içerisinde yuvarlanmasına sebebiyet verdiklerini ileri sürer.

27 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1310

İSTİKRÂZ-I DAHİLİ VE İ'TİBÂR-I MİLLÎ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların büyük hatalarda bulunduklarını, hesapsız kitapsız davranarak altından kalkılmaz hamlelerde bulunduklarını böylece istikraz-ı dahili ve itibar-i milliye başvurdıklarını ama her ikisinin de çürük olmasından ötürü sonucunun feci olduğunu bildirmektedir. Hükümetin para saçtıklarını ve gittikçe maliye olarak kötüye gittiklerinden bahseder. Halkı da aynı ölçüde zarar ettirdiklerini belirtmektedir. Felaketin artık dört bir yandan çevreyi sardığını beyan etmektedir. Sonucun tehlikeli olduğunu belirterek dolaplar döndüğünü iddia etmektedir.

28 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1311

CEMAL PAŞA

Bu makalede Cemal Paşa'yı değinir. Babıâli Baskını'nda birçok muhalifler beraber kendisinin de tutuklandığını, Rıza Nur, Şenbender Hilmi, Maslup Muhib, Şevket gibi kişilerin hep birlikte olduğunu ama bir gün sonrasında Rıza Nur ile kendisinin ayırdıklarını, onlarla ayrı ayrı görüşüldüğünü sonra da üstlerden bir zat olan kol ordu komutanı Cemal Bey ile görüşüldüğünü ve kendisine güzel sözlerde bulunduğunu iddia etmektedir. Cemal Paşa'nın kendisine şu sözlerde bulunduğunu belirtir; “Ah, Ali Kemal Bey. Bu nifaka sebep nedir? Hepimizin maksat mukaddesimiz bir değil midir? Ele ele versek de şu mecruh (yaralı) vatanın yaralarını sarsak daha insancasına, daha alata hareket etmiş olmaz mıyız?” Bu görüşmeden sonra Viyana'ya gitme şartıyla İstanbul'dan ayrıldıklarını hatta kendisine bir iki memuriyet tekliflerinde bile bulunduklarını belirtir. Bu sebeple gerek Viyana'da gerek İstanbul'a geldikten sonra Cemal Paşa ile aradaki münasebetin iyi şekilde devam ettiğini, zaman içerisinde bu iyi olan ilişkilerin kötü şekilde değişim gösterdiğini de ekler. Kendisinin şahsi ihtirasları, nefreti bulunmadığını belirterek Enverlerin, Talatların, Cemal, Baha Şakir, Nazım gibi İttihatçıların dinlerine, milletlerine, memleketlerine, insanlığa fenalıklar ettiklerinin ortada olduğunu da savunur. En suçluları da Cemal Paşa olarak görmektedir.

29 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1312

SON MAZHARİYETLERİ, SON FELÂKETİMİZ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Harb-i Umumi sonrasında çok felaketlere uğrandığının, mesuliyetin İttihatçılarda olduğunu belirtir. Savaştan sonra da İzmir felaketini fırsat bilip ortaya çıktıklarını Kuvâ-yi Milliye'yi temsil eden Ankara'nın İttihatçılar demek olduğunu belirtir. Artık halkın da gözünü açması gerektiğini bu yaşanan musibetlerin son olması gerektiğini savunur.

30 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1313

MÜSTESNÎ BİR OSMANLI TARİHİ

Bu makalede Osmanlı tarihine değinerek özellikle son iki buçuk yılın kargaşalarla geçmesini ele almaktadır. Zavallı millet çileler çekmiştir. Tarihe bakmak gerektiğini ve bu şekilde yola devam etmek gerektiğini oysa milletin hayat umumiyesini ıslahında başarılı olamadıklarını ekler. Tarihe bakılırsa devletin mevcudiyetinin belki de bu sayede bir ölçüde kurtulabileceğini belirtir.

31 Temmuz 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1314

BU KABEDE BİR SADÂ

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İstibdat yönetimi kurduklarını, cinayetlerde bulunduklarını, fesatlıklar içerisinde yer aldıklarını, başa gelen musibetlerin mesuliyetlerini taşıdıklarını, ihtiras, cehalet, gaflet, belahat içerisinde gûnâ gûn (türlü türlü) yeni felaketleri devletin ve milletin başına açtıklarını ileri sürer.

Ağustos 1922

1 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1315

MUVAFFAKİYYET

Bu makalede muvaffakiyetsizliğe cihandan farklı farklı örnekler verdikten sonra Türklerde de bu konuya İttihatçıları örnek verir. Gerek savaş döneminde gerek mütareke döneminde muvaffakiyette başarılı olsaydı devlet ve milleti

kurtarabileceğini, böyle izmihlalden izmihlale yuvarlanma olmayacağını aksine ihya edeceğini böylece tüm yaptıklarını unutturabileceğini ileri sürmektedir.

2 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1316

MUHTARİYYET İLÂNİ

Bu makalede Ankara'yı eleştirmektedir. “Başıbozuk” olarak nitelendirdiği İttihatçıların İzmir felaketini oluşmasını fırsat bilerek devlet yönetimini savaştan sonra tekrar ele geçirmelerini ama dahilde ve hariçte uyguladıkları siyasetsizlik sebebiyle başarısızlığa uğramalarını ve nitekim bunun sonucunda düşmanın kolayca Anadolu'yu istila etmesine, yerleşmesine, bütün Anadolu'da muhtariyet ilan etmesine değinmektedir. Bunun akabinde Ankara'nın çareyi Bolşeviklerde aradığına ama neticede sadece yeni belalar ve zararlara neden olduklarını ileri sürer. Çekilen çilelerin tüm mesuliyetini bu sebeple İttihatçılara yüklemektedir. Artık Türk milletinin bu cemiyetin ihtiraslarına kurban olmaması gerektiğini, kurtarmak gerekliliğini tavsiye eyler.

3 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1317

VAZİYETİMİZ

Bu makalede vaziyetin kötü olduğuna ama iyi olduğu konusunda Türklerin kendini avuttuğuna, bunun da bir fayda sağlamayacağı konusunda eleştirilerine yer vermektedir. Yunanlıların İtilaf Devletleri'yle ilişkilerine dikkat edilmesine, siyaseten yapılan körlüğün ancak zararlar doğuracağına, tehlikeler atfettiğine değinir. Artık top, tüfeği bir köşeye koyup siyaset ile ilerlemek zorunda olunduğuna, aksi halde zararların her geçen gün artacağına zaten zamanında siyaset ile ilerlenseydi Düvel-i Muazzamının Osmanlı'dan yana olacağını belirtir.

4 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1318

BAYRAM DÜŞÜNCELERİ

Bu makalede İttihatçıları ve Meşrutiyet kavramını eleştirmektedir. On dört sene öncesinde Meşrutiyet yıllarının Kurban Bayramı'na denk geldiğine, hürriyet ile beraber bayram havasının katlanacağına olan inanca değinmiştir. Bu dönemde ümitlerin yukarıda olduğuna ama zamanla bayramın kara bayrama dönüştüğüne ama hala akıllanılmadığını iddia eder. Buna göre bir musibet bin nasihat iyidir deseler bile

bin musibet çekildiğini hala selamete kavuşulmadığını, doğru söyleyeni dinlemek bir kenara susturulduğunu, sopalarla bedelini ödetip kovalandıklarını söylemektedir.

5 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH – GAZETE YAYIMI YOK.

6 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH – GAZETE YAYIMI YOK.

7 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH – GAZETE YAYIMI YOK.

8 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1319

KENDİ DÜŞEN AĞLAMAZ

Bu makalede İttihatçıları eleştirir. İngiltere'nin Türklerin aleyhine düşünmesini ve hareket etmesini Meşrutiyetten sonra yapılan idraksız ve irfansız faaliyetlere bağlamaktadır. Bunların vatana bir ihanet olduğunu savunur. Ankara'nın yüzünün ortaya çıktığını iddia ederek toplumu aldattıklarını, devleti tekrardan bir uçurum kenarına götürdüklerini, buradan kurtulamazsa en ufak bir darbede uçurumdan düşüleceğini belirtir.

9 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1320

TEHLİKE VE TEDBİR

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İngiltere'nin şark siyasetinde Türkler aleyhinde düşünme ve faaliyetlerini Ankara'ya bağlamaktadır. Ankara'nın istibdat yönetimi uyguladığına, istibdattan yakayı kurtarabilme başarılsaydı ve bu hataların önüne az bir şey de olsa geçilebilseydi İngiltere siyasetinde değişimin olacağını savunur. Kuru kafa olarak nitelendirdiği Ankara'nın yangına körükle gitmeyi tercih ederek dahili ve harici siyasetlerinde sürekli olarak hatalar yaptığını ekler. Tek kurtuluş yolunu ise İttihatçılardan kurtulmak ve intibahı gerçekleştirerek siyasette başarı sağlamak olduğunu, İttihatçıların gitmiş olduğu bu çıkmak yoldan ayrılarak sulh yolunu takip etmek gerektiğini savunur. Yalan, dolap, dalavere ile işlerini götürdüklerini ama artık gerçeklerin gün yüzüne çıktığını iddia ederek Enverlerin, Talatların, Cemallerin kendilerini artık gösterdiklerini bu yoldan gidilirse durumun daha elim hallere geleceğini ekler.

10 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1321

NEREYE GİDİYORUZ?

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Harb-i Umumi ile başlayan süreçte devletin sürekli İttihatçıların ihtiraslarına kurban gittiğini ileri sürer. Özellikle İzmir davasından sonra harp ve zarbı seçerek kendilerinin varlığını kurtarma düşüncesi olarak savaşı gördüklerini, siyaseti kendileri için bir afet olarak gördüklerini ileri sürer. Savaştan sonra devlet ve milletin ihtiyacı olanın barış olduğu, barış ile kanayan yaraların durdurup sarılma fırsatı olacağını necat kapılarının böylece açılacağını söyleyerek İttihatçılar vesilesiyle bu yapılmayıp istikbal kapılarının Türklerin üzerine kapandığını belirtir. Fakat bu elim demlerim bir durma noktası olma gerektiği, artık musibetlerin bitmedi gerektiği, tehlikelere karşı göz yummak tehlikeleri ortadan kaldırmayacağını ve bu sebeple artık istediğini bilmek, bildiklerini de yapmak mecburiyetinde olduğunu ortaya koymaktadır.

11 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1322

MEŞVERETSİZLİK

Bu makalede meşveretsizliği eleştirmektedir. Şark meselesinin ana problemi olarak gördüğü meşveretsizlik, devlet içerisinde egemen olduğunu belirtir. Dün de bugün de aynıdır. Millet meclisleri gibi faaliyetlere rağmen Ankara'nın kendi bildiklerini okuduğunu ileri sürer. Devlete meşveret yerine istibdadın ağırlıklı hâkim güç olduğuna, hürriyetin meşveret ile kaim olduğuna ama devlette hürriyetin de olmadığını söyler.

12 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1323

AYNI HATÂ, AYNÎ İNÂT

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. “Başibozuk” olarak nitelendirdiği İttihatçılardan çıkmaz yol saydığı harp düşüncelerinin bir hata olduğunu, İzmir'in savaşla değil de Avrupa devletler ile münasebetler ile kurtulacağını, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının kıyametlerde bulunduğu, siyaset yolundan ilerlemeyerek devlet ve milleti korkunç durumlara ittiklerini, serkezşt (başibozuk) şekilde saldırılarda bulunduklarını, iktisaden ve içtima gibi birçok yönden devletin sarsıldığı ileri sürer. Nasıl ki zamanında İttihatçılar ihtirasları ve yine kendi menfaatleri için devleti savaşa sokup belalara uğrattıysa şimdi aynı hataları Kuvâ-yi Milliye'nin yaptığını aynı hırs ve menfaat ilişkisi olduğunu iddia etmektedir. Ankara'nın yakıp yıktıklarının da akıl,

irfan ve vicdana sığmadığını, durumun elim olduğunu artık yeni bir fırsat daha kaçılırsa bunun devletin sonu anlamına geleceğini bildirir.

13 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1324

NE BEKLİYORLAR?

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Devleti uçurumun kenarına kadar getirip fenalıklar yaptıktan sonra ne beklediklerini sorgulamaktadır. Hatalarının cezalarını çekmediklerini, siyasetle ilerlemeyip kuvveti tercih etmelerini hata olarak görmektedir. Ankara'nın böyle kılıç ile bir yere varamayacaklarını ve siyasetle ilerlemeleri gerektiğini tavsiye eyler.

14 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1325

BİR ESKİ ZAMÂN ESERİ

Bu makalede Ahmet Rıza Efendi ve telif eserine yer vermektedir. Buna göre Ahmet Rıza Efendi'yi gerçekte bir siyaset veyahut hükümet adamından ziyade filozof olarak görmektedir. Ahmet Rıza Efendi'nin de garbi desteklediğini savunur. Ahmet Rıza Efendi'ye göre sadece İtalya'nın değil, dünyanın en büyük şairlerinden olan ünlü Dante'nin bile ruhu dehasını garpten aldığını belirtmektedir.

15 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1326

MÜDÂHİNLER, MÜNÂFIKLAR, MÜRAİLER

Bu makalede Zeki Paşa'nın da dediği gibi senelerdir müdâhinler, münafıklar, mürailer tarafından baltalandığı fikrine değinmektedir. İttihatçıların bu yönde çalıştıklarını ve ikinci derecede bu cemiyeti meydana getirenlerden Mustafa Kemallerin, Raufların, Fethilerin de bu yönde çalıştıklarını iddia eder. Böyle davrandıkça da olanın zavallı millete olduğunu söyler. Devleti ihya edecekleri vaatlerinin aksine birçok zarara uğrattıklarını, Ankara'nın bile artık şark davasını harp ve zarp ile çözülemeyeceğini anlayıp siyasete yöneldiğini belirtir. Ama İngiltere ile baştan müzakerelere girişmesi gerektiğini sulh için çabalaması gerektiğini ekler. Sulhun devletin selameti için bir zorunluluk olduğunu bunu ancak be ancak yapacak olanın ise Babîâli olduğunu iddia etmektedir.

16 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1327

YENİ OSMANLILAR VE GENÇ TÜRKLER

Bu makalede Yeni Osmanlılar ve Genç Türklere ve Yeni Osmanlıların İttihatçılar ile birleşmelerini, dolayısıyla onlara yaptıkları eleştirilere yer vermektedir. Buna göre Meşrutiyet ilan edilirken bu fikri destekleyen yegâne isimlerin olduğunu, bu isimlerden özellikle Namık Kemal'in hürriyet, meşrutiyet gibi kavramları halka duyuran önemli isimlerden olduğunu belirtir. Dahili ve harici sebeplerden dolayı Yeni Osmanlılar Genç Türklerden ayrılarak İttihat ve Terakki ile birleştiğini belirtir. Yeni Osmanlıların devlet içerisinde kifayetsiz davranışlarda bulunduklarını söyler. Devletin mutlu ve mesut zamanlarının Kırım Harbi, Paris Muahedesi dönemleri olduğunu ileri sürerek bu dönemi Genç Türklerin beğenmediklerini ama Ali, Fuat, Reşit Paşalarının yaptıklarının devleti kurtarma yani siyaset sayesinde olduğunu belirterek siyasetin önemine de yer verir.

17 Ağustos 1922 (1338) - SAYI 1328 – ALİ KEMAL'İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.

18 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1329

HİLÂFET VE SALTANAT

Bu makalede hilafet ve saltanatın ehemmiyetine yer vererek bu konuda İttihatçılara eleştirilerde bulunmaktadır. Buna göre bunca yıl hilafet ve saltanat ile yöneltmiş bir devlette bu iki kavramın göz ardı edilmesini ihanet olarak gördüğünden bahsetmektedir. Hakimiyet-i Milliye'den söz edip hakimiyetin nereden, nasıl geldiğini, toplandığı anlaşılmadığını öne sürdüğü bir mecliste kararlar almanın kolay olduğunu ama bunun bir “başbozuk” olarak görüldüğünü de iddialarına ekler.

19 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1330

HALEP ORDAYSA ARŞIN BURDA

Bu makalede Abdülhamid dönemini överken İttihatçıları eleştiriye tutmaktadır. Buna göre Abdülhamid döneminin sulh içerisinde geçtiğini, daima kendisine Avrupa'dan bir itilaf bulduğuna, zararın neresinden dönülürse o kardır düşüncesini benimseyerek ilerlediğini söyler. Abdülhamid'in izlediği politika sayesinde bu sulh dönemlerinin devlet ve milletçe sayısız faydasının görüldüğüne, maziyi ders olarak almak gerektiğini savunur. Savaş diye çırpınanlarının siyasetin

faydalarını gözlerini açıp görmelerine ama kaş yaparken göz de çıkarmamalarını tavsiye eyler. Ankara'nın izlediği harp yolu sebebiyle devlet ve milletin birçok zarara uğradığını, adeta düşmanın ekmeğine yağ sürüldüğü, düşmanın Anadolu'nun göbeğine kadar Eskişehir'e geldiğini belirtir. Artık davanın sulh ile çözülmesini istiyorsak ona göre Avrupa devletleriyle uzlaşmalı ve samimi ilişkiler kurulmasının zorunlu hale geldiğini belirtir. Bu konuda Ankara'dan başka vasıtalara ihtiyaç olduğunun, Ankara'nın yönetimi bırakmasının da şart olduğunu iddialarına eklemektedir.

20 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1331

YENİ BİR ŞARK KONFERÂNSI

Bu makalede yeni bir şark konferansı toplanacağına değinir. Ankara'nın yaptığı hatalar sebebiyle yapılan konferansların Türklerin aleyhe sonuçlandığını belirtir. Ankara bir şiddet siyaseti benimsemiştir. Bu benimsediği siyaset ile devletin dahil ve haricindeki görünüşünde olumsuz bir imaj oluşturmaktadır. Ankara'nın vatanın necat ve selametinden ziyade şahsi hırs ve ihtirasları endişesine düştüğünü iddia etmektedir.

21 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1332

ENVER

Bu makalede Enver'e yönelik eleştirileri yer alır. Kendisinin arkadaşları gibi Allah'ın musibettâr bir kulu olduğuna, Meşrutiyetin kötü yöne çekilmesinde etkili isimlerden olduğunu belirtir. Birçok yıkımda, yakımda bulunduğunu belirtir. Kendisinin gayrimeşru yollarla ticaretle servet kazanmasını da çekinmeden yaptığını iddialarına ekler.

22 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1333

TELÎF-İ ANÂSIR

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İtilaf Devletleri'yle aranın iyi tutulmasının önem atfettiği, İttihatçıların bu gerçeği hiçbir zaman anlamadıkları, meşrutiyeti, hürriyeti unuttukları, bir "Millet Hâkime" diyerek tutturduğu, Türk unsurunun hukuken üstünlüğünü savunduğunu ama bunun hür ve meşrut bir idarede öyle basit şekilde olmayacağını belirtir. "Şaklaban" olarak isim vermeden İttihatçıları

kastederek gerçekleri gördüklerini ama ört pas etiklerini ileri sürerek muhalifleri bu gerçekleri söylemesi bağlamında önemli vazifeleri olduklarını savunmaktadır.

23 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1333

MUHÂLEFETİN CİNÂYETLERİ

Bu makalede İttihatçıları eleştirir. Cinayetlerinin haddi hesabı olmadığını savunur. Saltanatı tehdiye kadar işi götürdüklerini ileri sürer. Olanın zavallı millete olduğunu, Avrupa ile aranın açılmasına sebebiyet veren İttihatçıların olduğunu savunur. Ankara olmasaydı mütarekeden sonra hatta öncesinde dahi bu karar zararlara uğranmayacağını, İttihatçıların devamı olarak gördüğü Kuvâ-yi Milliye'nin dahili ve hariciyede hatalar yaptığını, muhalefete tamamen nefret duyduklarını savunur. Bu bağlamda “Lanet muhalefete! Yaşasın İttihat ve Terakki! Yaşasın Kuvâ-yi Milliye” fikirlerinin egemen olduğunu belirtir.

24 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1335

İNKİLÂB-I MİLLÎ

Bu makalede İnkilâb-ı Milli'nin önemine değinerek yıllardır bu unsura ihtiyaç olduğunu belirtir ve İnkilâb-ı Milli konusunda İttihatçıların kullandıkları yöntemlerini eleştirmektedir. On dokuzuncu asırda devletlerin milliyet duygularıyla milletleri heyecanlandırdıklarını, inkılapları faaliyete soktuklarını, Türklerin bundan mahrum kaldığını, ama bunun vicdansızlık olduğunu söyler. Ayrıca istikbal için kuvvet ile değil de fikrin egemen olduğunu savunur. Bu bağlamda ise Ankara'nın her işi kuvvet ile çözme faaliyeti ve siyaseti arka plana atmasa ile istikbal, hak gibi en önemli ve mukaddes amaçların gerçekleştirilmediğini, bir türlü savunulamadığını, kaş yaparken göz çıkarıldığını ekler.

25 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1336

İNTİZÂR MI? AZAP MI?

Bu makalede şark meselesiyle ilgili konferansların, görüşmelerin, kararların yeni bir devre-i intizara girdiğini belirtir. Bu davayı Türklerin lehine halletmek mümkündür ama onun için öncelikle ne istenildiğini bilmek gerektiğini savunmaktadır. Devlet ricali Paris, Roma, Londra tüm siyaset merkezlerine ziyarette

bulunmuş, bu konuda Damat Ferit Paşa'nın seyahatinin ders niteliğinde olmasını ekler.

26 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1336

DÜŞMANDAN DÜŞMANA

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. Osmanlı'nın eskiden beri felaketlere sürükleyen düşmanlarının faaliyetleri olduğuna değinir. Ankara'nın Sevr Muahedesini şöyle ya da böyle değiştireceğiz, şu yolları izleyerek başaracağız gibi sözlerini kuru sözler olarak görür. Sevr Muahedesinin bir suret olduğunu, asıl durumu belirleyecek olanın İstanbul, Edirne, İzmir gibi büyük yerlerdeki Türk hakimiyetini verecek olanın Avrupa olduğunu belirtir. İşte bu sebeple en büyük felaketi Harb-i Umumi'den sonra mütareke döneminde kılıca sarılmak ve maziden ders almamak olduğunu görür. Çünkü Avrupa mütareke döneminde Türklerin lehine düşünmekteydi. Bu sebeple yaşanan musibetlerden mesuliyeti tamamen Ankara'ya yıkmaktadır. Ankara başta olduğu sürece bu durumun devam edeceğini savunarak, bu gidişle turana erebiliriz fakat İstanbul, Edirne, İzmir gibi yerlerde istikbali gerçekleştirilmeyip Türk hükmünün yok olacağını belirtir.

27 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1338

İKTİSADEN, İÇTİMAEN, FİKREN

Bu makalede İttihatçıları eleştirmektedir. İttihatçıların devletin ihtiyacı olduğu amaçları takdir ve keşif edemedikleri iddiasında bulunur. İttihatçıların dahil ve hariçte muharebelere giriştiklerini savunmaktadır. Meşrutiyetin ciddi bir inkılap olmadığını, yaraları sarmaya çalışacaklarına daha beter yara açtıklarını fena hallere sevk eylediklerini aç, perişan Bolşeviklerle birlik olarak iktisaden, içtimaen, fikren başarılı olmayan bir topluluğun kudreti olmayacağını beyan eder.

28 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1339

SİYÂSETTE MANTIK

Bu makalede siyasette mantığın önemine yer vermekle beraber İttihatçıları eleştirmektedir. Buna göre siyasette mantık kullanmak önemli bir marifet olmakla beraber ne istediğini bilmek ile başarıya götürür. Baştan beri Ankara'nın isteğini sorgulamaktadır. Şark davasını sulh ile çözmeyi kabul etmeyip harbe giriştiğini,

şartları kale almadığını, payitahtın işgal altında oluşunu bile nazarına almadığını ve tekrardan savaş derdine düştüğünü söyler. Samimi olmak koşuluyla halkı tekrar fedakarlıklara sürüklemenin bir nebze anlaşılır olabileceğini ama İttihatçıların şahsi hırs ve ihtiraslarıyla yola çıktığını iddia eder. Bu konuda asla samimi olduğunu düşünmemekle beraber dahil ve hariçte başarısız olduklarını iddialarına ekler. Kuvâ-yi Milliye'nin bu işleri tamamen bırakarak işi Babîâli'ye devretmesini ve hilafet, saltanat ile sulh ile şark meselesinin çözülmesinin gerekli olduğunu ortaya koymaktadır.

29 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1340

HAKİKİ BÜYÜKLÜK

Bu makalede millete hizmet edenlerin ikbaline değinir. Millet içerisinde bir kısmı terbiye bakımından üstün olurken bir kısmının da bundan yoksun olduğunu belirtir.

30 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1341

EN KESTİRME EN DOĞRU YOL

Bu makalede Anadolu'da yeniden savaş sinyallerinin verildiğine dair rivayetler dolaştığına değinir. Ama başarı için en kestirme en doğru yolu sulh ve salah olarak görmektedir. Ankara'nın harp yolunu tutmasının sadece düşmana fayda sağladığını, Yunanlıların Eskişehir'e kadar ilerlediklerini, Anadolu'yu istila altına aldıklarını, fırsat verilirse daha da ilerleyeceklerini ekler. Yunanlıların bu dereceye kadar Türk topraklarından hızlıca ilerleyişini insafsızca ve haksız olarak görmektedir. Düvel-i Muazzama Yunanlıları baştan Anadolu'da çıkarma fikrine ikna edilseydi neticelerin böyle elim olmayacağına ama Ankara'nın faaliyetleriyle Avrupa'nın Türklerin aleyhine karşı değiştiğini söyler. Yine de Ankara'nın son dönemlerde fikrini değiştiğini, sulh için Londra'ya kadar Fethi Bey'in gönderildiğini belirtir. Vatan ve milletin varlığı ile bu kadar oynamayı büyük bir siyasetsizlik olarak görmektedir.

31 Ağustos 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1342

İÇTİHÂDIMIZ

Bu makalede Kuvâ-yi Milliye’yi eleştirmektedir. Devlete hizmet eden devlet adamlarının yaptıkları işlerin hayır ile sonuçlanacağı tam tersini yapanlarda ise ister istemez şerre bulaşacaklarını belirtmektedir. Siyasette de bu durumun aynı şekilde olduğunu ekleyerek bir fikre sahip olmayan insanların kıyafet değiştirip gibi fikir değiştirmelerinin fena olduğunu savunur. Bu konuda Kuvâ-yi Milliye’nin İtilaf Devletleri ile Türkler arasındaki İzmir ve Edirne davasına bakış açısını değerlendirerek harp diye tutturdıkları konusunda eleştirir. Bunu düşmanın eline koz vermek olarak görmektedir. Çünkü asıl savaş açılanın Yunan değil, Yunanlıların sadece bir alet, birer vasıta olduğunu bildirmektedir. Düşmana toprakları bu denli kaptıranın Kuvâ-yi Milliye’nin ta kendisi olduğu iddiasında bulunarak tüm mesuliyeti onlara yüklemektedir. Ayrıca fikrinin baştan beri aynı olduğuna küçük veyahut büyük hiçbir menfaate kurban olmadığını dile getirmektedir.

Eylül 1922

1 Eylül 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1343

TAARRUZ MÜNÂSEBETİYLE

Bu makalede İtilaf Devletleri’nin de şark meselesini sulh ile çözmek istediklerine değinir. En son 26 Mart’ta üç hariciye nazırınca Paris’te toplanmayı planladıklarını ama Anadolu’dan taarruz haberi gelince vaziyetin değiştiğini söyler. Artık bu konferansın toplansa bile şartların bütünüyle farklı olacağını söyler. Eğer ordular düşmanı Anadolu’dan çıkarmayı başarırsa elbette şartların zayıf olmayacağını ama aksi halde durumun kötü olacağını belirtir. Buna karşılık Türkler olarak muharebede kazanılan değil de Avrupa devletlerinin yine hukukuna göre toprak paylaşımının olacağını belirtir. Bu gerçeği dile getirmesiyle eleştirileceğini de ekler.

2 Eylül 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1344

VAZİYET

Bu makalede son durumu değerlendirmektedir. Afyonkarahisar’ın kurtuluşuyla başlayan başarıların Eskişehir’e kadar getirmesinin umut edildiğini

söyler. Düşmanların çekilmesi muharebeyi Türklerin kazandığına işaret ettiğini belirtir. Yunanlıların böyle diğer cephelerde de barınamamasını umut ettiğini ekler.

3 Eylül 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1345

ZAVALLI TÜRK TOPRAKLARI

Bu makalede İzmir, Balıkesir, Bursa, Kütahya, Uşak gibi mütarekeden itibaren Türk topraklarının istilalara, bu istilalar sonucunda çektikleri acılara değinir. Düşmanın Eskişehir'e yani Anadolu'nun göbeğine gelmesiyle elbette bu düşmanın Türk topraklarının korunmasının milli bir gereklilik olduğuna ama bunu yaparken topraklarının durumunun, milletin kan ağladığının, düşmanın bıraktığı hezimetin ve acıların da meydana geldiğini belirtir. Musibetlerin yine devam ettiğini ekler. Top, tüfek sesleri ile toprakların berbat hale getirildiğine, sulh masasına geçildiğine zaten Avrupa'nın yine aynı emel, endişe ve siyasetlerine maruz kalınacağını baştan harp yoluna girmeyip bu emel, endişe ve siyasetleri Türk lehine çevirerek siyasetle bu belalardan sıyrılabilceğini savunmaktadır.

4 Eylül 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1346

NİÇİN BÖYLEDİR?

Bu makalede ne kadar başarı alınır alınsın, bir Avrupa devleti yani büyük devletlerden biriyle anlaşmanın bir gereklilik olduğunu, aksi halde bu başarıların bir netice doğurmayacağını ortaya atmaktadır. Cephelerden gelen haberler neticesinde Afyonkarahisar'ı, Kütahya gibi Türk yurtlarının kurtuluşuna kendisinin de sevindiğini ve elbette heyecanlandığını belirtir. Türk topraklarının kirli düşman çizmeleriyle ezilip geçilmesinin büyük bir acı olduğunu, kan ağlandığını ekler. Ama bir gerçeği söylemesi gerektiğini, ne kadar başarı alınır alınsın bir Düvel-i Muazzama ile (büyük devlet) anlaşma ve uzlaşma gerçekleşmez ise sulh şartları için bir fayda sağlamayacağını savunur. Zaten bu hakikatin başta görülmemesinden dolayı Yunanlıların Anadolu'nun ta göbeğine kadar ilerlediğini, şimdi kuvvetle bu durumdan kurtulmaya çalışıldığını ama asıl fedakarlığın bir devlet ile uzlaşmaktan yani siyasetten geçtiğini ileri sürer.

5 Eylül 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1347

FECÎ HATÂLAR

Bu makalede Yunanlıların durumlarını değerlendirek Türklerin Yunanlılara karşı siyaseti değil de harbi tercih edişini eleştirmekte ve bu durumu da bir hata olarak görmektedir. Mütarekeden sonra Yunanlıların eline geçen fırsatların büyük olduğuna, iktisadi, arazi yönünden parlak bir döneme girdiğine söyler. Ama hırsla kapıldıklarını Venizelos'un keyfi idarelerini devlette hâkim kılarak fırsatlarda başarı gösteremediğine, durup dururken İzmir ve Edirne serkeztlerine (başkaldırılarına) atılarak Anadolu'yu yangına çevirdiklerini belirtir. Buna karşılık Türklerin de kılıca sarılarak hata eylediğini aslında muhtelif çareler bulunduğunu, bunlara başvursaydı Anadolu'nun bu kadar acı çekmeyeceğini ve kurtulmuş olacağını, köylerin kasabaların, şehirlerin beyhude yere yanıp yıkıldığını, masum Türk topraklarının elim hallere geldiğini bildirir.

6 Eylül 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1348

CEVÂBIMIZ

Bu makalede Türklerin mazisine değinerek birçok düşman ile mücadele ettiğine, birçok kez ezilip kırılmasına rağmen şanlı ve şevketini daima koruduğuna, hakimiyet ve istikbalini idame ettiğini belirtir. Yunanlıların şimdi Anadolu topraklarını istilasını küstahlık olarak görmektedir. Kendisinin baştan beri her zaman gerçekleri söylediğine, aka ak karaya kara dediğini de belirtmektedir.

7 Eylül 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1349

MUHÂLEFETİN RUH-I NEZÎHİ

Bu makalede muhalefete yer vermektedir. Muhalefetin kin ve haset ile alevlendiğini, İttihatçıların amansız, insafsız, haksız ve hakikatsiz bir düşmanı anlamına geldiğini belirtir. Muhaliflerin zamanında İttihatçılara karşı geldiği gibi şimdi de Kuvâ-yi Milliye'ye karşı olup muhalif olduklarını özellikle mütarekeden sonra Avrupa devletleriyle Türkler arasında sulhen şark meselesinin çözülmesi mevzu bahis iken kuvvete yönelmesini ve siyaseti arka plana atmasını, Yunanlıları kolay lokma bilip kolayca ortadan kaldıracabileceklerini düşünmelerini büyük bir hata olarak görmektedir.

8 Eylül 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1350

HÜCCET-İ MAHKÛMİYETİMİZ

Bu makalede Ankara bulunan İstiklal Mahkemeleri'nin yazı yazmasının bırakmasına mahkûm etmesine değinmektedir. Bu mahkumiyetin yanı sıra *İleri*'den *Vakit*'e kadar gazetelerine aracılık yapmayı buyurduğunu beyan etmektedir. Doğru söyleyenin dokuz köyden kovulduğunu söyleyerek ama acı gerçeklerin ortada olduğunu belirtir. 26 Ağustos 1922 makalesine değinerek burada Ankara hükümetinin devleti yönettikçe karmakarışık düzenin (keşmekeş) devam edeceğini, İzmir ve Edirne'yi kurtarılsa yapılan fedakarlıklar, çekilen acıların söneceğini ama bunun akla sığmadığını yazdığını söyler. Harp yoluyla istikbalin kurtulamayacağını, bu hakikati meydana çıkarmanın patavatsızlık olduğunu ama gerçeğin bu yönde olduğunu belirtir. Yunanlılar yenilse dahi Düvel-i Muazzamanın sulh şartlarını Türklerin istedikleri doğrultusunda değiştirmeyeceğini bu bakımdan siyasetin önemli olduğunu savunmaktadır. Öte yandan bu kadar ağır cezalara kendisinin ve muhaliflerin mahkûm edilişini doğru bulmayarak, yönetime tamamen hâkim olurlarsa neler yapacakları konusunda artık akıl yürütemediğini ve on beş seneden itibaren her fırsatta kalemini kırdıklarını ve bir şekilde mahkûm edildiği, bu sebepten de kendisinden ve muhaliflerden ne istediklerini sorgulamaktadır.

9 Eylül 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1351

TÜRKÜN BAYRÂMI

Bu makalede Yunanlıların İzmir'i işgalini bir ihanet, tecavüz, istila olarak tanımlamaktadır. İttihatçılara muhalif olsa da Yunanlıların başına gelenlere sevindiğini, aksi bir Türkün tasvir edilemeyeceğini belirtmektedir. Bunun akla ve irfana sığmayacağını ekler. İzmir, Edirne gibi mukaddes Türk topraklarından düşmanları def etmek hatta denize dökmek Kuvâ-yi Milliye'nin ana vazifesi, muhalif olsalar bile kendisinin de talep ettiği olduğunu söyler. Ama bunun kendi düşüncelerini değiştirmeyeceğini, yıllarca milletin çektiklerinin ortada olduğunu yaptıklarının bu çekilenleri düşünmekten alıkoymayacağını bildirir. Şark meselesinin aslında bir garp meselesi olduğuna, bu sorunun artık Avrupa devletleriyle çözüleceğini, artık Ankara'nın siyaseti mi yoksa muhaliflerin siyaseti mi doğruymuş onun görüneceğine değinir. Samimi bir muhalifin en birinci amacı devlet ve milletin necatı, huzurudur, refahı olduğunu söyleyerek Kuvâ-yi Milliye'nin

muhalifler hakkında böyle düşünmediğine, ama bunun zorba bir hareket olduğunu ileri sürer.

10 Eylül 1922 (1338) PEYÂM-I SABAH SAYI 1352

GAYELER BİR İDİ VE BİRDİR

Bu makalede sevindiğini ama bunun içtihadı düşüncelerini etkilemediğini dile getirir. Tüm Türklerin amaçlarının bir olduğuna değinir. Bu amaçların, devletin necatı olduğuna, Harb-i Umumi'den sonra istiklali korumak doğrultusunda olduğunu belirtir. Ancak İttihatçıların yıllardır beri devleti türlü türlü tehlikelere attıklarına, şimdi de buldukları çare olan harp yerine muhaliflerin sulhu tercih etmeleriyle farklılık gösterdiklerini eleştirmektedir. Savaşın devleti tekrar tehlikeli maceralara atmak olarak görür. Anadolu'daki bu başarının Yunan'ın belini kırduğuna, şark davasının ortadan kalmasını sağladığını ekler.

SONUÇ:

Mütareke dönemi yıllarında halk oldukça umutsuz ve Birinci Dünya Savaşı gibi büyük bir savaşın ağırlıklarını taşımaktaydı. Savaştan galip ve mağlup tüm devletler yara almışken Osmanlı Devleti bu yaraların en büyüklerine sahipti. Kendisine hasta adam olarak bakılan devlette artık halk da yorgun ve umutsuzdu. Bu süreçten kurtulmak adına kimi insanlar büyük bir devletin himayesi altına girerek bu şekilde yaşamı idame ettirme teklifinde bulunurken bu fikri vatana adeta ihanet olarak sayanlar da bulunmaktadır. Ali Kemal, İngiltere’de bulunduğu süre zarfında burada bulunan kurumların ve devletin siyasetine hayranlığa sebebiyle bu devlet ile yakınlaşmayı ve Türk varlığını bu şekilde devam ettirmeyi tavsiye eylemekteydi. Ali Kemal’in mücadelesi daha ziyade İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından zamanında geçirdiği sürgünlerle ilgili kızgınlıklarından ibaretti. Ali Kemal’in meşrutiyete karşı olmasının temelinde yatan sebebin gazete yazılarından da anlaşıldığı üzere İttihat ve Terakki olduğunu görmekteyiz. Bu durum Ali Kemal’de ilerleyen yıllarda Kuvâ-yi Milliye’ye karşı da bir tepki olarak büyümesine neden olmaktadır. Çünkü Ali Kemal’e göre Kuvâ-yi Milliye, İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin devamı niteliğinde idi. Dolayısıyla Kuvâ-yi Milliye tarafından yapılan hareketler geçmişte yapılan hataların tekrarlanmasından başka bir işe yaramayacaktı. Kuvâ-yi Milliye’nin karşısında olması onu sadrazama ve dolayısıyla da padişahın yanına itmekteydi. Fakat tüm bunlara rağmen elbette Yunanlılara karşıydı. Yunanlılar ile problemi Kuvâ-yi Milliye’nin uyguladığı gibi savaş ile değil, Avrupa devletleri ile sulh yapmakta görmekteydi. Çünkü sorunun Yunanlılar ile değil bizzat Avrupa ile olduğunun düşüncesindeydi.

Ali Kemal, devletteki dahili ve harici problemlerin sebebi olarak İttihat ve Terakki Cemiyeti’ni görmüştür. İttihatçıların meşrutiyeti keyfi idarelerine göre yönettiklerini, Birinci Dünya Savaşı’na ocak hırsıyla girildiği gibi birçok eleştirilerde bulunmuştur. Savaştan başarısız olduğunda kaçan İttihatçı kadronun kendi tabiri ile fırsatını bularak Kuvâ-yi Milliye içerisinde yer alışı onun bu harekete bütünüyle olumsuz bakmasına neden olmuştur. Bu sebeple de çözümün savaşta değil barışta olduğunu şiddetli şekilde savunmuş; Avrupa devletleri ile (özellikle İngiltere) ile

barış masasına oturulması konusunda diretmiştir. Bu konudaki fikirleri *Peyâm-ı Sabah* adlı sahibi olduğu gazetede açık şekilde görünmektedir. Fakat onun bu tavırları sebebiyle insanlar Ali Kemal'i bir vatan haini görerek İngilizler ile iş birliği yaptığına yormuştur. Zaten bir müddet hafiye teşkilatında casusluk yapma iddiaları da ona karşı güvensizliği destekleyen argümanlardan olmuştur.

Ali Kemal, devlette tüm kötülüklerin faturasını İttihatçılara ve onların devamı saydığı Kuvâ-yi Milliye'ye keserken onların muhalifleri olan Damat Ferit Paşa ve hükümetini de övmekteydi. Devleti Babıâli'nin kurtaracağına inancı tamdı. Zaten Damat Ferit ve hükümeti de İttihatçılar sebebiyle girdiklerini düşündükleri savaştan sonra İtilaf Devletleri'nce verilebilecek bütün cezaları kabul etmişlerdi. Fakat Avrupa devletleri ile sulh masasına oturarak toprak paylaşımı yapmanın bir çözüm değil de aksine uçurum olduğunu görmemekte ısrarcılar olmuşlardı. Sonuç olarak savaş döneminde ve mütareke döneminde İngiltere, Osmanlı Devleti'ni yenmiş olma durumunu kötüye kullanmış ve devletin adeta bir pasta gibi dilimlenip pay edilmesine de vesile olmuştur. O dönemde İngiliz hakimiyetine girilseydi devlet tamamen elden çıkmış konumda olacaktı. Bu durumu kimi yazılarında Ali Kemal de bahsetse de mağlup tarafta bulunduğu için Türklerin elinin kolunun bağlı olduğuna inanmaktaydı. Oysa Türk milleti pes etmedi ve savaştı. Aslında Ali Kemal, bazı yazılarında da görüldüğü üzere vatanseverdir. Fakat İttihatçılara duyduğu husumet ve Kuvâ-yi Milliye'yi onların uzantısı olarak görmesi Milli Mücadele karşıtı tavırlarında etkili olarak gerçekleri görmesine engel olmuştur. Her ne kadar Ali Kemal, Türk milletini uçurumun kenarında olarak tasvir etse de sahip olduğu bu kızgınlık duygusu onun uçuruma gitmesine neden olmuştur. Nitekim Ali Kemal, isabetsiz kararlarının bedellerini canıyla ödemiştir. Dahası halkın öyle büyük bir öfkesini kazanmıştır ki halk cesedinin mezarlığa gömülmesine dahi müsaade etmemiştir. Bugün hala çoğu zümre tarafından İngiliz desteği politikaları sebebiyle vatan haini olarak tanımlanmaktadır.

KAYNAKÇA:

SÜRELİ YAYINLAR:

Aydede, 12 Haziran 1338, S. 47.

Arıkan, Mümtaz. “Tarihte Bugün-Ali Kemal Linç Edildi!.” *Cumhuriyet*, 5 Kasım 1989.

Gülenyüz, 30 Haziran 1337, S.9; 29 Kanunuevvel 1337, S.35; 6 Nisan 1338, S.49; 10 Ağustos 1338, S.69; 14 Eylül 1338, S.74.

Takvim-i Vekayi, 27 Mayıs 1920 (1336), S. 3864.

Karagöz, 23 Nisan 1325, S. 81.

“Bir İzâh.” *Sabah*, 11 Eylül 1922, S. 1353.

Ali Kemal. “Ba’de Harâb El Basra.” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Nisan 1920, S. 483; Ali Kemal. “Tevaffuk ve Tereddüt.” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Nisan 1920, S. 484; Ali Kemal. “Vehm ve Hayâl.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Nisan 1920, S. 485; Ali Kemal. “İsti’fâ Etti.” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Nisan 1920, S. 486; Ali Kemal. “Yeni Hükümet.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Nisan 1920, S. 487; Ali Kemal. “Hatt-ı Hümayun.” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Nisan 1920, S. 488; Ali Kemal. “Azm-i Kat’î.” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Nisan 1920, S. 489; Ali Kemal. “Bu Vatanı Samimi Sevenler.” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Nisan 1920, S. 490; Ali Kemal. “İpin Ucu.” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Nisan 1920, S. 491; Ali Kemal. “Türklerin Çektikleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Nisan 1920, S. 492; Ali Kemal. “Şeriat, Padişah, Adâlet.” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Nisan 1920, S. 493; Ali Kemal. “Salaha Doğru.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Nisan 1920, S. 494; Ali Kemal. “Serkerdelerin Milliyetleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Nisan 1920, S. 495; Ali Kemal. “Eğleniyorlar.” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Nisan 1920, S. 496; Ali Kemal. “Düğünden Yâsa.” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Nisan 1920, S. 497; Ali Kemal. “Hükümetin Kuvveti.” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Nisan 1920, S. 498; Ali Kemal. “Bir Hükümet Adamı Nasıl Düşünür?.” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Nisan 1920, S. 499; Ali Kemal. “Zavallı Anadolu!.” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Nisan 1920, S. 500; Ali Kemal. “Yine Bu Vatanı Samimi Sevenler.” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Nisan 1920, S. 501; Ali Kemal. “En Doğru Yol.” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Nisan 1920, S. 502; Ali Kemal. “Ne

İfrât Ne Tefrît!." *Peyâm-ı Sabah*, 21 Nisan 1920, S. 503; Ali Kemal. "Bilemem Hâlimiz Neye Varacak?." *Peyâm-ı Sabah*, 22 Nisan 1920, S. 504; Ali Kemal. "Padişahın ve Hükümetin Etrafında." *Peyâm-ı Sabah*, 23 Nisan 1920, S. 505; Ali Kemal. "Enzâr-ı İbrete." *Peyâm-ı Sabah*, 24 Nisan 1920, S. 506; Ali Kemal. "İ'dâm! İdâm!." *Peyâm-ı Sabah*, 25 Nisan 1920, S. 507; Ali Kemal. "Hükümet-i Hâzıra ve Zûrbâlar." *Peyâm-ı Sabah*, 26 Nisan 1920, S. 508; Ali Kemal. "Allah Yardımcıları Olsun." *Peyâm-ı Sabah*, 27 Nisan 1920, S. 509; Ali Kemal. "Anadolu ve Padişâh." *Peyâm-ı Sabah*, 28 Nisan 1920, S. 510; Ali Kemal. "Adâlet İsteriz." *Peyâm-ı Sabah*, 29 Nisan 1920, S. 511; Ali Kemal. "Sulh Şartları." *Peyâm-ı Sabah*, 1 Mayıs 1920, S. 513; Ali Kemal. "Düştük, Fakat Nasıl Kalkabiliriz?." *Peyâm-ı Sabah*, 2 Mayıs 1920, S. 514; Ali Kemal. "Müdâhane ve İrtikâb." *Peyâm-ı Sabah*, 3 Mayıs 1920, S. 515; Ali Kemal. "Edirne ve İzmir." *Peyâm-ı Sabah*, 4 Mayıs 1920, S. 516; Ali Kemal. "Bülend Bir Hitâbe." *Peyâm-ı Sabah*, 6 Mayıs 1920, S. 518; Ali Kemal. "Edirne ve İzmir." *Peyâm-ı Sabah*, 8 Mayıs 1920, S. 520; Ali Kemal. "Onlar ve Biz." *Peyâm-ı Sabah*, 9 Mayıs 1920, S. 521; Ali Kemal. "Yarın!." *Peyâm-ı Sabah*, 10 Mayıs 1920, S. 522; Ali Kemal. "Nasıl Müdâfaa-i Hukûk Etmeliyiz?." *Peyâm-ı Sabah*, 11 Mayıs 1920, S. 523; Ali Kemal. "Anâsır ve Hâkimiyet-i Osmaniyye." *Peyâm-ı Sabah*, 12 Mayıs 1920, S. 524; Ali Kemal. "Asya ve Avrupa." *Peyâm-ı Sabah*, 13 Mayıs 1920, S. 525; Ali Kemal. "Sulh Şartları ve Tarz-ı Müdâfaamız." *Peyâm-ı Sabah*, 14 Mayıs 1920, S. 526; Ali Kemal. "La'net! La'net! La'net!." *Peyâm-ı Sabah*, 15 Mayıs 1920, S. 527; Ali Kemal. "Bir Ok Gibi Saplandı, Fakat." *Peyâm-ı Sabah*, 16 Mayıs 1920, S. 528; Ali Kemal. "Şecâat Gerek." *Peyâm-ı Sabah*, 17 Mayıs 1920, S. 529; Ali Kemal. "Kuvvet Adâlete Kâimdir." *Peyâm-ı Sabah*, 18 Mayıs 1920, S. 530; Ali Kemal. "Bir Kere de Türk'ü Dinleyiniz." *Peyâm-ı Sabah*, 19 Mayıs 1920, S. 531; Ali Kemal. "Muâhedenin Metn-i Elîmi." *Peyâm-ı Sabah*, 20 Mayıs 1920, S. 532; Ali Kemal. "Her Hakîkati Bilmeliyiz," *Peyâm-ı Sabah*, 21 Mayıs 1920, S. 533; Ali Kemal. "Bir Seyâhatin İbret ve Hikmeti." *Peyâm-ı Sabah*, 22 Mayıs 1920, S. 534; Ali Kemal. "Bir Hitâbe-i Garra." *Peyâm-ı Sabah*, 23 Mayıs 1920, S. 535; Ali Kemal. "Diğer Mağlûplar ve Biz." *Peyâm-ı Sabah*, 24 Mayıs 1920, S. 536; Ali Kemal. "Hâla O Hâlet-i Ruhiyye." *Peyâm-ı Sabah*, 25 Mayıs 1920, S. 537; Ali Kemal. "Sözle Müdâfaa." *Peyâm-ı Sabah*, 26 Mayıs 1920, S. 538; Ali Kemal. "Devletler Bizi de, Şarkı da Kurtarabilirler." *Peyâm-ı Sabah*, 27 Mayıs 1920, S. 539; Ali Kemal. "Büyük

Millet Meclisi.” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Mayıs 1920, S. 540; Ali Kemal. “En Doğru Yol.” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Mayıs 1920, S. 541; Ali Kemal. “İntâk-ı Hak.” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Mayıs 1920, S. 542; Ali Kemal. “Bir Mecelle Bi Aman.” *Peyâm-ı Sabah*, 31 Mayıs 1920, S. 543; Ali Kemal. “Muâhede ve İzmir.” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Haziran 1920, S. 545; Ali Kemal. “İttifâk.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Haziran 1920, S. 546; Ali Kemal. “Şâhid-i Âdil.” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Haziran 1920, S. 547; Ali Kemal. “Yürekler Acısı.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Haziran 1920, S. 548; Ali Kemal. “Son Bir Ders-i İbret.” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Haziran 1920, S. 549; Ali Kemal. “Hastalığı Teşhis Ettik.” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Haziran 1920, S. 550; Ali Kemal. “Her Milletın Hukûku Düşünülsün, Lakin...” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Haziran 1920, S. 552; Ali Kemal. “Bu Canavarlar da Böyle Bırakılamaz.” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Haziran 1920, S. 553; Ali Kemal. “Muâhede ve Şerâit-i Maliyye.” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Haziran 1920, S. 554; Ali Kemal. “Başka Bir Hürriyet ve İtilaf.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Haziran 1920, S. 555; Ali Kemal. “Sadrâzam Paşa’nın Seyâhatleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Haziran 1920, S. 556; Ali Kemal. “Elîm Bir Hâdisе Münâsebetiyle.” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Haziran 1920, S. 557; Ali Kemal. “İhtilâf ve İtilaf.” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Haziran 1920, S. 558; Ali Kemal. “Devletlerin Siyâsetleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Haziran 1920, S. 559; Ali Kemal. “Niçin Böyle Oldu?.” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Haziran 1920, S. 560; Ali Kemal. “Davâmız Basittir.” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Haziran 1920, S. 561; Ali Kemal. “Ağla, Ey Gözlerim Ağla.” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Haziran 1920, S. 562; Ali Kemal. “Yunan Başvekilinin Faâliyetleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Haziran 1920, S. 563; Ali Kemal. “Bir Hatâ Daha Kalmadı.” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Haziran 1920, S. 564; Ali Kemal. “Her Hakikat Meydâna Çıktı Gibi.” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Haziran 1920, S. 565; Ali Kemal. “Mânidâr Bir Galat-ı Ruiyyet.” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Haziran 1920, S. 566; Ali Kemal. “Korktuğumuz Yine Başımıza Geldi.” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Haziran 1920, S. 567; Ali Kemal. “Teşrîh-i Davâ.” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Haziran 1920, S. 568; Ali Kemal. “Yine Yandık!...” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Temmuz 1920, S. 570; Ali Kemal. “İpin Ucu Göründü.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Temmuz 1920, S. 571; Ali Kemal. “Ne Yapacağız?.” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Temmuz 1920, S. 572; Ali Kemal. “Tehlike Tahminimizden Büyüktür.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Temmuz 1920, S. 573; Ali Kemal. “Kim Hayrette Değil?.” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Temmuz 1920, S. 574; Ali Kemal. “En Fenâ Siyâset Siyâsetsizliktir.” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Temmuz 1920, S. 575; Ali Kemal. “Anadolu’nun

Hâli.” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Temmuz 1920, S. 576; Ali Kemal. “Yeni Bir Vaziyet.” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Temmuz 1920, S. 577; Ali Kemal. “İlk Defa Aldanıyorlar.” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Temmuz 1920, S. 578; Ali Kemal. “Hükümet-i Hâzıra.” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Temmuz 1920, S. 579; Ali Kemal. “Fikir ve Kuvvet.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Temmuz 1920, S. 580; Ali Kemal. “Adâlete Susamış Bir Hâlk, Fakat...” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Temmuz 1920, S. 581; Ali Kemal. “Bir Hakikat Meydâna Çıktı.” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Temmuz 1920, S. 582; Ali Kemal. “Vaziyet Pek Vâzıhtır.” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Temmuz 1920, S. 583; Ali Kemal. “Son, Fakat En Boş Ümit.” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Temmuz 1920, S. 584; Ali Kemal. “Var mı Yok mu?.” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Temmuz 1920, S. 586; Ali Kemal. “Efkâr-ı Umûmiyye.” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Temmuz 1920, S. 587; Ali Kemal. “Masûmlar ve Mağdûrlar.” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Temmuz 1920, S. 588; Ali Kemal. “Bir Vicdân İmtihânı.” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Temmuz 1920, S. 589; Ali Kemal. “Muâhedenin Tatbiki.” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Temmuz 1920, S. 590; Ali Kemal. “Muhtâc-ı İzâh Bir Nokta.” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Temmuz 1920, S. 591; Ali Kemal. “İki Yoldan Biri.” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Temmuz 1920, S. 592; Ali Kemal. “Fakat Nerede Yanılıyor?.” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Temmuz 1920, S. 593; Ali Kemal. “Endişenin Büyüğü.” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Temmuz 1920, S. 594; Ali Kemal. “Bir Ders-i Elîm Daha.” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Temmuz 1920, S. 595; Ali Kemal. “Aç Karnın Kulağı Olmaz.” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Temmuz 1920, S. 596; Ali Kemal. “Vicdânı Pâk Türklere.” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Temmuz 1920, S. 597; Ali Kemal. “Yılânı Başından Ezmeliydi.” *Peyâm-ı Sabah*, 31 Temmuz 1920, S. 598; Ali Kemal. “Tahminimizden Daha Aşağı.” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Ağustos 1920, S. 600; Ali Kemal. “Fikri mi? Şahsi mi?.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Ağustos 1920, S. 601; Ali Kemal. “Sır-ı Muvaffakiyet.” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Ağustos 1920, S. 602; Ali Kemal. “Yeni Rûh.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Ağustos 1920, S. 603; Ali Kemal. “İntibâh! İntibâh!.” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Ağustos 1920, S. 604; Ali Kemal. “Başka Bir Kafa.” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Ağustos 1920, S. 605; Ali Kemal. “Hayati Meseleler.” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Ağustos 1920, S. 606; Ali Kemal. “Rusya, Lehistan ve Devletler.” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Ağustos 1920, S. 607; Ali Kemal. “Niçin Sulhumuz Gecikti?.” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Ağustos 1920, S. 608; Ali Kemal. “Ya Çılgın Ya...” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Ağustos 1920, S. 609; Ali Kemal. “Takdir Yerine İtâb.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Ağustos 1920, S. 610; Ali Kemal. “Hakiki Mâtem.” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Ağustos 1920, S. 611; Ali

Kemal. “Âkıbetleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Ağustos 1920, S. 612; Ali Kemal. “Hâlimiz, Hâl-i Perişânımız.” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Ağustos 1920, S. 613; Ali Kemal. “Anadolu’da İntibâh.” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Ağustos 1920, S. 614; Ali Kemal. “Dârülfünûnumuz.” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Ağustos 1920, S. 615; Ali Kemal. “Temeli Kuramadık.” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Ağustos 1920, S. 617; Ali Kemal. “Avrupa’da Muâzene-i Siyasiyye.” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Ağustos 1920, S. 619; Ali Kemal. “Bir Ders-i İbret.” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Ağustos 1920, S. 620; Ali Kemal. “Bir Muammâ, Bir Mûcize.” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Ağustos 1920, S. 621; Ali Kemal. “Acı, Lakin Doğru.” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Ağustos 1920, S. 623; Ali Kemal. “Mâtemler İçinde Mâtem.” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Ağustos 1920, S. 624; Ali Kemal. “Kaht-ı Ricâle Çâre Nedir?.” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Ağustos 1920, S. 625; Ali Kemal. “İtilaf! İtilaf!.” *Peyâm-ı Sabah*, 31 Ağustos 1920, S. 626; Ali Kemal. “Hükümet-i Hâzıra ve Muhâlefet.” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Eylül 1920, S. 627; Ali Kemal. “Bu Halk İçinde Hakikat...” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Eylül 1920, S. 628; Ali Kemal. “Necâtımız Mümkündür, Fakat...” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Eylül 1920, S. 629; Ali Kemal. “Hulûs, Vuzûh.” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Eylül 1920, S. 630; Ali Kemal. “Târihin Ana Hatları.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Eylül 1920, S. 631; Ali Kemal. “Nefsimde Tecrübelerim.” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Eylül 1920, S. 632; Ali Kemal. “Rusya ve Avrupa.” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Eylül 1920, S. 633; Ali Kemal. “Faâliyete Muhtacız.” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Eylül 1920, S. 634; Ali Kemal. “Sana ne? Bana ne?.” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Eylül 1920, S. 635; Ali Kemal. “Ankara Yârânı.” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Eylül 1920, S. 636; Ali Kemal. “Tehlikeye Karşı Yürümek.” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Eylül 1920, S. 637; Ali Kemal. “Necât-ı Vatan.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Eylül 1920, S. 638; Ali Kemal. “Kerdeş Bu, Zemin Bu...” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Eylül 1920, S. 639; Ali Kemal. “Siyâsetin Mihekk Taşı.” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Eylül 1920, S. 640; Ali Kemal. “Muhâl, Mümkün.” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Eylül 1920, S. 641; Ali Kemal. “En Büyük Düşmanımız.” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Eylül 1920, S. 642; Ali Kemal. “Açık Mektûp.” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Eylül 1920, S. 643; Ali Kemal. “Sait Halim’in Cinâyeti Nedir?.” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Eylül 1920, S. 644; Ali Kemal. “Dost Sözü.” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Eylül 1920, S. 645; Ali Kemal. “Anadolu’nun Temin-i Asâyişi.” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Eylül 1920, S. 646; Ali Kemal. “Hürriyet ve Hürriyet Matbûât.” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Eylül 1920, S. 648; Ali Kemal. “Sulh ve Sükûn.” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Eylül 1920, S. 649; Ali Kemal.

“Siyâset Değil, Oyuncak.” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Eylül 1920, S. 650; Ali Kemal. “ElNecât Fi Elsıdk.” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Eylül 1920, S. 651; Ali Kemal. “Bir Ders-i Siyâset.” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Eylül 1920, S. 652; Ali Kemal. “Târihin Tekrarı.” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Eylül 1920, S. 653; Ali Kemal. “Cevâbımız.” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Eylül 1920, S. 654; Ali Kemal. “Yüzümüz Yok Hüdâya Yalvaracak!” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Eylül 1920, S. 655; Ali Kemal. “Bolşevikliğin Hâli ve İstikbâli.” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Eylül 1920, S. 656; Ali Kemal. “Felâkatin Büyüğü.” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Ekim 1920, S. 658; Ali Kemal. “Öldü Sanıyorduk.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Ekim 1920, S. 659; Ali Kemal. “Dârülfünûn Nedir?.” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Ekim 1920, S. 660; Ali Kemal. “İhtiyâcset, İhtiyâcset, İhtiyâç!.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Ekim 1920, S. 661; Ali Kemal. “O da Bir Siyâsettir.” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Ekim 1920, S. 662; Ali Kemal. “Bu Dert Eski Derttir.” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Ekim 1920, S. 664; Ali Kemal. “Fakat Ne Olacağız?.” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Ekim 1920, S. 665; Ali Kemal. “İstibdâd.” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Ekim 1920, S. 666; Ali Kemal. “Bir Kıvılcım Daha.” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Ekim 1920, S. 667; Ali Kemal. “İtidâl, İhtirâs.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Ekim 1920, S. 668; Ali Kemal. “Bu Devlet Nasıl Payidâr Olmuş?.” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Ekim 1920, S. 669; Ali Kemal. “Bir Siyâsete Muhtâcız.” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Ekim 1920, S. 670; Ali Kemal. “Kala Kala Biz Kaldık.” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Ekim 1920, S. 671; Ali Kemal. “Mefkûre!.” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Ekim 1920, S. 672; Ali Kemal. “En Son Hatâ.” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Ekim 1920, S. 673; Ali Kemal. “Osmanlıların Devr-i İtilâları.” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Ekim 1920, S. 674; Ali Kemal. “Niçin ve Nasıl?.” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Ekim 1920, S. 675; Ali Kemal. “Kim ve Ne?.” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Ekim 1920, S. 676; Ali Kemal. “Mesûl Kimdir?.” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Ekim 1920, S. 677; Ali Kemal. “Cevâbımız.” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Ekim 1920, S. 678; Ali Kemal. “Hükümet-i Hâzıra ve İctihâdımız.” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Ekim 1920, S. 680; Ali Kemal. “Siyâset ve Şâklâbânlık.” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Ekim 1920, S. 681; Ali Kemal. “İğrâk ve Ağlâk.” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Ekim 1920, S. 682; Ali Kemal. “Ne Tâli’i Yâr İnsanlar!.” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Ekim 1920, S. 683; Ali Kemal. “Halde Yaşamalıyız.” *Peyâm-ı Sabah*, 31 Ekim 1920, S. 684; Ali Kemal. “Yegâne Muvafakkıyet Yolu.” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Kasım 1920, S. 685; Ali Kemal. “İki Kanaât.” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Kasım 1920, S. 686; Ali Kemal. “Hâlîde Edip Hanım’a Cevap.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Kasım 1920, S. 687; Ali Kemal. “İnhisâr-ı Hamiyet.” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Kasım 1920,

S. 688; Ali Kemal. "Devletimizin Yeni Vazifeleri." *Peyâm-ı Sabah*, 5 Kasım 1920, S. 689; Ali Kemal. "Beyhûde Emek." *Peyâm-ı Sabah*, 6 Kasım 1920, S. 690; Ali Kemal. "Aynı Nevâ." *Peyâm-ı Sabah*, 7 Kasım 1920, S. 691; Ali Kemal. "Ne Latif Hesâp!." *Peyâm-ı Sabah*, 9 Kasım 1920, S. 693; Ali Kemal. "Alnımızın Yazısı." *Peyâm-ı Sabah*, 10 Kasım 1920, S. 694; Ali Kemal. "Harp! Harp!." *Peyâm-ı Sabah*, 11 Kasım 1920, S. 695; Ali Kemal. "Bir İnsan." *Peyâm-ı Sabah*, 12 Kasım 1920, S. 696; Ali Kemal. "Fenâ, Fenâ." *Peyâm-ı Sabah*, 13 Kasım 1920, S. 697; Ali Kemal. "Müdâfaa-i Milliyye ve Tarih." *Peyâm-ı Sabah*, 14 Kasım 1920, S. 698; Ali Kemal. "Bizde Ahâliyi Düşünen Var mı?." *Peyâm-ı Sabah*, 15 Kasım 1920, S. 699; Ali Kemal. "İklimin Fıtrata Tesiri." *Peyâm-ı Sabah*, 16 Kasım 1920, S. 700; Ali Kemal. "İntibâh ve Fırsat Zamânları." *Peyâm-ı Sabah*, 17 Kasım 1920, S. 701; Ali Kemal. "Bu Fırsatı da Kaçırırsak!." *Peyâm-ı Sabah*, 18 Kasım 1920, S. 702; Ali Kemal. "Ne İstedüğimizi ve Ne Yapacağımızı Bilsek!." *Peyâm-ı Sabah*, 19 Kasım 1920, S. 703; Ali Kemal. "Yine İki Yol Ağzındayız!." *Peyâm-ı Sabah*, 20 Kasım 1920, S. 704; Ali Kemal. "Vatandaşlarımıza." *Peyâm-ı Sabah*, 21 Kasım 1920, S. 705; Ali Kemal. "Biri Olmazsa Biri Daha." *Peyâm-ı Sabah*, 22 Kasım 1920, S. 706; Ali Kemal. "Siyâset Başka, Dostluk Başka." *Peyâm-ı Sabah*, 23 Kasım 1920, S. 707; Ali Kemal. "Cemiyet-i Milel." *Peyâm-ı Sabah*, 24 Kasım 1920, S. 708; Ali Kemal. "Bizde Ricâl-i Devlet." *Peyâm-ı Sabah*, 25 Kasım 1920, S. 709; Ali Kemal. "Hakkımız Sarihtir Fakat." *Peyâm-ı Sabah*, 26 Kasım 1920, S. 710; Ali Kemal. "Bir Nâme-i Siyâset." *Peyâm-ı Sabah*, 27 Kasım 1920, S. 711; Ali Kemal. "Londra Mülâkatı." *Peyâm-ı Sabah*, 28 Kasım 1920, S. 712; Ali Kemal. "Biz Tuzağa Düşecek Miyiz?." *Peyâm-ı Sabah*, 29 Kasım 1920, S. 713; Ali Kemal. "Kurban Ettik ve Ediyoruz." *Peyâm-ı Sabah*, 30 Kasım 1920, S. 714; Ali Kemal. "Fenâlığın Menşei." *Peyâm-ı Sabah*, 1 Aralık 1920, S. 715; Ali Kemal. "Herkes Vazifesini Bilseydi." *Peyâm-ı Sabah*, 2 Aralık 1920, S. 716; Ali Kemal. "İki Hükümet İki Siyâset." *Peyâm-ı Sabah*, 3 Aralık 1920, S. 717; Ali Kemal. "Korkarız Ki Kaçırdık." *Peyâm-ı Sabah*, 4 Aralık 1920, S. 718; Ali Kemal. "Vukuât Bizi Bekler mi?." *Peyâm-ı Sabah*, 5 Aralık 1920, S. 719; Ali Kemal. "Devletler, Yunanistan ve Biz." *Peyâm-ı Sabah*, 6 Aralık 1920, S. 720; Ali Kemal. "Bu Muhite Muhâlefet." *Peyâm-ı Sabah*, 7 Aralık 1920, S. 721; Ali Kemal. "Mesâib Kavm...." *Peyâm-ı Sabah*, 8 Aralık 1920, S. 722; Ali Kemal. "Bir Devre-i İmtihân." *Peyâm-ı Sabah*, 9 Aralık 1920, S. 723; Ali Kemal. "Bolşeviklik ve

Türklük.” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Aralık 1920, S. 724; Ali Kemal. “Korkunç Bir Vâdi.” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Aralık 1920, S. 725; Ali Kemal. “Ulûm-i Siyasiyye.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Aralık 1920, S. 726; Ali Kemal. “Ne Unuttular ve Ne Öğrendiler?.” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Aralık 1920, S. 727; Ali Kemal. “Nikbin ve Bedbin.” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Aralık 1920, S. 728; Ali Kemal. “Büyük Duygu.” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Aralık 1920, S. 729; Ali Kemal. “Yunanistan mı? Biz mi?.” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Aralık 1920, S. 730; Ali Kemal. “Bolşeviklik ve Çarlık.” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Aralık 1920, S. 731; Ali Kemal. “Hakk-ı Müdâfaa.” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Aralık 1920, S. 732; Ali Kemal. “Cehâlet! Kemâl-i Cehâlet!.” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Aralık 1920, S. 733; Ali Kemal. “İfrât ve Tefrît.” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Aralık 1920, S. 734; Ali Kemal. “Bir Lem’a İntibâh.” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Aralık 1920, S. 735; Ali Kemal. “Fecî Bir Oyun.” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Aralık 1920, S. 736; Ali Kemal. “Böyle Olmayacaktı.” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Aralık 1920, S. 737; Ali Kemal. “Bu Gidiş Gidiş Değil.” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Aralık 1920, S. 738; Ali Kemal. “Mesûliyet.” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Aralık 1920, S. 739; Ali Kemal. “Hadi Öyle Olsun.” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Aralık 1920, S. 740; Ali Kemal. “Erkân-ı Askeriyyemiz.” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Aralık 1920, S. 741; Ali Kemal. “Bir Ders.” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Aralık 1920, S. 742; Ali Kemal. “Felâketin Büyüğü.” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Aralık 1920, S. 743; Ali Kemal. “Vaziyet Belli Oldu.” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Aralık 1920, S. 744; Ali Kemal. “Küçük Hâdiseler.” *Peyâm-ı Sabah*, 31 Aralık 1920, S. 745; Ali Kemal. “Ne Kıymettâr Vakitler!.” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Ocak 1921, S. 746; Ali Kemal. “İtilafın Şark Siyâseti.” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Ocak 1921, S. 747; Ali Kemal. “İçtihad Bahsî.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Ocak 1921, S. 748; Ali Kemal. “İtidal ile.” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Ocak 1921, S. 749; Ali Kemal. “Edebiyatımız Siyâsetimiz.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Ocak 1921, S. 750; Ali Kemal. “İbret ve Nefret.” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Ocak 1921, S. 751; Ali Kemal. “Bir Makale Münâsebetiyle.” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Ocak 1921, S. 752; Ali Kemal. “Fenâlığın Menşei” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Ocak 1921, S. 753; Ali Kemal. “Ne Umuyorduk Ne Oldu!.” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Ocak 1921, S. 754; Ali Kemal. “Sah el Bakî.” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Ocak 1921, S. 755; Ali Kemal. “Niçin.” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Ocak 1921, S. 756; Ali Kemal. “Almanya ve Türk Teslihât.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Ocak 1921, S. 757; Ali Kemal. “Yok! Yok! Yok!.” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Ocak 1921, S. 758; Ali Kemal. “19 Kanûn-ı Sani.” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Ocak 1921, S. 759; Ali

Kemal. “Fransa’da Tebeddül-i Vükelâ.” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Ocak 1921, S. 760; Ali Kemal. “Bolşevikliğin Tekâmülü.” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Ocak 1921, S. 761; Ali Kemal. “Türklerde Celâdet-i Askeriyye.” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Ocak 1921, S. 762; Ali Kemal. “Yunan Hezimetinden Sonra.” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Ocak 1921, S. 763; Ali Kemal. “BAŞLIKSIZ.” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Ocak 1921, S. 764; Ali Kemal. “El Sâlih Seyyüdül Hükâm.” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Ocak 1921, S. 765; Ali Kemal. “Hatâlarımız.” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Ocak 1921, S. 766; Ali Kemal. “Ezeli Bir Zıddiyet.” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Ocak 1921, S. 767; Ali Kemal. “Bir Asır Sonra.” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Ocak 1921, S. 769; Ali Kemal. “Ne Fırsatlar Kaçırıldık?” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Ocak 1921, S. 770; Ali Kemal. “İkbâl ve İdbâr.” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Ocak 1921, S. 771; Ali Kemal. “İmkân-ı Kıyâm.” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Ocak 1921, S. 772; Ali Kemal. “Adl ve Hak Yolu.” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Ocak 1921, S. 773; Ali Kemal. “Avrupa Muvânezesinde Devletimiz.” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Ocak 1921, S. 774; Ali Kemal. “El Adl-ü Esasül Mülk.” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Ocak 1921, S. 775; Ali Kemal. “Ne İfrât! Ne İhtirâs!” *Peyâm-ı Sabah*, 31 Ocak 1921, S. 776; Ali Kemal. “Mühür Kimdeyse Süleyman O’dur!” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Şubat 1921, S. 777; Ali Kemal. “Siyâsette Kabadayılık.” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Şubat 1921, S. 778; Ali Kemal. “Dâvâ Basitleşti.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Şubat 1921, S. 779; Ali Kemal. “Şahsiyatın Fevkine.” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Şubat 1921, S. 780; Ali Kemal. “Düşündüğünü Söylemek.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Şubat 1921, S. 781; Ali Kemal. “Nereye Gidiyoruz?” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Şubat 1921, S. 782; Ali Kemal. “Doğru Öz, Doğru Söz.” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Şubat 1921, S. 783; Ali Kemal. “Ah, Minelcehl ve Halete!” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Şubat 1921, S. 784; Ali Kemal. “Sükûn-ü Fıkr ile.” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Şubat 1921, S. 785; Ali Kemal. “Ne Küstahlıklar! Fakat...” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Şubat 1921, S. 786; Ali Kemal. “Ankara ile İtilâf.” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Şubat 1921, S. 787; Ali Kemal. “Vahdet-i Milliyye.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Şubat 1921, S. 788; Ali Kemal. “Tarz-ı Müdâfaaları.” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Şubat 1921, S. 789; Ali Kemal. “Nisbetsiz, Faîdesiz ve Lüzûmsuz.” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Şubat 1921, S. 790; Ali Kemal. “Elverdi.” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Şubat 1921, S. 791; Ali Kemal. “Bir Hakikat-i Siyasiyye.” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Şubat 1921, S. 792; Ali Kemal. “Vahdet Lazımdı.” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Şubat 1921, S. 793; Ali Kemal. “Londra.” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Şubat 1921, S. 794; Ali Kemal. “İlk ve Son Muvaffakiyet.” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Şubat

1921, S. 795; Ali Kemal. “Akvâm-i Saîre Gibi.” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Şubat 1921, S. 797; Ali Kemal. “İlk Haberler.” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Şubat 1921, S. 798; Ali Kemal. “Bolşeviklik ve Çarlık.” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Şubat 1921, S. 799; Ali Kemal. “Ümitlerimiz, Endişelerimiz.” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Şubat 1921, S. 800; Ali Kemal. “Yunanlıların Hatâları.” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Şubat 1921, S. 801; Ali Kemal. “İlk Tesir ve Teessürler.” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Şubat 1921, S. 802; Ali Kemal. “Hatâdan Hatâya.” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Şubat 1921, S. 803; Ali Kemal. “En Büyük Tehlike.” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Şubat 1921, S. 804; Ali Kemal. “Gâye Birdir.” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Mart 1921, S. 805; Ali Kemal. “Hak ve Hakikat.” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Mart 1921, S. 806; Ali Kemal. “Siyah Bir Nokta.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Mart 1921, S. 807; Ali Kemal. “Kuvve-yi Teeyyidiyye.” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Mart 1921, S. 808; Ali Kemal. “Ankara ve Muhâlîfler.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Mart 1921, S. 809; Ali Kemal. “Ne Unuttular ve Ne Öğrendiler!.” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Mart 1921, S. 810; Ali Kemal. “Bu Sefer Olsun İntibâh!.” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Mart 1921, S. 811; Ali Kemal. “Yunanistan ve Rumlar.” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Mart 1921, S. 812; Ali Kemal. “Akl ve İrfân Yolu.” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Mart 1921, S. 813; Ali Kemal. “Devre-i İntizâr.” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Mart 1921, S. 814; Ali Kemal. “Çeşm-i İnsâf Gibi.” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Mart 1921, S. 815; Ali Kemal. “İstanbul’a Karşı.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Mart 1921, S. 816; Ali Kemal. “En Büyük Amil.” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Mart 1921, S. 817; Ali Kemal. “Dâvâ Yine O Dâvâdır.” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Mart 1921, S. 818; Ali Kemal. “Netice Nedir?.” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Mart 1921, S. 819; Ali Kemal. “Şimdi Ne Yapacağız?.” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Mart 1921, S. 820; Ali Kemal. “Hulûs Fikri ile.” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Mart 1921, S. 821; Ali Kemal. “Sulh mü Harp mi?.” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Mart 1921, S. 822; Ali Kemal. “Yalnız Sulh Değil, Salâh da!.” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Mart 1921, S. 823; Ali Kemal. “Büyük Bir Tebeddül Var.” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Mart 1921, S. 824; Ali Kemal. “Nedir? Bu Hoş Hava Değil!.” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Mart 1921, S. 825; Ali Kemal. “İzzet Paşa’nın Beyânâtı.” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Mart 1921, S. 826; Ali Kemal. “Haza Min Fazlı Rabbi.” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Mart 1921, S. 827; Ali Kemal. “Barut Kokuları.” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Mart 1921, S. 828; Ali Kemal. “Düşündüğümüzü Biperva Söyleyebiliriz.” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Mart 1921, S. 829; Ali Kemal. “Terakkî Tereddî Oldu.” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Mart 1921, S. 830; Ali Kemal. “Yine Ümitvarız.” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Mart 1921, S. 831; Ali Kemal. “Böyle Olmayacaktı.” *Peyâm-ı*

Sabah, 28 Mart 1921, S. 832; Ali Kemal. “Biz Kaçırdık Onlar Yakaladılar.” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Mart 1921, S. 833; Ali Kemal. “Hatâ İçinde Hatâ.” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Mart 1921, S. 834; Ali Kemal. “Türk’ün Günâhı Nedir?.” *Peyâm-ı Sabah*, 31 Mart 1921, S. 835; Ali Kemal. “Nûr-ı Hakîkate Karşı.” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Nisan 1921, S. 836; Ali Kemal. “Yunanistan’ın Gafleti.” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Nisan 1921, S. 837; Ali Kemal. “Nekabesiz Hakîkat.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Nisan 1921, S. 838; Ali Kemal. “Mesleksizlik.” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Nisan 1921, S. 839; Ali Kemal. “Hak ve Hakîkat Huzurunda.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Nisan 1921, S. 840; Ali Kemal. “Eskişehir.” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Nisan 1921, S. 841; Ali Kemal. “Kavur - Venizelos.” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Nisan 1921, S. 842; Ali Kemal. “Silahla Değil, Siyâsetle.” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Nisan 1921, S. 843; Ali Kemal. “Bir Şahid-i Adil.” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Nisan 1921, S. 844; Ali Kemal. “Harice Tesiri.” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Nisan 1921, S. 845; Ali Kemal. “Şaşkınlık!.” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Nisan 1921, S. 846; Ali Kemal. “Yeni Bir Safha.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Nisan 1921, S. 847; Ali Kemal. “Zavallı Anadolu!.” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Nisan 1921, S. 848; Ali Kemal. “Bir Nutkun Gavamızı.” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Nisan 1921, S. 849; Ali Kemal. “Bugünkü Gâyemiz.” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Nisan 1921, S. 850; Ali Kemal. “Mesûd Bir Hâdise.” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Nisan 1921, S. 851; Ali Kemal. “Bir Numûne-i İbret.” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Nisan 1921, S. 853; Ali Kemal. “Beyhude Bir Israr Boş Bir Cidâl.” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Nisan 1921, S. 854; Ali Kemal. “Bir Fikr-i Musib *Peyâm-ı Sabah*, 20 Nisan 1921, S. 855; Ali Kemal. “Ricâl ve Hadisât.” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Nisan 1921, S. 856; Ali Kemal. “Sulh.” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Nisan 1921, S. 858; Ali Kemal. “Hala mı?.” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Nisan 1921, S. 859; Ali Kemal. “Osmanlılık ve Milliyet Fikirleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Nisan 1921, S. 861; Ali Kemal. “Hercümerc.” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Nisan 1921, S. 862; Ali Kemal. “İnönü’nden Londra’ya.” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Nisan 1921, S. 864; Ali Kemal. “Dâima Avrupa’ya Bağlıyız.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Mayıs 1921, S. 868; Ali Kemal. “İtidâle Muhtacız.” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Mayıs 1921, S. 869; Ali Kemal. “Avrupa- Asya.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Mayıs 1921, S. 870; Ali Kemal. “Endişemiz Nedir?.” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Mayıs 1921, S. 872; Ali Kemal. “Doğru Bir Hareket?.” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Mayıs 1921, S. 875; Ali Kemal. “Muvakkaten Olsun!.” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Mayıs 1921, S. 876; Ali Kemal. “Biz Ders Almalıyız.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Mayıs 1921, S. 877; Ali Kemal. “Yunanistan Dür-Endiş Olaydı!.” *Peyâm-ı Sabah*,

13 Mayıs 1921, S. 878; Ali Kemal. “Büyük Bir Noksânımız.” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Mayıs 1921, S. 879; Ali Kemal. “İki İçtihad.” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Mayıs 1921, S. 881; Ali Kemal. “Mektep, Yine Mektep, Dâima Mektep.” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Mayıs 1921, S. 883; Ali Kemal. “Teşkilât! Teşkilât!” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Mayıs 1921, S. 884; Ali Kemal. “Ankara’da Fikr-i Muhâlefet.” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Mayıs 1921, S. 885; Ali Kemal. “Muzır Bir İhtilâf.” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Mayıs 1921, S. 886; Ali Kemal. “Bir Kimsesiz Belâzede.” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Mayıs 1921, S. 887; Ali Kemal. “Bir Ders Daha.” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Mayıs 1921, S. 888; Ali Kemal. “Dirisinden Bir Türlü...” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Mayıs 1921, S. 889; Ali Kemal. “Ankara Buhrânı.” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Mayıs 1921, S. 890; Ali Kemal. “Necât Çareleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Mayıs 1921, S. 893; Ali Kemal. “Nerelerde Yanılıyor?” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Mayıs 1921, S. 894; Ali Kemal. “Ezeli Hakikatler.” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Mayıs 1921, S. 895; Ali Kemal. “Niçin Ayrıldık?” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Haziran 1921, S. 897; Ali Kemal. “Ankara- Moskova.” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Haziran 1921, S. 898; Ali Kemal. “Bekir Sami Bey’le.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Haziran 1921, S. 899; Ali Kemal. “En Büyük Gafletleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Haziran 1921, S. 901; Ali Kemal. “Eğrilik.” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Haziran 1921, S. 903; Ali Kemal. “Yeni Bir Safha.” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Haziran 1921, S. 904; Ali Kemal. “Mesûl Kimdir?” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Haziran 1921, S. 905; Ali Kemal. “Yine Yaşasınlar.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Haziran 1921, S. 906; Ali Kemal. “Ne Fikirler! Ne İnsanlar!?” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Haziran 1921, S. 907; Ali Kemal. “Vükelâdan Tebeddül Münâsebetiyle.” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Haziran 1921, S. 908; Ali Kemal. “Yeni Vükelâdan Ne Bekliyoruz?” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Haziran 1921, S. 909; Ali Kemal. “Yazıktır, Günâhtır.” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Haziran 1921, S. 910; Ali Kemal. “İtidâl ve İtilâfa Doğru.” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Haziran 1921, S. 912; Ali Kemal. “Fevzi Paşa’nın Beyânâtı.” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Haziran 1921, S. 913; Ali Kemal. “İki Tezhib Arasında.” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Haziran 1921, S. 914; Ali Kemal. “Hep O Siyâset.” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Haziran 1921, S. 915; Ali Kemal. “Bir Teşbih Münâsebetiyle.” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Haziran 1921, S. 916; Ali Kemal. “Ne Oluyor? Ne Bitiyor?” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Haziran 1921, S. 917; Ali Kemal. “Nasıl Def Etmeliyiz?” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Haziran 1921, S. 918; Ali Kemal. “Bir An Mühim?” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Haziran 1921, S. 919; Ali Kemal. “Yunanistan’ın

Bile.” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Haziran 1921, S. 920; Ali Kemal. “Ankara ve Enver.” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Haziran 1921, S. 921; Ali Kemal. “Teşkilâtın Ehemmiyeti.” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Haziran 1921, S. 922; Ali Kemal. “Red Cevabından Sonra.” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Haziran 1921, S. 923; Ali Kemal. “Müessir Perde Puş!...” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Haziran 1921, S. 924; Ali Kemal. “Bu Devlet Ne idi? Ne Oldu?.” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Temmuz 1921, S. 925; Ali Kemal. “Fenâ Bir Sulh.” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Temmuz 1921, S. 926; Ali Kemal. “Biz Ne Diyorduk?.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Temmuz 1921, S. 927; Ali Kemal. “Niçin Muvaffak Olamıyoruz?.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Temmuz 1921, S. 929; Ali Kemal. “Bu Devletin Düstûr-u Esâsları.” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Temmuz 1921, S. 930; Ali Kemal. “Bir Vesîka.” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Temmuz 1921, S. 931; Ali Kemal. “Düşman Sözü.” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Temmuz 1921, S. 932; Ali Kemal. “Artık Elvermedi mi?.” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Temmuz 1921, S. 933; Ali Kemal. “Sulh! Sulh!.” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Temmuz 1921, S. 934; Ali Kemal. “Ufk-ı Siyasiyemiz *Peyâm-ı Sabah*, 11 Temmuz 1921, S. 935; Ali Kemal. “Seksen Beş Yıl Oldu.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Temmuz 1921, S. 936; Ali Kemal. “Tehlikeye Karşı.” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Temmuz 1921, S. 937; Ali Kemal. “Siyâsette Dostluk.” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Temmuz 1921, S. 938; Ali Kemal. “Haile- Harb.” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Temmuz 1921, S. 940; Ali Kemal. “Nasib-i Ezelimiz.” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Temmuz 1921, S. 941; Ali Kemal. “Babîâli Siyâseti.” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Temmuz 1921, S. 944; Ali Kemal. “Hakikat.” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Temmuz 1921, S. 945; Ali Kemal. “Kara Haberlere Karşı.” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Temmuz 1921, S. 946; Ali Kemal. “Hayâl ve Hakikat.” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Temmuz 1921, S. 947; Ali Kemal. “Matem İçinde Matem.” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Temmuz 1921, S. 948; Ali Kemal. “Vahdet, Fakat.” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Temmuz 1921, S. 949; Ali Kemal. “Zafer-i Nihai.” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Temmuz 1921, S. 950; Ali Kemal. “Son Dereceye Kadar!....” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Temmuz 1921, S. 951; Ali Kemal. “Hükümet Hükümet.” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Temmuz 1921, S. 953; Ali Kemal. “Ne Belâ İmiş!.” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Temmuz 1921, S. 954; Ali Kemal. “Yegâne Necât Yolu.” *Peyâm-ı Sabah*, 31 Temmuz 1921, S. 955; Ali Kemal. “Kurd Masalı.” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Ağustos 1921, S. 956; Ali Kemal. “Ders-i İtibâh.” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Ağustos 1921, S. 957; Ali Kemal. “En Büyük Hatâ.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Ağustos 1921, S. 958; Ali Kemal. “Bir Kere de Millete Sorulsa!..” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Ağustos 1921, S. 959; Ali Kemal.

“İçtiḥâdının Eri İnsan.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Ağustos 1921, S. 960; Ali Kemal. “Bir Tekzîb Münâsebetiyle.” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Ağustos 1921, S. 961; Ali Kemal. “Dâvâmız ve Meclis-i Ali.” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Ağustos 1921, S. 962; Ali Kemal. “Bolşeviklik ve İttihât ve Terakkî.” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Ağustos 1921, S. 963; Ali Kemal. “Muhâlefet Bahsi.” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Ağustos 1921, S. 964; Ali Kemal. “İtalya’nın Şark Siyâseti.” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Ağustos 1921, S. 965; Ali Kemal. “İki Kanaât.” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Ağustos 1921, S. 966; Ali Kemal. “Hakîkatten Mâlihulyâyâ.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Ağustos 1921, S. 967; Ali Kemal. “Emr-i Mutlak ve Ahd.” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Ağustos 1921, S. 968; Ali Kemal. “Hakk-ı Hayat ve İstiklâl.” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Ağustos 1921, S. 969; Ali Kemal. “Fakat Bizimle Değil.” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Ağustos 1921, S. 970; Ali Kemal. “Ağla, Ey Gözlerim, Ağla.” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Ağustos 1921, S. 971; Ali Kemal. “Meşrûtiyet Hükûmeti.” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Ağustos 1921, S. 956; Ali Kemal. “Bir İçtiḥâdın İflâsı.” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Ağustos 1921, S. 956; Ali Kemal. “Ne Kudret!.” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Ağustos 1921, S. 956; Ali Kemal. “Safsatan Safsataya.” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Ağustos 1921, S. 956; Ali Kemal. “Bir Nutuk İntibâhâmız.” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Ağustos 1921, S. 956; Ali Kemal. “Ustaca Bir Siyâset.” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Ağustos 1921, S. 956; Ali Kemal. “Siyâset-i Mâlîyemiz.” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Ağustos 1921, S. 956; Ali Kemal. “Aynı Hâl Aynı Felâket.” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Ağustos 1921, S. 956; Ali Kemal. “Yeni Vaziyet.” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Ağustos 1921, S. 980; Ali Kemal. “Hakikat.” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Ağustos 1921, S. 981; Ali Kemal. “Meşrûtiyet Mesûliyetle Mukayyedir.” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Ağustos 1921, S. 982; Ali Kemal. “Beklediklerimiz.” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Eylül 1921, S. 984; Ali Kemal. “Hakikî Müdâfaa-ı Milliyye.” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Eylül 1921, S. 985; Ali Kemal. “Fa’aliyyet-i Siyasiyye.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Eylül 1921, S. 986; Ali Kemal. “İhtirâs ve İtidâl.” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Eylül 1921, S. 987; Ali Kemal. “Bir Doğru, Bin Yalân.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Eylül 1921, S. 988; Ali Kemal. “Kuvvet ve Menfaât.” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Eylül 1921, S. 990; Ali Kemal. “Bir Numûne-i İbret.” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Eylül 1921, S. 991; Ali Kemal. “İki Safha.” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Eylül 1921, S. 992; Ali Kemal. “Anadolu’dan En Son Sadâlar.” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Eylül 1921, S. 993; Ali Kemal. “Düşmanın Endişeleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Eylül 1921, S. 994; Ali Kemal. “Tarihe Bir Nazar.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Eylül 1921, S. 995; Ali Kemal. “Kastî BirMugâlata.”

Peyâm-ı Sabah, 13 Eylül 1921, S. 996; Ali Kemal. “Ne Oluyoruz? Nereye Gidiyoruz?.” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Eylül 1921, S. 997; Ali Kemal. “Bir Tebliğ Münâsebetiyle.” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Eylül 1921, S. 998; Ali Kemal. “Muhâlefetin Fazîleti.” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Eylül 1921, S. 999; Ali Kemal. “Hak ve Bâtıl.” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Eylül 1921, S. 1000; Ali Kemal. “Cezâ-i Amel.” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Eylül 1921, S. 1001; Ali Kemal. “Cihân Hercümerci ve Biz.” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Eylül 1921, S. 1002; Ali Kemal. “Tahdit-i Teslihât ve Biz.” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Eylül 1921, S. 1003; Ali Kemal. “Hakikat-i Hâl.” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Eylül 1921, S. 1004; Ali Kemal. “Nasibe-i Harb.” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Eylül 1921, S. 1005; Ali Kemal. “Milliyyet Şâhikaları.” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Eylül 1921, S. 1006; Ali Kemal. “Malhulyâ.” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Eylül 1921, S. 1007; Ali Kemal. “İhtirâs Düşkünleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Eylül 1921, S. 1008; Ali Kemal. “Öbür Cephe!.” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Eylül 1921, S. 1009; Ali Kemal. “Evveli ve Ahiri.” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Eylül 1921, S. 1010; Ali Kemal. “Tavassut ve Sulh.” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Eylül 1921, S. 1011; Ali Kemal. “En Büyük Tehlike.” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Eylül 1921, S. 1012; Ali Kemal. “En Büyük Düşman.” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Eylül 1921, S. 1013; Ali Kemal. “Hem Kel, Hem Fodul.” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Ekim 1921, S. 1014; Ali Kemal. “İstanbul’u Düşünmeliyiz.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Ekim 1921, S. 1016; Ali Kemal. “Zırvaladılar, Fakat.” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Ekim 1921, S. 1017; Ali Kemal. “Fenâlığın Mebdei.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Ekim 1921, S. 1018; Ali Kemal. “Keşke Yanılsaydık!..” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Ekim 1921, S. 1019; Ali Kemal. “Doğru ve Eğri.” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Ekim 1921, S. 1021; Ali Kemal. “Bir Düğüm Ki Çözülmedi, Gitti.” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Ekim 1921, S. 1022; Ali Kemal. “Nasıl İş Çıgırından Çıktı?.” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Ekim 1921, S. 1023; Ali Kemal. “Niçin Rahmet Okutuyoruz?.” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Ekim 1921, S. 1024; Ali Kemal. “Muâheze Kolay İdi!.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Ekim 1921, S. 1025; Ali Kemal. “Hakikî Mesûl Biziz.” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Ekim 1921, S. 1026; Ali Kemal. “Tavassut Sözleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Ekim 1921, S. 1027; Ali Kemal. “Devlet ve Milleti Kurtaranlar.” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Ekim 1921, S. 1028; Ali Kemal. “Su Uyur, Düşman Uyumaz.” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Ekim 1921, S. 1029; Ali Kemal. “İki Hercümerç ve Biz.” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Ekim 1921, S. 1031; Ali Kemal. “Düşman Sözleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Ekim 1921, S. 1032; Ali Kemal. “Bu Devrin En Birinci Derdi.” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Ekim

1921, S. 1033; Ali Kemal. "Mu'tedil Türkler ve Öbürleri." *Peyâm-ı Sabah*, 21 Ekim 1921, S. 1034; Ali Kemal. "Anlamadılar ve Anlamazlar." *Peyâm-ı Sabah*, 22 Ekim 1921, S. 1035; Ali Kemal. "Şark Siyâseti." *Peyâm-ı Sabah*, 24 Ekim 1921, S. 1037; Ali Kemal. "Serâb! Serâb!." *Peyâm-ı Sabah*, 25 Ekim 1921, S. 1038; Ali Kemal. "İşimiz Yolunda mı Yolunda!...." *Peyâm-ı Sabah*, 26 Ekim 1921, S. 1039; Ali Kemal. "İpin Ucu." *Peyâm-ı Sabah*, 27 Ekim 1921, S. 1040; Ali Kemal. "Olmazdı, Yine de Olamaz." *Peyâm-ı Sabah*, 29 Ekim 1921, S. 1042; Ali Kemal. "Güç Bir Muâdele." *Peyâm-ı Sabah*, 30 Ekim 1921, S. 1043; Ali Kemal. "Felâketin Mebdeî." *Peyâm-ı Sabah*, 31 Ekim 1921, S. 1044; Ali Kemal. "Ya Maâzallah!..." *Peyâm-ı Sabah*, 1 Kasım 1921, S. 1045; Ali Kemal. "Siyasi Cepheler." *Peyâm-ı Sabah*, 2 Kasım 1921, S. 1046; Ali Kemal. "Enver ve Hempâleri Öldüler!." *Peyâm-ı Sabah*, 3 Kasım 1921, S. 1047; Ali Kemal. "Muhâlefetin Mevkii." *Peyâm-ı Sabah*, 4 Kasım 1921, S. 1048; Ali Kemal. "Nerede Yanılıyor?." *Peyâm-ı Sabah*, 5 Kasım 1921, S. 1049; Ali Kemal. "Sulh Müzâkereler, Ankara ve Yunan." *Peyâm-ı Sabah*, 6 Kasım 1921, S. 1050; Ali Kemal. "Düşmanın Karınca Olsa..." *Peyâm-ı Sabah*, 7 Kasım 1921, S. 1051; Ali Kemal. "İttihât ve Terakkî ve Kuvâ-yi Milliyye." *Peyâm-ı Sabah*, 9 Kasım 1921, S. 1053; Ali Kemal. "Fikir ve Kuvvet." *Peyâm-ı Sabah*, 10 Kasım 1921, S. 1054; Ali Kemal. "Gülürtüye Pâpûş Bırakmak." *Peyâm-ı Sabah*, 11 Kasım 1921, S. 1055; Ali Kemal. "Hâtıme'ye Yaklaşıyor Muyuz?." *Peyâm-ı Sabah*, 13 Kasım 1921, S. 1057; Ali Kemal. "Birlik ve Dirlik." *Peyâm-ı Sabah*, 14 Kasım 1921, S. 1058; Ali Kemal. "Vaşington İctimaî Münâsebetiyle." *Peyâm-ı Sabah*, 16 Kasım 1921, S. 1059; Ali Kemal. "Yapma Fikirler ve Yapma Çiçekler." *Peyâm-ı Sabah*, 17 Kasım 1921, S. 1060; Ali Kemal. "Sulh Emâreleri." *Peyâm-ı Sabah*, 18 Kasım 1921, S. 1061; Ali Kemal. "İstanbul Münâsebetiyle." *Peyâm-ı Sabah*, 19 Kasım 1921, S. 1062; Ali Kemal. "Ufkumuz Yine Karardı." *Peyâm-ı Sabah*, 20 Kasım 1921, S. 1063; Ali Kemal. "Siyâsette Şimâriklik." *Peyâm-ı Sabah*, 21 Kasım 1921, S. 1064; Ali Kemal. "İngiltere ve Dâvâmız." *Peyâm-ı Sabah*, 22 Kasım 1921, S. 1065; Ali Kemal. "Ankara Harp Demektir." *Peyâm-ı Sabah*, 23 Kasım 1921, S. 1066; Ali Kemal. "Çürük Bir Siyâset." *Peyâm-ı Sabah*, 24 Kasım 1921, S. 1067; Ali Kemal. "Ör, Fakat Dinle." *Peyâm-ı Sabah*, 25 Kasım 1921, S. 1068; Ali Kemal. "Vediatullâh İmiş!." *Peyâm-ı Sabah*, 26 Kasım 1921, S. 1069; Ali Kemal. "Sulh mü Harp mi?." *Peyâm-ı Sabah*, 27 Kasım 1921, S. 1070; Ali Kemal. "Doğru Sözler." *Peyâm-ı*

Sabah, 28 Kasım 1921, S. 1071; Ali Kemal. “Anlaşılmaz Bir İctihâd.” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Kasım 1921, S. 1072; Ali Kemal. “Askerliğin Faîdeleri, Zararları.” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Kasım 1921, S. 1073; Ali Kemal. “Ah, Mine’l Cehil!.” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Aralık 1921, S. 1074; Ali Kemal. “Son Safsata.” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Aralık 1921, S. 1075; Ali Kemal. “Siyâsette Samimilik.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Aralık 1921, S. 1076; Ali Kemal. “Emperyâlizm! Kapitâlizm!.” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Aralık 1921, S. 1077; Ali Kemal. “Hadisâtta İstihracımız.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Aralık 1921, S. 1078; Ali Kemal. “Ninni.” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Aralık 1921, S. 1079; Ali Kemal. “Umarız ve Dileriz ki Yalândır.” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Aralık 1921, S. 1080; Ali Kemal. “Enver.” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Aralık 1921, S. 1081; Ali Kemal. “Nasıl Dediklerimize Geliyorlar.” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Aralık 1921, S. 1082; Ali Kemal. “Öldürme....” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Aralık 1921, S. 1083; Ali Kemal. “Cehâlet, Gaflet, Belâhat.” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Aralık 1921, S. 1084; Ali Kemal. “Elcezâ.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Aralık 1921, S. 1085; Ali Kemal. “Niçin Uzadı?.” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Aralık 1921, S. 1086; Ali Kemal. “Neye Muhtâç İdik?.” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Aralık 1921, S. 1088; Ali Kemal. “... Bir Bahara Dahi.” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Aralık 1921, S. 1089; Ali Kemal. Kânûn-i Esâsî Müzâkereleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Aralık 1921, S. 1090; Ali Kemal. “Meşrûtiyet ve Milliyyet.” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Aralık 1921, S. 1091; Ali Kemal. “Büyük Düşünceler.” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Aralık 1921, S. 1092; Ali Kemal. “Teşkilât ve Islâhât Derdi.” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Aralık 1921, S. 1093; Ali Kemal. “Meselenin Ruhu.” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Aralık 1921, S. 1095; Ali Kemal. “Fazla Düğün, Fazla Dernek!.” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Aralık 1921, S. 1096; Ali Kemal. “Tubâ Siyâseti.” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Aralık 1921, S. 1097; Ali Kemal. “Hiyânet-i Vataniyye.” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Aralık 1921, S. 1098; Ali Kemal. “Ekalliyetlerin Hukûku.” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Aralık 1921, S. 1099; Ali Kemal. “Halkımız Kôr ve Câhil İmiş!.” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Aralık 1921, S. 1100; Ali Kemal. “Ahmak Dostlar.” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Aralık 1921, S. 1101; Ali Kemal. “Moskoflar ve Biz.” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Aralık 1921, S. 1102; Ali Kemal. “Milliyyet Bahsî.” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Aralık 1921, S. 1103; Ali Kemal. “İstiklâl-i Osmanî Münâsebetiyle.” *Peyâm-ı Sabah*, 31 Aralık 1921, S. 1104; Ali Kemal. “Bu Sefer Ne Yapacağız?.” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Ocak 1922, S. 1105; Ali Kemal. “Ankara Eğlenceleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Ocak 1922, S. 1106; Ali Kemal. “Fenâ Gidiyoruz.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Ocak 1922, S.

1107; Ali Kemal. “Akli ve İ’tidâl Sahipleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Ocak 1922, S. 1108; Ali Kemal. “Halk Hükümeti Böyle Olur!” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Ocak 1922, S. 1109; Ali Kemal. “Muâheze Kolay İse de...” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Ocak 1922, S. 1110; Ali Kemal. “Artık Tarfe Oldu!” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Ocak 1922, S. 1111; Ali Kemal. “Avrupalılar ve Türkler.” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Ocak 1922, S. 1112; Ali Kemal. “İhtilâl ve İnhilâl.” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Ocak 1922, S. 1113; Ali Kemal. “Cihânın Sulh ve Salâhı.” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Ocak 1922, S. 1114; Ali Kemal. “Ağlamalı mı Gülmeli mi?.” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Ocak 1922, S. 1115; Ali Kemal. “Gülmeli, Ağlamalı.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Ocak 1922, S. 1116; Ali Kemal. “Zaaf Siyâseti.” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Ocak 1922, S. 1117; Ali Kemal. “Bir İstifâ Münâsebetiyle.” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Ocak 1922, S. 1118; Ali Kemal. “Can Cana, Baş Başa.” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Ocak 1922, S. 1119; Ali Kemal. “Pû Ankara.” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Ocak 1922, S. 1121; Ali Kemal. “İki Nokta-i Nazar.” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Ocak 1922, S. 1122; Ali Kemal. “İhtilâf Rahmettir.” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Ocak 1922, S. 1123; Ali Kemal. “Muazzez ve Mukaddes.” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Ocak 1922, S. 1124; Ali Kemal. “Acaba Çilemiz Doldu mu?.” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Ocak 1922, S. 1125; Ali Kemal. “Meşveret Hikâyeleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Ocak 1922, S. 1126; Ali Kemal. “Değiliz ve Olmak da İstemeyiz.” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Ocak 1922, S. 1127; Ali Kemal. “İtidâl ile.” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Ocak 1922, S. 1128; Ali Kemal. “Dilimizde Var, Gönümüz Yok.” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Ocak 1922, S. 1129; Ali Kemal. “Avrupa ve Amerika.” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Ocak 1922, S. 1130; Ali Kemal. “Bir Celse.” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Ocak 1922, S. 1131; Ali Kemal. “Siyâset Kurbanları.” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Ocak 1922, S. 1133; Ali Kemal. “Moskova ve Ankara.” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Ocak 1922, S. 1134; Ali Kemal. “İnsâf.” *Peyâm-ı Sabah*, 31 Ocak 1922, S. 1135; Ali Kemal. “Osmanlılar ve Ekalliyetlerin Hukûku.” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Şubat 1922, S. 1136; Ali Kemal. “Asya ve Avrupa.” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Şubat 1922, S. 1137; Ali Kemal. “Düşman Sözleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Şubat 1922, S. 1138; Ali Kemal. “Son Safha.” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Şubat 1922, S. 1139; Ali Kemal. “Düşmanlarımızın Faâliyetleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Şubat 1922, S. 1140; Ali Kemal. “Heyet-i Murahhasa.” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Şubat 1922, S. 1141; Ali Kemal. “Bizi Ancak İtidâl Kurtarabilir.” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Şubat 1922, S. 1142; Ali Kemal. ““Çağadamard”ın Hücûmları.” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Şubat 1922, S. 1143; Ali Kemal. “Askerlik ve Biz.” *Peyâm-ı Sabah*, 9

Şubat 1922, S. 1144; Ali Kemal. “Bitecek mi? Bitmeyecek mi?.” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Şubat 1922, S. 1145; Ali Kemal. “İki Mesele.” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Şubat 1922, S. 1146; Ali Kemal. “Bir Miyâr Siyâset.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Şubat 1922, S. 1147; Ali Kemal. “Bağrı Yanık Bir Halk.” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Şubat 1922, S. 1148; Ali Kemal. “Şark ve Garp.” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Şubat 1922, S. 1150; Ali Kemal. “Bizi Nasıl Muhâkeme Ediyorlar?.” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Şubat 1922, S. 1151; Ali Kemal. “Sebepler ve Neticeler.” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Şubat 1922, S. 1152; Ali Kemal. “Anadolu’da Ümrân, Terakkî, Teâlî.” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Şubat 1922, S. 1153; Ali Kemal. “Uyutmak, Avutmak.” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Şubat 1922, S. 1155; Ali Kemal. “Bir Muhitin Sermestisi.” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Şubat 1922, S. 1156; Ali Kemal. “Bir Tezhîbe İhtiyâcımız.” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Şubat 1922, S. 1157; Ali Kemal. “Gâyelerimiz Birdir, Fakat...” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Şubat 1922, S. 1158; Ali Kemal. “Bu Fırsatı da mı Kaçırıyoruz?.” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Şubat 1922, S. 1159; Ali Kemal. “Su Uyur Düşman Uyumaz.” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Şubat 1922, S. 1160; Ali Kemal. “Ciddiyet Yok.” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Şubat 1922, S. 1161; Ali Kemal. “Bolşeviklerin Tekâmül-i Siyâsileri.” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Şubat 1922, S. 1162; Ali Kemal. “Biraz Fikr-i Selim _ Lütfen.” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Şubat 1922, S. 1163; Ali Kemal. “Sulh ve Salâha Doğru.” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Mart 1922, S. 1164; Ali Kemal. “Teşkilât-i Esâsiyye.” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Mart 1922, S. 1165; Ali Kemal. “Mithat Paşa İçin.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Mart 1922, S. 1166; Ali Kemal. “Sükût Altındır.” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Mart 1922, S. 1167; Ali Kemal. “Hep Bir Gâye İçin.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Mart 1922, S. 1168; Ali Kemal. “İzzet Paşa’nın Seyâhati.” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Mart 1922, S. 1170; Ali Kemal. “Ateşle Oynuyorlar.” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Mart 1922, S. 1171; Ali Kemal. “Galat-ı Rü’yet.” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Mart 1922, S. 1172; Ali Kemal. “Yine Harp Afeti mi?.” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Mart 1922, S. 1173; Ali Kemal. “Ektiğimizi Biçeceğiz.” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Mart 1922, S. 1174; Ali Kemal. “Büyük Düşünceler.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Mart 1922, S. 1175; Ali Kemal. “Kuvvetleri ve Vazifemiz.” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Mart 1922, S. 1176; Ali Kemal. “Çuvâl Çuvâl Söz.” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Mart 1922, S. 1177; Ali Kemal. “Fikrimizin Eri Olmalıyız.” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Mart 1922, S. 1178; Ali Kemal. “Muhitimizin Son Vaziyeti.” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Mart 1922, S. 1179; Ali Kemal. “Yunanistan’ın Vaziyeti.” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Mart 1922, S. 1180; Ali Kemal. “Londra’da Ankara Heyeti.”

Peyâm-ı Sabah, 18 Mart 1922, S. 1181; Ali Kemal. “Kanûn-i Sâni 1918.” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Mart 1922, S. 1182; Ali Kemal. “Fenâ Adamlar, Fenâ Yollar.” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Mart 1922, S. 1183; Ali Kemal. “Anadolu’da Bolşevik Dolapları.” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Mart 1922, S. 1184; Ali Kemal. “Alman Tuzağı.” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Mart 1922, S. 1185; Ali Kemal. “Siyâsette Seciye Gerektir.” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Mart 1922, S. 1186; Ali Kemal. “Doğru Söz.” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Mart 1922, S. 1187; Ali Kemal. “İlk Teklif.” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Mart 1922, S. 1188; Ali Kemal. “Vaziyet Tavazzuh Etti.” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Mart 1922, S. 1189; Ali Kemal. “İki Müşkül Nokta.” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Mart 1922, S. 1190; Ali Kemal. “Son Karâr.” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Mart 1922, S. 1191; Ali Kemal. “Üç Sene Sonra....” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Mart 1922, S. 1192; Ali Kemal. “Asya ve Avrupa Arasında.” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Mart 1922, S. 1193; Ali Kemal. “Es Sulh-u Seyyidül Ahkâm.” *Peyâm-ı Sabah*, 31 Mart 1922, S. 1194; Ali Kemal. “Siyâsette Kin.” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Nisan 1922, S. 1195; Ali Kemal. “Acz Alâmeti.” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Nisan 1922, S. 1196; Ali Kemal. “Cenova.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Nisan 1922, S. 1197; Ali Kemal. “Vaziyet Nedir?.” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Nisan 1922, S. 1198; Ali Kemal. “Bir Alet-i Fesât.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Nisan 1922, S. 1199; Ali Kemal. “Dârülfünûnda.” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Nisan 1922, S. 1200; Ali Kemal. “Mütârekenin Ankaraca Kabulü.” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Nisan 1922, S. 1201; Ali Kemal. “Tefsir, Tavis, Tezvir.” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Nisan 1922, S. 1202; Ali Kemal. “Biz Hürüz, Fakat Onlar....” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Nisan 1922, S. 1203; Ali Kemal. “Aynı İğfâl, Aynı Tezvir.” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Nisan 1922, S. 1204; Ali Kemal. “Cenova’nın İçYüzü.” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Nisan 1922, S. 1205; Ali Kemal. “Bizde Efkâr-ı Umûmiyye.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Nisan 1922, S. 1206; Ali Kemal. “Osmanlılık Fikri.” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Nisan 1922, S. 1207; Ali Kemal. “Ne Cevâp Verdiler.” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Nisan 1922, S. 1208; Ali Kemal. “Bir Hâdiseden Ders-i Hükümet.” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Nisan 1922, S. 1209; Ali Kemal. “Tarihin Tekerrürü.” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Nisan 1922, S. 1210; Ali Kemal. “Ankara’ya Cevap.” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Nisan 1922, S. 1211; Ali Kemal. “Bir Muammâ.” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Nisan 1922, S. 1212; Ali Kemal. “Hele Bir Kere Sulh Olsun!.” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Nisan 1922, S. 1213; Ali Kemal. “Tehlike-i Harp.” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Nisan 1922, S. 1214; Ali Kemal. “Evvelden Hiçti Şimdi Hep!.” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Nisan 1922, S. 1216; Ali Kemal. “Ankara ve Sulh.” *Peyâm-ı*

Sabah, 23 Nisan 1922, S. 1217; Ali Kemal. “Kuvvetten Siyâsete.” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Nisan 1922, S. 1218; Ali Kemal. “Ankara’nın Yeni Cevâbı.” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Nisan 1922, S. 1219; Ali Kemal. “İhtirâs Adeseleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Nisan 1922, S. 1220; Ali Kemal. “Türkten Başka.” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Nisan 1922, S. 1221; Ali Kemal. “Cihâd-ı Hürriyet.” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Nisan 1922, S. 1222; Ali Kemal. “Su Uyur Düşman Uyumaz.” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Nisan 1922, S. 1223; Ali Kemal. “Cenova Mü’temer Kebiri.” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Nisan 1922, S. 1224; Ali Kemal. “Babîâlî’nin Cevâbı.” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Mayıs 1922, S. 1225; Ali Kemal. “Sulh! Sulh! Sulh!” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Mayıs 1922, S. 1226; Ali Kemal. “Hakikat, Hayâl.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Mayıs 1922, S. 1227; Ali Kemal. “Ben! Hazretleri ve Biz! Kulları.” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Mayıs 1922, S. 1228; Ali Kemal. “Niçin?.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Mayıs 1922, S. 1229; Ali Kemal. “Bir Hayât.” *Peyâm-ı Sabah*, 6 Mayıs 1922, S. 1230; Ali Kemal. “Menfaatperestlik, Münâfıklık.” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Mayıs 1922, S. 1231; Ali Kemal. “İstibdâd ve İstinâf.” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Mayıs 1922, S. 1232; Ali Kemal. “(Cenova)da Son Safha.” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Mayıs 1922, S. 1233; Ali Kemal. “Koca Ahmet Cevdet Bey!” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Mayıs 1922, S. 1234; Ali Kemal. “Anadolu’nun Dâstânı.” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Mayıs 1922, S. 1235; Ali Kemal. “Zorbalar ve İttihat.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Mayıs 1922, S. 1236; Ali Kemal. “Türkler ve Moskoflar.” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Mayıs 1922, S. 1237; Ali Kemal. “Devre-i Tevakkuf.” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Mayıs 1922, S. 1238; Ali Kemal. “Ne Yaman Terakki!” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Mayıs 1922, S. 1239; Ali Kemal. “Ne Hak, Ne Hakikat, Ne Siyâset Var!” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Mayıs 1922, S. 1240; Ali Kemal. “Yine Moskova ve Ankara.” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Mayıs 1922, S. 1241; Ali Kemal. “Yarım Bilgi.” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Mayıs 1922, S. 1242; Ali Kemal. “Son Safha.” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Mayıs 1922, S. 1243; Ali Kemal. “Bizde Siyasi Mücâdeleler.” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Mayıs 1922, S. 1244; Ali Kemal. “Yeni Vaziyet.” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Mayıs 1922, S. 1245; Ali Kemal. “İbret Engiz Bir Safsata.” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Mayıs 1922, S. 1246; Ali Kemal. “Vicdânların İntibâhı.” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Mayıs 1922, S. 1247; Ali Kemal. “Mü’temer Kebîr Nasıl Bitti?.” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Mayıs 1922, S. 1248; Ali Kemal. “Bolşevikler ve Alem-i İslâm.” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Mayıs 1922, S. 1249; Ali Kemal. “Elîm Bir Vaziyet.” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Mayıs 1922, S. 1250; Ali Kemal. “Muhâlefeti Sevindirmek mi İstiyorlar?.” *Peyâm-ı Sabah*,

27 Mayıs 1922, S. 1251; Ali Kemal. "Ocâk ve Fırkâ." *Peyâm-ı Sabah*, 28 Mayıs 1922, S. 1252; Ali Kemal. "Kara Bayram." *Peyâm-ı Sabah*, 29 Mayıs 1922, S. 1253; Ali Kemal. "Bayram Tesirleri." *Peyâm-ı Sabah*, 1 Haziran 1922, S. 1254; Ali Kemal. "Korkunç Bir Vaziyet." *Peyâm-ı Sabah*, 2 Haziran 1922, S. 1255; Ali Kemal. "Yunanistan ve Sulh." *Peyâm-ı Sabah*, 3 Haziran 1922, S. 1256; Ali Kemal. "Bizde Milliyet Duyguları." *Peyâm-ı Sabah*, 4 Haziran 1922, S. 1257; Ali Kemal. "Samimi Bir Türk Dostu." *Peyâm-ı Sabah*, 5 Haziran 1922, S. 1258; Ali Kemal. "Siyâsette Tevekkül." *Peyâm-ı Sabah*, 6 Haziran 1922, S. 1259; Ali Kemal. "Yine Yalân Dolan Siyâseti." *Peyâm-ı Sabah*, 7 Haziran 1922, S. 1260; Ali Kemal. "Bir Vesikâ Münâsebetiyle." *Peyâm-ı Sabah*, 8 Haziran 1922, S. 1261; Ali Kemal. "Neticeyi Beklemek." *Peyâm-ı Sabah*, 9 Haziran 1922, S. 1262; Ali Kemal. "Asabiyet-i Milliyeyi Suistimâl." *Peyâm-ı Sabah*, 10 Haziran 1922, S. 1263; Ali Kemal. "Ne Vahşiyâne Hareket." *Peyâm-ı Sabah*, 11 Haziran 1922, S. 1264; Ali Kemal. "Tarihten Ders Almak." *Peyâm-ı Sabah*, 12 Haziran 1922, S. 1265; Ali Kemal. "Düşmanın Hâzırlıkları." *Peyâm-ı Sabah*, 13 Haziran 1922, S. 1266; Ali Kemal. "Hilâfet ve Saltanat." *Peyâm-ı Sabah*, 14 Haziran 1922, S. 1267; Ali Kemal. "Muhtelif Safhalar." *Peyâm-ı Sabah*, 15 Haziran 1922, S. 1268; Ali Kemal. "İstibdâdın Akıbeti." *Peyâm-ı Sabah*, 16 Haziran 1922, S. 1269; Ali Kemal. "Dâima İstibdâd Birdir." *Peyâm-ı Sabah*, 17 Haziran 1922, S. 1270; Ali Kemal. "Bolşevikliğin İç Yüzü." *Peyâm-ı Sabah*, 18 Haziran 1922, S. 1271; Ali Kemal. "İnsâf ile, İtidâl ile." *Peyâm-ı Sabah*, 19 Haziran 1922, S. 1272; Ali Kemal. "İnhisâr! İnhisâr! İnhisâr!" *Peyâm-ı Sabah*, 20 Haziran 1922, S. 1273; Ali Kemal. "Muhâlefetin Son Vaziyeti." *Peyâm-ı Sabah*, 21 Haziran 1922, S. 1274; Ali Kemal. "Amihenin Tesirleri." *Peyâm-ı Sabah*, 22 Haziran 1922, S. 1275; Ali Kemal. "Yeni Bir Devre-i İnhizâr." *Peyâm-ı Sabah*, 23 Haziran 1922, S. 1276; Ali Kemal. "Bir Hakikat." *Peyâm-ı Sabah*, 24 Haziran 1922, S. 1277; Ali Kemal. "Elharb Hadaa." *Peyâm-ı Sabah*, 25 Haziran 1922, S. 1278; Ali Kemal. "Kıyâset mi? Hıyânet mi?." *Peyâm-ı Sabah*, 26 Haziran 1922, S. 1279; Ali Kemal. "Şark ve Garp Meseleleri." *Peyâm-ı Sabah*, 27 Haziran 1922, S. 1280; Ali Kemal. "Ankara Sevdâsı." *Peyâm-ı Sabah*, 28 Haziran 1922, S. 1281; Ali Kemal. "İddia-yı Fazl, İzhâr-ı Naks." *Peyâm-ı Sabah*, 29 Haziran 1922, S. 1282; Ali Kemal. "Za'f İmân Dedikleri." *Peyâm-ı Sabah*, 30 Haziran 1922, S. 1283; Ali Kemal. "Bir Bahs-i Müttekâbil." *Peyâm-ı Sabah*, 1

Temmuz 1922, S. 1284; Ali Kemal. “Enver’in Yeni Celâdetleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Temmuz 1922, S. 1286; Ali Kemal. “En Birinci Endişemiz.” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Temmuz 1922, S. 1287; Ali Kemal. “Şimdi Anlayacağız.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Temmuz 1922, S. 1288; Ali Kemal. “Doğru Düşünceler.” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Temmuz 1922, S. 1290; Ali Kemal. “Yunanın Anadolu’da Faâliyetleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Temmuz 1922, S. 1291; Ali Kemal. “Öldürmek.” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Temmuz 1922, S. 1292; Ali Kemal. “Elîm Bir Dâstân.” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Temmuz 1922, S. 1293; Ali Kemal. “Muhâlefetin Hak ve Hakikatı.” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Temmuz 1922, S. 1294; Ali Kemal. “İngiltere, İtalya ve Şark.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Temmuz 1922, S. 1295; Ali Kemal. “Bir İhtilâfın İç Yüzü.” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Temmuz 1922, S. 1296; Ali Kemal. “Bilmiyorlar ve....” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Temmuz 1922, S. 1297; Ali Kemal. “Yine Geldiler, Fakat.” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Temmuz 1922, S. 1298; Ali Kemal. “Hem Gülünç! Hem Hazin!” *Peyâm-ı Sabah*, 16 Temmuz 1922, S. 1299; Ali Kemal. “Hep Hoşnut! Hep Ümitvâr!” *Peyâm-ı Sabah*, 17 Temmuz 1922, S. 1300; Ali Kemal. “Hâlâ Bu Mektup.” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Temmuz 1922, S. 1301; Ali Kemal. “Sulh Masasının Başında.” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Temmuz 1922, S. 1302; Ali Kemal. “Kör ve Gülünç Bir Silâh.” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Temmuz 1922, S. 1303; Ali Kemal. “Fransa İnkilâb-ı Kebiri ve Biz.” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Temmuz 1922, S. 1304; Ali Kemal. “Her Çe Bad Abad Sulh.” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Temmuz 1922, S. 1305; Ali Kemal. “Meşûm Bir Gün.” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Temmuz 1922, S. 1306; Ali Kemal. “Bazı Hayr Havâh Muâhezeler.” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Temmuz 1922, S. 1307; Ali Kemal. “Bir Devre-i İntizâr Daha.” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Temmuz 1922, S. 1308; Ali Kemal. “Meşrutiyet ve Biz.” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Temmuz 1922, S. 1309; Ali Kemal. “İstikrâz-ı Dahili ve İ’tibâr-ı Milli.” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Temmuz 1922, S. 1310; Ali Kemal. “Cemal Paşa.” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Temmuz 1922, S. 1311; Ali Kemal. “Son Mazhariyetleri, Son Felâketimiz.” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Temmuz 1922, S. 1312; Ali Kemal. “Müstesnâ Bir Osmanlı Tarihi.” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Temmuz 1922, S. 1313; Ali Kemal. “Bu Kabede Bir Sadâ.” *Peyâm-ı Sabah*, 31 Temmuz 1922, S. 1314; Ali Kemal. “Muvaffakiyet.” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Ağustos 1922, S. 1315; Ali Kemal. “Muhtariyyet İlânı.” *Peyâm-ı Sabah*, 2 Ağustos 1922, S. 1316; Ali Kemal. “Vaziyetimiz.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Ağustos 1922, S. 1317; Ali Kemal. “Bayram Düşünceleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Ağustos 1922, S. 1318; Ali Kemal. “Kendi Düşen

Ağlamaz.” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Ağustos 1922, S. 1319; Ali Kemal. “Tehlike ve Tedbir.” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Ağustos 1922, S. 1320; Ali Kemal. “Nereye Gidiyoruz?.” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Ağustos 1922, S. 1321; Ali Kemal. “Meşveretsizlik.” *Peyâm-ı Sabah*, 11 Ağustos 1922, S. 1322; Ali Kemal. “Aynı Hatâ, Aynı İnât.” *Peyâm-ı Sabah*, 12 Ağustos 1922, S. 1323; Ali Kemal. “Ne Bekliyorlar?.” *Peyâm-ı Sabah*, 13 Ağustos 1922, S. 1324; Ali Kemal. “Bir Eski Zamân Eseri.” *Peyâm-ı Sabah*, 14 Ağustos 1922, S. 1325; Ali Kemal. “Müdâhinler, Münafıklar, Mürâîler.” *Peyâm-ı Sabah*, 15 Ağustos 1922, S. 1326. Ali Kemal. “Hilâfet ve Saltanat.” *Peyâm-ı Sabah*, 18 Ağustos 1922, S. 1329; Ali Kemal. “Halep Ordaysa Arşın Burda.” *Peyâm-ı Sabah*, 19 Ağustos 1922, S. 1330; Ali Kemal. “Yeni Bir Şark Konferansı.” *Peyâm-ı Sabah*, 20 Ağustos 1922, S. 1331; Ali Kemal. “Enver.” *Peyâm-ı Sabah*, 21 Ağustos 1922, S. 1332; Ali Kemal. “Telîf Anâsır.” *Peyâm-ı Sabah*, 22 Ağustos 1922, S. 1333; Ali Kemal. “Muhâlefetin Cinâyetleri.” *Peyâm-ı Sabah*, 23 Ağustos 1922, S. 1334; Ali Kemal. “İnkilâb-ı Milli.” *Peyâm-ı Sabah*, 24 Ağustos 1922, S. 1335; Ali Kemal. “İntizâr mı? Azâp mı?.” *Peyâm-ı Sabah*, 25 Ağustos 1922, S. 1336; Ali Kemal. “Düşmandan Düşmana.” *Peyâm-ı Sabah*, 26 Ağustos 1922, S. 1337; Ali Kemal. “İktisaden, İctimaen, Fikren.” *Peyâm-ı Sabah*, 27 Ağustos 1922, S. 1338; Ali Kemal. “Siyâsette Mantık.” *Peyâm-ı Sabah*, 28 Ağustos 1922, S. 1339; Ali Kemal. “Hakiki Büyüklük.” *Peyâm-ı Sabah*, 29 Ağustos 1922, S. 1340; Ali Kemal. “En Kestirme En Doğru Yol.” *Peyâm-ı Sabah*, 30 Ağustos 1922, S. 1341; Ali Kemal. “İçtihadımız.” *Peyâm-ı Sabah*, 31 Ağustos 1922, S. 1342; Ali Kemal. “Taarruz Münâsebetiyle.” *Peyâm-ı Sabah*, 1 Eylül 1922, S. 1343; Ali Kemal. “Zavallı Türk Toprakları.” *Peyâm-ı Sabah*, 3 Eylül 1922, S. 1345; Ali Kemal. “Niçin Böyledir?.” *Peyâm-ı Sabah*, 4 Eylül 1922, S. 1346; Ali Kemal. “Fecî Hatâlar.” *Peyâm-ı Sabah*, 5 Eylül 1922, S. 1347; Ali Kemal. “Muhâlefetin Ruh-ı Nezîhi.” *Peyâm-ı Sabah*, 7 Eylül 1922, S. 1349; Ali Kemal. “Hüccet-i Mahkûmiyetimiz.” *Peyâm-ı Sabah*, 8 Eylül 1922, S. 1350; Ali Kemal. “Türkün Bayramı.” *Peyâm-ı Sabah*, 9 Eylül 1922, S. 1351; Ali Kemal. “Gâyeler Bir idi ve Birdir.” *Peyâm-ı Sabah*, 10 Eylül 1922, S. 1352.

BİRİNCİ ELDEN KAYNAKLAR:

- Akçura, Yusuf. (1976). *Üç Tarz-ı Siyaset*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ali Kemal. (2010). *Toplu Yazılar 1908-1909*. haz. Safiye Kıranlar. İstanbul: İsis Yayınları.
- Ali Kemal. (1985). *Ömrüm*. (haz. Zeki Kuneralp). İstanbul: İsis Yayımcılık.
- Atatürk, Mustafa Kemal. (2011). *Nutuk*. (haz. İlhan Bahar). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Atay, Falih Rıfkı. (2012). *Çankaya*. İstanbul: Pozitif Yayınları
- Maliye Nazırı Cavid Bey. (2000). *Felaket Günleri: Mütareke Devrinin Feci Tarihi I* (haz. Osman Selim Kocahanoğlu). İstanbul: Temel Yayınları.
- Selim Nüzhet. (1931). *Türk Gazeteciliği 1881-1931*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Yahya Kemal. (1968). *Siyasi ve Edebi Portreler*. İstanbul: Baha Matbaası.

TELİF ESERLER:

- (2014). *İttihatçıların Geçmişle Hesaplaşması: Ali Kemal-Bahaeddin Şakir Davası*. haz. Aygül Tamer Torun. İstanbul: Libra Kitapçılık.
- Ahmad, Feroz. (2017). *Jön Türk ve Osmanlı'da Milletler: Ermeniler, Rumlar, Arnavutlar, Yahudiler ve Araplar*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2017.
- Akandere, Osman ve Hasan Ali Polat. (2011). *Damat Ferit Paşa Hükümetlerinin Milli Mücadele Karşıtı Politikaları*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Akşin, Sina. (1972). *31 Mart Olayı*. İstanbul: Sinan Yayınları.
- Akşin, Sina. (1987). *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Akşin, Sina. (1987). *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Akşin, Sina. (2002). *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980*. İstanbul, Cem Kitabevi.

- Armaoğlu, Fahir. (1983). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Artuç, Nevzat. (2019). *Sıradışı Bir İttihatçı: Besarya Efendi'nin Hayatı ve II. Meşrutiyet Dönemi Hatıraları*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Ata, Ramazan. (2016). *Türkistan Bağımsızlık Savaşı ve Enver Paşa (1917-1924)*. Konya: Hüner Yayınevi.
- Birinci, Ali. (1990). *Hürriyet ve İtilaf Fırkası*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1990.
- Bowen, Harold. (2011). *Türkiye Hakkında İngiliz Tetkikleri*. çev. Orhan Burian. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Cevdet, Abdullah. (2008). *İctihad'ın İctihadı*. haz. Mustafa Gündüz. Ankara: Libra Yayınevi.
- Çakmak, Haydar. (2012). *Türk Dış Politikası 1919-2012*. Ankara: Barış Platin Kitap Yayınları.
- Erickson, Edward J. (2003). *Size Ölmeyi Emrediyorum! (Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusu)*. çev. Tanju Akad. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Gezgin, Faruk. (2010). *Ali Kemal Bir Muhalifin Hikâyesi*. İstanbul: İsis Yayınları.
- Gör, Emre. (2015). *II. Abdülhamid'in Hafife Teşkilatı*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Güneş, İhsan. (1997). *Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Düşünce Yapısı (1920-1923)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gürkan, Kazım İsmail. (1971). *Darülfünun Grevi*. İstanbul: Harman Yayınları.
- Hanioğlu, Şükrü. (1985). *Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük (1889-1902)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hilmi, F. Ş. Ahmed. (1991). *Muhalefetin iflası: Hürriyet ve İtilaf Fırkası*. İstanbul: Nehir Yayınları.
- İnalcık, Halil. (2016). *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-IV*. İstanbul: Kültür Yayınları.

- İrtem, S. Kani. (2003). *31 Mart İsyanı ve Hareket Ordusu*. haz. Osman Selim Kocahanoğlu. İstanbul: Temel Yayınları.
- İshakoğlu, Ömer. (2012). *Suriye Tarihi: Osmanlı Dönemi Suriyesi'nde Edebi ve Kültürel Hayat (1800-1918)*. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- İslamoğlu, Abdullah. (2004). *II. Meşrutiyet Döneminde Siyasal Muhalefet (1908-1913)*. İstanbul: Gökkuşbu Yayınları.
- Jaeschke, Gotthard. (1986). *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri*. çev. Cemal Köprülü. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Karaveli, Orhan. (2009). *Ali Kemal "belki de bir günah keçisi..."* İstanbul: Doğan Kitap.
- Karpat, Kemal. (2004). *İslam'ın Siyasallaşması*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kayalı, Hasan. (2018). *Jön Türkler ve Araplar Osmanlılık, Erken Arap Milletçiliği ve İslamcılık 1908-1918*. çev. Türkan Yöney. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Koloğlu, Orhan. (2005). *1908 Basın Patlaması*. İstanbul: Bashaş Yayınları.
- Koloğlu, Orhan. (2010). *Osmanlı Dönemi Basının İçeriği*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Koloğlu, Orhan. (2010). *Osmanlı Döneminde Basın Teknikleri ve Araçları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Kuneralp, Zeki. (1999) *Sadece Diplomat "Anılar-Belgeler"*. İstanbul: İsis Yayınları.
- Lewis, Bernard. (1970). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. çev. Metin Kırıatlı. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Mardin, Şerif. (2014). *Türk Modernleşmesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oran, Baskın. (2002). *Türk Dış Politikası 1919-1980*. İstanbul, İletişim Yayınları.
- Ölmez, Adem. (2017). *Modern Osmanlı Ordusunda Alaylılar ve Mektepliler*. İstanbul: İz Yayıncılık.

Özdemir, Bülent. (2008). *I. Dünya Savaşı Yıllarında İngiliz İstihbarat Raporlarında Fişlenen Türkiye* İstanbul, Yeditepe Yayınları.

Öztoprak, İzzet. (1981). *Kurtuluş Savaşında Türk Basını (Mayıs 1919-Temmuz 1921)* Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Saraçoğlu, Ahmet Cemaleddin. (2009). *Mütareke Yıllarında İstanbul*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Şakir, Ziya. (2011). *Hürriyet ve İtilaf: Nasıl Doğdu, Nasıl Yaşadı, Nasıl Battı?*. İstanbul: Akıl Fikir Yayınları.

Satan, Ali. (2011). *İngiliz Yıllık Raporlarında Türkiye 1921*. İstanbul: Tarihçi Kitabevi.

Şimşir, Bilal N. (1989). *İngiliz Belgeleriyle Sakarya'dan İzmir'e 1921-1923*. Ankara, Bilgi Yayınevi.

Tansu, Samih Nafiz. (2012). *İki Devrin Perde Arkası: Teşkilat-ı Mahsusa*. İstanbul: Nokta Kitap.

Topuz, Hıfzı. (2003). *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Tunaya, Tarık Zafer. (1952). *Türkiye'de Siyasal Partiler "İkinci Meşrutiyet Dönemi"* c.1 İstanbul, İletişim Yayınları.

Tunaya, Tarık Zafer. (1986). *Türkiye'de Siyasal Partiler "Mütareke Dönemi"* c.2 İstanbul, Hürriyet Vakfı Yayınları.

Turan, Mustafa. (2005). *Millî Mücadele'de Siyasî Çözüm Arayışları (30 Ekim 1918-24 Temmuz 1923)*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Türkmen, İsmet, vd. (2017). *Türk Dış Politikası (1830-1989)*. Ankara: Berikan Yayınevi.

Yücel, Serhan. (2006). *Türkiye'nin Siyasal Partileri (1859-2005)*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Quataert, Donald. (2013). *Osmanlı İmparatorluğu 1700-1922*. çev. Ayşe Berktaş. İstanbul: İletişim Yayınları.

MAKALE:

Akandere, Osman. (1999-2003). “11 Nisan 1920 (1326) Tarihli Takvim-i Vekâî’de Kuvâ-yi Milliye Aleyhinde Yayınlanan Kararlar.” *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.24, s. 417-467.

Akşin, Sina. (1981). “Turkish-Syrian Relations in the time of Faisal (1918-1920).” *Milletlerarası Münasebetler Türk Yıllığı*, c.20, s. 1-17.

Birinci, Ali. (1998). “Hürriyet ve İtilaf Fırkası.” *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.18, s. 507-511.

Burak, D. Mehmet. (2003). “Osmanlı Devleti’nde Jön Türk Hareketi’nin Başlaması ve Etkileri.” *OTAM*, S.14, s. 291-318.

Çakmak, Fevzi. (2019). “Milli Mücadele Dönemi Türk Mizahında Muhalif Bir Kimlik: Ali Kemal.” *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S.2, s. 413-441.

Demiryürek, Mehmet. (2006). “İngiliz Muhibler Cemiyeti Hakkında Bazı Notlar ve Belgeler.” *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.37-38, s.77-101.

Donuk, Abdülkadir. (1992). “Basmacı Hareketi.” *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.5, s. 107-108.

Enginün, İnci. (1988) “Adıvar, Halide Edip.” *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.1, s. 376-377.

Erden, Ömer. (2015). “Türk-Ermeni İlişkileri Sürecinde Gümrü Müzakereleri (26 Kasım-2 Aralık 1920).” *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.3, s. 93-115.

Ezer, Feyzullah. (2013). “II. İnönü Savaşı’nın İkbal ve İaşesi.” *Türk Dünyası Araştırmaları*, S.202, s. 99-112.

Kahraman, Alim. (2007). “Peyâm” *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.34, s.256-257.

- Kara, Bülent. (2009). “Savaş Hazırlayan Barış Konferansı: Londra Konferansı.” *Akademik Bakış*, c.3, S.5, s. 143-170.
- Kara, Bülent. (2018). “Mustafa Kemal Paşa’nın Türkiye Büyük Millet Meclisi’ndeki İlk Beyanatı ve Bu Beyanata Dayalı Kişisel Özelliklerin Tahlili.” *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.63, s. 203-239.
- Küçük, Cevdet. (2005). “Mîsâk-ı Millî.” *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.30, s. 173-175.
- Öğün, Tuncay. (2016). “Sarıkamış Harekâtı.” *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.2, s. 476-479.
- Özden, Neşe. (2002). “Hürriyet ve İtilaf Fırkası ve Millî Mücadele Karşıtı Faaliyetleri.” *Folklor/ Edebiyat*. S.31, s. 183-198.
- Seyitdanlıoğlu, Mehmet. (2013). *Prof. Dr. Özer Ergenç’e Armağan*. ed. Ümit Ekin. “İnönü Savaşları’nın Kurtuluş Savaşı Tarihimizdeki Yeri ve Önemi Üzerine Düşünceler.” İstanbul: Bilge Kültür Sanat, s. 363- 367.
- Sofuoğlu, Adnan. (2002). “İzmir İşgali Sonrasında Yunanlıların Batı Anadolu’da İşgali Genişletmeleri ve Bölgede Oluşan Milli Direniş.” *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.29-30, s. 131-142.
- Tekin, Emrullah. (1997). “Hafîye” *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.15, s.115-116.
- Uğurcan, Sema. (1989). “Aka Gündüz” *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.2, s. 208-209.
- Uzun, Mustafa İsmet. (1989). “Ali Kemal” *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.2, s. 405-408.
- Zeyrek, Suat. (2013). “II. Meşrutiyet Döneminde İktidar-Muhalefet Çekişmeleri Üzerine Genel Bir Bakış.” *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. S.2, s. 25-58.

EKLER:

EK 1: Ali Kemal'in Nisan 1920- Eylül 1922 Tarihlerindeki *Peyâm-ı Sabah* Gazetesindeki Yazdığı Makalelerinin Künyeleri

1920 Yılı Gazete Yazıları

TARİH	GAZETE ADI	SAYI	MAKALE ADI
1.04.1920	Peyâm-ı Sabah	483	Ba'de Harâb El Basra
2.04.1920	Peyâm-ı Sabah	484	Tevakkuf ve Tereddüt
3.04.1920	Peyâm-ı Sabah	485	Vehm ve Hayâl
4.04.1920	Peyâm-ı Sabah	486	İsti'fâ Etti
5.04.1920	Peyâm-ı Sabah	487	Yeni Hükümet
6.04.1920	Peyâm-ı Sabah	488	Hatt-ı Hümâyûn
7.04.1920	Peyâm-ı Sabah	489	Azm-i Kat'î
8.04.1920	Peyâm-ı Sabah	490	Bu Vatanı Samimi Sevenler
9.04.1920	Peyâm-ı Sabah	491	İpin Ucu
10.04.1920	Peyâm-ı Sabah	492	Türklerin Çektikleri
11.04.1920	Peyâm-ı Sabah	493	Şerîat, Padişah, Adâlet
12.04.1920	Peyâm-ı Sabah	494	Salâha Doğru..
13.04.1920	Peyâm-ı Sabah	495	Serkerdelerin Milliyetleri
14.04.1920	Peyâm-ı Sabah	496	Eğleniyorlar
15.04.1920	Peyâm-ı Sabah	497	Düğünden Yâsa
16.04.1920	Peyâm-ı Sabah	498	Hükümetin Kuvveti
17.04.1920	Peyâm-ı Sabah	499	Bir Hükümet Adamı Nasıl Düşünür?
18.04.1920	Peyâm-ı Sabah	500	Zavallı Anadolu!
19.04.1920	Peyâm-ı Sabah	501	Yine Bu Vatanı Samimi Sevenlere
20.04.1920	Peyâm-ı Sabah	502	En Doğru Yol
21.04.1920	Peyâm-ı Sabah	503	Ne İfrât Ne Tefrît!
22.04.1920	Peyâm-ı Sabah	504	Bilemem Hâlimiz Neye Varacak?
23.04.1920	Peyâm-ı Sabah	505	Padişahın ve Hükümetin Etrafında
24.04.1920	Peyâm-ı Sabah	506	Enzâr-ı İbrete
25.04.1920	Peyâm-ı Sabah	507	İ'dâm! İ'dâm!
26.04.1920	Peyâm-ı Sabah	508	Hükümet-i Hâzıra ve Zûrbâlar

27.04.1920	Peyâm-ı Sabah	509	Allah Yârdımcıları Olsun
28.04.1920	Peyâm-ı Sabah	510	Anadolu ve Padişah
29.04.1920	Peyâm-ı Sabah	511	Adâlet İsteriz
30.04.1920	Peyâm-ı Sabah	512	Devr-i Hamidiye'de Ricâl-i Devlet
1.05.1920	Peyâm-ı Sabah	513	Sulh Şartları
2.05.1920	Peyâm-ı Sabah	514	Düştük, Fakat Nasıl Kalkabiliriz?
3.05.1920	Peyâm-ı Sabah	515	Müdâhane ve İrtikâb
4.05.1920	Peyâm-ı Sabah	516	Edirne ve İzmir
5.05.1920	Peyâm-ı Sabah	517	Ahmet Rıza Beyefendi'nin Nedâmetleri
6.05.1920	Peyâm-ı Sabah	518	Bülend Bir Hitâbe
7.05.1920	Peyâm-ı Sabah	519	Mustafa Kemâl'in Masharalıkları
8.05.1920	Peyâm-ı Sabah	520	Edirne ve İzmir
9.05.1920	Peyâm-ı Sabah	521	Onlar ve Biz
10.05.1920	Peyâm-ı Sabah	522	Yarın!
11.05.1920	Peyâm-ı Sabah	523	Nasıl Müdâfaa-i Hukûk Etmeliyiz?
12.05.1920	Peyâm-ı Sabah	524	Anâsır ve Hâkimiyet-i Osmaniyye
13.05.1920	Peyâm-ı Sabah	525	Asya ve Avrupa
14.05.1920	Peyâm-ı Sabah	526	Sulh Şartları ve Tarz-ı Müdâfaamız
15.05.1920	Peyâm-ı Sabah	527	La'net! La'net! La'net!
16.05.1920	Peyâm-ı Sabah	528	Bir Ok Gibi Saplandı, Fakat
17.05.1920	Peyâm-ı Sabah	529	Şecâat Gerek
18.05.1920	Peyâm-ı Sabah	530	Kuvvet Adâlete Kâimdir
19.05.1920	Peyâm-ı Sabah	531	Bir Kere de Türk'ü Dinleyiniz
20.05.1920	Peyâm-ı Sabah	532	Muâhedenin Metn-i Elîmi
21.05.1920	Peyâm-ı Sabah	533	Her Hakîkatı Bilmeliyiz
22.05.1920	Peyâm-ı Sabah	534	Bir Seyâhatin İbret ve Hikmeti
23.05.1920	Peyâm-ı Sabah	535	Bir Hitâbe-i Garra
24.05.1920	Peyâm-ı Sabah	536	Diğer Mağlûplar ve Biz
25.05.1920	Peyâm-ı Sabah	537	Hâlâ O Hâlet-i Ruhiyye
26.05.1920	Peyâm-ı Sabah	538	Sözle Müdâfaa
27.05.1920	Peyâm-ı Sabah	539	Devletler Bizi de, Şarkı da Kurtarabilirler

28.05.1920	Peyâm-ı Sabah	540	Büyük Millet Meclisi
29.05.1920	Peyâm-ı Sabah	541	En Doğru Yol
30.05.1920	Peyâm-ı Sabah	542	İntâk-ı Hak
31.05.1920	Peyâm-ı Sabah	543	Bir Mecelle Bi Aman
1.06.1920	Peyâm-ı Sabah	544	EKSİK SAYFALAR BULUNMAKTADIR.
2.06.1920	Peyâm-ı Sabah	545	Muâhede ve İzmir
3.06.1920	Peyâm-ı Sabah	546	İttifâk
4.06.1920	Peyâm-ı Sabah	547	Şâhid-i Âdil
5.06.1920	Peyâm-ı Sabah	548	Yürekler Acısı
6.06.1920	Peyâm-ı Sabah	549	Son Bir Ders-i İbret
7.06.1920	Peyâm-ı Sabah	550	Hastalığı Teşhis Edemedik
8.06.1920	Peyâm-ı Sabah	551	Lehistan ve Rusya
9.06.1920	Peyâm-ı Sabah	552	Her Milletin Hukûku Düşünülsün, Lakin..
10.06.1920	Peyâm-ı Sabah	553	Bu Canavarlar da Böyle Bırakılamaz
11.06.1920	Peyâm-ı Sabah	554	Muâhede ve Şerâit-i Maliyye
12.06.1920	Peyâm-ı Sabah	555	Başka Bir Hürriyet ve İtilaf
13.06.1920	Peyâm-ı Sabah	556	Sadrâzam Paşa'nın Seyâhatleri
14.06.1920	Peyâm-ı Sabah	557	Elîm Bir Hâdise Münâbesetiyle
15.06.1920	Peyâm-ı Sabah	558	İhtilâf ve İtilaf
16.06.1920	Peyâm-ı Sabah	559	Devletlerin Siyâsetleri
17.06.1920	Peyâm-ı Sabah	560	Niçin Böyle Oldu?
18.06.1920	Peyâm-ı Sabah	561	Davâmız Basittir
19.06.1920	Peyâm-ı Sabah	-	GAZETE YAYIMI YOK.
20.06.1920	Peyâm-ı Sabah	-	GAZETE YAYIMI YOK.
21.06.1920	Peyâm-ı Sabah	562	Ağla, Ey Gözlerim Ağla
22.06.1920	Peyâm-ı Sabah	563	Yunan Başvekilinin Faâliyetleri
23.06.1920	Peyâm-ı Sabah	564	Bir Hatâ Daha Kalmadı
24.06.1920	Peyâm-ı Sabah	565	Her Hakikat Meydâna Çıktı Gibi
25.06.1920	Peyâm-ı Sabah	566	Mânidâr Bir Galat-ı Ruiyyet
26.06.1920	Peyâm-ı Sabah	567	Korktuğumuz Yine Başımıza Geldi
27.06.1920	Peyâm-ı Sabah	568	Teşrîh-i Davâ

28.06.1920	Peyâm-ı Sabah	569	BAŞLIK SİLİK HALDEDİR.
29.06.1920	Peyâm-ı Sabah	-	GAZETE YAYIMI YOK.
30.06.1920	Peyâm-ı Sabah	-	GAZETE YAYIMI YOK.
1.07.1920	Peyâm-ı Sabah	-	GAZETE YAYIMI YOK.
2.07.1920	Peyâm-ı Sabah	570	Yine Yandık!..
3.07.1920	Peyâm-ı Sabah	571	İpin Ucu Göründü
4.07.1920	Peyâm-ı Sabah	572	Ne Yapacağız?
5.07.1920	Peyâm-ı Sabah	573	Tehlike Tahminimizden Büyüktür
6.07.1920	Peyâm-ı Sabah	574	Kim Hayrette Değil?
7.07.1920	Peyâm-ı Sabah	575	En Fenâ Siyâset Siyâsetsizliktir
8.07.1920	Peyâm-ı Sabah	576	Anadolu'nun Hâli
9.07.1920	Peyâm-ı Sabah	577	Yeni Bir Vaziyet
10.07.1920	Peyâm-ı Sabah	578	İlk Defa Aldanıyorlar
11.07.1920	Peyâm-ı Sabah	579	Hükümet-i Hâzıra
12.07.1920	Peyâm-ı Sabah	580	Fikir ve Kuvvet
13.07.1920	Peyâm-ı Sabah	581	Adâlete Susamış Bir Hâlk, Fakat...
14.07.1920	Peyâm-ı Sabah	582	Bir Hakikat Meydâna Çıktı
15.07.1920	Peyâm-ı Sabah	583	Vaziyet Pek Vâzıhtır
16.07.1920	Peyâm-ı Sabah	584	Son, Fakat En Boş Ümit
17.07.1920	Peyâm-ı Sabah	585	ALİ KEMAL'İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.
18.07.1920	Peyâm-ı Sabah	586	Var mı Yok mu?
19.07.1920	Peyâm-ı Sabah	587	Efkâr-ı Umûmiyye
20.07.1920	Peyâm-ı Sabah	588	Masûmlar ve Mağdûrlar
21.07.1920	Peyâm-ı Sabah	589	Bir Vîcdân İmtihânı
22.07.1920	Peyâm-ı Sabah	-	GAZETE YAYIMI YOK.
23.07.1920	Peyâm-ı Sabah	590	Muâhedenin Tatbiki
24.07.1920	Peyâm-ı Sabah	591	Muhtâc-ı İzâh Bir Nokta
25.07.1920	Peyâm-ı Sabah	592	İki Yoldan Biri
26.07.1920	Peyâm-ı Sabah	593	Fakat Nerede Yanılıyor?
27.07.1920	Peyâm-ı Sabah	594	Endişenin Büyüğü
28.07.1920	Peyâm-ı Sabah	595	Bir Ders-i Elîm Daha

29.07.1920	Peyâm-ı Sabah	596	Aç Karnın Kulağı Olmaz
30.07.1920	Peyâm-ı Sabah	597	Vicdânı Pâk Türklere
31.07.1920	Peyâm-ı Sabah	598	Yılânı Başından Ezmeliydi
1.08.1920	Peyâm-ı Sabah	599	Müşkül Bir Vaziyet
2.08.1920	Peyâm-ı Sabah	600	Tahminimizden Daha Aşağı
3.08.1920	Peyâm-ı Sabah	601	Fikri mi? Şahsi mi?
4.08.1920	Peyâm-ı Sabah	602	Sır-ı Muvaffakiyet
5.08.1920	Peyâm-ı Sabah	603	Yeni Rûh
6.08.1920	Peyâm-ı Sabah	604	İntibâh! İntibâh!
7.08.1920	Peyâm-ı Sabah	605	Başka Bir Kafa
8.08.1920	Peyâm-ı Sabah	606	Hayati Meseleler
9.08.1920	Peyâm-ı Sabah	607	Rusya, Lehistan ve Devletler
10.08.1920	Peyâm-ı Sabah	608	Niçin Sulhümüz Gecikti?
11.08.1920	Peyâm-ı Sabah	609	Ya Çılgın Ya...
12.08.1920	Peyâm-ı Sabah	610	Takdir Yerine İtâb
13.08.1920	Peyâm-ı Sabah	611	Hakiki Mâtem
14.08.1920	Peyâm-ı Sabah	612	Âkıbetleri
15.08.1920	Peyâm-ı Sabah	613	Hâlimiz, Hâl-i Perişânımız
16.08.1920	Peyâm-ı Sabah	614	Anadolu'da İntibâh
17.08.1920	Peyâm-ı Sabah	615	Dârülfünûnumuz
18.08.1920	Peyâm-ı Sabah	616	Nağme-i Ahiri
19.08.1920	Peyâm-ı Sabah	617	Temeli Kuramadık
20.08.1920	Peyâm-ı Sabah	618	İtalya, Avrupa, Şark
21.08.1920	Peyâm-ı Sabah	619	Avrupa'da Muâzene-i Siyasiyye
22.08.1920	Peyâm-ı Sabah	620	Bir Ders-i İbret
23.08.1920	Peyâm-ı Sabah	621	Bir Muammâ, Bir Mûcize
24.08.1920	Peyâm-ı Sabah	622	Kadınlarımızda Tekâmül
25.08.1920	Peyâm-ı Sabah	623	Acı, Lakin Doğru
26.08.1920	Peyâm-ı Sabah	624	Mâtemler İçinde Mâtem
27.08.1920	Peyâm-ı Sabah	-	GAZETE YAYIMI YOK.
28.08.1920	Peyâm-ı Sabah	-	GAZETE YAYIMI YOK.

29.08.1920	Peyâm-ı Sabah	-	GAZETE YAYIMI YOK.
30.08.1920	Peyâm-ı Sabah	625	Kaht-ı Ricâle Çâre Nedir?
31.08.1920	Peyâm-ı Sabah	626	İtilaf! İtilaf!
1.09.1920	Peyâm-ı Sabah	627	Hükümet Hâzıra ve Muhâlefet
2.09.1920	Peyâm-ı Sabah	628	Bu Halk İçinde Hakikat...
3.09.1920	Peyâm-ı Sabah	629	Necâtımız Mümkündür, Fakat...
4.09.1920	Peyâm-ı Sabah	630	Hulûs, Vuzûh
5.09.1920	Peyâm-ı Sabah	631	Târihin Ana Hatları
6.09.1920	Peyâm-ı Sabah	632	Nefsimde Tecrübelerim
7.09.1920	Peyâm-ı Sabah	633	Rusya ve Avrupa
8.09.1920	Peyâm-ı Sabah	634	Faâliyete Muhtacız
9.09.1920	Peyâm-ı Sabah	635	Sana Ne? Bana Ne?
10.09.1920	Peyâm-ı Sabah	636	Ankara Yârânı
11.09.1920	Peyâm-ı Sabah	637	Tehlikeye Karşı Yürümek
12.09.1920	Peyâm-ı Sabah	638	Necât-ı Vatan
13.09.1920	Peyâm-ı Sabah	639	Kerdeş Bu, Zemin Bu...
14.09.1920	Peyâm-ı Sabah	640	Siyâsetin Mihekk Taşı
15.09.1920	Peyâm-ı Sabah	641	Muhâl, Mümkün
16.09.1920	Peyâm-ı Sabah	642	En Büyük Düşmanımız
17.09.1920	Peyâm-ı Sabah	643	Açık Mektûp
18.09.1920	Peyâm-ı Sabah	644	Sait Halim'in Cinâyeti Nedir?
19.09.1920	Peyâm-ı Sabah	645	Dost Sözü
20.09.1920	Peyâm-ı Sabah	646	Anadolu'nun Temin-i Asâyişi
21.09.1920	Peyâm-ı Sabah	647	ALİ KEMAL'İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.
22.09.1920	Peyâm-ı Sabah	648	Hürriyet ve Hürriyet Matbûât
23.09.1920	Peyâm-ı Sabah	649	Sulh ve Sükûn
24.09.1920	Peyâm-ı Sabah	650	Siyâset Değil, Oyuncak
25.09.1920	Peyâm-ı Sabah	651	ElNecât Fi Elsıdk
26.09.1920	Peyâm-ı Sabah	652	Bir Ders-i Siyâset
27.09.1920	Peyâm-ı Sabah	653	Târihin Tekrarı
28.09.1920	Peyâm-ı Sabah	654	Cevâbımız

29.09.1920	Peyâm-ı Sabah	655	Yüzümüz Yok Hüdâya Yalvaracak!
30.09.1920	Peyâm-ı Sabah	656	Bolşevikliğin Hâli ve İstikbâli
1.10.1920	Peyâm-ı Sabah	657	ALİ KEMAL'İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.
2.10.1920	Peyâm-ı Sabah	658	Felâketin Büyüğü
3.10.1920	Peyâm-ı Sabah	659	Öldü Sanıyorduk!
4.10.1920	Peyâm-ı Sabah	660	Dârülfünûn Nedir?
5.10.1920	Peyâm-ı Sabah	661	İhtiyâcset, İhtiyâcset, İhtiyâç!
6.10.1920	Peyâm-ı Sabah	662	O da Bir Siyâsettir
7.10.1920	Peyâm-ı Sabah	663	İngiltere ve Mısır
8.10.1920	Peyâm-ı Sabah	664	Bu Dert Eski Derttir
9.10.1920	Peyâm-ı Sabah	665	Fakat Ne Olacağız?
10.10.1920	Peyâm-ı Sabah	666	İstibdâd
11.10.1920	Peyâm-ı Sabah	667	Bir Kıvılcım Daha
12.10.1920	Peyâm-ı Sabah	668	İtidâl, İhtirâs
13.10.1920	Peyâm-ı Sabah	669	Bu Devlet Nasıl Payidâr Olmuş?
14.10.1920	Peyâm-ı Sabah	670	Bir Siyâsete Muhtâcız
15.10.1920	Peyâm-ı Sabah	671	Kala Kala Biz Kaldık
16.10.1920	Peyâm-ı Sabah	672	Mefkûre!
17.10.1920	Peyâm-ı Sabah	673	En Son Hatâ
18.10.1920	Peyâm-ı Sabah	674	Osmanlıların Devr-i İtilâları
19.10.1920	Peyâm-ı Sabah	675	Niçin ve Nasıl?
20.10.1920	Peyâm-ı Sabah	676	Kim ve Ne?
21.10.1920	Peyâm-ı Sabah	677	Mesûl Kimdir?
22.10.1920	Peyâm-ı Sabah	678	Cevâbımız
23.10.1920	Peyâm-ı Sabah	-	GAZETE YAYIMI YOK.
24.10.1920	Peyâm-ı Sabah	-	GAZETE YAYIMI YOK.
25.10.1920	Peyâm-ı Sabah	-	GAZETE YAYIMI YOK.
26.10.1920	Peyâm-ı Sabah	679	ALİ KEMAL'İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.
27.10.1920	Peyâm-ı Sabah	680	Hükümet-i Hâzıra ve İctihâdımız
28.10.1920	Peyâm-ı Sabah	681	Siyâset ve Şaklâbânlık
29.10.1920	Peyâm-ı Sabah	682	İğrâk ve Ağlâk

30.10.1920	Peyâm-ı Sabah	683	Ne Tâli'i Yâr İnsanlar!
31.10.1920	Peyâm-ı Sabah	684	Halde Yaşamalıyız
1.11.1920	Peyâm-ı Sabah	685	Yegâne Muvaffakiyet Yolu
2.11.1920	Peyâm-ı Sabah	686	İki Kanâât
3.11.1920	Peyâm-ı Sabah	687	Hâlîde Edîp Hanım'a Cevâp
4.11.1920	Peyâm-ı Sabah	688	İnhisâr-ı Hamiyet
5.11.1920	Peyâm-ı Sabah	689	Devletimizin Yeni Vazifeleri
6.11.1920	Peyâm-ı Sabah	690	Beyhûde Emek
7.11.1920	Peyâm-ı Sabah	691	Aynı Nevâ
8.11.1920	Peyâm-ı Sabah	692	Teâvün Fikri
9.11.1920	Peyâm-ı Sabah	693	Ne Latif Hesâp!
10.11.1920	Peyâm-ı Sabah	694	Alnımızın Yazısı
11.11.1920	Peyâm-ı Sabah	695	Harp! Harp!
12.11.1920	Peyâm-ı Sabah	696	Bir İnsan
13.11.1920	Peyâm-ı Sabah	697	Fenâ, Fenâ
14.11.1920	Peyâm-ı Sabah	698	Müdâfaa-i Milliyye ve Tarih
15.11.1920	Peyâm-ı Sabah	699	Bizde Ahâliyi Düşünen Var mı?
16.11.1920	Peyâm-ı Sabah	700	İklimin Fıtrata Tesiri
17.11.1920	Peyâm-ı Sabah	701	İntibâh ve Fırsat Zamânları
18.11.1920	Peyâm-ı Sabah	702	Bu Fırsatı da Kaçırırsak!
19.11.1920	Peyâm-ı Sabah	703	Ne İstedığımızı ve Ne Yapacağımızı Bilsek!
20.11.1920	Peyâm-ı Sabah	704	Yine İki Yol Ağzındayız!
21.11.1920	Peyâm-ı Sabah	705	Vatandaşlarımıza
22.11.1920	Peyâm-ı Sabah	706	Biri Olmazsa Biri Daha
23.11.1920	Peyâm-ı Sabah	707	Siyâset Başka, Dostluk Başka
24.11.1920	Peyâm-ı Sabah	708	Cemiyet-i Milel
25.11.1920	Peyâm-ı Sabah	709	Bizde Ricâl-i Devlet
26.11.1920	Peyâm-ı Sabah	710	Hakkımız Sarihtir Fakat
27.11.1920	Peyâm-ı Sabah	711	Bir Name-i Siyâset
28.11.1920	Peyâm-ı Sabah	712	Londra Mülakatı
29.11.1920	Peyâm-ı Sabah	713	Biz Tuzağa Düşecek Miyiz?

30.11.1920	Peyâm-ı Sabah	714	Kurban Ettik ve Ediyoruz
1.12.1920	Peyâm-ı Sabah	715	Fenâlığın Menşei
2.12.1920	Peyâm-ı Sabah	716	Herkes Vazifesini Bilseydi
3.12.1920	Peyâm-ı Sabah	717	İki Hükümet İki Siyâset
4.12.1920	Peyâm-ı Sabah	718	Korkarız ki Kaçırdık
5.12.1920	Peyâm-ı Sabah	719	Vukuat Bizi Bekler mi?
6.12.1920	Peyâm-ı Sabah	720	Devletler, Yunanistan ve Biz
7.12.1920	Peyâm-ı Sabah	721	Bu Muhitte Muhâlefet
8.12.1920	Peyâm-ı Sabah	722	Mesâib Kavm...
9.12.1920	Peyâm-ı Sabah	723	Bir Devre-i İmtihân
10.12.1920	Peyâm-ı Sabah	724	Bolşeviklik ve Türklük
11.12.1920	Peyâm-ı Sabah	725	Korkunç Bir Vâdi
12.12.1920	Peyâm-ı Sabah	726	Ulûm-i Siyasiyye
13.12.1920	Peyâm-ı Sabah	727	Ne Unuttular ve Ne Öğrendiler?
14.12.1920	Peyâm-ı Sabah	728	Nikbin ve Bedbin
15.12.1920	Peyâm-ı Sabah	729	Büyük Duygu
16.12.1920	Peyâm-ı Sabah	730	Yunanistan mı? Biz mi?
17.12.1920	Peyâm-ı Sabah	731	Bolşeviklik ve Çarlık
18.12.1920	Peyâm-ı Sabah	732	Hakk-ı Müdâfaa
19.12.1920	Peyâm-ı Sabah	733	Cehâlet! Kemâl-i Cehâlet!
20.12.1920	Peyâm-ı Sabah	734	İfrât ve Tefrît
21.12.1920	Peyâm-ı Sabah	735	Bir Lem'a İntibâh
22.12.1920	Peyâm-ı Sabah	736	Fecî Bir Oyun
23.12.1920	Peyâm-ı Sabah	737	Böyle Olmayacaktı
24.12.1920	Peyâm-ı Sabah	738	Bu Gidiş Gidiş Değil
25.12.1920	Peyâm-ı Sabah	739	Mesûliyet
26.12.1920	Peyâm-ı Sabah	740	Hadî Öyle Olsun
27.12.1920	Peyâm-ı Sabah	741	Erkân-ı Askeriyyemiz
28.12.1920	Peyâm-ı Sabah	742	Bir Ders
29.12.1920	Peyâm-ı Sabah	743	Felâketin Büyüğü
30.12.1920	Peyâm-ı Sabah	744	Vaziyet Belli Oldu

31.12.1920	Peyâm-ı Sabah	745	Küçük Hâdiseler

1921 Yılı Gazete Yazıları

TARİH	GAZETE ADI	SAYI	MAKALE ADI
1.01.1921	Peyâm-ı Sabah	746	Ne Kıymettâr Vakitler!
2.01.1921	Peyâm-ı Sabah	747	İtilafın Şark Siyâseti
3.01.1921	Peyâm-ı Sabah	748	İçtihâd Bahsî
4.01.1921	Peyâm-ı Sabah	749	İtidâl İle
5.01.1921	Peyâm-ı Sabah	750	Edebiyatımız Siyâsetimiz
6.01.1921	Peyâm-ı Sabah	751	İbret ve Nefret
7.01.1921	Peyâm-ı Sabah	752	Bir Makale Münâsebetiyle
8.01.1921	Peyâm-ı Sabah	753	Fenâlığın Menşei
9.01.1921	Peyâm-ı Sabah	754	Ne Umuyorduk Ne Oldu!
10.01.1921	Peyâm-ı Sabah	755	Sah el Bakî
11.01.1921	Peyâm-ı Sabah	756	Niçin
12.01.1921	Peyâm-ı Sabah	757	Almanya ve Türk Teslihât
13.01.1921	Peyâm-ı Sabah	758	Yok! Yok! Yok!
14.01.1921	Peyâm-ı Sabah	759	19 Kanûn-ı Sani
15.01.1921	Peyâm-ı Sabah	760	Fransa'da Tebeddül-i Vükelâ
16.01.1921	Peyâm-ı Sabah	761	Bolşevikliğin Tekâmülü
17.01.1921	Peyâm-ı Sabah	762	Türklerde Celâdet-i Askeriyye
18.01.1921	Peyâm-ı Sabah	763	Yunan Hezimetinden Sonra
19.01.1921	Peyâm-ı Sabah	764	BAŞLIKSIZ
20.01.1921	Peyâm-ı Sabah	765	El Sâlih Seyyüdül Hükâm
21.01.1921	Peyâm-ı Sabah	766	Hatâlarımız
22.01.1921	Peyâm-ı Sabah	767	Ezeli Bir Zıddiyet
23.01.1921	Peyâm-ı Sabah	768	Bir Nebze Nûr
24.01.1921	Peyâm-ı Sabah	769	Bir Asır Sonra
25.01.1921	Peyâm-ı Sabah	770	Ne Fırsatlar Kaçırдық

26.01.1921	Peyâm-ı Sabah	771	İkbâl ve İdbâr
27.01.1921	Peyâm-ı Sabah	772	İmkân-i Kıyâm
28.01.1921	Peyâm-ı Sabah	773	Adl ve Hak Yolu
29.01.1921	Peyâm-ı Sabah	774	Avrupa Muvâzenesinde Devletimiz
30.01.1921	Peyâm-ı Sabah	775	El Adl-ü Esasül Mülk
31.01.1921	Peyâm-ı Sabah	776	Ne İfrât! Ne İhtirâs!
1.02.1921	Peyâm-ı Sabah	777	Mühür Kimdeyse Süleyman O'dur!
2.02.1921	Peyâm-ı Sabah	778	Siyâsette Kabadayılık
3.02.1921	Peyâm-ı Sabah	779	Dâvâ Basitleşti
4.02.1921	Peyâm-ı Sabah	780	Şahsiyatın Fevkine
5.02.1921	Peyâm-ı Sabah	781	Düşündüğünü Söylemek
6.02.1921	Peyâm-ı Sabah	782	Nereye Gidiyoruz?
7.02.1921	Peyâm-ı Sabah	783	Doğru Öz, Doğru Söz
8.02.1921	Peyâm-ı Sabah	784	Ah, Minelcehl ve Halete!
9.02.1921	Peyâm-ı Sabah	785	Sükûn-ü Fıkr ile
10.02.1921	Peyâm-ı Sabah	786	Ne Küstahlıklar! Fakat...
11.02.1921	Peyâm-ı Sabah	787	Ankara ile İtilaf
12.02.1921	Peyâm-ı Sabah	787	Vahdet-i Milliyye
13.02.1921	Peyâm-ı Sabah	789	Tarz-ı Müdâfaaları
14.02.1921	Peyâm-ı Sabah	790	Nisbetsiz, Faîdesiz ve Lüzûmsuz
15.02.1921	Peyâm-ı Sabah	791	Elverdi
16.02.1921	Peyâm-ı Sabah	792	Bir Hakikat-i Siyasiyye
17.02.1921	Peyâm-ı Sabah	793	Vahdet Lazımdı
18.02.1921	Peyâm-ı Sabah	794	Londra
19.02.1921	Peyâm-ı Sabah	795	İlk ve Son Muvaffakiyet
20.02.1921	Peyâm-ı Sabah	796	Bir Mukâyese-i Siyasiyye
21.02.1921	Peyâm-ı Sabah	797	Akvâm-i Saîre Gibi
22.02.1921	Peyâm-ı Sabah	798	İlk Haberler
23.02.1921	Peyâm-ı Sabah	799	Bolşeviklik ve Çarlık
24.02.1921	Peyâm-ı Sabah	800	Ümitlerimiz, Endişelerimiz
25.02.1921	Peyâm-ı Sabah	801	Yunanlıların Hatâları

26.02.1921	Peyâm-ı Sabah	802	İlk Têsir ve Teessürler
27.02.1921	Peyâm-ı Sabah	803	Hatâdan Hatâyâ
28.02.1921	Peyâm-ı Sabah	804	En Büyük Tehlike
1.03.1921	Peyâm-ı Sabah	805	Gâye Birdir
2.03.1921	Peyâm-ı Sabah	806	Hak ve Hakikat
3.03.1921	Peyâm-ı Sabah	807	Siyah Bir Nokta
4.03.1921	Peyâm-ı Sabah	808	Kuvve-yi Teeyyidiyye
5.03.1921	Peyâm-ı Sabah	809	Ankara ve Muhâlîfler
6.03.1921	Peyâm-ı Sabah	810	Ne Unuttular ve Ne Öğrendiler!
7.03.1921	Peyâm-ı Sabah	811	Bu Sefer Olsun İntibâh!
8.03.1921	Peyâm-ı Sabah	812	Yunanistan ve Rumlar
9.03.1921	Peyâm-ı Sabah	813	Akl ve İrfân Yolu
10.03.1921	Peyâm-ı Sabah	814	Devre-i İntizâr
11.03.1921	Peyâm-ı Sabah	815	Çeşm-i İnsâf Gibi
12.03.1921	Peyâm-ı Sabah	816	İstanbul'a Karşı
13.03.1921	Peyâm-ı Sabah	817	En Büyük Âmil
14.03.1921	Peyâm-ı Sabah	818	Dâvâ Yine O Dâvâdır
15.03.1921	Peyâm-ı Sabah	819	Netice Nedir?
16.03.1921	Peyâm-ı Sabah	820	Şimdi Ne Yapacağız?
17.03.1921	Peyâm-ı Sabah	821	Hulûs Fikri ile
18.03.1921	Peyâm-ı Sabah	822	Sulh mu Harp mi?
19.03.1921	Peyâm-ı Sabah	823	Yalnız Sulh Değil, Salâh da!
20.03.1921	Peyâm-ı Sabah	824	Büyük Bir Tebeddül Var
21.03.1921	Peyâm-ı Sabah	825	Nedir? Bu Hoş Hava Değil!
22.03.1921	Peyâm-ı Sabah	826	İzzet Paşa'nın Beyânâtı
23.03.1921	Peyâm-ı Sabah	827	Haza Min Fazlı Rabbi
24.03.1921	Peyâm-ı Sabah	828	Barut Kokuları
25.03.1921	Peyâm-ı Sabah	829	Düşündüğümüzü Bipervâ Söyleyebiliriz
26.03.1921	Peyâm-ı Sabah	830	Terakkî Tereddî Oldu
27.03.1921	Peyâm-ı Sabah	831	Yine Ümitvarız
28.03.1921	Peyâm-ı Sabah	832	Böyle Olmayacaktı

29.03.1921	Peyâm-ı Sabah	833	Biz Kaçırdık Onlar Yakaladılar
30.03.1921	Peyâm-ı Sabah	834	Hatâ İçinde Hatâ
31.03.1921	Peyâm-ı Sabah	835	Türk'ün Günâhı Nedir?
1.04.1921	Peyâm-ı Sabah	836	Nûr-ı Hakîkate Karşı
2.04.1921	Peyâm-ı Sabah	837	Yunanistan'ın Gafleti
3.04.1921	Peyâm-ı Sabah	838	Nekabesiz Hakikat
4.04.1921	Peyâm-ı Sabah	839	Mesleksizlik
5.04.1921	Peyâm-ı Sabah	840	Hak ve Hakikat Huzurunda
6.04.1921	Peyâm-ı Sabah	841	Eskişehir
7.04.1921	Peyâm-ı Sabah	842	Kavur - Venizelos
8.04.1921	Peyâm-ı Sabah	843	Silahla Değil, Siyâsetle
9.04.1921	Peyâm-ı Sabah	844	Bir Şahid-i Adil
10.04.1921	Peyâm-ı Sabah	845	Harice Tesiri
11.04.1921	Peyâm-ı Sabah	846	Şaşkınlık!
12.04.1921	Peyâm-ı Sabah	847	Yeni Bir Safha
13.04.1921	Peyâm-ı Sabah	848	Zavallı Anadolu!
14.04.1921	Peyâm-ı Sabah	849	Bir Nutkun Gavamızı
15.04.1921	Peyâm-ı Sabah	850	Bugünkü Gâyemiz
16.04.1921	Peyâm-ı Sabah	851	Mesûd Bir Hâdise
17.04.1921	Peyâm-ı Sabah	852	Mısır'ın En Son Tecellisi
18.04.1921	Peyâm-ı Sabah	853	Bir Numûne-i İbret
19.04.1921	Peyâm-ı Sabah	854	Beyhûde Bir Isrâr, Boş Bir Cidâl
20.04.1921	Peyâm-ı Sabah	855	Bir Fikr-i Musib
21.04.1921	Peyâm-ı Sabah	856	Ricâl ve Hadisât
22.04.1921	Peyâm-ı Sabah	857	Amerika'nın Yeni Siyâseti
23.04.1921	Peyâm-ı Sabah	858	Sulh
24.04.1921	Peyâm-ı Sabah	859	Hala mı?
25.04.1921	Peyâm-ı Sabah	860	I Mayıs
26.04.1921	Peyâm-ı Sabah	861	Osmanlılık ve Milliyyet Fikirleri
27.04.1921	Peyâm-ı Sabah	862	Hercümerc
28.04.1921	Peyâm-ı Sabah	863	Bir Hasbihâl

29.04.1921	Peyâm-ı Sabah	864	İnönü'nden Londra'ya
30.04.1921	Peyâm-ı Sabah	865	Maziye Doğru
1.05.1921	Peyâm-ı Sabah	866	Hakikat Sonra Bilinir
2.05.1921	Peyâm-ı Sabah	867	Romanofların Saltanatı Nasıl Dürüldü?
3.05.1921	Peyâm-ı Sabah	868	Dâima Avrupa'ya Bağlıyız
4.05.1921	Peyâm-ı Sabah	869	İtidâle Muhtacız
5.05.1921	Peyâm-ı Sabah	870	Avrupa-Asya
6.05.1921	Peyâm-ı Sabah	871	Yüz Sene Sonra
7.05.1921	Peyâm-ı Sabah	872	Endişemiz Nedir?
8.05.1921	Peyâm-ı Sabah	873	Arnavutluk Münâsebetiyle
9.05.1921	Peyâm-ı Sabah	874	Hükümet-i Hadisât
10.05.1921	Peyâm-ı Sabah	875	Doğru Bir Hareket
11.05.1921	Peyâm-ı Sabah	876	Muvakkaten Olsun!
12.05.1921	Peyâm-ı Sabah	877	Biz Ders Almalıyız
13.05.1921	Peyâm-ı Sabah	878	Yunanistan Dür-Endiş Olaydı!
14.05.1921	Peyâm-ı Sabah	879	Büyük Bir Noksânımız
15.05.1921	Peyâm-ı Sabah	880	İbret, Dehşet, Mahâret
16.05.1921	Peyâm-ı Sabah	881	İki İçtihâd
17.05.1921	Peyâm-ı Sabah	882	ALİ KEMAL'İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.
18.05.1921	Peyâm-ı Sabah	883	Mektep, Yine Mektep, Dâima Mektep
19.05.1921	Peyâm-ı Sabah	884	Teşkilât! Teşkilât!
20.05.1921	Peyâm-ı Sabah	885	Ankara'da Fikr-i Muhâlefet
21.05.1921	Peyâm-ı Sabah	886	Muzır Bir İhtilâf
22.05.1921	Peyâm-ı Sabah	887	Bir Kimsesiz Belâzede....
23.05.1921	Peyâm-ı Sabah	888	Bir Ders Daha
24.05.1921	Peyâm-ı Sabah	889	Dirisinden Bir Türlü....
25.05.1921	Peyâm-ı Sabah	890	Ankara Buhrânı
26.05.1921	Peyâm-ı Sabah	891	Muğlâk Bir Mesele
27.05.1921	Peyâm-ı Sabah	892	Zavallı Nikola
28.05.1921	Peyâm-ı Sabah	893	Necât Çareleri
29.05.1921	Peyâm-ı Sabah	894	Nerelerde Yanılıyoruz?

30.05.1921	Peyâm-ı Sabah	895	Ezeli Hakikatler
31.05.1921	Peyâm-ı Sabah	896	Bazı Ricâlimize Bir Ders
1.06.1921	Peyâm-ı Sabah	897	Niçin Ayrıldık?
2.06.1921	Peyâm-ı Sabah	898	Ankara - Moskova
3.06.1921	Peyâm-ı Sabah	899	Bekir Sami Bey'le..
4.06.1921	Peyâm-ı Sabah	900	Tarihimizden Bir Nuhbe
5.06.1921	Peyâm-ı Sabah	901	En Büyük Gafletleri
6.06.1921	Peyâm-ı Sabah	902	Türk Nasıl Türkleşti?
7.06.1921	Peyâm-ı Sabah	903	Eğrilik
8.06.1921	Peyâm-ı Sabah	904	Yeni Bir Safha
9.06.1921	Peyâm-ı Sabah	-	GAZETE YAYIMI YOK.
10.06.1921	Peyâm-ı Sabah	-	GAZETE YAYIMI YOK.
11.06.1921	Peyâm-ı Sabah	905	Mesûl Kimdir?
12.06.1921	Peyâm-ı Sabah	906	Yine Yaşasınlar
13.06.1921	Peyâm-ı Sabah	907	Ne Fikirler! Ne İnsanlar!
14.06.1921	Peyâm-ı Sabah	908	Vükelâca Tebeddül Münâsebetiyle
15.06.1921	Peyâm-ı Sabah	909	Yeni Vükelâdan Ne Bekliyoruz?
16.06.1921	Peyâm-ı Sabah	910	Yazıktır, Günâhtır
17.06.1921	Peyâm-ı Sabah	911	Paris'te Bir Rasme-i İrfân
18.06.1921	Peyâm-ı Sabah	912	İtidâl ve İtilafa Doğru
19.06.1921	Peyâm-ı Sabah	913	Fevzi Paşa'nın Beyânâtı
20.06.1921	Peyâm-ı Sabah	914	İki Tezhîb Arasında
21.06.1921	Peyâm-ı Sabah	915	Hep O Siyâset!
22.06.1921	Peyâm-ı Sabah	916	Bir Teşbîh Münâsebetiyle
23.06.1921	Peyâm-ı Sabah	917	Ne Oluyor? Ne Bitiyor?
24.06.1921	Peyâm-ı Sabah	918	Nasıl Def Etmeliyiz?
25.06.1921	Peyâm-ı Sabah	919	Bir An Mühim
26.06.1921	Peyâm-ı Sabah	920	Yunanistan'ın Bile
27.06.1921	Peyâm-ı Sabah	921	Ankara ve Enver
28.06.1921	Peyâm-ı Sabah	922	Teşkilâtın Ehemmiyeti
29.06.1921	Peyâm-ı Sabah	923	Red Cevabından Sonra

30.06.1921	Peyâm-ı Sabah	924	Müessir Perde Puş!..
1.07.1921	Peyâm-ı Sabah	925	Bu Devlet Ne idi? Ne Oldu?
2.07.1921	Peyâm-ı Sabah	926	Fenâ Bir Sulh
3.07.1921	Peyâm-ı Sabah	927	Biz Ne Diyorduk?
4.07.1921	Peyâm-ı Sabah	928	Bir Câmî Münâsebetiyle
5.07.1921	Peyâm-ı Sabah	929	Niçin Muvaffak Olamıyoruz?
6.07.1921	Peyâm-ı Sabah	930	Bu Devletin Düstûr-u Esasları
7.07.1921	Peyâm-ı Sabah	931	Bir Vesika
8.07.1921	Peyâm-ı Sabah	932	Düşman Sözü
9.07.1921	Peyâm-ı Sabah	933	Artık Elvermedi mi?
10.07.1921	Peyâm-ı Sabah	934	Sulh! Sulh!
11.07.1921	Peyâm-ı Sabah	935	Ufk-ı Siyasiyemiz
12.07.1921	Peyâm-ı Sabah	936	Seksen Beş Yıl Oldu
13.07.1921	Peyâm-ı Sabah	937	Tehlikeye Karşı
14.07.1921	Peyâm-ı Sabah	938	Siyâsette Dostluk
15.07.1921	Peyâm-ı Sabah	939	Ne Kazandılar?
16.07.1921	Peyâm-ı Sabah	940	Haile-i Harb
17.07.1921	Peyâm-ı Sabah	941	Nasib-i Ezelimiz
18.07.1921	Peyâm-ı Sabah	942	Amerika'nın Bir Teklifi
19.07.1921	Peyâm-ı Sabah	943	Özü, Sözü, Gözü
20.07.1921	Peyâm-ı Sabah	944	Babîâli Siyâseti
21.07.1921	Peyâm-ı Sabah	945	Hakikat
22.07.1921	Peyâm-ı Sabah	946	Kara Haberlere Karşı
23.07.1921	Peyâm-ı Sabah	947	Hayâl ve Hakikat
24.07.1921	Peyâm-ı Sabah	948	Matem İçinde Matem
25.07.1921	Peyâm-ı Sabah	949	Vahdet, Fakat
26.07.1921	Peyâm-ı Sabah	950	Zafer-i Nihai
27.07.1921	Peyâm-ı Sabah	951	Son Dereceye Kadar!...
28.07.1921	Peyâm-ı Sabah	952	ALİ KEMAL'İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.
29.07.1921	Peyâm-ı Sabah	953	Hükümet Hükümet
30.07.1921	Peyâm-ı Sabah	954	Ne Belâ İmiş!

31.07.1921	Peyâm-ı Sabah	955	Yegâne Necât Yolu
1.08.1921	Peyâm-ı Sabah	956	Kurd Masalı
2.08.1921	Peyâm-ı Sabah	957	Ders-i İntibâh
3.08.1921	Peyâm-ı Sabah	958	En Büyük Hatâ
4.08.1921	Peyâm-ı Sabah	959	Bir Kere de Millete Sorulsa!.
5.08.1921	Peyâm-ı Sabah	960	İçtihadının Eri İnsan
6.08.1921	Peyâm-ı Sabah	961	Bir Tekzîb Münâsebetiyle
7.08.1921	Peyâm-ı Sabah	962	Dâvâmız ve Meclis-i Âlî
8.08.1921	Peyâm-ı Sabah	963	Bolşeviklik ve İttihât ve Terakkî
9.08.1921	Peyâm-ı Sabah	964	Muhâlefet Bahsi
10.08.1921	Peyâm-ı Sabah	965	İtalya'nın Şark Siyâseti
11.08.1921	Peyâm-ı Sabah	965	İki Kanaât
12.08.1921	Peyâm-ı Sabah	967	Hakîkatten Mâlihulyâya
13.08.1921	Peyâm-ı Sabah	968	Emr-i Mutlak ve Ahd
14.08.1921	Peyâm-ı Sabah	969	Hakk-ı Hayat ve İstiklâl
15.08.1921	Peyâm-ı Sabah	970	Fakat Bizimle Değil
16.08.1921	Peyâm-ı Sabah	-	GAZETE YAYIMI YOK.
17.08.1921	Peyâm-ı Sabah	-	GAZETE YAYIMI YOK.
18.08.1921	Peyâm-ı Sabah	-	GAZETE YAYIMI YOK.
19.08.1921	Peyâm-ı Sabah	971	Ağla, Ey Gözlerim, Ağla
20.08.1921	Peyâm-ı Sabah	972	Meşrûtiyet Hükümeti
21.08.1921	Peyâm-ı Sabah	973	Bir İçtihadın İflâsı
22.08.1921	Peyâm-ı Sabah	974	Ne Kudret!
23.08.1921	Peyâm-ı Sabah	975	Safsatadan Safsataya
24.08.1921	Peyâm-ı Sabah	976	Bir Nutuk İntibâhımız
25.08.1921	Peyâm-ı Sabah	977	Ustaca Bir Siyâset
26.08.1921	Peyâm-ı Sabah	978	Siyâset-i Mâlîyemiz
27.08.1921	Peyâm-ı Sabah	979	Aynı Hâl Aynı Felâket
28.08.1921	Peyâm-ı Sabah	980	Yeni Vaziyet
29.08.1921	Peyâm-ı Sabah	981	Hakîkat
30.08.1921	Peyâm-ı Sabah	982	Meşrûtiyet Mesûliyetle Mukayyedir

31.08.1921	Peyâm-ı Sabah	983	ALİ KEMAL'İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.
1.09.1921	Peyâm-ı Sabah	984	Beklediklerimiz
2.09.1921	Peyâm-ı Sabah	985	Hakikî Müdâfaa-ı Milliyye
3.09.1921	Peyâm-ı Sabah	986	Fa'aliyyet-i Siyasiyye
4.09.1921	Peyâm-ı Sabah	987	İhtirâs ve İtidâl
5.09.1921	Peyâm-ı Sabah	988	Bir Doğru, Bin Yalân
6.09.1921	Peyâm-ı Sabah	989	Yalnız Bizde Değil!
7.09.1921	Peyâm-ı Sabah	990	Kuvvet ve Menfaât
8.09.1921	Peyâm-ı Sabah	991	Bir Numûne-i İbret
9.09.1921	Peyâm-ı Sabah	992	İki Safha
10.09.1921	Peyâm-ı Sabah	993	Anadolu'dan En Son Sadalar
11.09.1921	Peyâm-ı Sabah	994	Düşmanın Endişeleri
12.09.1921	Peyâm-ı Sabah	995	Tarihe Bir Nazar
13.09.1921	Peyâm-ı Sabah	996	Kastî Bir Mugâlata
14.09.1921	Peyâm-ı Sabah	997	Ne Oluyoruz? Nereye Gidiyoruz?
15.09.1921	Peyâm-ı Sabah	998	Bir Tebliğ Münâsebetiyle
16.09.1921	Peyâm-ı Sabah	999	Muhâlefetin Fazîleti
17.09.1921	Peyâm-ı Sabah	1000	Hak ve Bâtıl
18.09.1921	Peyâm-ı Sabah	1001	Cezâ-i Amel
19.09.1921	Peyâm-ı Sabah	1002	Cihân Hercümerci ve Biz
20.09.1921	Peyâm-ı Sabah	1003	Tahdit-i Teslihât ve Biz
21.09.1921	Peyâm-ı Sabah	1004	Hakikat-i Hâl
22.09.1921	Peyâm-ı Sabah	1005	Nasibe-i Harb
23.09.1921	Peyâm-ı Sabah	1006	Milliyyet Şâhikaları
24.09.1921	Peyâm-ı Sabah	1007	Malhulyâ
25.09.1921	Peyâm-ı Sabah	1008	İhtirâs Düşkünleri
26.09.1921	Peyâm-ı Sabah	1009	Öbür Cephe!.
27.09.1921	Peyâm-ı Sabah	1010	Evveli ve Ahiri
28.09.1921	Peyâm-ı Sabah	1011	Tavassut ve Sulh
29.09.1921	Peyâm-ı Sabah	1012	En Büyük Tehlike
30.09.1921	Peyâm-ı Sabah	1013	En Büyük Düşman

1.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1014	Hem Kel, Hem Fodul
2.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1015	Arnavutlardan İbret...
3.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1016	İstanbul'u Düşünmeliyiz
4.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1017	Zırladılar, Fakat...
5.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1018	Fenâlığın Mebdei
6.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1019	Keşke Yanılsaydık!.
7.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1020	Mısır'ın İkbâl ve İdbârı
8.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1021	Doğru ve Eğri
9.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1022	Bir Düğüm Ki Çözülmedi, Gitti
10.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1023	Nasıl İş Çığırından Çıktı?
11.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1024	Niçin Rahmet Okutuyoruz?
12.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1025	Muahaze Kolay İdi!
13.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1026	Hakikî Mesûl Biziz
14.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1027	Tavassut Sözleri
15.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1028	Devlet ve Milleti Kurtaranlar
16.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1029	Su Uyur, Düşman Uyumaz
17.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1030	Hubb-u Câh
18.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1031	İki Hercümerç ve Biz
19.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1032	Düşman Sözleri
20.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1033	Bu Devrin En Birinci Derdi
21.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1034	Mu'tedil Türkler ve Öbürleri
22.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1035	Anlamadılar ve Anlamazlar
23.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1036	ALİ KEMAL'İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.
24.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1037	Şark Siyâseti
25.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1038	Serâb! Serâb!
26.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1039	İşimiz Yolunda mı Yolunda!..
27.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1040	İpin Ucu
28.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1041	“Habsburg”lar
29.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1042	Olmazdı, Yine de Olamaz
30.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1043	Güç Bir Muâdele
31.10.1921	Peyâm-ı Sabah	1044	Felâketin Mebdeî

1.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1045	Ya Maâzallah!..
2.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1046	Siyasi Cepheler
3.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1047	Enver ve Hempâları Öldüler!
4.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1048	Muhâlefetin Mevkii
5.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1049	Nerede Yanılıyor?
6.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1050	Sulh Müzâkereleri, Ankara ve Yunan
7.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1051	Düşmanın Karınca Olsa...
8.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1052	ALÎ KEMAL'İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.
9.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1053	İttihât ve Terakkî ve Kuvâ-yi Milliyye
10.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1054	Fikir ve Kuvvet
11.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1055	Gürültüye Pâpûç Bırakmak
12.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1056	Cihân-ı İslâm
13.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1057	Hâtıme'ye Yaklaşıyor Muyuz?
14.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1058	Birlik ve Dirlik
15.11.1921	Peyâm-ı Sabah	-	GAZETE YAYIMI YOK.
16.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1059	Vaşington İctimaî Münâsebetiyle
17.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1060	Yapma Fikirler ve Yapma Çiçekler
18.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1061	Sulh Emâreleri
19.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1062	İstanbul Münâsebetiyle
20.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1063	Ufkumuz Yine Karardı
21.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1064	Siyâsette Şimârlık
22.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1065	İngiltere ve Dâvâmız
23.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1066	Ankara Harp Demektir
24.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1067	Çürük Bir Siyâset
25.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1068	Ör, Fakat Dinle
26.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1069	Vediatullâh İmiş!
27.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1070	Sulh mü Harp mi?
28.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1071	Doğru Sözler
29.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1072	Anlaşılmaz Bir İçtihad
30.11.1921	Peyâm-ı Sabah	1073	Askerliğin Faîdeleri, Zararları
1.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1074	Ah, Mine'l Cehil!..

2.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1075	Son Safsata
3.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1076	Siyâsette Samimilik
4.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1077	Emperyâlizm! Kapîtâlizm!
5.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1078	Hadisâttan İstihracımız
6.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1079	Ninni
7.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1080	Umarız ve Dileriz ki Yalândır
8.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1081	Enver
9.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1082	Nasıl Dediklerimize Geliyorlar?
10.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1083	Öldürme...
11.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1084	Cehâlet, Gaflet, Belâhat
12.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1085	Elcezâ
13.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1086	Niçin Uzadı?
14.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1087	Mekteb-i Mülkiyye
15.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1088	Neye Muhtâç İdik?
16.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1089	... Bir Bahara Dahi
17.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1090	Kânûn-ı Esâsî Müzâkereleri
18.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1091	Meşrûtiyet ve Milliyyet
19.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1092	Büyük Düşünceler
20.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1093	Teşkilât ve Islâhât Derdi
21.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1094	Mısır ve İngiltere
22.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1095	Meselenin Ruhu
23.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1096	Fazla Düğün, Fazla Dernek!
24.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1097	Tubâ Siyâseti
25.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1098	Hiyânet-i Vataniyye
26.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1099	Ekalliyetlerin Hukûku
27.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1100	Halkımız Kör ve Câhil İmiş!
28.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1101	Ahmak Dostlar
29.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1102	Moskoflar ve Biz
30.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1103	Milliyyet Bahsî
31.12.1921	Peyâm-ı Sabah	1104	İstiklâl-i Osmanî Münâsebetiyle

1922 Yılı Gazete Yazıları

TARİH	GAZETE ADI	SAYI	MAKALE ADI
1.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1105	Bu Sefer Ne Yapacağız?
2.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1106	Ankara Eğlenceleri
3.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1107	Fenâ Gidiyoruz
4.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1108	Aklı ve İ'tidâl Sahipleri
5.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1109	Halk Hükümeti Böyle Olur!
6.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1110	Muâheze Kolay İse de..
7.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1111	Artık Tarfe Oldu!.
8.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1112	Avrupalılar ve Türkler
9.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1113	İhtilâl ve İnihilâl
10.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1114	Cihânın Sulh ve Salâhı
11.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1115	Ağlamalı mı Gülmeli mi?
12.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1116	Gülmeli, Ağlamalı
13.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1117	Zaaf Siyâseti
14.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1118	Bir İstifâ Münâsebetiyle
15.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1119	Can Cana, Baş Başa
16.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1120	ALİ KEMAL'İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.
17.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1121	Pû Ankara
18.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1122	İki Nokta-i Nazar
19.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1123	İhtilâf Rahmettir
20.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1124	Muazzez ve Mukaddes
21.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1125	Acaba Çilemiz Doldu mu?
22.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1126	Meşveret Hikâyeleri
23.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1127	Değiliz ve Olmak da İstemeyiz
24.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1128	İtidâl İle
25.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1129	Dilimizde Var, Gönlümüzde Yok
26.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1130	Avrupa ve Amerika
27.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1131	Bir Celse
28.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1132	ALİ KEMAL'İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.

29.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1133	Siyâset Kurbânları
30.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1134	Moskova ve Ankara
31.01.1922	Peyâm-ı Sabah	1135	İnsâf
1.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1136	Osmanlılar ve Ekalliyetlerin Hukûku
2.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1137	Asya ve Avrupa
3.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1138	Düşman Sözleri
4.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1139	Son Safha
5.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1140	Düşmanlarımızın Faâliyetleri
6.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1141	Heyet-i Murahhasa
7.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1142	Bizi Ancak İtidâl Kurtarabilir
8.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1143	“Çağadamard”ın Hücûmları
9.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1144	Askerlik ve Biz
10.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1145	Bitecek mi? Bitmeyecek mi?
11.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1146	İki Mesele
12.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1147	Bir Miyâr Siyâset
13.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1148	Bağrı Yanık Bir Halk
14.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1149	Bulgarlarda Bir Velvele
15.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1150	Şark ve Garp
16.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1151	Bizi Nasıl Muhâkeme Ediyorlar?
17.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1152	Sebepler ve Neticeler
18.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1153	Anadolu'da Ümrân, Terakki, Teâlî
19.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1154	Mısır'da Tekâmül-i Milli
20.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1155	Uyutmak, Avutmak
21.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1156	Bir Muhitin Sermestisi
22.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1157	Bir Tezhîbe İhtiyâcımız
23.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1158	Gâyelerimiz Birdir, Fakat...
24.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1159	Bu Fırsatı da mı Kaçırıyoruz?
25.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1160	Su Uyur Düşman Uyumaz
26.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1161	Ciddiyet Yok
27.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1162	Bolşeviklerin Tekâmül-i Siyasileri
28.02.1922	Peyâm-ı Sabah	1163	Biraz Fikr-i Selim _ Lütfen

1.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1164	Sulh ve Salâha Dair
2.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1165	Teşkilât-i Esâsiyye
3.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1166	Mithat Paşa İçin
4.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1167	Sükût Altındır
5.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1168	Hep Bir Gâye İçin
6.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1169	ALÎ KEMAL'İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.
7.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1170	İzzet Paşa'nın Seyâhati
8.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1171	Ateşle Oynuyorlar
9.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1172	Galat-ı Rü'yet
10.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1173	Yine Harp Afeti mi?
11.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1174	Ekdığımızı Biçeceğiz
12.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1175	Büyük Düşünceler
13.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1176	Kuvvetleri ve Vazifemiz
14.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1177	Çuvâl Çuvâl Söz
15.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1178	Fikrimizin Eri Olmalıyız
16.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1179	Muhitimizin Son Vaziyeti
17.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1180	Yunanistan'ın Vaziyeti
18.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1181	Londra'da Ankara Heyeti
19.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1182	Kanûn-i Sâni 1918
20.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1183	Fenâ Adamlar, Fenâ Yollar
21.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1184	Anadolu'da Bolşevik Dolapları
22.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1185	Alman Tuzağı
23.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1186	Siyâsette Seciye Gerektir
24.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1187	Doğru Söz
25.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1188	İlk Teklif
26.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1189	Vaziyet Tavazzuh Etti
27.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1190	İki Müşkûl Nokta
28.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1191	Son Karâr
29.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1192	Üç Sene Sonra...
30.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1193	Asya ve Avrupa Arasında
31.03.1922	Peyâm-ı Sabah	1194	Es Sulh-u Seyyidül Ahkâm

1.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1195	Siyâsette Kin
2.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1196	Acz Alâmeti
3.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1197	Cenova
4.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1198	Vaziyet Nedir?
5.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1199	Bir Alet-i Fesât
6.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1200	Dârülfünûnda
7.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1201	Mütârekenin Ankara'ca Kabulü
8.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1202	Tefsir, Tavi, Tezvir
9.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1203	Biz Hürüz, Fakat Onlar...
10.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1204	Aynı İğfâl, Aynı Tezvir
11.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1205	Cenova'nın İç Yüzü
12.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1206	Bizde Efkâr-ı Umûmiyye
13.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1207	Osmanlılık Fikri
14.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1208	Ne Cevâp Verdiler
15.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1209	Bir Hâdiseden Ders-i Hükümet
16.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1210	Tarihin Tekerrürü
17.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1211	Ankara'ya Cevâp
18.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1212	Bir Muammâ
19.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1213	Hele Bir Kere Sulh Olsun!
20.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1214	Tehlike-i Harp
21.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1215	Nağme-i Ahiri
22.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1216	Evveliden Hiçti Şimdi Hep!
23.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1217	Ankara ve Sulh
24.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1218	Kuvvetten Siyâsete
25.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1219	Ankara'nın Yeni Cevâbı
26.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1220	İhtirâs Adeseleri
27.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1221	Türkten Başka
28.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1222	Cihâd-ı Hürriyet
29.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1223	Su Uyur Düşman Uyumaz
30.04.1922	Peyâm-ı Sabah	1224	Cenova Mütemer Kebiri
1.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1225	Babîâlî'nin Cevâbı

2.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1226	Sulh! Sulh! Sulh!
3.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1227	Hakikat, Hayâl
4.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1228	Ben! Hazretleri ve Biz! Kulları
5.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1229	Niçin?
6.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1230	Bir Hayât
7.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1231	Menfaatperestlik, Münâfıklık
8.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1232	İstibdâd ve İstinâf
9.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1233	(Cenova)da Son Safha
10.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1234	Koca Ahmet Cevdet Bey!
11.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1235	Anadolu'nun Dâstânı
12.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1236	Zorbalar ve İttihat
13.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1237	Türkler ve Moskoflar
14.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1238	Devre-i Tevakkuf
15.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1239	Ne Yaman Terakki!
16.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1240	Ne Hak, Ne Hakikat, Ne Siyâset Var!
17.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1241	Yine Moskova ve Ankara
18.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1242	Yarım Bilgi
19.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1243	Son Safha
20.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1244	Bizde Siyasi Mücadeleler
21.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1245	Yeni Vaziyet
22.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1246	İbret Engiz Bir Safsata
23.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1247	Vicdânların İntibâhı
24.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1248	Mü'temer-i Kebir Nasıl Bitti?
25.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1249	Bolşevikler ve Âlem-i İslâm
26.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1250	Elîm Bir Vaziyet
27.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1251	Muhâlefeti Sevindirmek mi İstiyorlar?
28.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1252	Ocâk ve Fırka
29.05.1922	Peyâm-ı Sabah	1253	Kara Bayram
30.05.1922	Peyâm-ı Sabah	-	GAZETE YAYIMI YOK.
1.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1254	Bayram Tesirleri
2.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1255	Korkunç Bir Vaziyet

3.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1256	Yunanistan ve Sulh
4.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1257	Bizde Milliyet Duyguları
5.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1258	Samimi Bir Türk Dostu
6.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1259	Siyâsette Tevekkül
7.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1260	Yine Yalan Dolan Siyâseti
8.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1261	Bir Vesika Münâsebetiyle
9.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1262	Neticeyi Beklemek
10.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1263	Asabiyet-i Milliyeyi Suistimâl
11.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1264	Ne Vahşiyâne Hareket
12.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1265	Tarihten Ders Almak
13.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1266	Düşmanın Hâzırlıkları
14.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1267	Hilâfet ve Saltanat
15.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1268	Muhtelif Safhalar
16.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1269	İstibdâdın Âkıbeti
17.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1270	Dâima İstibdâd Birdir
18.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1271	Bolşevikliğin İç Yüzü
19.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1272	İnsâf ile, İtidâl ile
20.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1273	İnhisâr! İnhisâr! İnhisâr!
21.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1274	Muhâlefetin Son Vaziyeti
22.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1275	Amihenin Tesirleri
23.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1276	Yeni Bir Devre-i İntizâr
24.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1277	Bir Hakikat
25.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1278	Elharb Hadaa
26.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1279	Kıyâset mi? Hıyânet mi
27.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1280	Şark ve Garp Meseleleri
28.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1281	Ankara Sevdası
29.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1282	İddia-yı Fazl, İzhâr-ı Naks
30.06.1922	Peyâm-ı Sabah	1283	Za'f İmân Dedikleri
1.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1284	Bir Bahs-i Müttekâbil
2.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1285	Biz, Seleflerimiz ve Haleflerimiz
3.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1286	Enver'in Yeni Celâdetleri

4.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1287	En Birinci Endişemiz
5.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1288	Şimdi Anlayacağız
6.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1289	ALİ KEMAL'İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.
7.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1290	Doğru Düşünceler
8.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1291	Yunanın Anadolu'da Faâliyetleri
9.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1292	Öldürmek
10.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1293	Elîm Bir Dâstân
11.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1294	Muhâlefetin Hak ve Hakîkatı
12.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1295	İngiltere, İtalya ve Şark
13.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1296	Bir İhtifâlin İç Yüzü
14.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1297	Bilmiyorlar ve...
15.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1298	Yine Geldiler, Fakat
16.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1299	Hem Gülünç! Hem Hazin!
17.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1300	Hep Hoşnut! Hep Ümitvâr!
18.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1301	Hâlâ Bu Mektup
19.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1302	Sulh Masasının Başında
20.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1303	Kör ve Gülünç Bir Silâh
21.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1304	Fransa İnkılâb-ı Kebiri ve Biz
22.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1305	Her Çe Bad Abad Sulh
23.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1306	Meşûm Bir Gün
24.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1307	Bazı Hayr Havâh Muâhezeler
25.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1308	Bir Devre-i İntizâr Daha
26.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1309	Meşrutiyet ve Biz
27.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1310	İstikrâz-ı Dahili ve İ'tibâr-ı Milli
28.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1311	Cemal Paşa
29.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1312	Son Mazhariyetleri, Son Felâketimiz
30.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1313	Müstesnâ Bir Osmanlı Tarihi
31.07.1922	Peyâm-ı Sabah	1314	Bu Kabede Bir Sadâ
1.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1315	Muvaffakiyyet
2.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1316	Muhtariyyet İlânı
3.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1317	Vaziyetimiz

4.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1318	Bayram Düşünceleri
5.08.1922	Peyâm-ı Sabah	-	GAZETE YAYIMI YOK.
6.08.1922	Peyâm-ı Sabah	-	GAZETE YAYIMI YOK.
7.08.1922	Peyâm-ı Sabah	-	GAZETE YAYIMI YOK.
8.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1319	Kendi Düşen Ağlamaz
9.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1320	Tehlike ve Tedbir
10.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1321	Nereye Gidiyoruz?
11.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1322	Meşveretsizlik
12.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1323	Aynı Hatâ, Aynı İnât
13.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1324	Ne Bekliyorlar?
14.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1325	Bir Eski Zamân Eseri
15.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1326	Müdâhinler, Münafıklar, Mürâiler
16.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1327	Yeni Osmanlılar ve Genç Türkler
17.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1328	ALİ KEMAL'İN YAZISI BULUNMAMAKTADIR.
18.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1329	Hilâfet ve Saltanat
19.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1330	Halep Ordaysa Arşın Burda
20.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1331	Yeni Bir Şark Konferansı
21.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1332	Enver
22.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1333	Telif-i Anâsır
23.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1334	Muhâlefetin Cinâyetleri
24.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1335	İnkılâb-ı Milli
25.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1336	İntizâr mı? Azâp mı?
26.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1337	Düşmandan Düşmana
27.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1338	İktisaden, İctimaen, Fikren
28.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1339	Siyâsette Mantık
29.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1340	Hakiki Büyüklük
30.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1341	En Kestirme En Doğru Yol
31.08.1922	Peyâm-ı Sabah	1342	İctihâdımız
1.09.1922	Peyâm-ı Sabah	1343	Taarruz Münâsebetiyle
2.09.1922	Peyâm-ı Sabah	1344	Vaziyet
3.09.1922	Peyâm-ı Sabah	1345	Zavallı Türk Toprakları

4.09.1922	Peyâm-ı Sabah	1346	Niçin Böyledir?
5.09.1922	Peyâm-ı Sabah	1347	Fecî Hatâlar
6.09.1922	Peyâm-ı Sabah	1348	Cevâbımız
7.09.1922	Peyâm-ı Sabah	1349	Muhâlefetin Ruh-ı Nezîhi
8.09.1922	Peyâm-ı Sabah	1350	Hüccet-i Mahkûmiyetimiz
9.09.1922	Peyâm-ı Sabah	1351	Türkün Bayramı
10.09.1922	Peyâm-ı Sabah	1352	Gâyeler Bir İdi ve Birdir

EK 2: Ali Kemal

KAYNAK: Uzun, Mustafa İsmet. (1989). “Ali Kemal (1867-1922)” *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.2, s.405-408.

EK 3: Ali Kemal Cenevre’de

KAYNAK: Ali Kemal. (1985). *Ömrüm*. (haz. Zeki Kuneralp). İstanbul: İsis Yayıncılık.

EK 4: Ali Kemal, Filozof Rıza Tevfik, Mehmet Ali ve Cevat Beyler

KAYNAK: Ali Kemal. (1985). *Ömrüm*. (haz. Zeki Kuneralp). İstanbul: İsis Yayıncılık.

EK 5: Ali Kemal ve İlk Eşi Winifred Brun

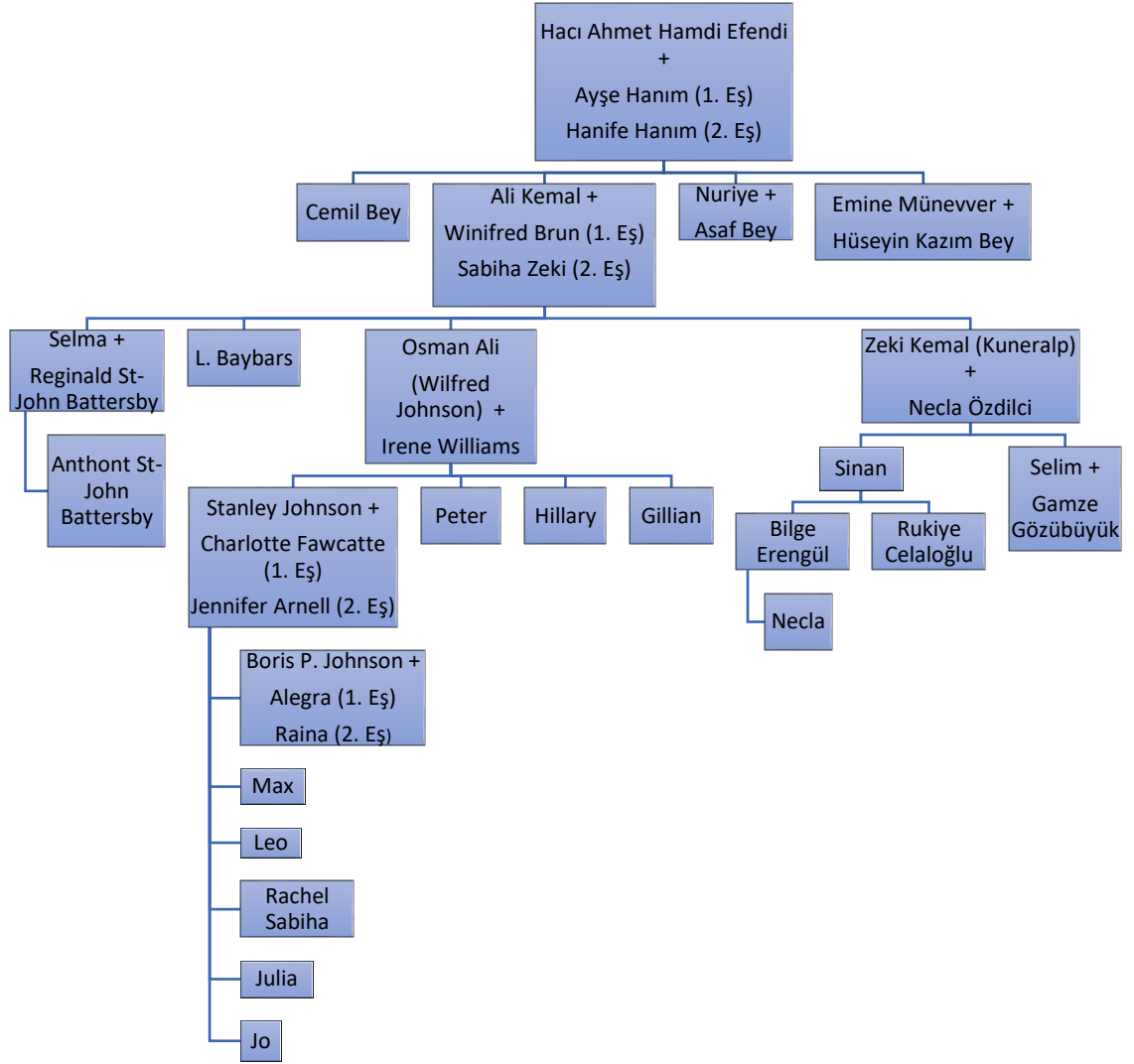
KAYNAK: Ali Kemal. (1985). *Ömrüm*. (haz. Zeki Kuneralp). İstanbul: İsis Yayımcılık.

EK 6: Ali Kemal ve İkinci Eşi Sabiha Hanım

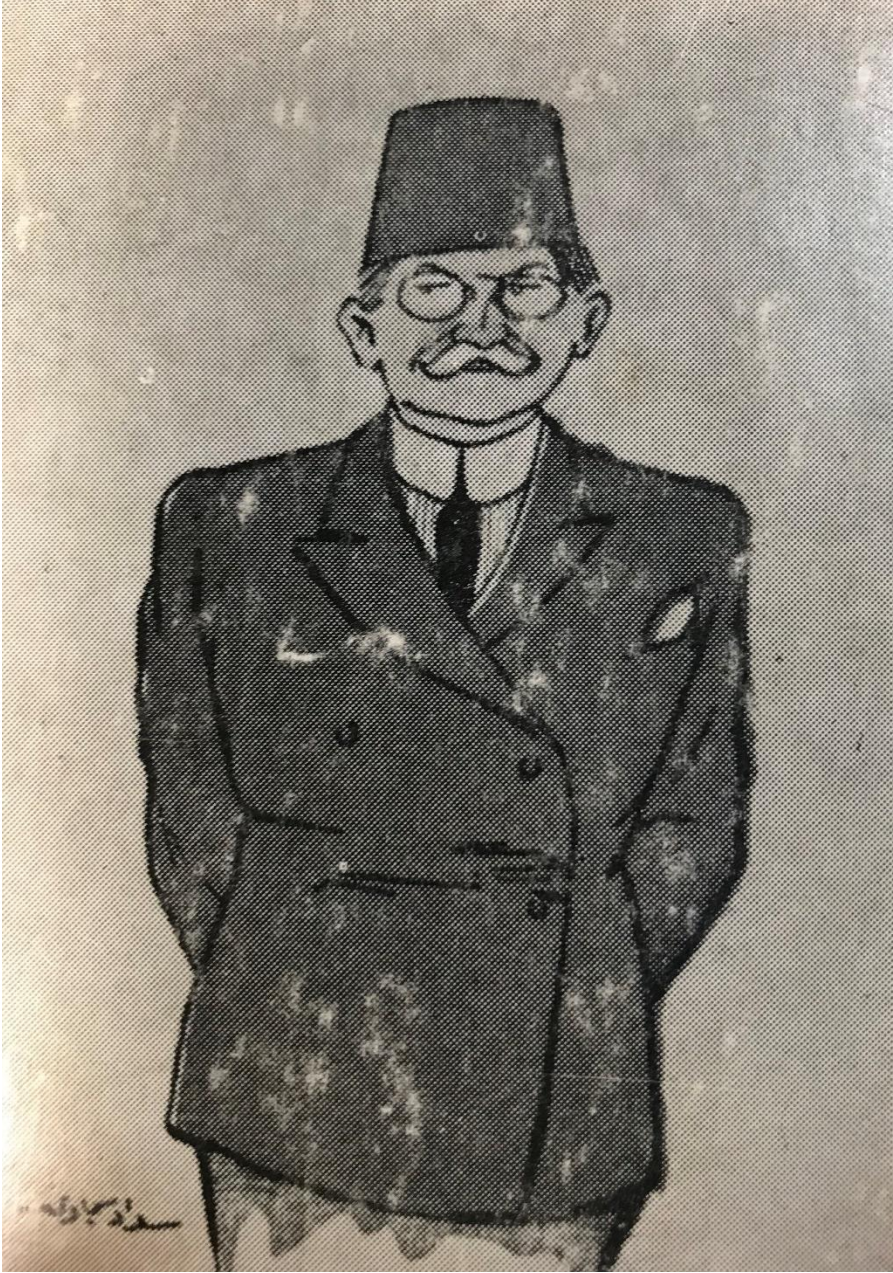

KAYNAK: Ali Kemal. (1985). *Ömrüm*. (haz. Zeki Kuneralp). İstanbul: İsis Yayıncılık.

EK 7: Ali Kemal'in Soy Ağacı

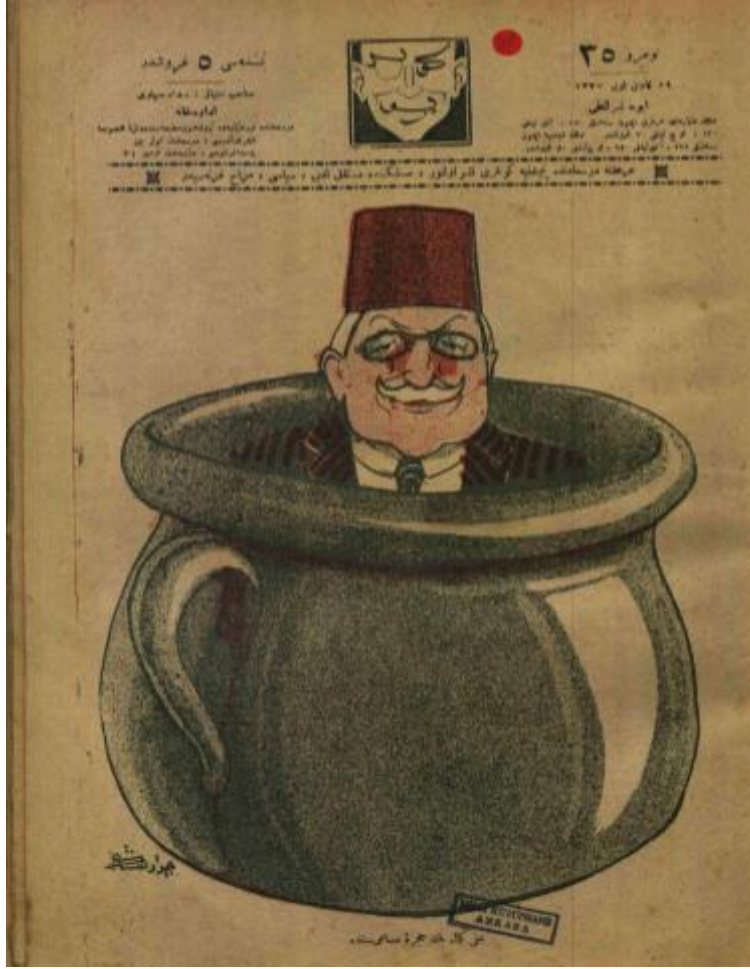

EK 8: Ali Kemal'in Karikatürü

KAYNAK: Kemal, Ali. (1985). *Ömrüm*. (haz. Zeki Kuneralp). İstanbul: İsis Yayımcılık.

EK 9: “Ali Kemal Bey Hücre-i Mesaisinde” Başlıklı Karikatürü

KAYNAK: *Güleryüz*, 29 Kanunuevvel 1337, S.35, s.1.

صباح این احاطہ ساندوا

... اوست پڑو ایکس رے فکریات، علامہ ادریس خان علاج دغا مؤثر اور نرس

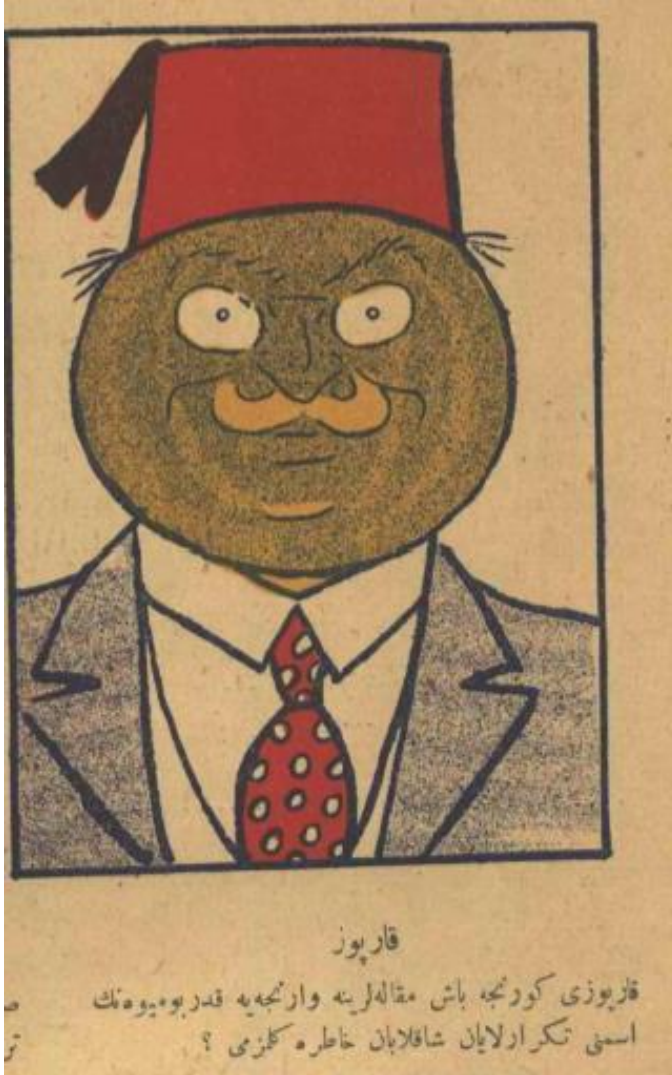
445

EK 11: “Dârülfünûn’da Yapılan Temizlik Münasebetiyle” Başlıklı Karikatür

KAYNAK: *Güleryüz*, 6 Nisan 1338, S.49, s.8.

EK 12: Ali Kemal'in Simasının Karpuz Meyvesi Şeklinde Tasvir Edilen Karikatürü

KAYNAK: *Güteryüz*, 10 Ağustos 1338, S.69, s.4.

EK 13: “Muhalliflerin Kabul Ettikleri Marş Refik Halit ve Ali Kemal Beyler Tarafından Söylenmektedir.” Başlıklı Karikatür

KAYNAK: Güler yüz, 14 Eylül 1338, S.74, s.4.

EK 14: Ali Kemal ile Mihran Efendi'nin Karikatürü

KAYNAK: *Karagöz*, 23 Nisan 1325, S.81, s.1.

EK 15: Ali Kemal ile İlgili “Ayrılacak Diyenlere Tekzip” Başlıklı Karikatür

KAYNAK: Aydede, 12 Haziran 1338, S.47, s.2.

EK 16: Ali Kemal'in “Gayeler Bir İdi ve Birdir” başlıklı *Peyâm-ı Sabah* Gazetesindeki 10 Eylül 1922 Tarihli 1352 Numaralı Son Yazısı

(Sahifesi 16) 1352 (Kurtuluşun 10. Yılı) 10 Eylül 1922
 1352 (Kurtuluşun 10. Yılı) 10 Eylül 1922
 1352 (Kurtuluşun 10. Yılı) 10 Eylül 1922

Közl azmirinik don qartlrmne tishir ititlikmiz astardad msemudi taid itidyi

مصطفی کمال پاشانک براسی

(تایس) قششکته و قزل هنرلنک دشتی قشقه براتق التیوری
 قششکته و قزل هنرلنک دشتی قشقه براتق التیوری
 قششکته و قزل هنرلنک دشتی قشقه براتق التیوری

قششکته و قزل هنرلنک دشتی قشقه براتق التیوری
 قششکته و قزل هنرلنک دشتی قشقه براتق التیوری
 قششکته و قزل هنرلنک دشتی قشقه براتق التیوری

قششکته و قزل هنرلنک دشتی قشقه براتق التیوری
 قششکته و قزل هنرلنک دشتی قشقه براتق التیوری
 قششکته و قزل هنرلنک دشتی قشقه براتق التیوری

قششکته و قزل هنرلنک دشتی قشقه براتق التیوری
 قششکته و قزل هنرلنک دشتی قشقه براتق التیوری
 قششکته و قزل هنرلنک دشتی قشقه براتق التیوری

قششکته و قزل هنرلنک دشتی قشقه براتق التیوری
 قششکته و قزل هنرلنک دشتی قشقه براتق التیوری
 قششکته و قزل هنرلنک دشتی قشقه براتق التیوری

EK 17: Ali Kemal'in “Gayeler Bir İdi ve Birdir” başlıklı *Peyâm-ı Sabah* Gazetesindeki 10 Eylül 1922 Tarihli 1352 Numaralı Son Yazısının Latin Harfleri ile Transkripsiyonu

GAYELER BİR İDİ VE BİRDİR

Muvaffak, muhâlif bütün Türklerin gâyeleri bir idi. Yani bu devletin necâtını temin etmek, Harb-i Umumî'den sonra tehlikeye düşen hakk-ı hayatını, istiklalini Düvel-i Muazzama'dan istihsâl eylemek idi... Ancak şimdiye kadar bizi gûnâ gûn felâketlere uğratanların zıddına olarak muhâliflerin içtihadları bu maksudü'l sulh ile siyâsetle elde etmekte, bu memleketi harp ve darp ile yeniden mâcerâlara düşürmemekti. Çünkü bu mâcerâların âkıbetini defalarla tecrübe etmedik mi, zarar, yine zarar, daimâ zarar idi..

İtiraf etmeliyiz ki Anadolu'nun son zaferleri kuvvetimize, kılıcımıza dayanarak dâvâ-i milliyemizi, hakk-ı hayat ve istiklâlimizi kazanmak içtihadının, velev pek büyük fedâkârlıklarla olsa da, vehle-i üvlâda tahakkuk ettiğini gösterir gibidir..

Öyle ya, bu zaferler herhalde Yunan gibi bir hasm-ı ezelin ilelebet belini kırdı. Bu şark haîlesinde ortadan kalkmasına badi oldu. Harb ve darb taraftârlarının bu nokta-i nazardan isâbet i'tikadları inkâr olunamaz. Ba husûs ki bu ilk mazhariyetin aynı tarzda temâdi etmesi,

Böyle olunca muhâliflerin içtihadlarında fenâ yanıldıkları, Avrupa ile ihtilâfımızı fasl etmek için silâha sarılanların ise haklı oldukları sulh şartlarını kılıcımızla, kanımızla yazdırmak istemekte isâbet eyledikleri munsıfâne teslim edilir.

Bu âkıbetin tahakkuk ettiğine vicdânen ve irfânen kani' ise, muhâlefet de sönmelidir. Çünkü arz ettiğimiz gibi gâye bir olduğu için ona bu kestirme yoldan vâsıl olmak ne mutludur!

O zaman muhâlefetlerin ûhde-i hamiyetlerine tertib eden hatâlarını itirâf ederek bu cihetce arz-ı teslimiyet etmek mâmafih diğer hususlara âit nokta-ı nazırlarını muhafaza etmektir..

Ancak (Ankara) ricâlinin içtihaden bu galebeleri bu devletin zimam-ı idareye istihkâklarını, milletin itimâdına, teveccühüne mazhariyetlerini diledikleri gibi temin eyler..

Şimdi mesele odur ki acaba muhâlifler o şanlı ve anlı mazhariyetlerimize rağmen hala dâva-i millimizin satiren hal edilemeyeceğine, şerâit-i sulhiyemizin böyle vasıtalara murâdımıza göre ta'yin ve tesbit olunamayacağına halâ zâhib değil midirler? Öyle ise bir devre-i intizâdayız, demektir. Vuku'ât hayret engiz bir sürat ile dakikadan dakikaya şekilden şekile girmektedir. Lakin âkıbet yaklaşmaktadır. Hukûk geçmez, hangi tarafın doğru düşünmüş, atiyi daha vâzıhan maziden görmüş olduğu temin eyler..

Marifet-i siyâset, ma'rifet-i hükümet bu sıralarda yara ve ağyâra karşı bu ihtilâf içtihadî hizb-i marûfun mu'tadî olduğu vech ile çirkin bir şekle sokmamaktır.

Bu devlet ve millet on beş senedir duçar olduğu payansız zararların, zayi'âtın binde birini olsun, henüz telâfi etmedi, demek muhâliflerin birdenbire iflâs-ı içtihadlarına hükm etmek akla da irfâna da vicdâna da tevâfuk etmez. Onlara tevâfuk eden mu'tedil olduğu derecede makûl ve devr-i endiş bir siyâsetle bu mesud zaferlerden ne suretle bir faîda istihsâl edebilir? Ati için maziden ve halden nasıl bir ders alınabilir? O yüksek hedefleri tesbit ve temin eyleyebilmektir.

İnsan ma'ni ne kadar kudemanın dedikleri gibi, kec-i nazr, ya'ni şaşı ve şaşkın olmalıdır ki cihanda en mukaddes ve muazzez emellerinin tahsil eylediğini görsün de ba'zı hasis ve ihtirâskâr endişelerle bu sa'âdetini idrâk etmesin.

Yunan'ın İzmir'den denize dökülsün, Edirne'nin istirdâd olunması, haslı, bu devletin Harb-i Umumî'den gördüğü bu fecî' ziyânların böyle kısmen olsun ta'mir edilmesi gibi bir sa'âdeti hangi Türk takdir etmez? Hangi Türk her emelin fevkinde telakki eylemez?

Muhâlefet bu hakikatleri teslim etmemek küçüklüğünü asla kabul etmez, ancak misal meşhûrimizdir: Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer, bu muzafferiyetler ve mazhariyetler esâslı ve sürekli olmak için bazı şartlar gerekir ki aradığımız ve dilediğimiz onlardır..

454

EK 19: Ali Kemal'in *Peyâm-ı Sabah* ile Yollarının Ayrıldığını Açıklayan “Bir İzâh” Başlıklı 11 Eylül 1922 Tarihli 1353 Numaralı Gazete Yazısının Latin Harfleri ile Transkripsiyonu

BİR İZÂH

Neşriyatımızı takip edenler bu basit tebeddülün delalet ettiği mânâyı takdir ederler. Memleketine hizmet etmekten, milletine mukayyet olmaktan başka bir gaye, bir emel perverde etmeyen “Sabah” yarım asırlık neşriyat-ı mütevaliyesini inkâr etmedikçe üç senedir “Peyâm”ın takip etmekte olduğu mesleğe daha fazla iştirâk edemezdi. Her türlü fırka hislerinden, her nev‘ telkinât-ı tarafgirânedan daima uzak kalmış, hadisât-ı cihânın bi-taraf bir mâkesi ve amâl-i milliyenin har bir müdafî‘ olmayı kendisine şîâr edinmiş olan “Sabah” Peyâm’ın neşriyat-ı istiklâl-i fikrisini haleldâr etmediği müddetçe kendisi ile teşrik-i mesâi etmekte bir bais görmedi. Fakat son günlerde lehülhamd amâl-i milliyenin tahkiki, İzmir gibi tarihi ve mukaddes bir beldemizin bütün Anadolumuzla birlikte halaskâr ordumuz tarafından levs-i a‘dadan tathiri karşısında bir fırka gazetesi olan “Peyâm” ile beraber çalışmakta devam edemez. Her zaman bi-taraf kalmış olan “Sabah”ı fırka mürevvic-i efkârı yapamazdık. Binâenaleyh zaten mansur olup muâmele-i resmiyesine de evvelce teşebbüs edilmiş olduğu vecihle gazetemiz bugünden itibaren muhterem kar’ilerini teveccüh ve rağbetine itimaden yarım asırdır takip ettiği bi-taraf, hakikat perest mesleğine rücu‘ etmektedir.

Muâmele-i resmiyesinin henüz ikmâl edilememesine mebnî bizzârure bugün de “Peyâm-ı Sabah” unvânıyla intişâr ediyoruz. Mamâfih yukardada arz edildiği üzere Peyâm ile hiçbir alakamız kalmamıştır. Mu‘âmelesinin ikmâlini mü‘teâkib bermu’tâd “Sabah” namıyla intişâr etmekte devam edeceğiz.

EK 20: Ali Kemal'in İdamı

KAYNAK: Kemal, Ali. (1985). *Ömrüm*. (haz. Zeki Kuneralp). İstanbul: İsis Yayıncılık.

EK 21: Mustafa Kemal Atatürk

Kaynak: Turan, Şerafettin. (2006). “Mustafa Kemal Atatürk.” *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.1, S.340-341.

Özgeçmiş

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Sinem Mert

Uyruğu: T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri: 22 Mayıs 1994, İstanbul

Elektronik Posta: sinemmert_5@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	İMU, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü	2017
Yüksek Lisans	İMU, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı	2020

YABANCI DİLLER

İyi düzeyde İngilizce, Osmanlıca, Farsça.

HOBİLER

Okumak, araştırmak, yeni yerler keşfetmek.